

VÄIKE WERRONE KOOL
I, II ja III KOOLIASTME
Õppekava

Võru 2023

SISUKORD

I ÜLDOSA

1. Kooli üldiseloostus, eripära ja eesmärk
2. Kooli õppekava alusdokumendid ja –põhimõtted
3. Õpetus ja kasvatus
 - 3.1 Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena
 - 3.2 Õpetuse ja kasvatus eesmärgid
 - 3.3 Õpetuse ja kasvatus põhimõtted
 - 3.4 Õpetuse ja kasvatus teostamine
 - 3.5 Läbivad teemad õpetuses ja kasvatuses
 - 3.6 Põhikoolis taotletavad pädevused ja nende kujunemine
 - 3.6.1 *Lihtsustatud õppes taotletavad pädevused ning õppe ja kasvatus rõhuasetused arenguperioodide kaupa*
4. Õppekeskkond
 - 4.1 Õpilaste arengukeskkond ja õppevara
 - 4.2 Õppekeskkonna mitmekesistamine
 - 4.2.1 *Kooliruumidest väljaspool toimuv õppetöö*
 - 4.2.2 *Projektide kavandamine ja neis osalemine*
5. Õppekorraldus
 - 5.1 Rütmi koolielus
 - 5.2 Aine- ja perioodiõppe rakendamine
 - 5.3 Põhiained
 - 5.4 Tunnijaotusplaani seos riikliku õppekava nõuetega
 - 5.4.1 *Tunnijaotusplaani lihtsustatud õppes*
 - 5.5 Õppeainete lõimimine
 - 5.6 Tunniplaani välised tegevused
 - 5.7 VIII klassi aastatöö
6. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus
 - 6.1 Õpilaste vastuvõtt
 - 6.2 Hindamine, tagasiside ja kooli lõpetamine
 - 6.2.1 *Kooli lõpetamine ja/või teise kooli siirdumine*
 - 6.3 Arenguveestlused
 - 6.4 Suhtlemine lapsevanematega
 - 6.5 Klassi ja kooli lõpetamine
7. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted
 - 7.1 Õpilase arengu toetamine ja individuaalne lähenemine
 - 7.2 Haridusliku erivajadusega õpilase õppetöö korraldamine
 - 7.3 Kooli otsusel rakendatavad meetmed haridusliku erivajadusega õpilase arengu toetamiseks
 - 7.4 Koolivälise nõustamiskomisjoni soovitusel rakendatavad meetmed haridusliku erivajadusega õpilase arengu toetamiseks
8. Karjääriinfo ja nõustamise korraldus
9. Koduõpe lapsevanema soovil
10. Õpetajad

- 10.1 Klassiõpetaja
- 10.2 Õpetajate kolleegium
- 10.3 Õpetajate koolitus ja täiendkoolitus
- 11. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord**
- 12. Põhimõisted**
- 13. Kirjandus waldorfõppekava alaseks ettevalmistuseks ja enesetäienduseks**

II AINEVALDKONDADE KAVAD

14. AINEVALDKOND „EESTI KEEL JA KIRJANDUS“

14.1 Eesti keel ja kirjandus

- 14.1.1 Eesti keel ja kirjandus I kooliastmes
- 14.1.2 Eesti keel ja kirjandus II kooliastmes
- 14.1.3 Eesti keel ja kirjandus III kooliastmes

14.2 Draamaõpetus

15. AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“

15.1 Ühine ainekava A- ja B-võõrkeelele

- 15.2 Võõrkeeleõpetus I kooliastmes
- 15.3 Võõrkeeleõpetus II kooliastmes
- 15.4 Võõrkeeleõpetus III kooliastmes

15.4.1 Inglise keel

15.4.2 Vene keel

15.4.3 Saksa keel

16. AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“

16.1 Matemaatika

- 16.1.1 Matemaatika I kooliastmes
- 16.1.2 Matemaatika II kooliastmes
- 16.1.3 Matemaatika III kooliastmes

16.2 Vormijoonistus

- 16.2.1 I kooliaste
- 16.2.2 II kooliaste

17. AINEVALDKOND „LOODUSAINED“

17.1 Loodusõpetus

- 17.1.1 Loodusõpetus I kooliastmes

17.1.1.1 I-II klass

Loodusõpetus

17.1.1.2 III-IV klass

Kodulugu

- 17.1.2 Loodusõpetus II kooliastmes

17.1.2.1 IV klass

17.1.2.1.1 Kodulugu

17.1.2.1.2 Inimese- ja loomaõpetus

17.1.2.2 V klass

17.1.2.2.1 Inimese- ja loomaõpetus

17.1.2.2.2 Taimeõpetus

17.1.2.3 VI klass

17.1.2.3.1 Taimeõpetus

17.1.2.3.2 Kivimiõpetus

17.2 Geograafia

17.2.1 Geograafiaõpetus II kooliastmes

17.2.1.1 V klass

17.2.1.2 VI klass

16.2.2 Geograafiaõpetus III kooliastmes

17.3 Füüsika

17.3.1 Füüsikaõpetus II kooliastmes

17.3.1.1 VI klass

17.3.2 Füüsikaõpetus III kooliastmes

17.4 Keemia

16.4.1 Keemiaõpetus III kooliastmes

17.5 Bioloogia- ja inimeseõpetus

16.5.1 Bioloogia- ja inimeseõpetus III kooliastmes

18. AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

18.1 Ajalugu

18.1.1 Ajalooõpetus II kooliastmes

18.1.1.1 V klass

18.1.1.2 VI klass

18.1.2 Ajalooõpetus III kooliastmes

18.2 Ühiskonnaõpetus

18.2.1 Ühiskonnaõpetus I kooliastmes

18.2.2 Ühiskonnaõpetus II kooliastmes

18.2.3 Ühiskonnaõpetus III kooliastmes

18.3 Religiooniõpetus

18.3.1 Religiooniõpetus I kooliastmes

18.3.1.1 I-II klass

18.3.1.2 III klass

18.3.2 Religiooniõpetus II kooliastmes

18.3.2.1 VI-VI klass

18.3.3 Religiooniõpetus III kooliastmes

18.3.3.1 VII-IX klass

18.3.3.2 IX klass

18.4 Inimeseõpetus

18.4.1 Inimeseõpetus I kooliastmes

18.4.2 Inimeseõpetus II kooliastmes

18.4.3 Inimeseõpetus III kooliastmes

19. AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“

19.1 Muusikaõpetus

- 19.1.1 Muusikaõpetus I kooliastmes
- 19.1.2 Muusikaõpetus II kooliastmes
- 19.1.3 Muusikaõpetus III kooliastmes

19.2 Kunstiõpetus

- 19.2.1 Kunstiõpetus I kooliastmes
- 19.2.2 Kunstiõpetus II kooliastmes
- 19.2.3 Kunstiõpetus III kooliastmes

19.3 Kunstiajalugu

- 18.3.1 Kunstiajalugu III kooliastmes

20. AINEVALDKOND „TÖÖ- ja TEHNOLOOGIAAINED“

20.1 Käsitööõpetus

- 20.1.1 Käsitööõpetus I kooliastmes
- 20.1.2 Käsitööõpetus II kooliastmes
- 20.1.3 Käsitööõpetus III kooliastmes

20.2 Kodundus

- 20.2.1 Kodundus I kooliastmes
- 20.2.2 Kodundus II kooliastmes
- 20.2.3 Kodundus III kooliastmes

20.3 Aiandus

- 20.3.1 Aiandus II kooliastmes
 - 20.3.1.1 VI klass
- 20.3.2 Aiandus III kooliastmes
 - 20.3.2.1 VII klass
 - 20.3.2.2 VIII klass

20.4 Puidutöö ja -tehnoloogiaõpetus

- 20.4.1 Puidutöö II kooliastmes
 - 20.4.1.1 V klass
 - 20.4.1.2 VI klass
- 20.4.2 Puidutöö III kooliastmes

20.5 Ettevõtlus-informaatika

- 20.5.1 Ettevõtlus-informaatika III kooliastmes

21. AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

21.1 Kehaline kasvatus

- 21.1.1 Kehaline kasvatus I kooliastmes
- 21.1.2 Kehaline kasvatus II kooliastmes
- 21.1.3 Kehaline kasvatus III kooliastmes

21.2 Eurütmia

- 21.2.1 Eurütmiaõpetus I kooliastmes
- 21.2.2 Eurütmiaõpetus II kooliastmes
- 21.2.3 Eurütmiaõpetus III kooliastmes

LISA 1 Väike Werrone Kooli lihtsustatud õppekava ainekavad

I ÜLDOSA

1. Kooli üldiseloostus, eripära ja eesmärk

Väike Werrone Kool on erakool Võrumaal, Võru linnas. Kool sündis lapsevanemate eestvedamisel, jätkuna 2013. aasta sügisest toimiva Võrumaa waldorflasteaiale Terve Pere Aed.

Kooli *eripäraks* on waldorfpedagoogiline lähenemine õpetusele ja kasvatusele. Võttes sellest pedagoogikast parima, aga jäädes samas riiklikult kehtestatud õppekava raamidesse.

Väike Werrone Kool on 2021. aasta kevadest Eesti Vabade Waldorfkoolide ja –lasteadeade Ühenduse liige, mis annab koolile õigusliku waldorfkooli staatuse. Kool juhindub oma tegevuses Waldorfhariiduse Euroopa Nõukogu (*European Council for Steiner Waldorf Education*) kinnitatud põhimõtetest ja püüdlustest ning korraldab sellest tulenevalt õpet parimal võimalikul viisil, kus riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi ei taotleta vastava kooliastme lõpuks (PRÕK, §15 punkt 6-le). Kõik riikliku õppekavaga seatud õpitulemused on saavutatud põhikooli lõpuks.

Kooli *eesmärgiks* on rikastada Võrumaa haridusmaastikku ja pakkuda lastele (ja nende vanematele) parimat igakülgselt (füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja intellektuaalset) arenguvõimalust waldorfpedagoogika põhimõtetest lähtuvalt.

2. Kooli õppekava alusdokumendid ja –põhimõtted

Käesolev õppekava on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, milles kirjeldatakse õppe rõhuasetused ja tegevused õppekava täitmiseks. Õppekava määratleb koolis antava õpetuse ja kasvatuse eesmärgid ning sisu, õpetus- ning kasvatustegevuse üldise korralduse ja metoodilised põhimõtted.

Õppekava koos kooli arengukavaga on aluseks õppe- ja kasvatustöö eesmärgistamisel ja organiseerimisel.

Väike Werrone Kooli õppekava koostamisel toetuti ja arendamisel lähtutakse:

- ❖ Eesti Vabariigi Põhikooli riiklikule õppekavast (PRÕK);

- ❖ Eesti Vabariigi Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (PGS);
- ❖ Eesti Vabariigi Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (PLRÕK)
- ❖ Teistest riiklikest ja kohalikest õigusaktidest;
- ❖ Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühenduse poolt väljatöötatud waldorfkoolide tuumõppekavast;
- ❖ Kooli arengukavast;
- ❖ Kooli põhikirjast;
- ❖ Kooli kolme osapoole - kooli töötajate, lastevanemate ja õpilaste soovidest ning kokkulepetest – pidades sealjuures silmas kooli ja paikkonna eripära, kooli missiooni ja visiooni, varasemaid kogemusi ning kasutatavaid vaimseid ja materiaalseid ressursse.

Kooli õppekava koosneb üldosast ja ainevaldkondade kavadest.

Käesolev õppekava on koostatud Põhikooli I, II ja III kooliastme (1.-3. Klass, 4.-6. Klass ja 7-9. klass) kohta.

3. Õpetus ja kasvatus

3.1 Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena

Antroposoofiline inimeseõpetus moodustab waldorfpedagoogika üldise aluse. Inimeseõpetus kirjeldab inimese füüsilist, hingelist ja vaimset olemust ning nende olemusosade arengut ja omavahelisi seoseid. Selle alusel on võimalik koostada inimarengust lähtuv õppekava, mis toetab lapse arengut nii ainesisude kui meetodiliste printsiipidega.

Kõige üldisemaid õpetus- ja kasvatusprintsiipe saab kirjeldada seitsmeaastaste perioodidena.

Esimene seitsmeaastak

Kui laps sünnib maailma, pole ta kehaliselt, hingeliselt ega vaimselt välja arenenud. Füüsilise nabanööri läbilõikamise järel on lapse **füüsiline keha iseseisev**. Hingeliste ja vaimsete jõudude iseseisvumine toimub järk-järgult edasise arengu käigus. Kuni 7. eluaastani on laps oma ümbruse peegelpilt. *Väikelaps õpib ümbrust väliselt matkides. Väikelapse kasvatus tähendab matkimisväärse keskkonna loomist tema ümber.* Matkimisvõime kahanemine tähendab iseseisvumist elujõudude tasandil. Sellest annab märku ka hammaste vahetumine. Elujõud, mida laps vajab nii sisemiseks organiehituseks kui jäävhammade ülesehitamiseks, saavad nüüd järk-järgult vabaks ning neid saab kasutada üleminekul matkivalt õppimiselt teadlikule õppimisele (kooliküpsus). Sundides last

varasemas eas intellektuaalseks pingutuseks võetakse talt elujõud, mis oleks pidanud lapsele andma terved hambad, tugeva kehaehituse või kujundama tema siseorganeid.

Teine seitsmeaastak

Ajavahemik 7.-14. eluaastani on intensiivne **hingejõudude arengu aeg**. Laps vajab autoriteeti, keda sisemiselt jäljendada. Selliseks inimeseks on klassiõpetaja. Kuni 14. eluaastani mõjutab lapse hinge tasakaaluseisundit vanemate ja teiste kasvatajate hingeseisund, emotsionaalne vormisolek. *Hingejõud – mõte, tunne, tahe – ei eksisteeri arenevas hinges veel eraldiseisvaina. Pedagoogika ülesandeks nimetatud vanuses on käsitleda õppeaineid ja tundide jaotust nii, et kõik kolm osa üksteisega dünaamiliselt seotuna rakendust leiaksid.* Sellel põhineb waldorfpedagoogika metoodika ja didaktika. Õpetust sellisel viisil rakendades saab ta harmooniliseks osaks inimtervikust. Murdeeaga iseseisvub noor inimene hingeliselt.

Kolmas seitsmeaastak

Aeg 14. – 21. eluaastani on **eneseteadvuse ja Mina-jõudude küpsemise aeg**. Õpilaste loomulik autoriteedivajadus lõpeb. Seda asendab vajadus iseseisva ja põhjendatud nägemuse järele. Noor inimene hindab õpetajat tema meisterlikkuse põhjal ühel või teisel alal. Iseseisvunud hinge erinevaid võimeid – mõtlemist, tundmist ja tahet – on võimalik käsitleda diferentseeritult. Haridus on suunatud eelkõige intellekti ja iseseisva otsustusvõime arendamisele. Seda täiendavad kunstilis-praktilised ained. 21. aasta vanust inimest võib õnnestunud kasvatus ja soodsa ümbruse koosmõjul nimetada täiskasvanuks, kes suudab vastutuse edasise elukäigu eest enda kanda võtta.

3.2 Õpetuse ja kasvatus eesmärgid

Kooli üldised väärtused, õppe- ja kasvatus eesmärgid

- ❖ Kool väärtustab ja võimaldab kasvava lapse kõikide jõudude ja võimete avaldumist: maailmahuvi, tervet moraalsust, iseseisvat mõtlemist, sotsiaalseid võimeid, tahtejõudu, praktilisi oskusi, kunstilist väljendusoskust, loovust, vastutusvõimet.
- ❖ Kooli õppe- ja kasvatus eesmärgiks on üksikisiku sidumine ühiskonnaga: isikliku arengu ja ühiskonna teenimise ühendamine ja tasakaalustamine. Olles oma võimed ja isikupära väljaarendanud, teenib inimene ühiskonda parimal viisil.
- ❖ Õppeprotsessi kaugem eesmärk on võimaldada vaba, tervikliku, isikupärase ja vastutusvõimelise isiku kujunemist. Selle protsessi täiuslikuks viljaks on vabast tahtest tegutsev inimene, kes leiab oma ainulaadsed seosed maailmaga ning tegevuse sihi. Kool peab oluliseks säilitada igas lapses peituvat vaba õpitahet, huvi maailma vastu, valmidust loovaks tegevuseks ja tahet, eneseusaldust ning julgust ennast teostada. Selle põhimõtte rakendumisele peab koolis olema suunatud kõik see, mis loob õpilastes tõelise õpimotivatsiooni: kooli keskkond, õpetaja entusiasm, pühendumus ja enesekasvatus, koostöö lapsevanematega, arvuliste hinneteta õppimine, tunnustused, tunnistused jm.

Põhikooli sihiseade lihtsustatud õppes

Väike Werrone Kooli lihtsustatud õppe sihiseade lähtub põhikooli riikliku õppekava üldosa §-s 3 sätestatust, arvestades seejuures lihtsustatud õppel õpilaste individuaalseid hariduslikke erivajadusi.

- ❖ Lihtsustatud õppe põhiülesanne on toetada ja suunata tõhustatud või erituge vajava õpilase arengut. Iga õpilase hariduslike erivajaduste ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele.
- ❖ Lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 46 lõikest 7 koostatakse igale lihtsustatud õppe õpilasele individuaalse arengu jälgimise kaart (IAJK). Individuaalse õppekava koostamisel lähtutakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil olevast teabest.
- ❖ Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Õpetamine, kasvatamine ja arengu toetamine toimub valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teoreetilisi teadmisi õpetatakse minimaalselt, aga sel määral, et üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatud.
- ❖ Kooli õppe- ja kasvatusprotsessis kujundatakse õpilastel suutlikkust ja oskusi, et pingutada jõukohasel viisil ning teha koostööd nii eakaaslaste kui ka erinevate täiskasvanutega. Taotletakse, et õpilastel kujuneksid teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad neil (vajaduse korral suunamise või abiga) jälgida, hinnata ning kohandada oma käitumist ja õpitegevust.
- ❖ Väärtushoiakute kujundamisel taotletakse, et õpilane tunneb vastutust oma tegude tagajärgede eest, järgib üldlevinud väärtusi, määratleb end riigi kodanikuna.
- ❖ Lihtsustatud õppel põhikooli lõpetaja on praktilist tööd väärtustav ja täiendus- ning kutseõppeks valmis olev ühiskonnaliige. Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele isiksusteks, kes on motiveeritud jätkama õpinguid ja tulevad võimalikult iseseisvalt toime erinevates rollides: perekonnas, võimetekohasel töö ja avalikus elus.
- ❖ Tadmiste, väärtushinnangute ja praktiliste oskuste kujunemist toetab järjepidev koostöö erinevate osaliste vahel. Tähtis on õpetajate, tugispetsialistide ja lastevanemate koostöö (ühised nõudmised, samalaadne abi jms). Vajaduse korral kaasatakse tugispetsialiste väljastpoolt kooli, kohaliku omavalitsuse esindajaid jt. Lihtsustatud õppekava koostamise alused ja ülesehitus.

- ❖ Lihtsustatud õppel põhikooli lõpetamine toimub vastavalt Vabariigi Valitsuse 16.12.2010. a määruse nr 182 „Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava“ § 4 lõikes 1 kehtestatud, mille kohaselt lihtsustatud õppel õppiv õpilane sooritab eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami, lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 30 lõike 2 alusel kehtestatud tingimustest ja korrast.

3.3 Õpetuse ja kasvatuses põhimõtted

1. Inimese terviklikkus

Inimese terviklikkuse (vt pt. 3.1 Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena) seisukohalt vajavad võrdset tähelepanu selge mõtlemine, tasakaalustatud tundeelu, terve tahe. Need võimed arenevad omavahelises dünaamilises seoses, toetades ja tasakaalustades vastastikku üksteist. Erinevates vanuseastmetes suhtestub nende võimete kasutamine erinevalt, liikudes kogemus- ja elamusõppelt mõtlemis- ning otsustusvõime arengu suunas. Tunniplaan sisaldab võrdväärseina nii intellektile suunatud kui ka kunstilis-praktilisi aineid. Õpetajate kolleegium väärtustab kõiki aineid võrdselt.

2. Õpetuse ja kasvatuses ühtsus

Õpetus, selle viis ning kasvatus on tervik. Õpetus ja kasvatus koos kujundavad lapse väärtushinnanguid ja eetikat, austust kõige loodu – nii inimese, looduse kui ka asjade vastu. Tutvumine I kooliastmes vanade ametitega, aitab lapsel mõista töö vajalikkust inimese ja ühiskonna arengus ning kogeda oma käterammust ja pühendumisest sündiva töö vilju.

Kool seisab hea eesti rahvuse ja kultuuri säilimise ja arengu eest. Õpetus ja kasvatus aitavad lastel tunda end oma rahva liikmena, kodanikuna, kes tunneb ja austab oma rahva kultuuripärandit ning suhtub lugupidavalt maailma eri rahvaste kultuuridesse. Kool aitab väärtustada üksteisemõistmist ja koostööd erinevate rahvaste vahel ning tunda end seotuna Euroopa ja kogu inimkonnaga.

3. Õpetaja enesekasvatus

Eeskujul on kasvatuses ja õpetuses samaväärne teadmiste vahendamise oskusega. Kõige paremini innustab last õppima ning käitumisideadele järgima ise sellega tegelev pühendunud õpetaja. Õppe- ja kasvatustööga kõige laiemas mõistes tegeleb kogu täiskasvanud koolipere. Vahetuks eeskujuks õpilasele on klassiõpetaja, kes saadab, kasvatab ja õpetab last üldjuhul 1. – 8. klassini.

Ainealase töö ning klassi ja kooli sotsiaalse keskkonna kujundamise kõrval tegeleb õpetaja regulaarsete tagasisaadetega enda tegevusele, õpib tasakaalustama oma tundeid ning temperamendi ühekülgsusi. Õpetaja tunnistab tehtud vigu ning püüdleb ideaalide poole. Kuni murdeeani mõjutab kasvavat last vahetult õpetaja enda mõtte-, tunde- ja tahtelu tasakaalustatus, alates murdeeaist tugevneb õpetaja kõrgema Mina-teadvuse mõju. Olulised on õpetaja nii täiendkoolitused kui ka õppimine ja vaimustumine lastega koosõppimisest ja -tegutsemisest.

4. Õppematerjal lapse arengu toetajana

Õppematerjali sisu ja selle vahendamise meetodika vastavad lapse hingelis-vaimsele arengule. Nii nagu füüsiline toit on füüsilise keha ülesehitusmaterjal, on õppeainete eakohane sisu toiduks

arenevale hingelis-vaimsele inimesele. Õpetajad õpivad tundma ning arvestama lapse arengupsühholoogiat ning sellele vastavat õppemetoodikat ja didaktikat.

5. Lähtumine konkreetsest lapsest, klassist, konkreetsest olukorrast

Õppekava kehtestab üldised nõuded kõigile õpilastele ning annab õpetajale põhilised ainealased pidepunktid. Neid tundes kohtub õpetaja iga päev uute eluliste olukordade, uute väljakutsetega. Igal õpetajal on kohustus olla pedagoogilise protsessi kaaslooja, lähtudes konkreetsest situatsioonist, konkreetsest klassist, konkreetsetest õpilastest. Waldorfpedagoogika ülesandeks on iga õpilast aidata ning talle väljakutseid esitada vastavalt tema võimetele ja vajadustele.

6. Kõikide õpilaste kaasamine

Õpilaste erinev võimekus intellektile suunatud ning kunstilis-praktilistes ainetes on loomulik. Isiksuse eripära ei deklareerita numbrilise hindamisega. Kõikide õpilaste kaasamist põhikoolieas võimaldavad mõtlemist, tundeid ja tahtetegevust ühendav õppeprotsess, jõukohased diferentseeritud ülesanded, klassi tervikkoosseisu osalemine kunstiliste etteastete harjutamisel ja esitamisel (kuupeod*, kooli tähtpäevad, klassi näidendid).

7. Sotsiaalsus

Inimene on ühelt poolt sotsiaalsetes protsessides osaleja ja teiselt poolt nende kaaskujundaja. Kool on ühiskonna mudel. Individuaalsete võimete ja oskuste arendamise kõrval annab kool põhioskused ühiskonnas koos toimimiseks. Kooli- ja klassikollektiivis arendatakse sotsiaalsust, oskust igaühe panusest lähtudes koos toimida ning tegutseda ühise eesmärgi nimel. Igas õppeaines leidub võimalusi sotsiaalse koostöö meetodeid kasutades õpetada. Tavapärase numbrilise hindamise puudumine, klasside ühisesinemised kuupidudel*, klassi ühistööd, matkad ja näidendid ning kasutatav metoodika soodustavad erinevate võimete pinnalt tekkivat koostööd. Täiskasvanud koolipere on lastele sotsiaalse koostöö eeskujuks.

8. Meelte areng

Kooli õppe- ja kasvatustegevus pööravad suurt tähelepanu laste meelte arendamisele. Maailma terviklik tajumine on võimalik läbi meelte koostoime. Koolikeskkond peab mõjuma kõikidele meeltele harmoneerivalt. Meelemuljeid on pigem vähem, aga kvaliteetsemaid. Esiplaanil on kõik loomulik – looduslikud materjalid, maitsed, inimhääle loomulik kõla, naturaalsed muusikahelid, harmoonilised värvid jne. Ideaalis sisaldaksid ka kõik koolitunnid meelte koostoime elemente. See lisab õppimisele tõelähedust. Meelte terve areng on tähtsamaid eeldusi inimese terviklikuks arenguks.

9. Temperamenditüüpide arvestamine

Waldorfpedagoogika arvestab erinevate temperamenditüüpide, nende eelduste ja vajadustega. Sellekohase ettevalmistuse annavad õpetajale erinevad waldorfpedagoogilised koolitused, koostöö kooli arstiga. Õpetaja teeb teadlikult tööd oma temperamenditüübi tasakaalustamisega ning pöörab tunni ülesehituses tähelepanu erineva temperamendiga laste erinevale kohtlemisele.

10. Harmooniline tunniplaan

Väike Werrone Kool töötab tunniplaaniga, mis on võimaluste piires õpilastest lähtuvalt rütmiline, harmooniline ja tervislik. Perioodõppega* alustatakse esimesest klassist, see võimaldab põhjalikumat ainesse süvenemist nii õpilastele kui ka õpetajatele. Regulaarset harjutamist nõudvad ning kunstilis-praktilised ained esinevad iganädalaste ainetundidena. Tunniplaanis paigutatakse teoreetilised, uue materjali omandamist nõudvad õppeained päeva algusesse, kordavale harjutamisele ning tegevusele suunatud ained koolipäeva teise poolde. Kõikides vanuseastmetes on terviklikus proportsioonis nii intellektile suunatud kui kunstilis-praktilisi aineid. Rakendatakse ainetevahelist integratsiooni ja projektõpet.

11. Õpihuvi säilitamine

Väike Werrone Kool usaldab inimese loomulikku arengut ja õpihuvi ning teeb tööd selle säilitamise nimel. Õpihuvi säilitab vastav keskkond: kooli füüsiline keskkond, õpetuse sobiv sisu, eakohane metoodika, õpetajate entusiasm, pühendumus ja enesekasvatus, koostöö lapsevanematega, hinneteta õppimine, tunnustamine, tunnistused.

12. Koostöö

Väike Werrone Kool eeldab kodu ja kooli tihedat koostööd. Õpetuse ja kasvatus terviklikkuse ning kvaliteedi tagavad õpetajatevaheline pedagoogiline koostöö ning kooli ja kodu üksteisemõistmine ja koostöö. Koostöö toimub vastavalt vajadusele, selle regulaarseteks vormideks on iganädalane kolleegiumi koosolek ja igal õppeveerandil toimuvad klassi lastevanemate koosolekud.

Koostöö õpetajate vahel

Eraldi õpetajate koostöö vorm on lapsevaatlused, kus seatakse antud lapsega seotud õpetajate vaatluse kesksele kohale õpilane, kirjeldades tema olukorda klassis, suhet õppimisse ja sotsiaalselt hakkamasaamist hinnangute ja emotsioonideta. Eesmärgiks on toetada ja mõista konkreetse lapse arengut ja tema vajadusi.

Õpetajate koostöö toimub pidevalt ka ainealaselt, aineteüleselt läbivate teemade lõimimisel. Koostöö pikemas perspektiivis kajastub õpetajate töökavades ja plaanitakse kooliaasta alguses.

3.4 Õpetuse ja kasvatus teostamine

Mõtlemine – tunne – tahe

Mõtlemine, tunne ja tahe on hinge kvaliteedid. Nende omavaheline tasakaalustamine on oluline pedagoogika valdkond, mis on seotud õppetööga erinevas vanuses lastega. Mõtlemist, tunnet ja tahet arendavate meetodite mitmekülgne kasutamine arendab võrdväärselt üldpädevusi.

Kaasaegne tunnetusteooria kinnitab, et mõtlemise areng rajaneb eelnevatele elamuslikele ja tegevuslikele kogemustele. Kui mõtlemine ja tunded toimivad viljakalt koos, lisandub mõtlemisse südamesoojus, tekib vaimustus ja tunnetamisrõõm. Kui tahe rakendub tegusal moel, on inimene võimeline looma midagi väärtuslikku. Harmoonilises koostöös annavad mõtlemine, tunded ja tahe inimesele võimaluse maailma sündmustes positiivselt osaleda.

Tahtekasvatus

Tegutsemine ning tegutsemise läbi õppimine on väikelapse- ja nooremas koolieas kõige loomulikum tahteavaldumise viis. Alklasside õpilasele pakub õppimine rahuldust siis, kui ta seeläbi midagi teha oskab. Tahtekasvatuslik ehk tegevuslik aspekt domineerib 1.-3. klassi õppetöös.

Pedagoogiline ülesanne on viia lapse tahe, mis algselt on seotud tegutsemisega, järk-järgult seosesse mõtlemisprotsessidega. Tahtejõu rakendamine erinevates tegevustes tugevdab inimese mina kogemust, ehitab üles identiteedi ja kujundab elutervet eneseusaldust. Selline mitmekülgne tegevust kaasav õpetus algklassides kujundab abstraktsele mõtlemisele vajaliku kogemusliku aluse. Tegutsevalt õppides jääb õpihuvi püsima.

Tahe areneb käsitöö- ja kunstiainete harjutavas õppimises, liikumistundides ja praktilisi töid sisaldavates õppeainetes, ühisprojektides ja matkadel, samuti kõikides õppetegevustes, mis nõuavad järjepidevat harjutamist ja mälu rakendamist. Noor inimene õpib tahet rakendama mitte otseseid tegutsemisimpulsse või tundemeeleolusid järgides, vaid mõtlemisele toetudes.

Tundekasvatus

Arenenud tundeelu on üks inimeseks olemise, emotsionaalse intelligentsuse ning sotsiaalsuse aluseid. Väärtushinnangute lähtekohana on ta tuleviku ühiskondlike tingimuste kujundaja. Koolikasvatus peab eriliselt hoolitsema lapse tundeelu arengu eest, kuna selle arengu peamine aeg langeb põhikooliikka. Kunstiainete osakaal tunniplaanis jääb samaks kogu põhikooli jooksul, neis domineerib praktilis-tunnetuslik, mitte teoreetiline aspekt.

Kõik kunstiharjutused – värvide, vormide, helide ja kunstipärase sõna maailma sisseelamine - koolitavad ja arendavad tundeelu. Kunstilise õpetuse osakaal kõikides klassides on suhteliselt suur, seda nii iseseisvate kunstiliste ainete kui õppemeetodina. Uuemad pedagoogilised uurimused näitavad, et maalimine, musitseerimine, liikumiskunstid ja muud õpilast tervikuna kaasavad kunstilised tegevused aitavad märkimisväärselt kaasa nii tunnetuslike kui ka sotsiaalsete võimete arenemisele.

Kunstilise kasvatus eesmärk ei ole subjektiivsete tunnete väljaelamine, vaid erinevate tajuvõimete ning praktiliste oskuste koolitamine objektiivse täiuslikkuseni. Objektiivsus tundeelus on sotsiaalse käitumise alus. Võime teise inimese olukorda temast lähtuvalt ja subjektiivsetest huvidest sõltumata sisse elada on eetilise käitumise lähtekohaks. See omakorda on eelduseks rahvastevahelisele sallivusele ja rahukasvatusele.

Tundekasvatuse valdkonda kuulub lisaks kunstiainetele ka pildiline õpetusmeetod*, mis on keskne õpetamise meetod jutustavates ainetes kooliküpsuse ja murdeea vahelisel ajal. Praktikas tähendab pildiline õpetus elavaid, õpitavat iseloomustavaid ja kirjeldavaid jutustusi ning võrdpiltide kaudu õpetamist. Õpetaja töö on siin kunstniku töö sarnane: tal tuleb otsida õpetussisu olemust tabavaid sõnalisi pilte. Selline õppemeetod käivitab lapse fantaasia, ta muutub õppeprotsessi kaasloojaks. Kui lapses toimib fantaasia, liitub sellega alati tundekogemus. Nii puudutab pildiline õpetus eriliselt tundeelu ja kinnistab õpitava inimese pikaajsesse mällu.

Selleks et toetada lapse tundeelu väljakujunemist, õpib õpetaja tundma arengupsühholoogia seaduspärasusi ning tegeleb teadlikult ka enda tundeelu tasakaalustamisega. Õnnestunud tundeakasvatuse tagasisideks on õpilase innukus ja õppimissoov. Tunnete mitmekülgne kaasamine õppeprotsessi kindlustab õpihuvi säilimise.

Tahte- ja tundeakasvatust ning mõtlemise koolitust teostatakse koolipraktikas igapäevaselt, teadlikult ja üksteisega lõimivalt. Nende erinevate aspektide proportsioonid määrab vanuseline pedagoogika.

Mõtlemise koolitus

Inimesele loomumase huvi ja teadmishimu säilitamiseks on vaja teoreetilisi teadmisi pakkuda viisil, mis vastab lapse erinevatele arenguetappidele. Waldorfpedagoogikas rajaneb mõtlemise areng eelnevatele tegevuslikele ja elamuslikele kogemustele. Kogu põhikooliea jooksul arendatakse mõtlemisoskust sellest lähtuvalt. Eesmärgiks on, et õpilased kooli lõpetades oskaksid rakendada kogu mõtlemise skaalat alates fantaasierikkast kujundlikust mõtlemisest kuni puhtloogiliste järeldusteni.

Intellektuaalseid teadmisi vahendatakse esimesest klassist murdeea alguseni pildilise õpetusmeetodi*, kunstilise ja tegevusliku printsiibi kaasabil. Pildilise õpetusmeetodiga vahendatakse nii erialaseid termineid, mõisteid kui kausaalseid seoseid. Eesmärgiks on esitada mõisteid elavana ja mitmekülgsetes seostes. Nende tähenduse mõistmine toimub algselt konteksti ning õpetajapoolse intonatsiooni ning rõhuasetuste abil, järk-järgult lisandub mõisteline teadvustamisprotsess.

5.- 6. klassis lisanduvad ained, mis vastavad abstraktse ja kausaalse mõtlemise valmidusele: geograafia, ajalugu, füüsika. Murdeea algusest loomulik üldine huvi intellektuaalsete teadmiste vastu. Pildilise õppemeetodi (jutustavad ained) ja fenomenoloogiliste vaatlustega (loodusõpetus, füüsika) kaasnevad järgneva etapina mõisteline ja kausaalne analüüs. Areneb loodusteaduslik mõtteviis.

Kognitiivne õpetus kolmandas kooliastmes tuleb kujundada metoodiliselt mitmekesiselt ja ligitõmbavalt. Seotus elamusliku ja tegevusliku printsiibiga on endiselt oluline. Õpetaja innustab õpilasi ise mõtlema ning arusaamise põhjal mõisteid moodustama. Õpetus peab olema mõtlemapanev, intrigeerivate küsimuste tekitaja ja arutelude sütitaja. Õppekava sisaldab hariduse kõige üldisemaid aluseid. Põhjalikuma ja üksikasjalikuma teadusliku käsitluse ja abstraktset mõtlemist arendava aineainestiku raskuspunkt langeb vanematesse klassidesse

3.5 Läbivad teemad õpetuses ja kasvatuses

Läbivad teemad õpetuses ja kasvatuses on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua

ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Põhikooli riiklikus õppekavas loetletud kohustusliku läbivad teemad on Väikse Werrone Kooli õppekavas väljendatud järgmiselt:

❖ Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast

- teadvustama oma huve, võimeid ja oskusi, mis aitavad kaasa adekvaatse enesehinnangu kujunemisele ning haridustee jätkamisega seotud karjääriplaanide konkreetsemaks muutumisele, seda toetab tahte-, tunde- ja mõttekasvatus;
- arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, ning teabega ümberkäimisoskusi;
- arendama oskust seada endale eesmärgid ning tegutseda neid ellu viies süsteemselt;
- kujundama valmisolekut elukestvalt õppida ja kutseotsuseid teha ning tundma haridus- ja koolitusvõimalusi;
- tutvuma erinevate ametite ja elukutsetega, nende arenguga minevikus ja tulevikus, tundma õppima töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kodukoha majanduskeskkonda.

· Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine” käsitlemine I kooliastmes aitab õpilases kujundada positiivset hoiakut õppimise ja esmaste õpioskuste omandamist. II kooliastmes keskendub antud teema läbimine õpilaste sotsiaalsetele ja toimetulekuoskustele. III kooliastmes keskendub läbiva teema käsitlemine õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukesva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel.

·Kirjeldav hindamine toetab analüüsivõimet ning adekvaatse enesehinnangu kujunemist, samuti võimaldab erineva võimekusega õpilastel kogeda eduelamust.

·Põhitunni lood ja jututeemad tutvustavad erinevaid ameteid ja elukutseid ning tegevusalasid, nende olulisust ja seoseid, nende arengut minevikus ja tulevikus.

·Praktilised õppeained pakuvad õpilasele võimalust läbi proovida ja arendada erinevaid oskusi, andes tugeva aluse mitmekesise kogemustepagasi kujunemiseks. Samuti rakenduvad ja arenevad isikupärased võimed.

·Ühiselt püstitatud eesmärgid ja ettevõtmised ning nende kavandamine edendavad koostöö- ja otsustamisoskusi.

Õpikeskkonna laiendamine väljaspool klassiruumi pakub võimalust tutvuda erinevate ametitega ning annab kogemuse erinevatest töödest ehedas keskkonnas.

❖ Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng”

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast

- aru saama loodusest kui terviküsteemist, inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest ning inimese sõltuvusest loodusressurssidest ja hoidma oma kooli ja selle ümbrust;
- aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest;
- väärtustama bioloogilist (sealhulgas maastikulist) ja kultuurilist mitmekesisust ning ökoloogilist jätkusuutlikkust;
- arutlema keskkonnaprobleemide üle nii kodukoha, ühiskonna kui ka üleilmsel tasandil, kujundama isiklikke keskkonnaalaseid seisukohti ning pakkuma lahendusi keskkonnaprobleemidele;
- võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutama loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.

Läbiva teema käsitlemine I kooliastmes tugineb õpilase kogemustele, igapäevaelu nähtustele ning looduse vahetule kogemisele. Õppe ja kasvatus kaudu taotletakse õpilase keskkonnataju kujunemist, pööratakse tähelepanu kodu- ja kooliümbruse keskkonnaküsimustele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada. II kooliastmes keskendutakse peamiselt koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide käsitlemisele. Arendatakse tahet osaleda keskkonnaprobleemide ärahoidmises ja lahendamises ning kujundatakse keskkonnaalast otsustamisoskust. Arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja elukeskkonna väärtustamist, õpitakse teadvustama end tarbijana ning toimima keskkonda hoidvalt. III kooliastmes keskendutakse kohalike ning globaalsete keskkonna- ja inimarenguprobleemide käsitlemisele. Eesmärk on kujundada arusaama loodusest kui terviküsteemist, looduskeskkonna haprusest ning inimese sõltuvusest loodusvaradest ja -ressurssidest. Õpitavad teadmised, oskused ja hoiakud loovad eeldused vastutustundliku ning säästva suhtumise kujunemiseks

Jälgendamine, matkimine kujundab enim õpilase harjumusi igapäevaelus. Seetõttu on oluline õpetajate ja teiste koolitöötajate säästlik hoiak, läbimõeldud ja eeskujuvääriv tegutsemine nii erinevate materjalide kui energiakasutamise osas. Oma valikute läbi mõtlemine ja nende

põhjendamine õpilastele annab lastele tugeva aluse kasutamaks loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.

·Õpikeskkond ning selle elemendid kujundatakse loodussäästlikke valikuid rakendades, milline printsiip loob koolis koduse ja tervisliku õhkkonna ning paneb lapsi märkama ja väärtustama ümbritseva otstarbekust ja taaskasutusvõimalusi.

·Lihtsate looduslike vahendite igapäevane kasutamine arendab õpilaste meelemuljeid ning kasvatab empaatiavõimet looduse ja kõikide elavate olendite vastu.

·Igapäevane küllaldane viibimine õues, jalutuskäigud ja matkad õpetavad märkama ja tajuma muutusi looduses. Teadvustub looduses toimiv ringlus ja taastootmine, mis suunab mõistmisele, et väikseimgi tegu mõjutab keskkonda. Sellest inspireeritud arutelud ning jutuajamised pööravad tähelepanu kodu- ja kooliümbruse keskkonnaküsimustele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada.

·Tervikust lähtuv õpetamiseprintsiip kõigis ainevaldkondades aitab õpilasel aru saada, et ka loodus on terviküsteem ning inimene looduse osana on sõltuvuses loodusressurssidest.

·Tähtsustatakse perekonda kui inimese esmast ja lähemat elukeskkonda. Läbi vastastikku lugupidavate ja toetavate suhete nii kodus kui koolis, suunatakse last aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest. Inimese osa teadvustamine perekonnas ja muus sotsiaalses gruppis paneb aluse vastutustundliku ühiskonnaliikme kasvamisele.

❖ Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast

- väärtustama ühiselu demokraatlikku korraldamist, koostööd, kodanikualgatus ja vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivallatut lahendamist;
- olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklikke seisukohti ning neid väljendama;
- tundma õppima ja kaitsma enda ja teiste õigusi ning mõistma nendega kaasnevat vastutust ja kohustusi;
- mõistma avaliku, ettevõtliku- ja mittetulundussektori seoseid ning toimimist;

- mõistma enda kui üksikisiku rolli ühiskonnas ning omandama oskusi osaleda otsustamisprotsessides;
- mõistma ettevõtluse rolli ühiskonnas ning suhtuma positiivselt ettevõtlusse ja selles osalemisse.

·Läbiva teema käsitlemisel I kooliastmes on keskne saada koostöö ja ühiste otsuste tegemise kogemusi. Selle viisid on õpilaste vabatahtlik tegevus, nt talgutöö, ühisürituste korraldamine vms. Läbiva teema käsitlemisel II kooliastmes on oluline toetada õpilase initsiatiivi ning pakkuda talle võimalusi ja abi ühisalgatusteks. Õpilasi innustatakse iseseisvalt tegutsema ühise eesmärgi nimel ning võtma sellega kaasnevat vastutust ja kohustusi. Oluline on suunata õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi ning aidata neil kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust. Läbiva teema käsitlemine III kooliastmes keskendub ühiskonna eri sektorite (avaliku, tulundus- ja mittetulundussektori) toimimisele ning nende seostele. Tähtsal kohal on riigi demokraatliku valitsemise korraldus ning üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel. Kodanikualgatuse ning vabatahtlikuna tegutsemise mõistmiseks ja motiveerimiseks ning ettevõtlikkuse arendamiseks tutvustatakse õpilasele võimalusi osaleda tegevustes paikkonna hüvanguks ning teda julgustatakse neis tegevustes osalema

·Rahulikus rütmis toimiv igapäevane õppetöö ning õpilaste erinevate võimete väärtustamine loovad õhkkonna, milles laps tunneb nii vajadust kui julgust oma seisukohti avaldada.

·Terviklikkusest lähtuv õpetamis- ja kasvatamisprintsip väärtustab koostööd ning ühiste eesmärkide seadmist. Selle läbi toetatud suhtlemisoskuse areng on aluseks konfliktide rahumeelsele ja vägivallatule lahendamisele.

·Kirjeldav hindamine kujundab õpilase eneseanalüüsioskusi ning vabatahtlikud kodutööd enesedistsipliini. Oma mõtete ja tunnetega toimetulek, oskus ennast vajalikul hetkel kokku võtta, aitab elu juhtida ja kujundada, kaitsta omi ning teiste inimeste õigusi.

·Osalemine kooli ühistel üritustel (kuupeod, jms.) annab õpilastele võimaluse olla millegi algataja, ettevõtja. Annab kogemuse planeerida ettevõtmist ja sellega kaasnevaid tegevusi, samuti kanda sellest tulenevaid kohustusi ja vastutust.

·Mitmesugused töotalgud aitavad kaasa erinevate tööde korraldamisele ja õppimisele, suunavad ühiselt tegutsema, suhtlema ja kaaslaste võimetega arvestama. Sõbralik ja toetav töömeeleolu on aluseks vabatahtliku panuse andmise soovile kogu elu.

·Põhitunni jutustava osa lugudevalikus ning vastavalt õppeperioodi teemale tutvustatakse õpilasele kodukandi ettevõtteid, noorteühinguid ja teisi vabatahtlikke organisatsioone või huvirühmi, kes korraldavad kogukonnas üldkasulikke tegevusi, milles õpilased saavad osaleda.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kultuuri-teadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte-ja käitumistaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab oma kultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast

- omandama teadmisi Eesti kultuuri, sealhulgas eesti rahvuskultuuri ja teiste kultuuride kujunemise ja vastastikku rikastavate mõjutuste kohta;
- mõistma ennast kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana;
- mõistma kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsust ühiskonna jätkusuutlikkuse kujundajana;
- olema salliv ja suhtuma lugupidavalt teiste kultuuride esindajatesse ning nende tavadesse ja loomingsusse, taunima diskrimineerimist;
- tundma õppima ning väärtustama oma ja teiste kultuuride pärandit ja eripära, toetudes ühelt poolt erinevates õppeainetes õpitule ning seda üldistades, teiselt poolt ka omaalgatuslikult loetule, nähtule ja kogetule;
- teadvustama ning tundma õppima mineviku ja nüüdisaja ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

·Kooli igapäevaelu läbi õpetajate ja teiste kooli töötajate isikliku eeskuju loovad õpilastele matkimisväärtuse, eetilise ja meie kultuuriruumile omase käitumismustri.

·Põhitunni jutustavas osas käsitletav koduloo- ning inimese- ja ühiskonnaõpetus aitab õpilastel tunda ennast kultuuri kandjana ning edasivijana; tugevdab põlvkondade vahelist sidet ning perekondlikke väärtusi läbi suguvõsa pärandi ja kommete. Ajaloolist mõõdet lisavad erinevate elualade vanade ametite tutvustamine ja sellega seotud tegevuste praktiline läbi tegemine, mis läbi õpitakse tundma ja teadvustatakse mineviku ja nüüdisaja ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

·Läbiva teema käsitlemisel I kooliastmes on oluline pakkuda õpilasele võimalust osaleda oma kultuurikeskkonna tavades ja kogeda sellega seonduvaid emotsioone. Õpilasel aidatakse jõuda mõistmiseni, et teatud tavad ja kombed on omased teatud kultuurile. Läbiva teema käsitlemisel II kooliastmes on tähtis kujundada positiivseid hoiakuid erinevate kultuuride ja inimeste suhtes ning vältida eelarvamusliku suhtumise kujunemist. Õpitakse respektierima erisusi ja hindama neid kui kultuurilist mitmekesisust ning kultuuride vastastikuse rikastamise vahendit. Õppes ja kasvatuses leitakse võimalusi, kus õppija saab rakendada oma teadmisi ja oskusi omakultuuri tutvustamiseks näiteks koolide ja rahvusvaheliste projektide kaudu. Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemine III kooliastmes Läbiva teema käsitlemisel III kooliastmes on keskne aidata õpilasel mõista, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teda teistes kultuurides orienteerumisel. Õpilasele pakutakse erinevaid võimalusi omandada kogemusi ning süvendada teadmisi teistest kultuuridest,

saada elamusi erinevatest kunsti- ja kultuurivaldkondadest, sealhulgas võimalust kaasa lüüa kohalike kultuurisündmuste ettevalmistamises ja läbiviimises.

·Kuupidude korraldamisel lähtutakse rahvakalendri tähtpäevadest, nendega seotud kommetest ja pärimusest.

·Muusikatunni laulu- ja pillilugude valikus on kindel koht Eesti rahvalauludel ja pillilugudel.

·Rahvatantsud ja erinevate rahvaste ringmängud liikumistundides ja pidudel aitavad õpilastel mõista kultuuridevahelise suhtlemise tähtsust ning tunnetada end kultuuride vahendajana.

·Võõrkeele tunnid juba oma olemuselt sillutavad teed teiste rahvaste kultuuripärandi ja mõtteloo mõistmisele. Seda süvendavad õpitavas keeles lauldud laulud, rütmisalmid ja luuletused. Kuulates lugusid teise keele kirjavara, tutvudes selle või teise rahva kommete ja väärtustega kasvatatakse sallivust ning õpitakse suhtuma lugupidavalt teiste kultuuride esindajatesse ning nende tavadesse ja loomingsusse, taunima diskrimineerimist.

·Kunstiline kasvatus arendab tundeelu ja sotsiaalsust ning on aluseks erinevuste märkamisele ja hindamisele.

❖ Läbiv teema „Teabekeskond ja meediakasutus”

·Läbiva teema „Teabekeskond ja meediakasutus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab kriitiliselt analüüsida ja kasutada meediamaaailma sisu ja allikaid, tunnustab autorsust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- mõistma vahetu ja vahendatu sarnasusi ning erinevusi;
- valima olukorrale vastava suhtluskanali ja -registri;
- määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet;
- arendama kriitilise tebeanalüüsi oskust;
- tegutsema meediakeskkonnas turvaliselt ja vastutustundlikult.

·Läbiva teema käsitlemisel I kooliastmes on keskmiselt õpilase igapäevane suhtluskeskkond. Õpetaja abil ja kaaslaste toel harjutakse kirjeldama oma tegevust eakohases meediakeskkonnas. Õpilane õpib mõistma temale suunatud teadete suhtluseesmärgi ning eristama olulisi teateid ebaolulistest. Samuti harjub õpilane mõistma, millised käitumisharjumused kehtivad privaatses ja millised avalikus ruumis, sealhulgas turvaline käitumine sotsiaalmeedias. Läbiva teema käsitlemisel II kooliastmes on keskmiselt avalikus ja privaatses ruumis toimimise seaduspärasused ning peamiste suhtluskanalite tundmaõppimine. Õpilane harjub internetis liikudes eristama avalikku ja isiklikku sfääri ning valib

sobiva suhtlusviisi. Teise kooliastme jooksul harjutakse lugema ja kuulama uudist, hindama selle õigsust ning tuvastama uudises puuduvat teavet. Läbiva teema käsitlemisel III kooliastmes õpib õpilane mõistma ja analüüsima meedia rolli ühiskonnas, sealhulgas majanduselus, ning kasutama meediat teabeallikana. Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväärsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane kasutab leitud teavet järjest rohkem isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides). Õppeprotsessis mõistab õpilane internetis leiduvaid võimalusi ja ohte ning õpib ennast ja oma privaatsust kaitsma; iseseisev teabeotsing muutub õpilasele harjumuspäraseks. Läbiva teema käsitlemine loob võimalused analüüsida meediaga seotud probleematilisi olukordi (eraellu sekkumine, väärteabe edastamine, huvide kahjustamine, kallutatud teabe edastamine vms).

·Lähtuvalt ealistest eripäradest on õpetus ja kasvatus esimesel kolmel õppeaastal pildiline st. õpilast suunatakse läbi erinevate jututeemade iseendas kujutluspilet looma. Seetõttu piiratakse valmispiltide (valmis vastuste) kasutamist filmide ja arvutimängude abil.

·Tehnilised vahendid ei ole I kooliastme tundides õppematerjali vahendamiseks üldjuhul otstarbekad. Eelistatud on elava muusika, õpilaste nähes valmiva mudeli, joonise vms. kasutamine.

·Läbi erinevate ainetundide arendatakse kõigi meelte kasutamist, teadvustatud meelemuljete vastuvõtmist ning seeläbi ümbruse tunnetamist. Nimetatud oskused on olulised ümbruses toimuva adekvaatsel hindamisel ning seeläbi teadlike valikute ja otsuste tegemisel meediaruumis.

·Moodsate ja tehnoloogiliste teabevahendite kõrval väärtustatakse traditsioonilisi teabe hankimise vahendeid, nagu suuline pärimine, teatmeteostest ja muudest temaatilistest raamatutest lisateabe ja vastuste otsimine. Ka need vahendid aitavad mõista vahetu ja vahendatu sarnasusi ja erinevusi ning määrata oma teabevajadusi leidmaks sobivat teavet.

·Projektitööde puhul kavandatakse ülesanded nii, et õpilane püstitaks ise antud teemal tööküsimuse, otsustaks teabevajaduse üle, teeks vajalikud otsingud, hindaks kogutud teavet ja kasutaks seda oma töös.

·Mõistmaks teabehankimise asjakohasust ja teadvustamaks, milline teabehankimise viis on millises olukorras sobiv kasutada, piiratakse koolipäeval õpilastel mobiiltelefonide kasutamist. Klassiõpetaja isiklik eeskuju ja selgitavad vestlused ja arutelud toetavad õppimisele pühendatud aja väärtust ning suunavad valima teabe edastamiseks ja vastu võtmiseks sobivat sidekanalit.

❖ Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon”

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades;
- mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus;
- aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest ning omavahelisest seotusest;
- mõistma ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamisega seotud eetilistes küsimustes;
- kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks (alates II kooliastmest);
- arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet uuenduslike ideede rakendamisel erinevates projektides.

·I kooliastmes toimub õppimine valdavalt läbi tegevuse. Seega ei soodustata tehnoloogiale toetumist. Erinevate tehnoloogiliste võtete kasutamist õpitakse kindlate projektide raames (näiteks foto- ja videotehnika). Läbiva teema käsitlemine II kooliastmes põhineb eelkõige kooli ja õppetööga seonduvatel praktilistel ülesannetel, mis eeldavad tehnoloogia rakendamist erinevates ainetundides või huvitegevuses. Läbiva teema käsitlemine III kooliastmes kujundab IKT rakendamise pädevusi igapäevaelus ja õpingutes. Nende pädevuste kujundamiseks tuleb erinevate õppeainete õpetajatel lõimida oma ainetundidesse IKT rakendamisel põhinevaid meetodeid ja töövõtteid.

·Koolitööde vormistamine toimub üldjuhul käsikirjaliselt ja käsitsi kujundades. IT lahendusi samade ülesannete lahendamisel õpitakse samuti kindlate projektide raames.

·Käsitöö tundides alustatakse puhtalt käsitööst, et õpilane õpiks materjale isikliku kogemuse abil tundma. Käsitöö kogemused õpetavad lapsele erinevate tehnoloogiate põhimõtteid ning nende tundmine võimaldab tulevikus erinevaid tehnoloogiaid loovalt kasutada ja ka uudseid lahendusi otsida.

·Käsitöö tundides rakendatakse ka projektõpet leiutamisülesannetega, kus õpilane saab vabalt rakendada oma algatusvõimet ja loovust, materjalide tundmist, aga ka koostööoskusi.

❖ Läbiv teema „Tervis ja ohutus”

Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

- a) Tervisekasvatus põhineb õpilaste tervisega seonduvate teadmiste ja hoiakute ning sotsiaalsete toimetulekuoskuste arendamisel. Seda toetab tervist edendava kooli põhimõtete rakendamine koolis.
- b) Ohutuse valdkonnas õpetatakse käituma ohutult liiklus-, tule-, veeohu ja teiste keskkonnast tulenevate ohtude puhul ning otsima vajaduse korral abi.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- leidma ja kasutama tõenduspõhist informatsiooni tervisega ja turvalisusega seotud otsuste tegemiseks;
- tutvuma põhiliste ohuallikate, ohuolukordade ja nende võimalike tekkemehhanismidega ning eristama ohtlikke ja ohutuid olukordi;
- tutvuma turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite (sh kaitsevahendite) ja võimalustega;
- analüüsima erinevate (isiklike, sotsiaal-majanduslike, kultuuriliste ja keskkonna jt) tegurite mõju tervisele ja turvalisusele;
- seadma tervise ja ohutusega seotud eesmärgid ning analüüsima nende saavutamist;
- käituma tervist toetavalt, terviseriske ja ohte ennetavalt;
- kasutama turvalisust ja ohutust suurendavaid vahendeid;
- rakendama teadmisi, enesekohaseid ja sotsiaalseid oskuseid tervise, ohutuse ja turvalisuse suurendamiseks;
- märkama ja analüüsima ohuallikaid ja ohuolukordi ning hindama enda ja teiste käitumise võimalikke tagajärgi;
- tegutsema ennast ohtu seadmata vastavalt ohuolukorrale;
- analüüsima tervise, ohutuse ja turvalisusega seotud käitumist ja selle tagajärgi;
- märkama ja andma esmast abi ennast ohtu seadmata;
- kutsuma abi erinevates ohuolukordades (liiklus-, vee- või tuleõnnetuse või terviseprobleemi korral, lõhkeaine leidmisel, hädaolukorras jne);
- pöörduma tervise, ohutuse ja turvalisusega seotud küsimustes usaldusväärse täiskasvanu poole;
- väärtustama enda ja teiste tervist, ohutust ja turvalisust;
- käituma hoolivalt ja lugupidavalt enda, teiste ning ümbritseva keskkonna suhtes;
- aktsepteerima ja järgima üldtunnustatud reegleid;
- looma tervist toetavat ja turvalist keskkonda ja olema oma käitumisega eeskujuks.

Läbiva teema käsitlemisel I kooliastmes pannakse rõhk tervislike ja ohutute käitumisviiside kujundamisele. Selles vanuses on tähtis, et õpilane mõistaks ohu olemust ja selle tekkepõhjust oma igapäevases keskkonnas ning omandaks oskused käituda ohutult ja turvaliselt. Õppemeetoditest on rõhk jutustustel, aruteludel, rühmatöödel, demonratsioonidel, rollimängudel ja käitumise modelleerimisel. Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisel II kooliastmes pööratakse teadmiste ja oskuste kujundamise kõrval tähelepanu eelkõige vastavasisuliste väärtushinnangute kujundamisele, õpetuse elulähedusele ja levinuma riskikäitumise ärahoidmisele (käitumine, millega kaasnevad nt vigastused, ohu tekkimine, alkoholi jt uimastite kuritarvitamine, suitsetamine, seksuaalne riskikäitumine, ebatervislik toitumine, vähene kehaline aktiivsus ja kehaline ülekoormus). Õppemeetoditest sobivad aktiivõppemeetodid, arutelu, rühmatöö, rollimängud ja demonratsioonid.

Õppetööd ainetundides saavad täiendada noortelt noortele metoodikal põhinevad tunnivälised projektid. Läbiva teema käsitlemisel III kooliastmes pööratakse tähelepanu tervist ja ohutust väärtustavate hoiakute kujundamisele ning tervisliku ja ohutu käitumise oskuste arendamisele. Õppemeetoditest on kesksel kohal aktiivõppemeetodid, diskussioon, juhtumianalüüsid, rühmatöö, uurimisprojektid ja rollimängud. Tähtsal kohal on ka õpilastega korraldatavad klassivälised ennetusprogrammid ning õpilaste maksimaalne kaasamine tervist edendavatesse ja ümbritseva turvalisust suurendavatesse tegevustesse.

·Oma vaimse tervise hoidmiseks on vajalik oskus ennast jälgida, analüüsida oma tundeid ja mõtteid. Neid oskusi arendavad kõik kunstilised õppeained ning kogu kasvatus.

·Oskus teisi kuulata on oluline nii enda kui teiste ohutuse tagamiseks. Kuulamisoskust arendab eelkõige koos õppimine, aga ka igasugune kunstiline tegevus.

·Julgus oma arvamust avaldada ning abi küsida on enda ohutuse seisukohalt üliolulised. Enda avamise julgus kujuneb usalduslikus õhkkonnas.

·Adekvaatne enesehinnang toetab inimest suhtlemisel ning keerulises olukorras. See areneb kirjeldava hindamise ja lapse võimeid ning vajadusi arvestavate ülesannete toel.

·Tervislik toit toetab lapse arengut, ei ohusta tema tervist, annab hea enesetunde.

·Harjumus puhata, liikuda ja õues viibida on olulised iga tervise aspekti seisukohalt.

·Harjumus teha tööd omal valikul omab tähtsust peamiselt vaimse tervise seisukohalt.

·Oskus teha valikuid kaitseb inimest nii füüsiliste kui sotsiaalsete ohtude eest. Seda oskust õpitakse muinasjutte kuulates ja nende üle arutledes.

·Kooli füüsiline keskkond on läbimõeldud ning kujundatud tervisliku, ohutu ja meeldivana.

·Õpetajad toetavad nii eeskujuga, koolikeskkonna kujundamisega kui õppe ja kasvatus korraldamisega usaldusliku õhkkonna teket klassis ja koolis.

·Inimese olemuse tundmaõppimine ja tunnetamine oma hinges aitab teisi väärtustada, nendega suhelda, vältides kiusamist.

·Õpilast suunatakse kujundama turvalisele kooli- ja kodukeskkonnale ning liiklusohutusele suunatud hoiakuid ja käitumist.

·Huvi ümbruse vastu ja tähelepanelikkus aitavad ohtu tajuda.

·Looduse vaatlemine ning materjalide tundma õppimine aitavad mõista ohu tekkimise põhjuseid.

·Õppekäigud, jalutuskäigud linnas ja matkad maale õpetavad ohutut liiklemist liikluses.

·Ohuolukorras käitumist õpib laps muinasjuttude ja näidendite abil, vestluste ja rollimängude käigus.

❖ Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus”

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- tunnustama väärtusi, kõlbelisi norme ja viisakusreegleid;
- analüüsima süstemaatiliselt kõlbelisi norme ja väärtusi;
- arutlema üldtunnustatud eetiliste printsiipide üle ja neid omaks võtma;
- juhinduma oma käitumises neist põhimõtetest ning hindama iseenda ja kaasinimeste käitumist nende alusel;
- osalema kollektiivi (klassi, kooli, huviringi jm) eetikakoodeksi ja käitumisreeglite väljatöötamises ning neid järgima;
- reflekteerima nii iseenda kui ka kaasinimeste käitumispõhimõtete üle, kasutades kõlbeliste konfliktide lahendamise ning vastutustundlike valikute tegemise oskusi.

Läbiva teema käsitlemisel I kooliastmes on rõhk iseenda tundmaõppimisel, heade kommete omandamisel ja sellise klassikollektiivi kujundamisel, kus peetakse oluliseks õiglust, ausust, hoolivust, sallivust, inimväärikust, lugupidamist enda ja teiste vastu, lubaduste pidamist ning demokraatlikku osalemist ja rahvuslikkust. Õppemeetoditest on esikohal töö jutustustega, rollimängud, arutelud ja õpetaja selgitused, mille vältel õpitakse oma kogemusi teadvustama ning oma tegutsemist jälgima ja reflekteerima. Läbiva teema käsitlemisega II kooliastmes teadvustatakse ja mõtestatakse kõlbelisi norme ning kujundatakse sallivust ja lugupidamist erinevate inimeste vastu. Erinevaid vaatenurki pakkuva käsitlemise kaudu taotletakse õpilase isiklike seisukohtade kujunemist humanistlike kõlbeliste normide taustal. Õpilase mõttearendustesse tuleks suhtuda paindlikult, jättes õpilasele võimaluse säilitada oma arvamus. Õppemeetoditest on kesksel kohal lugude analüüs, aktiivõppemeetodid, rühmatöö, konfliktsete juhtumite arutelu ning rollimängud. Õppevara kaudu tutvustatakse õpilasele positiivseid kõlbelisi eeskujusid ja ideaale. Igapäevases koolielus pakutakse võimalusi rakendada omandatud teadmisi. III kooliastmes tuuakse selgemalt esile väärtushinnangute ja kõlbeliste normide ühiskondliku ning ajalolis-kultuurilise mõõtme. Erinevate maailmavaadete ja religioonide tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist.

•Väärtuste ja hoiakute õppimisel on esmatähtis õpetajate ja teiste kooli töötajate isiklik eeskuju. Samuti põhitunnis jutustatud muinasjutud , pühakutelood ja valmid. Lisaks rikkalikult kujutluspilete pakkuvad õpetlikud lood erinevatest usunditest.

•Klass loob koos õpetajaga oma kollektiivi käitumisreeglid. Õpilane osaleb ise reeglite loomises, õpib tundma ühiskondliku järelvalve toimimist klassis ning reeglite tähtsust.

·Konfliktide tekkides arutletakse klassis probleeme tekitanud teemadel. Õpetaja võib valida probleemse teemaga seotud jutte õppematerjaliks või kujundada asjakohaseid rollimänge.

·Konfliktide ennetamiseks õpivad lapsed suhtlemisoskusi, õpivad tundma oma tundeid ja väärtusi, inimese olemust.

·Oluline koht väärtuskasvatuses on ka hoolival suhtumisel kogu looduse ja elusolendite vastu. Sellele aitab kaasa looduse vaatlemine ja tundma õppimine, elu ja emotsioonide tajumine looduses.

·Empaatiat, hoolivust, ausust, sallivust, lubaduste pidamist hinnatakse inimese juures. Arendatakse jagamise oskust, mis on oluline vastutustundliku ja jätkusuutliku eluviisi kujunemisel.

3.6 Põhikoolis taotletavad üldpädevused ja nende kujunemine

Riikliku õppekava tuumaks on üldpädevused, mille arendamist peab toetama kogu õppeprotsess. Üldpädevuste kujunemist toetavad lisaks ainevaldkondade õppe- ja kasvatuseesmärkidele ka ainete lõimimine ja läbivate teemade õpe.

Pädevus tähendab suutlikkust teatud valdkonnas tulemuslikult toimida. Pädevuse mõiste hõlmab teoreetiliste teadmiste kõrval ka nende rakenduslikku aspekti, väärtustades seega teadmiste elulisust. Pädevus põhineb nii teadmistel, oskustel kui väärtustel. Väikse Werrone Kooli õppeprotsess kaasab järgnevate põhipädevuste astmelise loomise põhikooli jooksul:

Pädevused lihtsustatud õppes

- Lihtsustatud õppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida.
- Lihtsustatud õppes eristatakse üldpädevusi ja arenguperioodidel taotletavaid pädevusi. Pädevuste kujundamist kirjeldatakse kooli õppekavas.
- Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad ning tugispetsialistid omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös.
- Lihtsustatud õppes taotletavad üldpädevused on kohandatud lähtuvalt riikliku õppekava § 4 punktist 4.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

– *tähendab suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;*

– tähendab nii tegude, tunnete kui mõttetaset seoste omamist kaasinimeste ja maailmaga. Väärtuspädevus samastub inimese eetikaga. Väärtuspädevuse kujunemist mõjutavad kõige otsesemalt kogu kooli keskkond ja täiskasvanud koolipere väärtushinnangud.

Kultuuri- ja väärtuspädevus lihtsustatud õppes

– tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna, väärtustab maailma eri rahvaste ja kultuuride mitmekesisust, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamuste vabalt ja lugupidavalt, tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning väärtustab eesti keele ja kultuuri säilimist ja arengut; tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

– *tähendab suutlikkust ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;*

– tähendab oskust kollektiivis harmooniliselt toime tulla. Käitumisreeglite ja tavade omandamine, kultuurilise ühtsuse teke. Koostööoskuste kujunemine, abivalmis, arvestav ja salliv suhtumine kaaslastesse, vastutustunde ja enesekehtestamisoskuse arenemine.

– Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetab kogu õppeprotsess laia valiku ühistegevustega ja ka õpetajate eeskujul. Abiks on ka õpetaja jutustustes üles kerkivate eetiliste probleemide üle arutlemine, aga ka kunstitundide töödevaatlused ja arutelud.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus lihtsustatud õppes

– on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust; teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab nende eest seista, arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi; järgib vastutustundlikult ühiselu reegleid, konflikte lahendades arvestab seadusi ning moraalinorme;

Enesemääratluspädevus

– *tähendab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;*

– tähendab inimese kõikide olemusosade harmoonilise väljakujunemise kaudu tekkivat eneseteadvust (Mina -teadvust). Suutlikkust mõtestada oma tegevusi ja käitumist ühiskonnas, kujundada end isiksuseks. Enesemääratluspädevuse teenistuses on kogu õppeprotsess ning õpetajate ja kasvatajate eeskujul.

Enesemääratluspädevus lihtsustatud õppes

– mõistab ja väärtustab iseennast ja enda arengut, hindab adekvaatselt oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus, juhib oma käitumist erinevates olukordades; väärtustab tervislikku eluviisi, on füüsiliselt aktiivne;

Õpipädevus

– *tähendab suutlikkust organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;*

– tähendab eelkõige õppimist armastusest ja huvist maailma vastu. Suutlikkus kasutada erinevaid tõhusaid õpistrateegiaid, kohandades neid vastavalt individuaalsele õpistiilile. Oskus end õppimisele häälestada, huvi ja avatuse seisundi olemasolu, objektiivne hinnang olemasolevatele teadmistele, uue teabe otsimine ja selle suhestamine olemasolevaga. Olemasoleva teadmise pinnalt uue teadmise loomine. Õpipädevus samastub inimese vaimse aktiivsusega. Seda toetavad eakohane metoodika ja õppeainete mitmekülgne käsitus põhikoolieas (vt pt 3.4 mõtlemine – tunne – tahe).

Õpipädevus lihtsustatud õppes

– õpib vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist, sh enesekontrolli, järgib kavandatut. Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid. On avatud uutele teadmistele ja oskustele;

Suhtluspädevus

– *tähendab suutlikkust ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;*

– Kujundab väljendusoskuse, võime mõista mitteverbaalset keelt, võime üle kanda erinevatel viisidel väljendatud sõnumite tähendust. Suhtluspädevuse arengut toetab arutelude ja oma töö tutvustamise tähtsustamine õppetöös, muusikalise, tantsulise ja kunstilise tegevuse suur osakaal õppetegevuses ning selle tihe lõimimine kõnekeskse tegevusega.

Suhtluspädevus lihtsustatud õppes

– suhtleb olukorda ja suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus; loeb, mõistab, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel, kasutab teabevahendeid; mõistab ja kasutab võõrkeeles lihtsamaid igapäevaseid väljendeid ning fraase, tuginedes vajaduse korral abivahenditele;

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

- *tähendab suutlikkust kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõendus põhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;*
- tähendab loogilise arutlemise, põhjendamise ja tõestamise ning erinevate graafiliste esitusviiside mõistmise ja kasutamise oskust. Oskus ja huvi sõnastada probleeme, otsida seoseid, arutleda lahendusteede üle, võrrelda, põhjendada valikuid, analüüsida tulemusi. Huvi matemaatika vastu, matemaatika sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku tähenduse mõistmine. Matemaatikapädevuse kujundamist toetab matemaatika õppimine tihedalt seotuna igapäevase eluga, muusikaga, liikumisega, meisterdamisega. Vaatlemise, võrdlemise, arutlemise ja põhjendamise oskuste arendamisel on oluline roll õues-õppel ja õppekäikudel.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus lihtsustatud õppes

- lahendab elulisi probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ning (abi)vahendeid; mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid, suhtub elukeskkonda vastutustundlikult ja hoolivalt, elab ning tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt;

Ettevõtlikkuspädevus

- *tähendab suutlikkust ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust.*
- tähendab eelkõige võimet mõttega haaratud ideid praktiliselt teostada. Suutlikkust näha probleeme ja neid lahendada, oskus tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärged ja valida sobivaid vahendeid, vajadusel kaasata nõu ja jõuga sobivaid inimesi. Oma tegevuse tulemuste hindamine. Tegevuspädevust toetavad õpetuse metoodika (tegevuslik printsiip), klassi ja kooli ühisprojektid. Emakeeles õpitud luuletusi esitatakse koos klassiga kooli kuupeol. Etteaste kavandamine annab võimaluse õppida koostöö ja pikaajalise tegevuse planeerimise oskusi, kujundab lisaks sotsiaalset ja ettevõtlikkuspädevust.

Ettevõtlikkuspädevus lihtsustatud õppes

- on tegutsemisaldis, väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutse- ja elukestvaks õppeks. Hindab adekvaatselt oma võimeid. Püstitab ja täidab endale seatud eesmärged ning võtab vastutuse oma tegude eest;

Digipädevus

- *tähendab suutlikkust kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvas ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses*

sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Digipädevus lihtsustatud õppes

– orienteerub ja tegutseb infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt ja turvaliselt. Otsib ja kasutab infot, tunneb lihtsamaid programme ja keskkondi. Järgib digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.

Lihtsustatud õppe puhul tuleb arvestada õpilaste arenguperioode, mis jagunevad järgmiselt:

- 1.–2. kl,
- 3.–5. kl,
- 6.–7. kl,
- 8.–9. kl.

Selline jaotus, mis ei ühti kooliastmetega, tuleneb õpilaste arengu seaduspärasustest – muutustest õppijate kognitiivses arengus ning kõne ja isiksuse arengus. Eri arenguperioodidel taotletavad pädevused kirjeldavad kokkuvõtvalt õpilase arengut eakohaste üldpädevuste ning õpitulemuste kaudu.

Lihtsustatud õppe puhul esitatakse õpitulemused ainekavades kooliastmeti ja klassiti. Õpitulemuste esitamine klassiti toetab õppe planeerimist vastavalt õpilase potentsiaalsele arenguvallale ning võimaldab seada õpilasele jõukohaseid õppeeesmärke.

3.6.1 Lihtsustatud õppes taotletavad pädevused ning õppe ja kasvatuse rõhuasetused arenguperioodide kaupa

Taotletavad pädevused 1.–2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
- 2) osaleb klassi ühistevuses;
- 3) kontakteerub ühistevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele;
- 4) kuulab ja vastab küsimustele; väljendab ennast 3–4-sõnaliste lihtlausetega;
- 5) eristab oma-võõrast-ühist;
- 6) hoiab korras oma välimuse; hoiab puhtust ja korda; hoiab korras oma koolitarbed;
- 7) leiab täiskasvanu suunamisel paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajalikku teavet;
- 8) täidab ülesanded koostevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piirides suulise korralduse kohaselt;

- 9) viib kokku eseme, selle kujutise ja keelise väljendi; tunneb kirjelduse järgi ära tuttavaid esemeid ja nähtusi;
- 10) vaatleb ning võrdleb täiskasvanu juhendamisel esemeid ja nähtusi; järjestab ja rühmitab esemeid ning nende kujutisi ühe-kahe tajutava tunnuse (kuju, suuruse, värvuse) alusel;
- 11) loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- 12) arvutab õpitud arvuvalla piires ning mõõdab täiskasvanu abiga;
- 13) tunneb rõõmu liikumisest, loovast ja käelisest tegevusest;
- 14) käitub õpitud oskuste piires viisakalt, ohutult ja ümbrust hoidvalt; hindab oma ja teiste käitumist õige/vale, meeldib / ei meeldi tasandil.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 1.–2. klassis

(1) Esimesel arenguperioodil on põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine: kuulamine, adekvaatne reageerimine küsimustele ja korraldustele, vaatlemine, osalemine dialoogis, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine.

Õppe-eesmärgiks on elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse omandamine.

(2) Õpetaja suunamisel õpivad õpilased tundma lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi. Lisaks iseendaga seonduva teadvustamisele kujundatakse õpilastel ka arusaamist mina-meie-suhetest. See kujuneb kontaktis ning koostegEVuses täiskasvanu ja klassikaaslastega, osalemisel õppemängudes ja ühistegEVustes.

(3) Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse ülesandeid, nende täitmiseks kuluvat aega ning õpetaja osaluse ja abi osakaalu. Õpetaja osaleb laste tegevustes suurel määral. Õpilased täidavad õpiülesandeid koostegEVuses, matkimise, näidise järgimise toel ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi. Õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt õpetaja.

(4) Õpilased vajavad õppetegEVustes palju materialiseerimist ja näitlikke vahendeid. Õpilaste juhendamisel kasutatakse lühikesi suulisi korraldusi. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Olulisel kohal on õppimine praktilise tegevuse või didaktilise mängu kaudu.

(5) Õppetöö korraldamisel on eelistatud üldõpetuslik tööviis või üldõpetuse ja aineõpetuse kombineeritud variant.

Taotletavad pädevused 3.–5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) osaleb jõukohaselt ühistegEVuses, abistab kaaslast; alustab ja jätkab dialoogi; väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil);
- 2) mõistab omandisuhteid oma-võõras-ühine ja käitub vastavalt;
- 3) hoolitseb oma välimuse ja tervise eest;
- 4) hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis; käitub looduses hoolivalt;
- 5) oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt;

- 6) täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku juhendi) järgi; kasutab õpiülesannete täitmisel tuttavaid abivahendeid (sh lihtsaid skeeme ja sümboleid);
- 7) kirjeldab oma õpitegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele; kasutab täiskasvanu suunamisel õpitud enesekontrollivõtteid;
- 8) vaatlleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab etteantud rühmitusaluse järgi esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimuste ja tugisõnade abil;
- 9) loeb õpitud teksti ladusalt, leiab ja mõistab suunamisel tekstides sisalduvat teavet;
- 10) eristab tuttavates olukordades ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki; arvestab teadaolevaid motive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi;
- 11) arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;
- 12) oskab täiskasvanu juhendamisel kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid;
- 13) käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid; kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma käitumist konfliktsituatsioonis;
- 14) oskab ohtlikke olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda; oskab ohutult liigelda;
- 15) austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seotuid käitumisreegleid.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 3.–5. klassis

- (1) Teisel arenguperioodil jätkub positiivse suhtumise kujundamine õppimisse, keskendutakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse arendamisele. Õpetaja olulisim ülesanne on toetada iga õpilase eneseusku ja motivatsiooni.
- (2) Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sh üksteist toetavate suhete kujunemisele õpilaste vahel.
- (3) Õpilased vajavad jätkuvalt suunamist ja õpitegevuse reguleerimist, sh eeskuju ja näidiseid õpiülesannete sooritamisel. Sisekõne kujunemine võimaldab neil arendada oma oskusi õpitegevuse kavandamisel ja reguleerimisel: orienteerumist ülesandes, planeerimist, algoritmide ja tuttavate abivahendite valikut ning kasutamist, enesekontrolli sooritamist.
- (4) Õpilastel kujundatakse oskust mõista ning järgida lühikesi ja lihtsaid tööjuhiseid, nii suulisi kui ka kirjalikke lihtkorraldusi.
- (5) Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Õpilased vajavad õpitegevustes abivahendeid, näitlikkust, sh algoritme.

2.5. Taotletavad pädevused 6.–7. klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena ning käitub vastavalt rollile; peab kinni kokkulepetest;

- 2) oskab kaaslast kuulata ja teda tunnustada; oskab oma arvamust rahulikult väljendada ja selgitada; mõistab, et inimesed ja seisukohad võivad olla erinevad;
- 3) oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, kasutab omandatud õpivõtteid ja tuttavaid abivahendeid;
- 4) oskab koostada päevakava ja seda järgida; mõistab töö vajalikkust;
- 5) oskab märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsib vajaduse korral abi ja kasutab seda;
- 6) oskab oma tegevust õppesituatsioonis kavandada, vajalikke tegevusi valida ja rakendada, tulemust kontrollida ja hinnata;
- 7) vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid tugisõnade abil; teeb järeldusi; loeb lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- 8) loeb õpitud teksti ladusalt, leiab teavet oma teadmiste vastavatest tekstidest ning esitab seda suuliselt ja kirjalikult vastavalt õpitud oskustele;
- 9) arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;
- 10) oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlus- ja õppevahendina;
- 11) hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest; lahendab konflikte rahumeelselt;
- 12) oskab kirjeldada oma käitumist, mõista ja tunnustada oma eksimusi ning vajaduse korral korrigeerida oma käitumist/tegevust;
- 13) väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;
- 14) väärtustab säästvat eluviisi, huvitub loodusest ja oskab looduses käituda.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 6.–7. klassis

- (1) Kolmandal arenguperioodil keskendutakse jätkuvalt õpiharjumuste ja õpioskuste kujundamisele, samuti püsivuse, iseseisvuse ning eesmärgistatud töötamise ja valikute tegemise oskuste arendamisele.
- (2) Jätkuvalt pööratakse tähelepanu eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste arendamisele. Tähtsal kohal on oma arvamuse väljendamise ja selgitamise, kaaslaste arvamuste aktsepteerimise, suhtlusprobleemide lahendamise ning viisaka käitumise oskuste kujundamine.
- (3) Vajalik on toetada iga õpilase eneseusku ja õpimotivatsiooni. Oluline on kujundada oskust märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsida vajaduse korral abi ja seda kasutada.
- (4) Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel. Õpilaste juhendamisel lähtutakse algoritmidest, oluline on suunata õpilasi aktiivsemalt algoritme ka iseseisvalt kasutama, sh oma tegevust kontrollima.

Taotletavad pädevused 8.–9. klassis

9. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;

- 2) väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi;
- 3) suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab suhtluspartneriga;
- 4) arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ja tunneb vastutust oma tegude eest;
- 5) esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega; mõistab kompromisside vajalikkust; oskab seista oma õiguste eest ning lahendada konflikte rahumeelselt, arvestades ühiselunorme;
- 6) lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetiliselt või õiguslikult vääradele ettepanekutele;
- 7) täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas; mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud õpivõtteid;
- 8) loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel;
- 9) oskab kasutada jõukohaseid teabevahendeid, sh arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning infootsingul;
- 10) teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning huvisid; väärtustab praktilist tööd ja õppimist ning on valmis jätkama õpinguid täiendus- ja kutseõppes;
- 11) mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;
- 12) väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 8.–9. klassis

- (1) Neljandal arenguperioodil on põhitaotluseks vastutustundliku suhtumise ja võimalikult iseseisvate õpi- ja tööoskuste kujundamine. Eesmärgiks on, et õpilased tulevad igapäevaelus toime iseseisvalt ning jätkavad õpinguid vastavalt oma võimetele.
- (2) Jätkuvalt on olulisel kohal suhtlemis- ja koostööoskuste kujundamine, õpimotivatsiooni hoidmine ja tõstmine. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid.
- (3) Tähtsal kohal on enesejuhtimise oskuste kujundamine, suurendatakse õpilaste iseseisvust oma tegevuse kavandamisel, sooritamisel ja tulemuse hindamisel. Järjepidevalt harjutatakse valima ning rakendama eesmärgi saavutamiseks vajalikke tegevusi ja vahendeid ning kasutama enesekontrollivõtteid.
- (4) Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel, õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

4. Õppekeskkond

Õppekeskkonnana mõistetakse õpilasi ümbritseva vaimse, sotsiaalse ja füüsilise keskkonna kooslust, milles õpilased arenevad ja õpivad. Õppekeskkond toetab õpilase arenemist iseseisvaks ja aktiivseks

õppijaks, kannab põhihariduse alusväärtusi ja oma kooli vaimsust ning säilitab ja arendab edasi paikkonna ja koolipere traditsioone. Õpekoormus vastab õpilase arengule.

4.1 Õpilaste arengukeskkond ja õppevara

Kooli vaimse keskkonna loovad õpetajad. Oluline on iga üksiku õpetaja võime kanda enesearengupulsse, maailmahuvi, võimet imestada ja imetleda, aga ka positiivset ja initsiatiivset ellusuhtumist, elurõõmu ning heatahtlikku suhtumist õpilastesse, kolleegidesse ja lapsevanematesse.

Ruumilise ja ainelise keskkonna kujundamisel kasutame võimalusel naturaalseid materjale. Tänapäeva keskkonnaprobleemiks on tõusmas elektroonilised meediaseadmed. Kool püüab piirata nende negatiivset mõju tervele õpiprotsessile. Mobiili- ja nutitelefonid on koolipäeva jooksul väljalülitatud ning kokku kogutud. Muude elektroonikaseadmete kaasavõtt pole lubatud. Kõik see kokku moodustabki keskkonna, milles laps tunneb end turvaliselt ning suudab maksimaalselt realiseerida oma arengupotentsiaali.

I-III kooliastmes üldiselt õpikuid ei kasutata. Õpilased kasutavad tundides suureformaadilisi ainevihikuid*, millesse tehakse kõik ülesanded. Õppeaasta jooksul kujuneb sellest vihikust õpilase isiklik õpik. Igas ainetunnis kasutatava vihikuformaadi osas teeb otsuse õpetaja, arvestades ülesannete iseloomu, lauapinna suurust ning õpilaste vajadust vihiku koju kaasa võtmiseks.

Tundides kasutatakse nii joonistamiseks kui alguses ka kirjutamiseks vahakriite. Hiljem alustatakse kirjutamist sulepeaga. Maalimisel kasutatakse akvarellvärve. Nii vihikud, maalimispaberid kui ka kriidid ja akvarellvärvid soetab kool. Ka loodusõpetuse ja käsitöötundides kasutatavad töövahendid ja materjalid saab õpilane koolist. Olenevalt ülesannetest tuleb õpilasel aegajalt ka endal õpetaja juhiste järgi töövahendeid valida, loodusest koguda ja kaasa võtta.

Praktilisi töid viiakse läbi vastavalt vajadustele ja võimalustele õues või klassis, kus on valamud sooja ja külma veega ning kergesti puhastatava pinnaga lauad.

Klassis on kriiditahvel (joonestamisvõimalusega), valik värvilisi kriite.

Keeleõpet toetavad materjalid ja abivahendid koostab ja valmistab ette õpetaja. Eakohaseid teatmeteoseid saab koolis kasutada (valik täieneb jooksvalt), laia valiku ilukirjanduse juurde juhatamiseks tutvustatakse lastele linna raamatukogu. Suhtlemise hõlbustamiseks tunnis on klassis mööbli ümberpaigutamise võimalus.

Kehalise kasvatuse tunnid toimuvad suures osas välitingimustes. Tähtsustatud on värskes õhus liikumine. Siseoludes toimuvad tunnid ruumis, mis on piisavalt avar turvaliseks liikumiseks. Lastel on võimalus kasutada õppekavas ette nähtud spordivahendeid. On pesemise ja riiete vahetamise võimalus.

4.2 Õppekeskkonna mitmekesistamine

Õppekeskkonna mitmekesistamiseks võib õppetunde korraldada ka väljaspool kooli ruume, sealhulgas kooliõues, looduses, muuseumides, arhiivides, keskkonnahariduskeskustes, jm. Õppe mitmekesistamise all mõistetakse ka õppereise, koolidevahelisi ja koolisiseseid projekte jms.

4.2.1 Kooliruumidest väljaspool toimuv õppetöö

Kooliväliseks õpetuseks loetakse tutvumiskäigud, õpperetked, temaatilised päevad, näituste külastamine ja üksikud väljaspool kooli läbiviidavad õppetunnid. Väljaspool kooli antav õpetus korraldatakse kas õppeplaani kohaselt või õpetaja vabal algatusel vastavalt vajadusele. Kooliruumidest väljaspool korraldatakse õppetund, mille puhul väline keskkond on õpetuse ja kasvatuse korraldusele lisaväärtuseks. Olgu selleks värske õhk, vaba liikumisruum, külluslik vaatlusmaterjal või looduslikud materjalid – nii matemaatika, loodusõpetuse, kui ka kunstiõpetuse ja käsitöö õppimiseks.

Õppekäigud võimaldavad väga mitmekesist kogemusõpet valdkondades, mille praktiseerimine koolimajas on keeruline või võimatu. Õppekäikudel on oluline osa 3. klassi loodusõpetuses, ühiskonnaõpetuses, inimeseõpetuses, kunstiõpetuses, kuid on kohaldatav kõikidele ainetundidele ja ka tunniplaanivälisele õppele.

Õppekäigud ja külastused kooskõlastatakse kolleegiumiga, et tagada toimiv sisuline koostöö erinevate ainete õpetuse vahel ning sujuv koolielu.

Õpetaja viibib kogu õppetunni vältel klassi juures. Kooli territooriumilt lahkudes vastutab õpetaja õpilaste järelevalve eest. Vajadusel kutsub õpetaja kaasa teisi õpetajaid või lapsevanemaid. Õpetaja vastutab piisava laste juhendamise ning järelevalve korraldamise eest.

4.2.2 Projektide kavandamine ja neis osalemine

Väike Werrone Kool on avatud erinevatele koolidevahelistele (nii Eestisestele kui rahvusvahelistele) koostööprojektidele. Projektides osalemine ning selle kavandamine on õpetajate kolleegiumi pädevuses, vajadusel kaasab kolleegium projekti ettevalmistusse juhatuse liikmeid ja lapsevanemaid. Pidev koostöö toimub Eesti waldorfkoolidega nii otse kui ka Eesti Vabade Waldorfkoolide- ja lasteaedade Ühenduse kaudu: vahetatakse õppematerjale, korraldatakse ühiseid waldorfpedagoogika alaseid koolitusi, kutsutakse välisloktoreid rääkima waldorfpedagoogika erinevatel teemadel jmt.

5. Õppekorraldus

5.1 Rütm koolielus

Kõik maailmas toimub rütmiliselt. Vastandlike impulsside tasakaalustatud vaheldumine on see, mis tagab harmoonilise eluprotsessi: sisse- ja väljahingamine, kokkutõmbumine ning avanemine, sissepoole ja väljapoole pöördumine. Inimese kõige tajutavam rütm on südametegevus. Igapäevaelus on rütm see, mis aitab inimesel toimida efektiivselt ja tulemuslikult. Õppe- ja tunniplaani ülesehitus ning teemavalik üksikutes ainetes püüavad kanda ja arvestada kooliaasta, -nädala, ja -päeva rütmilist kulgu ja vastata inimese loomupärasele rahu, vastuvõtuvalmiduse ja liikumistungi vaheldumisele.

Õppeainete eripärast lähtuvalt liigendatakse õppetöö *põhi- ja aineõppeks*, kasutades didaktilise vormina perioodiõpet ja ainetunde. *Perioodiõpet* kasutatakse õppeainetes, kus on otstarbekas aineüksuste kompaktnel käsitus, ainetundide kujul vahendatakse eelkõige neid aineid, mis nõuavad pidevat harjutamist.

Perioodiõppe tunnid on paigutatud päeva algusesse, kandes põhitunni nime. Tunni üldine ülesehitus on sarnane kõikide ainete puhul: rütmiline osa/tööosa/jutustav osa.

Põhitund on perioodiõppeaine tund, mis reeglina alustab koolipäeva ning kestab kaks akadeemilist tundi. Järgnev rütmiline jaotus on toetavaks skeemiks, millele õpetaja konkreetsest klassist, laste vanusest, tunni ainetest ja teemast lähtuvalt loominguiliselt läheneb.

·Tunni alustamine ehk *rütmiline osa* (rütmilised harjutused, liikumist kaasavad muusika ja kõneharjutused) –aktiviseerib, harmoniseerib ja koondab õpilasi.

·*Kordamine*. Eelnenud õppeprotsessi jätkamine, teadvustav osa (õpilased meenutavad ja jutustavad eelmisel korral käsitletud ainetistiku mälupeilide või kodutöödepeilil, käsitletu kokkuvõtte vormistatakse ainevihikusse*) - aktiviseerib kujutlusvõimet, tegeleb mälu ja mõtlemisvõime arendamise ning teadvustamisega.

·*Uue ainetistiku tutvustamine* (jutustavates ainetes õpetaja jutustab pildilisest õpetusmeetodist lähtuvalt, loodusõpetuses fenomenoloogilised vaatlused, matemaatikas küsimuse püstitamine) -aktiviseerib tunde- ja tahteelu.

·Õpetatu süvendamine, *praktiline osa* (käsitletu töötatakse tegevuslikust printsiibist lähtuvalt läbi liikudes, joonistades, uusi oskusi harjutades jne) - rakendab mõtte ja tunde tegevusse, kujundab nendega seostuvalt tahet.

·Tunni lõpetamine, *raahunemine* (õpilased viiakse harmooniliselt rahunemiseni, nt sobiva kõne või muusikaharjutuste kaudu või mõnel muul harjumuspärasel viisil. Ka jutustav osa*, eriti esimesel kooliaastmel, on selleks kohane) - viib õppetunni ajal käivitunud protsessid rahu olukorda ja tekitab uut õppimisvalmidust.

Põhitunni ülesehituses arvestatakse inimese keskendumisvõime jaotust ning selle rütm puudutab õpilast tervikuna. Üaltoodud õppetunni ülesehitus arvestab inimese keskendumisvõime iseloomulikke rütmi ja puudutab järk-järgult õpilast tervikuna. Intellektuaalset pingutust, tähelepanelikkust ja täpsust eeldav osa on tunni alguses. Järgmine, tundeelu puudutav osa pakub lastele tundeelamuse kaasamist läbi isikliku kujutlusvõime rakendamise. Praktiline ja seeläbi virgutav etapp on tunni lõpposas. Selline õppetund ei koorma õpilast ühekülgsele üle. Vahetund ei muutu kogunenud pingete väljaelamise kohaks.

Lähtuvalt õpilaste vanusest omavad tunni osad erinevat kaalu. Kui algastmel on tunni algus- ja lõpuosal suurem osakaal ning ainekult tulenev tööosa on laste jõudluse tõttu väiksem, siis järgnevatel kooliastmetel kasvab tööosa proportsionaalselt rütmilise sissejuhatuse ning tunni lõpuosa (kokkuvõtte või jutustav osa) vähenemisega. Sarnaselt põhitunnile saab rütmistada ka teisi tunde.

Õöpäeva rütm

Õppimisprotsess tervikuna on organiseeritud nii, et see mõjub õpilase teadlike kujutluspiltide tasandist sügavamale ja võtab arvesse ka une ajal toimuva küpsemise. Metoodiliselt jaguneb õppeprotsess kolme faasi:

- kogemine, vaatlus, eksperimenteerimine (tahte rakendamine);
- meenutamine, kirjeldamine, iseloomustamine, ülestähendamine (tahtega seotud tunne);
- läbitöötamine, analüüsimine, abstraherimine, teooriate loomine (tahtega seotud mõte).

Pärast kogemist ja kirjeldamist tuleb paus, mis võimaldab omandatust distantseeruda. Alles une ajal toimuva alateadvuses töötlemise järel viiakse õppeprotsess lõpule: eelmisel päeval tunde ja tegutsemise tasandil omandatud materjal tõstetakse mälu pildina teadvusesse. Järgmisel päeval käsitletakse sama materjali kinnistavalt, analüüsivalt. Seega arvestab waldorfpedagoogika une ja ärkveloleku polaarsust, kuna areng ei eelda mitte ainult kognitiivseid, vaid ka hingelisi võimeid, pinget õppimise ja unustamise, teadliku ja alateadliku, une ja ärkvel olemise vahel. Nii osaleb õppimisel inimene kui tervik.

Tunniplaani üles ehitades tuleb õppetunde järjestades arvestada ööpäevase rütmi seostust loomulike teadvusseisundite vahetumisega. Ärkvel teadvust nõudvad ained, nagu põhiaained ja võõrkeeled püütakse paigutada hommikul esimesteks tundideks. Nendele järgnevad loodusained, religioon ja kunstiained. Käsitööained ja sporditunnid paigutatakse koolipäeva viimasteks tundideks.

Nädala rütm

Õpetajate kolleegium tegutseb nädalarütmis. Igal nädalal toimival õpetajate kolleegiumi* koosolekul tehakse tagasivaade olnule, analüüsitakse kogemusi, tegeletakse pedagoogiliste küsimustega sisuliselt ning planeeritakse tööd lühemas ja pikemaajalises perspektiivis.

Kuu rütm

Kuu rütmiga langeb suuremal või vähemal määral kokku peaaegu periood. Perioodiõppe alates esimesest klassist võimaldab ühelt poolt süvenemist ning teiselt poolt teadlikku ümberkäimist mälu protsessidega. Perioodiõppe aine mitte ei unustata peale õppeperioodi lõppu, vaid talletatakse igakülgsest läbitöötatuna pikaajalises mälus. Kuu rütmi saadavad kuupeod*, kus klasside tervikkoosseisud esitavad kunstilises vormis seda, mis klassis kuu jooksul õpitud. Kuupidu* on ka oluline sotsiaalse koostöö vorm.

Kooliaasta rütm

Koolielu korraldus võtab arvesse aastaegade vaheldumise ja kasutab ära vastavad sisemise ja välise töö võimalused. Erinevate aastaegade pidusid tähistatakse ühiselt. Siseelu aktiivsus on sügisel juba olemas ja süveneb talve lähenedes. Kevadel sisemine aktiivsus väheneb ja toimingud suunduvad väljapoole. Seetõttu toonitab septembris tähistatav *Miikaelpäeva* pidu isikliku sisemise aktiivsuse olulisust. *Mardipäev* oma lühiretkede ja esinemistega valmistab ette sügisese aktiivsuse süvenemist jõulude lähenedes. *Adventipidu*, adventiküünla süütamine ja sellele järgnev adventiaeg jõulupeo ning eriliste jõuluettevalmistustega süvendab inimlik-sotsiaalset rõhuasetust. *Kolmekuningapäeva* tähistamine lõpetab jõuluaja ning suunab jõulude poolt uuendatud meeled argistesse tööaskeldustesse. Kevad-talvel omandavad pidustused väljapoole suunatud iseloomu. Koolis korraldatakse *vastlapidu*. Ülestõusmispühadeks valmistatakse klassiti, nooremates klassides looduse ärkamise rõõmule keskendudes, vanemates klassides pühade kristlikku sisu puudutades. Kooliaasta lõpetatakse *kevadpeoga*.

Kooliaastas on kindel koht kooli, paikkonna ja riiklike pühade ning tähtpäevade tähistamisel.

Aineperioodide järjekorda planeerides püütakse paigutada vaheldumisi loodusteaduslikud, matemaatilised ja humanitaaraineid ning panna need kokku kõlama aastaegade vaheldumisega.

5.2 Aine- ja perioodiõppe rakendamine

Väikses Werrone Koolis rakendatakse valdavalt kõikides klassides õppevormina *perioodi- ehk tsükliõpet* ning *aineõpet*. Soovitav perioodiõppe kestvus on 3 kuni 4 õppenädalat, kaks tundi päevas. I ja II kooliastmel on valdavalt samaaegselt käsil üks aineotsükel. Aineõppe tunnid läbivad õppeaastat regulaarsete nädalatundidenä. Aineõpet rakendatakse eelkõige võõrkeelte ning kunstilis-praktiliste ainete õpetamisel. Perioodi- ja aineõppe tundide määramine on kolleegiumi ülesanne.

5.3 Põhiained

Põhiaineid õpitakse perioodiõppe vormis. Põhitund on koolipäeva alguses, reeglina esimene tund. Põhitund on kahe akadeemilise tunni pikkune. Põhitunni ülesehitus on järgmine:

- ❖ rütmiline osa
- ❖ tööosa (aineõpetuslik osa)
- ❖ jutustav osa (kokkuvõtlik)

Põhiained Väikses Werrone Koolis

Perioodõppe ained:

- ❖ Eesti keel ja kirjandus (1.-9. klass)
- ❖ Matemaatika (1.-9. Klass)
- ❖ Vormijoonistamine (1.-4. klass)
- ❖ Loodusõpetus (2.-6. klass)
- ❖ Geograafia (5.-9. klass)
- ❖ Füüsika (6.-9. klass)
- ❖ Keemia (7.-9. klass)
- ❖ Bioloogia (7.-9. klass)
- ❖ Kunstiõpetus (9.klass)

Regulaarsed ainetunnid:

- ❖ Inglise keel (1.-9. klass)
- ❖ Vene või saksa keel (1.-9. klass)
- ❖ Kunstiõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Käsitöö sh. kodundus. Puidutöö- ja tehnoloogia (1.-9. klass)
- ❖ Religiooniõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Ajalugu (5.-9. klass)
- ❖ Liikumine ja Eurütmia (1.-9. klass)
- ❖ Kodulugu (3.-4. klass)
- ❖ Harjutustunnid (3.-9. klass)

- ❖ Aiandus (6.-9. klass)
- ❖ Draamaõpetus (8. klass)
- ❖ Religiooniõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Inimeseõpetus (8.-9. klass)

Põhiained lihtsustatud õppes

Perioodiõppe ained lihtsustatud õppes

- ❖ Eesti keel (1.-9. klass)
- ❖ Matemaatika (1.-9. klass)
- ❖ Ajalugu (6.-9. klass)

Regulaarsed ainetunnid lihtsustatud õppes

- ❖ Loodusõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Inimeseõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Inglise keel (A-võõrkeel) (5.-9. klass)
- ❖ Inimeseõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Muusika (1.- 9. klass)
- ❖ Kunstiõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Tööõpetus (1.-9. klass)
- ❖ Kehaline kasvatus (1.-9. klass)

Valikõppeaine lihtsustatud õppes

- ❖ Digioskuste õpe (3.-9. klass)

Õppeperioodi soovituslikuks pikkuseks on 3-5 nädalat. Iga põhiaine perioode võiks õppeaasta jooksul olla 2-3. Perioodide pikkuse ja omavahelise järgnevuse otsustab klassiõpetaja aasta õppetööd planeerides ja töökava koostades. Parima aja planeerimise ja õppeainete sobiliku lõimimise eesmärgil võib erinevaid õppeperioode vabalt lõimida.

Waldorfkooli õppekava ja õpetuse ülesehitus sisaldab lisaks riiklikele mitmeid õppeaineid, mis kätkevad endas kooli eripära. Vastavad õppeained on kirjeldatud ainekavades.

5.4 Tunnijaotusplaani seos riikliku õppekava nõuetega

Väike Werrone Kool lähtub tunnijaotusplaanis riiklikus õppekavas kehtestatust kui ka võimalustest, mille loob I ja II kooliastme õppekavale PRÕK § 15(6).

Konkreetses tunnijaotusplaanis õppeaasta kohta kinnitab kooli õpetajate kolleegium, nädalatundide arv on vastavuses riiklikus õppekavas ettenähtuga. Tunniplaan vaadatakse üle ja korrigeeritakse vajadusel õppeveerandite kaupa. Õppeperiood on reeglina 3-5 nädalane. Põhiainetunnid toimuvad 5 päeval nädalas, iga päev 2 akadeemilist tundi järjest. Koolivaheajad on igaks õppeaastaks kehtestatud haridus-ja teadusministri poolt.

Maksimaalne õppekoormus on I klassis 20 tundi, II klassis 23 tundi, III klassis ja IV klassis 25 tundi, V klassis 28 tundi, VI ja VII klassis 30 tundi, VIII ja IX klassis 32 tundi.

Tunnijaotusplaani koostamisel on arvestatud, et riiklik õppekava võimaldab koolil otsustada I kooliastme kohta 8 õppetunni, II kooliastmes 10 õppetunni ja III kooliastmes 4 õppetunni jaotamise õppeainete vahel.

Tunnijaotusplaani koostamisel on arvestatud ka seda, et riikliku õppekava §15 (5) lubab koolil enda omapära arvestamiseks muuta riikliku õppekava kohustuslike õppeainete nimistut, õppeaineid ümber kujundada ning tunnijaotusplaani muuta, tagades, et kooliastmete lõpuks on õpilased riiklikus õppekavas määratud üldpädevused, õpitulemused ning õppe- ja kasvatusesmärgid saavutanud.

Tabel 1. Tunnijaotusplaan Väikse Werrone Kooli I, II ja III kooliastme klassides nädalate lõikes. Võrdluseks viimane tulp Põhikooli riikliku õppekava järgi kohustuslike õppeainete nädalatundide arv I II ja III kooliastmes kokku.

Õppeaine nimetus	I klass	II klass	III klass	Kokku nädalatundide arv	PRÕKi ettenähtud nädalatundide arv I kooliastmes
Eesti keel ja kirjandus	7	6	6	19	19
Matemaatika	3	4	3	10	10

Kollegiumi arvamus antud 01.02.2024
 VWK nõukogu arvamus antud 05.02.2024
 VWK õpilasesinduse arvamus antud 09.02.2024
 Kinnitatud SA Werrone nõukogu otsusega 09.02.2024
 Kehtestatud direktori käskkirjaga 09.02.2024

Vormijoonistamine	Lõimitud eesti keele ja matemaatika ainesse	Lõimitud eesti keele ja matemaatika ainesse	Lõimitud eesti keele ja matemaatika ainesse		
Kodulugu	Lõimitud eesti keele ainesse	Lõimitud eesti keele ainesse	Lõimitud loodusõpetuse ainesse		
Loodusõpetus	Lõimitud eesti keele ainesse		3	3	3
A võõrkeel	1,5	2	2	5,5	3
B võõrkeel	1,5	2	2	5,5	
Muusikaõpetus	2	2	2	6	6
Kunstiõpetus	2	1,5	1	4,5	4,5
Kehaline kasvatus	2	3	3	8	8
Eurütmia	Lõimitud kehalise kasvatuse ainesse	Lõimitud kehalise kasvatuse ainesse	Lõimitud kehalise kasvatuse ainesse		
Käsitöö ja kodundus	1	1,5	2	4,5	4,5
Religiooniõpetus	Lõimitud eesti keele ainesse	Lõimitud eesti keele ainesse	Lõimitud eesti keele ainesse		
Inimeseõpetus	Lõimitud eesti keele ainesse	1	1	2	2
Harjutustunnid					
Lubatud õppekoormus	20	23	25	68	60
Õppeaine nimetus	IV klass	V klass	VI klass	Kokku nädalatundide arv	PRÕKi ettenähtud nädalatundide arv II kooliastmes
Eesti keel ja kirjandus	5	5	5	15	15
Matemaatika	4	4	5	13	13
Vormijoonistamine	Lõimitud erinevatesse ainetesse				

Loodusõpetus (taimeõpetus)		1	1	8	7
Loodusõpetus (loomaõpetus)	1	1			
Loodusõpetus (kivimiõpetus)			1		
Loodusõpetus (kodulugu)	2	1			
Füüsika			1	1	
Geograafia		1	1	2	
Ajalugu		2	2	4	3
A võõrkeel	2	2,5	2,5	7	9
B võõrkeel	2	2,5	2,5	7	3
Muusikaõpetus	2	2	2	6	4
Kunstiõpetus	2	1	1	4	3
Kehaline kasvatus	2	2	2	6	8
Eurütμία	Lõimitud kehalise kasvatuses ainesse				
Käsitöö ja kodundus	2	1	1	6	5
Puidutöö ja -tehnoloogia		1	1		
Religiooniõpetus	Lõimitud eesti keele ainesse				
Aiandus			1	1	
Inimeseõpetus/ Ühiskonnaõpetus	Lõimitud loodusõpetus e ainesse	Lõimitud ajaloo ainesse			3
Harjutustunnid	1	1	1	3	
Lubatud õppekoormus	25	28	30	83	73
Õppeaine nimetus	VII klass	VIII klass	IX klass	Kokku nädala- tundid e arv	PRÕKi ettenähtud nädalatundid e arv III kooliastmes
Eesti keel ja kirjandus	4	4	4	12	12
Matemaatika	3	3	4	10	13
Geomeetria	1	1	1	3	
Loodusõpetus					2
Bioloogia	2	2	2	6	5
Ajalugu	2	2	2	6	6

Kunstiajalugu			Lõimitud ajaloo ja kunstiõpetuse ainesse		
Geograafia	1	1	1	3	5
Füüsika	1	2	2	5	4
Keemia	2	2	2	6	4
Ühiskonnaõpetus			1	1	2
Inimeseõpetus	Lõimitud bioloogia ainesse				2
A võõrkeel	3	3	3	9	9
B võõrkeel	2	2	2	6	9
Muusikaõpetus	2	2	2	6	3
Kunstiõpetus	1	1	1	3	3
Kehaline kasvatus	2	2	2	6	6
Eurütmia	Lõimitud kehalise kasvatuse ainesse				
Käsitöö ja kodundus, puidutöö- ja tehnoloogia	1	1	1	3	5
	Religiooniõpetus				
Aiandus (lõimitud loodusõpetusega)	1	1		2	
Draamaõpetus		1		1	
Harjutustunnid	2	1	1	4	
Ettevõtlus-Informaatika		1	1	2	
Lubatud õppekoormus	30	32	32	94	90

Erisused ja nende põhjendused

Matemaatika – Väikses Werrone Koolis on geomeetria eraldi real.

Füüsika ja keemia – Väikses Werrone koolis on neid tunde rohkem kui PRÕKis ettenähtud (VWK-s mõlemat 6 ja PRÕKis mõlemat 4. Osaliselt on füüsika teemad kattuvad matemaatikaga ja keemia teemad loodusainetega.

Võõrkeel – traditsioonilist jaotust A ja B võõrkeeleks Väike Werrone Kool ei rakenda, A keele staatus antakse ühele võõrkeelele kultuuriloolistel põhjustel. Käesoleval ajal on selleks inglise keel. Võõrkeele tundide arv on waldorfpedagoogikale omaselt I kooliastmes suurem kui riiklikus õppekavas ette nähakse. Suuline võõrkeeleõpetus I kooliastmel annab baasi, millest lähtuvalt on võõrkeeletundide arv II kooliastmel väiksem PRÕKis antust.

Kunst ja muusika – lähtuvalt kunsti ja muusika erilisest tähtsusest inimhinge arenemisele, kunsti lõimitusest tsükliõppe ainetega ning muusika lõimitusest matemaatika ja füüsikaga II kooliastmes ja õppekava tasakaalustatuse printsiibist on nende ainete tunde rohkem kui PRÕK ette näeb.

Tööõpetus, käsitöö ja tehnoloogiaõpetus – lähtuvalt tunniplaani tasakaalustatusest ning peen- ja jämemotoorika tähtsusest aju arengule on neid tunde mõnevõrra rohkem PRÕKis ettenähtust;

Kehaline kasvatus ja eurütmia – Erinevad rütmi- ja liikumisharjutused lõimitud tsükliõppe tundi ning aineõpetuse metoodikasse, seega on kehalise kasvatus tunde vähem kui PRÕKis.

Harjutustunnid – lisanduvad õpetaja valikul perioodiõppe põhitundidele oskuste kinnistamiseks.

5.4.1. Tunnijaotusplaan lihtsustatud õppes

Tabel 2. Tunnijaotusplaan Väikse Werrone Kooli lihtsustatud õppes klasside kaupa nädalate lõikes.

	Õppetundide arv nädalas								
Klass Õppeaine	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Eesti keel	7	9	8	8	7	6	6	6	6
Inglise keel (A-võõrkeel)	-	-	-	-	2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	4	5	5
Loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
Ajalugu	-	-	-	-	-	1	2	2	1
Inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Muusika	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunst	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tööõpetus	2	2	2	2	4	4	4	5	7
Kehaline kasvatus	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Valikõppeaine	-	-	2	2	2	2	2	2	2

Digioskuste õpe									
Kokku	20	23	25	25	28	30	30	32	32

Erisused ja nende põhjendused

Võõrkeelena õpitakse ühte keelt. Eesti õppekeelega õpilaste puhul on selleks Inglise keel (A-võõrkeel), mille õppimist alustatakse 5. klassist ning mille valib kool arvestades oma võimalusi ja õpilaste soove. Lisaks keeletundidele on õpetatakse eesti keelt lõimituna teiste õppeainetega (nt kunsti, tööõpetuse ja kehalise kasvatusesega).

Loodusõpetust õpitakse lõimitud õppeainena, milles on ühendatud loodusõpetus, geograafia, füüsika ja keemia alused.

Tööõpetus sisaldab kolme valdkonda: tööõpetus (1.–4. kl), käsitöö ja kodundus (5.–9. kl) ning tehnoloogiaõpetus (5.–9. kl). Väikses Werrone Koolis õpetatakse 5.–9. klassis kõiki valdkondi ühendatult, mis võimaldab anda õpilastele vajalikul määral teadmisi ja oskusi nii käsitöö ja kodunduse kui ka tehnoloogiaõpetuse alal.

Mittetatsionaarses õppes ei kuulu kehaline kasvatus kohustuslike õppeainete hulka.

Õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul võib kool vanema ja direktori või direktori volitatud õpetaja või mõne teise õppe- ja kasvatusalal töötava isiku kokkuleppe korral arvestada kooli õppekava välist õppimist või tegevust, sealhulgas õpinguid mõnes teises üldhariduskoolis kui kooli õppekava osa, kui see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratud õpitulemusi.

5.5 Õppeainete lõimimine

- ❖ Lõimingu peamiseks ideeks on õpetuse ja kasvatuses **terviklikkus**. Kogu õpetus toimub pädevuste arendamise põhiselt, olles samaaegselt lõimitud eetilise ning esteetilise kasvatusesega. Pädevust on võimalik arendada ja harjutada, sest tegemist on teadmistel, oskustel ja väärtustel põhineva suutlikkusega teatud tegevusalal või valdkonnas tulemuslikult toimida. Vaid ainekeskse õpetusega ei ole võimalik pädevusi efektiivselt arendada, sest teoreetiliste ja praktiliste oskuste tasakaal on sel juhul paigast ära. Waldorfkoolidele omased harjutustunnid on paindlikud ja heaks võimaluseks erinevate pädevuste kasutamiseks.

- ❖ Lähtuvalt Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse poolt välja antud kogumiku „Lõiming. Lõimingu võimalusi põhikooli õppekavas“ jaguneb lõiming kõige üldisemal tasandil **horisontaalseks** ja **vertikaalseks**.

Vertikaalne lõiming on see, mis toimub ühe õppeaine sees aastate jooksul liikumisel raskemalt keerulisemale. Vertikaalne lõiming võib oma olemuselt olla kas **lineaarne** või **spiraalne**. Lineaarne lõiming on selline, kus aine erinevad osad on jagatud eri kursuste vahel, mis järgnevad teineteisele. Spiraalne lõiming on selline viis ainet organiseerida, kus aasta-aastalt muutub õpitava aine sisu ja maht keerulisemaks, samas aga käsitletakse igal aastal kogu ainet võimalikult laialt.

Vertikaalse kõrval on veel võimalik ka ainete horisontaalne lõiming, mis tähendab seoste loomist erinevate õppeainete vahel, nii et õpilastel kujuneks õpitavatest nähtustest terviklik aine piire ületav ettekujutus. Horisontaalne lõiming võib olla erineva tugevusega, alates lihtsast ainesisude omavahelisest sobitamisest kuni sugulasainete õppe täieliku ühitamiseni. Väikeses Werrone Koolis on kasutusel kõik nimetatud lõimingu võimalused.

- ❖ Emakeeleõpe toimub igas tunnis. I kooliastmes õpivad lapsed peamiselt jäljendades, seega on õpetaja kaunis, kõlav, ilmekas ja rikas keel oluliseks õppematerjaliks iga õppetunni jooksul. Keeleõppes arendatakse eeskätt keele kasutamisoskust erinevates olukordades ja vajadusel antakse sellele toeks teoreetilisi teadmisi.
- ❖ Vormijoonistamine loob aluse geomeetria ja kirjakunstile. Seega on õppeaine lõimitud eelkõige emakeele ainega, aga ka matemaatika, kunstiõpetuse ja kehalise kasvatusesega.
- ❖ Inimeseõpetus, loodusõpetus ja kodulugu, põhitunni teemadena I kooliastmes. Lõimituna ajaloo- ja koduloo ainesse II kooliastmes. Nimetatud õppeained ei pea iseseisvalt esinema tunniplaanis. Olulised teemad käsitletakse põhitunnis, sidudes need põhiainetega õppimisega. Olulisel kohal on tervislike ja vastutustundlike hoiakute kujundamine, eelkõige jäljendamise ja harjutamise teel.
- ❖ Keeleõpe on tihedalt seotud põhitunni ainetükkidega, õpitakse tegevuse käigus. Võõrkeeleõpet võib lõimida erinevate tegevusõppeainetega – jutustamise, loendamise, arvutamise, ajaloo ja geograafia, muusika, käsitöö ning liikumistundidega.
- ❖ Muusikaõpe tegevuse käigus. Lauluõpe on võimalik erinevates keeltes. Muusikaõpetus seostub sisuliselt matemaatika õppimisega. Rütmilised harjutused sisalduvad igas

põhiainetunnis, soovitavalt igas tunnis. Laulumängude puhul liikumistundides on laulud ja liikumine lahutamatud. Muusika sobib saatma liikumistunde, aga ka kunsti või käsitöö tunde.

- ❖ Füüsiline aktiivsus igapäevases õppetegevuses läbi erinevate liikumismängude nii toas kui õues on rütmilise liikumise näol lõimitud eriti I, aga ka vanemates kooliastmetes põhitunni rütmilisse ossa.
- ❖ 8. klassi õpilased teostavad õppeaineid lõimiva aastatöö, mis on uurimuslikku ja /või praktilist laadi. Praktilise töö juurde kuulub kirjalik ülevaade töö teostamise käigust.
- ❖ Karjääriõpetus on integreeritud kõikidesse õppeainetesse kõikides kooliastmetes. Eraldi ainetunde selleks ette nähtud ei ole. Karjääriõpetuse aluseks on õppekava läbivad teemad ja üldpädevused ning õppeainete loomulik lõimimine, näiteks: elulookirjelduste ja avalduste koostamine emakeele tunnis (põhikooli III aste), tööintervjuude läbimäng draamatunnis (8. klass), palga ja maksude vahekorra mõistmine ja arvutamine matemaatika ja ühiskonnaõpetuse tundides (põhikooli III aste), vanade ametitega tutvumine läbi praktiliste tegevuste (3.-4. klassi kodulugu), õueala ja maja plaani joonistamine, maja ehitamine (4. klassi kodulugu), kõik käsitööoskused jne.

5.6 Tunniplaani välised tegevused

I kooliastmes on koolipäevad kuni 5 akadeemilise tunni pikkused, II kooliastmes kuni 7 tunni pikkused ja III kooliastmes kuni 8 tunni pikkused. Tunniplaani kujundamisel teeb valikud klassiõpetaja.

Koolis võib organiseerida aine- ja huvialaringe, mis toetavad õpetus- ja kasvatustegevust, kus on õppilastele võimalik osaleda peale kohustuslike koolitundide lõppu. Ringide valik sõltub igal õppeaastal õpilaste soovidest ja õpetajate võimalustest.

Pikapäevarühma töö korraldatakse vajadusel ning lastevanemate ja õpilaste soove ning vajadusi arvestades. Pikapäevarühma tööd korraldab õpetajate kolleegium ning töö planeerimisel lähtutakse kooli õppe-ja kasvatustöö üldistest eesmärkidest, õpilaste vanusest ja individuaalsest eripäradest, lastevanemate ja õpilaste põhjendatud soovidest ja õpilaste päevakavale seatud tervisekaitsenõuetest.

5.7 VIII klassi aastatöö

VIII klassi aastatöö ehk loovtöö on individuaalne või kollektiivne uurimuslik või kunstilis-praktiline töö, mis valmib õpilase iseseisva juhendatud tööna pikema perioodi jooksul ja mille esitlemine toimub avalikult.

Aastatöö eesmärgiks on õppida iseseisvalt töö planeerimist ja teostamise oskust. Sellise vormiga väärtustab waldorfkool kõiki põhipädevusi ning loob alternatiivi ainult õpipädevustel põhinevatele teoreetilistele eksamitele. Oma individuaalsete huvide ning võimete kogemine laseb õpilasel küpseda eneseusul ja –tunnetusel ning annab panuse isiksuse kujunemisesse.

Õpilane saab aastatööd tehes väljendada oma individuaalseid huvisid ning oskusi, pannes proovile võime tegeleda ühe konkreetse ülesandega järjest pikema perioodi jooksul, milleks on üldjuhul 8.klassi õppeaasta.

Aastatöö teema valib õpilane ja kooskõlastab selle oma klassiõpetaja ja juhendajaga. Igale tööle määratakse kooli poolt juhendaja, vajadusel kaasatakse eksperdid väljaspool kooli. Kui õpilase töö iseloom nõuab juhendajat või spetsialsti väljastpoolt kooli, siis võib kool määrata aastatööle kaasjuhendaja.

Oma uurimistöö täpsete vaatluste ja tajumuste, küsitluste, katsete, vestluste jne baasil tekib alus, mida täiendatakse kirjanduse uurimise ja teiste infoallikate kasutamisega. Õpilaselt oodatakse, et ta jõuaks asja sisu käsituseni raskuspunktide mõistmise läbi ning tunnetaks põhjusi ning seoseid ja leiaks lahendused enda sõnastatud küsimustele. Formaalselt tuleb töö üldjuhul teostada teaduslike nõuete järgi (tsitaadid, allikviited jne). Metoodiliselt on raskuspunkt isiklikul kogemusel ja iseseisval otsustusel põhineval teemaga tegelemisel. Üldine pedagoogiline eesmärk seisneb oma töövõime kogemises, isikliku tööplaneerimise õppimises ja läbielamises ning tööorganiseerimises pikema aja vältel.

Aastatöö koosneb kirjalikust kogemuslikust ja teoreetilisest osast, suulisest ettekandest ja praktilis-kunstilisest osast ehk teostatud tööst. Töö peab ühendama intellektuaalse, kunstilise ja praktilise osa.

Aastatöö käigus kujundatakse ja kinnistatakse järgmisi üldpädevusi:

- ❖ Kultuuri- ja väärtuspädevus – aastatöö teemasse süvenedes kujunevad õpilase väärtushinnangud. Töö vormistamine ja esitlemine õpetab väärtustama esitluskultuuri.
- ❖ Sotsiaalne ja kodanikupädevus – koostöö juhendajaga arendab õpilase sotsiaalseid oskusi.
- ❖ Enesemääratluspädevus – aastatööd tehes saab õpilane kogemuse oma teadmistest, iseseisvusest, aja planeerimisest, koostöö- ja esinemisuskusest.
- ❖ Õpipädevus – aastatöösse süvenedes saab õpilane pidevalt juurde uusi teadmisi, mida seostab varem omandatuga.

- ❖ Suhtluspädevus – suhtlemine aastatöö juhendajaga ja töö esitlemine arendavad õpilase suhtluspädevust.
- ❖ Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – aastatööd tehes tuleb õpilasel kogutud andmeid analüüsida ja matemaatiliselt töödelda.
- ❖ Ettevõtlikkuspädevus – aastatööd tehes alustab õpilane ideest ja viib selle välja teostuseni.
- ❖ Digipädevus – aastatööd tehes tuleb õpilasel oma töö digitaalselt vormistada, töös kasutatavat taustmaterjali otsida, vajadusel ka digitaalseid esitlusviise kasutada.

Aastatöö hindamisel kasutatakse mitmeeristavat hindamist. Aastatöö loetakse sooritatuks, kui õpilane on vormistanud nõuetekohaselt praktilise töö kirjaliku osa ja esitanud ning esitlenud oma praktilis-kunstilist tööd.

Lihtsustatud õppe taseme õpilaste aastatöö sooritamise tingimused

Lihtsustatud õppe taseme III kooliastmes ja toimetulekuõppe 8., 9. ja/või 10. kooliaastal korraldab kool õpilastele aasta- ehk loovtöö, milleks on uurimus, käsitööprojekt, kunstitöö, sündmus või muu taoline. Aastatöö koostamine on juhendatud õppeprotsess, mille käigus õpilane rakendab võimete piires iseseisva töö oskusi ja omandatud teadmisi, arendab loovust ja kinnistab ning täiendab koolis omandatud. Aastatöö teema valib õpilane koos juhendajaga/õpetajaga enda huvidest, oskustest ning võimetest lähtuvalt.

Kui kooli pedagoogiline kolleegium otsustab, et õpilane ei ole aastatöö koostamiseks võimeline, asendatakse õpilase individuaalses õppekavas aastatöö koostamine mõne muu jõukohase õppeülesandega, mis taotleb üldjoontes samu õpieesmärke. Kui õpilasele ei ole seni individuaalset õppekava koostatud, siis see koostatakse. Individuaalses õppekavas tuuakse välja aastatöö asendamise korraldus ning õppeülesanne, mille õpilane sooritab aastatöö asemel.

Juhul kui õpilane aastatöö koostab, kantakse aastatöö teema põhikooli lõputunnistuse hinnetelehele. aastatööd hinnatakse mitmeeristava (arvestatud/ mittearvestatud) hindamise alustel.

6. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus

6.1 Õpilaste vastuvõtt

Väiksesse Werrone Kooli vastuvõtmise eelduseks on lapsevanema sooviavaldus ning lapse kooliküpsus. Lapse vastu võtmise kooli otsustab õpetajate kolleegiumi poolt määratud

vastuvõtukomisjon lapse ja lapsevanemaga toimunud vestluse, lapse kooliküpsuse ja eelregistreerimise järjekorra alusel. Sealjuures arvestatakse kehalisi, psüühilisi, sotsiaalseid ja muid arengunäitajaid, mitte ainult intellektuaalseid näitajaid. Eelkõige on määravaks lapse tegelik vanus. Iga õpilase jaoks on esmatähtis sotsiaalne keskkond, kus tal on võimalus areneda. Kui keskkond ei ole oma arengus veel vastav õpilase ealistele vajadustele, siis kaotab õpilane huvi ja motivatsiooni seal positiivselt ja edukalt toimida ning see muutub talle pigem arengutakistuseks, tema ise aga koormab oma kaasõpilasi neile veel võõraste suhtlemis- ja käitumisviisidega.

Õpilaste juurdetulek vanematesse klassidesse sõltub konkreetsest õpilasest, klassist ning kolleegiumi otsusest.

6.2 Hindamine, tagasiside ja kooli lõpetamine

Hindamine toimub vastavalt põhikooli riiklikus õppekavas sätestatule. Õpilase hindamisel kasutatakse kirjeldavaid sõnalisi hinnanguid, millel puudub numbriline ekvivalent.

Numbrilist hindamist ja üksikteadmisi mõõtvaid teste waldorfpedagoogilise lähenemise puhul üldjuhul ei kasutata. Selle aluseks on humanistlik psühholoogia ja Eesti kooliuuenduslik traditsioon (Johannes Käis). Tagasisidet õpilase pädevuste ja teadmiste kohta saab õpetaja igapäevase vaatluse ja erinevates vormides suuliste ning kirjalike tööde kaudu. Õpetaja jälgib lapse arengut pidevalt, tehes selle kohta tähelepanekuid ja märkmeid ning pidades nõu teiste õpetajate, terapeutide ja lapse hooldajatega.

Erilist tähelepanu pööratakse hindamisel lapse aktiivsusele, loovusele, uurivale lähenemisele, õpitud oskuste omandamisele, oskusele oma tööd ise hinnata ja teistele õpioskustele. Jälgitakse lapse sotsiaalsete oskuste omandamist, koostöö- ning suhtlemisoskuste kujunemist, algatusvõimet ja ettevõtlikkust, võimet jälgida ja hinnata enda ja teiste tegevust, abivalmidust, töökultuuri, püüdlikkust ja teisi inimese arengu olulisi aspekte. Hindamispõhimõtted on üldkehtivad kõikide õppeainete puhul.

Õpilase üldarengule, koolitööle ning käitumisele antakse õppeaasta lõpul kirjalik – iseloomustav hinnang. Üldjuhul saab algklassides hinnangu lapsevanem enda kätte, hiljem õpilane ise. Õpilased saavad õpetaja poolt kunstiliselt kujundatud tunnistuse õpilasele mõeldud salmi, luuletuse või mõtteteteraga.

Kooliaasta lõpul antav kirjalik – iseloomustav hinnang sisaldab:

- ❖ lapse füüsilise, emotsionaalse, vaimse ja sotsiaalse arengu kirjelduse,
- ❖ ülevaate õpilase õpihuvi ja ainetelaste saavutuste kohta,
- ❖ üldinformatsiooni kooliaasta jooksul toimunud,

- ❖ läbitud õppeainete temaatika.

Hinnangu eesmärgid:

- ❖ toetada õpilase arengut;
- ❖ anda tagasisidet õpilase õppeedukuse kohta;
- ❖ innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- ❖ suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- ❖ suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamiseks;
- ❖ anda alus õpilase järgmisse klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

Hinnangul on kasvatav ja innustav rõhuasetus. Õpilase koolitööd ja selle tulemusi erinevates õppeainetes hinnatakse tema enda võimetega suhestatuna. Hinnang võib sisaldada ka tööviise ja õpingute rõhuasetusi puudutavaid tähelepanekuid ja soovitusi ning on oma iseloomult konstateeriv. Käitumist ja hoolsust puudutavad tähelepanekud liidetakse ühe osana õppeaineid puudutavatesse hinnangutesse.

Õpetaja kujundab endale üldpildi klassist kui tervikust ja igast üksikust õpilasest selle terviku taustal. Võimalus selleks on vaatlemine ning selle põhjal märkmete tegemine või vaatluspäeviku pidamine. Õpetaja harjutab end omama elavat pilti iga lapse arengust: ühte klassi õpetavad õpetajad töötavad koos. Nii toetatakse üksteist pädevuste kujundamise protsessis ja omandatakse laiem pilt nii klassist tervikuna kui üksikutest lastest.

Õpilasi ei jäeta üldjuhul klassikursust kordama. Kui õpilase üldine areng on eakaaslastest väga erinev või on tegu õpiraskustega, siis koostatakse talle individuaalne õppekava ja rakendatakse tugimeetmeid.

6.2.1 Kooli lõpetamine ja/või teise kooli siirdumine

Kooli lõpetamisel või õpilase üleminekul teise kooli asendab kooli õpetajate kolleegium kirjalik – iseloomustava hinnangu numbritega, vastavalt riiklikus õppekavas sätestatud korrale. Eesmärgiks on, et vastav hinne oleks võimalikult adekvaatselt mõistetav.

«5» on väga hea

«4» on hea

«3» on rahuldav

«2» on puudulik

«1» on nõrk

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, kus:

- ❖ hindegas „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust;
- ❖ hindegas „4” 75–89% maksimaalsest võimalikust punktide arvust;
- ❖ hindegas „3” 50–74% maksimaalsest võimalikust punktide arvust;
- ❖ hindegas „2” 20–49% maksimaalsest võimalikust punktide arvust;
- ❖ hindegas „1” 0–19% maksimaalsest võimalikust punktide arvust.

Mitteomandatud oskuste ja teadmiste osas või pikemaajalise puudumise korral tuleb õpilasel kas oskused järeltunnis omandada ja / või aine kokkuvõttev töö uuesti sooritada. Järeltöö ja järelevastamise sooritamise aeg lepitakse kokku aineõpetajaga. IX klassi järeltöö sooritatakse enne kokkuvõtliku hinde väljapanemist antud õppeaines v.a juhul, kui selleks on mõjuv tervislik põhjus.

Üldjuhul ei jäeta õpilast klassikursust kordama. Kui õpilase üldine areng on eakaaslastest väga erinev, võib õpilase siiski ümber paigutada vanemasse või nooremasse klassi. Ümber paigutamise aluseks on õpetajate kolleegiumi otsus.

Väikse Werrone Kooli õpilased lõpetavad põhikooli riiklike eksamite ja tunnistusega. Oma õpinguid saavad õpilased jätkata mistahes keskkoolis ja/või kutseõpet andvates õppeasutustes.

Põhikooli lõpetamisel hinnatakse õpilast vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 30-le. Samal ajal väärtustavad waldorfkoolid kõiki põhipädevusi ning rakendavad haridusuuendusliku impulsina VIII klassi aastatööd (loovtööd)

6.3 Arenguvestlused

Arenguvestlustel osalevad õpilane, klassijuhataja ja piiratud teovõimega õpilase puhul vanem (*alus PGS, § 37 lg 6 ja Väike Werrone Kooli arenguvestluste läbiviimise tingimused ja kord, p.5*)

Vestluse korraldamise võib alata iga osaleja. Vestlusi võib korraldada tulenevalt mõne osapoole murest või ka regulaarselt õpilase arengu ja tuleviku üle arutlemiseks. Arenguvestlused toimuvad vähemalt üks kord õppeaastas.

6.4 Suhtlemine lapsevanematega

Nii klassi- kui aineõpetaja on õpilase vanematega regulaarselt ühenduses ja vahendab neile lapse arengut puudutavaid tähelepanekuid alati, kui selleks on põhjust. Õpilase arengu toetamiseks rakendatakse erinevaid vorme: lapsevaatlus, arenguestlus.

Kõikides klassides antakse tagasisidet õpilaste arengu kohta regulaarselt toimuvatel klassi lapsevanemate koosolekutel. Lastevanemate koosolek toimub vähemalt korra poolaasta jooksul. Üldjuhul aga toimuvad lastevanemate koosolekud kord kuus üheskoos kuupeoga. Koosoleku korraldab klassiõpetaja ning kohal viibivad võimalusel ka kõik aineõpetajad.

Kuna kooli sihiks on tihe kasvatuslik koostöö pere ja kooli vahel, on lapsevanemate aktiivne osalemine koosolekutel väga oodatud. Vaid tiheda ja usaldusliku suhtluse abil on koostöö võimalik.

7. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted

7.1 Õpilase arengu toetamine ja individuaalne lähenemine

Eriõpetust vajavad klassitööle lisaks või ühe osana sellest õpilased, kes kõne-, lugemis-, õppimis-, kohanemiskasvade või muude erivajaduste tõttu vajavad lisaõpetust ja/või teraapiat. Klassi tööaja sees ja sellele lisaks pakutavale eriõpetusele ei kinnitata spetsiaalset õppekava, see järgib kooli üldist õppekava. Eriõpetusega püütakse seda vajavatele õpilastele luua alus klassiõpetusega toime tulemiseks.

Eriõpet viib läbi eripedagoog, sotsiaalpedagoog, logopeed või muu sobiv isik. Erivajadustega laste õpetamisel võib vajadusel kasutada ka individuaalseid õppeplaanide, samuti muid õppetöö vorme, mis tagavad õpetuse ning kasvatuslik korrigeeriva suunitluse.

7.2 Haridusliku erivajadusega õpilase õppetöö korraldamine

Haridusliku erivajadusega on õpilane, kelle andekus, õpiraskused, terviseseisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe

kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas.

Õpilase andekust käsitletakse kehtiva seaduse tähenduses haridusliku erivajadusena, kui õpilane oma kõrgete võimete tõttu omab eeldusi saavutada väljapaistvaid tulemusi ning on näidanud kas eraldi või kombineeritult eelkõige järgmisi kõrgeid võimeid: üldine intellektuaalne võimekus, akadeemiline võimekus, loominguline mõtlemine, liidrivõimed, võimed kujutavas või esituskunstis, psühhomotoorne võimekus.

Haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel kasutatakse pedagoogilis-psühholoogilist hindamist, erinevates tingimustes õpilase käitumise korduvat ja täpsemat vaatlust, õpilast ja tema kasvukeskkonda puudutava lisateabe koondamist, õpilase meditsiinilisi ja logopeedilisi uuringuid. Andekate õpilaste väljaselgitamisel lähtutakse ka litsentseeritud spetsialistide poolt läbiviidud standardiseeritud testide tulemustest, väga heade tulemuste saavutamisest üleriigilistel või rahvusvahelistel konkurssidel ning valdkonna ekspertide hinnangutest.

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt võib haridusliku erivajadusega õpilane õppida ka tavaklassis.

Õpetajate kolleegiumi juhataja määrab õppe koordineerija, kelle ülesandeks on haridusliku erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks vajaliku koostöö korraldamine tugispetsialistide, andekate õpilaste juhendajate ja õpetajate vahel.

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel ning teeb õpetajale, vanemale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või täiendavate uuringute läbiviimiseks, tehes selleks koostööd õpetajate ja tugispetsialistidega.

7.3 Kooli otsusel rakendatavad meetmed haridusliku erivajadusega õpilase arengu toetamiseks

Kolleegiumi otsusel võib haridusliku erivajadusega õpilasele rakendada käesolevas peatükis sätestatud meetmeid, mille rakendamise eeldusena ei ole ette nähtud koolivälise nõustamiskomisjoni soovitus, sealhulgas tugispetsialisti teenus, individuaalse õppekava rakendamine, pikapäevarühma vastuvõtmine, ning vanema nõusolekul õpilase üleviimine õpiabirühma.

Hariduslike erivajadustega õpilastele õppe paremaks korraldamiseks võib koolis moodustada õpiabirühmi õpilastele eripedagoogilise või logopeedilise abi osutamiseks.

Kui õpilase hariduslik erivajadus tuleneb tema andekusest, tagatakse talle individuaalse õppekava rakendamine ning vajaduse korral täiendav juhendamine aineõpetajate poolt või teiste vastava valdkonna spetsialistide poolt haridusprogrammide või teiste haridusasutuste kaudu.

Meetme rakendamise perioodil jälgivad õpilasega tegelevad õpetajad ja tugispetsialistid õpilase arengut ja toimetulekut. Tegevuse tulemuslikkuse hindamiseks kirjeldavad kõik meetme rakendamisel osalenud õpetajad ja tugispetsialistid vähemalt kord õppeaastas õpilase arengut ja toimetulekut ning esitavad omapoolsed soovitused.

Meetmete rakendamise perioodi lõpul hindab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega meetme tulemuslikkust ning teeb ettepanekud vanemale ja vajaduse korral kolleegiumile edasisteks tegevusteks: meetme rakendamise lõpetamine; meetme rakendamise jätkamine samal või tõhustatud viisil; meetme vahetamine või muu meetme lisamine; täiendavate uuringute teostamine, eriarsti, erispetsialisti või koolivälise nõustamiskomisjoni poole pöördumise soovitamise.

Haridusliku erivajaduse tuvastamiseks läbiviidud pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused, õpetajate täiendavad tähelepanekud ja soovitused õpilase tugevate ja arendamist vajavate külgede kohta, kooli tugispetsialistide soovitused, testimiste ja uuringute tulemused ning koolivälise nõustamiskomisjoni soovitused õppe korraldamiseks ja sellest tulenevalt õpilasele rakendatud meetmed dokumenteeritakse haridusliku erivajadusega õpilase arengu ja toimetuleku jälgimiseks koostatud individuaalse arengu jälgimise kaardil. Individuaalse arengu jälgimise kaardi koostamise ja täitmise eest vastutavad isikud koolis määrab kolleegium.

7.4 Koolivälise nõustamiskomisjoni soovitusel rakendatavad meetmed haridusliku erivajadusega õpilase arengu toetamiseks

Koolivälisesse nõustamiskomisjoni kuuluvad vähemalt eripedagoog, logopeed, koolipsühholoog, sotsiaaltöötaja ja Haridus- ja Noorteameti (edaspidi *Harno*) Rajaleidja keskuse esindaja.

Koolivälise nõustamiskomisjoni ülesandeks on soovituste andmine koolikohustuse täitmise edasilükkamiseks, alla seitsmeaastase isiku kooli vastuvõtmiseks ning hariduslike erivajadustega isikute õppe ja kasvatus korraldamiseks põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ja koolieelse lasteasutuse seaduses ettenähtud juhtudel. Koolivälise nõustamiskomisjoni tegevuse sätestab põhikooli- ja gümnaasiumiseadus.

Koolivälise nõustamiskomisjoni soovitused on koolile järgimiseks kohustuslikud.

Koolivälisele nõustamiskomisjonile taotluse esitamise tingimused ja korra kehtestab haridus- ja teadusminister.

Koolivälise nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanema nõusolekul rakendab kool õpilasele lihtsustatud, toimetuleku või hooldusõpet, õpilase üleviimist hariduslike erivajadustega õpilaste

klassi, õppe korraldamist põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava järgi, tervises seisundist tulenevat koduõpet või ühele õpilasele keskendatud õpet, põhikooli riiklikus õppekavas ettenähtud õpitulemuste asendamist või vähendamist või kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamist.

Õppe korraldamisel ja meetmete rakendamisel koolivälise nõustamiskomisjoni soovitude kohaselt jätkatakse õpilase arengu ja toimetuleku jälgimist. Koolivälise nõustamiskomisjoni määratud tähtaja lõppemisel või vähemalt korra õppeaastas hindab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega koolivälise nõustamiskomisjoni soovitatud õppekorralduse või meetmete rakendamise mõju õpilase arengule ja toimetulekule ning teeb selle põhjal ettepanekud edasiseks tegevuseks, sealhulgas täiendavate uuringute läbiviimiseks või uute soovitude saamiseks koolivälise nõustamiskomisjoni poole pöördumiseks.

Kui koolis ei ole võimalik korraldada õpet tulenevalt õpilase hariduslikust erivajadusest, on õpilase elukohajärgne vald või linn kohustatud koostöös teiste koolide ja kooli pidajatega tagama õpilasele hariduse omandamise võimalused koolivälise nõustamiskomisjoni soovitude kohaselt.

8. Karjääriinfo ja nõustamise korraldus

Karjäärinõustamisega arendatakse õpilaste teadlikkust iseendast, antakse teadmisi töömaailmast, elukutsetest ja õppimisvõimalustest. Õpilastes kujundatakse hoiakuid ja toimetuleku oskusi, mis soodustavad kaasaegsesse töömaailma sisenemist, karjäärivalikutes orienteerumist ja eneseteostust.

Karjäärikujundamise pädevuste arendamine on I ja II kooliastmes lõimitud üldpädevuste sisse. III kooliastmes on läbimõeldult korraldatud karjääriinfo (sh. professionaalse karjääriinfo) teave ning karjäärinõustamine.

Karjääriõpetuse eesmärgiks on:

- ❖ õpilase austav suhtumine kõikidesse elukutsetesse
- ❖ valmidus elukestvaks õppimiseks ja sellest rõõmu tundmine, õpioskuste areng
- ❖ sotsiaalsete oskuste ja suhtlemisoskuse areng

- ❖ adekvaatse enesehinnangu kujunemine
- ❖ oskus teha koostööd
- ❖ oskus püstitada eesmärged ja nende saavutamiseks sihipäraselt tööd teha
- ❖ tutvumine erinevate ametite ja elukutsetega
- ❖ tutvumine erinevate edasiõppimisvõimalustega (8.-9. klass)
- ❖ oskus vaadelda erinevaid elukutseid seoses inimese olemusega, temperamenditüübiga, väärtushinnangutega, võimete, huvid ja oskustega.

Väikeses Werrone Koolis kuuvad karjääriteenuste süsteemi:

- ❖ läbiva teemana igapäevase õppetöö osana (põhitunnis, inimese- ja ühiskonnaõpetuses, keeleõpetuses, loodusainetes)
- ❖ karjääriõppe lõimimine tunniväliste sündmuste ja tegevustega: töövarjupäev, karjääripäev (III kooliastmes), infopäevad, messid, ettevõtete külastamine, kohtumiste korraldamine erinevate spetsialistidega, võimalus osaleda õpilasfirmade töös
- ❖ Karjääriplaneerimisel kasutatakse koolis nii individuaalseid kui ka grupinõustamisi. Individuaalnõustamisel osaleb lisaks õpilasele soovi korral ka lapsevanem. Grupinõustamisel tehakse erinevaid teste ja rollimänge ning tutvustatakse erinevaid õppimisvõimalusi. Õpilaste tulevikuplaanide arutelu on ka arenguveestluse üks osa, millele pööratakse suuremat rõhku lõpuklassides. Koolis nõustavad õpilasi vastavalt oma pädevusele klassiõpetajad ja aineõpetajad.
- ❖ koostöö Harno ja Töötukassaga.

9. Koduõpe lapsevanema soovil

Väike Werrone Kool toetab peresid, kus lapsed on vanema soovil koduõppel. Koduõppele jääda sooviv laps võetakse kooli vastu klassiõpetaja kindlal nõusolekul. Otsuse vanema soovil koduõppe rakendamise kohta teeb kolleegium. Otsus tehakse üldjuhul õppeaasta või poolaasta alguses.

Taotlus õpilasele koduõppe rakendamiseks tuleb vanemal esitada kolleegiumi juhatajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis hiljemalt 20. augustiks, kui koduõpet soovitakse rakendada alates õppeaasta algusest, või hiljemalt 20. detsembriks, kui koduõpet soovitakse rakendada alates II poolaasta algusest.

Taotluses tuleb näidata vanema soovil koduõppele viimise põhjused ja andmed isiku kohta, kes hakkab last õpetama.

Koduõpet vanema taotlusel korraldab ja finantseerib vanem, kes vastutab ka õpitulemuste saavutamise eest. Kool võimaldab õpilasel kasutada tasuta vähemalt kooli õppekava läbimiseks vajalikku õppekirjandust (õpikuid, tööraamatuid, töövihikuid, töölehti jmt).

Vanema taotlusel koduõppel õppivale õpilasele koostab koduõpet läbiviiv isik koostöös kooliga kooli õppekavast lähtudes individuaalse õppekava. Individuaalses õppekavas määratakse kindlaks õpetajad, kes kooli poolt kontrollivad õpitulemuste omandamist. Klassiõpetaja nõustab vajadusel koduõpet tegevaid lapsevanemaid õppevahendite valimisel, õpetuse kavandamisel ning korraldab perioodiliselt arenguveestlusi lapse ning tema perega. Arenguveestlused toimuvad vähemalt ükskord õppeaastas.

Kui koolipoolse kontrolli käigus ilmneb, et õppekavas määratletud õpitulemused on suures mahus saavutamata, on kolleegeiumil õigus koduõpe katkestada.

10.Õpetajad

10.1 Klassiõpetaja

Kõige vahetumalt mõjuvaks eeskujuks on *klassiõpetaja**, kelle isiksus saadab, kasvatab ja õpetab last. Ideaaljuhul võtab klassiõpetaja otsese vastutuse ühe klassi arengu eest, õpetab perioodõppe aineid ning oskuste piires mõnda võõrkeelt, liikumis- või kunstiainet. Klassiõpetaja teadvustab oma vahetut sügavat mõju klassile ning igale õpilasele ja sellest tulenevat enesearendamise ja enesetäiendamise vajadust.

10.2 Õpetajate kolleegeium

Kooli juhtorgan pedagoogilises valdkonnas on *õpetajate kolleegeium**. Pedagoogilised arutelud ja otsustamine toimuvad kollegiaalselt, konkreetsed vastutusala on jaotatud üksikinimeste või inimgruppide vahel. *Õpetajate kolleegeiumi koosolek** kui kooli pedagoogilise juhtimise vorm toimub regulaarselt kord nädalas, tegeleb sisulise tööga. Koosolekul osaleb kogu kooli pedagoogiline personal. Kord kuus toimub laiendatud koosolek ehk õppenõukogu, milles osalevad Väikse Werrone Kooli õpetajate kolleegeiumi ning kooli pidaja juhatuse ja nõukogu liikmed.

10.3 Õpetajate koolitus ja täiendkoolitus

Õpetajate regulaarne enesetäiendus toimub läbi iganädalaste õpetajate kolleegiumi koosolekute, individuaalse enesetäienduse ja -kasvatuse ning täienduskursustel osalemise.

Klassiõpetajaid koolitab Eestis alates 2011. aastast Tartu Ülikool koostöös Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade ühendusega. Waldorfõpetajate aluskoolituseks sobib ka Eesti Vabariigi õpetajakoolitus või kõrgkoolide ainealane koolitus, mida on täiendatud waldorfpedagoogika aluste ning spetsiifika tundmaõppimisega. Õpetajate regulaarne täienduskoolitus toimub:

- ❖ Tallinna Ülikooli Avatud Ülikooli Täiendõppekeskuses;
- ❖ Tartu Waldorfpedagoogika seminaris nädalalõpukursustena Tartus või mujal;
- ❖ Eesti Antroposoofilise Seltsi poolt korraldatud seminarides;
- ❖ Rahvusvahelise Ida-Euroopa Waldorfkoolide Assotsiatsiooni IAO poolt korraldatud Baltikumi õpetajate regulaarsetel ühisseminaridel;
- ❖ Waldorfpedagoogika seminarides ja õppeasutustes väljaspool Eestit.

Waldorfpedagoogiliste ainealaste koolitustega kaasnevad kunstilised kursused. Kunstide kaudu laiendab ka täiskasvanu oma tajupiire ning oskusi, laiemas plaanis on kunstiline koolitus ettevalmistus pedagoogika kui kunsti viljelemiseks.

11. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Õppekava arendamise pidevaks vormiks on töö iganädalasel pedagoogilise kolleegiumi koosolekul. Enne ja pärast ainetükkeid annavad õpetajad ülevaate saabuva ainetükli sisust, eesmärkidest ning pärast tsükli lõppu tehakse vastav tagasisivaade, kus analüüsitakse tulemusi.

Õppekavasse muudatuste sisseviimise otsustab kolleegium ning need kinnitatakse kooli pidaja poolt vastavalt kooli põhikirjas sätestatud korrale. Kooli õppekava peab olema kinnitatud kaks kuud enne kooliaasta algust.

Ainekavad koostab kolleegium, moodustades vajadusel töörühmi. Ainekavad kinnitab kolleegiumi juhataja.

12. Põhimõisted

❖ **Antroposoofia** –

1. Loodusteaduslike tunnetusmeetodite täpsusega vaimset maailma uuriv ning kirjeldav teadus. Ülemeeelise vaatluse kui teadusharu väljaarendaja oli dr. Rudolf Steiner.

2. Vaimuteaduslike uuringute tulemused kui täiendus loodusteadustele, ajaloole ja teistele teadustele.

3. Vaimuteaduslike uuringute tulemuste rakendamine ühiskonna ja üksikisiku elus (nt pedagoogikas, meditsiinis, ravipedagoogikas, farmaatsias, põllumajanduses, sotsioloogias jne).

❖ **Ainevihik** – aineõpetuse käigus õpilase poolt valmistatav töövihik–õpik. Sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, vastavaid illustratsioone ja skeeme, iseseisvaid töid, loovtöid jms.

❖ **Inimeseõpetus** – antroposoofia osa, kirjeldab inimest tema erinevate olemusosade ning nendevaheliste seoste kaudu.

❖ **Klassiõpetaja** – õpetaja, kes võtab otsese vastutuse ühe klassi arengu eest 1. – 6./8. klassini. Klassiõpetaja kujundab klassi kui tervikut ning õpetab perioodõppe aineid ja oskuste piires mõnda võõrkeelt, liikumis- või kunstiainet. Klassiõpetaja teadvustab oma vahetut mõju klassile ning sellest tulenevat enesekasvatuse ja enesetäienduse vajadust. Õpetajate kolleegium otsustab klassiõpet ajasüsteemilt aineõpetajate süsteemile ülemineku aja ja viisi iga konkreetse klassi ja klassiõpetaja puhul eraldi.

❖ **Õpetajate kolleegium** – kooli juhtorgan pedagoogilises valdkonnas, kooli süda. Pedagoogilised arutelud ja otsustamine toimuvad kollegiaalselt, konkreetsed vastutusalad on jaotatud üksikinimeste või inimgruppide vahel. Regulaarse koostöö vormiks on õpetajate kolleegiumi koosolek

❖ **Õpetajate kolleegiumi koosolek** – kooli pedagoogilise juhtimise vorm. Toimub regulaarselt kord nädalas, tegeleb sisulise tööga. Koosolekul osalevad kõik tegevõpetajad.

❖ **Perioodõpe** – aine süvendatud käsitlemine määratud perioodi (keskmiselt neli nädalat) jooksul. Perioodõppe tund hõlmab koolipäevast põhitunni osa, st kaks akadeemilist tundi. Waldorfkoolides algab perioodõpe esimesest klassist.

- ❖ **Põhitund** – topelttund, tavaliselt päeva alguses, käsitleb perioodõppe ainet. Põhitunni struktuur - vt tunni rütm (pt 5.1.)
- ❖ **Rütmiline osa** – põhitunni või tunni struktuuri osa, tavaliselt tunni alguses. Erinevate rütmiliste tegevuste – kehakoordinatsioon, laul, retsiteerimine, pillimäng jms – kaudu mobiliseerib tahet, valmistab tunniks ette. Rütmiline osa on mahukam ja struktureeritum nooremates klassides.
- ❖ **Pildiline õpetusmeetod** – õpetamismeetod jutustavates ainetes 1. – 8. klassis, osaliselt ka hiljem. Elav, kujundlik, kirjeldav sõna äratav lapse fantaasia ja sisemise pildilooma (sisemine aktiivsus). Loob vastukaalu tänapäeval välismaailmast tulvavatele valmis piltidele (sisemine passiivsus). Vt ka tunde kasvatus (pt 3.4).
- ❖ **Jutustav osa** – põhitundi lõpetav osa, pildilise õpetuse liik. Sisaldab eakohast jutustust, mida õpetaja jutustab.
- ❖ **Ainevihik** – aineõpetuse käigus õpilase poolt valmistatav töövihik–õpik. Sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, vastavaid illustratsioone ja skeeme, iseseisvaid töid, loovtöid jms.
- ❖ **Kuupidu**– tavaliselt kuu lõpul toimuv kooli avatud ühisüritus, kus klassid tervikkoosseisus esitavad valitud ja kunstiliselt vormistatud teemasid kuu jooksul õpitust. Üks sotsiaalse koostöö vormidest.

13. Kirjandus waldorfõppekava alaseks ettevalmistuseks ja enesetäienduseks

- ❖ Carlgren, F., *Vabaduskasvatus*, Eesti Õppekirjanduse Keskus 1992
- ❖ Fränkl-Lundborg, O., *Mis on antroposoofia?* EAS kirjastusgrupp, Tln. 1992
- ❖ Eisen, F., *Koolile pühendatud elu*. Johannes Käis 1885-1950, Tln. Valgus 1985
- ❖ Glöckler, M; Goebel, W. *Laps. Meditsiinilis-pedagoogiline nõuandja*. Premark, EVWÜ 2002

- ❖ Heydebrand, C. von, *Vaba Waldorfkooli õppeplaani*, EVWÜ 1998
- ❖ Kranich, E.-M., *Vabad Waldorfkoolid*, Tallinn 1991
- ❖ Käis, J., *Kooliraamat*, Tartu Ilmamaa 1996
- ❖ Lievegoed, B., *Lapse arengufaasid*, EAS kirjastusgrupp
- ❖ Lindenberg, Ch., *Waldorfkoolid; hirmuta õppida, eneseteadlikult tegutseda*, Tln.1993
- ❖ Richter, T., *Vaba Waldorfkooli ülesanne ja õpetuseesmärgid*, EVWÜ 1998
- ❖ Steiner, R., *Inimolevuse mõistmisest lähtuv kasvatuse kunst*, GA 311 EVWÜ
- ❖ Steiner, R., *Kasvatuskunst. Metoodilisi ja didaktilisi nõuandeid*, GA 294 Tln 1994
- ❖ Steiner, R., *Lapsekasvatuse vaimuteaduse seisukohast*, Tln. 2000
- ❖ Steiner, R., *Pedagoogilis-didaktilise kunsti uuendamine vaimuteaduse kaudu* GA301 EVWÜ 2000
- ❖ Steiner, R., *Seminarikõnelused ja õppeplaani loengud* GA 295 EVWÜ 1999
- ❖ Steiner, R., *Üldine inimõpetus kui pedagoogika alus* GA 293 EVWÜ 2003
- ❖ Stockmeyer, E.K.A., *Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuse kohta* EVWÜ 1998
- ❖ Wilkinson, R., *Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi* Tln. 2006
- ❖ *Õppetöö kujundamiseks Waldorf-/Steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani*, EVWÜ 20

II AINEKAVAD

Väikse Werrone Kooli õppekava lisadesse kuuluvad ainekavad järgmistes õppeainetes, mis on esitatud ainevaldkondade kaupa:

- ❖ **Keel ja kirjandus** – õppeained eesti keel, kirjandus, draamaõpetus
- ❖ **Võõrkeeled** – õppeained A – võõrkeel (inglise keel) B – võõrkeel (vene keel)
- ❖ **Matemaatika** – õppeained matemaatika, vormijoonistus
- ❖ **Loodusained** – õppeained loodusõpetus, kodulugu, geograafia, füüsika, keemia, bioloogia-inimeseõpetus
- ❖ **Sotsiaalsained** – õppeained inimeseõpetus, religiooniõpetus, ajalugu, ühiskonnaõpetus
- ❖ **Kunstiained** – õppeained muusikaõpetus ja kunstiõpetus
- ❖ **Tehnoloogiaained** – õppeained tööõpetus ja käsitöö, kodundus, aiandus, puidutöö ja tehnoloogia, ettevõtlus-informaatika
- ❖ **Kehaline kasvatus** – õppeained kehaline kasvatus ja eurütmia

14. AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“

13.1 Eesti keel ja kirjandus

Eesti keele oskus on nii õppekavas sätestatu omandamise alus kui ka õppekava eesmärk. Põhikoolis omandavad õpilased teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad neil toime tulla eakohaste suuliste ja kirjalike tekstidega.

Kolme põhikooli astme peamised metoodilised printsiibid on järgmised:

- ❖ matkimine ja läbielamine – terviku teadvustamata kogemine;
- ❖ harjutamine ja õppimine – teadvustamise tee;
- ❖ seoste avastamine – terviku teadvustatud kogemine.

Praktilises õpetuses põimuvad need printsiibid omavahel.

Ainevaldkonna ained

- ❖ I-III kooliastmes on **eesti keel kirjandusega lõimitud õppeaine**, milles taotletakse nii keele- kui ka kirjandusõpetuse eesmärgi.
- ❖ Lisaks kuulub 8. klassis „keele ja kirjanduse“ ainevaldkonda **draamaõpetus**.

Õppe-eesmärgid Eesti keeles ja kirjanduses

Põhikooli aineõpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- ❖ teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- ❖ omandab põhiteadmised keelest ja saavutab õigekirjaoskuse;
- ❖ väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, arvestades kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid;
- ❖ kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet eri viisidel;
- ❖ kasutab asjakohaselt erinevaid suhtluskanaleid ning suudab leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet;

- ❖ väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahva pärimuskultuuri ja traditsioone kui ka kultuurilist mitmekesisust;
- ❖ tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab selle kunstilisi väärtusi;
- ❖ loeb eakohast väärtkirjandust, kujundades kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastades mõtte- ja tundemaailma;
- ❖ suudab kujundada ja väljendada isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- ❖ oskab õppida, hangib teavet eri allikatest, kasutab sõna- ja käsiraamatuid

Üldpädevuste kujunemine Eesti keele ja kirjanduse põhikooli aineõppes

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Seda tehakse erinevate tekstide lugemise, nende üle arutlemise reflekteerimise ja kirjutamise kaudu ning kasutades mitmesuguseid koostöövorme (ühisarutelud, projektid jne). Saavutatud üldpädevused kajastuvad tekstiloomes, esitlustes, arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega loob sobiva õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Kirjandusõpetuses kujundatakse kõlbelisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning kultuuriväärtuste mõistmist ilukirjandus- ja aimetekstide kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa. Keeleõpetuses väärtustatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütlemas, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust suhelda eetiliselt ja olusid arvestades nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahetult kui ka veebikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus

Tekstide üle arutledes kujundatakse õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded, vormitakse maailmavaade.

Õpipädevus

Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus

Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppetegevuse ja õppetekstide kaudu pannakse alus õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Teabetekstide abil arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.

Ettevõtlikkuspädevus

Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.

Digipädevust

toetab alates II kooliastmest raamatukogu e-kataloogi kasutamine ja alates III kooliastmest sõnastike jm teatmeteoste kasutamine ning töö meediatekstidega.

Läbivad teemad Eesti keeles ja kirjanduses põhikooli aineõppes

Valdkonna õppeainete eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel on erineval määral silmas peetud kõiki õppekava läbivaid teemasid olenevalt kooliastmest, õppeaine spetsiifikast ja seostest ühe või teise läbiva teemaga.

Läbivad teemad „*Väärtused ja kõlblus*“ ning „*Kultuuriline identiteet*“ on ainevaldkonna õppeainetele eriomased teemad, mida käsitletakse läbivalt ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades.

Läbiva teema „*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine*“ eesmärgiseadega on kooskõlas kõik ainevaldkonnas taotletavad pädevused: õpipädevus, funktsionaalne lugemisoskus, suuline ja kirjalik väljendusoskus ning tekstiloomine. Arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, suutlikkust oma

arvamust kujundada ja väljendada ning probleeme lahendada. Õpetegevus võimaldab õpilasel märgata oma ainespetsiifilisi kalduvusi ning arendada loomevõimeid.

Läbivate teemade „Keskond ja jätkusuutlik areng“ ning „Tervis ja ohutus“ käsitus taotleb õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks. Ainevaldkonna õppeainetes toetatakse neid arengusuundumusi teemakohaste tekstide, sh meediatekstide valiku ja analüüsi ning neis tõstatatud probleemide üle arutlemisega suulises ja kirjalikus vormis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemine ainevaldkonna õppeainetes hõlmab eri allikatest teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ja kasutamist nii keeleteadmiste ning õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes.

14.1.1 Eesti keel ja kirjandus I kooliastmes

I kooliastmes kuulub eesti keele õpetamine klassiõpetaja* ülesannete hulka. Eesti keele tunnid toimuvad perioodiõppena*. Perioodiõppe tunnid on reeglina paigutatud päeva algusesse, kandes põhitunni* nime. Põhitunni ülesehitus on sarnane kõikide ainete puhul:

- ❖ Rütmiline osa*
- ❖ Tööosa
- ❖ Jutustav osa*

Keelearendusele ja kõnekasvatusele pööratakse esimesest klassist alates pidevalt tähelepanu. Eesti keele kõnelemis- ja kuulamisoskust harjutatakse igapäevaselt kogu õppeaasta vältel, olenemata perioodiõppe ainest. Seda kindlustab põhitunni eriline vorm – *rütmilises osas* vahelduvad luuletuste retsiteerimine ja kõneharjutused lühikeste muusikaliste harjutustega. Põhitunni *töö osas* kujundavad õpilased õpetaja juhendamisel ainevihiku*, mis täidab waldorfkoolis õpiku rolli. Ainevihiku (töövihiku) valmistamine on ühtlasi kirjajharjutus – pideva tähelepanu all on õigekiri, lauseehitus, stiil. *Jutustavas osas* on algastme teemaks muinasjutud, legendid, pärimuslood. Eesti keel on mitmekülgsest integreeritud teistesse õppeainetesse. Eesti keele õppeperioodidele lisanduvad vastavalt kooli tunnijaotusplaanile ja klassi tasemele harjutustunnid konkreetsete oskuste kinnistamiseks.

Keeleterviku moodustavad kaks valdkonda:

- ❖ Ühelt poolt *elav keel*, mis väljendub vanas rahvapärimeses, luules ja ilukirjanduses, samuti tarbekeelena.
- ❖ Teiselt poolt *grammatika seaduspärasused*, milles avaldub rahva kui keelekasutaja suhe maailmaga.

Nende kahe valdkonna vastas- ja koosmõju toimetel saab tekkida tasakaal, millel baseerub inimese suhtlemisvõime, tema keeleline enesekehtestamine. Elav keel toidab lapse hinge, annab öeldavale sisu ning kujundab sõnavaralise rikkuse. Grammatika õppimine on analüütilist mõtlemist arendav teadvustamisprotsess ja loob kindlustunde – ma räägin ja kirjutan õigesti.

Waldorfpedagoogika elustab ja kujundab mõlemaid keele poolusi. Esimestest koolipäevadest peale püüab õpetaja mitmekesisel viisil harjutada ja arendada keele kunstiliste aspektide, keele ilu tunnetust. Õpetaja kasutab laste matkimisvõimet – lapsed teevad rõõmuga järgi seda, mida õpetaja ees teeb, imiteerides ka kõne rütmi, häälikuid, intonatsiooni. Tähtis on rõõm, mida laps kogeb nii erinevatest häälikutest, keele rütmist ja meloodiast kui ka sisust. Algklassides elab grammatika veel varjatuna elavas, rõõmsas keelekasutuses. Alates kolmandast klassist algab keele ehituse ja kasutuse (grammatika) teadvustamise protsess, mis viib lõpuks keeleterviku tajumiseni ja selle pinnalt tekkiva individuaalse keelekasutuseeni. Muud oskused ja võimed – võime jutustada, laialdase sõnavara valdamine, lugemisvõime, kindlus õigekirja osas – arenevad nimetatud kahe pooluse, kunstiliselt kujundatud keele ning grammatika vahel, olles kord ühest, kord teisest tugevamini määratletud.

Klassiõpetaja teavitab võõrkeeleeõpetajaid grammatikaperioodides läbitud teemadest. Sarnaseid grammatikafenomene on ökonoomne käsitleda koos.

Keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine – nii peen- kui jämemotoorika – mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Waldorfpedagoogika seostab keeleõppe liikumise ja kõnežestide kasutamisega. Algklassides rikkalikult kasutatav väline kõnežest muutub murdees saabudes rohkem sisemiseks hinge kvaliteediks.

I kooliastmes kirjandust, kui iseseisvat õppeainet, ei ole. Samas on Eesti ja maailma kirjandus oma rikkalikes vormides esindatud kooli algusest peale. Kirjanduse vahendamine toimub esimesel kooliastmel eelkõige õpetaja poolt valitud ja põhitunni jutustavas osas (st. põhitunni lõpuosas) esitatud lugude põhjal. Sellesse kirjandusvaramusse kuuluvad muinasjutud ja rahvajutud, legendid ja muistendid, jutustused vanemast ja uuemast ajaloost. Järgmisel päeval on õpilaste ülesandeks kuulnud meenutada ning ümber jutustada. Protsessi tulemusena areneb suuline keelekasutus, rikastub sõnavara ja tugevneb pikaajaline mälu. Ilukirjandusteoste lugemine põhineb õpetaja-õpilase valikul. Lugemiseks ja tunnis käsitlemiseks valitakse teoseid, mis on eakohased ja temaatikalt õpilasele huvitavad. Kirjanduse käsitlemist elavdatakse kunstiliste esitusviiside -luule, proosa, näidend, -omaloomingu ja erinevate meetodite läbi. Õpetaja teeb tööd selle nimel, et tema enda keelekasutus oleks elav ja korrektne, sõnavara mitmekülgne.

Kirjanduse kaudu toetatakse lapse imaginatiivset võimet luua kujutluspilte. Seeläbi kujuneb hingerikkus, millele noor inimene toetub oma väärtushinnangute loomisel. Kirjandus kujundab maailmapilti, esteetilisi ning eetilisi tõekspidamisi. Kirjandus vahendab kunstilises vormis kogu maailma vaimuvara. Erinevatest ajastutest ning kultuurikontekstidest pärinevate kirjanduslike tekstide käsitlemine on kunstilise tunnetuse, mõistmise ja tõlgendamise protsess. See tugineb lugeja fantaasiale, sisemisele pildiloomisvõimele ning eeldab kaasaelamist.

Lõimimine teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega põhikooli vältel

Rütmilises ja jutustavas osas harjutatakse emakeele kõnelemis- ja kuulamisoskust igapäevaselt kogu õppeaasta vältel, olenemata perioodõppe ainest. Rütmilises osas vahelduvad luuletuste retsiteerimine ja kõneharjutused lühikeste muusikaliste harjutustega. Jutustavas osas on algastme teemaks muinasjutud, legendid, pärimuslood.

Alates teisest kooliastmest seostab klassiõpetaja võimalusel jutustava aine ökonoomselt perioodõppe aine (nt ajalugu, geograafia, looma-, taimeõpetus) sisuga. Seega on emakeel otseselt ja mitmekülgselt integreeritud teistesse õppeainetesse. Kirjutama õppimist emakeeles toetab eraldi õppeainena vormijoonistus (vt vormijoonistuse ainekava). Ka seotud kirja õppimisele eelnevad vastavad harjutused vormijoonistuses. Kõikides õppeainetes kirjutavad-kujundavad õpilased ise oma ainevihikud, harjutades seega pidevalt õigesti kirjutamist. Klassiõpetaja teavitab võõrkeele õpetajaid grammatikaperioodides läbitud teemadest. Sarnaseid grammatikafenomene on ökonoomne käsitleda koos.

Alates kolmandast kooliastmest võib klassiõpetaja või võõrkeeleõpetaja tuua huvipakkuvaid näiteid võrdlevast grammatikast. Keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine – nii peen- kui ka jämemotoorika – mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Waldorfpedagoogika seostab keeleõppe liikumise ja kõnežestide kasutamisega. Alklassides rikkalikult kasutatav väline kõnežest muutub murdeea saabudes rohkem sisemiseks hingedkvaliteediks.

Õppetegevus ja -sisu

I klass

Juhtmotiivid

Esimese klassi õpilasele on maailm tervik. Sellest lähtuvalt on ka keeleõpetus tervik. Põhitähelepanu on elaval, ilusal, mõtestatud keelekasutusel. Põhitunni rütmilises osas on tähtis koht ühisel retsiteerimisel, laulu-ja ringmängudel, nn. keeleväanajatel (täpne artikulatsioon) ja ruumitunnetusharjutustel (keha koordineerimine, vasak-parem, üleval-all, ees-tagas). Rütmilise osa harjutused on seotud mõtteka liikumise ja keeležesti kasutamisega. Õpetaja kasutab laste matkimisvõimet – lapsed teevad rõõmuga järgi seda, mida õpetaja ees teeb, imiteerides ka kõne rütmi, häälikuid, intonatsiooni. Kui klass on rütmilise osaga ühtsesse rütmi ja töömeeleollu viidud, järgneb tööosa, mille kestel omandatakse/harjutatakse uut ainesisu. Põhitundi lõpetav jutustav osa kuulub õpetaja jutustuse tähelepanelikule kuulamisele.

Esimeses klassis arendatakse *kuulmismeelt*. Kuulatatakse ümbrust, õpitakse kuulama õpetajat ja kaasõpilasi. Tähelepanelik kuulamine on pildilise õpetuse* alus, mis võimaldab sisemise aktiivsusega luua kuuldu põhjal elavaid kujutluspilte. Selline sisemist aktiivsust ärgitav kuulamine loob teadlikult vastukaalu tänapäeva meediast tulenevale passiivsele pilditarbimisele. Põhitundi lõpetav jutustav osa* kuulub samuti õpetaja jutustuse tähelepanelikule kuulamisele. Esimeses klassis on jutustusaineks valdavalt muinasjutud. Lugude kuulamine ja kujutluspiltide loomine on olulised empaatiavõime arengus, õpitakse tundma inimese erinevaid iseloomujooni, headust ja kurjust, maailmas leiduvaid seadusi ja vastuolusid. Tähelepanelik kuulamine arendab õpipädevusi, lugude, salvide ja mängude rahvuslik, aga ka eetiline sisu toetavad väärtus- ja enesemääratluspädevuste arengut. Kuulmise põhjal kujutluspildi loomine ning selle pildiga edasi töötamine, näiteks üles joonistamine, loo edasi jutustamine või mängu alustamine on harjutused oma ideede teostamiseks, oma tegevuse kavandamiseks ning vajalikud oskused ettevõtlikkuspädevuse kujundamisel.

Lugemise harjutamisega algab eesti ja maailma lastekirjanduse ning tuntumate kirjanike tutvustamine. Lugemiseks ja tunnis käsitlemiseks valitakse teoseid, mis on eakohased ja temaatikalt õpilasele huvitavad. Lugemistunnid kuuluvad I kooliastmel ning II alguses emakeele ainevaldkonda ning ei moodusta eraldi kirjanduse õppesisu. Lugemisega kaasneb algne teksti analüüs koos õpilaste ja õpetaja poolt moodustatud küsimuste ning nende vastamisega.

Esimese klassi *vestlusteemad* lähtuvad loomulikest suhtlemisolukordadest: muljete jagamisest õpetaja ja klassikaaslastega, küsimustele vastamisest, mängudest, eelmisel päeval õpetaja poolt jutustatu meenutamisest. Õpetaja juhitud vestluses arendatakse suhtlemisoskusi ning –julgust, samuti esinemisjulgust, oma arvamuse avaldamise julgust. Klassi vestlused teenivad ka konfliktide ennetamise ja rahumeelse lahendamise eesmärgi, luues mõistva ja usaldusliku õhkkonna ning pakkudes arutlemise ja teiste vaatenurga mõistmise oskusi.

Esimese klassi *täheõpetus* käsitleb joonistähti. Täht kui abstraktsioon seostatakse kujutluspildiga, mis tekib õpetaja loodud täheleost. Tähed maalitakse kriitidega suureformaadilistesse ainevihikutesse. Tehakse joonistähedega kirjaharjutusi. Harjutatakse sõnavahe hoidmist ja lause tunnetust, teksti paigutamist, ära kirja tahvlilt.

Alates esimesest klassist harjutavad lapsed otstarbeliste lühitekstide kirjutamist: sünnipäevaõnnitlused, teated koju, kutsed.

Kirjandustekstide *suulisele* esitusele pööratakse waldorfkoolis suurt tähelepanu. Valdavalt on need I klassis rütmilised tekstid: luuletused, lugulaulud, värssnäidendid, katkendid eepostest. Teksti esitus toimub I kooliastmel ühisretsitatsioonina. Tähelepanu pööratakse esituse rütmile, tempole, selgusele, tekstitäpsusele. Kuigi koosesitus on õpilast toetav, on eelduseks iga õpilase oskus teksti peast mäletada. Esitused toimuvad aastaringi pühadel, riiklike tähtpäevade tähistamisel ja kooli kuupidudel. Keskmiselt õpivad lapsed I kooliastmel ühe uue luuletuse kuus.

Õppetegevused:

Kuulamine

- ❖ heli, sõna, lause, pikema teksti kontsentreeritud tähelepanelik kuulamine;
- ❖ õpetaja ja kaaslaste tähelepanelik, aktiivne kuulamine, kuuldule asjakohane reageerimine;
- ❖ ettelugemise ja jutustamise kuulamine;
- ❖ kuuldu mõistmine

Kõnelemine

- ❖ artikulatsiooniharjutused, õige ja selge hääldamine;
- ❖ hääletugevuse kohandamine olukorrale;
- ❖ küsimuste esitamine ja neile vastamine;
- ❖ kõnelemine eri olukordades: palumine, küsimine, vabandamine, keeldumine, tänamine;
- ❖ luuletuse, dialoogi esitamine (näidend) kooris;
- ❖ vestlemine päevakohastel teemadel;
- ❖ värsivormis näidendi (või muinasjutu) esitamine kooris.

Kirjutamine

- ❖ joonistähete tuletamine tähemuinasjutu piltidest ja oma aabitsa kujundamine;
- ❖ sõna ja lühikeste lausete suurtrükitäheline maaliv kirjutamine;
- ❖ ärakiri tahvlilt (sõna, lause, lühike tekst);
- ❖ teksti paigutamine, taandrega alustamine, pealkirja paigutamine;
- ❖ loovtööna kuuldu, loetu illustreerimine;
- ❖ otstarbeliste lühitekstide kirjutamine tahvlilt: sünnipäevaõnnitlused, teated koju, kutsed.

Lugemine

- ❖ suurte trükitähedega kirja lugema õppimine;
- ❖ häälega koos ja üksinda sõnade, lausete, lühemate tekstide lugemine;
- ❖ suurte trükitähedega teksti lugemine vihikust, tahvlilt, raamatust;
- ❖ loetu mõistmine: sõna, lause, lühike tekst;
- ❖ luuletuses riimuvate sõnade leidmine;

- ❖ emakeeles harjutatu leiab tihti esitamisvõimaluse traditsioonilistel kuupidudel.

Õigekeelsus

- ❖ rütmiline, kehalist aktiivsust kaasav silbitamine;
- ❖ täis- ja kaashäälikud;
- ❖ kvantitatiivne hääliku analüüs;
- ❖ punkt lause lõpus.

Taotletavad õpitulemused

Suuline keelekasutus

1.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab aktiivselt kuulata;
- ❖ oskab kuulata eakohast teksti ja toimida saadud sõnumi kohaselt;
- ❖ oskab küsimuste toel arusaadavalt edasi anda õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, teatrietenduse, filmi sisu;
- ❖ koostab kuuldu/loetu kohta joonistuse;
- ❖ oskab kõnes kasutada terviklauseid;
- ❖ oskab vastata küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid;
- ❖ oskab arusaadavalt jutustada läbielatud sündmustest;
- ❖ oskab sihipäraselt vaadelda, nähtut kirjeldada, erinevusi ning sarnasusi märgata;
- ❖ oskab jutustada pildiseeria, tugisõnade ning küsimuste toel;
- ❖ avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
- ❖ oskab mõnda luuletust peast esitada;
- ❖ oskab ühist tempot hoides klassiga koos luuletusi retsiteerida;
- ❖ oskab klassiga koos rütmiliselt astudes ja/või plaksutades sõnu silbitada;
- ❖ oskab end arusaadavalt väljendada suhtlusolukordades: palumine, küsimine, selgitamine, keeldumine, vabandamine, tänamine;

Lugemine

1. klassi lõpetaja:

- ❖ loeb õpitud teksti selgelt ja ladusalt;
- ❖ mõistab nii häälega kui ka endamisi lugedes teksti sisu, oskab seda ümber jutustada, vastata teemakohastele küsimustele;
- ❖ tunneb ära jutustuse, luuletuse, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- ❖ on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust eesti ja väliskirjanikelt, oskab loetud teostest kõnelda;
- ❖ oskab moodustada küsimusi ja neile vastata loetud teksti kohta;

Kirjutamine

1. klassi lõpetaja:

- ❖ teab peast tähestikku;
- ❖ eristab häälikut ja tähte, täis-ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset;
- ❖ oskab piiritleda lauset;
- ❖ kirjutab loetava käekirjaga;
- ❖ oskab tahvlilt ja kirjalikust tekstist ära kirja teha, kirjutatut näidise järgi kontrollida;
- ❖ oskab koostada kutset, õnnitlust, teadet, kirja;
- ❖ oskab teksti vihikusse või lehele paigutada, vihikut nõuetekohaselt vormistada

Lõimimine teiste ainetega

Eesti keel lõimib 1. klassis kõigi õpetatavate õppeainetega:

- ❖ matemaatikas koostavad õpilased suulisi arvumõistatusi;
- ❖ liikumismängudes kasutatakse rütmilist retsiteerimist;
- ❖ vormijoonistamises tehakse kirja eelharjutusi, samuti saadab mitmeid vorme rütmiline kõne;
- ❖ maalimises kuulatakse värvilugusid ning kujutatakse värvielamusi;
- ❖ joonistused valmivad enamasti kuulnud muinasjuttude ainetel;
- ❖ võõrkeeli õpitakse matkides, arendades sel moel keeletunnetust;

- ❖ käsitöös arendatav peenmotoorika tuleb kasuks kirjutamisvilumusele;
- ❖ tööjuhiste mõistmine on vajalik kõigis õppeainetes.

Õppetegevus- ja sisu

II klass

Juhtmotiivid

Õpetaja elav, korrektne, mõtestatud keelekasutus on endiselt tähtsaim osa õpetusest. Jutustava osa muinasjuttudele lisanduvad valmid, loomamuinasjutud ja legendid, jutustused loodusest. Õpetaja võib jutustamisteemasid varieerida lähtuvalt klassi eelistustest ja vajadustest. Õpetaja harjutab fantaasiat ka enda loodud jutukestega või siis kasvatuslikel eesmärkidel kasutatavate lookestega, kus õpetaja annab jutustuse vormi klassis toimunud reaalsele sündmusele ning püüab leida sellele rahuldava lahenduse. Jutustustega käivad kaasas vestlused, millega toetatakse väärtus-, suhtlus- ja sotsiaalse pädevuse kujunemist, kujundades klassis usaldusliku õhkkonna ning harjumuse lahendada konflikte arutledes. Nii toetatakse ka elutervete hoiakute ja väärtuste kujunemist lastel. Jutustava osa sisu kaudu toimub mälu arendamine: põhitunni jutustavas osas kuuldut palub õpetaja lastel järgmisel päeval meenutada. Tänu aktiivsele osalemisele klassi vestlustes ja teistes esinemisega seotud harjutustes kujundab laps püsiva oskuse ja julguse avaldada oma arvamust, aga ka kuulata ja arvesse võtta teiste seisukohti. Kujunevad sotsiaalne, suhtlus-ja enesemääratluspädevus.

Loomalood ja legendid pakuvad ainet väärtuste kujundamisel, analüüsi-ja võrdlemisoskuste õppimisel. Erinevate iseloomuomaduste ning käitumisviiside jälgimine lugedes õpetab lapsele ka enesevaatlusoskusi, toetab enesemääratluspädevuse arengut.

Kirjutamisel toimub üleminek väikestele trükitähtedele. Ka neid kirjutatakse suureformaadilistesse ainevihikutesse, pöörates nüüd erilist tähelepanu tähtede proportsioonidele. Harjutatakse ära kirja tahvlilt, teksti paigutust paberil, suurt algustähte lause alguses ja pärisnimede kirjutamisel. Kirjutamismaterjaliks on suulisest varamust tuttavad lood –luuletused. Iseseisvate kirjajarjutuste kohaks saab päevik, kuhu laps kodus päeva kohta ülestähendusi teeb.

Enda kirjutatut peab oskama teistele arusaadavalt ette lugeda. Klassis harjutatakse nii oma vihiku kui raamatutekstide lugemist: arusaadav häälega lugemine, jälgiv lugemine, lausekaupa lugemine, lõigu lugemine. Õpilaste erinevat võimekust arvestab õpetaja kodulektüüri valikul. Abiks lugemisrõõmu ja –huvi säilitamisele on hoolikalt valitud klassi raamatukogu, raamatute tutvustamine, teemakäsitus lapsevanematega.

Hääliku ja häälikupikkuse tajumist harjutatakse mitmesuguste keelemängude ja toetavate kehaliste liigutustega.

Päeviku kirjutamine ja kodulugemine on õppetegevused, mille eesmärgiks on arendada õpi- ning ettevõtlikkuspädevust. Laps õpib hindama oma huvisid ja võimeid, seadma endale tegevuseesmärke, ise oma tegevust kavandama, end ise õppimisele häälestama, oma tegevuse tulemuse eest vastutama.

Õppetegevused:

Kuulamine

- ❖ tekstide nautiv, tähelepanelik kuulamine;
- ❖ õpetaja ja kaaslaste kuulamine ja kuuldule asjakohane reageerimine;
- ❖ õpetaja ettelugemise ja jutustamise kuulamine;
- ❖ kuuldu mõistmine: sõna, lause, teksti sisu;
- ❖ häälikute ja häälikupikkuste eristamine.

Kõnelemine

- ❖ õige ja selge hääldamine.
- ❖ hääletugevuse kohandamine olukorrale, rollile;
- ❖ küsimuste esitamine ja neile vastamine;
- ❖ luuletuse, dialoogi, näidendi esitamine kooris;
- ❖ vestlemine päevakohastel teemadel;
- ❖ kõnelemine mitmesugustes olukordades: palumine, küsimine, tänamine, selgitamine,
- ❖ keeldumine, vabandamine (klassis, koolis, bussis), suhtlus sõbraga ja täiskasvanuga;
- ❖ jutustamine läbielatu, kuuldu, loetu põhjal, lugemispäeviku põhjal;
- ❖ vestlus lähtuvalt valmide temaatikast;
- ❖ luuletuste, dialoogide esitamine kooris ja üksinda;
- ❖ salvide põhjal väikeste dramatiseeringute esitamine;
- ❖ vestlusolukorra arvestamine (mittevahelasegamine).

Kirjutamine

- ❖ väikeste trükitähtedega (nn raamatutähed) kirjutama õppimine tahvlile, vihikusse;
- ❖ õpilaspäevikusse kirjutamine;
- ❖ ärakiri tahvlilt, etteütlemise järgi kirjutamine;
- ❖ oma kirjutamisvea parandamine, kui sellele on osutatud;
- ❖ lühikeste lugude, luuletuste peast kirjutamine;
- ❖ väikesed loovtööd vahetult kogetu põhjal;
- ❖ lühikesed kirjeldused loomadest ja taimedest kava/tugisõnade abil;
- ❖ õnnitluse, kutse sisu ja vormistamine;
- ❖ teksti kompositsiooni esmane teadvustamine: pealkiri, loo alustamine, sisu, lõpetus;
- ❖ teksti paigutamine lehel.

Lugemine

- ❖ sihipärane lugemise harjutamine: häälega lugemine, ositi lugemine, endamisi etteloeitava jälgimine;
- ❖ sobiva intonatsiooni ja tempoga lugemine;
- ❖ oma ja võõra väikeste raamatutähtedega kirjutatud teksti lugemine vihikust, tahvlilt, raamatust;
- ❖ loetu mõistmine: sõna, lause, tekst;
- ❖ tekstide eristamine: muinasjutt, jutt, luuletus, vanasõna, mõistatus, valm;
- ❖ tegelaste iseloomustamine;
- ❖ huvipakkuvate raamatute lugemine, nende laenutamine raamatukogust.

Õigekeelsus

- ❖ suure algustähe kasutamine lause alguses, inimese-ja loomanimedes, tuntumates kohanimes;
- ❖ silbitamis- ja poolitamisreeglite õppimine praktilisest vajadusest lähtuvalt ainevihikusse* kirjutamisel;

- ❖ b, d, g kirjutamine tuntumate võõrsõnade alguses;
- ❖ häälikupikkuste diferentseerimine ja oma vigade märkamine ja parandamine, kvalitatiivse häälikuanalüüsi oskuste pidev harjutamine.

Taotletavad õpitulemused

Suuline keelekasutus

2.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab aktiivselt kuulata;
- ❖ oskab luuletusi peast esitada;
- ❖ oskab ühist tempot hoides klassiga koos luuletusi retsiteerida;
- ❖ oskab klassiga koos rütmiliselt astudes ja/või plaksutades sõnu silbitada;
- ❖ oskab kuulata eakohast teksti ja toimida saadud sõnumi kohaselt;
- ❖ oskab küsimuste toel arusaadavalt edasi anda õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, teatrietenduse, filmi sisu; koostab kuuldu/loetu kohta joonistuse;
- ❖ oskab kõnes kasutada terviklauseid;
- ❖ oskab vastata küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid;
- ❖ oskab arusaadavalt jutustada läbielatud sündmustest;
- ❖ oskab sihipäraselt vaadelda, nähtut kirjeldada, erinevusi ning sarnasusi märgata;
- ❖ oskab jutustada pildiseeria, tugisõnade ning küsimuste toel;
- ❖ oskab mõelda loole algust ja lõppu;
- ❖ avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta,
- ❖ oskab leida väljendumiseks lähedase ja vastand tähendusega sõnu;
- ❖ oskab end arusaadavalt väljendada suhtlusolukordades: palumine, küsimine, selgitamine, keeldumine, vabandamine, tänamine

Lugemine

2.klassi lõpetaja:

- ❖ loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ja sobiva intonatsiooniga;
- ❖ mõistab valjult ja endamisi lugedes teksti sisu, oskab seda ümber jutustada,

- ❖ vastata teemakohastele küsimustele;
- ❖ tunneb ära jutustuse, luuletuse, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- ❖ on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust eesti ja väliskirjanikelt, oskab loetud teostest kõnelda;
- ❖ teab nimetada mõnd lastekirjanikku;
- ❖ oskab moodustada küsimusi ja neile vastata loetud teksti kohta;

Kirjutamine

2. klassi lõpetaja:

- ❖ teab peast tähestikku;
- ❖ eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset;
- ❖ oskab kirjas õigesti häälikuid märkida;
- ❖ oskab piiritleda lauset;
- ❖ oskab kasutada suurt algustähte lause alguses, inimese-ja loomanimedes ning tuntumates kohanimedes;
- ❖ kasutab kirjutades õigeid tähekujusid, kirjutab loetava käekirjaga;
- ❖ oskab tahvlilt ja kirjalikust tekstist ära kirja teha, kirjutatut näidise järgi kontrollida;
- ❖ kirjutab etteütlemise järgi;
- ❖ oskab koostada kutset, õnnitlust, teadet, kirja, pidada päevikut;
- ❖ oskab teksti vihikusse või lehele paigutada, vihikut nõuetekohaselt vormistada.

Lõimimine teiste ainetega

Eesti keel lõimib 2. Klassis kõigi seal õpitavate ainetega, kuulates õpetaja ilmekat ja korrektset kõnet.

- ❖ Võõrkeeli õpitakse jätkuvalt matkides, arendades sel moel keeletunnetust. Keeleõpetuses peetakse silmas, et õpitavad keelestruktuurid oleksid emakeeles juba omandatud.
- ❖ Tänu põhitunni ülesehitusele toimub eesti keele lõimimine igas tunnis nii muusika, matemaatika kui kehalise kasvatuse ainetega – seda läbi laulude, salmide, laulumängude, rütmiharjutuste.

- ❖ Käsitöös arendatav peenmotoorika tuleb kasuks kirjutamisvilumusele.
- ❖ Matemaatikas koostavad lapsed ise tekstülesandeid.
- ❖ Välise vormi kaudu on eesti keele õppimine seotud aga kunstiõpetuse ja vormijoonistusega. Kunstiõpetus lõimib tegevusse ainevihiku ja päeviku kujundamisel, vormijoonistus toetab aga kirjaharjutuste osas

Õppetegevus ja –sisu

III klass

Juhtmotiivid

Kolmandas klassis lisanduv jutustamismaterjal on seotud nii maailmakultuuri (loomisllood) kui paikkondliku elu-olu ja rahvapärимusega (vana-aja elu, kombed, töö ja elukutsed). Viimases osas toimub lõimimine koduloo õpetamisega. Rahvatarkusi õpitakse tundma ka valmide kaudu. Rahvapärимusega tutvumine arendab lapse enesemääratlus- ja väärtuspädevust.

Klassis tekkivad igapäevaolukorrad võimaldavad loomulikult viisil korrigeerida ja harjutada kõnelemist erinevates suhtlussituatsioonides: küsimine, vastamine, selgitamine, keeldumine, nõusolek, vabandamine jne.

Kirjutamisel toimub üleminek seotud kirjale. Harjutatakse tähtedevahelisi seoseid. Seotud kirjas kirjutamist harjutatakse päevikus ja/või ilmavaatluspäevikus ja/või lugemispäevikus, samuti teiste ainete ainevihikutes. Vahetult kogetu kirjeldamist harjutatakse ka etteantud sõnade järgi. Õigekirja õppimisel rõhutatakse sellesotsiaalset aspekti, st õigekiri kui inimestevaheline kokkulepe, mis kergendab üksteisest arusaamist. Kirjatöodes väärtustatakse eelkõige sisu ja püütakse säilitada loomis-ja kirjutamisrõõmu. Aineks sobivad muinasjutud, värss-näidendid, valmid jms. Näidendit käsitletakse perioodõppe raamis toimuva projektina, mis arendab mitmekülgset keele-ja väljendusoskust. Mitmenädalane kogu klassi projekt õpetab nii planeerimise kui koostööoskusi, arendades eelkõige suhtlus-ja sotsiaalset pädevust, aga ka väärtus-, enesemääratlus-ja ettevõtlikkuspädevust. Näidend pakub väga head võimalust harjutada esinemisoskust ja –julgest. Esineda saab nii kuupeol koolikaaslastele ja peredele kui ka näiteks sõpruskoolile või koolidevahelisel näidendifestivalil.

Grammatika algsel õpetamisel 3. klassis on oluline, et õpetaja seostaks õpitava lapse tahte ja tundega. Tegusõnaga seostuv tehakse koos mänguliselt läbi. Tundepäraselt kogetakse erinevate lausetüüpidega – küsi-, hüüd- ja jutustava lausega – kaasnevat kõnemeloodiat. Käänd-ja pöördvorme teadvustatakse küsimuse ja vastuse läbi. Heaks vahendiks selle tarvis on mõistatused. Üksikuid õpitavaid vorme ei seota veel grammatikaterminitega. Kõik kokkuleppelistesse grammatikareeglitesse puutuv

selgitatakse lastele vastavate kujutluspiltide, luuletuste jms toel. Selliseks algseks grammatikaõpetuseks kasutab klassiõpetaja oma loovat pedagoogilist fantaasiat. Õpitu omandatakse ümbritseva ja keele kohta tähelepanekuid tehes ning õpetaja autoriteedile toetudes. Harjutamise käigus jõutakse mõiste sisuni ja sõnastatakse reegel. Seaduspärasuste märkamine ja nendest reeglite sõnastamine õpetab olemasolevate teadmiste pinnalt uusi looma ning arendab seega õpipädevust.

Õppetegevused:

Kuulamine

- ❖ heli, sõna, lause, pikema teksti kontsentreeritud tähelepanelik kuulamine;
- ❖ õpetaja ja kaaslaste tähelepanelik, aktiivne kuulamine, kuuldule asjakohane reageerimine;
- ❖ õpetaja ettelugemise ja jutustamise kuulamine, kuuldule reageerimine;
- ❖ häälikute ja häälikupikkuste eristamine.

Kõnelemine

- ❖ õige ja selge hääldamine;
- ❖ hääletugevuse kohandamine olukorral;
- ❖ küsimuste esitamine ja neile vastamine;
- ❖ vestlemine päevakohastel teemadel;
- ❖ kõnelemine mitmesugustes olukordades: palumine, küsimine, tänamine, selgitamine, keeldumine, vabandamine (klassis, koolis, bussis), suhtlus sõbraga ja täiskasvanuga;
- ❖ jutustamine, läbielatu, kuuldu, loetu põhjal, raamatu põhjal (lugemispäevik);
- ❖ vestlussituatsiooni arvestamine (mittevahelesegamine);
- ❖ loodusluuletuste retsiteerimine ja osaliselt üksinda esitamine;
- ❖ naljasalmide retsiteerimine;
- ❖ näitemängude, valmide, värsside või erinevaid ameteid kajastavate stseenide esitamine;
- ❖ omaloomingu ettekandmine.

Kirjutamine

- ❖ seotud kiri;
- ❖ õigete tähekujude ja seoste jälgimine kirjutamisel;
- ❖ kodulooliste tekstide kirjutamine etteütlusena, ära kirjana või ümberjutustusena (integratsioon koduloo õpetusega);
- ❖ kirjelduste koostamine talutöödest, ametitest, loomadest, taimedest kava abil ja loovtöödena;
- ❖ lugemispäeviku ja/või ilmavaatluspäeviku pidamine (sisu ja kujundus).

Lugemine

- ❖ tekstide ettelugemine kaaslasele, lugemise pidev harjutamine;
- ❖ loetu mõistmine: küsimustele vastamine ja küsimuste esitamine, juhendi järgi tegutsemine;
- ❖ töö tekstiga etteantud juhise alusel;
- ❖ kodulektüür.

Õigekiri

- ❖ õigekirja sotsiaalne aspekt;
- ❖ häälikupikkuste märkimine kirjas;
- ❖ i ja j õigekiri, h sõna alguses;
- ❖ kaashäälikuühendi põhireegli tutvustamine;
- ❖ etteütlused;
- ❖ väite -, küsi- ja hüüdlause grammatilise tähenduse sidumine kõnemeloodiaga;
- ❖ punkti, küsimärgi ja hüüumärgi kasutamine;
- ❖ nimi-, omadus- ja tegusõnade äratundmine ja nimetamine;
- ❖ küsisõnade leidmine vastavalt sõnaliigile;
- ❖ käändsõna ja pöörsõna vormide moodustamine küsisõna abil (mõistatuste esitamine: kellel on ...?);
- ❖ ainsuse ja mitmuse eristamine ja märkimine kirjas;

- ❖ käändelõppude õigekiri, pöördelõppude õigekiri;
- ❖ liitsõna moodustamine;
- ❖ sünonüümid, antonüümid;
- ❖ asesõnade kirjutus.

I kooliastme õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ kuulab mõtestatult eakohast teksti;
- ❖ töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- ❖ mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele;
- ❖ kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;
- ❖ kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda;
- ❖ jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunust;
- ❖ loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega;
- ❖ mõistab muu hulgas lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- ❖ loeb eakohast ilu-ja ainekirjandust;
- ❖ jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- ❖ kirjutab õpitud keelendite piires õigesti;
- ❖ kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- ❖ hangib otstarbekohast teavet eri allikatest; kasutab eakohaseid sõnaraamatuid.

Suuline keelekasutus

3. klassi lõpetaja:

- ❖ kuulab mõtestatult eakohast teksti; toimib sõnumi või juhendi järgi;
- ❖ väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab;
- ❖ vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid;

- ❖ vaatab sihipeerast, kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- ❖ avaldab arvamuskuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
- ❖ annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu;
- ❖ koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi;
- ❖ jutustab loetust ja läbielatud sündmusest;
- ❖ jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ning küsimuste toel; mõtleb loole alguse ja lõpu;
- ❖ leiab väljendumiseks lähedase ja vastandtäheendusega sõnu;
- ❖ esitab luuletust peast.

Lugemine

3. klassi lõpetaja:

- ❖ loeb nii häälega kui ka endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ning kaarti;
- ❖ loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;
- ❖ töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- ❖ vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;
- ❖ eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku ning keeldu;
- ❖ tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna ja kirja;
- ❖ on lugenud läbi vähemalt 12 eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust;
- ❖ teab nimetada mõnd lastekirjanikku.

Kirjutamine

3. klassi lõpetaja:

- ❖ kasutab kirjutades õigeid tähekejusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- ❖ kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile ning vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt;

- ❖ valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti;
- ❖ eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu;
- ❖ märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ning tunnuseid;
- ❖ teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestikjärjestuses;
- ❖ kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed;
- ❖ piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- ❖ kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ning kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);

koost/*allkiri*/
Anneli Võikar
koosoleku juhataja

/allkiri/
Nele Ploomipuu
protokolliaja

- ❖ ab kutse, õnnitluse, teate ja kirja;
- ❖ kirjutab eakohase pikkusega ümberjutustusi ning teisi loovtöid küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel

Lõimimine teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega põhikooli vältel

Rütmilises ja jutustavas osas harjutatakse emakeele kõnelemis- ja kuulamisoskust igapäevaselt kogu õppeaasta vältel, olenemata perioodõppe ainekavast. Rütmilises osas vahelduvad luuletuste retsiteerimine ja kõneharjutused lühikeste muusikaliste harjutustega. Jutustavas osas on algastme teemaks muinasjutud, legendid, pärimuslood.

Alates teisest kooliastmest seostab klassiõpetaja võimalusel jutustava aine ökonoomselt perioodõppe ainekavaga (nt ajalugu, geograafia, looma-, taimeõpetus) sisuga. Seega on emakeele õppes ja mitmekülgsete integreeritud teistesse õppeainetesse. Kirjutama õppimist emakeeles toetab eraldi õppeainena vormijoonistus (vt vormijoonistuse ainekava). Ka seotud kirja õppimisele eelnevad vastavad harjutused vormijoonistuses. Kõikides õppeainetes kirjutavad-kujundavad õpilased ise oma ainevihikud, harjutades seega pidevalt õigesti kirjutamist. Klassiõpetaja teavitab võõrkeele õpetajaid grammatikaperioodides läbitud teemadest. Sarnaseid grammatikafenomene on ökonoomne käsitleda koos.

Alates kolmandast kooliastmest võib klassiõpetaja või võõrkeeleeõpetaja tuua huvipakkuvaid näiteid võrdlevast grammatikast. Keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine – nii peen- kui ka jämemotoorika – mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Waldorfpedagoogika seostab keeleõppe liikumise ja kõnežestide kasutamisega. Algklassides rikkalikult kasutatav väline kõnežest muutub murdeea saabudes rohkem sisemiseks hinge kvaliteediks.

VALIK KASUTATAVAT KIRJANDUS I KOOLIASTMELE

Õpetajale jutustamiseks, osa lõimituna koduloo ja loodusõpetusega

Eesti kirjandusest:

Ansomardi, Jalgsemaa Kitse-eide muinasjutud ja teisi jutte, Eesti Raamat 1979
Eisen, M.J., Eesti imede ilmast. Eesti ennemuistsed jutud
Eisen, M.J., Eesti imede ilmast III, 1995 Eisen, M.J., Esivanemate varandus, 1958
Eisen, M.J., Imesõrmus
Eisen, M.J., Kratiraamat
Eisen, M.J., Muistsed vägilased
Eisen, M.J., Näkid, kratid, luupainajad, 2001
Eisen, M.J., Näkiraamat
Henno, J., Laste jõuluraamat
Hiimäe, M., Emand kaseladvas, 1988
Hiimäe, M., Katkujutud, 1977
Hiimäe, M., Kodavere pajatused, 1978
Hiimäe, M., Rahvajutte Maarja-Magdaleena kihelkonnast, 1999
Hiimäe, M., Rahvakalender 1-7, 1970-1999
Hiimäe, M., Vaenukõis LR, 1974
Hiimäe, M., ks jahimees läks metsa, 1969
Jaaksoo, A., Eesti lastekirjanduse antoloogia
Jaik, J., Kaarnakivi
Jakobson, A., Ööbik ja vaskuss, Eesti Raamat 1982
Jakobson, A., Suur onu ja väike vennapoeg
Jakobson, A., Puujalaga katk
Jõgisalu, H., Tihkan, L., Lugusid vanalt Läänemaalt, Eesti Raamat 1989
Jõgisalu, H., Tihkan, L., Tulihända püüdmä, 2000
Järv, R., Päär, P., Tünnpu, A., Taevane pulm. Eesti rahvajutud, Tiritamm 2006
Kippar, P., Antsu torupill. Lugusid rumalast vanapaganast
Kippar, P., Loomad, linnud, putukad, 1997
Kippar, P., Rahvajutte Kullamaa kihelkonnast, 1998
Kippar, P., Tere, tere tiipajalga
Kreutzwald, Fr. R., Eesti Rahva Ennemuistsed Jutud, 1951
Kreutzwald, Fr. R., Reinuvader Rebane
Krusten, R., Vanad aabitsajutud, Tiritamm 2007

Kunder, J., Imepeegel
Kõrv, J., Veealused, 1989
Laugaste, E., Liiv, E., Muistendid vanapaganast, 1970
Metstak, V., Mõista, mõista...
Mäger, M., Linnud rahva keeles ja meeles, 1994
Parijõgi, J., Külaliste leib
Päär, P., Jõulujutuvihik, 1997
Salve, K., Sarv, V., Setu lauludega muinasjutud, TA 1987
Särgava, E., Ennesmuistsed jutud Reinuvader Rebasest
Tamm, J., USSipealik, Eesti Raamat 1988
Eesti muinasjutud, ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut 1967
Eesti muinasjutud, 2000
Igal puul oma juur, 1989
Jutt mehest, kes teadis ussisõnu (Kunder, Jakobson, Eisen, Kreutzwald, Faehlmann jt)
Marjakobar ja teisi setu muinasjutte, 1989
Pajatusi Põhjarannikult, 1957
Põlvamaa muistendid, Põlva Rahvahariduse Selts
Rehepapp ja vanapagan
Sada saarelehte, tuhat toomelehte.
Valimik Eesti rahvajutte, -laule, mõistatusi ja vanasõnu
Saja rahva lood (sari)
Seto pajatusi. Küla nii kõnõli, 1999
Tark mees taskus, 1971
Vanasõnaraamat, Eesti Raamat 1984
Veriora kandi vanarahva jutuvara, 2000
Üle õue õunapuune: Eesti rahvajutud, -laulud, mõistatused ja vanasõnad, 1998
Teiste rahvaste kirjandusest:
Andersen, H. Chr., Väike merineitsi, Eesti Raamat 1987
Berg, F., Rootsimuinasjutud, Eesti Raamat 2002
Chesterton, G. K., Püha Franciscus Assisist, Eesti Raamat 2007
Franko, I., Siis kui loomad veel rääkisid
Grimm, J. ja W., Kuldlapsed, KRK 1981
Grimm, J. ja W., Muinasjutte, Eesti Raamat 1981
Gädke-Timm, K., Sinikello. Legendoja kasveista, WSOY 1978, soome k.
Hiimets, J., Assisi Franciscus, EELK Konsistoorium 1995
Krõlov, I., Valmid
Lagerlöf, S., Legendid Kristusest, Logos 1991
Michelson, H., Saladuste puu.
Prantsuse muinasjutte, Eesti Raamat 1989
Streit, J., Maria väike eeslike
Streit, J., Taatatuki lood
Surojegin, P.-L., Loomamuinasjutud

Teinonen, R., Ystävämme eläimet. Legendoja pyhästä ranciscuksesta, Tyttöjen Keskus

Topelius, Z., Muinasjutte, Eesti Raamat 1990

Aisopose valmid, 2005

Assisi Franciscuse lood

Piibel. Vana Testament

Saja rahva lood

Suur valmiraamat, Avita 2007

Valmid ja legendid pühakutest

Luule, tunni rütmilises osas koos retsiteerimiseks

Enno, E., ks rohutirts läks kõndima, Eesti Raamat 1971

Ilmet, P., Matsalu mailt, Eesti Raamat 1986

Järv, A., Meie kiisul kriimud silmad, Eesti Raamat 1985

Kaidla, J., Liblikaga võidu

Kamsen, R., Kodukoppel, Tiritamm 1992

Kangur, K., Kuningalinna lood

Kaplinski, J., Õhtu on õunapuu, TEA 2007

Kuusk, R., Eesti lasteluule valimik, Avita 2000

Luik, V., Tubased lapsed, TEA 2006

Merilaas, K., Kui vanaema noor oli

Muhel, I., Sõitsid saanid, sõitsid reed, Koolibri 1991

Niit, E., Midrimaa, 1974

Runnel, H., Taadi tütar, Eesti Raamat 1989

Sõelsepp, V., Sinikuube sirgukene

Tungal, L., Vana vahva lasteaed; Eesti Raamat 1988

Himplike ja Pimplike. Valimik Saksa lastelaule Liisusalmid, Pere ja Kodu Raamat 2007

Raamatuvalik lastele kodulugemiseks

Bond, M., Karupoeg Pädington, Eesti Raamat 1995

Hiie, E., Emakeele lugemik

Johansson, A. ja B., Esimesed jõulud, 1990

Kass, A., Pahupidi puhkus

Lindgren, A., Bullerby lapsed

Lindgren, A., Madlike

Lindgren, A., Madlike ja Jaanikingu põnn

Lindgren, A., Mio mu Mio

Lindgren, A., Pöialpoiss Nils Karlsson

Lindgren, A., Röövlitütar Ronja

Lindgren, A., Vahtramäe Emil

Lindgren, A., Vennad Lõvisüdamed

Luts, O., Nukitsamees

Mänd, H., Koer taskus, 1988

Müürsepp, M Viis vaba kutsikat

Pakkanen, K., Suvesaare lood, Forest 1992

Pervik, A., Kunksmoor

Raud, E., Naksitrallid

Raud, E., Peep ja sõnad

Raud, E., Sipsik

Rummo, T., Rute, M., Valgma, A., Kodulooline lugemik koolile ja kodule I, II

Toomet, T. Kaltsutitt ja puuhobune

Truupõld, I., Rohelise Päikese Maa

Vilde, E., Minu esimesed triibulised

Vilep, H., Lendav õunapuu

Valik metoodilist materjali õpetajale

Davis, R., The gift of dyslexia: why some of the smartest people can't read, and how they can learn, 1994

Jundas, E., Kippak, R., Kumberg, K., Põder, S. Ilus emakeel. 2. klassi eesti keele õpik, Koolibri

Keller, M., Mõned kogemused põhitunni kujundamise kohta. Ergutus algajatele, EVW

Klooren, A., Eesti keele õpik I, II osa

Künnapas, E., Kiveste, T. Ilus emakeel. 3. klassi eesti keele õpik, Koolibri

Payne, T., Dyslexia: a parents' and teachers' guide, 1999

Puik, T., Õigekirjaõpik: I-III klass, Koolibri 2000

Tungal, L., Hiiepuu E., Valter, E., Eesti keele õpik-lugemik, AS Bit 2002

Toomla, S., Vaiksoo, J. Ilus emakeel. 1. klassi eesti keele õpik, Koolibri

Vainola, K., Sildre, E. Lugemik. Eesti keele õpik 2. klassile I ja II osa, Maurus, 2018, 2021

Vainola, K., Kivisikk, K., Prii, H., Sildre, E. Lugemik. Eesti keele õpik 3. klassile I ja II osa, Maurus, 2017, 2019

14.1.2 Eesti keel ja kirjandus II kooliastmes

Juhtmotiivid

Kümnenda eluaasta paiku küpseb uus eneseteadvus. Kõik varasematel aastatel ühisvarana omandatu hakkab nüüd individualiseeruma, muutuma isiklikuks teadmiseks. Metoodiliselt tähendab see erinevaid töövorme, valikülesandeid, aine suuremat diferentseeritust lähtudes õpilase võimetest. Kunstiline ja tegevuslik printsiip õpetuses on endiselt olulised.

Selles vanuses õpilased huvituvad ümbritseva maailma nähtustest. Uue rõhuasetuse loob jutustamisaine: 4. klassis lood põhjamaade eepostest, 5. klassis hommikumaa kultuuride pärimused ja 6. klassis uuemat ajalugu ja geograafiat käsitlevad jutustused. Kirjanduse liike ning proosažanre saab käsitleda nii põhitunni* sisuna („Kalevipoeg”, kreeka mütoloogia jt) kui põhitunni jutustavas osas*.

Teisel kooliastmel jõuavad õpilased eelpuberteeti. Seoses õpilaste omavaheliste suhetega saab õpetaja ikka ja jälle kasutada situatsioonist lähtuvaid omaloodud kasvatuslikke lugusid, mida

õpilased nüüd muidugi selgemalt läbi näevad, kuid mis kaudse kasvatusvahendina seda enam toimivad.

Lapse individualiseerimisele vastab ühisretsitatsioonide uus esitusviis – ühisosa kõrval on tekstist lähtuvalt ka individuaalse esituse kohad. Samal printsiibil ehitatakse üles 5. klassi näidend. 5. klassile omast tugevat rütmilist mälu arvestades on näidend soovitatavalt värsivormis.

Kunstiliselt kujundatud kõne kõrval harjutatakse igapäevasituatsioonide, dialoogide ja lugemispalade põhjal korrektset kõnekeelet kasutamist. Tähtsal kohal on tekstitaju arendamine - neutraalse ja kujundliku, igapäevase ja kunstilise keelekasutuse eristamine, nende otstarbe mõistmine.

Tekstiõpetuseks annavad emakeele kõrval ainet ka teised aineperioodid, nt loodusõpetus, geograafia ja ajalugu. Õpitakse suulise teksti tähelepanelikku kuulamist, sellest kava põhjal või vabas vormis kokkuvõtte tegemist, selle suulist edasiandmist. 6. klassi esimene füüsikaperiood annab ainet objektiivseteks katsekirjeldusteks. Seoses klassi ühisüritustega kasutatakse võimalust harjutada tarbetekstide koostamist: küsida informatsiooni ja sõlmida kokkuleppeid. Tekstiõpetus on suunatud sellele, et selgelt ja lakooniliselt esitada oma plaane ja soove, tugevdada ja arendada võimet ja valmidust tekstidest täpselt aru saada, koolitada ärksat vaatlusoskust. Tekstiõpetus teisel kooliastmel vahendab seost elupraktikaga, elamustel ja fantaasial põhinevad kirjandid jäävad kolmanda kooliastme lõppu.

Selles vanuses on võimalik emakeele ülesehitusliku eripära teadlik käsitlemine. Teadvustamisprotsessi iseloomustab järk-järguline ülesehitus. Kui 3. klassis käsitleti vaatlevalt nii nimi- kui tegusõnu koos vastavate küsimustega (nt mõistatuste läbi), siis 4. klassis tegeldakse tegusõna ja 5. klassis nimisõna muutevormidega vastavalt nende erinevatele funktsioonidele. Kehtib nõue, et nimetused-terminid võetakse kasutusele siis, kui grammatilised fenomenid on kogemuslikult tuttavaks saanud. Niipalju kui on mõttekas, kaasab õpetaja nimetuste otsinguil ka laste ettepanekuid. Keeleteadmised avarduvad, kuid jäävad rakenduslikuks. Õpitud keelematerjalist tuletatud grammatikareeglid on soovitatav kirjutada eraldi reeglitevihikusse, mis leiab kasutamist ka järgnevatel aastatel.

Õppetegevus ja -sisu

IV klass

Õigekeelsus

- ❖ verbi pööramine, ajavormid (olevik, lihtminevik, täisminevik, enneminevik), pöörd sõna
- ❖ lõppude õigekiri;
- ❖ ära kiri tahvlilt, raamatust;

- ❖ etteütlused;
- ❖ i ja j õigekiri, h sõna alguses;
- ❖ sõnade poolitamine;
- ❖ liitsõna;
- ❖ häälikupikkuse ja kaashäälikühendi märkimine kirjas. Kaashäälikuühend. Erandlik kasutamine liitsõnades. Ülipika sulghääliku kirjutamine täishäälikuühendi järel;
- ❖ b, d, g, f, š, ž tuntumates võõrsõnades;
- ❖ väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes;
- ❖ eitav ja jaatav kõne;
- ❖ otsene kõne, kirjavahemärgid.

Tekstiõpetus

- ❖ vahetu suulise esituse kuulamine;
- ❖ proosa-, luule- tarbe- ja teabetekstide lugemine, mõistmine;
- ❖ tegevuse aega ja isikut muutev ümberjutustus;
- ❖ kirjalik ümberjutustus õpetaja teksti alusel;
- ❖ jutustav ja kirjeldav tekst tugisõnade abil, loovtööna, kava koostamine, kava järgi
- ❖ kirjutamine;
- ❖ tarbetekstide koostamine: kiri, lühisõnum, seletuskiri, kuulutus, avaldus, õnnitlus, kutse.

Kirjandus

- ❖ Põhjamaade eeposed;
- ❖ „Kalevipoeg“;
- ❖ rahvaluule rütmiline retsiteerimine. Kujundiline keel;
- ❖ alliteratsiooni ja assonantsi sisaldavate tekstide lugemine, murdekeelne luule;
- ❖ erineva temaatika, rütmi ja riimidega luule;

- ❖ klassi- ja kodulektüür;
- ❖ raamatukogu kasutamine;

Taotletavad õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab retsiteerida õpitud luulet, eeposekatkeid jm tekste;
- ❖ oskab kirjas õigesti märkida häälikupikkust, i ja j õigekirja, sõnaalguse h-d;
- ❖ oskab rakendada kaashäälikuühendi põhireeglit;
- ❖ tunneb kaashäälikuühendi erandreeglit liitsõna ja -gi, -ki liite puhul;
- ❖ oskab sõnu poolitada;
- ❖ oskab nimisõna kokku- ja lahkukirjutust tüüpjuhtumel;
- ❖ oskab kasutada suurt algustähte nimedes, teoste ja perioodiliste väljaannete pealkirjades,
- ❖ ajaloosündmuste, rahvuste, keelte ja kalendripühade märkimisel;
- ❖ oskab otsekõne puhul kasutada kirjavahemärke;
- ❖ oskab jutustada ja kirjutada sündmusest;
- ❖ oskab edastada teavet selgelt ja ühemõtteliselt, eristada tõepärase fantaasiast;
- ❖ oskab tekstiga iseseisvalt töötada: esitada teksti kohta küsimusi, küsimustele teksti põhjal vastata;
- ❖ oskab koostada kirja, vormistada ümbrikku;
- ❖ oskab nimetada lastekirjanikke ning nende teoseid;
- ❖ oskab leida raamatukogust soovitud raamatut;
- ❖ vormistab kirjalikud tööd korrektselt.

Lõimimine teiste ainetega

- ❖ Eesti keel lõimib 4. klassis kõigi seal õpetatavate õppeainetega;
- ❖ matemaatikas koostavad lapsed ise tekstülesandeid;

- ❖ tööjuhiste toel areneb tekstist arusaamine;
- ❖ koduloos õpitakse tundma kodukoha ajalugu ja käsitletakse selleteemalisi tekste;
- ❖ liikumismängudes kasutatakse dialooge, erinevaid harjutusi tehes sõnalisi juhtnöore;
- ❖ loomaõpetuses kuulatakse õpetaja esitatud loomakirjeldusi ning kirjeldatakse ka ise erinevaid loomi;
- ❖ maalimises on aines seotud muuhulgas müütide temaatikaga;
- ❖ võõrkeeli õppides arendatakse jätkuvalt keeletunnetust;
- ❖ käsitöös arendatav peenmotoorika tuleb kasuks kirjutamisvilumusele;
- ❖ tööjuhiste mõistmine on vajalik kõigis õppeainetes.

Õppetegevus ja –sisu

V klass

Õigekeelsus

- ❖ sõnaliigid: nimi-, omadus-, arv-, ase- ja tegusõna;
- ❖ käänamine, ainsus ja mitmus, käändsõnavormide moodustamine küsimuste alusel, mitmuse nimetava ja sse-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände õigekirjutus;
- ❖ küsivad asesõnad, asesõnade erandite õigekirjutus, asesõnade käänamine;
- ❖ liitsõna.
- ❖ ülipikk s, l, m, n jne. kaashäälikuühendis;
- ❖ omadussõna võrdlusastmed, kõige-ülivõrre;
- ❖ omadussõna käänamine, omadus- ja nimisõna ühildumine.
- ❖ nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine;
- ❖ kaashäälikuühendi erandreeglid;
- ❖ lauseliikmed: alus, öeldis, sihitis, määrus, täiend. Süntaks: lihtlause, liitlause, koondlause;

- ❖ koma (sest, et, aga, siis, kuid ja küsivate asesõnade ees);
- ❖ lühendid;
- ❖ sõnavara: sünonüümid, antonüümid.;
- ❖ suur ja väike algustäht kohanimes, ajaloolistes sündmustes, rahvaste ja keele märkimisel.

Tekstiõpetus

- ❖ Vahetu suulise esituse kuulamine (jutustamine, lugemine);
- ❖ heksameeter Vana-Kreeka eeposes;
- ❖ heksameetrilise värsimõõduga tekstide esitamine koos liikumisega.
- ❖ vestluse kuulamine, selle sobivalt jätkamine ning lõpetamine;
- ❖ olulise ja ebaolulise teabe eristamine ja esitamine vestluses;
- ❖ kirjeldava, jutustava, iseloomustava teksti kirjutamine tugisõnade või kava abil, ümberjutustus (seotus ajaloo, geograafia, taime- ja loomaõpetusega);
- ❖ isikliku kirja kirjutamine, ümbriku vormistamine, tekstide viimistlemine;
- ❖ teabetekstide kirjutamine: seletuskiri, palve, teade;
- ❖ teksti kompositsioon: sissejuhatus, teemaarendus, lõppsõna. Teksti sisu ja pealkiri;
- ❖ teksti vormistamise harjutamine;
- ❖ teabetekst: teatmeteosed, sõnastikud, tabelid;
- ❖ juhendi lugemine ja selles sisalduva teabe mõistmine, lõimivalt teiste õppeainetega;
- ❖ mõisted: kiri, kirjeldus, jutustus, iseloomustus, juhend, lühisõnum.

Kirjandus

- ❖ Vana-Ida kirjanduse näited (integreeritult ajaloo). Vana-Kreeka mütoloogia, eeposed (integreeritult ajaloo). Võimaluse korral eepose tekstide esitamine näidendi vormis;
- ❖ tõepärasus ja fantaasia;
- ❖ mütoloogia ja ajaloolised jutustused;

- ❖ rahvaluule;
- ❖ klassi-ja kodulektüür;
- ❖ draama: näidend

Taotletavad õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

5.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab vestlust alustada, kaasvestlejat kuulata ja keskustelu sobivalt jätkata;
- ❖ esitab kuuldu kohta küsimusi ning annab hinnanguid;
- ❖ võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- ❖ oskab retsiteerida heksameetris õpitud tekste.

Teksti vastuvõtt

5.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe;
- ❖ esineb suuliselt;
- ❖ kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju, oskab leida ning täita lihtsamaid blankette ja vorme;
- ❖ avaldab viisakalt ning olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Õigekeelsus ja keelehoole

5.klassi lõpetaja:

- ❖ järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- ❖ oskab leida sünonüüme ja neid tekstis korduste vältimiseks kasutada;
- ❖ tunneb tekstist ära nimi-, omadus-, arv-, ase- ning tegusõnad;
- ❖ oskab õigesti kasutada käänd- ja pöördvorme, ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku;

- ❖ oskab kasutada omadussõnade keskvõrret ja kõige-ülivõrret, i-ülivõrret;
- ❖ oskab moodustada lihtlauseid ja otsekõnet kirjavahemärgistada;
- ❖ oskab rakendada kaashäälikuühendi põhireeglit.

Lõimimine teiste ainetega

- ❖ Kirjeldava, jutustava, iseloomustava teksti kirjutamine tugisõnade või kava abil. Ümberjutustus seoses ajaloo, geograafia, taime-ja loomaõpetuse teemadega.
- ❖ Juhendi lugemine ja selles sisalduva teabe mõistmine, lõimivalt kõigi õppeainetega.
- ❖ Vana-Ida kirjanduse ning Vana-Kreeka mütoloogia ja eeposte käsitlemine integreeritult ajalooa. Liikumistundides õpitakse tundma vana kreeka olümpiamängude spordialasid. Võimaluse korral osaletakse waldorfkoolide olümpiamängudel, kus on lõimitud ajalugu, kirjandus, muusika, sport, kodundus, kunst, käsitöö jm. õppeained.

Õppetegevus ja –sisu

VI klass

Õigekeelsus

- ❖ b, d, g, f, š, ž võõrsõnades;
- ❖ kreeka ja ladina keelest tuletatud sõnad ning nende tähendus;
- ❖ sõnaraamatute (ÕS, VSL) kasutamine;
- ❖ suur ja väike algustäht koha-ja isikunimedes, perioodilistes väljaannetes, teoste pealkirjades, keelte ja rahvuste nimetuses, kalendri tähtpäevade kirjutamisel, ajaloosündmuste märkimisel;
- ❖ käändsõna kokku-ja lahkukirjutamise põhijuhtumid: nimisõna + nimisõna, nimisõna + omadussõna; kohanimed kokku-ja lahkukirjutamine;
- ❖ arvsõnade kokku-ja lahkukirjutamine;
- ❖ käändsõna käänamine ja kasutamisevõimalused;
- ❖ käändsõna weakriitilised vormid, ühildumine;

- ❖ otse- ja kaudkõne, üte;
- ❖ lauseliikmed – alus, öeldis, sihitis, määrus, täiend, öeldistäide;
- ❖ kirjavahemärkide kasutamine rind-ja koondlauses;
- ❖ sidesõnad, nende kasutamine lauses;
- ❖ omadussõna võrdlusastmed, i-ülivõrre.

Tekstiõpetus

- ❖ suuline esitus; jutustava, kirjeldava, iseloomustava, võrdleva teksti kirjutamine tugisõnade ja kava abil;
- ❖ ärikirjad, blanketid, ankeedid ja nende täitmine;
- ❖ dialoogi kirjutamine; teksti loomine etteantud alguse või lõpu lisamise abil;
- ❖ teksti eesmärgistamine, kavandamine, eeltöö kirjutamine, viimistlemine ja vormistamine;
- ❖ meediatekst: uudis, kuulutus, ajalehetekst;
- ❖ fakti ja arvamuse eristamine;
- ❖ mõisted: kirjeldus, iseloomustus, dialoog, monoloog, juhend, teatmeteos, tabel, kuulutus, uudis;
- ❖ sõnavara: antonüümid, sünonüümid, homonüümid;
- ❖ teemakohase materjali leidmine teatmeteostest, raamatukogust.

Kirjandus

- ❖ Proosa: muinasjutt, muistend, valm, ajalooline jutustus, eepos, fantaasiajutt, seiklusjutt, kriminaaljutt, loomajutt; humoresk, anekdoot, naljand.
- ❖ Klassi- ja kodulektüür.

II kooliastme õpitulemused

6.klassi lõpetaja

- ❖ oskab rakendada kaashäälikuühendi põhireeglit;

- ❖ oskab kasutada kaashäälikuühendi erandreeglit liitsõna ja -gi, -ki liite puhul;
- ❖ oskab sõnu poolitada;
- ❖ oskab nimisõna kokku-ja lahkukirjutust tüüpjuhtumel;
- ❖ oskab kasutada suurt algustähte nimes, teoste ja perioodiliste väljaannete pealkirjades, ajaloosündmuste, rahvuste, keelte ja kalendripühade märkimisel;
- ❖ oskab kasutada tavalühendeid;
- ❖ teab või oskab vajadusel sõnastikust leida oma- ja võõrsõnade tähendust ja õigekirjutust;
- ❖ oskab leida sünonüüme ja neid tekstis korduste vältimiseks kasutada;
- ❖ tunneb tekstist ära nimi-, omadus-, arv-, ase-ning tegusõnad;
- ❖ oskab õigesti kasutada käänd-ja pöördvorme, ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku;
- ❖ oskab kasutada omadussõnade keskvõrret ja kõige-ülivõrret, i-ülivõrret;
- ❖ oskab moodustada ja kirjavahemärgistada lihtlauseid, sh koondlauseid ning lihtsamaid liitlauseid; oskab lauses siduvaid sõnu kasutada;
- ❖ oskab otsekõnet ja ütet kirjavahemärgistada;
- ❖ oskab jutustada ja kirjutada sündmusest; kirjeldada; edastada teavet selgelt ja ühemõtteliselt; eristada tõepärast fantaasiast;
- ❖ oskab vestlust alustada, kaasvestlejat kuulataja keskustelu sobivalt jätkata;
- ❖ oskab loetust ja kuuldust olulist leida, seda oma sõnadega edasi anda ning saadud teavet kasutada;
- ❖ oskab lugemispala lavastada;
- ❖ oskab teksti ette lugeda, jutustada tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult;
- ❖ oskab lihtsa tabelisisu sõnadega kokku võtta;
- ❖ oskab nimetada lastekirjanikke, nende teoseid;
- ❖ tunneb ära muinasjutu, muistendi, kõnekäänu, valmi, seiklusjutu;
- ❖ oskab eristada kirjandusliike: proosa, luule, draama;
- ❖ oskab esitada luuletust või proosakatkendit; esineda dialoogis;

- ❖ vormistab kirjalikud tööd korrektselt;
- ❖ oskab leida raamatukogust sobiva raamatu.

Lõimimine teiste ainetega

- ❖ Jutustava, kirjeldava, iseloomustava, võrdleva teksti kirjutamist tugisõnade ja kava abil arendatakse kõigi ainete (näiteks: ajalugu, geograafia, loodusõpetus, füüsika jt) tundides.
- ❖ Võimaluse korral projekt: klassi ajalehe väljaandmine. Teemakohase materjali leidmine teatmeteostest, raamatukogust on kasutusel kõigis ainetes.
- ❖ Sõnaraamatute kasutamine võõrkeeletundides;
- ❖ Käsitletakse põhikooli riikliku õppekava inimeseõpetuse valdkonnas ettenähtud teemasid: tervis, tervislik eluviis, murdeiga ja kehalised muutused, turvalisus ja riskikäitumine, keskkond ja tervis.

Erinevused riiklikust õppekavast

- ❖ 4. klassis on teemaks põhjamaade eepostega („Kalevipoeg“, „Kalevala“ või „Edda“) süvitsi tutvumine. Retsiteeritakse katkendeid eepostest, pööratakse tähelepanu alliteratsioonile.
- ❖ 5. klassis tutvutakse põhjalikult Vana-Ida mütoloogiaga, Vana-Kreeka mütoloogia ja eepostega („Ilias“ ja „Odüsseia“). Retsiteeritakse katkendeid eepostest, tegeletakse heksameetriga.
- ❖ 6. klassis on jutustamisaineseks rüütlilood („Kuningas Arturi lood“). Arutlevate kirjutiste asemel on rõhk kirjeldavatel lugudel.
- ❖ Arvutit õppetöös ei kasutata. Ametlike kirjade vormistamist harjutatakse paberil, mitte e-keskkonnas.

VALIK KASUTATAVAT KIRJANDUUST II KOOLIASTMELE

Õpetajale jutustamiseks

Andersen, H. C. Muinasjutud

Bhagavadgita

Dilyte, D. Hellase valgus, Olion 1996

Gilgameš

Haava, A. Rooma muinaskangelased

Homerose, Ilias, Varrak 2004
Homerose, Odüsseia, Varrak 2006
Iidsete aegade lood. I ja II
Kalevala
Kalevipoeg
Lindholm, D. Götterschicksal -Menschenwerden
Niederhäuser, H.R. Ritter – Reiter – Gottesstreiter
Noorem Edda
Palamets, H. Vanaaja kultuurist ja olustikust, 1976
Petiška, E. Vanakreeka muistendid ja pärimused
Saddhatissa, H. Buddha elu
Vanem Edda

Luule

Ajast aega. Eesti luulet läbi aegade, Varrak 2002
Eesti luule antoloogia
Ilias ja Odüsseia, katked (heksameeter)
Jüssi, H. Maailma luule. Kuldnõu klassika, 2006
Sõnaringid I–IV

Lektüüriavalik õpilastele:

Bornhöhe, E. Tasuja
Dilyte, D. Hellase valgus, Olion 1996
Durrell, G. Minu pere ja muud loomad
Ende, M. Momo
Ezzoubi, K. Vanaaja lugemik, Avita 2003
Jüssi, F. Rebasetund
Kipling, R. Mowgli
Kreutzwald, F.R. Kilplased, 2004
Kreutzwald, F.R. Ennemuistsed lood
Kärtner, E. Veel üks Lotte
Lagerlöf, S. Nils Holgersson
Lindgren, A. Vennad Lõvisüdamed. Röövlitütar Ronja
Lindgren, A. Mio, mu Mio
Lindgren, A. Meisterdedektiiv Kalle Blomkvist
Lindgren, A. Kalle Blomkvist ja hulkur Rasmus
Luts, O. Kapsapea
Luts, O. Kevade
McCaffrey, A. Lohelaul
Molnár, F. Pál tänava poisid
Mälik, A. Jutte lindudest

Nõu, H. Pea suu!
Ollivier, J. Viikingite avastusretk
Palamets, H. Vana aja lugemik
Parijõgi, J. Laevapoisi päevilt
Pervik, A. Arabella, mereröövli tütar
Pyle, H. Kuulsa Robin Hoodi lustakad seiklused
Rannap, J. Agu Sihvka annab aru
Rannap, J. Viimane valgetiib
Raud, E. Kalevipoeg
Raud, E. Roostevaba mõõk
Reinla, A. Teofrastus
Roht, R. Jutte loomadest, 2007
Roht, R. Laaned ja veed: jutte loomadest, 1996
Roht, R. Lapsed ja loomad, 2007
Roht, R. Võrukael, 2007
Rowling, J.K. Harry Potter ja saladuste kamber, 2000
Rowling, J.K. Harry Potter ja tarkade kivi, 2005
Thompson, E. S. Lugusid loomadest
Tungal, L. Kirju liblika suvi, 1986
Turgenev, I. Mumuu
Twain, M. Huckleberry Finni seiklused, 1999
Twain, M. Prints ja kerjus, 2001
Twain, M. Tom Sawyeri seiklused, 2007
Ussova, A. Väike pottsepp Ateenas

Valik metoodilist materjali õpetajale

Annus, A. Muinasaja kirjanduse antoloogia, Varrak
Bobõlski, R., Puksand, H. Pesapuud, Koolibri 2006
Bobõlski, R., Puksand, H. KOMA. 5. klassi eesti keele õpik, Koolibri
Bobõlski, R., Puksand, H., Ross, M. PUNKT. 6. klassi eesti keele õpik, Koolibri
Puksand, H., Bobõlski, R. Sinasõprus keelega. 4. klassi eesti keele õpik, Koolibri
Põldmäe, J. Luulevorme ja rütmianalüüse: kirjandusteoreetiline abimaterjal õpetajatele, 1977
Sarapuu, K., Piits, L., Orgla, K., Lepp, K., Vanamõlder, L. Eesti keel 4. klassile, Avita
Vardja, K. ja M. Tuulepesad. 5. klassi kirjanduse õpik, Koolibri 2006
Eesti õigekeelsussõnaraamat, Eesti Keele Instituut, 2018

14.1.3 Eesti keel ja kirjandus III kooliastmes

Juhtmotiivid

Puberteedieas noored on sisemiselt äärmiselt tundlikud. Maailma poole suunatud suletud või robustse võitu hoiak on nii mask kui kaitse, mida sisemine ümberehitus sel ajal vajab. Kui klassiõpetaja on eelnenud aastail loonud õpilastega usaldusliku suhte, toetab see noori ka puberteediea kriisis. On oluline, et põhitundide rütmilises osas ei unustataks luulet kogu tema mitmekesisuses, kuni kaasajani välja. Vormiliselt on tegu endiselt ühisretsitatsiooniga, milles sisust ja kompositsioonist lähtuvalt üha enam domineerivad individuaalselt esitatud värsid/repliigid/salmid. Ühistöö tulemust esitletakse kuupeol.

Murdeas otsitakse tõde ja ideaale. Emakeele õpetuse ülesanne on toetada noorte ideaale ja võimaldada samaaegselt reaalsuses orienteerumist. Puberteediea hingelise ebastabiilsuse kõrvallaskes keeleõpetus midagi kindlat ja objektiivset – grammatikat. Jutustamisainena käsitleb klassiõpetaja 7. klassis lugusid maailma rahvaste elust-olust, maadeavastustest ja leiutistest, biograafiaid.

Üks suuremaid klassi ühisprojekte kolmandal kooliastmel on 8. klassi näidend. Aineks on draamakirjanduse klassika, eesmärgiks etenduse väljatoomine. Projekti võib kaasata nii käsitöö (kostüümid), puidutöö (rekvisiidid) kui kunstained (lavakujundus, muusika).

Noorte jõudmisega 9. klassi lõpeb kaheksa-aastane orienteerumine klassiõpetaja isiksusele. Tema asemele tulevad nüüd aineõpetajad, kelle ainekäsitus ja materjali sisu arvestavad noore inimese vanusega. Ärkav mõtlemisjõud ja otsustusvõime saavad mõistuse ja loogika tugevdatud koolituse läbi nüüd paraja koormuse.

9. klassi eesti keele ja kirjanduse perioodides käsitletakse aineid, teemasid ja motiive, mis tugevdavad ning jaatavad noorte ärkavaid idealistlikke jõude. Õpilastele esitatakse olemasolevat ja näiliselt lahendamatu maailma vastandlikkust, mis võib olla nii traagiline kui koomiline. Selles väljenduvad naer ja nutt, huumor ja traagika, vastandite pingeväli. Teadlik ümberkäimine kirjutatud ja loetud sõnaga peab andma noore inimese spontaansete ja impulsiiv-subjektiivsele tundeelule suuna ning kaasa aitama maailma mõistmisele.

Lisaks praktilisele tegelemisele luule ja ilukirjandusega toimub perioodide vältel ka oma keele väljaarendamine ja hooldamine. Korratakse ja kinnistatakse grammatikat, võimalusel seoses võõrkeeleõpetusega ja arvestades ortograafiat ning interpunktsiooni, samuti diferentseeritud väljendusoskust sõnakasutuses ja süntaksis. Subjektiivselt jutustavat, objektiivselt kirjeldavat ning üldiselt arutlevat kirjandivormi harjutatakse võrdselt (sisukokkuvõtte, tekstide ja õppevestluste kokkuvõtted, protokollid, pildi- ja katsekirjeldused, ümberjutustused, meeleolupildid). Võib ümber teha kirjanduslikke eeskujusid. Stiilitunnet arendatakse tekste võrreldes ja luues. On hea, kui üks klass kolmandal kooliastmel toimetab kooli ajalehte.

Teemakeskne vestlus, dialoog ja mõttevahetus tundides annavad üha enam tooni. Periood- ja aineõppe tundide võimalike töövormide hulka kuuluvad mitmesugused individuaalse töö vormid koos tulemuste esitlemisega.

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Eesti keele õppega taotletakse, et 9. Klassi lõpetaja

- 1) tuleb toime eesti kirjakeelega tava suhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;
- 2) suhtleb eesmärgipäraselt ja valib sobiva suhtluskanali, väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ning selgelt;
- 3) järgib kirjutades eesti õige kirja aluseid ja põhireegleid;
- 4) kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning avaldab arvamust, vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- 5) tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eesmärgipäraselt eri liiki tekstide koostamiseks ja esitamiseks valmistuda;
- 6) koostab eri liiki tekste ja vormistab need korrektselt;
- 7) avaldab arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- 8) mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- 9) hindab meediat ja internetist leitud asjakohast teavet kriitiliselt ning kasutab seda sihipäraselt; 10) kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi internetiallikatest.

III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas:

- ❖ suuline ja kirjalik suhtlus;
- ❖ teksti vastuvõtt;
- ❖ tekstiõpetus ja -loome;
- ❖ õigekeelsus ja keelehoole.

Kirjanduse õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb eakohast ilukirjandust, arendab oma lugemisoskust ning omandab püsiva lugemisharjumuse;
- 2) väärtustab kirjandust rahvuskultuuri olulise osana ning tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 3) mõistab ilukirjanduse kujundlikku keelt, rikastab oma sõnavara ning arendab suulist ja kirjalikku väljendusoskust;
- 4) arendab oma loomevõimeid ja suhtub loometöösse lugupidamisega;
- 5) laiendab silmaringi ning rikastab mõtte- ja tundemaailma;
- 6) kujundab kirjanduse abil oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid ning valmidust võtta vastutus enda elu mõjutavate valikute ja otsuste eest;
- 7) avaldab arvamust ja sõnastab oma mõtteid;
- 8) hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt erinevaid infoallikaid;
- 9) loob seoseid ühiskonnas toimuva ning enda väärtuste, ootuste ja tulevikuplaanide vahel.

9. klassi lõpetaja:

- 1) väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatute üle ning kirjutab omaloomingulisi töid;

- 2) loeb eakohast eri žanris väärtkirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- 3) mõistab teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljusust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- 4) tõlgendab, analüüsib ja mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;
- 5) väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat; 6) kasutab vajaliku teabe hankimiseks erinevaid allikaid, nii teatmeteoseid kui ka interneti.

Õppetegevus ja –sisu

VII klass

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

- ❖ Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine.
- ❖ Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus

Teksti vastuvõtt

- ❖ Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine
- ❖ Meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus.
- ❖ Uudise ülesehitus ja pealkiri.
- ❖ Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri.
- ❖ Peamised keelelised mõjutamisvõtted.
- ❖ Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine.
- ❖ Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia.
- ❖ Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine

Tekstiõpetus ja -loome

- ❖ Teabe leidmine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires.
- ❖ Alustekstide (meedia-ja teabetekstid) põhjal kirjutamise põhimõtted: refereerimine, arutlemine.
- ❖ Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused.
- ❖ Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine.
- ❖ Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.
- ❖ Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle eakohane põhjendamine.
- ❖ Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära
- ❖ Suuline tekst elavas esituses, kuulamine, ümberjutustamine.
- ❖ Proosa- , luule-, draamateksti kuulamine, lugemine, esitamine.
- ❖ Teabetekst: ülevaade, kokkuvõte, ideeskeem, teabeteksti eesmärk ja eripära.
- ❖ Lugu, kirjeldus, referaat.
- ❖ Kirjutamine tugisõnade, kava abil ja loovtöödena.
- ❖ Omalooming.
- ❖ Teksti vastavus teemale ja eesmärgile.
- ❖ Teksti kompositsioon: sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus, teksti vormistus, esitus.
- ❖ Jutustuse, muinasjutu, muistendi ülesehituslik omapära, võrdlemine, kirjutamine.

Õigekeelsus ja keelehoole

- ❖ Kirjakeel ja kõnekeel.
- ❖ Eesti keele erikujud (vastavalt kooli asukohale ja/või õpilase päritolule).
- ❖ Oskussõnavara.
- ❖ Eesti kirjakeele kujunemine.
- ❖ Keeleuuendus ja keele areng: võimalused ja ohud.

- ❖ Vormiõpetus ja õigekiri. Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus, arv-ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side-ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.
- ❖ Pöörd sõna ja pöörd sõnavormistik: pöörded, ajad, kõneviisid, tegumood, jaatav ja eitav kõne.
- ❖ Pöörd sõna kokku- ja lahku kirjutamine.
- ❖ Tüvemuutused ja astmevaheldused nii käänd- kui pöörd sõnades, soovitatavad i -mitmuse vormid.
- ❖ Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veahtlikud tegusõnad ja sõnavormid; õigepöördvormi leidmine õigekeelsussõnaraamatust
- ❖ Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend-ja väljendtegu sõna.
- ❖ Käändsõnad. Käänete vahelised seosed. Veahtlikud käändevormid. Käändsõna astmevaheldus: veahtlikud käändsõnad ja sõnavormid. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veahtlikud sõnad.
- ❖ Käändsõnade kokku-ja lahku kirjutamine
- ❖ Omadussõna võrdlusastmed, i – ülivõrde vormid.
- ❖ Kõneviisid (kindel, käskiv, tingiv, kaudne), tegumood.
- ❖ Omadussõna kokku- ja lahku kirjutamine.
- ❖ Numbrite kirjutamine: põhi-ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad
- ❖ Muutumatute sõnade (määrsõna, kaassõna) eristamine, kokku- ja lahku kirjutamine.
- ❖ Ortograafia põhireeglid, sh kaashäälikuühendi põhireegel ja erandreeglid.
- ❖ Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmiseviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks
- ❖ Sõnavaraõpetus. Sõna ja tähendus.
- ❖ Sõnavara: sünonüümide tähendusvarjundid, antonüümid, homonüümid ja veahtlikud paronüümid.
- ❖ Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving.
- ❖ Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited.

- ❖ Võõrsõnad.

Kirjandus

- ❖ Rahvaluule liigid: regivärss, naljand, anekdoot, pajatus, muistend, muinasjutt.
- ❖ Eepika: ajalooline jutustus, memuaarid, reisikiri.
- ❖ Lüürika: ballaad. Mõisted: lüürika, eepika, draama; nendega seotult käsitletavat mõistet.
- ❖ Lektüür: ilukirjandus võimalikult laias žanrivalikus, et tekiks mõistmine eripärasuse suhtes

Õppetegevus ja –sisu

VIII klass

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

- ❖ Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine.
- ❖ Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine.
- ❖ Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslane öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine.
- ❖ Kaaslane tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine.

Teksti vastuvõtt

- ❖ Tarbetekstide (juhend, elulookirjeldus, avaldus, seletuskiri) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine.
- ❖ Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ja ülesehitus.
- ❖ Uurimuse eesmärk ning ülesehitus.
- ❖ Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafikalugemine ning tõlgendamine.
- ❖ Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Kõnest olulise teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtetegemine. Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine.

- ❖ Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine.

Tekstiõpetus ja -loome

- ❖ Suuline tekst elavas ettekandes, kuulamine, ümberjutustamine.
- ❖ Biograafiad. Õpetaja jutustusena; kodulektüürina, kokkuvõttena klassikaaslastele jutustamiseks. Draamatekst. Draamateksti liigendus: vaatus, stseen, dialoog, repliik.
- ❖ Stiiliõpetus. Suulise ja kirjaliku eneseväljenduse eripära, stiili ja sõnavara erinevused.
- ❖ Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja lühiettekanne. Diktsioon, kõne selgus. Kõne näitlikustamine.
- ❖ Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte. Kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine.
- ❖ Jutustav, kirjeldav ja arutlev kirjand. Jutustava kirjandi kompositsioon: sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus, vormistus.
- ❖ Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal.
- ❖ Teksti pealkirjastamine.
- ❖ Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus.
- ❖ Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa tervikuks sidumine.
- ❖ Jutustava, kirjeldava, võrdleva teksti koostamine (integreeritult ajaloo ja loodusainetega).
- ❖ Meediatekst: juhtkiri, intervjuu, reportaaž, arvamus, tele- ja raadiotekstid, veebilehekülg, meediateksti vastavus teemale ja eesmärgile. Arvamuse ja fakti eristamine. Eetikaküsimused meedias.
- ❖ Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine.
- ❖ Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.
- ❖ Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.
- ❖ Tarbetekst: avaldus, elulookirjeldus, seletuskiri, protokoll, referaat.

- ❖ Omalooming.
- ❖ Infotöö raamatukogus.

Õigekeelsus ja keelehoole

- ❖ Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamisesõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmiseviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks.
- ❖ Häälikuõpetus ja õigekiri. Häälikute liigitamine.
- ❖ Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid.
- ❖ Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad.
- ❖ Silbitamine, pikk ja lühike silp.
- ❖ Poolitamine, sealhulgas võõrsõnad ja nimed.
- ❖ Õige hääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed.
- ❖ Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti-kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine.
- ❖ Lause tähendusosad, lauseõpetus ja õigekiri. Lause. Lause suhtluseesmärgid.
- ❖ Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide.
- ❖ Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause.
- ❖ Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses.
- ❖ Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.
- ❖ Liht- ja liitlause sõnajärg.
- ❖ Liitlause õigekiri.
- ❖ Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega
- ❖ Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine.
- ❖ Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri.

- ❖ Segaliitlause.
- ❖ Ülevaade kirjavahemärkide kasutamisest erinevates lausetüüpides.
- ❖ Olulisemad keelekäsiraamatud.
- ❖ Ortograafia põhireeglid (etteütlused).
- ❖ Vöörsõnade õigekirjutus.

Kirjandus

- ❖ Paikkonna kirjanduse ja kultuuriloo tuntumad esindajad.
- ❖ Eepika võimalikult laias žanrivalikus: müüt, legend, eepos; romaan, novell, miniatuur. Žanrimääratlus.
- ❖ Romantism, realism.
- ❖ Dramaatika: tragöödia, komöödia, draama.
- ❖ Lüürika: vabavärss, sonett. Värsimõõt.
- ❖ Mõisted: komöödia, tragöödia, draama; eepika, lüürika.
- ❖ Kõnekujundid: epiteet, isikustamine, metafoor, võrdlus, kordus.
- ❖ Lektüür: ilukirjandus laias žanrivalikus.

Projektitöö

- ❖ Klassi näidend.

Õppetegevus ja –sisu

IX klass

Suuline ja kirjalik suhtlus

- ❖ Väitlus, väitluse reeglid.
- ❖ Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine.
- ❖ Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.

- ❖ Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid.
- ❖ Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väarikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.
- ❖ Aktuaalse meediateksti kommenteerimine.
- ❖ Loetu kirjalik ja suuline vahendamine

Õigekeelsus ja keelehoole

- ❖ Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Ülevaade keele muutumisest ja arenemisest.
- ❖ Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega. Kirjakeel ja kõnekeel, murre
- ❖ Muud õigekirjateemad. Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid. Kohad ja ehitised.
- ❖ Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid ja osariigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad.
- ❖ Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad.
- ❖ Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimedeõigekiri ja vormimoodustus.
- ❖ Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine.
- ❖ Arvuti keelekorrektori kasutamine.
- ❖ Kordamine: vormiõpetus ja ortograafia põhireeglid, sõnavaraõpetus, häälikuõpetus ja õigekiri, lauseõpetus ja õigekiri

Tekstiõpetus ja –loome

- ❖ Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.
- ❖ Tarbe- ja teabetekstide koostamine ja vormistamine: seletuskiri, elulookirjeldus, avaldus, motivatsioonikiri, taotlus, volitus.
- ❖ Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära.
- ❖ Teksti keeleline toimetamine: sõnastus-ja lausestusvigade parandamine, stiiliõpetus.
- ❖ Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.

- ❖ Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitöötluse põhimõtted.
- ❖ Kordamine: arutlev –jutustava kirjandi kirjutamine.
- ❖ Ilukirjanduslikud näidistekstid.
- ❖ Funktsionaalstiilid.
- ❖ Lausete seostamine lõiguks, tekstiks.
- ❖ Referaadi kirjutamine: teemakohase info kogumine, süstematiseerimine, refereerimine, allikatele viitamine, allikaloetelu koostamine, sõnastus, vormistamine (integreeritult ajaloo ja loodusõpetusega).
- ❖ Kõne, lühiettekanne, diskussioon. Oma arvamuse esitamine ja põhjendamine.
- ❖ Kunstiteoste meeleoludest ja kujunditest kõnelemine (integreeritult kunstiajalooa).
- ❖ Teksti analüüsimine ja tõlgendamine, oma arvamuse esitamine.

Kirjandus

- ❖ Kirjandusvoolud ja –žanrid. Žanri määratlus.
- ❖ Eesti ja Euroopa kirjandusloo tuntumad esindajad, kirjanduslikud näited.
- ❖ Realism ja romantism, nende tunnused ja tuntumad esindajad eesti ja väliskirjanduses.
- ❖ Huumor kirjanduses.
- ❖ Filmistsenaarium. Mõisted: kirjandusvool, žanr; lüürika, eepika ja draama ning nendega seostuvad mõisted.
- ❖ Lektüür: ilukirjandus laias žanrivalikus.

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ oskab rakendada hääliku õigekirja reegleid, õigesti kasutada suurt ja väikest algustähte, sõnu kokku ja lahku kirjutada;
- ❖ oskab õigesti kasutada käändeid ning pöörd sõna käändelisi ja pöördelisi vorme;
- ❖ oskab kirjavahemärgistada koondlauset; rind- ja põimlauset (v.a keerulised segaliitlauseid); lihtsamat lauselühendit; otse- ja kaudkõnet;

- ❖ oskab levinumaid eestikeelseid lühendeid tekstis lugeda ja kirjas kasutada;
- ❖ tunneb üldjoontes eesti keele grammatilist ehitust;
- ❖ oskab kõnelemisel ja kirjutamisel valida sobivaid keelevahendeid vastavalt suhtluseesmärkidele; oskab leida õigekeelsussõnaraamatust vajalikku teavet sõnade tähenduse, õigekirjutuse, vormimoodustuse, kasutusvaldkonna kohta;
- ❖ oskab leida kuuldust ja loetust olulist teavet, tuua välja probleeme, teha kokkuvõtet;
- ❖ oskab teksti liigendada;
- ❖ teab eri liiki tekstide eripära ja eesmärgi;
- ❖ oskab eristada põhilisi ajakirjandusžanreid: uudis, juhtkiri, arvamus, kuulutus, reklaam;
- ❖ oskab eristada fakti ja arvamust;
- ❖ oskab kirjutada lugu, kirjeldust, lihtsamat arutlust; uudist; avaldust, elulookirjeldust, referaati;
- ❖ oskab koostada kõnet või lühiettekannet ning seda esitada;
- ❖ oskab suulises ja kirjalikus suhtlemises arvestada partneri iga, tutvusastet, olukorra ametlikkust;
- ❖ teab kirjanduse põhimõisteid: eepika, lüürika, dramaatika; eepos, jutustus, romaan, luuletus, näidend; komöödia, tragöödia, draama; teema, karakter, dialoog; kompositsioon, stiil;
- ❖ teab rahvaluule liike, oskab eristada rahvaluulet ilukirjandusest;
- ❖ teab romantismi ja realismi mõistet, nende tunnuseid ning tuntumaid esindajaid;
- ❖ teab tuntumaid eesti ja väliskirjanikke, on lugenud vähemalt 12 ilukirjandusteost;
- ❖ oskab lühidalt tutvustada 2–3 pikemat proosa- või draamateost, määratleda teemat, iseloomustada nende tegelasi, teose üle arutleda;
- ❖ oskab interpreteerida ja esitada luuletust;
- ❖ tunneb tekstist ära olulisemad kujundid: algriimi, võrdluse, isikustamise, metafoori, korduse;
- ❖ teab paikkonna kirjanduse ja kultuuriloo tuntumaid esindajaid, oskab nendest rääkida

Lõimimine teiste ainetega

Eesti keele ja kirjandustundides arendatakse suulist ja kirjalikku väljendus- ning suhtlusoskust, õpitakse mõistma eri liike tekste, arendatakse oma sõnavara. Õpitakse kirjutama arvamust, referaati, juhendit jms, kasutatakse allikaid ja viiteid.

Võõrkeelte grammatikat tundma õppides on toeks emakeelsed keelemõisted ja võõrsõnad. Väliskirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu.

Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist. Loodusainete tekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tekstitööd (kohanime, objektide jms õigekiri).

Ilukirjanduslike teoste lugemine toetab maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist. Peetakse tähtsaks väärtusi ja kõlblust, suhteid kodus ja koolis ning kultuurilist mitmekesisust. Keeletundides arvestatakse õigekirjanormide kasutamist riikide, ühenduste, organisatsioonide, isikute nimetustes.

Kunstiainete õpetamist toetab eeskätt kirjanduse kui kunstiaine õppimine. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva) laul, selle tekst ja esitamine, mis eeldab aineõpetajate koostööd.

Erinevused riiklikust õppekavast

Eesti keele ja kirjanduse ainekava vastab riiklikule õppekavale

Valik kasutatavat kirjandust III kooliastmele

Õpetajale, õpilastele

Ajast aega. Eesti luulet läbi aegade, Varrak 2002
Eesti luule antoloogia Eesti lühiproosa valimik I, II
Jüssi, H. Maailma luule. Kuldsed klassika, 2006
Merilai, A. Eesti ballaad, antoloogia XVII-XX saj, Tänapäev 2003
Palamets, H. Keskaja kultuurist ja olustikust, 1982
Schiller, Fr. Ballaade
Sõnaringid I – IV

Biograafiad: õpetajale, õpilastele

Barraux, R. Dalai-laamade ajalugu: neliteist peegeldust Ilmutuste järvel, 2006
Doyle, A.C. Napoleon Bonaparte, Ühiselu 1994
Englund, P. Hõbemask: kuninganna Kristiina lühike elulugu, Argo 2007
Frank, O.; Pressler M. Anne Franki päevik, Tänapäev 2003
Gall, L. Bismarck, Olion 2001
Harrer, H., Seitse aastat Tiibetis: minu elu Dalai Laama õukonnas, 2000
Hedin, S. Minu elu maadeavastajana, Loodus 1939

Hughes, L. Peeter Suur: elulugu, 2005
Jilek, F. Mees Vincist, Kunst 1988
Keller, H., Minu elu lugu, 1995
Lemb, H. Tšingis-khaan: kõigi rahvaste valitseja, Kunst 2006
Maaailma elulood, sari Man, J. Tšingis-khaan: elu, surm ja ülestõusmine, 2006
McLynn, F. Napoleon, Varrak 2002
Morgan, E.S. Benjamin Franklin, Kunst 2004
Nansen, F. Suuskadel läbi Gröönimaa, 1996
Oplatka, A. Lennart Meri – Eestile elatud elu: kahekõne presidendiga, 2001
Petritski, V. Valgus džunglis. A. Schweitzeri elust ja tegevusest, Eesti Raamat 1977
Raig, K. Vikerkaare värvid: Lennart Meri elu sõprade pilgu läbi, Varrak 2003
Stoll, H.A. Unistus Troojast: romaan Heinrich Schliemanni elust, Eesti Raamat 1971
Stone, I. Elujanu. Jutustus Vincent van Goghist, Kunst 1968
Strober, D.H., Tema Pühadus dalai-laama: elulugu intervjuudes, 2007
Säärts, E. Anna Haava: elu ja loomingu lugu, 2007
Zweig, S. Kolm oma elu laulikut: Casanova, Stendhal, Tolstoi, Eesti Raamat 2001
Wunderlich, D. Isepäised naised, Olion 2008

Valik metoodilist materjali õpetajale

Kilusk, O. Kirjandus meie ümber. Õpik-lugemik 7. klassile, Maurus, 2022
Maailmakirjanduse leksikon. 1000 kirjanikku, 10 000 teost, TEA 2012
Maanso, V.; Vardja, K. ja M. Keelesõber, Koolibri 2003
Nahkur, A.; Sokk, M.; Sõna lugu. 9. klassi kirjanduse õpik, Koolibri 2003
Põldmäe, J. Luulevorme ja rütmianalüüse: kirjandusteoreetiline abimaterjal õpetajatele, 1977
Raudsepp, P. Mõttest tekstini Tervikteoste käsitlemine põhikoolis, Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi toimetised VIII
Ratassepp, P., Varul, T. Sõnadest tekstini. Eesti keele õpik 7. klassile, Avita
Õigekeelsussõnaraamat, EKI 2018
Õunapuu, P. ja T. Keel ja kõne, Koolibri 2002
Õunapuu, P. ja T. Lause ja kõne, Koolibri 2002
Õunapuu, T. Sõnavorm ja kõne, Koolibri 2002

Lektüürivalik õpilastele

Bornhöhe, E. Ajaloolised jutustused
Brontë, C. Jane Eyre
Defoe, D. Robinson Crusoe
Dickens, C. Oliver Twisti seiklused
Doyle, A. C. Baskerville'i ide koer
Dumas, A. Kolm musketäri
Dumas, A. Krahv Monte Cristo
Eesti lühiproosa valimik I, II Avita 1997
Gailit, A. Nipernaadi

Golding, W. Kärbeste jumal
Karusoo, M. HIV
Karusoo, M. Ma olen 13-aastane
Kitzberg, A. Libahunt
Kreutzwald, Fr.R. Kalevipoeg
Kross, J. Wikmanni poisid
Krüss, J. Timm Thaler, ehk, müüdnud naer
Künnapas, H. Lõpupidu, 2018
Liiv, J. Peipsi peal, Vari
London, J. Elujanu
London, J. Ürgne kutse
Luts, O. Pildikesi Kevadest
Luts, O. Vaadeldes rändavaid pilvi
Nõu, Helga. Pea suu! Tõmba uttu!, 2017
Palamets, H. Lugusid Eesti keskajast, 2005
Palamets, H. Sõidab, hirnub raudne täkk, kel selja taga valge lakk, 2005
Poe, E. A. Novellid
Remarque, E.-M. Läänerindel muutusteta
Ristikivi, K. Viikingite jälgedes, 2003
Ristikivi, K. Õilsad südamed, ehk, kaks sõpra Firenzes, 2004
Rõõm, G. Kaarnapuu, 2023
Saint-Exupery, Öine lend
Schiller, Fr. Orleansi neitsi
Schiller, Fr. Wilhelm Tell
Shakespeare, W. Romeo ja Julia
Tammsaare, A. H. Kõrboja peremees
Tuglas, F. Inimese vari
Tuglas, F. Novellid
Tuglas, F. Popi ja Huhuu
Tuglas, F. Väike Illimar
Unt, M. Kollane kass
Vallik, A. Kuidas elad, Ann?
Vallik, A. Kuidas läheb, Ann?
Vallik, A. Mis teha, Ann?, 2018
Verne, J. 20000 Ijööd vee all
Verne, J. Kapten Granti lapsed
Vilde, E. Pisuhänd
Viirlaid, A. Ristideta hauad
Cooper, J.F. Hirvekütt
Arakas, H. Esmaspäevad, Tänapäev 2015
Karu, M. Nullpunkt, Pegasus 2012
Mänd, H., Sinine suvi, 2016 (luulekogu)

Ness, P. Kui koletis kutsub, Helios 2014
Malot, H. Perekonnata, 2007
Remmerts de Vries, D. Tiigrisaar, 2016
Benjamin, A. Kõik mida ma õppisin meduuside kohta, 2017
Green, J. Süü on tähtedel, Pegasus 2013
Reinaus, R. Suhkrust ja jahust, Tänapäev 2015
Laidla, S. Pärnaõietee, 2006

14.2 DRAAMAÕPETUS

Draamaõppe õppe-ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Draamaõpetuse algkursuse läbinud õpilane

- ❖ on omandanud loovtegevuse, eneseväljenduse ja avaliku esinemise kogemuse;
- ❖ on omandanud kogemusi eri draamaharjutustes ja -etendustes osalemisega;
- ❖ tunnetab oma loomingulisi võimeid ja oskab ning valdavalt julgeb end draamaalastes tegevustes väljendada;
- ❖ on omandanud koostöö kogemused tervikprojekti läbiviimisel;
- ❖ külastab huviga eri žanris teatrietendusi;
- ❖ oskab analüüsida nähtud etendusi, anda oma hinnanguid ja neid põhjendada;
- ❖ on tutvunud draamakunsti põhitõdedega.

III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi järgmistes õppevaldkondades:

- ❖ kõne;
- ❖ liikumine;
- ❖ improviseerimine;
- ❖ etenduste külastamine;
- ❖ töö klassinäidendiga.

Õppesisu

IIV klass

Kõne

- ❖ Selge kõne (keskendumine diktsioonile).
- ❖ Ilmekas kõne (keskendumine hääle dünaamikale).
- ❖ Lavakõne koos žestidega.
- ❖ Töötekstidega: selge diktsiooniga lugemine, teksti arusaamisega lugemine, kehastudes eri karakteriteks.
- ❖ Sõnamängud. Lühikuuldemängu lavastamine ja esitamine meeskonnatööna.

Liikumine

- ❖ Keskendumine liikumiskiirusele.
- ❖ Keskendumine ruumile ja oma kehale.
- ❖ Keskendumine kujutluspildile.
- ❖ Keskendumine eri karakteritele.

Improviseerimine

- ❖ Improviseeritud sõnalised lühistseenid etteantud teemal.
- ❖ Improviseeritud lühistseenid pildi järgi.
- ❖ Improviseeritud lühistseenid pantomiimina.
- ❖ Sõnamängud (näiteks sõnade loomine, riimimine).
- ❖ Väljamõeldud keel.

Etenduste külastamine

- ❖ Eri teatrites ja eri žanrides näidendite külastamine.
- ❖ Etenduste igakülgne analüüs. Oma seisukohtade esitamine ja kaitsmine.
- ❖ Tekkinud emotsioonide jagamine.

Töö klassinäidendiga

- ❖ Näidendi valimine.

- ❖ Näidendi süvaanalüüs (tekst, tegelaskujud, ajastu jms).
- ❖ Rolli loomine. Liikumine. Lavakujundus, muusikaline kujundus, kostüümid ja rekvisiidid.
- ❖ Lavastuse etendamine koolirahvale ja lapsevanematele.

Põhikooli lõpetanud õpilane:

- ❖ valdab erinevaid eneseväljendusvahendeid;
- ❖ oskab kasutada lavalist ruumi ja arvestab selle eripäradega;
- ❖ on arendanud suulist ja kehalist eneseväljendusoskust;
- ❖ on arendanud sotsiaalset pädevust;
- ❖ oskab töötada rolliga, oma tööd analüüsida;
- ❖ on kaasloojana saanud kogemuse näidendi valmimise protsessist;
- ❖ oskab väärtustada teiste kunstilist eneseväljendus

Juhtmotiivid

Draamaõpetust eraldiseisva ainenähtena on soovitatav kasutada kolmandal kooliastmel. Esimesel ja teisel kooliastmel on draamaõpetuse elemendid olemas nii õppemetoodikas kui erinevate ainete (nt emakeel, muusikaõpetus, eurütümia) sisudes: mängud, suhtlemis- ja rollimängud, kirjeldatavast pildist lähtuv mäng, luuletuste-lugude esitamine koos lavastuslike elementidega, ühisretsitatsioonid koos individuaalse osa suurenemisega vanuseastmeti jne.

Vastavalt klassiõpetaja võimetele ja valikule võib klassi näidendeid lavastada igal aastal. Tavaliselt toimub see lõimituna emakeele ainesse, kuna arendab kõige rohkem keelelisi võimeid ja oskusi: kirjutamine (rolli kirjapanek nooremates klassides), hääldus, teksti selge ja ilmekas esitus. Klassi näidendid on olulised klassi meele-tunde kujundamisel ning sotsiaalse koostöö harjutamisel. Sagedamini esitatakse muinasjutt-näidend 3. klassis, Vana-Kreeka aine näidend 5. klassis ja Eesti või maailmakirjanduse klassikal põhinev näidend 8. klassis. Dramatiseeritud ja kunstiliste väljendusvahenditega läbi töötatud kirjandusteos jätab õpilaste mälu kustumatu jälje. Kõikides klassides osalevad õpilased jõudumööda näidendi ettevalmistusprotsessis. 8. klassis kaasneb sellega näidendi tegevuslik analüüs ning hilisema tagasisaate käigus protsessi kirjeldamine ning analüüs.

Draamaõpetus on kohane õppeaine murdeas, mil õpilane otsib uut suhet iseenda ja maailmaga. Draamaharjutused võimaldavad kogeda senisest erinevaid eneseavaldusi, näha nii ennast kui kaaslasi uues valguses. Draamatunnid ja töö konkreetse näidendiga aitavad normaliseerida olukorda klassides,

kus on omavahelisi suhtlemisprobleeme. Õpetaja ülesandeks on luua usaldusväärne ja katsetamistele avatud õhkkond. See nõuab nii õpetaja autoriteeti kui kindlaksmääratud põhireegleid.

Õppetegevused

Draamatunnid algavad soojendusosaga. Selleks sobivad mitmesugused mängud või liikumisülesanded. Põhirõhk draamatundides on tegevusel: harjutustel, mängudel, etüüdidel. Harjutustee kulgeb grupiharjutustelt paaris-ja üksiketteasteteni, arvestades alati konkreetsete õpilaste esinemisvalmidusega. Peale harjutusi või tunni kokkuvõttes osas tegeldakse õpetaja juhendamisel tehtu analüüsiga ning seatakse sellest lähtuvalt järgnevaid sihte.

Töö ruumitunnetusega: isiklik ruum, suhtlemisruum, lavaruum. Lavaruumis liikumine, lavaruumis rääkimine.

Liikumine: vaba liikumine ruumis, suunatud liikumine. Erinevad liikumisviisid. Aeglane –kiire –väga kiire, tempo-rütmi vaheldumine. Grupiliikumine ettemääratud ülesandega; „dirigendi” juhendamisel; liikumine paaris juhtrollide vahetumisega. Seisaku või muu fikseeritud asendi üleminek liikumiseks; vastupidi. Erinevate liikumisviiside üleminekud. Lõdvestusharjutused.

Kontakt: pilkkontakt, kaudne kontakt, verbaalne kontakt, kehaline kontakt. Peegeldusharjutus. Etüüdid.

Kõne: igapäeva-kõne, lavaline kõne. Diktsioon, diktsiooniharjutused. Kõneharjutused. Dialoog. Väikesed kuuldemängud.

Žest: isiklik žest, lavaline (dramaatiline) žest. Žest ja kõne. Repliigile sobiva žesti leidmine. Etüüdid žesti rakendamiseks.

Temperament: neli põhitüüpi, iseloomulik hoiak, liikumine, kõnežest. Temperamendi-etüüdid grupis, paaris. Etüüdid vastandtemperamentidele. Tuntud loo mängimine selgelt väljendunud temperamenditüüpide kasutamisega. Teooria: draamakunsti, etendusega seotud mõisted. Lühike näitekunsti ajalugu (lõimides kirjanduse õpetamisega).

Töö näidendiga: näidendi valik, sündmuste ümberjutustamine, tegevuslik analüüs. Rollide valik, rollis tegutsemise harjutamine. Etteütleva roll. Etüüdid valitud näidendi teemadel. Keskendumisharjutused. Iseseisev töö rolliga. Harjutamine repliikide, tegevuste, stseenide kaupa. Üleminekud. Lavakujunduse, helitausta, kostüümide kavandamine. Etenduste, ringreisi planeerimine. Abijõudude (nt projekti kirjutamiseks) kaasamine. Tehtu analüüs.

13 AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED”

Väikses Werrone Koolis õpitakse võõrkeelena inglise ning vene või saksa keelt. Võõrkeeltevalikul lähtub õpetajate kolleegium eelkõige võõrkeele praktilisest kasutatavusest Euroopa ja maailma keeleruumis ning keelkondade erisusest.

Võõrkeeleõpetus toimub regulaarsete nädalatundidena alates 1. klassist. Põhikooli riikliku õppekava kohaselt jaotust A-ja B-võõrkeeleks Väike Werrone Kool traditsioonilisel viisil ei rakenda, kuid lähtuvalt inglise keele kui rahvusvahelise suhtluskeele olulisusele ning põhikooli lõpetajate eelistustele eksamivalikul, asetub inglise keel A-võõrkeele positsioonile.

B-võõrkeele puhul pakutakse õpilasele võimalust valida kahe või enama võõrkeele vahel. Väikses Werrone Koolis antakse vanematele valida vene või saksa keele vahel.

Võõrkeelte valikuid põhjendatakse lapsevanematele. Mõlema võõrkeele õpetamise maht on I ja II kooliastme ulatuses võrdne, III kooliastmes on vene/saksa keele maht inglise keelest väiksem.

Võõrkeeleõpetuse üks peamisi eesmärke tänapäeva maailmas on arendada positiivset ja eelarvamustevaba suhtumist teistesse kultuuridesse. Erinevate keelte läbi avaldub maailm erineval viisil. Kogedes maailma diferentseeritult läbi võõrkeelte, omandavad õpilased samas uue teadlikuma suhte rahvuskultuuri ning emakeelega.

Erinevate võõrkeelte valdamine loob aluse rahvusvaheliseks koostööks ning on ka rahva kultuuritaseme ja harituse näitaja. Waldorfpedagoogika käsitleb keelt eraldiseisva nähtusena, millegi universaalse ja samas sügavalt inimlikuna. Iga keel kannab vastava rahva hinge pitserit. Iga omandatav võõrkeel pakub uue lähenemisviisi üldinimlikule.

Võõrkeele õppimine laiendab nii maailma mõistmist kui individuaalse väljenduse võimalusi. Keelega tööd tehes avarduvad meid maailmaga ühendavad tundepärsed sidemed. Areneb mitte ainult õppiija väljendusviis, vaid öeldu saab ka rikkama ja sügavama sisu. Lapse kõneorganid on pehmed, vormitavad. Uuringud näitavad, et seoses kõneorganite järk-järgulise väljakujunemisega suudavad vaid vähesed inimesed peale 12. eluaastat võõrkeeltele ainuomaseid ja iseloomulikke häälikuid tõeliselt omandada. Hea hääldus, keele intonatsiooni ja meloodia tunnetus on omandatavad varasemas eas. Sel põhjusel algab kahe võõrkeele õpetus Väikses Werrone Koolis regulaarsete nädalatundidena 1. klassis.

Võõrkeele õppimine nooremas kooliastmes toimub sarnaselt emakeele omandamisega. Selle aluseks on emakeele omandamise positiivne kogemus lapseas: vanemate ilusa emakeele ja igapäevarollide järeleaimamine ning ümbruse julgustav suhtumine. Võõrkeeleõpetaja esmane ülesanne on luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond.

Esimesed kolm aastat toimub võõrkeeleeõpetus suulises keelekeskkonnas, ka hilisemates klassides kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi. Kolme põhikooli astme peamised metoodilised printsiibid on sarnased emakeelele:

- ❖ matkimine ja läbielamine,
- ❖ harjutamine ja õppimine,
- ❖ seoste avastamine.

Praktilises õppeprotsessis põimuvad need printsiibid kahes vanemas kooliastmes üksteisega

Võõrkeeleeõpe lähtub kommunikatiivsetest vajadustest. Võõrkeeleeõppe tähtsamad põhimõtted on:

- ❖ õppija aktiivne osalus õppes, tema teadlik ja loov võõrkeelee kasutamine ning õpistrateegiate kujundamine;
- ❖ õppematerjali eakohasus ning vastavus õppija huvidele;
- ❖ õppematerjalide vastav täiendamine ja kohandamine;
- ❖ aktiivõppevormide kasutamine;
- ❖ õpetaja roll kui õpilase nõustaja ja koostööpartner õppeprotsessis. Uuringud näitavad, et seoses kõneorganite järk-järgulise väljakujunemisega suudavad vaid vähesed inimesed pärast 12. eluaastat võõrkeeltele ainuomaseid ja iseloomulikke häälikuid tõeliselt omandada. Hea hääldus, keele intonatsiooni ja meloodia tunnetus on omandatavad varasemas eas. Sel põhjusel algab võõrkeeleeõpetus regulaarsete nädalatundidena 1. klassis.

Võõrkeelte õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab autentses teisekeelses keskkonnas iseseisvalt toime tulla;
- ❖ on võimeline osalema erinevates võõrkeelsetes projektides, jätkama õpinguid emakeelest erinevas keeles ning on konkurentsivõimeline tulevases tööelus;
- ❖ tunneb erinevaid keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure;
- ❖ mõistab oma kultuuri ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;

- ❖ omandab edasiseks õppimiseks vajalikud oskused, mis suurendavad enesekindlust õppida võõrkeeli ja suhelda võõrkeeltes.

Valdkonna õppeained ja maht

Võõrkeeleeõpetus toimub regulaarsete nädalatundidena alates 1. klassist. Õpitakse inglise ning vene või saksa keelt. Mõlemat võõrkeelt õpetatakse üldjoontes sama õppekava alusel, oodatavad õpitulemused III kooliastme lõpuks vastavad inglise keele (A-võõrkeel) puhul B1.2 tasemele ja ka vene või saksa keele (B-võõrkeel) puhul A2.2 tasemele.

Tabel 2. Võõrkeelte nädalatundide jaotus klassiti

	I kooliaste			II kooliaste			III kooliaste		
	1.klass	2.klass	3.klass	4.klass	5.klass	6.klass	7.klass	8.klass	9.klass
Inglise keel A-võõrkeel	1,5	2	2	2,5	2,5	2,5	3	3	3
Vene/saksa keel B-võõrkeel	1,5	2	2	2,5	2,5	2,5	2	2	2

Üldpädevuste kujundamine võõrkeeleeõpetuses

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushoiakute ja õpioskuste – õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilasteväärtushinnanguid ja käitumist. Võõrkeeleeõpetuse eesmärkides ja tulemustes sisalduvad keelepädevus, kultuuridevaheline pädevus (väärtushinnangud, käitumine) ning õpioskused.

Võõrkeeli õpetades kujundatakse kõiki üldpädevusi seatud eesmärkide, käsitletavate teemade ning erinevate õpimeetodite ja tegevuste kaudu:

- ❖ kultuuri-ja väärtuspädevuse arengut toetatakse õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimise kaudu. Õpitakse mõistma ja aktsepteerima erinevaid väärtussüsteeme, mis lähtuvad kultuurilisest eripärast.
 I kooliastmes vahendab õpetaja lapsele mitmekülgset teistele kultuurile iseloomulikku: folkloor, poeesia, muusika, igapäevane elu-olu, harjumused, kombed. Sõnavara kasvades

asenduvad lihtsad salmid ja olustikulised dialoogid pikemate lugudega, mis tutvustavad võõrkeelset maad ja selle rahvast.

II kooliastmes tutvutakse erinevate maade kommete ja tavadega. Jutustav aines tutvustab jätkuvalt õpitava keele kultuuriruumi. Õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ning ühiskonnas kehtivate tavade ja käitumisreeglite tundmine toetab omakorda sotsiaalset pädevust, võimekust suhtlussituatsioonides edukalt toime tulla.

❖ sotsiaalne ja kodaniku pädevus annab võimaluse ennast ka võõrkeeltes edukalt teostada.

Sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamisele aitavad kaasa õpitava keelega seotud projektid (sh suhtlemine projektpartneritega, nende külastamine), suhtlemine võõrkeelt kõnelevate külalistega.

I kooliastmes toetab sotsiaalse pädevuse kujunemist mängimine. Mängulises olukorras osalevad õppeülesandes kõik, olenemata võimete või isikuomaduste erinevustest. Suhtlusolukordade läbimängimine annab lapsele julgust ja kindlustunnet.

II kooliastmes liigutakse mängust edasi – eluliste suhtlussituatsioonide juurde (nt suhtlemine võõrkeelt emakeelena kõnelejatega).

❖ enesemääratluspädevus areneb võõrkeeleeõppes kasutatavate teemade kaudu. Iseendaga ja inimsuhetega seonduvat saab võõrkeeletunnis käsitleda vestluste, arutluste, rollimängude ning muude õpitegevuste kaudu, mis aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni. Ka teiste kultuuride eripära teadvustamine aitab kaasa enesemääratlusele, kuna teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

❖ õpipädevust kujundatakse pidevalt erinevaid õpistrateegiaid rakendades (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine). Olulisel kohal on õpetaja suunised, eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine. Oma tugevate ja nõrkade külgede hindamine on seotud ka enesemääratluspädevusega.

I kooliastmes õpivad lapsed aktiivselt kuulama. Erinevad mängud õpetavad kasutama esmaseid keeleõppimisoskusi: seostamist ja kordamist. Õpitakse tööjuhiste kuulamist ja täitmist.

II kooliastmes õpitakse lisaks paaris- ja rühmatööle ka iseseisva töö oskust.

(Enesehindamisoskustega tegeletakse enam III kooliastmes, mil õpitakse muuhulgas hindama oma tugevusi ja nõrkusi ning oma õpistrateegiaid vastavalt kohandama. Samuti õpitakse hindama ja tagasisidestama kaasõppijaid.)

❖ suhtluspädevus on võõrkeeleeõppes keskne teema. Võõrkeeleeõpetuse eesmärgid lähtuvad otseselt suhtluspädevuse komponentidest ning nende sisust. Hea eneseväljendusoskus, tekstimõistmine ja tekstiloomine on eduka suhtlemise eeldused võõrkeeltes.

Juba I kooliastmes alustatakse mänguliselt suhtlusolukordade etendamist. Mänguolukorrad võimaldavad lastel tajuda üksteise keeleoskuse erinevusi ja pakuvad

võimalusi kaaslasti abistada. Seeläbi areneb suhtluspädevus ja empaatiavõime ning salliv suhtumine inimeste erinevustesse.

II kooliastmes õpetab laste erinev keeleoskuse tase kannatlikkust, innustab teisi toetama ja abistama; seeläbi arenevad koostööoskused ja suhtlusoskused.

- ❖ matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalase pädevusega seonduvad võõrkeeled eelkõige suhtluspädevuse kaudu. Lisaks on võõrkeeleeõppel kokkupuude matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalase pädevusega võõrkeeles loendamise ja arvutamise ning sisseoste tehes (I ja II kooliaste; mängitakse matemaatilisi mängu), samuti erinevate diagrammide jmt tõlgendamisega (II kooliaste).
- ❖ ettevõtlikkuspädevus kaasneb eelkõige enesekindluse ja julgusega, mida annab inimesele võõrkeeleskus. Toimetulek võõrkeelses keskkonnas avardab õppija võimalusi viia ellu omaideid ja eesmärgid ning loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate easte ja mõttekaaslastega.
- ❖ digipädevust toetab alates II ja III kooliastmest digivahendite kasutamine internetis informatsiooni otsimiseks ning saadud teabe rakendamiseks. Kasutatakse veebisõnastikke, tõlkeprogramme ja muid asjakohaseid digitaalseid rakendusi. Ka välismaiste kirjasõpradega suhtlemine digikeskkonnas on digipädevuse kujundamise üks osa – seda tehakse pöördudes tähelepanu interneti turvalisusele.

Läbivad teemad võõrkeelte aineõppes põhikooli vältel

Võõrkeelte õppe eesmärgid ja teemad toetavad erinevais kooliastmets õpilase algatusvõimet, mõtteaktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid (autentseid) alustekste ning erinevaid pädevusi arendavaid töömeetodeid. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: „Õppimine ja töö”. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeelt õppides omandatakse eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajalikku sõnavara, et ennast võõrkeeles esitleda ja oma mõtteid arusaadavalt edasi anda. Õpe võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt käivad õpilased ettevõtteis, tutvuvad ainevaldkonnaga seotud ametite, erialade ja edasiõppimisvõimalustega. Nii kujuneb oskus koostada õpinguile ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;

Keskkond ja jätkusuutlik areng: „Kodukoht Eesti”. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ning keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda

ning, väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma vastuseid keskkonna- ja inimarengu küsimustele;

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ja toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ning arengusuundadele;

Kultuuriline identiteet: „Kodukoht Eesti“, „Riigid ja nende kultuur“. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast ning kes väärtustab oma kultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on salliv ja koostööaldis;

Teabekeskond ja meediapädevus: „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetika järgi;

Tehnoloogia ja innovatsioon: „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

Tervis ja ohutus: „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes järgib tervislikku eluviisi, käitub turvaliselt ning aitab kaasa tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

Väärtused ja kõlblus: „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

14.1 Ühine ainekava A- ja B-võõrkeelele

Õppe-ja kasvatusesmärgid põhikoolis

Võõrkeele õppimisel kujundatakse ainepädevus, mis sisaldab keelepädevust, väärtushinnanguid ja -hoiakuid ning õpioskusi.

Põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ saavutab A-võõrkeeles iseseisva keelekasutaja taseme, mis võimaldab selles keeles igapäevastes situatsioonides suhelda ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid originaaltekste;
- ❖ saavutab B-võõrkeeles iseseisva keelekasutaja taseme, mis võimaldab tal igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- ❖ huvitub võõrkeelte õppimisest ja nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- ❖ omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- ❖ omandab oskuse edaspidi õppida võõrkeeli ning pidevalt täiendada oma keeleoskust;
- ❖ huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- ❖ oskab kasutada eakohaseid võõrkeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteoseid, sõnaraamatuid, interneti), et leida vajalikku infot teisteski valdkondades ja õppeainetes.

Õppeainete kirjeldus

Võõrkeele õpetuse eesmärgiks esimeses kooliastmes on rikkaliku suulise sõnavara vahendamine koos keeleomaste häälikute, rõhkude ja rütmidega. Harjutatakse aktiivset tähelepanelikku kuulamist.

Läbi võõrkeelte õppimise saavad lapsed esimese kokkupuute teise keele ja kultuuriga, seetõttu on võõrkeele õppe üks olulisemaid ülesandeid äratada huvi teiste keelte ja kultuuride vastu ning tekitada võõrkeelte õppimiseks motivatsiooni. Võõrkeele õppimine on järjepidev pikaajaline protsess, mis eeldab õppija aktiivset osalust. Rõhk on interaktiivsel õppimisel ja õpitava keele kasutamisel. Keeleteadmised ei ole eesmärk omaette, vaid vahend parema keeleoskuse omandamiseks. Keele struktuuri õpitakse kontekstis, juba suulises töös õpitud dialoogide, tekstide, luuletuste ja laulude kaudu. Nii jõutakse järk-järgult grammatikareeglite teadliku omandamise juurde. Õpilasi suunatakse keelestruktuuride märkamisele ja reeglite teadvustamisele. Võimalusel võrreldakse ja teadvustatakse ka keelestruktuuride erinevusi ja sarnasusi õpitavates keeltes (nt grammatilise soo esinemine vene keeles ning sama fenomeni puudumine inglise ja eesti keeles; ajavormide mitmekesisus).

Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse õpilastes suhtluspädevust. Teemade käsitlemisel on lähtepunktiks „Mina ja minu lähiümbrus“. Kõigis kooliastmetes teemad kattuvad, kuid rõhuasetus ja maht on erinevad, lähtutakse vastavas vanuses õpilaste kogemustest, huvidest ja vajadustest. Suhtluspädevuse ja kultuuriteadlikkuse arendamiseks ergutatakse õpilasi kasutama õpitavat keelt ka väljaspool keeletundi (sh iseseisev lugemine, teabe otsimine erinevatest allikatest, projektitööd).

Laste motiveerimiseks aidatakse neil leida kirjasõpru, korraldatakse õppereise ja õpilasvahetust ning kutsutakse keeletundi õpitavat keelt emakeelena kõnelejaid.

Võõrkeeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas keeles. Vajadusel võib selgituste andmiseks kasutada ka emakeelt. Oluline on eelkõige sundimatu ja üksteist toetava ja arvestava meeleolu loomine võõrkeeletundides, kus vigade tegemine on aktsepteeritud ning kus arvestatakse erineva võimekusega õpilastega. Eduelamuse saavutamiseks diferentseeritakse ülesandeid ja väärtustatakse iga õppija iga edusamm.

Tabel 3. Keeleoskuse hea tase I, II ja III kooliastme lõpus

		Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
I kooliaste	Inglise keel	A1.2	A1.1	A1.2	A1.1
	Vene keel/ saksa keel	A1.2	A1.1	A1.2	A1.1
II kooliaste	Inglise keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2
	Vene keel/ saksa keel	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1
III kooliaste	Inglise keel	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
	Vene keel/ saksa keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

14.2 Võõrkeeletõpetus I kooliastmes

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

Väärtused

Õpilane:

- ❖ huvitub võõrkeelte õppimisest ja nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- ❖ omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- ❖ huvitub õpitavaid keeli kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;

Õpioskused

Õpilane:

- ❖ omandab oskuse edaspidi õppida võõrkeeli ning keeleoskust pidevalt täiendada;
- ❖ omandab koostöö-ja suhtlemisoskusi;
- ❖ julgeb omandatud teadmisi-oskusi praktikas kasutada;

Keelealased oskused

Õpilane:

- ❖ omandab oskuse aktiivselt kuulata ja mõista igapäevast võõrkeelset kõnet ja vestlust;
- ❖ õpib lugema ja mõistma lihtsat võõrkeelset teksti ja edasi andma selle sisu;
- ❖ omandab õige häälduse, intonatsiooni ja rütmi;
- ❖ omandab sõnavara, mis võimaldab tal end väljendada igapäevases suhtlemises ning vestluses õppekava temaatika piires.

I kooliastme teemavaldkonnad:

- ❖ *Mina ja teised.* Enese ja kaaslaste tutvustus.
- ❖ *Kodu ja lähiümbrus.* Pereliikmed, kodu asukoht.
- ❖ *Loodus.* Elusloodus, aastaajad, kodukoha kirjeldus.
- ❖ *Igapäevaelu.* Õppimine ja töö. Lihtsad tegevused kodus ja koolis ning nende tegevustega
- ❖ seotud vahendid.
- ❖ *Vaba aeg.* Lemmiktegevused ja eelistused.

1-3. klassi õppetegevused ja –sisu

Juhtmotiivid

Läbi võõrkeelte õppimise saavad lapsed esimese kokkupuute teise keele ja kultuuriga, seetõttu on võõrkeele õppe üks olulisemaid ülesandeid äratada huvi teiste keelte ja kultuuride vastu ning tekitada võõrkeelte õppimiseks motivatsiooni.

Võõrkeeleõpetuse eesmärgiks esimesel kooliastmel on rikkaliku suulise sõnavara vahendamine koos keeleomaste häälikute, rõhkude ja rütmidega. Harjutatakse aktiivset, tähelepanelikku kuulamist.

Õpetaja vahendab lapsele mõlemat: nii keelt kui kultuuri. Lastele tutvustatakse mitmekülgset teistele kultuurile iseloomulikku: folkloor, poeesia, muusika, igapäevane elu-olu – harjumused, kombed,

tüüpilised toidud. Mahukas lingvistiline materjal omandatakse esimesel kooliastmel suulisel teel matkimise, järelerääkimise, kordamise ja õpitu varieerimise kaudu. Suuliselt omandatu moodustab - sarnaselt emakeelele baasi, millel põhineb hilisem kirjutama- ja lugemaõppimine ning keelestruktuuride õpetus. Suulisele tööle lisandub 3. klassis keeleomane täheõpetus, millega kaasnevad lihtsad kirjaharjutused.

Noorema kooliastme vanuses tugevdab mälu loomulikul viisil rütmilis-tegevuslik õpetus. Sel põhjusel omandatakse sõnavara kõigepealt rütmilistes luuletustes ja keeleharjutustes. Esimeses kooliastmes sõnavara ei tõlgita. Lihtsad igapäevased esemed ja tegevused on näitlikustamise läbi niigi mõistetavad, muus osas harjutavad õpilased keeleterviku ja õpetaja intonatsiooni abil öeldu üldist mõistmist. Koos mõningate korraldustest tulenevate eranditega jääb õpetaja kogu tunniks võõrkeele rääkijaks.

Vene keele täheõpetus vajab rohkem aega. Tavaliselt toimub see 3. klassis. Õpetaja valikul võib harjutada süvendatult kirjatähti ning jätta trükitähed 4. klassi teemaks. Koos täheaabitsa kirjutamisega teevad õpilased ka lihtsamaid kirjaharjutusi.

I Klass

Õppetegevused

Võõrkeeleõpetuse eesmärgiks on rikkaliku suulise sõnavara vahendamine koos keeleomaste häälikute, rõhkude ja rütmidega. Harjutatakse aktiivset, tähelepanelikku kuulamist. Mahukas lingvistiline materjal omandatakse suulisel teel matkimise, järelerääkimise, kordamise ja õpitu varieerimise kaudu. Suuliselt omandatu moodustab baasi, millel põhineb hilisem kirjutama-ja lugemaõppimine ning keelestruktuuride õpetus. Noorema kooliastme vanuses tugevdab mälu loomulikul viisil rütmilis-tegevuslik õpetus. Sel põhjusel omandatakse sõnavara kõigepealt rütmilistes luuletustes ja keeleharjutustes. Mängitakse laulumänge, lauldakse pentatoonilisi laule, etendatakse suhtlusolukordi (tervitamine, tänamine, palumine), mängitakse sõrmemänge. Laule ja salme saadavad liigutused. Esimeses kooliastmes sõnavara ei tõlgita. Lihtsad igapäevased esemed ja tegevused on näitlikustamise läbi niigi mõistetavad. Õpilased harjutavad keeleterviku ja õpetaja intonatsiooni abil öeldu üldist mõistmist. Koos mõningate korraldustest tulenevate eranditega jääb õpetaja kogu tunniks võõrkeele rääkijaks. Harjutatakse tegutsemist lihtsate korralduste järgi. Õpetaja eeskuju toel ning salmides ja mängudes kordamise teel omandatakse keelele omane õige hääldus, intonatsioon ja kõnerütm.

Osaoskuste arendamiseks kasutatakse järgmiseid metoodilisi võtteid:

- ❖ teatud sõnale või fraasile reageerimine (käetõstmine, kükitamine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- ❖ kuuldu põhjal pildi täiendamine;

- ❖ tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine (värvimängud, numbrimängud, bingo, märksõnale reageerimine)
- ❖ laulude ja luuletuste kuulamine, matkimine, kaasaretsiteerimine;
- ❖ laulude, luuletuste, dialoogide, muinasjutu rollide esitamine.

Inglise keel õppesisu

1.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised: enesetutvustus, enesekohaste küsimuste mõistmine ja neile vastamine, kehaosad, kaaslaste tutvustus.
- Kodu, lähiümborus ja perekond: pereliikmed, kodumaja kirjeldus, igapäevased tegevused koolis ja vabal ajal.
- Kodukoht Eesti: riik, pealinn, rahvused, aastaajad, kodukoha kirjeldus.
- Ümbritsev keskkond: värvid, esemed, ilm, loodusilmingud, loomad, ajaühikud (nädalapäevad, kuud, aastaajad, ööpäeva täistunnid), numbrid 1–20, lihtsad käsklused).
- Vaba aeg: lemmiktegevused ja eelistused.

Lisaks

- ❖ Tunni algus- ja lõpusalm
- ❖ Tervitamine ja hüvastijätt
- ❖ Tänamine ja palumine
- ❖ Laulumängud
- ❖ Salmid ja laulud koos liikumisega
- ❖ Sõrmemängud
- ❖ Tegutsemine lihtsate korralduste järgi
- ❖ Vastamine lihtsatele küsimustele (nimi, vanus).

Vene keele õppesisu

1.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised. Enesetutvustus, enesekohased küsimused/vastused, kehaosad, ühised

tegevused, kaaslaste tutvustus.

- Perekond. Pereliikmed.
- Kodu ja ümbritsev keskkond. Kodu asukoht, esemed, värvid, ilm, loodusilmingud, loomad.
- Igapäevaelu. Aeg: Nädalapäevad, kuud, aastaajad; vaba aeg, tegevused käskluse järgi; ilm; numbrid 1–20; lihtsad korraldused: palun mine ..., too ..., ava ..., näita ... jne keeleoskust arendavad sõrme-, osavus-, ring- ja liikumismängud.

Lisaks

- ❖ Tunni algus- ja lõpusalm
- ❖ Tervitamine ja hüvastijätt
- ❖ Tänamine ja palumine
- ❖ Laulumängud
- ❖ Salmid ja laulud koos liikumisega
- ❖ Sõrmemängud
- ❖ Tegutsemine lihtsate korralduste järgi
- ❖ Vastamine lihtsatele küsimustele (nimi, vanus).

Taotletavad õpitulemused

1. klassi lõpetaja:

Väärtused

- ❖ suhtub positiivselt võõrkeelesse õppimisse;

Õpioskused

- ❖ kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist ja seostamist) võõrkeelesse õppimiseks;
- ❖ oskab õpetaja juhendamisel töötada paaris;

Keelelised oskused

- ❖ oskab aktiivselt kuulata igapäevast võõrkeelset kõnet;
- ❖ saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest;
- ❖ räägib õpitu piires õige häälduse, intonatsiooni ja rütmiga;
- ❖ kasutab õpitud väljendeid lihtsates suhtlusolukordades, oma vajaduste väljendamiseks, oma tegevuse kirjeldamiseks.

Saksa keele õppesisu

1.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised. Enesetutvustus, enesekohased küsimused/vastused, kehaosad, ühised tegevused, kaaslaste tutvustus.
- Perekond. Pereliikmed.
- Kodu ja ümbritsev keskkond. Kodu asukoht, esemed, värvid, ilm, loodusilmingud, loomad.
- Igapäevaelu. Aeg: Nädalapäevad, kuud, aastaajad; vaba aeg, tegevused käskluse järgi; ilm; numbrid 1–20; lihtsad korraldused: palun mine ..., too ..., ava ..., näita ... jne keeleoskust arendavad sõrme-, osavus-, ring- ja liikumismängud.

Lisaks

- ❖ Tunni algus- ja lõpusalm
- ❖ Tervitamine ja hüvastijätt
- ❖ Tänamine ja palumine
- ❖ Laulumängud
- ❖ Salmid ja laulud koos liikumisega
- ❖ Sõrmemängud
- ❖ Tegutsemine lihtsate korralduste järgi
- ❖ Vastamine lihtsatele küsimustele (nimi, vanus).

Taotletavad õpitulemused

1. klassi lõpetaja:

Väärtused

- ❖ suhtub positiivselt võõrkeelesse õppimisse;

Õpioskused

- ❖ kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist ja seostamist) võõrkeelesse õppimiseks;
- ❖ oskab õpetaja juhendamisel töötada paaris;

Keelelised oskused

- ❖ oskab aktiivselt kuulata igapäevast võõrkeelset kõnet;
- ❖ saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest;
- ❖ räägib õpitu piires õige häälduse, intonatsiooni ja rütmiga;
- ❖ kasutab õpitud väljendeid lihtsates suhtlusolukordades, oma vajaduste väljendamiseks, oma tegevuse kirjeldamiseks.

II klass

Õppetegevused

Jätkuvalt on esmatähtis rikkaliku suulise sõnavara vahendamine koos keeleomaste häälikute, rõhkude ja rütmidega. Õpetaja jääb kogu tunniks võõrkeele rääkijaks. Pingutus, mida lapsed teevad, et tõlkimata võõrkeelset teksti mõista, kasvatab neis ka sallivust teiste vastu, kes lapse enda emakeelt üldse ei oska või püüavad rääkida. Olukord, kus uute sõnade õppimine on otseselt vajalik olukordade mõistmiseks, innustab lapsi keelt õppima. Ka õpetab antud olukord oma oskusi adekvaatselt hindama ning sellest järeldusi tegema. Koos kasvava sõnavaraga muutuvad lapsed aktiivsemateks keelekasutajateks. Tekib võimalus isevabalt suhelda, ise tuttavaid sõnu valides ja kombineerides. Sõnavara ja kõnelemisjulguse kasvades hakatakse tundides tegema lihtsaid paaristöid ning rühmatöid. Laste kasvav sõnavara võimaldab juba etendada stseeni, nukuetendust või kavandada ise mängu. Mälu tugevdatakse rütmiliste tegevustega. Uusi sõnu õpitakse esmalt salmides või rütmimängudes, seejärel alles võetakse kasutusele vestluses. Jätkuvalt mängitakse laulumänge ja sõrmemänge. Õpetaja vahendab lastele võõrast kultuuri läbi oma jutustuste, aga ka läbi selle maa kirjanduse. Peamiseks õppekirjanduseks on siiski lihtsad laulud ja salmid. Õpetaja saab, lähtudes laste hetke sõnavarast, teha ümberjutustusi väga erinevatest lugudest. Lugude kuulamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine kujundavad aktiivse kuulamise ja teksti mõistmise oskust. Samuti saab kuuldut joonistada ning joonistatut kirjeldada (õpitud sõnavara piires).

Inglise keele õppesisu

2.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised: enesekohaste küsimuste mõistmine ja neile vastamine, kehaosad, riideesemed, sünnipäevad, kaaslaste tutvustus.
- Kodu, lähiümbus ja perekond: pereliikmed, kodumaja kirjeldus, igapäevased tegevused koolis ja vabal ajal.
- Kodukoht Eesti: riik, pealinn, rahvused, aastaajad, kodukoha kirjeldus.
- Ümbritsev keskkond: orienteerumine ruumis, värvid, esemed, ilm, loodusilmingud,

loomad, lemmikloomad.

- Ajaühikud: nädalapäevad, kuud, aastaajad, ööpäeva täis- ja pooltunnid, iga- päevased väljendid transpordivahendites, poeskäimisel; arvud 1-100, järgarvud 1-10;
- Vaba aeg: lemmiktegevused ja eelistused.
- Lihtsad keelestruktuurid: lihtsad küsimused, vastused, käsklused ja väljendid, nimetavad asesõnad, eessõnad.

Lisaks:

- ❖ Tunni alguse- ja lõpusalm
- ❖ Arendatakse edasi 1.klassis õpitut (luuletused, rahvalaulud, esemed klassis, lihtsad korraldused)
- ❖ Eitus ja jaatus
- ❖ Õpetaja jutustatud lugude kuulamine ja mõistmine
- ❖ Joonistatud pildi järgi jutustamine, kasutades omandatud sõnavara
- ❖ Jutustamine endast (nimi, vanus, sünnipäev, perekond)
- ❖ Lihtoleviku ajavormi "olema" ja "omama" vormid
- ❖ Lihtsate lausekonstruktsioonide kasutamine
- ❖ Tähestiku suuline õppimine
- ❖ Orienteerumine ruumis (otse, paremale, vasakule)

Vene keele õppesisu

2.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised. Enesetutvustus, enesekohased küsimused/vastused, kehaosad, ühised tegevused, riideesemed.
- Perekond Pereliikmed, igapäevased tegevused kodus.
- Kodu ja ümbritsev keskkond. Kodu asukoht, esemed (õpitud nimisõnade ühildumine omadussõnaga), värvid, ilm, loodusilmingud, loomad, orienteerumine ruumis, igapäevased tegevused.
- Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Mängud: Aeg: nädalapäevad, kuud, aastaajad, ajaühikud (täistunnid). Arvud 1–100, järgarvud 1–10. Igapäevased suhtlusväljendid ja korraldused. Vasak/parem. Eitus/jaatus (Kas see on...?).

Lisaks:

- ❖ Tunni alguse- ja lõpusalm
- ❖ Arendatakse edasi 1.klassis õpitut (luuletused, rahvalaulud, esemed klassis, lihtsad korraldused)
- ❖ Eitus ja jaatus
- ❖ Õpetaja jutustatud lugude kuulamine ja mõistmine

Saksa keele õppesisu

2.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised. Enesetutvustus, enesekohased küsimused/vastused, kehaosad, ühised tegevused, riideesemed.
- Perekond Pereliikmed, igapäevased tegevused kodus.
- Kodu ja ümbritsev keskkond. Kodu asukoht, esemed (õpitud nimisõnade ühildumine omadussõnaga), värvid, ilm, loodusilmingud, loomad, orienteerumine ruumis, igapäevased tegevused.
- Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Mängud: Aeg: nädalapäevad, kuud, aastaajad, ajaühikud (täistunnid). Arvud 1–100, järgarvud 1–10. Igapäevased suhtlusväljendid ja korraldused. Vasak/parem. Eitus/jaatus (Kas see on...?).

Lisaks:

- ❖ Tunni alguse- ja lõpusalm
- ❖ Arendatakse edasi 1.klassis õpitut (luuletused, rahvalaulud, esemed klassis, lihtsad korraldused)
- ❖ Eitus ja jaatus
- ❖ Õpetaja jutustatud lugude kuulamine ja mõistmine

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

Väärtused

- ❖ suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse;

- ❖ on omandanud esmased teadmised õpitavaid keeli kõnelevatest maast ja kultuurist;

Õpioskused

- ❖ kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist ja seostamist) võõrkeele õppimiseks;
- ❖ oskab õpetaja juhendamisel töötada paaris;

Keelelised oskused

- ❖ oskab aktiivselt kuulata igapäevast võõrkeelset kõnet;
- ❖ saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- ❖ kasutab õpitud väljendeid lihtsates suhtlusolukordades, oma vajaduste väljendamiseks, oma tegevuse kirjeldamiseks, endast, oma kodust ja oma perest rääkimiseks, tee juhatamiseks;
- ❖ reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele.

III klass

Õppetegevused

Sõnavara õppimine toimub igapäevaste esemete ja tegevuste kaudu, kusjuures õpetaja jääb kogu tunniks võõrkeele rääkijaks. Uusi sõnu õpitakse esmalt salmides või rütmimängudes, seejärel alles võetakse kasutusele vestluses. Omandatud sõnavara piires saavad lapsed õpetajaga vestelda, näiteks erinevate rahvaste kommete või looduse üle. Igapäevaste tegevuste ja asjadega seonduv sõnavara toetab laste oskusi etendada igapäevaseid suhtlusolukordi, vestelda oma tegevustest jms. Arendatakse oskust saada aru võõrkeelsetest korraldustest. Koos kasvava sõnavaraga muutuvad lapsed aina aktiivsemateks keelekasutajateks. Lapsed suudavad omavahel võõrkeeles suhelda. Arendatakse vestlusoskust 1. ja 2. klassis õpitu baasil. Sõnavara ja kõnelemisjulguse kasvades suureneb ka rühmatööde osakaal tundides. Nii hakatakse mängima rollimänge (poeskäik, postiljoni saabumine, vanad ametid) ja harjutatakse dialooge. Luuletuste ja rütmiliste harjutuste abil õpitakse ka lihtsamaid grammatilisi struktuure. Õpetaja vahendab lastele võõrast kultuuri läbi oma jutustuste, aga ka läbi selle maa kirjanduse.

Suulisele tööle lisandub 3. klassis keeleomane täheõpetus (täheaabitsa koostamine), millega kaasnevad lihtsad kirjaharjutused. Vene keele täheõpetus vajab rohkem aega. Tavaliselt toimub see 3. klassis. Õpetaja valikul võib harjutada süvendatult trükitähti ning jätta kirjatähed 4. klassi teemaks. Harjutatakse ära kirja tahvliilt. Loetakse algul omakirjutatud teksti, mängitakse lugemist sisaldavaid sõnamänge, tehakse lugemisharjutusi valjult lugedes ning teksti kohta küsimustele vastates.

Osaoskuste arendamiseks kasutatakse järgmiseid metoodilisi võtteid:

- ❖ teatud sõnale või fraasile reageerimine (käetõstmine, kükitamine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- ❖ kuuldu põhjal pildi täiendamine;
- ❖ tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine (värvimängud, numbrimängud, bingo, märksõnale reageerimine);
- ❖ laulude ja luuletuste kuulamine, matkimine, kaasaretsiteerimine;
- ❖ laulude, luuletuste, dialoogide, muinasjutu rollide esitamine;
- ❖ rääkimine pildi alusel;
- ❖ ära kirja tegemine.

Inglise keele õppesisu

3.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised: enesekohaste küsimuste mõistmine ja neile vastamine, kehaosad, riideese- med, sünnipäevad, kaaslaste tutvustus.
- Kodu, lähiümbrus ja perekond: pereliikmed, kodumaja kirjeldus, igapäevased tegevused koolis ja vabal ajal.
- Kodukoht Eestis: riik, pealinn, rahvused, aastaajad, kodukoha kirjeldus.
- Ümbritsev keskkond: orienteerumine ruumis, värvid, esemed, ilm, loodusilmingud, loomad, lemmikloomad, ajaühikud (nädalapäevad, kuud, aastaajad, ööpäeva veerand-, täis- ja pooltun- nid), igapäevased väljendid transpordivahendites, poeskäimisel; transport, reisimine ja liiklus- vahendid, arvud 1-100, järgarvud 1-10; kellaajad (veerand-, pool-, täistunnid), päevased tegevused, sugulased, tähtpäevad
- Vaba aeg: lemmiktegevused ja eelistused.
- Lihtsad keelestruktuurid: nimetavad asesõnad, eessõnad, ajavormid lihtolevikus ja lihtmine- vikus (ilma ebareeglipäraste verbideta), olulisemad küsisõnad, eessõnad ja omastavad asesõ- nad, mitmuse tunnus, keerulisemad käsklused ja küsimused.

Lisaks:

- ❖ Täheõpetus. Kirjatähed
- ❖ Aabitsa valmistamine.
- ❖ Lihtne kirjutamine (tähestik, tuttavad sõnad, klassikaaslaste nimed ja lühikesed laused).

- ❖ Tunni alguse- ja lõpusalm.
- ❖ Vestlusoskuse arendamine 1. ja 2. klassi materjali põhjal.
- ❖ Lühistseenide või näidendite etendamine.
- ❖ Joonistamisetteütlused (pildi joonistamine lause järgi).
- ❖ Korraldustest arusaamine, nende järgi tegutsemine.
- ❖ Soo kategooria äratundmine, eristamine.
- ❖ Luuletused ja rütmilised harjutused nii sõnavara laiendamiseks kui grammatiliste struktuuride harjutamiseks (eessõnad, pööramine, käänamine, ajavormid).

Vene keele õppesisu

3.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised: Enese tutvustus, enesekohased küsimused/vastused (nimi, perekonnanimi, vanus, klass, kool, sugu, rahvus), kehaosad, ühised tegevused, riideesemed.
- Perekond: Pereliikmed, lähisugulased, kodu asukoht (linn/asula/küla/tänav), iga-päevased tegevused kodus (hommik kodus). Lihtsamad söögid, joogid.
- Kodukoht Eesti. Riik, pealinn, rahvus, lipp.
- Kodu ja ümbritsev keskkond: Esemad (sookategooria äratundmine, eristamine), õpitud nimi- ja omadussõnale lisandub sobiv tegusõna, värvid, ilm, loodus-ilmingud, tavalisemad taimed, loomad; orienteerumine ruumis.
- Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Mängud: Aeg. Nädalapäevad, kuud, aastaajad, ajaühikud (täis- ja pooltunnid). Arvud 1–100, teemaga seotud korraldused. Orienteerumine ruumis, vasak, parem, lihtsamad eessõnad (B, HA).
- Lugemise ja kirjutamise eel- ja algoskused: Kirja- ja trükitähed. Tähestik. Täheaabits.

Saksa keele õppesisu

3.klass

Teemavaldkonnad

- Mina ja teised: Enese tutvustus, enesekohased küsimused/vastused (nimi, perekonnanimi, vanus, klass, kool, sugu, rahvus), kehaosad, ühised tegevused, riideesemed.
- Perekond: Pereliikmed, lähisugulased, kodu asukoht (linn/asula/küla/tänav),

iga-päevased tegevused kodus (hommik kodus). Lihtsamad söögid, joogid.

- Kodukoht Eesti. Riik, pealinn, rahvus, lipp.
- Kodu ja ümbritsev keskkond: Esemad (sookategooria äratundmine, eristamine), õpitud nimi- ja omadussõnale lisandub sobiv tegusõna, värvid, ilm, loodus-ilmingud, tavalisemad taimed, loomad; orienteerumine ruumis.
- Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Mängud: Aeg. Nädalapäevad, kuud, aastaajad, ajaühikud (täis- ja pooltunnid). Arvud 1–100, teemaga seotud korraldused. Orienteerumine ruumis, vasak, parem, lihtsamad eessõnad
- Lugemise ja kirjutamise eel- ja algoskused: Kirja- ja trükitähed. Tähestik. Täheaabits.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja

Väärtused

- ❖ suhtub positiivselt võõrkeelesse õppimisse;
- ❖ on omandanud esimesed teadmised õpitavaid keeli kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- ❖ märkab ja väärtustab erinevate kultuuride eripära;

Õpioskused

- ❖ kasutab esimesi õpioskusi (kordamist ja seostamist) võõrkeelesse õppimiseks;
- ❖ oskab õpetaja juhendamisel töötada paaris ja rühmas;

Keelealased oskused

- ❖ tunneb õpitava keele teiste hulgast ära;
- ❖ oskab aktiivselt kuulata ja mõista igapäevast võõrkeelset kõnet;
- ❖ saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- ❖ oskab suuliselt kasutada nimetavaid ja omastavaid sõnu;
- ❖ oskab õpitud laule, luuletusi ja lühitekste;
- ❖ kasutab õpitud väljendeid lihtsates suhtlusolukordades, oma vajaduste väljendamiseks, oma lähiümbruse, tegevuse ja inimeste kirjeldamiseks;
- ❖ reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- ❖ loeb õpitud sõnavara piires, annab edasi loetu sisu.

Lõimimine teiste ainetega

I kooliastmes on keeleõpe tihedalt seotud *muusikaõpetuse* (laulud) ja *liikumisõpetusega* (mängud). *Emakeele* ja *võõrkeele* vahelise lõimimise puhul tuleb toonitada, et teadlik keelstruktuuride ja grammatikareeglite õppimine toimub esmalt emakeeles ja siis võõrkeeles.

Matemaatika puhul kehtib seesama – enne õpitakse arvutama emakeeles, siis kasutatakse samu oskusi võõrkeeles. Sama kehtib ka kellatundmise kohta.

Võõrkeele õppimine on seotud *kirjandusega* (tuntud lastelaulud ja luuletused, muinasjutud ja legendid).

*Kehalise kasvatus*ega lõimib orienteerumissõnade õppimine (otse, paremale, vasakule, üles, alla) ja liikumis-ning seiklusmänge saab mängida ka võõrkeeles. Võõrkeeltundides I kooliastmes käsitletavat teemat haakuvad *loodusõpetusega* ja *kunstiõpetusega*.

Erinevus riiklikust õppekavast I kooliastmes

Traditsioonilist jaotust A ja B võõrkeeleks Väike Werrone Kool ei rakenda, A keele staatus antakse ühele võõrkeelele kultuuriloolistel põhjustel. Käesoleval ajal on selleks inglise keel. Suuline võõrkeeleõpetus I kooliastmel annab baasi, millest lähtuvalt on edaspidi võõrkeeletundide arv II kooliastmel väiksem Põhikooli riiklikus õppekavas antust.

Erisuseks on ka nn B võõrkeeleõpetuse varasem algus ja keelekümluse metoodika elemendid. Nimetatu loob kindlama algoskuste baasi ning aitab ületada raskusi, mis tekivad kirillitsa vahendusel kirjutama ja lugema õppimisel II kooliastmes. Sellisel viisil võõrkeelt õppides järgitakse keele omandamise loomulikku teed emakeeles.

14.3 Võõrkeeleõpetus II kooliastmes

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

Väärtused

Õpilane:

- ❖ teadvustab eakohaselt õpitavaid keeli kõnelevate maade ning oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada;

Õpioskused

Õpilane:

- ❖ rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- ❖ töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- ❖ seab endale õpieesmärgid ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Keelealased oskused

Õpilane:

- ❖ saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist;
- ❖ mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- ❖ kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- ❖ tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga.

II kooliastme teemavaldkonnad

Mina ja teised - iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ning lähikondsetega, ühised tegevused, viisakas käitumine.

Kodu ja lähiümbrus - kodu ja koduümbrus, sugulased, pereliikmete ametid, igapäevased kodused tööd ja tegemised.

Kodukoht Eesti - Eesti asukoht, sümboolika ning tähtpäevad, linn ja maa, Eesti loodus, ilm, käitumine looduses.

Riigid ja nende kultuur - õpitavaid keeli kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõningad tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid.

Igapäevaelu - õppimine ja töö. Kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid; vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid.

IV klass

Õppetegevused

Kümnenda eluaasta paiku küpseb uus eneseteadvus. Varasematel aastatel ühiselt õpitu peab nüüd individualiseeruma, muutuma isiklikuks teadmiseks. See, mis varem kollektiivsesse mällu kogutud on, saab nüüd esmaste kirjajarjutustega ainevihikus* teadvustatud ja individuaalselt kirja pandud. Ainevihiku* tekste ilmestavad õpilased vastavate illustratsioonidega.

Enamus 4. klassi kirjutamisainesest põhineb esimeses kolmes klassis selgeksõpitud materjalil. Suuliselt omandatud sõnavara õpitakse ka kirjas ära tundma. Enne trükitud lektüüri juurde asumist loetakse omakirjutatud tekste. Esimesed etteütlused on lühikesed, põhinedes samuti tuntud tekstidel. Õpitakse tundma põhilisi lausekonstruktsioone, harjutatakse nimi- ja tegusõnade muutevorme. Näidislausetena kasutatakse varem omandatud materjali. Sõnavara harjutamiseks

kasutatakse nn sõnapesasid, kuhu kogutakse ühe temaatikaga seonduvad sõnad. Sõnapesad on võõrkeeles, neid võib illustreerida. Laulud ja luuletuste retsiteerimine, lihtsad dialoogid ja sõnamängud moodustavad endiselt tundide olulise sisu.

Osaoskuste arendamiseks kasutatakse järgmiseid metoodilisi võtteid:

- ❖ paaristöö (dialoogid);
- ❖ rühmatöö (viktoriinid, sõnavaraharjutused ja ristsõnad, teksti koostamine etteantud sõnade või küsimuste-vastuste baasil);
- ❖ laulude ja luuletuste retsiteerimine kooris ja individuaalselt;
- ❖ ärakiri ja tuttavate sõnade kirjutamine mälu baasil;
- ❖ etteütlused;
- ❖ tuttava teksti kirjutamine tahvilt ning selle lugemine hiljem vihikust;
- ❖ küsimuste koostamine, neile vastamine;
- ❖ lausete koostamine etteantud struktuurielementide põhjal;
- ❖ õigekeelsust käsitletakse näitlikus vormis rollimängude ja erinevate tegevuste kaudu (reegli sõnastamine toimub näidete lõpuks).

Inglise keele õppesisu

4.klass

Tekstiõpetus:

- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ eelnevatel aastatel õpitud laulusõnade, luuletuste ja jutukeste kirjutamine;
- ❖ aadressi ja telefoninumbrite kirjutamine;
- ❖ lühitekstide lugemine;
- ❖ lühietteütlused;
- ❖ Keldi mütoloogia (inglise keeles)

Sõnavara:

- ❖ eelnevatel aastatel õpitud temaatilise sõnavara laiendamine;
- ❖ minu välimus, riideesemed, enesetunne, tervis;

- ❖ viisakas käitumine;
- ❖ ilm Eestis ja mujal maailmas;
- ❖ kodu, koduümbrus
- ❖ linn, maa
- ❖ Inglise keelt kõnelevate maade tähtpäevad ja kombed;
- ❖ elukutsed ja töised tegevused;
- ❖ poes käimine;
- ❖ vaba-aja tegevused
- ❖ ükskeelsed sõnapesad.

Õigekeelsus:

- ❖ tähestiku kordamine;
- ❖ suuline grammatika (põhineb varem läbitud teemadel);
- ❖ oleviku ajavormid (lihtolevik ja kestev olevik);
- ❖ eitus ja jaatus;
- ❖ kokkupuude teiste ajavormidega lugemistekstides;
- ❖ nimisõna (ainsus, mitmus, levinud erandlik mitmus) ja artikkel (määrav ja
- ❖ umbmäärane);
- ❖ omadussõna (ühildumine nimisõnaga) ;
- ❖ lihtsamad eessõnad;
- ❖ lihtsad lausestruktuurid (alus, sihitis).

Vene keele õppesisu

4.klass

Tekstiõpetus:

- ❖ Seotud kiri, trükitähed (juhul, kui 3. klassis õpiti ainult seotud kirja tähti);

- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ rütmilised lasteluuletused ja laulumängud;
- ❖ eelnevatel aastatel õpitud laulusõnade, luuletuste ja jutukeste ainevihikusse kirjutamine;
- ❖ omakirjutatud tekstide lugemine;
- ❖ tekstipõhised küsimused – vastused, väikesed dialoogid;
- ❖ lühikeste dialoogide kirjapanek;
- ❖ katkendid böliinadest, sisu võib jutustada emakeeles;
- ❖ nime, aadressi ja telefoninumbri kirjutamine;
- ❖ tundmatu lühiteksti lugemine;
- ❖ lühietteütused tuntud materjali põhjal.

Sõnavara:

- ❖ eelnevatel aastatel õpitud temaatilise sõnavara laiendamine;
- ❖ perekond;
- ❖ kodu, koduümbrus, kodused tööd;
- ❖ linn, maa;
- ❖ ilm;
- ❖ elukutsed ja teised tegevused;
- ❖ vabaaja-tegevused;
- ❖ poes käimine;
- ❖ kellaaeg;
- ❖ aastaajad;
- ❖ venelaste kombed, tähtpäevad;
- ❖ ükskeelsed sõnapesad.

Õigekeelsus:

- ❖ tähestiku kordamine;

- ❖ nimisõna ainsus ja mitmus;
- ❖ nimisõna ja omadussõna – soo kategooriast lähtuvad erinevad vormid;
- ❖ tegusõna pööramine olevikus ja minevikus;
- ❖ nais- ja meessoost isikuliste asesõnade kasutamine.
- ❖ lihtsamad eessõnad: B, Ha
- ❖ asesõnad.

Saksa keele õppesisu

4.klass

Tekstiõpetus:

- ❖ Seotud kiri, trükitähed (juhul, kui 3. klassis õpiti ainult seotud kirja tähti);
- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ rütmilised lasteluuletused ja laulumängud;
- ❖ eelnevatel aastatel õpitud laulusõnade, luuletuste ja jutukeste ainevihikusse kirjutamine;
- ❖ omakirjutatud tekstide lugemine;
- ❖ tekstipõhised küsimused – vastused, väikesed dialoogid;
- ❖ lühikeste dialoogide kirjanek;
- ❖ katkendid böliinadest, sisu võib jutustada emakeeles;
- ❖ nime, aadressi ja telefoninumbri kirjutamine;
- ❖ tundmatu lühiteksti lugemine;
- ❖ lühietteütused tuntud materjali põhjal.

Sõnavara:

- ❖ eelnevatel aastatel õpitud temaatilise sõnavara laiendamine;
- ❖ perekond;
- ❖ kodu, koduümbrus, kodused tööd;
- ❖ linn, maa;

- ❖ ilm;
- ❖ elukutsed ja töised tegevused;
- ❖ vabaaja-tegevused;
- ❖ poes käimine;
- ❖ kellaaeg;
- ❖ aastaajad;
- ❖ venelaste kombed, tähtpäevad;
- ❖ ükskeelsed sõnapesad.

Õigekeelsus:

- ❖ tähestiku kordamine;
- ❖ nimisõna ainsus ja mitmus;
- ❖ nimisõna ja omadussõna – soo kategooriast lähtuvad erinevad vormid;
- ❖ tegusõna pööramine olevikus ja minevikus;
- ❖ nais- ja meessoost isikuliste asesõnade kasutamine.
- ❖ lihtsamad eessõnad
- ❖ asesõnad.

Taotletavad õpitulemused

4.klassi lõpetaja

Väärtused

- ❖ teadvustab eakohaselt õpitavat keelt kõnelevate maade ning oma maa kultuuri sarnasusi ja
- ❖ erinevusi;
- ❖ tunneb huvi õpitavat keelt kõneleva maa kombestiku ja tavade vastu;

Õpioskused

- ❖ on omandanud esmased iseseisva töötamise oskused;

- ❖ oskab töötada paaris ja rühmas;

Keele-alased oskused

- ❖ saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist;
- ❖ mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- ❖ oskab lugeda tuttavat teksti;
- ❖ tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlussituatsioonides toime.

Lõimimine teiste ainetega

Eesti keeles käsitletav mütoloogia temaatika kajastub ka keeleõppes. Nii on võõrkeeles võimalik käsitleda vastavat keelt kõneleva maa müüte (nt keldi mütoloogia inglise keeles). Muusikas käsitletakse 4. klassis kaanoneid ning võõrkeeles tunnis saab seda teemat korrata. Kodulugu tegeleb kodukoha ajaloo ning tekkemuistenditega, mis lõimib õppesisu teemadega „Kodu ja kodu lähiümbrus“ ja „Kodukoht Eesti“.

V klass

Õppetegevused

Suulist väljendusoskust, diktsiooni ja kõnemeloodiat ning sõnavara harjutatakse keeleharjutuste, küsimus – vastus vormis dialoogide ja luuletustega. Luuletuste sisu ei pea detailideni lahti seletama, lihtne piltlik sissejuhatus on piisav. Kordamine on oluline metoodiline element. Selles vanuses lastele omane rütmiline mälu võimaldab pikkade luuletuste või värsivormis stseenide õppimist.

Sõnavara õpitakse ja harjutatakse teadlikumalt. Kehtib suulise eelnevuse printsiip. Uusi sõnu vahendatakse žestide, piltide, kirjeldavate seletuste, sünonüümide ja antonüümidega, soovitavalt ühes keeles. Sõnavara omandatakse lugude kuulamise, mängu, kordava kooris ja ükshaaval lugemisega. Lapsi julgustatakse sõnu fantaasiarikkalt kasutama. Tarvitusele võetakse esimesed trükitud lugemikud.

Tööd tekstiga toetavad küsimused ja vastused. Küsimused-vastused harjutatakse esmalt läbi koos, siis individuaalselt, viimasena järgneb kirjalik fikseerimine.

Õpitud keelematerjali põhjal avastatud grammatikareeglid võib kirjutada eraldi reeglitevihikusse, mis leiab kasutust ka järgnevatel aastail. Reeglid sõnastavad õpilased emakeeles. Reegleid illustreerivad näited leitakse suuliselt.

Inglise keele õppesisu

5.klass

Tekstiõpetus:

- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ laulud, salmid, eakohased näidendid;
- ❖ kahekõned;
- ❖ küllakutse, õnnitlus;
- ❖ esimese lugemiku või raamatu lugemine;
- ❖ loetud tekstide põhjal küsimustele vastamine.

Sõnavara:

- ❖ Eesti asukoht, sümboolika, tähtpäevad
- ❖ pühad;
- ❖ ilm, loodus, käitumine looduses;
- ❖ kodu;
- ❖ pere ja sõbrad;
- ❖ kool, klass, koolipäev, õppeained;
- ❖ riideesemed;
- ❖ söögikorrad;
- ❖ reisimine;
- ❖ tee küsimine ja juhatamine
- ❖ järgarvude laiendatud õppimine.

Õigekeelsus:

- ❖ teadlik grammatika, grammatikavihik;
- ❖ tegusõna olevik ja minevik (isikuline tegumood);
- ❖ ebareeglipäraste tegusõnade põhivormid;

- ❖ nimisõna nimetav ja omastav kääne;
- ❖ omadussõna võrdlusastmed;
- ❖ sünonüümid, antonüümid;
- ❖ määrsõna (viisimäärus);
- ❖ asesõnad erinevad liigid;
- ❖ sidesõnad;
- ❖ eessõnade laiendatud õppimine;
- ❖ lihtne sõnade järjekord lauses.

Vene keele õppesisu

5. klass

Tekstiõpetus:

- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ salmid ja luuletused kuude kohta;
- ❖ hääldusharjutused, keeleväänajad;
- ❖ laulud, salmid, luuletused, eakohased näidendid;
- ❖ aastaringi pühad Venemaal, rahvakombed;
- ❖ dialoogid suuliselt ja kirjalikult, erinevad küsisõnad;
- ❖ esimese lugemiku või raamatu lugemine;
- ❖ loetud tekstide põhjal küsimustele vastamine;
- ❖ küllakutse ja õnnitluse kirjutamine;
- ❖ lühikesed tekstid igapäevaelust, ümbrusest, tegevustest.

Sõnavara:

- ❖ õpitud tekstide sõnavara;
- ❖ Eesti asukoht, sümboolika, tähtpäevad
- ❖ pühad;

- ❖ ilm, loodus, looduses käitumine;
- ❖ kodu;
- ❖ pere ja sõbrad;
- ❖ kool, klass, koolipäev, õppeained;
- ❖ riideesemed;
- ❖ söögikorrad;
- ❖ reisimine;
- ❖ tee küsimine ja juhatamine;
- ❖ järgarvude laiendatud õppimine;
- ❖ sõnastiku kirjutamine.

Õigekeelsus:

- ❖ nimi- ja omadussõnade ainsuse ja mitmuse eristamine (naissoost, meessoost, keskssoost sõnad);
- ❖ nimi- ja omadussõna ühildamine;
- ❖ nimisõna käänamine rütmiliste ridadena;
- ❖ ainsuse kolm esimest käänat;
- ❖ tegusõna pööramise kordamine;
- ❖ abitegusõna "olema" kasutamine lauses: mineviku (ma olin) ja tuleviku (ma hakkan) vormis. olevikuvormi eripära;
- ❖ omadussõna võrdlusastmed;
- ❖ sünonüümid, antonüümid;
- ❖ eessõnade laiendatud õppimine;
- ❖ sõnade järjekord lauses.

Saksa keele õppesisu

5. klass

Tekstiõpetus:

- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ salmid ja luuletused kuude kohta;
- ❖ hääldusharjutused, keeleväänajad;
- ❖ laulud, salmid, luuletused, eakohased näidendid;
- ❖ aastaringi pühad Saksamaal, rahvakombed;
- ❖ dialoogid suuliselt ja kirjalikult, erinevad küsisõnad;
- ❖ esimese lugemiku või raamatu lugemine;
- ❖ loetud tekstide põhjal küsimustele vastamine;
- ❖ küllakutse ja õnnitluse kirjutamine;
- ❖ lühikesed tekstid igapäevaelust, ümbrusest, tegevustest.

Sõnavara:

- ❖ õpitud tekstide sõnavara;
- ❖ Eesti ja Saksamaa asukoht, sümboolika, tähtpäevad
- ❖ pühad;
- ❖ ilm, loodus, looduses käitumine;
- ❖ kodu;
- ❖ pere ja sõbrad;
- ❖ kool, klass, koolipäev, õppeained;
- ❖ riideesemed;
- ❖ söögikorrad;
- ❖ reisimine;
- ❖ tee küsimine ja juhatamine;
- ❖ järgarvude laiendatud õppimine;
- ❖ sõnastiku kirjutamine.

Õigekeelsus:

- ❖ nimi- ja omadussõnade ainsuse ja mitmuse eristamine (naissoost, meessoost sõnad);
- ❖ nimi- ja omadussõna ühildamine;
- ❖ eessõnade seos nimisõnaga;
- ❖ tegusõna olevikus ja minevikus;
- ❖ tugevad ja nõrgad verbid;
- ❖ asesõna erinevad liigid (isikulised, omastavad, näitavad);
- ❖ määrav ja umbmäärane artikkel;
- ❖ omadussõna võrdlusastmed;
- ❖ sünonüümid, antonüümid;
- ❖ sõnade järjekord lauses;
- ❖ abiverbid (haben, sein, werden);
- ❖ küsimus ja eitus, käsk ja keeld;
- ❖ eesliide „ge”

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

Väärtused

- ❖ teadvustab eakohaselt õpitavaid keeli kõnelevate maade ning oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi;
- ❖ tunneb käsitletud õpitavat keelt kõneleva maa tähtpäevi ja tavasid;

Õpioskused

- ❖ rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- ❖ töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- ❖ seab õpetaja abiga endale õpi-eesmärke;

Keele-alased oskused

- ❖ saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist;

- ❖ mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- ❖ kirjutab mudeli põhjal lühikesi funktsionaalseid tekste;
- ❖ tunneb lihtsamaid grammatikareegleid;
- ❖ tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga.

Lõimimine teiste ainetega

Lõimimine teiste õppeainetega toimub nii läbi korduvate teemade kui meetodite. Eesti keeles omandatavad grammatilised teemad (lauseliikmed) korduvad ka võõrkeele grammatika õppes. Jätkuvalt kasutatakse tunnis laule ja rütmisalme, mida toetab muusika aines õpitu. Loodusõpetus ja taimeõpetus toetavad teema Kodukoht Eesti alateemade Käitumine looduses ja Eesti loodus käsitlemist. Kunstiainetes käsitletavat loodusmotiivid on toeks võõrkeeles looduse teema käsitlemisel.

VI klass

Õppetegevused

Algava puberteedia hingelisele segadusele vastandab keeleõpetus korra elemendi. Objektivse reaalsuse kogemist võimaldavad tegusõna pööramine, nimi- ja omadussõna käänamine, samuti erialaste keelemõistete õppimine. Alustatakse iseseisvat tööd hõlbustavate erinevate õpistrateegiate tundmaõppimist.

Keele sisu osas sobivad dramaatiline, heroiline lüürika ja humoorikad tekstid. Seoses geograafia ja ajaloo teemadega põhitunnis* käsitletakse vastavaid teemasid ka võõrkeeles. Selles vanuses õpilasi tuleb uuel viisil, piisava sõnavara ja grammatika baasil, julgustada end võõrkeeles nii suuliselt kui kirjalikult väljendama.

Kirjalikuks loovtööks sobivad kirjade koostamine, lihtsad kirjeldused, päevikusissekanded, tekstide kokkuvõtted. Õpetaja puutub kokku väga erinevate võimete ja teadmiste tasemega õpilastega. See eeldab ülesannete diferentseerimist igaühele jõukohasel viisil.

Inglise keele õppesisu

6. klass

Tekstiõpetus:

- ❖ tunni alguse- ja lõpusalmid;
- ❖ laulud, salmid, luuletused, anekdoodid, eakohased näidendid;
- ❖ hääldamisharjutused (tongue-twisters);
- ❖ lugemiku või raamatu lugemine terviktekstina;
- ❖ episoodid anglosakside ajaloost;
- ❖ Suurbritannia ajalugu ja maiskonnalugu käsitlevad tekstid;
- ❖ loetud teksti põhjal küsimuste moodustamine ja nendele vastamine;
- ❖ ümberjutustused;
- ❖ kirja kirjutamine sõbrale;
- ❖ ankeet;
- ❖ etteütlused.

Sõnavara:

- ❖ elu linnas ja maal;
- ❖ minu päev;
- ❖ vaheaeg;
- ❖ majapidamine;
- ❖ tervis, sport ja mängud;
- ❖ aastaarvud.

Õigekeelsus:

- ❖ nimisõna ebareeglipärane mitmus;
- ❖ tegusõna tulevik ja perfekt (isikuline tegumood);
- ❖ umbisikuline tegumood (oleviku ja mineviku lihtajad);
- ❖ määrsõnad ja võrdlusastmed;

- ❖ käsklaused;
- ❖ küsilaused;
- ❖ suur ja väike algustäht.

Vene keele õppesisu

6. klass

Tekstiõpetus:

- ❖ laulud, salmid, luuletused, anekdoodid, jutud, eakohased näidendid;
- ❖ hääldamisharjutused;
- ❖ lugemiku või lihtsa raamatu lugemine;
- ❖ jutustused Venemaa varasemast ajaloost, tekstikatked;
- ❖ loetud teksti põhjal küsimuste moodustamine ja nendele vastamine;
- ❖ kokkuvõtte tekstist, lihtsad ümberjutustused;

Kirjalikud loovtööd:

- ❖ kirja kirjutamine, ümbruse kirjeldused, päevikusissekanne;
- ❖ ankeedi täitmine;
- ❖ pildi kirjeldamine.

Sõnavara:

- ❖ elu linnas ja maal;
- ❖ minu päev;
- ❖ vaheaeg,
- ❖ majapidamine;
- ❖ tervis, sport ja
- ❖ mängud;
- ❖ aastaarvud.

- ❖ Sõnastik.
- ❖ Sõnaraamatu kasutamine.

Õigekeelsus:

- ❖ Nimisõna käänamine ainsuses, nimisõna ja omadussõna käänamine.
- ❖ Ebareeglipärased verbid / häälikumuutused sõnatüves.

Tegusõna:

- ❖ enesekohased tegusõnad.
- ❖ Refleksiivsed verbid.
- ❖ Adverbid.
- ❖ Järgarvsõna.
- ❖ Etteütllused.

Saksa keele õppesisu

6. klass

Tekstiõpetus:

- ❖ laulud, salmid, luuletused, anekdoodid, jutud, eakohased näidendid;
- ❖ hääldamisharjutused;
- ❖ lugemiku või lihtsa raamatu lugemine;
- ❖ tekstikatked;
- ❖ loetud teksti põhjal küsimuste moodustamine ja nendele vastamine;
- ❖ kokkuvõtte tekstist, lihtsad ümberjutustused;

Kirjalikud loovtööd:

- ❖ kirja kirjutamine, ümbruse kirjeldused, päevikusissekanne;
- ❖ ankeedi täitmine;
- ❖ pildi kirjeldamine.

Sõnavara:

- ❖ elu linnas ja maal;
- ❖ minu päev;
- ❖ vaheaeg,
- ❖ majapidamine;
- ❖ tervis, sport ja mängud;
- ❖ aastaarvud;
- ❖ sõnastik;
- ❖ sõnaraamatu kasutamine.

Õigekeelsus:

- ❖ Nimisõna käänamine ainsuses, nimisõna ja omadussõna käänamine;
- ❖ ebareeglipärased verbid / häälikumuutused sõnatüves;
- ❖ lauseosad, lauseliikmed;
- ❖ sidesõnad;
- ❖ omadussõnad ja võrdlusastmed;
- ❖ artikli muutumine käänamisel.

Tegusõna:

- ❖ Enesekohased verbid;
- ❖ refleksiivsed verbid;
- ❖ adverbid;
- ❖ lahutatavate ja lahutamatu liidetega verbid;
- ❖ passiiv olevikus ja minevikus;
- ❖ järgarvsõna;
- ❖ etteütled;

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

Väärtused

- ❖ teadvustab eakohaselt õpitavaid keeli kõnelevate maade ning oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid suhtlusolukordades arvestada;
- ❖ huvitub õpitavat keelt kõneleva maa kultuurist ning suhtub erinevustesse sallivalt;

Õpioskused

- ❖ rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- ❖ töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- ❖ seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Keelealased oskused

- ❖ saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist;
- ❖ mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- ❖ kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- ❖ loeb iseseisvalt lihtsamaid võõrkeelseid tekste;
- ❖ tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga ja julgeb võõrkeeles suhelda.

Kuulamisel:

- ❖ saab aru õpitud sõnavara ulatuses tekstidest, lauludest, samuti passiivset sõnavara
- ❖ sisaldavatest tekstidest;
- ❖ mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu;
- ❖ oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni.

Oskab kõnelemisel:

- ❖ vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- ❖ õpitud sõnavara piires rääkida endast, igapäevastest tegevustest ja ümbrusest;

- ❖ käsitleda oma kaaslast ja saadud infot edasi anda;
- ❖ kasutada õpitud fraase õige intonatsiooniga;
- ❖ kirjeldada pilte;
- ❖ hääldada kõiki võõrhäälikuid korrektselt.

Lugemisel:

- ❖ oskab leida tekstist olulist;
- ❖ saab aru osaliselt tundmatuid sõnu sisaldavatest lühitekstidest, kasutades piltide, konteksti või sõnaraamatu abi;
- ❖ oskab ära tunda käsitletud grammatilisi kategooriaid ning neile oma näiteid lisada.

Oskab kirjutamisel:

- ❖ täita aadressi ja isiklike andmeid nõudvat ankeeti;
- ❖ eeskuju järgi kirjutada küllakutset ja õnnitluskaarti;
- ❖ kirjutada sõbrale kirja, kasutades õpitud keelendeid;
- ❖ kirjutada õpitud teksti põhjal etteütlust.

Lõimimine teiste ainetega

Tundides käsitletavat teemat on seotud osaliselt juba viiendas klassis geograafiatundides räägituga, aga peamiselt just Euroopa õppimisega (Suurbritanniaga seotud teemad). Püütakse leida naaberriikide waldorfskoolidest kirjasõbrad, kellega kirjavahetuse käigus jagatakse teavet oma riigi, looduse ning kommete kohta. Lugemistekstid ja tunni rütmilise osa materjal arvestab ajaloos käsitletavat keskaja algust, religiooniõpetuses räägitavate positiivsete kangelaeste elulugusid ning emakeeles retsiteeritavaid ballaade. Tunni rütmilise osa materjal sisaldab ka liikumiselemente.

14.4 Võõrkeeleeõpetus III kooliastmes

Võõrkeelte õpetamise juhtmotiivid kolmandas kooliastmes

7. klassis on õpetaja ülesandeks on metoodilise mitmekesisusega välistada rutiin ja igavus. Teemaatiline rõhuasetus on kultuurilistel, geograafilistel, ajaloolistel ja aktuaalsetel teemadel. Alustatakse pikemate kirjanduslike originaaltekstide lugemisega. Põnev sisu, ilus – mitte

triviaalne – keel, huumor ja rütm iseloomustavad nii lektüüri kui retsitatsioonitekste. Tekstipõhised küsimused ja vastused viivad lühikokkuvõteten tekstidest. Õpitakse tundma erinevaid lugemis- ja kuulamisstrateegiaid. Sarnaselt emakeele ainekavale võib ka võõrkeeles käsitleda mõne ajaloos või kultuuriloos olulise isiku biograafiat. Käsitletud teemade piires alustatakse loovkirjutamise harjutustega. Unustamata kunstilist elementi keeles, valmistab õpetaja klassi järk-järgult ette vanusele vastavaks akadeemilisemaks tööstiilik.

Paralleelselt arendatakse ka igapäevast kõnekeelt. Sobiv on dialoogi ja rühmatöö vorm. Kirjavahetust ning õpilasvahetust tuleb võimalusel toetada.

Kakskeelsed sõnaraamatud peavad olema klassis kättesaadavad, õpilased alustavad lihtsamate iseseisvate tõlgetega. Arusaamist grammatilistest vormidest ja nende kasutamist arendatakse astmeliselt. Astmed on orienteeritud eristamisvõime koolitamisele.

Murdeas õpilased on äärmiselt enesekriitilised. Ideaalid on suured ning enda oskusi nendega võrreldes saabub selles eas kergesti tunne: ma ei oska mitte midagi! Õpetaja hoolitseb selle eest, et nii materjalikogude, töökokkuvõtete kui aeg-ajalt tehtava tagasiside abil anda õpilasele selge ja rahuldustpakkuv ülevaade keeleoskuse arengust.

8. klassis, puberteedi kõrgeas, on huumor endiselt hinnatav kvaliteet ning aitab lahendada paljutki esmapilgul lahendamatu. 8. klass tähendab nii näitemängu ettevalmistamist kui lõputöid. Võõrkeelesõpetaja peab seda töö planeerimisel arvestama ning töötama võib-olla küll lühema ajaga, kuid seda intensiivsemalt. Õigekeelsuse õppimisel on keskseks teemaks lauseõpetus. Tekstiõpetuses käsitletakse vastava võõrkeelse kultuuri tekste. Iseseisvad ja grupitööd omandavad suurema kaalu, frontaalse õpetuse osakaal on teisejärguline.

9. klassis saab varasematel aastatel domineerinud õpetajapoolse kunstiliselt kujundatud õpetuse asemel keskseks märksõnaks huvi aine vastu. Lisaks ainealasele kompetentsusele on õpetajale abiks entusiasm, kaasaegne ning huvitunud ellusuhtumine. Võõrkeeles võivad käsitlust leida päevakohased teemad. 9. klassis süvendatakse ja kinnistatakse keeleteadmisi, korratakse grammatika põhilisi kategooriaid. Võõra rahva tunnetamist võimaldavad endiselt luuletused ja laulud, lisanduvad jutustused või draamastseenid klassikalisest ja/või uuemast kirjandusest. Jätkatakse rahva suurkujude biograafiate käsitlemist. Tundides pannakse suurt rõhku kõnelemisoskuse arendamisele. Kirjeldatakse igapäevaelamusi ja harjutatakse küsimus–vastus vormis dialooge. Erinevate võimetega õpilaste kaasamiseks kogutakse ideid vestlusteemadeks õpilastelt enestelt. Sõnaraamatud, grammatika käsiraamatud ning muud keelealased teatmeteosed on iseseisvaks tööks kättesaadavad. Süvendatakse erinevate õpistrateegiate kasutamist. Endiselt otsitakse võimalusi õpilasvahetuste ja külaskäikude abil keeleoskuse arendamiseks.

14.4.1 Inglise keel

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- ❖ mõistab endale tuttavatel teemadel kõike olulist;
- ❖ oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- ❖ oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel teemadel;
- ❖ tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuri vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaadet ning kuulab raadiosaadet;
- ❖ kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, Interneti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- ❖ töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- ❖ hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2

VII klass

Õppesisu

I ja II kooliastmes alustatud teemad jätkuvad ning neile lisanduvad uued teemad.

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised (viisakusreeglid, võimed ja oskused).

Kodu ja lähiümbrus (perecondlikud sündmused ja tähtpäevad, elukeskkond).

Riigid ja nende kultuur (riikide nimetused, rahvad ja keeled, ajaloolised maadeavastajad, ajaloolis-kultuurilised tekstid).

Igapäevaelu, õppimine ja töö (liiklus ja turvalisus, edasiõppimine, töökohad, ajaleheartiklid).

Vaba aeg (vaba aja veetmine, meelelahutus, kultuuriline mitmekesisus, meediavahendid, reisimine).

Õigekeelsus:

isikuline ja umbisikuline tegumood võrdlevalt (oleviku ja mineviku liht-ning kestvad ajad, täis-ja enneminevik, liht-ja kaudne tulevik);
tingimus-ja ajamääruslaused;
modaalverbid ja nende muutumine;
ees-ja järelliited;
to-infinitive ja *ing*-vorm.

Õppetegevused

Tunni rütmilises osas on kasutusel hääldamisharjutused (*tongue-twisters*). Kolmanda kooli-astme alguses suureneb suulise keelekasutuse kõrval järkjärgult kirjaliku ja iseseisva töö osa-kaal. Jätkub ka lugemiku või raamatu lugemine terviktekstina, õpitakse draamastseene või täispikka näidendit. Terviktekstide lugemisel ning nendest arusaamiseks kasutavad õpilased erinevaid sõnaraamatuid ja teisi allikmaterjale. Loetu ja kuuldu põhjal koostatakse erinevaid loovtekste (luuletused, kirjandid) nii kirjalikult kui ka suuliseks ettekandmiseks. Loetud tekstide põhjal toimub ka küsimuste moodustamine ja nendele vastamine, ka ümberjutustused ja etteütlused. Õppesisu edasiandmiseks lisandub tunnitegevustesse vähehaaval ka info-ja kommunikatsioonitehnoloogiliste vahendite kasutamine (CD-mängija, videoprojektor, arvuti jne). Tundides rakendatakse endiselt ka erinevaid aktiivõppe meetodeid (sh rühma-ja paaristöö), kus õpilased täiendavad üksteise teadmisi ja oskusi, kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid. Jätkuvalt täiendatakse sõnavara ja tehakse sõnadetöid, kuhu lisanduvad ka sünonüümid, antonüümid ja samas keeles sõnaseletused, idiomatilised väljendid. Hääldamist harjutatakse pikemate ja keerulisemaid sõnu sisaldavate *tongue-twisterite*, luuletuste ja tekstide lugemisega.

Lõimimine teiste ainetega

Inglise keele tundide õppesisu on tihedalt seotud ajaloo ning geograafia ainetundides õpitavaga (nt maadeavastused, biograafiad jne). Keeleõpetuses jälgitakse endiselt emakeeles toimuvat, võrreldakse erinevaid kõneviise ning tegumoodi emakeeles ja teises õpitavas võõrkeeles. Ka tekstilooma harjutamine põhineb emakeele ja kirjanduse tundides õpitul. Tunni rütmilise osa materjali valikul toimub koostöö muusikaõpetajaga. Õppematerjalide kujundamisel tehakse koostööd kunstiopetaja

VIII klass

Õppesisu

I ja II kooliastmes alustatud teemad jätkuvad ning neile lisanduvad uued teemad.

Teemavaldkonnad:

- ❖ Mina ja teised (inimestevahelised suhted, viisakus ja kombed, tugevused ja nõrkused, bio-graafiad).
- ❖ Kodu ja lähiümborus (kodukoha vaatamisväärsused ja nende ajalugu).
- ❖ Kodukoht Eesti (keskkond, loodus ja looduskaitse, Eesti vaatamisväärsused).
- ❖ Riigid ja nende kultuur (maailma riigid ja rahvused, süvendatult Ameerika Ühendriikide ja Kanada geograafiline asend, taimestik, loomastik, sümbolika, tähtpäevad, ajaloo-ja kultuuri-sündmused ning tähtsamad isikud, ajalugu ja kultuurilugu käsitlevad tekstid -ajaleheartiklid, jutustused, kõned jne).
- ❖ Igapäevaelu, õppimine ja töö (õpioskused ja harjumused, eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad).
- ❖ Vaba aeg (kirjandus ja kunst, muusika).

Õigekeelsus:

- ❖ otse-ja kaudkõne (jutustav, küsi-ja käsklause);
- ❖ umbisikulised, omastavad, enesekohased, rõhutavad, siduvad ja vastastikused asesõnad;
- ❖ kõrvallause;
- ❖ lauseõpetus –suur ja väike algustäht, kirjavahemärkide kasutamine jne.

Õppetegevused

Tundides suheldakse valdavalt inglise keeles. Õpilase roll tunnis muutub üha aktiivsemaks ning vastutusrikkamaks enda õppimise suunamisel. Endiselt võetakse ette lugemiku või raamatu lugemine terviktekstina. Vestluse kõrval leiavad tundides oma koha suulised ettekanded ja ümberjutustused loetud ning kuulnud tekstidepõhjal. Õpitakse koostama lühireferaate. Õpilase aktiivsus tundides nii esineja kui tagasiside andjana on suurenenud. Terviktekstide lugemisel ning nendest arusaamiseks kasutavad õpilased erinevaid sõnaraamatuid ja teisi allikmaterjale. Õppesisu edasiandmiseks kasutatakse tunnitegevustes info-ja kommunikatsioonitehnoloogilisi vahendeid (CD-mängija, videoprojektor, arvuti jne). Tundides rakendatakse endi-selt ka erinevaid aktiivõppe meetodeid (sh rühma-ja paaristöö, loovtööd, rolli- ja suhtlusmängud), kus õpilased täiendavad üksteise teadmisi ja oskusi, kasutatakse diferentseeritud õppe-ülesandeid. Jätkuvalt täiendatakse sõnavara ja tehakse sõnadetöid, mis sisaldavad ka sünonüüme, antonüüme ja samas keeles sõnaseletusi, idiomatilisi väljendeid. Häälendamist harjutatakse pikemate ja keerulisemaid sõnu sisaldavate *tongue-twisterite*, luuletuste ja tekstide lugemisega.

Lõimimine teiste ainetega

Inglise keele tundide õppesisu on endiselt tihedalt seotud ajaloo ning geograafia ainetundides õpitavaga (nt Põhja-Ameerika, ajalooliste isikute, nt valitsejate, kirjanike või leiutajate biograafiad jne). Keeleõpetuses jälgitakse emakeeles toimuvat, võrreldakse erinevaid lauseõpetuse elemente ning stiile. Võrreldakse lausestruktuure vene keelega (B-võõrkeel). Ka tekstiloo-me harjutused põhinevad emakeele ja kirjanduse tundides õpitul. Tunni rütmilise osa materjali valikul toimub koostöö muusikaõpetajaga. Õppematerjalide kujundamisel tehakse koostööd kunstiõpetajaga. Inglise keeles omandatud oskusi lõimitakse võimalusel 8. klassi aastatööde tegemisel ning klassinäidendis

IX klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad

- ❖ Mina ja teised (koostöö ja teistega arvestamine, isikuomadused – tugevused ja nõrkused, eneseanalüüs).
- ❖ Kodu ja lähiümbus (perekondlikud sündmused ja tähtpäevad).
- ❖ Kodukoht Eesti (keskkond ja keskkonnasäästlik käitumine, elu linnas ja maal).
- ❖ Riigid ja nende kultuur (inglise keelt kõnelevad riigid, nt Austraalia, Uus-Meremaa jne, nende geograafiline asend, taimestik, loomastik, sümboolika, tähtpäevad, ajaloo-ja kultuuri-sündmused ning –tegelased).
- ❖ Igapäevaelu, õppimine ja töö (suhtlemine teeninduses, edasiõppimine ja kutsevalik, ametid).
- ❖ Vaba aeg (huvialad, meediavahendid, sotsiaalmeedia ja reklaam).

Õigekeelsus

- ❖ kordav põhikooli grammatika;
- ❖ enamkasutatavad eessõnalised väljendid;
- ❖ *it* ja *there* lause alguses;
- ❖ kirjavahemärgid.

Õppetegevused

Juba harjumuspäraselt on tunnis kasutusel erinevad lugemistekstid, ajaleheartiklid, laulud, luuletused uuemast kirjandusest. Dramatiseeritakse eakohaseid ja huvipakkuvaid lühistseene humoorikatest

näidenditest. Loetud või kuulud materjali põhjal koostatakse ümberjutustusi, kokkuvõtteid, loovtekste. Taas tuleb vaatluse alla isikliku kirja ja erinevat tüüpi teadete kirjutamine. Õpitakse koostama (lühidelt) referaate (nt Austraalia, Uus-Meremaa jt inglise keelt kõnelevate riikide kohta). Referaatide põhjal tehakse ettekandeid ja esitlusi, ka projektitöid. Info leidmiseks õpitakse kasutama erinevaid usaldusväärseid teatmeallikaid ning info-ja kommunikatsioonitehnoloogilisi vahendeid. Viimasel kolmel aastal omandatud õppematerjali taustal teadvustatakse kultuurierinevusi, avaldatakse arvamust ning väljendatakse erinevaid seisukohti.

Lõimimine teiste ainetega

Inglise keele tundides kuulatakse laule, tõlgitakse sõnu, kasutatakse laulutekste erinevat liiki ülesannetes (muusikaõpetus), räägitakse Suurbritannia kirjanike ja luuletajate elulugudest ja loomingust (kirjandus, ajalugu), inglise keelt kõnelevate riikide tähtpäevadest, kommetest ja sümbolitest (ajalugu), nende ühiskonnast, kultuurist ja valitsemisest (ühiskonnaõpetus) ning geograafilisest asendist, taimestikust, loomastikust (geograafia). Lisaks tehakse ka rollimänge (draamaõpetus).

14.4.2 Vene Keel

Venekeele õpitulemused III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ mõistab endale tuttavatel teemadel kõike olulist;
- ❖ oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärgi ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- ❖ oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel teemadel;
- ❖ saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- ❖ tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maa kultuuri vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaadet ning kuulab raadiosaadet;
- ❖ kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, Interneti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- ❖ töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- ❖ hindab õpetaja abi oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Vene keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

VII klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad

- ❖ Mina ja teised. Enese kirjeldamine. Sõbra kirjeldamine. Huvid ja võimed, iseloom; tervis.
- ❖ Kodu ja lähiümbus. Kodu ja koduümbus, koduloomad; igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.
- ❖ Kodukoht Eesti. Eesti asukoht ja sümboolika, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused.
- ❖ Riigid ja nende kultuur. Venemaa sümboolika, tähtpäevad ja kombed.
- ❖ Igapäevaelu. Koolitee; koolielu; tee küsimine ja juhatamine. Liiklus, vaba aja veetmine, elukeskkond, elukutsed.

Õigekeelsus

- ❖ Nimi- ja omadussõna käänamine ainsuses ja mitmuses;
- ❖ Aspektid (minevik, tulevik, tegevusnimi, käsk);
- ❖ Tingiv kõneviis;
- ❖ Liikumisverbid;
- ❖ Ebareeglipärased verbid;
- ❖ *Можно, надо, нельзя* ja tegevusnimi;
- ❖ Isikuliste asesõnade käänamine.

Õppetegevus

III kooliastme alguses suureneb suulise keelekasutuse kõrval järkjärgult kirjaliku ja iseseisva töö osakaal. Terviktekstide lugemisel ning nendest arusaamiseks kasutavad õpilased erinevaid

sõnaraamatuid ja teisi allikmaterjale. Loetu ja kuuldu põhjal koostatakse erinevaid loovtekste nii kirjalikult kui ka suuliseks ettekandmiseks.

Õppesisu edasiandmiseks lisandub tunnitegevustesse vähehaaval ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogiliste vahendite kasutamine (CD-mängija, videoprojektor, arvuti jne). Tundides rakendatakse endiselt ka erinevaid aktiivõppe meetodeid (sh rühma- ja paaristöö), kus õpilased täiendavad üksteise teadmisi ja oskusi, kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid.

Jätkuvalt täiendatakse sõnavara ja tehakse sõnade töid, kuhu lisanduvad ka sünonüümid, antonüümid ja samas keeles sõnaseletused, idiomaatilised väljendid. Hääldamist harjutatakse pikemate ja keerulisemate hääldamisharjutustega, luuletuste ja tekstide lugemisega. Töös tekstiga pööratakse tähelepanu järgmistele õppetegevustele: luuletuste õppimine, luuletuste ühis- ja individuaalne esitus; lugemiku või raamatu lugemine terviktekstina; draamastseenide või täispika näidendi õppimine ja esitamine; tekstide Venemaa ajaloo ja kirjanduse suurkujudest ja geograafiast; loetud teksti põhjal küsimuste moodustamine ja nendele vastamine; ümberjutustused; etteütlused.

Vene keele tundide õppesisu on tihedalt seotud ajaloo ning geograafia ainetundides õpitavaga (nt maadeavastused, biograafiad jne). Keeleõpetuses jälgitakse endiselt emakeeles toimuvat, võrreldakse erinevaid kõneviise ning tegumoodi emakeeles ja võõrkeeles. Ka tekstiloomi harjutamine põhineb emakeele ja kirjanduse tundides õpitul. Tunni rütmilise osa materjali valikul toimub koostöö muusikaõpetajaga.

VIII klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad:

- ❖ Mina ja teised. (huvid, võimed, iseloom; tervis; suhted sõpradega ja lähikondsetega; enese kirjeldamine, sõbra kirjeldamine)
- ❖ Kodu ja lähiümbus. Kodu ja koduümbus, Põlvamaa tuntumad vaatamisväärsused; igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.
- ❖ Kodukoht Eestis. Eesti asukoht ja sümbolika, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused, tähtpäevad ja kultuuritavad; Eestimaa keskkond ja loodus
- ❖ Riigid ja nende kultuur. Venemaa: traditsioonid, tähtpäevad ja kombed
- ❖ Igapäevaelu. Koolielu; tee küsimine ja juhatamine. Liiklus, vaba aja veetmine, elukeskkond, elukutsed; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad; viisakus ja kombed.

Õigekeelsus:

- ❖ Käänamise ja pööramise kordamine; arvsõnade käänamine (enamkasutatavad käänded; järgarvude ühildumine nimisõnadega soos, käändes ja arvus);
- ❖ sissejuhatuse sõnamoodustuse: prefiks, sufiks, adjektiivi lühivorm;
- ❖ umbisikuline tegumood;
- ❖ põhiarvude käänamine;
- ❖ tegusõna reksioon

Õppetegevused

Vestluse kõrval leiavad tundides oma koha suulised ettekanded ja ümberjutustused loetud ning kuulnud tekstide põhjal. Õpilase aktiivsus tundides nii esineja kui tagasiside andjana on suurenenud. Terviktekstide lugemisel ning nendest arusaamiseks kasutavad õpilased erinevaid sõnaraamatuid ja teisi allikmaterjale. Tundides rakendatakse endiselt erinevaid aktiivõppe meetodeid (sh rühma-ja paaristöö), kus õpilased täiendavad üksteise teadmisi ja oskusi, kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid. Jätkuvalt täiendatakse sõnavara ja tehakse sõnadetöid, mis sisaldavad ka sünonüüme, antonüüme ja samas keeles sõnaseletusi. Häälendamist harjutatakse pikemate ja keerulisemaid sõnu sisaldavate keeleväänajate, luuletuste ja tekstide lugemisega.

Töö tekstiga: lugemiku või raamatu lugemine; laulude, pikemate luuletuste või ballaadide õppimine, ühine retsiteerimine; draamastseenide või kuuldemängu etendamine; valitud biograafia katkendite lugemine; pikemate kahekõnede koostamine ja esitamine; ümberjutustuste koostamine.

Vene keele tundide õppesisu on endiselt tihedalt seotud ajaloo ning geograafia ainetundides õpitavaga (järved). Keeleõpetuses jälgitakse endiselt emakeeles toimuvat, võrreldakse erinevaid lauseõpetuse elemente ning stiile. Ka tekstilooma harjutused põhinevad emakeele ja kirjanduse tundides õpitul. Tunni rütmilise osa materjali valikul toimub koostöö muusikaõpetajaga.

IX klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad:

- ❖ Mina ja teised. Huvid ja võimed, iseloom; tervis; suhted sõpradega ja lähikondsetega.
- ❖ Kodukoht Eesti. Eesti asukoht ja sümboolika, riigikord, tähtpäevad ja kultuuritavad, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused, loodus ja käitumine looduses, looduskaitse.

- ❖ Riigid ja nende kultuur. Venemaa tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo-ja kultuurivaldkonnast; Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.
- ❖ Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Toitumisharjumused ning tervislik eluviis, suhtlemine teeninduses ja arsti juures; ametid ja kutsevalik.
- ❖ Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid; meediavahendid; reklaam; kultuuriline mitmekesisus.

Õigekeelsus:

- ❖ eessõnad koos nimisõna käändelise vormiga;
- ❖ lausete kirjavahemärgistamine;
- ❖ määrsõna: koha, aja-ja viisimäärsõnad;
- ❖ määrsõnade võrdlusastmed;
- ❖ sidesõna: üldkasutatavad sidesõnad liht-ja liitlauses;
- ❖ omadussõna lühivorm (mees-, nais-, kesksugu; mitmus);
- ❖ näitavad asesõnad;
- ❖ eitavad ja küsivad asesõnad.

Õppetegevused

9. klassis jätkub vene keele õpe eelpool loetletud õppetegevuste baasil. Lugemistekstid pärinevad klassikalisest kirjandusest ja kaasaegsest kirjandusest, käsitletakse biograafiaid, luuletusi, laule (ka rahvalaule); tekstiloomes on võimalikud ümberjutustused, kokkuvõtted, loovtekstid; isikliku kirja ja erinevat tüüpi teadete kirjutamine; enda ja sõprade mitmekülgne iseloomustus. Lisaks sellele on õppetegevusteks tekstide kuulamine ja selle põhjal harjutuste tegemine; rollimängud ja rühmatööd; ettekanded; (lüh)referaadid; töö sõnaraamatuga.

Lõimimine teiste ainetega

Vene keele tundides kuulatakse laule, tõlgitakse sõnu, kasutatakse laulutekste erinevat liiki ülesannetes (muusikaõpetus), räägitakse Venemaa kirjanike ja luuletajate elulugudest ja loomingust (kirjandus, ajalugu), Venemaa tähtpäevadest, kommetest ja sümbolitest (ajalugu), ühiskonnast, kultuurist ja valitsemisest (ühiskonnaõpetus) ning geograafilisest asendist, taimestikust, loomastikust (geograafia). Lisaks tehakse ka rollimänge (draamaõpetus).

14.4.3 Saksa keel

Saksakeele õpitulemused III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ mõistab endale tuttavatel teemadel kõike olulist;
- ❖ oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- ❖ oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel teemadel;
- ❖ saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- ❖ tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- ❖ kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, Internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- ❖ töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- ❖ hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Vene keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

VII klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad

- ❖ Mina ja teised. Enese kirjeldamine. Sõbra kirjeldamine. Huvid ja võimed, iseloom; tervis.

- ❖ Kodu ja lähiümbrus. Kodu ja koduümbrus, koduloomad; igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.
- ❖ Kodukoht Eesti. Eesti asukoht ja sümboolika, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused.
- ❖ Riigid ja nende kultuur. Saksamaa sümboolika, tähtpäevad ja kombed. Teater - draamastseenid, ka lektüüri põhjal
- ❖ Igapäevaelu. Koolitee; koolielu; tee küsimine ja juhatamine. Liiklus, vaba aja veetmine, elukeskkond, elukutsed, kiri.
- ❖ Episoodid ja saagad germaanlaste ajaloost;
- ❖ Võimalusel mõni pikem, tegevusrohke jutustus (näit. Erich Kästner „Mein Onkel Franz“, J. Krüss „Timm Thaler“, H. Rössler „Gänsebraten“, Uta Taylor „Drei Biografien“, S. Lenz „Lotte soll nicht sterben“, E. Schmitz „Der Schreck in der Abendstunde“)
- ❖ Kodu ja lähiümbrus. Kodu ja koduümbrus, koduloomad; igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.
- ❖ K./Ü. „LOODUSE“ saksa kirjandus koolidele; sari easy readers

Õigekeelsus

- ❖ Lihtminevik ja täisminevik;
- ❖ Modaalverbid ja nende muutmine;
- ❖ Tegevusnimi (infinitiiv);
- ❖ Keksõna (partizip);
- ❖ Asesõnad (pronomen);
- ❖ Omadussõnade käänamine;
- ❖ Asesõnad ja käänamine

Õppetegevus

III kooliastme alguses suureneb suulise keelekasutuse kõrval järkjärgult kirjaliku ja iseseisva töö osakaal. Terviktekstide lugemisel ning nendest arusaamiseks kasutavad õpilased erinevaid sõnaraamatuid ja teisi allikmaterjale. Loetu ja kuuldu põhjal koostatakse erinevaid loovtekste nii kirjalikult kui ka suuliseks ettekandmiseks.

Õppesisu edasiandmiseks lisandub tunnitegevustesse vähehaaval ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogiliste vahendite kasutamine (CD-mängija, videoprojektor, arvuti jne). Tundides rakendatakse endiselt ka erinevaid aktiivõppe meetodeid (sh rühma- ja paaristöö), kus õpilased täiendavad üksteise teadmisi ja oskusi, kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid.

Jätakuvalt täiendatakse sõnavara ja tehakse sõnade töid, kuhu lisanduvad ka sünonüümid, antonüümid ja samas keeles sõnaseletused, idiomaaatilised väljendid. Häälendamist harjutatakse pikemate ja keerulisemate hääldamisharjutustega, luuletuste ja tekstide lugemisega. Töös tekstiga pööratakse tähelepanu järgmistele õppetegevustele: luuletuste õppimine, luuletuste ühis- ja individuaalne esitus; lugemiku või raamatu lugemine terviktekstina; draamastseenide või täispika näidendi õppimine ja esitamine; tekstide Saksamaa ajaloo ja kirjanduse suurkujudest ja geograafiast; loetud teksti põhjal küsimuste moodustamine ja nendele vastamine; ümberjutustused; etteütlused.

Saksa keele tundide õppesisu on tihedalt seotud ajaloo ning geograafia ainetundides õpitavaga (nt maadeavastused, biograafiad jne). Keeleõpetuses jälgitakse endiselt emakeeles toimuvat, võrreldakse erinevaid kõneviise ning tegumoodi emakeeles ja võõrkeeles. Ka tekstiloomi harjutamine põhineb emakeele ja kirjanduse tundides õpitul. Tunni rütmilise osa materjali valikul toimub koostöö muusikaõpetajaga.

VIII klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad:

- ❖ Mina ja teised. (huvid, võimed, iseloom; tervis; suhted sõpradega ja lähikondsetega; enese kirjeldamine, sõbra kirjeldamine)
- ❖ Kodu ja lähiümbrus. Kodu ja koduümbrus, Võrumaa tuntumad vaatamisväärsused; igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.
- ❖ Kodukoht Eesti. Eesti asukoht ja sümboolika, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused, tähtpäevad ja kultuuritavad; Eestimaa keskkond ja loodus
- ❖ Riigid ja nende kultuur. Saksamaa: traditsioonid, tähtpäevad ja kombed, ajalugu, reisikirjeldused, biograafilised teemad.
- ❖ Igapäevaelu. Koolielu; tee küsimine ja juhatamine. Liiklus, vaba aja veetmine, elukeskkond, elukutsed; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad; viisakus ja kombed.
- ❖ Üks pikem jutustus, näit. või ka, samuti üksikud aktid mõnest draamateosest (näit. A. Goes „Das Brandopfer“, F. Raimund „Der Verschwender“, „Alpenkönig und der Menschenkind“,

Göbel/Nycander/Bolten „Für dich geschrieben“, W. Borchert „Nachts schlafen die Ratten doch“)

Õigekeelsus:

- ❖ Käänamise ja pööramise kordamine; arvsõnade käänamine (enamkasutatavad käänded; järgarvude ühildumine nimisõnadega soos, käändes ja arvus);
- ❖ tugevad ja nõrgad tegusõnad;
- ❖ sissejuhatuse sõnamoodustuse: prefiks, sufiks, adjektiivi lühivorm;
- ❖ umbisikuline tegumood;
- ❖ kaudne kõne ja küsimus;
- ❖ tingimuslaused;
- ❖ piltlikud väljendid, poeesia
- ❖ põhiarvude käänamine;
- ❖ tegusõna rektsioon;
- ❖ sõnade asetus lauses.

Õppetegevused

Vestluse kõrval leiavad tundides oma koha suulised ettekanded ja ümberjutustused loetud ning kuuldud tekstide põhjal. Õpilase aktiivsus tundides nii esineja kui tagasiside andjana on suurenenud. Terviktekstide lugemisel ning nendest arusaamiseks kasutavad õpilased erinevaid sõnaraamatuid ja teisi allikmaterjale. Tundides rakendatakse endiselt erinevaid aktiivõppe meetodeid (sh rühma-ja paaristöö), kus õpilased täiendavad üksteise teadmisi ja oskusi, kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid. Jätkuvalt täiendatakse sõnavara ja tehakse sõnadetöid, mis sisaldavad ka sünonüüme, antonüüme ja samas keeles sõnaseletusi. Häälendamist harjutatakse pikemate ja keerulisemaid sõnu sisaldavate keeleväanajate, luuletuste ja tekstide lugemisega.

Töö tekstiga: lugemiku või raamatu lugemine; laulude, pikemate luuletuste või ballaadide õppimine, ühine retsiteerimine; draamastseenide või kuuldemängu etendamine; valitud biograafia katkendite lugemine; pikemate kahekõnede koostamine ja esitamine; ümberjutustuste koostamine.

Saksa keele tundide õppesisu on endiselt tihedalt seotud ajaloo ning geograafia ainetundides õpitavaga (järved). Keeleõpetuses jälgitakse endiselt emakeeles toimuvat, võrreldakse erinevaid lauseõpetuse elemente ning stiile. Ka tekstilooma harjutused põhinevad emakeele ja kirjanduse tundides õpitul. Tunni rütmilise osa materjali valikul toimub koostöö muusikaõpetajaga.

IX klass

Õppesisu

Teemavaldkonnad:

- ❖ Mina ja teised. Huvid ja võimed, iseloom; tervis; suhted sõpradega ja lähikondsetega.
- ❖ Kodukoht Eesti. Eesti asukoht ja sümboolika, riigikord, tähtpäevad ja kultuuritavad, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused, loodus ja käitumine looduses, looduskaitse.
- ❖ Riigid ja nende kultuur. Saksamaa tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo-ja kultuurivaldkonnast; Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.
- ❖ Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Toitumisharjumused ning tervislik eluviis, suhtlemine teeninduses ja arsti juures; ametid ja kutsevalik.
- ❖ Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid; meediavahendid; reklaam; kultuuriline mitmekesisus.

Kirjandus/lektüür

- ❖ Novellid või elulood: näit. Martin Luther, Helen Keller, N. Sachs, H.Hesse;
- ❖ Detektiivjutud;
- ❖ Avastajad ja leiutajad näit. H.R.Hertz, W.Siemens, W.C.Röntgen, C.F.Benz jne.

Retsitatsioon

- ❖ Lüürika, ballaadid:
- ❖ Goethe, Schiller, Heine
- ❖ Maateadus/ajalugu: Saksamaa, Schveits, Austria, Lichtenstein
- ❖ Keeleline harjutamine:
 - Kuulav arusaamine,
 - Suuline ja kirjalik väljendus lektüüri ümberjutustamisel (kirjad, väikesed dialoogid)
 - Tegevuskäikude taasesitamine

Grammatika: (osaliselt kordav)

- ❖ Grammatiliste vormide kasutamine
- ❖ Mittetäielike abiverbide leksikiline äratundmine ja muutmine

- ❖ Lihtsate lausekonstruktsioonide identifitseerimine
- ❖ Transitiivsed ja mittetransitiivsed verbid
- ❖ Lauselühendamise esimesed printsiibid; relatiivlaused

Harjutused/kirjalikud tööd:

- ❖ Kuulamis-mõistmisharjutused — suuliselt ja kirjalikult;
- ❖ kirjaliku ja suulise väljendusoskuse arendamine ümberjutustustega lektüüri alusel (kirjad, väikesed dialoogid);
- ❖ tegevuskäigud;
- ❖ sõnastiku sihipärane kasutamine

Õppetegevused

9. klassis jätkub saksa keele õpe eelpool loetletud õppetegevuste baasil. Siiani kasutatud vestlus- ja jutustamisteemasid täiendatakse kirjeldustega suurmeeste elust (leidurite ja avastajate elukäigud, sotsiaalselt silmapaistvad inimesed). Jutustused või ka draamastseenid uuemast kirjandusest, võimalusel originaaltekstid. Luuletused, laulud, ümberjutustused, lühijutud. Tekstiloomes on võimalikud ümberjutustused, kokkuvõtted, loovtekstid; isikliku kirja ja erinevat tüüpi teadete kirjutamine; enda ja sõprade mitmekülgne iseloomustus. Lisaks sellele on õppetegevusteks tekstide kuulamine ja selle põhjal harjutuste tegemine; rollimängud ja rühmatööd; ettekanded; (lühireferaadid; töö sõnaraamatuga).

Lõimimine teiste ainetega

Saksa keele tundides kuulatakse laule, tõlgitakse sõnu, kasutatakse laulutekste erinevat liiki ülesannetes (muusikaõpetus), räägitakse Saksamaa kirjanike ja luuletajate elulugudest ja loomingust (kirjandus, ajalugu), Saksamaa tähtpäevadest, kommetest ja sümbolitest (ajalugu), ühiskonnast, kultuurist ja valitsemisest (ühiskonnaõpetus) ning geograafilisest asendist, taimestikust, loomastikust (geograafia). Lisaks tehakse ka rollimänge (draamaõpetus).

Võimalik metoodiline materjal

Inglise keel 1.-9. Klass

Õpetajale

Berestowska, A.; Sumera, A. *English in Puzzles*. TEA Kirjastus 2004

Basset, J. H. *The Pancake*. Stuttgart 1992
Guy, J. *British Kings and Queens*. 2004
Jaffke, C. *Rhythms, Rhymes, Games and Songs for the Lower School*. Stuttgart 1982
Jaffke, C. *Tongue Twisters and Speech Exercises*. Aids to English Teachers in Waldorf School. Stuttgart 1983
Jobling, P.M. *Ring Out, Wild Bells! English in Literature and History*. Oslo, Antropos 1992
Kiersch, J. *Foreign Language Teaching in Steiner Waldorf Schools*. Stuttgart 1992
Kostabi, L. *Pronunciation Practice*. Koolibri 2004
Kurm, Ü. *Enjoy your English 2. Textbook*. Koolibri 1998
Jõul, M.; Kurm, Ü. *Enjoy Your English 3. Textbook*. Koolibri 1998
Jõul, M.; Kurm, Ü. *Enjoy Your English 4. Textbook*. Koolibri 1999
Jõul, M.; Kurm, Ü. *I Love English 7. Student's Book*. Studium 2003
Morosova, N.; Petersen, N.; Petrova, M. *The Early Bird. Materials for Oral English Teaching in the Lower School, with Grammatical Orientation*. St. Petersburg 2001
Murphy, R. *Essential Grammar in Use*. Cambridge University Press 1990
Murphy, R. *English Grammar in Use*. Cambridge University Press 2002
Pikver, Ann. *Grammar is Easy*. TEA Kirjastus 2003
Saks, Katrin. *Mänge võõrkeeletundideks*. Tallinn Koolibri 1997
Tiivel, I. *English and Estonian Prepositions and Prepositional Words*. Ilmamaa 2001
Templeton, Alec. *Teaching English to Teens and Preteens*. 2013
Templeton, Alec. *Teaching Youngsters English*. 2017
Harrer, Dorothy. *An English Manual. For the Elementary School*. Waldorf Publications. 2004
Schmidt, Rudolf. *An English Grammar. The Language before Babel*. Waldorf Publications. 1997
Greer, Anne. *The Power of Grammar. A Phenomenological Approach*. Waldorf Publications. 2016
Dunn, Opal. *Introducing English to Young Children: Spoken Language*. 2013
Dunn, Opal. *Introducing English to Young Children: Reading and Writing*. 2014

Õpilasele

Allsop, J. *Ladybirds and Other Elementary Very short Stories in Authentic English*. London 1991
Captain Cook – *The Great Explorer*
Dickens, C. Christmas Carol
Doyle, A.C. *The Adventures of Sherlock Holmes*
Dr. Seuss. *The Cat in the Hat*. Boston 1985
Ingalls Wilder, L. *Little House in the big Woods*. Stuttgart 2000
Lemieux, M. *What is That Noise*. London 1985
London, J. *To Build a Fire*
Mansfeld, K. *The Garden Party*
Morris, P. *The Flying Enterprise*. Stuttgart 1998
Morris, P. *Ghosts at the Castle*. Stuttgart 2001
Morris, P. Mahatma Gandhi. *The man and his message*. Stuttgart 1997
Morris, P. *Robin Hood*. Stuttgart 2001
Sari *"Oranges and Lemons"* Level 0 and 1. Oxford

Taylor-Weaver, *The Farmer and the Goblin*

The Flying Enterprise

The Stories Of King Arthur

Wilder, L. *The Little House in the Big Woods*

Wells, H.G. *The Invisible Man*

Erinevad raamatud sarjast *Penguin Readers Level 2-5* ning sarjast Macmillan Readers Level 3-5 koos audiomaterjalidega

Vene keel 1.-9. Klass

Rahvalaulu ja –luule kogumikud, böliinad

Rodnitshok : *kniga dlja vneklassnogo čtenija v 1 klasse* . Arktous, 1996

Lauri Leesi .*Vene keel, minu arm*. Valgus, 1997.

Pesni, rasskazy, stihi . Stuttgart, 1992.

Stihi, skazki, rasskazõ, igrõ. Stuttgart, 1992.

Kasesalu, T. *Vene keele õpik 6. kl. I ja II osa*, Koolibri, 2014

Leesi, L. *Vene keel, minu arm*. Valgus. 2001

Pesni, igrõ, horovodõ. 1.kl. Stuttgart, 1994

Vene keele harjutusvara. 5.kl. TEA, 2003

Davajte družitj! I. 6.kl. Koolibri, 2004

Lihtne vene keele grammatika. 6.kl. TEA ,2003

Davajte družitj! II. 7.kl. Koolibri, 2004

Davajte družitj! Jaotusmaterjal. 7.kl. Koolibri, 2004

Russkij jazõk: bõstro i vesselo. 8.kl. TEA, 2002

Vjek Živi, vjek utšisj. 8.kl. Koolibri, 2004

Lihtne vene keele grammatika. 9.kl. TEA, 2003

Grammatika russkovo jazõka v illjustratsijah. 9.kl. Moskva, 2002

15 AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“

Ainevaldkonna õppeained

❖ Matemaatika

❖ Vormijoonistamine

15.1 MATEMAATIKA

Matemaatika õpetamine toimub Väikeses Werrone koolis perioodõppe vormis, matemaatikaalaste oskuste kinnistamiseks rakendab õpetaja väljaspool õppeperioodi vastavalt kooli tunnijaotusplaanile harjutustunde. Matemaatikat õpetab põhikooli I-II astmes valdavalt klassiõpetaja, III kooliastmes kaasatakse vastava erialaõpetusega aineõpetaja.

Esimesel kooliastmel kasvab matemaatika välja lapse igapäevaeluga lähedalt seotud tegevustest ja seda laiendatakse sammhaaval. Matemaatika tunni- ja kodused tööd teeb õpilane ainevihikusse. Algastmes on ainevihik valgete lehtedega. Ülesannete lahendamiseks võib II kooliastmes kasutusele võtta ruudulised vihikud.

Mitmesugused uurimused näitavad tänapäeva õpilastel üha suurenevaid raskusi matemaatilise mõtlemise arendamisel. Ühtki teist ainet ei samastata niipalju koolisuutlikkuse ja intelligentsusega. Mittetoimetulek matemaatikas võrdsustub tihti mittetoimetulekuga kõikjal, tähendades lihtsalt rumal olemist. Õpetaja ülesandeks on ennetada tühimust ja meeleheidet, mida tekitavad ülejõu käivad ülesanded. Vastavalt võimetele on eduelamus matemaatikas iga õpilase vajadus ja õigus. Diferentseeritud ülesanded matemaatikas on enesestmõistetavus, samuti võib osutuda vajalikuks õpetaja metoodikaalne koolitus või konsultatsioon, abiõpetaja kaasamine. Matemaatika üht osa, mis hõlmab geomeetrilisi kujundeid, on lõimitud eraldi ainesse vormijoonistus. Vormijoonistus on omakorda seotud eesti keelega (matemaatikas kajastub see korrektse kirjaga tekstülesannetes) ja kunstiõpetusega (vahakriidid töövahendina) muutudes 4. klassis geomeetriaks (mis on omakorda matemaatika osaks).

Väikeses Werrone Koolis on matemaatika õpetamine jagatud kolme astmesse. Esimesel astmel, mis hõlmab viit esimest klassi, kasvab matemaatika välja lapse igapäevaeluga lähedalt seotud tegevustest ja seda laiendatakse sammhaaval. Ülejäänud kaks astet tulevad vastavalt 6-8 klassis teine aste ja 9 klassis kolmas aste. Loogika kui matemaatika põhiline tulemuseni jõudmise viis on saanud tähtsaks vahendiks inimtegevuses tervikuna. Matemaatikatundides harjutatakse erinevate olukordade analüüsimist, püütakse jõuda antud faktidest loogiliste arutluste kaudu järeldusteni, õpitakse olulist eristama ebaolulisest, hüpoteese püstitama, ümber lükkama või tõestatama. Kõik need oskused tulevad kasuks ka teiste ainete õppimisel. Loogilise mõtlemise kultuuri järkjärguline arendamine matemaatika kaudu on osa üldisest mõtlemisvõime arendamisest. Järjepidev harjutamine, mida matemaatika nõuab, on oluline element tahtekasvatases.

Matemaatikapädevus põhikooli lõpuks

Matemaatika õpetamise eesmärgiks on kujundada põhikooliõpilastes eakohane matemaatikapädevus, see tähendab suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ja meetodeid erinevates ülesannetes nii matemaatikas kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades

ning mõista matemaatika sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust; oskus püstitada probleeme, leida sobivaid lahendusstrateegiaid ja neid rakendada, analüüsida lahendusideed ja kontrollida tulemuse tõesust, loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning selleks erinevaid esitusviise kasutada ja neist aru saada.

Matemaatika õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- ❖ tunneb matemaatilisi mõisteid ja seoseid;
- ❖ arutleb, põhjendab ja tõestab loogiliselt;
- ❖ kasutab tüüpülesannete lahendusstrateegiaid ja lahendab probleemülesandeid;
- ❖ oskab infot esitada teksti, graafiku, tabeli, diagrammi ja valemina;
- ❖ kasutab õppides info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- ❖ oskab analüüsida ja jõuab olemasolevate faktide põhjal arutluse kaudu järeldusteni;
- ❖ rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- ❖ teab ainevaldkonnaga seotud erialasid ja ameteid ning hindab oma võimeid ja huvi siduda tulevased õpingud matemaatikaga seotud valdkondadega.

Üldpädevuste kujunemine matemaatika aineõppes põhikooli jooksul

Matemaatika õppimise kaudu kujundatakse ja arendatakse matemaatilise pädevuse kõrval kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus.

Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, milles õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatiliste avastustega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine arendab õpilastes selliseid iseloomuomadusi nagu sihikindlus, püsivus, visadus, täpsus ja tähelepanelikkus, samuti õpetab distsipliini järgima. Lahendades matemaatikaülesandeid, tekib huvi ümbritseva vastu ning arusaamine looduseadustest. Õpilased õpivad märkama matemaatika seotust igapäevaeluga, aga ka aru saama, et matemaatika alusteadmised aitavad paremini teisi teadusi mõista.

- *I kooliaste* - Tunni rütmilises osas õpitakse tundma eesti luuletajate ja heliloojate loomingut. Kuupidude ja tähtpäevade tähistamisega aidatakse õpilasel mõista, et teatud tavad ja kombed on omased teatud kultuurile.

- II kooliaste - Õpitakse tundma erinevaid kultuure ja inimesi. Õpitakse respekteerima erisusi ja hindama neid kui kultuurilist mitmekesisust ning kultuuride vastastikuse rikastamise vahendit.

- III kooliaste - Uuritakse ühiskonnas toimuvaid protsesse eri rahvusi, erinevaid usundeid, erinevat sotsiaalset positsiooni jms silmas pidades.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus.

Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse selleteemaliste ülesannete lahendamise kaudu. Paaris- ja gruppitöödega arendatakse õpilastes koostöö- ja vastastikuse abistamise oskusi, kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilaste suhtes.

-III kooliaste: Keskendutakse ühiskonna eri sektorite (avaliku, tulundus- ja mittetulundussektori) toimimisele ning nende seostele. Õpilastele tutvustatakse võimalusi osaleda tegevustes paikkonna hüvanguks ning teda julgustatakse neis tegevustes osalema. Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse selle-teemaliste ülesannete lahendamise kaudu. Paaris- ja gruppitöödega arendatakse õpilastes koostöö- ja vastastikuse abistamise oskusi, kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilaste suhtes.

Enesemääratluspädevus

Matemaatikas on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilastel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

- I kooliaste - Tähelepanu all on positiivse hoiaku kujundamine õppimisse ning esmaste õpioskuste omandamise toetamine. Mänguliste tegevuste abil aidatakse õpilasel õppida tundma ennast ja lähiümbruse töömaailma, tuginedes kogemustele igapäevaelust. Õpilasele tutvustatakse erinevaid tegevusalasid ja ameteid, nende olulisust ning omavahelisi seoseid.

- II kooliaste - Keskendutakse õpilase sotsiaalsetele ja toimetulekuoskustele, oma huvide ja võimete tundmaõppimisele ning arendamisele. Eesmärk on aidata õpilasel kujundada põhilisi õpioskusi, empaatiavõimet ning suhtlemis- ja enesekontrollioskusi. Õpilasele tutvustatakse erinevaid elukutseid ja töid ning nende seost inimeste individuaalsete eelduste ja huvidega.

Õpipädevus

Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada õpimaterjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsimise ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Oluline on ka üldistamise ja analoogia kasutamise oskus, samuti oskus kanda õpitud teadmised üle elus ette tulevatesse olukordadesse. Osa matemaatikateadmistest peaks õpilane saama uurimusliku õppetöö kaudu ja interneti võimalusi kasutades.

Suhtluspädevus

Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalik info. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek eri viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud infot mõista, seostada ja edastada.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.

Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõendus põhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.

- *I kooliaste* - Toetutakse õpilase kogemustele igapäevaelu nähtuste ning looduse vahetul kogemisel. Pööratakse tähelepanu kodu- ja kooliümbruse keskkonnaküsimustele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada. Kavandatakse praktilisi tegevusi, mõõdetakse ja arvutatakse, tehakse jooniseid, meisterdatakse mudeleid ja makette.

- *II kooliaste* - Keskendutakse peamiselt koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide käsitlemisele. Arendatakse tahet osaleda keskkonnaprobleemide ärahoidmises ja lahendamises ning kujundatakse keskkonnavalast otsustamisoskust. Arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja elukeskkonna väärtustamist, õpitakse teadvustama end tarbijana ning toimima keskkonda hoidvalt. Kavandatakse praktilisi tegevusi, mõõdetakse ja arvutatakse, tehakse jooniseid, meisterdatakse mudeleid ja makette.

- *III kooliaste* - Keskendub kohalike ning globaalsete keskkonna- ja inimarenguprobleemide käsitlemisele. Eesmärk on kujundada arusaama loodusest kui terviksisüsteemist, looduskeskkonna haprusest ning inimese sõltuvusest loodusvaradest ja -ressurssidest. Kavandatakse praktilisi tegevusi, mõõdetakse ja arvutatakse, joonestatakse, meisterdatakse mudeleid ja makette. Kodutööde juures kasutatakse IKT vahendeid.

Ettevõtlikkuspädevus

Ettevõtlikkuspädevust arendatakse eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu. Erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust

- *I kooliaste* - Keskse kohal on sallivuse, üksteise kuulamisoskuse ja koostegutsemise harjutamine.

- *II kooliaste* - Püütakse toetada õpilase initsiatiivi ning pakkuda talle võimalusi ja abi ühisalgatusteks. Õpilasi innustatakse iseseisvalt tegutsema ühise eesmärgi nimel ning võtma sellega kaasnevat vastutust ja kohustusi. Oluline on suunata õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi ning aidata neil kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust.

- *III kooliaste* - Keskendutakse õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, õpioskuste arendamisele ning esmaste kutsevalikutega seostamisele. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia. Õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamise võimalustest ning julgustatakse neid kasutama.

Digipädevus

Alates II ja III kooliastmest kasutatakse matemaatikat õppides digivahendeid info leidmiseks ning saadud teabega probleemülesannete lahendamiseks, sh loovate ja alternatiivsete lahenduskäikude leidmiseks. Digitaalse sisuloo oskust arendatakse uurimus- või loovtööde koostamise ja vormistamise kaudu. Isikuandmeid sisaldavaid ülesandeid koostades ja lahendades pööratakse tähelepanu internetiturvalisusele.

- *III kooliaste* - Õpilane harjub internetis liikudes eristama avalikku ja isiklikku sfääri ning valima selle põhjal õiget suhtlusviisi. Protsentiarvutuses arendatakse kriitilise teabeanalüüsi oskusi. Õpitakse mõistma ja analüüsima meedia rolle ühiskonnas, sealhulgas majanduselusel, ning kasutama meediat teabeallikana. Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväärsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane hakkab leitud teavet järjest rohkem kasutama isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides).

Läbivad teemad matemaatikas

Õppekava üldosas toodud läbivad teemad realiseeritakse põhikooli matemaatikaõpetuses eelkõige õppetegevuse sihipärase korraldamise ja käsitletava aine juures viidete tegemise kaudu.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Oma tunnetusvõimete reaalne hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise lähtetingimusi. Suunates õpilast arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi, kujuneb õpilases matemaatika õppides järk-järgult õppimise vajaduse tajumise ning iseseisva õppimise oskus. Ka hindamise käigus hinnangu andmine aitab kaasa õpilase võimele abstraktselt ja loogiliselt mõelda.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Probleemistik jõuab matemaatikakursusesse eelkõige ülesannete kaudu, milles kasutatakse reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamise kohta. Neid andmeid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ning õpetatakse väärtustama elukeskkonda, kujundatakse kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust, hinnatakse kriitiliselt keskkonna ja inimarengu perspektiive. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentiarvutus, muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika ning statistika elemendid.

Kultuuriline identiteet. Tutvustatakse matemaatika ajaloo elemente ning seostatakse ühiskonna ja matemaatikateaduse areng. Protsentiarvutuse ja statistika abil kirjeldatakse ühiskonnas toimuvaid protsesse mitmekultuurilisuse teemaga seondult (eri rahvused, erinevad usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Käsitletakse eelkõige matemaatikat ja teisi õppeaineid lõimivate ühistegevuste (uurimistööde, rühmatööde, projektide jt) kaudu, millega arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste isikute tegevusviiside ja arvamuste suhtes. Sama teemaga seondub näiteks protsentiarvutuse ja statistika elementide käsitlemine, mis võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Matemaatika õpetus pakub võimalusi ise avastada, märgata seaduspärasusi ning seeläbi aidata kaasa loovate inimeste kujunemisele. Seaduspärasusi avastades rakendatakse mitmesugust õpitarkvara. Matemaatikakursuse lõimingu kaudu tehnoloogia ja loodusainetega saavad õpilased ettekujutuse tehnoloogiliste protsesside kirjeldamise ning modelleerimise meetoditest, kus matemaatikal on tihti lausa olemuslik tähendus (ja osa). Õpilase jaoks avaneb see eelkõige tegevusi kavandades ja ellu viies ning lõpptulemusi hinnates rakendatavate

mõõtmiste ja arvutuste kaudu. Õpilast suunatakse kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi *IKT*), et lahendada elulisi probleeme ning tõhustada oma õppimist ja tööd.

Teabekeskond. Seondub eriti oma meediamanipulatsioone käsitlevas osas tihedalt matemaatikakursuses käsitletavate statistiliste protseduuride ja protsentarvutusega. Õpilast juhitakse arendama kriitilise teabeanalüüsi oskusi.

Tervis ja ohutus. Realiseerub matemaatikakursuses ohutus- ja tervishoiualaseid reaalseid andmeid sisaldavate ülesannete kaudu (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, muid riskitegureid käsitlevate andmetega protsentülesanded ja graafikud). Eriti tähtis on kiirusest tulenevate õnnetusjuhtumite põhjuste analüüs. Matemaatika sisemine loogika, meetod ja süsteemne ülesehitus on iseenesest olulised vaimselt tervet inimest kujundavad tegurid. Ka emotsionaalse tervise tagamisel on matemaatikaõpetusel kaalukas roll. Ahaaefektiga saadud probleemide lahendused, kaunid geomeetrilised konstruktsioonid jms võivad pakkuda õpilasele palju meeldivaid emotsionaalseid kogemusi. Matemaatika õppimine ja õpetamine peaksid pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone.

Väärtused ja kõlblus. teemaga kaasneb eelkõige selle kõlbeline komponent – korralikkuse, hoolsuse, süstemaatilisuse, järjekindluse, püsivuse ja aususe kasvatamine. Õpetaja eeskujul on oluline roll tolerantse suhtumise kujunemisel erinevate võimetega kaaslastesse.

15.1.1 Matemaatika I kooliastmes

1-3 klassi

Juhtmotiivid

Algastmes elab laps matemaatikasse sisse kogu oma läbielamisvõimega. Maailm on lapse jaoks tervik ja matemaatikaõpetus arvestab seda, liikudes tervikult osadeni. Lähtudes 1-st kui tervikust, saadakse kvalitatiivsel teel kõik teised arvud 1 -10-ni. Arv on midagi, mis esineb tervikus paljususena. Arvude kirjutamist võib alustada rooma numbritega, mis on vähem abstraktsed kui araabia numbrid. Matemaatilised mõisted moodustuvad seoses konkreetse tajumusega. Märksõnadeks on konkreetsus, pildilisus, liikumine. Erinevate liikumisvormide läbi ning koordinatsiooniharjutustega muutub arvutamine algklassides sisemiselt omaseks tegevuseks. Ainult sümbolilise esitusviisiga pole see saavutatav. Kvantitatiivsete arvukujutlustega vabalt ümberkäimise harjutamiseks kasutatakse rütmi. Selle näiteks on erinevad, peenmotoorikat või kogu keha liikumist haaravad loendamisrütmid. Rütmilis-liigutuslikult õpitakse alguses ka korrutustabeli ridu.

Arengupsühholoogia viitab olulisele muutusele lapse üheksanda eluaasta paiku. Tema side maailmaga muutub distantseeritumaks. Nüüd saab võimalikuks nelja põhitehte abstraktne käsitlemine. Geomeetriateemasid käsitletakse esimeses kooliastmes vormijoonistamises, mis on matemaatikat toetav õppeaine.

Matemaatika õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

Õpilane:

- ❖ saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid rakendada;
- ❖ loendab ümbritseva maailma esemeid ning liigitab ja võrdleb neid ühe-kahe tunnuse alusel;
- ❖ loeb, mõistab ja selgitab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- ❖ kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ning mõõtühikuid;
- ❖ märkab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- ❖ mõistab matemaatika olulisust, seost ümbritsevaga
- ❖ tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;

I Klass

Õppetegevused

- ❖ Peen- ja jämemotoorika harjutused, rütmi ja koordineerimisharjutused, ruumis orienteerumine.
- ❖ Arvude tajumine – harjutused erinevatele meeltele;
- ❖ Loendamine;
- ❖ Mälu arendamine;
- ❖ Rooma numbrite, araabia numbrite kirjutamine;
- ❖ Peastarvutamine, analüütiliselt ja sünteetiliselt harjutatud arvutustehete kirjapanek;
- ❖ Õpetaja jutustatud arvutamislugu kuulamine, kujutluspildi loomine, lahenduse otsimine, ühine ülesande vormistamine vihikusse;
- ❖ Erinevate abivahenditega arvutamine, matemaatilised mängud.

Õppesisu

- ❖ Arvud. Arvude olemus. Arv 0.

- ❖ Rooma numbrid. Araabia numbrid. Arvude ehitus kümnendsüsteemis. Ühe- ja mitmekohalised arvud.
- ❖ Arvuruum 1-110. Loendamine.
- ❖ Hulkade võrdlemine: suurem, väiksem, võrdne.
- ❖ Nelja põhitehte olemus. Liikmed.Tulemus. Tehtemärgid. Võrdus.
- ❖ Liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine 20 piires. Peastarvutamine.
- ❖ Liitmistabel.
- ❖ Korrutustabel rütmilise reana (1 – 5 9 ja 10).
- ❖ Paaris- ja paaritud arvud.
- ❖ Ühetehteliste tekstülesannete pildiline ja suuline koostamine ja lahendamine.

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab lugeda ja kirjutada naturaalarve 110-ni;
- ❖ tunneb nelja matemaatika põhitehet;
- ❖ arvutab nelja põhitehte abil peast 20 piires;
- ❖ oskab korrutustabelit rütmilise reana (1–5, 9 ja 10);
- ❖ lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid ja hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- ❖ koostab ühetehtelisi tekstülesandeid.

II Klass

Õppetegevused

- ❖ Peenmootorika ja liikumisharjutused;
- ❖ Rütmi- ja koordineerimisharjutused;
- ❖ Ruumis orienteerumine;

- ❖ Mälu treenimine;
- ❖ Peastarvutamine;
- ❖ Ahelülesanded;
- ❖ Kombineeritud ülesanded;
- ❖ Arvude omaduste vaatlev tundmaõppimine;
- ❖ Tekstülesannete lahendamine;
- ❖ Teksti lugemine, mõistmine, küsimuse esitamine;
- ❖ Matemaatilised mängud.

Õppesisu

- ❖ Arvuruumi laiendamine kuni 1100-ni. Arvude ehitus kümnendsüsteemis.
- ❖ Arvu asukoht arvureas. Arvude võrdlemine. Võrratusemärk.
- ❖ Korrutustabel 10-ni. Korrutustabeli pildiline kujutamine.
- ❖ Seaduspärasused arvuridades. Seosed arvuridade vahel.
- ❖ Arvude kvaliteedid. Arvu tegurid. Kordarv ja algarv. Täiuslikud arvud.
- ❖ Liitmise ja lahutamise ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed.
- ❖ Peastarvutamine 100 piires.
- ❖ Kahe tehtega tekstülesannete koostamine ja lahendamine.
- ❖ Aja mõõtmine. Kell. Kalender.

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja

- ❖ oskab lugeda, kirjutada, järjestada ja võrrelda naturaalarve 1100-ni;
- ❖ oskab lugeda ja kirjutada järgarve;
- ❖ liidab ja lahutab peast 100 piires;
- ❖ korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires;

- ❖ oskab korrutustabelit rütmilise reana;
- ❖ eristab paaris- ja paarituid arve;
- ❖ analüüsib ja lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid ja hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- ❖ koostab ühetehtelisi tekstülesandeid;
- ❖ tunneb ja kasutab õpitud ajaühikuid (h, min, s; veerand, pool, kolmveerand tundi) ja nendevahelisi seoseid;
- ❖ oskab teisendada õpitud ajaühikuid;
- ❖ oskab arvutada täistundidega;
- ❖ tunneb kella ja kalendrit, seostab neid oma elu tegevuste ja sündmustega.

III Klass

Õppetegevused

- ❖ Korrutustabeli omandamine;
- ❖ Mälu treenimine;
- ❖ Peastarvutamine;
- ❖ Maagiliste ruutude lahendamine;
- ❖ Kirjalik arvutamine;
- ❖ Tekstülesannete koostamine ja lahendamine;
- ❖ Inimese kehaga seotud pikkusmõõtude kasutamine;
- ❖ Erinevate suuruste praktiline mõõtmine, mõõtühikute kasutamine, teisendamine;
- ❖ Mõõtmisega seotud tegevused (poe mängimine, ruumi plaani joonistamine jne);
- ❖ Matemaatilised mängud, nuputamisülesannete lahendamine.

Õppesisu

- ❖ Arvuruumi laiendamine 1 000 000-ni.
- ❖ Arvude ehitus kümnendsüsteemis: arvu järk, järguühik, järkarv, järguühiku kordne, arvu esitamine järkarvude ja järguühikute kordsete summana.
- ❖ Mitmekohaliste arvude kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires.
- ❖ Kirjalik korrutamine kahekohalise arvuga. 0 ja 1 korrutamistehtes.
- ❖ Kirjalik jagamine ühekohalise jagajaga.
- ❖ Peastarvutamine 100 piires.
- ❖ Arvavaldis.
- ❖ Tehete järjekord.
- ❖ Sulgude kasutamine.
- ❖ Korrutustabel. Ruutarvude rida 12-ni.
- ❖ Kahe ja enama tehtega tekstülesanded. Nende koostamine ja lahendamine.
- ❖ Suurus kui mõõtmise tulemus.
- ❖ Pikkuste mõõtmine.
- ❖ Vanad pikkusühikud.
- ❖ Vanad mõõtühikud: süld, vaks, jalg, küünar.
- ❖ Millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter.
- ❖ Pikkusühikutevahelised seosed
- ❖ Lõigu pikkuse mõõtmine.
- ❖ Murdjoone pikkus.
- ❖ Hulknurga ümbermõõdu mõõtmine ja arvutamine.
- ❖ Massi mõõtmine. Vanad massiühikud.
- ❖ Gramm, kilogramm, tsentner, tonn. Massiühikutevahelised seosed.
- ❖ Mahu mõõtmine. Vanad mahumõõdud. Liiter.
- ❖ Väärtuste mõõtmine.

- ❖ Euro ja sent. Käibivad rahatähed ja mündid.
- ❖ Aja mõõtmine. Ajaühikud: sekund, minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand.
- ❖ Ajaühikute vahelised seosed.
- ❖ Aja arvutamine kella ja kalendri abil.
- ❖ Suuruste võrdlemine.
- ❖ Nimega arvudega arvutamine (peast ja kirjalikult).
- ❖ Tutvumine erinevate geomeetriliste kujunditega läbi vormijoonistamise ainekava:
kolmnurk, nelinurk, viisnurk, kuusnurk, nende küljed, tipud, nurgad; ruut, ristkülik, võrdkülgne kolmnurk, teravnurk, nürinurk, täisnurk; poolring, ring, ellips, spiraal, lemniskaat.
- ❖ Tutvumine tasandiliste ja ruumiliste kujunditega ja nende ruumist leidmine.
- ❖ Geomeetriliste kujundite rühmitamine nende ühiste tunnuste alusel;

Õpitulemused I kooliastme lõpuks

Arvutamine

3.klassi lõpetaja:

- ❖ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0 – 1 000 000-ni;
- ❖ teab arvude ehitust kümnendsüsteemis - esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
- ❖ loeb ja kirjutab järgarve;
- ❖ liidab ja lahutab peast arve (ka nimega arve) 100 piires, kirjalikult 10 000 piires;
- ❖ valdab korrutustabelit; korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires;
- ❖ tunneb nelja aritmeetilise tehete liikmete ja tulemuste nimetusi;
- ❖ määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud; korrutamine/jagamine; liitmine/lahutamine).

Mõõtmine ja tekstülesanded

3.klassi lõpetaja:

- ❖ kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust temale tuttavate suuruste kaudu; teab vanu mõõtmisviise ja mõõtühikuid;

- ❖ oskab nimega arvudega arvutada peast ja kirjalikult;
- ❖ hindab looduses kaugusi ning lahendab liiklusohutuse ülesandeid;
- ❖ teab ajaühikute vahelisi seoseid;
- ❖ tunneb kella ja kalendrit ning seostab seda oma elu tegevuste ja sündmustega;
- ❖ mõõdab väärtusi; oskab lugeda raha; teab mõisteid euro ja sent;
- ❖ analüüsib ja lahendab iseseisvalt erinevat tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid ning hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- ❖ koostab ja lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid.

Geomeetrilised kujundid

3.klassi lõpetaja:

- ❖ eristab ja joonestab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (kolmnurk, nelinurk, viisnurk, kuusnurk, nende küljed, tipud, nurgad; ruut, ristkülik, võrdkülgne kolmnurk, teravnurk, nürinurk, täisnurk; poolring, ring, ellips, spiraal, lemniskaat)
- ❖ leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi kujundeid;
- ❖ rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
- ❖ mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- ❖ mõõdab murdjoone pikkuse;
- ❖ mõõdab õpitud hulknurkade külgede pikkused ja arvutab nende ümbermõõdu.

Lõimimine teiste ainetega

Tulenevalt põhitunni ülesehitusest on iga matemaatikatunni osaks liikumismängud, rütmi-mängud ja laulud, salmid või ka pillimäng. See loob tiheda seose *muusikaõpetuse*, *liikumise* ja *eesti keelega*. Põhitunni jutustamisosa, kus kolmandas klassis räägitakse Vana Testamendi loomislugusid, seob matemaatikatunnid *religiooniõpetuse* ja *eesti keele* õppimisega. *Vormijoonistamine*, milles kolmandal kooliaastal tegeldakse geomeetriliste põhivormide keerukate kombinatsioonide joonistamisega toetab tugevalt ruumilise ja loogilise mõtlemise arengut. *Eurütmilised* liikumisharjutused mööda sirg- ja kõverjoont ning erinevaid geomeetrilisi kujundeid toetavad nende geomeetriliste vormide ning nende osade õppimist; kujundeid läbi liikudes tunnetatakse nende komponente, õpitakse märkama eri kujundite sarnasusi ja erinevusi ning seoseid tasapinnaliste kujundite vahel. Ainevihiku kujundamisel lõimitakse mate-maatika õppimine *kunstiõpetusega*. Samuti õues-õppe tundides, kus tegeletakse looduslike vormide ja

materjalidega. Viimaste tundmaõppimine toetab ka **käsitööõpetust**. Mõõtmisi ja kaalumisi kasutatakse praktiliselt lihtsa toiduvalmistamise ja küpsetamise juures. Matemaatika õppimine seostub tihedalt ka **võõrkeelte** õppimisega, kus mängitakse arvutamise seotud rollimänge, harjutatakse mõõtmist.

Erinevused riiklikust õppekavast I kooliastmes

I kooliastme õppesisust jäävad välja teemad Täht arvu tähisena ja Tähe arväärtuse leidmine võrdustes. Harilike murdude õppimine ja kasutamine jääb II kooliastmesse. I kooliastmes ei kasutata õppetöös süle- ega lauaarvuteid.

Geomeetria teemasid käsitletakse esimeses kooliastmes vormijoonistamises, mis on matemaatikat toetav õppeaine.

Valik metoodilist kirjandust

1.-3. klassi, õpetajale

Baravalle, Hermann, *Rechnenunterricht und der Waldorfschulplan*, 1984

Bindel, Ernst, *Das Rechnen*, 1996

Keller, Thor, *Aus der Praxis des Mathematikunterrichtes der 1.–5. Klasse der Waldorfschule*, 2004

Kubri, K., Palu, A., Vares, M. Matemaatika tööraamat 1. klassile I ja II osa. Koolibri, 2021

Kubri, K., Palu, A., Vares, M. Matemaatika tööraamat 2. klassile I ja II osa. Koolibri, 2022

Kubri, K., Palu, A., Vares, M. Matemaatika 3. klassile. Koolibri, 2017

Raud, A., Tamme, K. Jutulindude reisilood. Loendame ja arvutame mängides. Sarjast „Loendame ja õpime mängides“, Koolibri, 2018

15.1.2 Matemaatika II kooliastmes

4-6. klass

Juhtmotiivid

Varasem välismaailma ja hingemaailma kooskõla n.ö. murdub. Seda muutust hingelises läbi- elamises järgib ka matemaatika ainekava – 4. klassis hakatakse õpetama harilikke murde. Oluline on muuta murru tekkimine elamuseks. Murdude mõistmiseks ja murdarvudega arvutamiseks tuleb neid käsitleda kolmel viisil: tervikult osadele, osalt tervikule ja võrdluse teel. 5. klassis järgneb arvutamine kümnendmurdudega. 6. klassist alates on tähtsaimal kohal arvutamise praktiline rakendamine. Tehtav peab omama inimlikku tähendust. Raamatupidamise põhimõtteid, intress- ja protsentarvutust õpetades on võimalik toetada lapse arengut ning muuta mõistetavaks oluline osa tänapäevalust. Matemaatikat toetavaks õppeaineks on esimeses neljas klassis vormijoonistus, millest 5. klassis areneb välja geomeetria. Geomeetria eesmärk on kujutlusvõime arendamine. 5. klassi geomeetria on

vabakäegeomeetria. See on üleminek vabakäega vormijoonistuselt matemaatilise täpsusega geomeetria. Joonistamisrõõmust kujunevad hoolikus ja täpsus. Vabakäegeomeetrias harjutatakse proportsioonide ja suhete hindamist, püütakse saavutada suunatud liikumise kindlust. Õpilane peab üha rohkem õppima geomeetrilisi seaduspärasusi tunnetama, mõttega haarama ja kasutama, et siis praktilis-joonistuslikult leida lahendus. Lisanduvad geomeetriaga seotud mõisted. 6. klassi geomeetrias ei tulene joonistamise esteetiline kvaliteet mitte enam dünaamikast, vaid korrast. Selleks peab õpilane omandama sirkli, joonlaua, nurklaua ja malli asjakohase kasutusoskuse. Joonestusvahendid toovad kaasa ka probleemi: geomeetria muutub abstraktseks ega paku enam vahetut läbielamist. Selle vältimiseks tuleb õpilastele ikka ja jälle luua võimalus imestada. Nii on esimene sirkligeomeetria 6. klassis seotud täpse geomeetrilise joonise ilust tuleneva tundeelamusega. Et see õnnestuks, peab õpilane õppima täpselt joonestama.

Õpitulemused

II kooliastme lõpuks õpilane:

- ❖ tunneb probleemülesannete lahendamise üldist skeemi;
- ❖ leiab ülesannetele erinevaid lahendusteid;
- ❖ avaldab oma arvamust, oskab selgitada oma mõttekäike, tunneb oma tugevaid ja nõrku külgi;
- ❖ näitab üles initsiatiivi lahendada ettetulevaid matemaatilist laadi probleeme;
- ❖ oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab teha paaris-ja rühmatööd;
- ❖ oskab leida vastuseid oma küsimustele, vajaduse korral otsib abi ja infot erinevatest allikatest;

IV klass

Õppesisu

- ❖ peastarvutamine;
- ❖ ruutarvude rida 20-ni;
- ❖ naturaalarvud miljonini. Arvude esitamine järguühikute kordsete summana;
- ❖ põhitehted: liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine. Liitmise ja korrutamise omadused.
- ❖ kirjalik korrutamine;
- ❖ kirjalik jagamine kahe- ja kolmekohalise jagajaga.
- ❖ jäägiga jagamine. 0 ja 1 jagamistehtes. Jagamine ja korrutamine järguühikutega;

- ❖ täht arvu tähisena, tähe arväärtuse leidmine;
- ❖ harilik murd. Murdarvu kvalitatiivne sisu;
- ❖ murdosade suuruste võrdlemine;
- ❖ osa leidmine tervikust. Terviku leidmine osa suuruse järgi;
- ❖ harilike murdude taandamine ja laiendamine. Liigmurru teisendamine segaarvuks ja vastupidi. Ühenimeliste ja lihtsamate erinimeliste murdude liitmine ja lahutamine;
- ❖ korrutamine ja jagamine harilike murdudega;
- ❖ tekstülesannete koostamine ja lahendamine.

Taotletavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- ❖ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini) ja harilikke murde;
- ❖ leiab võrdustes tähe arväärtuse proovimise või analoogia põhjal;
- ❖ oskab tunneb harilikku murdu, kujutab harilikku murdu joonisel osana tervikust;
- ❖ oskab harilikke murde taandada ja laiendada, teisendab liigmurde segaarvuks ja vastupidi;
- ❖ arvutab peast ja kirjalikult naturaalarvudega ja lihtsamate harilike murdudega, rakendab tehete järjekorda;
- ❖ tunneb tehete omadusi ja tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- ❖ lahendab kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid, hindab tulemuse reaalsust.
- ❖ ruutarvude rida 20-ni;

Lõimimine teiste ainetega

Tunnialguse rütmiharjutustes lõimitakse matemaatika, muusika ja liikumine. Muusikaõpetuses käsitletakse nootide pikkusi, taktimõõtu, mis on otseselt seotud murdarvudega. Plaani joonistamine ühendab koduloo õppimise matemaatikaga. Tekstülesannete sisu võib olla seotud kodukoha ajaloo või loomaõpetusega. Tekstülesannete lahendamisel harjutatakse tekstist arusaamist, lahenduste vormistamisel jälgitakse korrektset keelekasutust, pööratakse tähelepanu õigekirjale ja lauseehitusele

V klass

Õppesisu

Arvutamine

- ❖ peastarvutamine. Kirjalik arvutamine naturaalarvudega;
- ❖ jaguvuse tunnused (2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga ja 10-ga);
- ❖ algarv, kordarv. Eratostenese sõel;
- ❖ arvu lahutamine algteguriteks. Arvude ühistegurid. Suurim ühistegur. Arvude ühiskordsed. Väikseim ühiskordne;
- ❖ harilik murd. Murru taandamine ja laiendamine. Arvutamine harilike murdudega. Harilike murdude võrdlemine. Pöördarv;
- ❖ kümnendmurd. Kümnendmurdude võrdlemine. Kümnendmurru ümardamine etteantud täpsuseni. Neli põhitehet kümnendmurdudega. Kümnendmurdude korrutamine ja jagamine järguühiku- tega. Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks. Lõpliku kümnendmurru teisendamine harilikuks murruks;
- ❖ mõõtühikud. Mõõtühikute teisendamine;
- ❖ kolme ja enama tehtega tekstülesannete koostamine ja lahendamine.

Vabakäegeomeetria:

- ❖ punkt. Sirglõik. Kiir. Sirge. Sirgete lõikumine, ristuvad sirged. Paralleelsed sirged;
- ❖ nurk. Nurkade liigid (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk). Kõrvunurgad. Tippnurgad;
- ❖ ring. Ringjoon. Kõõl. Diameeter. Raadius. Sektor. Segment. Lõikaja. Puutuja;
- ❖ kõõlhulknurgad;
- ❖ kolmnurk. Võrdkülgne, võrdhaarne ja täisnurkne kolmnurk;
- ❖ ruut. Ristkülik. Trapets. Romb.

Taotletavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- ❖ loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljardini) ja positiivseid ratsionaalarve;
- ❖ arvutab peast ja kirjalikult naturaalarvudega ja positiivsete ratsionaalarvudega, rakendab tehete järjekorda;
- ❖ sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga ja 10-ga);

- ❖ eristab alg- ja kordarve;
- ❖ esitab naturaalarvu algtegurite korrutisena, leiab arvude suurima ühisteguri ja vähima ühiskordse;
- ❖ ümardab arvu etteantud täpsuseni;
- ❖ teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi;
- ❖ leiab arvu pöördarvu;
- ❖ lahendab tekstülesandeid, hindab tulemuse reaalsust;
- ❖ teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
- ❖ joonestab vaba käega: punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone, ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged, ruudu, ristküliku, trapetsi, rombi, kolmnurga, ringi, diameetri, puutuja;
- ❖ joonestab vaba käega ja liigitab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad).

Lõimimine teiste ainetega

Tunnialguse rütmiharjutustes lõimitakse matemaatika, muusika ja liikumine. Muusikaõpetuses kasutatakse noodipikkuste märkimisel harilikke murde. Tekstülesannete sisu võib siduda ajaloo, geograafia või loodusõpetusega. Tekstülesannete lahendamisel harjutatakse tekstist arusaamist, lahenduste vormistamisel jälgitakse korrektset keelekasutust, pööratakse tähelepanu õigekirjale ja lauseehitusele.

VI klass

Õppesisu

Arvutamine

- ❖ Arv-ja tähtavaldis. Valem.
- ❖ Protsendi mõiste. Osa leidmine tervikust. Protsentides antud osamäära järgi terviku leidmine. Jagatise väljendamine protsentides. Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides;
- ❖ Promill;
- ❖ Lihtsate majandus ülesannete lahendamine, hoius, intress;

- ❖ Rooma numbrid;
- ❖ Koordinaatteljestik. Temperatuuri ja liikumise graafik. Kiirus;
- ❖ Arvandmete kogumine ja korrastamine. Sagedustabel, andmete kujutamine diagrammina, aritmeetiline keskmine.

Geomeetria

- ❖ Sirkli, joonlaua, nurklaua ja malli käsitlemine geomeetrilistes konstruktsioonides. Punkt. Sirglõik. Kiir. Sirge. Tasand.
- ❖ Lõigu poolitamine. Lõigu keskristsirge. Antud sirgele ristsirge joonestamine. Nurk. Nurkade liigid. Nurgakraad. Nurkade mõõtmine. Nurga poolitamine. Sirgete vastastikused asendid. Sirgete lõikumine. Kõrvunurgad. Tippnurgad. Ringjoon. Ring. Arv π .
- ❖ Ringjoone pikkus. Ringi pindala.
- ❖ Kõõlhulknurgad. Puutujahulknurgad.
- ❖ Kolmnurk.
- ❖ Kolmnurga sisenurkade summa. Võrdhaarse ja võrdkülgse kolmnurga omadusi.
- ❖ Kolmnurga konstrueerimine kolme külje, kahe külje ja nendevahelise nurga ning ühe külje ja tema lähisnurkade järgi.
- ❖ Kolmnurkade võrdsuse tunnused.
- ❖ Kolmnurga alus ja kõrgus. Kolmnurga ümbermõõt ja pindala.
- ❖ Ruudu ümbermõõt ja pindala. Ristküliku ümbermõõt ja pindala.
- ❖ Pikkusühikud. Pindalaühikud. Plaanimõõt

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- ❖ lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtsavaldisi väärtuse;
- ❖ oskab lugeda, kirjutada, järjestada ja võrrelda naturaalarve ja positiivseid ratsionaalarve;
- ❖ arvutab peast ja kirjalikult naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdudega ning oskab rakendada neid oskusi tekstülesannete lahendamisel;

- ❖ loeb ja kirjutab rooma numbreid;
- ❖ tunneb protsendi mõistet, oskab lahendada protsentülesannete põhitüüpe;
- ❖ tunneb raamatupidamise põhimõtteid;
- ❖ tunneb raha hoiustamise mehhanismi, intressi arvutamise valemit;
- ❖ käsitseb sirklit, joonlauda, nurklauda ja malli
- ❖ konstrueerib kolmnurga, joonestab antud sirgele ristsirge, poolitab lõigu ja nurga;
- ❖ joonestab kolmnurgale sise- ja ümberringjoone;
- ❖ arvutab ruudu, ristküliku, kolmnurga ja ringi pindala ja übermõõdu;
- ❖ kasutab pikkus- pindala- ja ajaühikuid, oskab neid teisendada;
- ❖ teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
- ❖ rakendab kolmnurga sisenurkade summat ja kolmnurkade võrdsuse tunnuseid ülesannete lahendamisel;
- ❖ kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli, arvutab aritmeetilise keskmise;
- ❖ joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate;
- ❖ illustreerib arvandmestikku tulp- ja sirglõikdiagrammiga;
- ❖ loeb andmeid tulp- ja sektordiagrammilt;
- ❖ loeb ja joonistab temperatuuri ja liikumise graafikut;
- ❖ toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavas kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetotsing, pildistamine)

Erinevused riiklikust õppekavast

II kooliastmes arvutatakse peast ja kirjalikult, taskuarvutid võetakse kasutusele 7. klassis. Tunnitöös ei kasutata IKT vahendeid. Võrrandite lahendamine ja ruumiliste kujundite õppimine jääb III kooliastmesse.

Lõimimine teiste ainetega

Tunnialguse rütmiharjutustes lõimitakse matemaatika, muusika ja liikumine. Temperatuuri-või liikumisgraafikute lugemine on seotud füüsikaga. Tekstülesannete sisu saab siduda aja-loo, geograafia, keemia või bioloogiaga. Ka käsitletakse protsentarvutusega seoses majandusküsimusi, tegeletakse sotsiaalsete suhetega, kokkulepete ja seadustega. Seoses Vana-Rooma ajaloo

käsitletakse põhjalikumalt rooma numbreid. Tekstülesannete lahendamisel harjutatakse tekstist arusaamist, lahenduste vormistamisel jälgitakse korrektset keelekasutust, pööratakse tähelepanu õigekirjale ja lauseehitusele.

Võimalikku metoodilist materjali

4.-6. klass, õpetajale

Baravalle, Hermann, *Rechenunterricht und der Waldorfschulplan*, Stuttgart 1984
Bindel, Ernst, *Das Rechnen*, Stuttgart 1996
Bühler, Ernst, u.a., *Lebendiges Denken durch Geometrie*, Bern 1984
Kaasik, K., Balcytis, B., *Matemaatika õpik IV klassile*, Avita 1998
Keller, Thor., *Aus der Praxis des Mathematikunterrichtes* (Rechnen) der 1. –5.Klasse der Waldorfschule, 2004
Noor, E., Nurk, E., Telgmaa, A. *Matemaatika 4. klassile I ja II osa*, Koolibri, 2011
Nurk, E., Telgmaa, A. *Matemaatika 5. klassile I ja II osa*, Koolibri, 2012/2013
Nurk, E., Telgmaa, A., Kaljas, T. *Matemaatika 6. klassile I ja II osa*, Koolibri, 2013/2014
Oja, M., *Matemaatika kinnistamisülesanded 5. klassile*, Koolibri 2018
Oja, M., *Matemaatika kinnistamisülesanded 6. klassile*, Koolibri 2017
Ott, Gerhard. *Geometrie für Klassenlehrer der 6., 7. und 8. Klassen*, 1990
Schuberth, Ernst, *Der Mathematikunterricht in der 6. Klasse an Waldorfschulen*, Stuttgart 2004
Telgmaa, A., Nurk, E., *Matemaatika V klassile*, Koolibri 2002
Velsker, K., Jürimäe, E., *Koolimatemaatika käsiraamat*, Koolibri 2001

15.1.3 Matemaatika III kooliastmes

Matemaatika õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

9.klassi lõpetaja:

- ❖ koostab ja rakendab sobivaid matemaatilisi mudeleid erinevate eluvaldkondade ülesandeid lahendades;
- ❖ püstitab hüpoteese, kontrollib neid, üldistab, arutleb loogiliselt;
- ❖ avaldab oma arvamust, oskab selgitada oma mõttekäike, tunneb oma tugevaid ja nõrku külgi; põhjendab väiteid, on omandanud esmase tõestusoskuse;
- ❖ näeb seoseid erinevate matemaatiliste mõistete vahel;
- ❖ oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, oskab kavandada oma tegevusi;
- ❖ oskab leida vastuseid oma küsimustele, vajaduse korral otsib abi ja infot erinevatest allikatest.

Juhtmotiivid

Kuni 12. eluaastani on mõistete moodustamine seotud tegevuse ja piltlikkusega, siit edasi on võimalik hakata omandatud loogikaga haarama ja korrastama. Algebras ilmneb see selgesti: arvutamisel minnakse üle arvutamisprotsesside vaatlemisele ja üldkehtivate seoste loomisele. Lapse arengus pannakse alus mõistelisele mõtlemisele. Seda perioodi iseloomustavad märksõnad: liigitamine, kirjeldamine, defineerimine, põhjendamine – vastuse leidmine küsimustele miks?, millest järeldeb? Sobivate teemade juures viib õpetaja koos õpilastega läbi vaatlusi, et avastada mõnd lihtsat matemaatilist tõde, saada kinnitust õpitud teooriale või koguda lähteandmeid praktiliste ülesannete lahendamiseks. Matemaatikas valdava iseseisva töö kõrval kasutab õpetaja ka aktiivõppe vorme, rühmatööd, probleemõpet, projekte jne.

Kui laps läheneb suguküpsusele, avardub tundemaailm igas suunas. Matemaatika võib selles eas olulist tuge pakkuda. Siin ei küsita subjektiivseid arvamusi ja ettekujutusi, noor inimene õpib toetuma objektiivsele mõtlemisele. Matemaatika nõuab tähelepanu mitte ainult arvu- ja kujundimaterjali suhtes, vaid eelkõige oma mõtlemise suhtes. Kui õpilasel õnnestub harjutamisega saavutada kindlus matemaatiliste funktsioonide ja seadustega ümberkäimisel, leiab ta eneseusalduse. Selle õnnestudes on noor inimene teel matemaatikaõpetuse tähtsaima eesmärgi suunas: leida usaldus mõtlemise vastu.

Seda, mida 6. klassi geomeetrias imestades läbi elatakse, tuleb 7.–8. klassis mõttega haarata. Otsitakse ja formuleeritakse geomeetrilisi seadusi.

Sellel kooliastmel on mõttekas lõimida geomeetriat kunstiõpetuse ja käsitööga. Erinevad voltimisülesanded arendavad käelist osavust. Täpset ruumilist ettekujutust arendab perspektiivi joonistamine 7. klassis. Geomeetriliste kehade valgusest ja varjust lähtuv joonistamine, savist modelleerimine või paberist valmistamine 8. klassis lisab geomeetria kunstilise aspekti.

VII klass

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- ❖ liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab täisarvulise astendajaga ratsionaalarve peast ja kirjalikult, rakendab tehete järjekorda;
- ❖ kirjutab suuri ja väikeseid arve standardkujul;
- ❖ selgitab astendamise tähendust ja kasutab astendamise reegleid;
- ❖ selgitab arvu ruutjuure tähendust ja leiab peast ruutjuuri täisruutarvudest;
- ❖ liidab, lahutab ja korrastab üksliikmeid;

- ❖ lahendab võrrandi põhiomadusi kasutades lineaar-ja võrdekujulisi võrrandeid;
- ❖ joonestab ja konstrueerib korrapäraseid hulknurki ringjoone abil;
- ❖ joonestab ja konstrueerib rööpkülikuid ja trapetseid etteantud elementide järgi;
- ❖ arvutab õpitud kujundite ümbermõõdu ja pindala;
- ❖ defineerib õpitud kujundeid, trapetsi kesklõiku, kesk-ja piirdenurka;
- ❖ kirjeldab õpitud kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal.

Õppesisu

- ❖ Pidev tegelemine peastarvutamiseega.
- ❖ Kordamiseks: neli põhitehet naturaalarvude ja positiivsete ratsionaalarvude vallas.
- ❖ Raamatupidamise peamised mõisted.
- ❖ Täis- ja ratsionaalarvud.
- ❖ Negatiivsed täisarvud.
- ❖ Arvu absoluutväärtus.
- ❖ Vastandarv.
- ❖ 4 põhitehet negatiivsete arvudega.
- ❖ Laiendamine ratsionaalarvudeni Q .
- ❖ 4 põhitehet ratsionaalarvudega ja nende seos Q -s, sellega seoses sulgude kasutuselevõtmine.
- ❖ Perioodilised ja mitteperioodilised kümnendmurrud, arv π .
- ❖ Ühe ratsionaalarvulise muutujaga lineaarvõrrandid.
- ❖ Astendamine ja täisruutarvude juurimine. Arvutamine astmetega.
- ❖ Täisarvulise astendajaga aste. Tehted arvu astmetega. Arvu standardkuju.
- ❖ Üksliige. Tehted üksliikmetega.
- ❖ Hulkliige. Hulkliikmete liitmine ja lahutamine, hulkliikme korrutamine ja jagamine üksliikmega.

- ❖ Hukliikme tegurdamine. Hukliikmete korrutamine.
- ❖ Kaksliikme ruudu ja ruutude vahe valemid.
- ❖ Võrdus. Ühe tundmatuga lineaarvõrrand.
- ❖ Võrratus. Ühe tundmatuga lineaarvõrratus.
- ❖ Võrrandi ja võrratuse kasutamine tekstülesannete lahendamisel.
- ❖ Korrutamise abivalemite tundmaõppimine: $(a \pm b)^2$, $(a+b) \cdot (a-b)$ ja nendega arvutamine. Tekstülesanded.
- ❖ Pindalaarvutused.
- ❖ Liitintress.
- ❖ Graafilisel kujul esitatud lihtsad statistilised andmed, järeldused nende alusel.

Geomeetria:

- ❖ Nurgamõõtmine kraadides, kolmnurga konstrueerimine koos kirjeldusega.
- ❖ Kolmnurga kongruentsuse tunnused Erinevad nurgad: kõrva-, tipu-, kaas-, põiknurgad, jne. Geomeetrilised kohad.
- ❖ Vabastada kujundid jäikusest ja muundada: kolmnurkade ja nelinurkade muundumisprotsesse lõikamise kaudu.
- ❖ Puutujad.
- ❖ Viisnurk, kümmenurk, hulknurgad.
- ❖ Pindalade võrdlemine gnoomonfiguuril ja täiendparallelogrammil.
- ❖ Pythagorase teoreem pindalade vaatlemise aspektiga perspektiivi joonistamine (võib siduda põhitunnis uusaja ajalooga).
- ❖ Hulknurgad. Hulknurga sisenurkade summa. Hulknurga ümber- ja siseringjoon.
- ❖ Korrapäraste hulknurkade konstrueerimine ringjoone abil.
- ❖ Rööpkülik.
- ❖ Trapets.
- ❖ Pindala arvutamine.
- ❖ Teisendused tasandil.

- ❖ Gnoomonfiguur.
- ❖ Täiendrööpkülik.
- ❖ Ring ja ringjoon.
- ❖ Kesknurk. Piirdenurk.
- ❖ Thalese teoreem.
- ❖ Ringjoone puutuja

Lõimimine teiste ainetega

Tunni algusosas lõimitakse matemaatika, muusika ja eesti keel. Tekstülesannete sisu saab siduda ajaloo, geograafia või bioloogiaga. Tekstülesannete lahendamisel harjutatakse tekstist arusaamist, lahenduste vormistamisel jälgitakse korrektset keelekasutust, pööratakse tähelepanu õigekirjale ja lauseehitusele. Matemaatikas omandatud arvutus- ja joonestamisoskust saab kasutada loodusainetes, käsitöö- ja kunstiainetes ettetulevates praktilistes olukordades.

VIII klass

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- ❖ arvutab ligikaudsete arvudega, ümardab arve etteantud täpsusega;
- ❖ korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ja korrutab üks- ja hulkliikmeid, jagab üksliikmeid ja hulkliikmeid üksliikmega;
- ❖ kasutab hulkliikmete tegurdamisel sulgude ette toomist, rühmitamist ja abivalemeid;
- ❖ lahendab lineaarvõrrandisüsteeme;
- ❖ lahendab tekstülesandeid lineaarvõrrandite ja lineaarvõrrandisüsteemide abil;
- ❖ selgitab teoreemi, eelduse, väite ja tõestuse tähendust;
- ❖ joonestab ja konstrueerib kolmnurki etteantud elementide järgi;
- ❖ defineerib kolmnurga kesklõiku, mediaani, ümber- ja siseringjoont;
- ❖ joonestab ja konstrueerib kuubi abil teisi platoonilisi kehasid;
- ❖ arvutab õpitud püstprisma ja püramiidi pindala ja ruumala.

Õppesisu

- ❖ Murdarvutamine.
- ❖ Astendamine ja juurimine. Põhitehted ruutjuurtega.
- ❖ Kuupide summa ja kuupide vahe. Kaksliikme kuup.
- ❖ Algebraalne murd. Algebraliste murdude laiendamine ja taandamine.
- ❖ Algebraliste murdude korrutamine ja jagamine. Algebraliste murdude astendamine.
- ❖ Võrrandid
- ❖ Praktilised ülesanded
- ❖ Polünoomide korrutamine ja jagamine
- ❖ Lineaarvõrrandid
- ❖ Ühe tundmatuga tekstvõrrandid
- ❖ Kahe tundmatuga lineaarvõrrand.
- ❖ Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteem.
- ❖ Lineaarvõrrandisüsteemi kasutamine tekstülesannete lahendamisel.
- ❖ Ruutvõrrand.
- ❖ Geomeetrias leitud valemite teisendamine ja töö nendega: pindala ja ruumala arvutamine — ruut, ristkülik, parallelogramm (rööpkülik), kolmnurk, trapets, kuup, prisma, püramiid
- Geomeetria:
 - ❖ kongruentsusjoonised ja nurkade ülekandmine, täiendnurgad, tipu-, kaas-, põiknurgad
 - ❖ kolmnurkade konstrueerimine kõrguse, külje- ja nurgapoolitajatega, konstruktsioonikirjeldused
 - ❖ Pythagorase teoreem.
 - ❖ Pythagorase teoreemi uurimise jätkuna võib rääkida täisnurkse ja üldise kolmnurga külgede ja kõrguste reeglitest.
 - ❖ Lisaks mõeldav: piirde- ja kesknurkade teoreem (muidu 9.klassis)
 - ❖ Kahe sirge lõikamine kolmanda sirgega. Sirgete paralleelsus.
 - ❖ Kolmnurga kesklõik. Trapetsi kesklõik.

- ❖ Kolmnurga välisnurkade omadus.
- ❖ Kolmnurga mediaan, kõrgus, külje- ja nurgapoolitaja. Euleri sirge. Geomeetiline koht. Korrapärase hulknurga pindala
- ❖ geomeetrilise koha õpetus laiendada koonuslõikele, kuid ainult geomeetriselt defineerida (tihti õpetatakse ka alles 9.klassis).
- ❖ Kuldlõige ja selle elamuslik tundmaõppimine (seoses inimõpetusega) ja platoonilised kehad
- ❖ Prisma. Püramiid. Pindala ja ruumala arvutamine

Lõimimine teiste ainetega

Tunni algusosas lõimitakse matemaatika, muusika ja eesti keel. Tekstülesannete sisu saab siduda ajaloo, keemia, füüsika, geograafia või bioloogiaga. Tekstülesannete lahendamisel harjutatakse tekstist arusaamist, lahenduste vormistamisel jälgitakse korrektset keelekasutust, pööratakse tähelepanu õigekirjale ja lauseehitusele. Matemaatikas omandatud oskust arvutada, valemeid kasutada, võrrandeid lahendada ja joonestada saab kasutada kõigis loodusainetes.

IX klass

Õpitulemused

9. klassi lõpuks õpilane:

- ❖ liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda;
- ❖ kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul;
- ❖ ümardab arve etteantud täpsuseni;
- ❖ selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust ning kasutab astendamisreegleid;
- ❖ selgitab arvu ruutjuure tähendust ja leiab peast või taskuarvutil ruutjuure;
- ❖ moodustab reaalse andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi;
- ❖ selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse
- ❖ leiab terviku protsentides antud osamäära järgi;

- ❖ väljendab murruna antud osa protsentides;
- ❖ leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest;
- ❖ määrab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides;
- ❖ tõlgendab igapäevaelus ja teistes õppeainetes ette tulevaid protsentides väljendatavaid suurusi, sealhulgas laenudega (ainult lihtintress) seotud kulutusi ja ohte;
- ❖ arutleb maksude olulisuse üle ühiskonnas.
- ❖ korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
- ❖ tegurdab hulkliikmeid (toob sulgude ette, kasutab abivalemeid, tegurdab ruutkolmeliiget);
- ❖ taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab algebralisi murde;
- ❖ lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi;
- ❖ lahendab võrrandi põhiomadusi kasutades lineaar- ja võrdekujulisi võrrandeid;
- ❖ lahendab lineaarvõrrandisüsteeme;
- ❖ lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid;
- ❖ lahendab tekstülesandeid võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.
- ❖ selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise sõltuvuse tähendust;
- ❖ joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
- ❖ selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest);
- ❖ selgitab nullkohtade tähendust ning leiab nullkohad graafikult ja valemist;
- ❖ loeb jooniselt parabooli haripunkti ja arvutab parabooli haripunkti koordinaadid.
- ❖ joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi;
- ❖ arvutab kujundite joonelemendid, ümbermõõdu, pindala ja ruumala;

- ❖ teab kujundeid, kolmnurga ja trapetsi kesklõiku, kolmnurga mediaani, kolmnurga ümber- ja siseringjoont ning kesk- ja piirdenurka;
- ❖ kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
- ❖ eristab teoreemi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku;
- ❖ lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid;
- ❖ leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid;
- ❖ kasutab probleemülesandeid lahendades kolmnurkade ja hulknurkade sarnasust;
- ❖ kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid

Õppesisu

Teadmised ja oskused elementaaralgebras:

- ❖ Arvutamine ratsionaalarvudega. Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). Arvu standardkuju.
- ❖ Naturaalarvulise astendajaga aste. Arvu ruutjuur.
- ❖ Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine).
- ❖ Tõenäosuse mõiste.

Protsent

- ❖ Otsene ja kaudne proportsionaalsus ja selle rakendamine praktilise elu valdkondades (protsentarvutus, intressarvutus ...)
- ❖ Protsendi mõiste ja osa leidmine tervikust (kordavalt). Promilli mõiste. Terviku leidmine protsendi järgi.
- ❖ Jagatise väljendamine protsentides. Protsendipunkt. Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides.
- ❖ Protsentides muutuse eristamine muutusest protsendipunktides.
- ❖ Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.

Algebra

- ❖ Üksliige ja hulkliige. Tehted üksliikmete ja hulkliikmetega.

- ❖ Ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu valemid.
- ❖ Ruutkolmliikme tegurdamine.
- ❖ Võrrandi põhiomadused. Lineaarvõrrand. Lineaarvõrrandisüsteem. Täielik ja mittetäielik ruutvõrrand. Võrdekujuline võrrand. Võrdeline jaotamine.
- ❖ Taandatud ruutvõrrandi lahendite omadused.
- ❖ Murdvõrrand.
- ❖ Algebraalne murd. Tehted algebraliste murdudega.
- ❖ Tekstülesannete lahendamine võrrandite ja võrrandisüsteemide abil

Funktsioonid

- ❖ Muutuv suurus, funktsioon. Võrdeline ja pöördvõrdeline sõltuvus.
- ❖ Lineaarfunktsioon. Ruutfunktsioon. Nende graafikud ja omadused.

Kombinatorika (võimalusel)

- ❖ Permutatsioonid
- ❖ Kombinatsioonid
- ❖ Variatsioonid
- ❖ Võimalusel — tõenäosusarvutuse põhielemendid lähtuvalt kombinatorika küsimustest
Arvuteooria elemendid (erineva alusega arvusüsteemid, iseäranis aga kahendsüsteem arvestades arvuti tööpõhimõtet)
- ❖ Neli põhitehet kahendsüsteemis. Teisendamine kahendsüsteemist kümnendsüsteemi ja vastupidi.
- ❖ Binoomvalem. Binoomkordaja
- ❖ Pascali kolmnurk
- ❖ Sündmuste liigid. Klassikaline tõenäosus. Üksteist välistavad sündmused, sõltumatud sündmused. Tinglik tõenäosus.
- ❖ Statistilise kogumi karakteristikud: aritmeetiline keskmine, mood, mediaan, keskmine hälve.
Arvutusprotsess astendamisel ja juurimisel, kuupjuur
- ❖ "Kunsttükid" arvutamise lihtsustamiseks elektrooniliste vahenditeta binoomvalemi põhjal

Algoritmilised arvutused (võimalusel)

- ❖ Ahelmurrud ja nende kasutamine murdude taandamisel

- ❖ Lähismurrud kuldloikeks (vrđl. irratsionaalsus)
- ❖ Eukleidese algoritm väikseima ühiskordse ja suurima ühisteguri leidmiseks koos praktiliste näidetega

Geomeetria

- ❖ Kordav töö nurkade ja nurgaliikidega
- ❖ Piirdenurga ja kesknurga teoreem
- ❖ Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid
- ❖ Trigonomeetria põhiseosed.
- ❖ Definitsioon, teoreem, eeldus, väide, tõestus.
- ❖ Hulknurgad (kolmnurk, rõõpkülik, trapets, korrapärane hulknurk), nende ümbermõõt ja pindala.
- ❖ Ring ja ringjoon. Kesknurk. Piirdenurk, Thalese teoreem. Ringjoone puutuja. Ringi uurimine (ümbermõõt, pindala,)
- ❖ Ruumiliste kehade arvutamine, pöördkehad. Pindala ja ruumala arvutamine. (kuup, risttahukas, prisma, püramiid, silinder, koonus, kera)
- ❖ Kolmnurga ning korrapärase hulknurga sise- ja ümberringjoon. Sirgete paralleelsuse tunnused. Kolmnurga ja trapetsi kesklõik. Kolmnurga mediaan ja raskuskese. Kolmnurkade sarnasuse tunnused. Hulknurkade sarnasus. Kolmnurgast lähtuvalt kongruentsusseaduste kordav käsitlemine; sarnasusteisendused, kiirteteoreem, neli erilist punkti kolmnurgas ja Euleri sirge
- ❖ Kolmnurkade sarnasus. Pikkuste kaudne mõõtmine.
- ❖ Maa-alade plaanistamine. Pythagorase teoreem. Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid.
Ruumilised kujundid (püströöptahukas, püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera), nende pindala ja ruumala
- ❖ Koonuslõiked kui geomeetriline koht. Koonuslõigete käsitus, näit. lähtudes kohaülesannetest, mis hõlmavad ka teisi kõveraid (näit. Cassini, Descartes'i); (võimalusel)
- ❖ Tasapinnaliselt piiratud kehade kujutamine erineval viisil (võimalusel - reeglina "kujutava geomeetria" tsükliks)
- ❖ Kaldlõige
- ❖ Platoonilised ja arhimeedilised kehad

- ❖ Sümmeetriataju koolitamine lihtsate platooniliste kehade näitel, kuup, oktaeder, tetraeder muundumisprotsessis läbi erinevate kaldlõigete
- ❖ Tasandilõiked, kuubilõiked ja koonuslõiked
- ❖ Sisemise ruuminägemise koolitamine kujutlusharjutustega ülesannetena enne joonistamist, samuti ka üksteisest eraldatud ruumiliste seoste ja puhta konstruktsioonikäigu kirjeldused
- ❖ Võimalusel ahelmurd ja kuldloige (arhitektuuris, looduses ja inimesel); soovitav ka 10.klassile.)

Lõimimine teiste ainetega

Tunni algusosas lõimitakse matemaatika, muusika ja eesti keel. Tekstülesannete sisu saab siduda ajaloo, ühiskonnaõpetuse, keemia, füüsika, geograafia või bioloogiaga. Tekstülesannete lahendamisel harjutatakse tekstist arusaamist, lahenduste vormistamisel jälgitakse korrektset keelekasutust, pööratakse tähelepanu õigekirjale ja lauseehitusele. Matemaatikas omandatud oskust arvutada, valemeid kasutada, graafikuid ja diagramme lugeda, võrrandeid lahendada ja joonestada saab kasutada kõigis loodusainetes, kaardi ja plaani kasutamine on seotud orienteerumisega liikumistundides.

Erinevused riiklikust õppekavast

Üldiselt ei kasutata tunnitöös IKT vahendeid, kuid kuna mõne teema puhul on arvuti abil võimalik lihtsasti näitlikustada seaduspärasusi, mille uurimine paberile joonistades võtab ebaotstarbekalt palju aega, siis nendel puhkudel kasutatakse ka infotehnoloogilisi vahendeid.

15.2 VORMIJOONISTAMINE

Vormijoonistamise õpetus toimub I ja II kooliastmes 1.-4. Klassini

Vormijoonistamise õpetus toimub Väikeses Werrone Koolis perioodõppe vormis. Vormijoonistamise õpetamine kuulub klassiõpetaja ülesannete hulka. Vormijoonistamine sisaldab elemente kirjakeelest, geomeetriast ja joonistamisest. Õppeainena toetab ta mõtlemise, kujutlemise ja tahtetegevuse vaheliste seoste kujunemist.

Vormijoonistamise esmaseks ülesandeks on äratada lapses vormimeel. See on vajalik kirjutama ja lugema õppimiseks, hiljem võimaldab see mõista nii looduses kui ka inimese loodud asjade esinevaid vorme. Harjutatakse ruumis (kogu keha kaasav liikumine) ja tasapinnal (käeline tegevus) orienteerumist ja liikumist, see pakub eriti tuge võimalikele legasteenikutele. Joonistamisel kogetakse kvalitatiivset liikumiselementi: põhiharjutused sirgete ja kaarjate vormidega tuleb alguses kogu kehaga läbi teha (kõndimine, jooksmine, suured käsivarre- ja käeliigutused) ja vähehaaval joonistusteks rahuneda lasta. Selline harjutustee nõuab lapselt enda kontsentreeritud juhtimist valdkonnas, mis on talle omane - liikumises.

Vormijoonistamise vormid on alguses tähenduseta – nad ei matki midagi välist. Joonistamisel õpib laps tajuma nende iseloomulikke erinevusi: sirgjoone selge suund nõuab ja toetab kontsentratsiooni, mõttega juhitud tahet. Dünaamiline, ilma selge suunata kõverjoon võimaldab individuaalsemat ruumi, tahtetegevusega kaasneb tundeelamus. Kogemine tegevuse kaudu on esimese kolme kooliaasta üks põhimotiividest.

Vormijoonistamine on toetav vahend kirjutamaõppimiseks, selle eelvorm. Teisel-kolmandal kooliaastal lisanduvad põhiharjutustele nii sümmeetriaharjutused kui ka vaba kujundus etteantud vormielementidega. 5. klassis läheb vormijoonistamine üle vabakäegeomeetriaks (matemaatika), 6. klassis geomeetriaks. Vormijoonistus nõuab suuri vabu pindu, teatud vormide puhul ruudukujulist paberit. Sellised ainevihikud võib õpetaja koostöös lapsevanematega ise valmistada.

Õppe-eesmärgid

- ❖ ruumiorientatsiooni saavutamine;
- ❖ geomeetriliste mõistete kujundamine;
- ❖ põhiliste tasandiliste kujundite ja nende elementide tundmaõppimine;
- ❖ tähekuju harjutamine erinevate vormiharjutuste läbi;
- ❖ kirjutamiseks vajaliku käeosavuse saavutamine;
- ❖ tahte koolitamine pideva harjutamise läbi.

1-3 klass

Juhtmotiivid

1.klassis käsitleda joont kui liikumisjälge. See esineb kahe polaarse võimalusena: sirg- ja kõverjoonena. Joonistamisel peab laps tajuma nende mõlema iseloomulikke erinevusi: sirgjoone selge suund nõuab ja toetab kontsentratsiooni, mõttega juhitud tahet. Dünaamiline, ilma selge suunata kõverjoon võimaldab individuaalset ruumi; tunne määrab tahet.

2.klassi vormijoonistamises — kui “pildipärase õppimise” (R. Steiner) ühes harus — tuleb tegeleda sisemise kaemusega nii, et mõtlemine võiks areneda ilma intellektuaalseks muutumata. Sellist sisemist vaadet saab arendada järgnevalt: lapsele antakse ainult pool sümmeetrilist vormi ja puuduva osa peab ta ise juurde otsima. Sealjuures peab laps olema sisemiselt ärgas ja etteantut tajuma “poolvalmina”. Eesmärgiks on niisiis ebatäiuslik kujutluses (ja loomulikult ka paberil) täiendada, täiuslikuks muuta.

3.klassis telgsümmeetriliste harjutuste jätkuna tehakse vabasid, "asümmeetrilisi sümmeetriaid". See arendab lastes stiilitunnet, küsimus on ju vastavuste vabas leidmises. Need harjutused sobivad ka sisemise ruumikujutluse loomiseks, mis aitavad kvalitatiivselt ette valmistada geomeetrilist joonistamist.

4. klassis, kus lapse käsi on vormijoonistamisega juba harjunud ning tunneb nii sirg- kui ka kõverjoonte võimalusi, lihtsamaid kujundeid ja sümmeetriat, on aeg kogeda midagi enamat. Sageli alustatakse juba varasest tuttavate lihtsate vormidega ja põimitakse need. Põimvormid muutuvad keerukamaks, kui põimimise tehnika selgeks saab. Ikka veel kõnnitakse rütmiliselt või tehakse käe toel õhus esmalt vorm läbi, et tekiks tunnetus tervikvormist. Kogu keha kaasav orienteerumine ruumis ja käeline tegevus kas õhus või tasapinnal pakub eriti tuge võimalikele legasteenikutele. Julgemad lapsed võivad oma kujutluspildi tahvlile kanda, teised aga paljude vormide hulgast õige ära tunda. Et vorm kindla käega saaks vihikusse kantud, võib seda esmalt näiteks klassi põrandale lahtirullitud paberil harjutada. Erinevad sõlmed ja nende sõlmimine paelub selles eas nii poisse kui tüdrukuid. Valmis sõlmed asetatakse enda ette ja joonistatakse ainevihikusse. Oluline on sõlmede põimimisel jälgida ruumilisust, mis ees, mis tagapool. Vahelduseks, aga samas korraliku käekirja väljakujunemiseks on 4. klassis kasulik tegeleda ka dünaamilise vormijoonistamise harjutustega. Põhjamaade mütoлогия pakub inspiratsiooni erinevate ornamentide joonistamiseks. Vastavalt võimetele ja ilumeelele kujundab õpilane oma tööd kunstipäraselt tervikuks.

I klass

Õppesisu

Joonistamise harjutamine eelneb kirjutamisele. Sirgete ja kõverate joonte vaheldumine erineval kujul ja suurusel võimaldab 1.klassis vähehaaval jõuda tähtsamate põhivormideni.

- ❖ Orienteerumine tasandil ja ruumis. Horisontaalne, vertikaalne, diagonaalne suund.
- ❖ Sirge ja kaar. Harjutused sirgete ja kaartega.
- ❖ Tutvumine erinevate geomeetriliste kujunditega. Kolmnurk, nelinurk, viisnurk,
- ❖ kuusnurk. Nende küljed, tipud, nurgad.
- ❖ Ruut. Ristkülik. Võrdkülgne kolmnurk.
- ❖ Poolring. Ring. Ellips. Spiraal. Lainevormid. Lemniskaat.
- ❖ Teravnurk. Nürinurk. Täisnurk.

- ❖ Harjutused põik- ja püstsirgetega, kumerate ja nõgusate kõverjoontega, diagonaalidega, nurkadega, tähevormidega.

Õppetegevused

- ❖ harjutused sirgete ja kõverjoontega (kaar), joonte vaheldumine erineval kujul;
- ❖ orienteeruminetasandil ja ruumis läbi matkimise ja mängimise;
- ❖ erinevate vormide tunnetamine ja kogemine kehalise liikumise, mängude ning kirjaliku matkimise kaudu;
- ❖ harjutused horisontaalide, vertikaalide ja diagonaalidega ning nurkadega (nürinurk, teravnurk, täisnurk), tähevormidega (kumerad ja nõgusad kõverjooned, lainevormid) ja geomeetriliste kujunditega.

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- ❖ tajub sirget ja kõverjoont;
- ❖ oskab kujutletava sirge ja kõverjoone järgi liikuda;
- ❖ oskab joonistada sirget ja kõverjoont.

II klass

Õppesisu

- ❖ Sirge ja kaare rütmiline vaheldumine.
- ❖ Dünaamilised vormid katkematu reana.
- ❖ Suletud vormide metamorfoos.
- ❖ Vormi tekkimine värvipinnast.
- ❖ Horisontaal- ja vertikaaltelg. Telgsümmeetria.
- ❖ Peegeldamine sirgest. Neliksümmeetria.

Õppetegevused

- ❖ harjutused sirge ja kaare rütmilise vaheldumisega;
- ❖ harjutused dünaamilise vormi katkematu reana, seotud kirja eelharjutused;
- ❖ harjutused suletud vormi metamorfoosiga;
- ❖ tähekuju harjutamine erinevate vormijoonituste läbi;
- ❖ harjutused ümarate ja nurgeliste vormide peegeldamisega horisontaalse ja vertikaalse keskteljega (võib olla ka kujutletav).
- ❖ erinevate vormide tunnetamine ja kogemine kehalise liikumise, mängude ning kirjaliku matkimise kaudu.

Taotletava õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab kujutletava vormi järgi liikuda;
- ❖ oskab joonistada vorme lähtuvalt sirgest ja kõverjoonest;
- ❖ tajub vormide sümmeetriat (peegeldus lähtuvalt vertikaal- ja horisontaaltasapinnast);
- ❖ oskab lisada etteantud vormile sarnase sümmeetriavormi.

III klass

Õppesisu

- ❖ Dünaamilised vormid katkematu reana. Seotud kirja eelharjutused.
- ❖ Sümmeetriaharjutused kahe ja enama teljega. Vertikaal- ja horisontaalpeegeldus.
- ❖ Etteantud pinna vaba kujundamine. Vormide harmoonia.

Õppetegevused

- ❖ dünaamilised vormid katkematu reana;
- ❖ harjutused seotud kirja toetamiseks;

- ❖ erinevate vormide tunnetamine ja kogemine kehalise liikumise, mängude ning kirjaliku matkimise kaudu;
- ❖ vormide peegeldamine horisontaalse ja vertikaalse keskteljega (võib olla ka kujutletav);
- ❖ erinevad vormide muundumisharjutused-metamorfoosid (nt nurgelisele sisevormile leida lisaks ümar välisvorm ja vastupidi);
- ❖ vormide harmoonia ja tasakaaluharjutused;
- ❖ vormide diferentseerimisharjutused ringis;
- ❖ etteantud pinna vaba kujundamine

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ kasutab kirjutades õigeid tähekujuksid ja seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;
- ❖ oskab teksti ja joonistusi korrektselt paberile paigutada;
- ❖ oskab jälgida ja oma vihikusse joonistada õpetaja poolt tahvlile joonistatud vorme;
- ❖ oskab õpetaja poolt tehtud joonele või kujundile lisada peegelpildis joone või kujundi;
- ❖ tunneb põhilisi tasandilisi geomeetrilisi kujundeid ja oskab neid joonistada: kolmnurk, nelinurk, viisnurk, kuusnurk, nende küljed, tipud, nurgad; ruut, ristkülik, võrdkülgne kolmnurk, teravnurk, nürinurk, täisnurk; poolring, ring, ellips, spiraal, lemniskaat.
- ❖ Tunneb tasandilisi ja ruumilisi kujundeid.
- ❖ oskabgeomeetrilisi kujundeid rühmitada nende ühiste tunnuste alusel

IV klass

Ruumikujutus kasvab edasi ja jõutakse eelnevalt harjutatu kokkuvõtmiseni kõrgemal tasemel. Joonte ristumine ja lõikumine nõuab tugevamat teadvustamist. See omakorda soodustab kontsentratsioonivõimet.

Õppesisu

- ❖ Põimumine. Põimingud nii avatud kui suletud vormina.

- ❖ Ornamendid ja põimmustrid

Õppetegevused

- ❖ Põhjamaade mütoloogia ainetel põimingute ja põimuvate ornamendi motiivide joonistamine;
- ❖ nõõri või lõngaga sõlmede ja põimingute tegemine ja paberile joonistamine;
- ❖ praktilised harjutused ja tegevused ruumilise ettekujutuse saamiseks mõistete "ees ja taga" mõistmiseks ja tunnetamiseks.

Taotletavad õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

- ❖ valdab põimimise põhitõdesid ja tehnikat; eristab kas ettekõnnitud või õhus käe abil kujundatud õiget vormi teiste hulgast;
- ❖ suudab ettejoonistatud vormi vihikusse joonistada ja iseseisvalt põimida;
- ❖ oskab sõlmida, joonistada sõlmitud vorme ja neid põimida;
- ❖ oskab näidise järgi joonistada ornamente ja põimmustreid,
- ❖ omab ruumilist ettekujutust sellest, mis on ees- ja mis tagapool, teostab tööd kunstipäraselt.

Lõimimine teiste ainetega

Vormijoonistamine lõimib kõigi õpetatavate õppeainetega. See on alus eesti keeles täheõpetusele, matemaatikas numbrimärkide kirjutamisele ja geomeetria, eurütmias ja liikumises ruumis orienteerumisele, muusikas rütmitunnetusele, maalimises vormide tajumisele, religioonis mõtlemisele, käsitöös käelisele osavusele. Õppeainena toetab ta mõtlemise, kujutlemise ja tahtetegevuse vaheliste seoste kujunemist.

Erinevus riiklikust õppekavast

Vormijoonistamine kui õppeaine, riiklikus õppekavas puudub.

16 AINEVALDKOND „LOODUSAINED“

Loodusainete õpetus põhikoolis hõlmab ümbritsevat maailma ja inimest selle sees kõige laiemas mõttes.

Ainevaldkonna õppeained:

- ❖ Loodusõpetus: kodulugu, inimese- ja loomaõpetus, taimeõpetus, kivimiõpetus;
- ❖ Geograafia
- ❖ Füüsika
- ❖ Keemia
- ❖ Bioloogia

I kooliastmel esineb see aine üldise loodusõpetusena (1-2. klass) ja koduloona (3. klass). Loodusaineid õpetatakse tavaliselt perioodõppe vormis, vaid 1. ja 2. klassis on need integreeritud põhitundi või toimuvad ainetundidena (eelistatult õues-õppe vormis).

II kooliastmel on looduõpetuse aineteks looma-, taime-, kivimiõpetus ja geograafia.

III kooliastmel geograafia, inimeseõpetus (inimese anatoomia ja füsioloogia) ning bioloogia. Täppisteadustest lisanduvad keemia ja füüsika (esimene fenomenoloogilistel vaatlustel põhinev füüsikaperiood on 6. klassis).

Kõik loodusained kuuluvad valdavalt klassiõpetaja ülesannete hulka, vaid 9. klassi bioloogiat, geograafiat, keemiat, füüsikat ja inimeseõpetust õpetab vastava ettevalmistusega spetsialist. Lähtuvalt õpetajate kolleegiumi otsusest ja klassiõpetaja soovist võib ainespetsialisti kaasata ka varem.

Loodusteaduslik pädevus põhikooli lõpuks

Loodusainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane loodusteaduslik pädevus, st suutlikkus väärtustada looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; oskus vaadelda, mõista ning selgitada loodus-, tehis- ja sotsiaalkeskkonnas eksisteerivaid objekte, nähtusi ning protsesse, märgata ja määratleda elukeskkonnas esinevaid probleeme, neid loovaalt lahendada, kasutades loodusteaduslikku meetodit; väärtustada looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; hinnata looduses viibimist.

Loodusainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ tunneb huvi ümbritseva elukeskkonna, selle uurimise ning loodusteaduste ja tehnoloogia
- ❖ saavutuste vastu ning on motiveeritud edasisteks õpinguteks;

- ❖ vaatab, analüüsib ning selgitab elukeskkonna objekte, nähtusi ja elukeskkonnas toimuvaid protsesse, leiab nendevahelisi seoseid ning teeb järeldusi, rakendades loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi;
- ❖ oskab märgata, sõnastada ja lahendada loodusteaduslikke probleeme, kasutades loodusteaduslikku meetodit ning loodusteaduslikku terminoloogiat suuliselt ja kirjalikus kõnes;
- ❖ oskab esitada uurimisküsimusi, plaanida ja korraldada eksperimenti ning teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;
- ❖ kasutab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase info hankimiseks erinevaid allikaid, sh veebimaterjale, analüüsib ning hindab neis sisalduva info tõepärasust;
- ❖ oskab teha igapäevaelulisi elukeskkonnaga seotud otsuseid ja neid põhjendada, kasutades loodus- ning sotsiaalainetes omandatud teadmisi ja oskusi ning arvestades kujundatud väärtushinnanguid;
- ❖ mõistab loodusteaduste tähtsust teaduse ja tehnoloogia arengus ning teab valdkonnaga seotud elukutseid;
- ❖ väärtustab elukeskkonda kui tervikut, sellega seotud vastutustundlikku ja säästvat käitumist ning järgib tervislikke eluviise

Üldpädevuste kujundamine põhikooli loodusainetes

Loodusainetes saavad õpilased tervikülevaate looduskeskkonnas valitsevatest seostest ja vastasmõjudest ning inimtegevuse mõjust keskkonnale. Loodusainete õpetamise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Kujundatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, arendatakse huvi loodusteaduste kui uusi teadmisi ja lahendusi pakkuva kultuurinähtuse vastu, teadvustatakse loodusliku mitmekesisuse tähtsust ning selle kaitse vajadust, väärtustatakse jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning kujundatakse tervislikke eluviise.

Sotsiaalne- ja kodanikupädevus

Kaasneb õppes toimuva inimtegevuse mõju hindamisega looduskeskkonnale, kohalike ja globaalsete keskkonnaprobleemide teadvustamisega ning neile lahenduste leidmisega. Olulisel kohal on dilemmaprobleemide lahendamine, kus otsuseid langetades tuleb lisaks loodusteaduslikele seisukohtadele arvestada inimühiskonnaga seotud aspekte – seadusandlikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti. Sotsiaalset pädevust kujundavad ka loodusainetes rakendatavad aktiivõppe meetodid: rühmatöö uurimuslikus õppes ja dilemmaprobleemide lahendamisel, vaatlus- ja katsetulemuste analüüs ning kokkuvõtete suuline esitus.

Enesemääratluspädevust

arendatakse eelkõige bioloogiatundides, kus käsitletakse inimese anatoomia, füsioloogia ja tervislike eluviiside teemasid: selgitatakse individuaalset energia- ja toitumisvajadust, tervisliku treeningu individualiseeritust, haigestumistega seotud riske ning tervislike eluviiside erinevaid aspekte.

Õpipädevuse

Kujunemist toetavad loodusained erinevate õpitegevuste kaudu. Nii näiteks arendatakse õpipädevust probleemide lahendamise ja uurimusliku õppe rakendamisega: õpilased omandavad oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, planeerida ja teha katset või vaatlust ning teha kokkuvõtteid.

Suhtluspädevuse

arendamine kaasneb loodusteadusliku info otsimisega erinevatest allikatest, sh internetist, ning leitud teabe analüüsiga ja tõepärasuse hindamisega. Olulisel kohal on vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtete kirjalik ja suuline esitus. Ühtlasi arendavad kõik loodusained vastavatele teadusharudele iseloomulike mõistete ja sümbolite korrektset kasutamist nii abstraktses teaduslikus kui ka konkreetse igapäevases kontekstis.

Matemaatika-, ja loodusteaduste ning tehnoloogialane pädevus

ja areng kaasneb eelkõige uurimusliku õppega, kus õpilastel tuleb katse- või vaatlusandmeid esitada tabelitena ja arvjoonistena, neid analüüsida, leida omavahelisi seoseid ning siduda arvulisi näitajaid lahendatava probleemiga. Peale uurimusliku õppe koostatakse ja analüüsitakse arvjooniseid kõigis loodusainetes, esitades eri objekte ja protsesse, neid võrreldes ning omavahel seostades.

Ettevõtlikkuspädevust

kujundades on oluline koht loodusainete rakendusteaduslikel teemadel, kus ilmnevad abstraktsete teadusfaktide ja -teooriate igapäevaelulised väljundid. Koos sellega saadakse ülevaade loodusteadustega seotud elukutsetest ning vastava valdkonnaga tegeleva-test teadusasutusest ja ettevõtetest. Ettevõtlikkuspädevuse arengut toetab uurimuslik käsitlus, kus süsteemselt planeeritakse katseid ja vaatlusi ning analüüsitakse tulemusi. Tähtsal kohal on keskkonnaga seotud dilemmade lahendamine ja pädevate otsuste tegemine, mis lisaks teaduslikele seisukohtadele arvestavad sotsiaalseid aspekte.

Digipädevust

Kujundatakse alates III kooliastmest, kasutades digivahendeid internetis usaldusväärse ja asjakohase info otsimiseks ning andmete kogumiseks. Õpitakse rakendama digitaalseid teabeallikaid ja saadud teabe põhjal lahendada loodusteaduslikke probleeme ning arutlema keskkonnas toimuvate protsesside üle. Analüüsitakse ja visualiseeritakse digitaalselt kogutud vaatlusandmeid. Probleemi lahendamise ja esitamise kaudu arendatakse digitaalse sisuloome oskust ning toetatakse õpitu digitaalsel kujul säilitamise oskust. Digikeskkonnas suheldes järgitakse igapäevaelu väärtuspõhimõtteid ning jälgitakse ohutut info kasutamist.

Läbivad teemad põhikooli loodusainetes

Teema „*Keskkond ja jätkusuutlik areng*“ Loodusainetel on kande roll läbiva teema elluviimisel.

Teema „*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine*“. Loodusteadusharidus on osa üldharidusest, mis on oluline õpilaste arengule. Loodusainetes omandatud teadmised, oskused ja hoiakud lõimituna teistes õppeainetes omandatuga on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvale õppimisele. Loodusaineid õpetades kasvatatakse õpilaste teadlikkust karjäärivõimalustest ning vahendatakse neile teavet edasiõppimisvõimaluste kohta loodusteaduslikel erialadel.

Läbivat teemat „*Teabekeskkond*“ käsitletakse seondult eri infoallikatest teabe kogumise, teabe kriitilise hindamise ning kasutamisega.

Loodusained toetavad läbivat teemat „*Tehnoloogia ja innovatsioon*“ IKT rakendamise kaudu aineõpetuses.

Teema „*Tervis ja ohutus*“. Loodusainete õppimine aitab õpilastel mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust ning mõista keskkonna ja tervise seoseid. Teoreetilise aluse õigele tervisekäitumisele annavad eelkõige bioloogia ja keemia. Loodusainete õppimine praktiliste tööde kaudu arendab õpilaste oskust rakendada ohutusnõudeid.

Teema „*Väärtused ja kõlblus*“. Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

Läbiva teema „*Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus*“ elluviimist toetavad loodusained eelkõige keskkonnateemade õpetamise kaudu. Kodanikuõiguste ja -kohustuse tunnetamine seostub keskkonnaküsimustega.

Läbiv teema „*Kultuuriline identiteet*“ lõimub loodusteaduste kaudu, mis moodustavad teatud osa kultuurist, kuhu on oma panuse andnud ka Eestiga seotud loodusteadlased. Maailma kultuuriline mitmekesisus lõimub rahvastikuteemadega geograafias.

16.1 LOODUSÕPETUS

Õppe- ja kasvatusesmärgid loodusõpetuses

Loodusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ austab ja suhtub heaperemehelikult teda ümbritsevasse maailma;

- ❖ tunneb seotust ümbritseva maailmaga;
- ❖ tunneb üldisi loodusseadusi;
- ❖ omab teadmisi elusloodusest ja seal toimuvatest protsessidest;
- ❖ tunneb kodumaa taimestikku ja loomastikku;
- ❖ orienteerub maailma taimestikus-loomastikus vastavalt nende elukeskkonnale;
- ❖ tunneb Eesti aluspõhja kivimeid, pinnavorme, maavarasid;
- ❖ omab ettekujutust planeedist Maa ;
- ❖ omab üldteadmisi inimesest, tema anatoomiast ja füsioloogiast;
- ❖ teadvustab ja rakendab tervislikke eluviise;
- ❖ oskab tavalisemaid aia-ja põllutöid;
- ❖ teadvustab enda kui üksikindiviidi vastutust looduse ees;
- ❖ on keskkonnateadlik ning hoolitseb oma võimaluste piires terve keskkonna eest;
- ❖ oskab kasutada erinevaid teabeallikaid info hankimiseks.

Loodusõpetus ainekirjeldus

Loodusõpetus põhineb maailmavaatel, mis käsitleb kogu planeeti elava ökosüsteemina, mis on lahutamatu tervik ning vältimatult vajalik tervena ja jätkusuutlikuna inimeste eluks. Loodusõpetus õpetab väärtustama elavat ja mitmekesist loodust, imetlema selle liigirikkust ja hoidma seda pühendumuse ning armastusega. Loodusõpetus on õppeaine, mis kujundab eeldused teiste loodusainete (bioloogia, füüsika, loodusgeograafia, keemia) õppimiseks ja praktiliseks jätkusuutliku eluviisi viljelemiseks kogu elu jooksul.

16.1.1 Loodusõpetus I kooliastmes

16.1.1.1 LOODUSÕPETUS

I-II klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid

Laps tajub oma ümbrust – inimesi, loomi, taimi, kive, tähti, päikest ja kuud – täie enesestmõistetavusega. Kui neid loodusvaldkondi õnnestub lapseas ikka ja jälle nende kokkukuuluvuses läbi elada, saab sellelt pinnalt areneda usaldus, tänulikkus ja kindlustunne. Esimeses klassis õpib laps loodustervikut ka eristavalt tajuma, samas saab ta kokkukuuluvust juttude ja õpetaja hoiaku kaudu ärsamalt läbi elada.

Esimesel kooliastmel käsitletakse loodusõpetust vahetute meelemuljete ja õpetaja jutustuste põhjal. Klassiõpetaja võib, olenemata põhitunni ainet, juhtida lapsi päeva sissejuhatuseks vestlema oma tähelepanekutest looduse kohta: muljed kooliteel, aastaaegade vahetus, ilm. Laste elamused, aga ka see, mida nad kooliteel või ühistel retkedel kogevad, äratavad huvi looduse vastu.

1. ja 2. klassis kuulevad lapsed põhitunni jutustavas osas muinasjutte, kus loodus on veel isikustatud ning suhtleb inimesega vahetult. Õpetaja jutustab lugusid ja legende taimedest, tuues esile konkreetsele taimelisele iseloomuliku. Loomamuinasjuttudes ning valmides esinevad loomad lapsele tuttavate hingeomaduste kandjaina. Hingelisest arengust lähtuvalt mõistab 2. klassi õpilane suurepäraselt legende pühast Franciscusest, kes kõnetab kõiki ümbritseva maailma nähtusi oma õdede ja vendadena. Siinkohal pole veel tähtis teaduslik vaatenurk, vaid kaasaelamine ja -tundmine, mille laps looduse sellise käsitlemise läbi saavutab. Õpetaja ülesanne on esitada looduse tõsiasju eakohases vormis, nii et laps saaks neid armastama hakata.

Sellelt aluselt sünnib tõeline loodushoid ning hilisem keskkonnateadlikkus. Vastavalt võimalustele võib loodusõpetust 1. ja 2. klassis ka eraldi ainetundidena läbi viia. Õues-õpe on selleks kõige kohasem vorm. Koos tehakse retki lähiümbrusesse. Õpetaja jutustab lugusid retkel kogetud taimede, loomade ja loodusnähtuste kohta. Koos kogutud loodusematerjali saab kasutada meisterdamiseks.

Esmased teadmised loodus-, tervis- ja keskkonnahoiust saadakse koolielu igapäevasituatsioonides: enda, klassi ja kooliümbruse korrashoid, prügi sorteerimine jne.

Õppesisu I kooliastmes

Inimese meeled ja avastamine

Inimese meeled ja avastamine.. Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud.

Mõisted: omadus, meeled, looduslik, tehisk, tahke, vedel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- ❖ meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses;
- ❖ tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine;
- ❖ õppekäik kooliümbruse loodusega tutvumiseks.

Aastajaad

Aastaaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega. Taimed, loomad ja seened eri aastaaegadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.

Mõisted: suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, kodukoht, veekogu, maastik.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- ❖ õppekäigud aastajaaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus;
- ❖ puu ja sellega seotud elustiku aastaringne jälgimine;
- ❖ aastajaaliste muutuste kujutamine läbi loominguliste vahendite (kunst, muusika);

Mõõtmine ja võrdlemine

Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.

Mõisted: mõõtühik, termomeeter, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- ❖ enesevaatlus, mõõtmine;
- ❖ erinevate esemete pikkuse mõõtmine ja võrdlemine;
- ❖ temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.

Inimene

Inimene. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus.

Inimese elukeskkond.

Mõisted: keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asulad: linn, alev, küla.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- ❖ tervisliku päevamenüü koostamine;
- ❖ õppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks.
- ❖ erinevate maa- ja põllutööde tundmaõppimine, kuidas saab lauale leib
- ❖ *"Ürgeluktsed" nagu: karjus, jahimees, kalamees, puuraidur, söepõletaja, pagar, rätsep, kingsepp, pottsepp, tisler, sadulsepp, nahaparkal, ketraja, kangur, sepp (võimalik valik!)

Ilm

Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused.

Mõisted: pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- ❖ ilma vaatlemine;
- ❖ õhutemperatuuri mõõtmine;

- ❖ ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.

Liikumine

Liikumise tunnused. Jõud liikumise põhjusena (katseliselt). Liiklusohutus.

Mõisted: liikumine, kiirus, jõud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- ❖ oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks;
- ❖ liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.

Õpitulemused I kooliastme lõpuks

Väärtused ja hoiakud loodusõpetuses

3.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- ❖ mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest; suhtub loodusesse säästvalt;
- ❖ märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- ❖ hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- ❖ liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

Uurimisoskused loodusõpetuses

3. klassi lõpetaja:

- ❖ teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- ❖ sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- ❖ teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- ❖ vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- ❖ kasutab õpitud loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi igapäevaelus otsuseid tehes.

Loodusvaatlused loodusõpetuses

3. klassi lõpetaja:

- ❖ teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;

- ❖ kirjeldab loodus- ja tehisobjekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- ❖ märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- ❖ toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaegadel;
- ❖ toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- ❖ tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- ❖ käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.

Loodusnähtused, organismide mitmekesisus ja elupaigad loodusõpetuses

3. klassi lõpetaja:

- ❖ eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning valdab ohutunnet tundmatute ainete vastu;
- ❖ teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- ❖ kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses: eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi;
- ❖ teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- ❖ eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg-ja sammaltaime;
- ❖ eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad);
- ❖ kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- ❖ arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult

Inimene – loodusõpetuses

3.klassi lõpetaja:

- ❖ järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise;
- ❖ teadvustab inimese vajadusi, tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning hoiab keskkonda;
- ❖ toob näiteid, kuidas inimene sõltub loodusest ning muudab oma tegevusega loodust;
- ❖ võrdleb inimeste elu maal ja linnas.

Plaan ja kaart

3. klassi lõpetaja:

- ❖ saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- ❖ mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- ❖ näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvi ja linnu;
- ❖ kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari.

16.1.1.2 KODULUGU

III-IV klass

Juhtmotiivid

Üheksa-aastaselt toimub oluline murrang lapse suhetes maailmaga: ühtsest maailmast saab nüüd ümbritsev maailm, seda on võimalik mõistusega järk-järgult haarata. Sellega kaasneb teravdatum piiri tunnetamine sise-ja välismaailma vahel. Loodusõpetus, mis varem oli tervik, liigendub nüüd aja ja ruumi järgi –ühelt poolt areneb ta koduloo kaudu geograafiaks ja ajalooks, teiselt poolt praktiliseks loodusõpetuseks ja loodusteadusteks (6. klassi füüsika). Põhikooli teisel astmel lähtub loodusõpetuse ainekäsitus -looma-, taime-ja kivimiõpetus -printsibiist "elusalt elutule" ehk lapsele lähemaist, tunnetega seostuvaist loodusriikidest kaugemate, uuriva mõtlemisega hõlmatavateni.

Selline mina ja maailma vastandumine, mida hingeliselt läbi elatakse, viiks kergesti võõristustunde tekkimiseni, kui katkenud sidet omaenda tahtetegevuse läbi uuesti ei loodaks. Laps seob ennast maailmaga kõige otsesemalt 3. ja 4. klassis põllu- ja talutöid tehes (maa kündmises, vilja külvamises ja koristamises, lamba pügamises, või valmistamises jne) ja 4. klassis ehitust planeerides ning teostades (majake, püstkoda, sild vms). On ideaalne, kui talutöid võimaldab majapidamine kuulub kooli juurde. Selle puudumisel saab appi tulla mõni lapsevanem või kohalik koduloomuuseum seal korraldatavate temaatiliste päevadega. Külastatakse mõnd vana ametit valdavat meistrit. Põllutöid tehakse võimalusel vanu tööriistu ning töövõtteid kasutades. Sel viisil muutub kodukoha ajalugu praktiliseks elamuseks.

Kujundatakse ainevihik, mis sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, skeeme, pilte, luuletusi ja mõistatusi. Eraldi võib pidada ilmavaatlus- või praktiliste tööde päevikut. Harjutatakse esimeste ümbruskonna plaanide joonistamist, võib valmistada lähema ümbruse või maastikuvormide savimudeleid.

Kodulugu seostub ka iga õpilase perekonna looga. Lapsed uurivad oma perekonnapärimust.

III klass

Õppesisu

- ❖ Inimene ja maa: talupoeg ja tema töö - kündmine (hobune ja hobuseriistad), äestamine, külvamine. Erinevad Eesti teraviljasordid. Viljakoristus, -peksmine, jahvatamine, küpsetamine.
- ❖ Piimakarjakasvatus.
- ❖ Ilm meie laiuskraadidel, ilmastikunähtused.
- ❖ Rahvakalender.
- ❖ Vanad ametid: nt karjus, jahimees, kalamees, puuraidur, metsavaht, söepõletaja, pagar, rätsep, kingsepp, pottsepp, turbalõikaja, kraavikaevaja, tisler, sadulsepp, nahaparkal, ketraja, kangur, sepp
- ❖ Mõnede ametitega seonduvate tegevuste praktiline tundmaõppimine.

Õppetegevused

3. klassis õpetaja poolt jutustatud Vana Testamendi loomislugu kirjeldab piltlikult maa, taimede, loomade ja inimese tekkimist. Koduloo ainena lisanduvad taimede ja loomade kirjeldused, jutukesed vanemast külaelust ja talutöödest, kohalikud tekkemuistendid ja legendid

Taotletavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- ❖ armastab loodust;
- ❖ naudib õuesviibimist;
- ❖ tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- ❖ hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- ❖ tunneb kooli- ja koduümbruse loodust;
- ❖ märkab ja oskab kirjeldada aastaajalisi muutusi looduses;
- ❖ teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- ❖ tunneb lihtsaid põllutöid;
- ❖ oskab ehitustöoks vajalikke töövõtteid (läbitud projekti raames);

- ❖ tunneb vanu põllutööriistu ja teisi töö- ning majapidamisvahendeid;
- ❖ tunneb vanu elukutseid;
- ❖ oskab nimetada rahvakalendri tähtpäevi;
- ❖ teab, et rahvakalender on seotud kuu faasidega;
- ❖ oskab võrrelda inimeste elu maal ja linnas;
- ❖ oskab ohutult käituda kodus, koolis, liikluses ja looduses;
- ❖ teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses

Lõimimine teiste ainetega

Loodusteemalised ja koduloolised jutud, muinasjutud, mõistujutud, tekkemuistendid, valmid, legendid ja mõistatused lõimivad eesti keele, võõrkeelte ja religiooniga. Mõõtmise, kaalumise, ühikud ja ajaarvestus (aasta, kuu, nädal jne) on kokkupuutepunktiks matemaatikaga. Muusikas lauldakse loodusteemalisi laule, käsitöös meisterdatakse looduslikest materjalidest. Maalimine, vormijoonistamine, liikumine ja eurütmia ammutavad ainetest meid ümbritseva looduse vormidest, liikumistest ja karakteritest ja põllumehe ning teiste ametite tööst ja tegemistest.

Erinevused riiklikust õppekavast

Väikse Werrone Kooli õppekavas ei jagata pedagoogilistel kaalutlustel loodust I kooliastmes elus ja eluta osaks, vaid lastakse kasvaval lapsel selle tunnetuseni jõuda ise. Riiklikus õppekavas käsitletud teemavaldkond „Organismide rühmad ja kooselu“ koos mõistetega *taimede mitmekesisus*, *loomade mitmekesisus*, *seente mitmekesisus*, *liik*, *kooslus* ja *toiduahel* jäävad II kooliastmesse, kui algab looma- ja taimeriigi ning mineraalse maailma süsteemne tundmaõppimine. Kompassi õpivad lapsed kasutama 4. klassi koduloo epohhis, Eesti geograafiat 5. klassi geograafiatundides ja elektri- ning magnetnähtusid 6. klassi füüsikas.

16.1.2 Loodusõpetus II kooliastmes

II kooliastme klassides jaguneb loodusõpetus igal aastal kaheks suureks teemaks:

- ❖ 4. klassis kodulooks ning inimese- ja loomaõpetuseks;
- ❖ 5. klassis inimese- ja loomaõpetuseks ning taimeõpetuseks;
- ❖ 6. klassis taimeõpetuseks ja kivimiõpetuseks.

IV-VI klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid

II kooliastmel lähtub loodusõpetus ainekäsitletuses – looma-, taime- ja kivimiõpetus – printsiibist "elusalt elutule, lähemalt kaugemale". Loomas avaldub ärgas, aktiivne hingeelu, ta kannab endas tunde ja instinkte. Elava looduse esindajana on *loomariik* loodusriikidest inimesele lähedasim. Inimene on selles eas alati õpetuse lähtepunktiks. Õppeaine algab *inimese vaatlemisega*. Inimese üldist füüsilist liigendatust – pea, kere, jäsemed – kohtame samuti loomariigis. Erinevalt inimesest areneb iga loomaliik ühekülgsest: domineerivad üksikud meeled, edasiliikumisviis jne koos vastavate elundite ja elundisüsteemidega. Kõik see on ka inimeses, kuid teiste võimetega tasakaalus. Õpetaja juhib õpilaste tähelepanu asjaolule, et igas üksik- funktsioonis on keegi loomariigi esindajatest, kes ületab inimese võimed mitmekordselt, kuid inimene on loomast siiski mitmekülgsem ning vabam otsustama. Õpetaja valib tunnis käsitletavat loomariigi esindajat (nn tüüploomad) vastavalt nende eluviiside iseärasustele.

Õppetegevuse vormiks on pildiline, kirjeldav õpetus. Õpetaja jutustuse, hilisema meenutamise ning kirjaliku kokkuvõtte ja selle illustreerimise käigus omandavad õpilased uued mõisted ning loomade eluviisi ja keskkonnaga seotud sõnavara. Loomade süstemaatiliseks kirjeldamiseks kasutatakse kava. Iseseisvaks tööks sobivad ettekanded loomadest.

Kui loomaõpetuses domineeris kirjeldus loomast kui hingeelu instinktiivse poole esindajast, siis 5.klassi *taimeõpetus* pöördub vaatluse ja hingelise elamuse kaudu rohkem mõtlemise poole. Vaatlused, küsimused ja järeldused on meetod taimemaailma tundmaõppimiseks. Taimeriiki vaadeldakse tõusva reana madalamatelt taimedelt kõrgematele seoses lapse ja noore inimese arengustaadiumitega. Taime üksteisele järgnevates arenguvormides ilmneb nähtava pildina lapse uute võimete eristumine ja kujunemine. Lapses toimub see protsess hingelise arenguna ja on seeläbi elamusena tuttav. Vaadeldakse taimeelu aastaringis ja selle seost maa, kuu ja päikesega. Õpetaja puudutab põgusalt ka taimeriigi eripära üle terve maailma. Seega on bioloogiaõpetuse kesksed juhtmotiivid, evolutsiooniidee ja ökoloogiline aspekt lapsepõlve-ajal algusest peale esindatud. Praktilise ainega lisandub 6. klassis *aiandus*. Praktiline töö maaga võimaldab jõuda looduseoste tõelise mõistmiseni ning omab suurt väärtust tänapäeva elust tingitud võõrandumistunde ületamisel. Projektitöödest võib taimeõpetusega seostada ravimtaimede kogumise ja klassi ravimtaime-apteegi rajamise, mesila külastamise, peenarde rajamise vms.

Iseseisva aineperioodina 6. klassis lisanduv *kivimiõpetus ehk mineraloogia* jätkab looma- ja taimeõpetusega alanud erinevate loodusriikide käsitlemist. Kivimiõpetusega jõutakse inimesest kõige kaugemal asuva loodusriigini. Võrreldes looma- ja taimeriigiga on kivimimaailm kõige rohkem "surnud" ning allub seetõttu kõige enam füüsikaseadustele. Tajuv ja kaasaalav tunnetus annab samm-sammult koha mõtlevale tunnetusele. Puberteedia lähenedes areneb kausaalse mõtlemise võime. Põhjuse-tagajärje seose mõistmine on oluline kolme põhilise kivimigrupi, sette-, tardja moondekivimid – õpetamisel. Kivimiõpetust saadavad võimalusel õppekäigud või ka erinevate kivimite uurimine laboratoorse tööna. Iga paikkond võimaldab teha lihtsaid aluspinna vaatlusi.

Õppetöö käigus valmib klassi kivimikollektsioon. Loomaõpetusega alanud loodusriikide tundmaõppimise lõpetab astronoomia 7. klassis.

16.1.2.1 IV klass

4. klassis on loodusõpetuse ained:

- ❖ Kodulugu
- ❖ Looma- ja inimeseõpetus

16.1.2.1.1 KODULUGU

Õppesisu

- ❖ Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas;
- ❖ Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas;
- ❖ Ilmakaarte määramine päikese liikumise järgi;
- ❖ Palgi koorimine, laudade naelutamine, mördi valmistamine (lubja kustutamine), telliste valmistamine (kuivatamine, põletamine), müüriladumine, jms. vastavalt konkreetsele ehitusprojektile.
- ❖ Kuu faasid ja nende seotus rahvakalendriga. Tuntumad tähtkujud. Rahvajutud kuust, päikesest, tähtedest;
- ❖ Kodukoha (linn või küla) areng minevikust tänapäevani. Kooli lähema asukoha ajalooline areng. Kodukoha ümbruse geograafiline areng;
- ❖ Pealtvaates kooliümbruse või koolitee plaani joonistamine seda kasutades;
- ❖ Seoseid pinnamoe, erinevate looduslike tegurite ja ajalooliste muutustega.
- ❖ Tekkemuistendid, legendid.
- ❖ Vee tähtsus looduses. Veeringe. Kohalikud veekogud.
- ❖ Sugupuu. Perekond, perepärimus

Õppetegevused

4. klassi kodulugu on seotud ümbruskonna geograafiliste ja majanduslike tingimuste kujunemisega. Käsitletakse seoseid pinnamoe, erinevate looduslike tegurite kui ka ajalooliste muutustega. Võimalusel korraldatakse uurimisretki ja väljasõite, näiteks matk Koreli oja lähtest suudmeni.

Kujundatakse ainevihik, mis sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, skeeme, pilte, luuletusi ja mõistatusi. Eraldi võib pidada ilmavaatlus- või praktiliste tööde päevikut. Harjutatakse esimeste ümbruskonna plaanide joonistamist, võib valmistada lähema ümbruse või maastikuvormide savimudeleid.

Kodulugu seostub ka iga õpilase perekonna looga. Lapsed uurivad oma perekonnapärimust.

Taotletavad õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

- ❖ kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- ❖ teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;
- ❖ kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal; oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust;
- ❖ armastab loodust;
- ❖ naudib õuesviibimist;
- ❖ tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- ❖ hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- ❖ omab ülevaadet inimese kehaehitusest ja tähtsamatest elundkondadest;
- ❖ tunneb kodumaa loomi ja oskab neid kava põhjal kirjeldada;
- ❖ nimetab õigesti loomade-lindude kehaosi;
- ❖ oskab võrrelda inimest erinevate õpitud loomadega;
- ❖ mõistab looma kehaehituse, eluviisi ja elukeskkonna vahelisi seoseid;
- ❖ tunneb ilmakaari ja oskab neid kaardil ning looduses määrata (päikese ja kompassi järgi);
- ❖ mõistab mõõtkava tähendust;
- ❖ seostab kaardil olevaid objekte looduses olevatega;

- ❖ oskab joonistada tuttava koha plaani;
- ❖ oskab jutustada oma kodukoha minevikust ning võrrelda, mis on muutunud;
- ❖ teab õpitud rahvakalendri tähtpäevi;
- ❖ teab, et rahvakalender on seotud kuu faasidega;
- ❖ tunneb kuu faase;
- ❖ teab pööripäevi ja päikese näivat teekonda eri aastaegadel;
- ❖ leiab tähistaevas Suure Vankri ja Põhjanaela;
- ❖ väärtustab tervislikku eluviisi;
- ❖ oskab sõnastada oma tähelepanekuid, esitada küsimusi;
- ❖ kavandab ja viib ohutult läbi lihtsamaid praktilisi töid;
- ❖ oskab ohutult käituda kodus, koolis, liikluses ja looduses;
- ❖ teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses.

16.1.2.1.2 INIMESE- JA LOOMAÕPETUS

Õppesisu

- ❖ Organismi terviklikkus. Inimese üldine liigendus (pea, kere, jäsemed);
- ❖ Inimese organismi tähtsaimad funktsioonid: jäsemete erinev kasutamine, seedimine, hingamine ja südametöö ja närvi-meelteelundkond;
- ❖ tervislikud eluviisid;
- ❖ inimeselt loomariigile: omadused, mis erinevate loomade puhul domineerivad. Inimese võrdlus õpitavate loomadega;
- ❖ inimese ja looma jäsemed, nende erinevused ja sarnasused. Käed ja jalad kui inimese vabaduse võrdpilt;
- ❖ käsitletava looma elupaika ja eluviisi, toitumist, anatoomiat ja füsioloogiat piltlikult kirjeldavad jutustused;

- ❖ erinevad Eestimaa loomad, nende eluavalduused ja kohastumused elukeskkonnaga (nt järv, jõgi, mets, soo) ning liikidevahelised seosed;
- ❖ väike loodusteaduslik uurimus, näiteks lähedalasuva veekogu elustiku uurimine.

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- ❖ hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- ❖ omab ülevaadet inimese kehaehitusest ja tähtsamatest elundkondadest;
- ❖ tunneb kodumaa loomi ja oskab neid kava põhjal kirjeldada;
- ❖ joonistab loomi õpetaja juhendamisel;
- ❖ nimetab õigesti loomade-lindude kehaosi;
- ❖ oskab võrrelda inimest erinevate õpitud loomadega;
- ❖ teab nimetada kaitse all olevaid looma-ja linnuliike.

16.1.2.2 V klass

5. klassis on loodusõpetuse ained:

- ❖ Inimese- ja loomaõpetus;
- ❖ Taimeõpetus

16.1.2.2.1 INIMESE- JA LOOMAÕPETUS

Õppesisu

- ❖ inimene, tema meeled, rütmilised elundkonnad (hingamis-ja vereringeelundkond) ja seedeelundkond.
- ❖ Kotkas, lõvi ja veis oma loomulikus elukeskkonnas, nende kohastumused. Kotka domineerivad nägemise ja hingamiselundid ning luustiku õhulisus. Lõvi ja tema hästi välja

arenenud hingamis- ning vereringeelundkond. Veise ja seedeelundkonna domineerimine.

- ❖ Valikuline üleminek teistele loomarühmadele: linnud (N: röövlinnud; laululinnud; vee-ja maalinnud), kiskjad (N: karu; kaslased; koerlased), rohusööjad (N: kaljukits, mägikits, jõehobu, siga; hirv, metskits ja põder; kaelkirjak).
- ❖ Loomad nende loomulikus elukeskkonnas, nende eluavaldused, kohastumused elukeskkonnaga ja liikidevahelised seosed.
- ❖ Keskkonna mõju loomadele, kaitse all olevad ja ohustatud loomaliigid.

Õppetegevused

Õppetegevuse vormiks on pildiline, kirjeldav õpetus. Õpetaja jutustuse, hilisema meenutamise ning kirjaliku kokkuvõtte ja selle illustreerimise käigus omandavad õpilased uued mõisted ning loomade eluviisi ja keskkonnaga seotud sõnavara. Loomade süstemaatiliseks kirjeldamiseks kasutatakse kava. Iseseisvaks tööks sobivad ettekanded loomadest. Aine käsitlemisel toimuvad õues õppetunnid ja matkad loodusesse, et tekiks arusaam loodusest kui terviksüsteemist, inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest.

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab märgata loomariigi mitmekesisust;
- ❖ oskab etteantud kava põhjal koostada lühiuurimust valitud loomast ning seda klassis ette kanda;
- ❖ mõistab looma kehaehituse, eluviisi ja elukeskkonna vahelisi seoseid;
- ❖ teab keskkonnamuutuste mõju looma-ja linnuliikidele;
- ❖ oskab nimetada kaitse all olevaid looma-ja linnuliike.

16.1.2.2.2 TAIMEÕPETUS

Õppesisu

- ❖ taimeorganid: fantaasiaküllane pilt taime juurest, varrest, lehest, õiest ja viljast mõne tuntud taime näitel.;

- ❖ taimeriigi liigendus: vetikad, samblad, sõnajalg-, paljasseemne- ja katteseemnetaimed – elavad kirjeldused taimedest, nende kasvamisest ja arengust;
- ❖ taimeriigi mitmekesisus: niit kui rohttaimede, mets kui puude, soo kui puhmaste, metsaserv kui põõsaste pärusmaa;
- ❖ leht-ja okaspuude polaarsus, kuuse ja männi polaarsus;
- ❖ taimede, seente ning samblike võrdlus;
- ❖ salumets kui taimeriigi läbilõige –metsarinded

Õppetegevused

Taimeõpetuses vaadeldakse taimede eluprotsesse aastaringis ja nende seoseid Maa ja Päikesega ning seost kogu maakera taimkattega. Vaatlused, küsimused ja järeldused on meetod taimemaailma tundmaõppimiseks. Taimeriiki vaadeldakse madalamatest eluvormidest (vetikad, eostaimed) kõrgemateni (õistaimed). Taimeriigi arenguvorme võib vaadelda seoses lapse ja noore inimese arengustaadiumitega. Taimeõpetuse kesksed juhtmotiivid on evolutsiooniidee ja ökoloogiline aspekt, mis on esitatud eakohasel viisil.

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ omab pilti taimest kui tervikust;
- ❖ oskab vaadelda taime;
- ❖ oskab nimetada taimeorganeid;
- ❖ oskab sõnastada oma tähelepanekuid, esitada küsimusi;
- ❖ tunneb õpitud taimi, teab nende kasvukohta ja oskab neid kava põhjal kirjeldada;
- ❖ oskab õpetaja juhendamisel joonistada konkreetset taime tema eripära väljatoomisega;
- ❖ kavandab ja viib ohutult läbi lihtsamaid praktilisi töid;
- ❖ tunneb taimeriigi üldist klassifikatsiooni;
- ❖ oskab võrrelda puid ja rohttaimi;
- ❖ oskab võrrelda taime-ja seeneriiki;
- ❖ oskab nimetada mõningate taimesugukondade esindajaid;

- ❖ oskab ohutult käituda kodus, koolis ja looduses;
- ❖ teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses.

16.1.2.3 VI klass

6.klassi loodusõpetuse ained on

- ❖ Taimeõpetus
- ❖ Kivimiõpetus
- ❖ Astronoomia

16.1.2.3.1 TAIMEÕPETUS

Õppesisu

- ❖ sibullilled;
- ❖ ristõielised, sarikõielised, korvõielised, huulõielised, roosõielised. Põhjalikumalt käsitletakse igast sugukonnast ühte esindajat. Erinevad õistaimed aastaringis;
- ❖ õisi tolmeldavad putukad. Õie ehituse ja putukaliikide seosed. Mesilased. Mesi ja teised mesindussaadused;
- ❖ niidud kui Eesti liigirikkaimad kooslused. Pärandkooslus. Ravimtaimed, nende kasutamine;
- ❖ puude õitsemine ja viljumine. Köögiviljad (lõimimine aiandusega). Eesti ravimtaimed, nende kasutamine;
- ❖ mulla koostis ja kujunemine. Mulla viljakus. Vee liikumine mullas. Mullaorganismid. Mulla osa kooslustes;
- ❖ aed kui kooslus. Viljapuu-, juurvilja- ja iluaed. Aiataimed. Sordi mõiste. Fotosüntees;
- ❖ tootjad, tarbijad ja lagundajad. Toitumissuhted ökosüsteemis. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Aineringe;
- ❖ põld kui kooslus. Umbrohud ja prahitaimed. Keemilise tõrje mõju loodusele. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mahepõllumundus. Mulla kaitse;

- ❖ kaitse all olevad ja ohustatud taimeliigid;
- ❖ ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse;
- ❖ inimese mõju ökosüsteemidele.

Õppetegevused

6. klassis vaadeldakse taimede erinevat ehitust, elupaiku ja nende vegetatsiooniperioodi. Praktilise ainenä lisandub aiandus. Töö maaga võimaldab jõuda looduseoste mõistmiseni ning omab suurt väärtust tänapäeva elust tingitud võõrandumistunde ületamisel. Ühine tegevus arendab õpilastes sotsiaalsust. Projektitöödest võib taimeõpetusega seostada ravimtaimede kogumise ja klassi ravimtaime-apteegi rajamise, herbaariumi koostamise, mesila külastamise vms.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab vaadelda elavat taime;
- ❖ oskab sõnastada oma tähelepanekuid, esitada küsimusi tunneb taimeriigi üldist klassifikatsiooni;
- ❖ oskab nimetada mõningate taimesugukondade esindajaid;
- ❖ oskab õpetaja juhendamisel joonistada konkreetset taime tema eripära väljatoomisega;
- ❖ tunneb õistaimede klassifitseerimist õieehituse alusel;
- ❖ tunneb õpitud taimi, teab nende kasvukohta ja oskab neid kava põhjal kirjeldada;
- ❖ oskab nimetada õisi tolmeldavaid putukaid tunneb mesindussaadusi ja nende kasutamist;
- ❖ oskab nimetada tuultolmlejad-taimi;
- ❖ tunneb õpitud aia-ja põllukultuure;
- ❖ tunneb enamkasutatavaid ravimtaimi ja nende kasutusalasid;
- ❖ tunneb mulla ehitust ja kujunemist; mõistab mulla tähtsust;
- ❖ mõistab ökosüsteemis toimivaid organismidevahelisi suhteid;
- ❖ koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- ❖ mõistab aineringe olemust;
- ❖ väärtustab elurikkust;

- ❖ teab keskkonnamuutuste ohtu taimeliikidele;
- ❖ oskab nimetada kaitse all olevaid taimeliike

16.1.2.3.2 KIVIMIÕPETUS

Õppesisu

- ❖ Eesti maastik – kuplid, voored, tasandik; liiv, moreen, savi, lubjakivi, rändrahnud, kivikülv. Eesti geoloogiline läbilõige, Põhja- ja Lõuna-Eesti aluspõhja erinevus. Põhjavesi ja vee ringkäik looduses. Põhjaveetekkelised pinnavormid.
- ❖ Mineraalid ja kivimid. Graniit ja selle koostisosad: põldpagu, kvarts ja vilgukivi. Kivimite jaotus tekke järgi sette-, tard- ja moondekivimiteks. Kivimite ringe. Maavarad. Maavarade kaevandamine.
- ❖ Vääriskivid ja poolvääriskivid, nende levikualad ning töötlemine.
- ❖ Planeet Maa. Maa siseehitus. Maakoore ehitus. Laamtektoonika. Mäestikud ja vulkaanid. Kuumaveeallikad ja geisrid. Mäestikuteke, vanad ja noored Maa osad. Noored kurdmäestikud (näiteks Alpid, Himaalaja, Andid), riftiorud (nt. Punase mere Jordani org, Reini org jne).
- ❖ Maavärinad ja maakoore aeglased kõikumliikumised. Endogeensete protsessidega kaasnevad nähtused. Paralleelid maakera loodusvööndite ja mäestike kõrgusvööndilisuse vahel. Maapinda kujundavad eksogeensed protsessid ning tekkivad pinnavormid. Liikuva vee ja tuule kulutav toime (erosioon.) Liustikud. Liustikutekkelised pinnavormid. Mandrijää osa Eesti pinnamoe kujunemises.
- ❖ Liiva- ja lubjakivi. Fossiilid. Elu areng Maal. Põlevkivi. Eesti taastuvad ja taastumatud loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Fossiilsed kütused ja nendega seotud keskkonnaprobleemid. Öhu tähtsus, omadused, koostis, koostise muutumine ja saastumise vältimine.
- ❖ Põhimõisted: tuum, vahevöö, maakoore, litosfäär, laam, mandriline ja ookeaniline maakoore, mäestik, mineraal, kivim, settekivim, tardkivim, moondekivim, kivistis, maavarad, vulkaan, magma, laava, kuumaveeallikas, geiser, maavärin, seismilised lained, epitsenter, fookus,

tsunami, mandriliustik, moreentasandik, karst, karstikoobas, maailma ulatuslikumad pinnavormid.

Õppetegevus

Kivimiõpetuses minnakse üle elusalt looduselt elutule. Põhjuse -tagajärje mõistmine on oluline kolme põhilise kivimigrupi -sette-, tard -ja moondekivimid -õpetamisel. Kivimiõpetuse raames käiakse õppekäikudel või uuritakse erinevaid kivimeid laboratoorse tööna. Õpitakse aru saada inimtegevusega kaasnevatest mõjudest keskkonnale. Iga paikkond võimaldab teha lihtsaid aluspinna vaatlusi, oluline on tundma õppida just kodukoha kivimeid. Õppetöö käigus valmib ühistööna klassi kivimikollektsioon.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ omab ettekujutust Maa siseehitusest ja maakoore ehitusest;
- ❖ omab teadmisi endogeensetest geoloogilistest protsessidest (laamade liikumine, mäestike teke, maavärinad, vulkanism, maakoore kõikuvliikumised) ja nendega kaasnevatest nähtustest;
- ❖ omab teadmisi Maad kujundavatest eksogeensetest tegutitest (tuul, vooluvesi, meri, liustikud, inimtegevus jm);
- ❖ oskab kirjeldada noort ja vana mäestikku;
- ❖ kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;
- ❖ tunneb Eesti aluspinnalist ehitust, levinumaid maavarasid (graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi, turvast) ja nende kasutusvõimalusi;
- ❖ mõistab põlevkivi kasutamisega seotud probleeme;
- ❖ oskab nimetada graniidi koostisosi kvartsi, päevakivi ja vilku;
- ❖ toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele;
- ❖ tunneb kivimite üldist jaotust nende tekke järgi tard- sette- ja moondekivimiteks, oskab
- ❖ tuua näiteid erineva tekkega kivimite kohta ning tunneb neid;
- ❖ tunneb mõningaid vääriskiviliike;
- ❖ oskab sõnastada oma tähelepanekuid, esitada küsimusi;
- ❖ mõistab loodusteaduslikku teksti;

- ❖ oskab kasutada mudeleid protsesside selgitamiseks;
- ❖ kavandab ja viib ohutult läbi lihtsamaid praktilisi töid;
- ❖ teeb loodusteaduslike tõendusmaterjalide põhjal tõeseid järeldusi ja otsustusi;
- ❖ leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet ning hindab infoallika usaldusväärtust;
- ❖ oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust;
- ❖ oskab ohutult käituda kodus, koolis, liikluses ja looduses;
- ❖ teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses

Lõimimine teiste ainetega

Kivimiõpetus seostub otseselt geograafiaga – pinnavormid Maa eri paikades. Pinnamoe muutumist põhjustavad füüsikalised nähtused. Ajalooliselt tähtsaid kõrgkultuure on mõjutanud mäestikud (nt Indias) ja hulgaliselt setteid kandvad suured jõed (nt Mesopotaamias, Egiptuses). Kirjelduste kirjutamine, teemakohaste luuletuste ja teabetekstide lugemine lõimib eesti keelega. Loodusõpetuse teemadest ammutab ainetest maalimine.

Erinevused riiklikust õppekavast

Käsitledes II kooliastme loodusõpetuse, geograafia ja füüsika ainekava kui tervikut, vastab see valdavas osas riikliku õppekava loodusõpetuse II kooliastme ainekavale, ainult et teemad on jagatud waldorfkoolile omastesse aineplokkidesse. Pedagoogilistel kaalutlustel õpetatakse järgmisi teemasid III kooliastmes: ühe- ja hulkraksed organismid, inimese põlvnemine, mikroskoobi kasutamine. Inimese anatoomiat ja füsioloogiat käsitletakse II kooliastmes üldjoontes, põhjalikult süvenetakse sellesse III kooliastme bioloogiatundides. Aastaaegade tekkimise ja Päikesesüsteemi ehitusega tutvuvad õpilased põhjalikult 7. klassi füüsikas. Vee ja õhu teema leiab II kooliastmes põgusat käsitlemist, süvendatult õpitakse neid 7. klassi füüsikas ja keemias.

Loodusõpetuse kokkuvõtte kirjutatakse tunnistusele II kooliastmes kahe eraldi ainenä:

- 4. klassis – kodulugu; inimese- ja loomaõpetus;
- 5. klassis – taimeõpetus; inimese- ja loomaõpetus;
- 6. klassis – kivimiõpetus; taimeõpetus.

16.2 GEOGRAAFIA

Õppe- ja kasvatuseesmärgid põhikoolis

Põhikooli geograafiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ tunneb huvi geograafia ning teiste loodus- ja sotsiaalteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- ❖ on omandanud ülevaate looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ning protsessidest nende ruumilisest paiknemisest ja vastastikustest seostest;
- ❖ väärtustab nii kodukoha, Eesti kui ka teiste maade looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust;
- ❖ mõistab inimtegevuse sõltumist Maa piiratud ressurssidest ja inimtegevuse tagajärgi keskkonnale;
- ❖ suhtub vastutustundlikult keskkonda, järgides säästva arengu põhimõtteid;
- ❖ saab aru jätkusuutliku arengu vajadusest;
- ❖ rakendab loodusteaduslikku meetodit probleeme lahendades, planeerib ja teeb uurimistöid, vaatlusi ja mõõdistamisi ning tõlgendab ja esitab saadud tulemusi;
- ❖ kasutab teabeallikaid ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat geograafiainfot ning loeb ja mõtestab lihtsat loodusteaduslikku teksti;
- ❖ õpib kasutama erinevaid allikaid, kaarte, pilte, andmetabeleid, diagramme, et hankida, analüüsida ja väljendada esitatud teavet;
- ❖ on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest ning mõistab geograafiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates töövaldkondades;
- ❖ mõistab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse olulisust igapäevaelus, on loov ning motiveeritud elukestvaks õppeks.
- ❖ oskab kasutada geograafiatunnis omandatud teadmisi igapäevaelus toimetulekuks.

16.2.1 Geograafiaõpetus II kooliastmes

Geograafiaõpetuse, nagu ka teiste ainete, ülesanne on toetada ja kaasas käia laste füüsilise, hingelise ja vaimse arenguga. Geograafias tekib arvukalt seoseid teiste ainetega (bioloogia, füüsika, keemia, astronoomia, matemaatika, ajalugu jm.) ja õppetöö omandab seeläbi tervikliku iseloomu. Geograafiaõpetus peab olema nii korraldatud, et ta vahendab õpilasele maailmahuvi ja elujulgust. Sinna juurde kuulub vähehaaval kasvav arusaam maast kui teatud elurütmidega loodusruumist, milles asub ka inimene, kes seda majandades ja kultuuri rajades muudab. Vastutusvalmidusele ja ökoloogilisele teadvusele tuleb alus panna võimalikult varakult

Geograafiaõpetus algab 5. klassis. Eelnevalt on laps 1.–4. klassini tutvunud maailma ruumisuhetega õpetaja jutustatud lugude kaudu. 3.–4. klassis on õpitud tundma koduümbrust, joonistatud esimesi plaane ja kaarte. 5. klassis õpitakse kodumaa ning naaberlade geograafiat, mis 6. klassis laieneb kogu Euroopale. Ühtlasi õpitakse tundma ja kasutama geograafia põhimõisteid. Põhjuslikud seosed jäävad veel tagaplaanile. Maastikuline erinevus –saared, rannik, sisemaa, Põhja- ja Lõuna-Eesti –seostatakse inimese tegevusvaldkondade ja majandusega. Pärast seda, kui õpilased on juba tundma õppinud geograafilistest oludest tulenevat erinevat majandustegevust, saab polaarsuse aspektist lähtuvalt käsitleda valikuliselt Euroopa riike. Lisaks Euroopaga tutvumisele tehakse süstemaatiline võrdlev lühiülevaade kõikidest mandritest (rannajooned, mäestikud, kliima, taimestik). Majandusküsimusi iseloomustatakse näidete varal, kus on märgata globaalsed seosed.

7.- 8. klassis, murdeas, kerkib esiplaanile inimene: koos geograafilise olustikuga käsitletakse süvendatult erinevate rahvaste iseloomu ja kultuuriolusid, põhilisi tegevusalasid. 9. klassi üldteemaks on Maa geoloogia. Geograafiaõpetus vahendab õpilasele maailmahuvi ja elujulgust. Sinna juurde kuulub õpilase vähehaaval kasvav arusaam maast kui teatud elurütmidega loodusruumist, milles asub ka inimene, kes seda majandades ja vääristades muudab. Koos teiste loodusainetega loob geograafia alust vastutusvalmidusele ja ökoloogilisele teadvusele

Geograafia õppimisel on oluline roll välitöödel, sh ekskursioonidel, matkadel, õppekäikudel. Nende käigus õpitakse vaatlusi sooritama, lihtsamaid mõõtmisvahendeid kasutama, probleeme nägema, kaardi järgi maastikul orienteeruma, vaatluste põhjal järeldusi tegema. Geograafiaalaseid õppekäike ja reise planeerib klassiõpetaja, hiljem aineõpetaja.

Juhtmotiivid

V-VI klass

5. klassis õpivad lapsed tundma Eestimaad. Väikest tükikest maailmast õpitakse tundma nii, et teadmiste ja tunnetusega on seotud tunded. Selline meetod nõuab geograafiliste tõsiasjade elamusrikast tutvustamist. Põhjuslikud seosed jäävad veel tagaplaanile. Maastikuline erinevus – saared, rannik, sisemaa, Põhja- ja Lõuna-Eesti – seostatakse inimese tegevusvaldkondade ja majandusega. Kodumaa lähem vaatlus laieneb kogu Euroopale 5. klassi teise geograafiaperioodi või 6. klassi jooksul. Pärast seda, kui õpilased on juba tundma õppinud geograafilistest oludest tulenevaid vastandlikke eluviise, saab ka Euroopa maid käsitleda valikuliselt polaarsuse aspektist lähtuvalt. Abiks võib olla, kui jälgida vee, valguse/soojuse ja pinnavormide mõjusid üksikutes piirkondades.

6. klassi geograafia annab ka süstemaatilise ülevaate Maa ehitusest, meredest ja mandritest. Geograafiaõpetusega seostub kivimi- ja taimeteaduse räägitu. 6. klassis on geograafiaõpetuses kaks aspekti. Ühest küljest vaadeldakse oma koduriiki kontinendi osana, millel ta asub. Teisalt tehakse süstemaatiline võrdlev lühiülevaade kõikidest mandritest (rannajooned, mäestikud, taevakaart,

kliima, taimestik jne.). Maa liikumise ja aastaaegade vaheldumise temaatika kaudu kuulub siia ka astronoomia. Majandusküsimusi iseloomustatakse näidete varal, kus on märgata globaalsed seosed. Õpetaja peab tegema hoolikad valikud pidades silmas, mida 7. ja 8. klassis käsitleda teistes maailmajagudes.

16.2.1.1 V klass

Õppesisu

- ❖ Eesti: asukoht kaardil ja gloobusel. Naaberriigid. Ilmakaared. Eesti kaart. Eesti maakonnad ja suuremad asulad. Põhja-, Lõuna-, Ida-ja Lääne-Eesti ning saared. Igale piirkonnale iseloomulikud maastikud, maavarad ja nende vastavad inimtegevused.
- ❖ Pinnavormid: kungas, nõgu, org, kõrgustikud ja madalikud. Eesti suuremad kõrgustikud ja madalikud.
- ❖ Jõesid. Jõe osad. Jõgede osa looduses. Eesti suuremad jõed (lõimimine matemaatikaga), nende toitumine.
- ❖ Järved. Järvede toitumine. Eesti järved, nende teke ja areng.
- ❖ Soode teke ja levik (lõimimine taimeõpetusega). Elutingimused soos (lõimimine taime-ja loomaõpetusega). Soos leiduvad loodusvarad (lõimimine taime-ja kivimiõpetusega). Soode kaitse (lõimimine taime-ja loomaõpetusega).
- ❖ Põhjavesi. Põhjavee teke ja kaitse.
- ❖ Läänemeri, selle tähtsus ja kaitse.
- ❖ Maakerge Eesti rannikul. Läänemere tähtsamad lahed ja väinad. Suuremad saared ja laiud.
- ❖ Looduskaitse Eestis, kaitsealad (lõimimine taime-ja loomaõpetusega).
- ❖ Läänemeremaad. Kompass, kaart (lõimimine kodulooga).

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ määrab Eesti asukoht kaardil ja gloobusel.
- ❖ nimetab ja näitab kaardil Eesti maakonnad, suuremad asulad, Põhja-, Lõuna-, Ida-ja Lääne-Eesti ning saared. Nimetab igale piirkonnale iseloomulikud maastikud, maavarad ja nende vastavad inimtegevused;

- ❖ tunneb ilmakaari;
- ❖ nimetab Eesti naaberriike;
- ❖ tunneb Eesti põhilisi pinnavorme ning iseloomustab neid;
- ❖ nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremad kõrgustikud ja madalikud, suuremad jõed ja järved
- ❖ omab ülevaadet Eesti veestikust (sh põhjaveest) ja Läänemerest;

16.2.1.2 VI klass

Õppesisu

- ❖ Euroopa üldiseloomustus – asend, pinnamood, kliima, siseveed
- ❖ Euroopa loodusvööndid, rahvastik
- ❖ Noored kurdmäestikud
- ❖ Maavarad ja nende kasutamine (lõimimine kivimiõpetusega)
- ❖ Mandrite, maailmajagude ja ookeanide kuju ning asend.
- ❖ Hoovused. Tõus ja mõõn (lõimimine füüsikaga)
- ❖ Loodusvööndite sõltuvus päikese asendist ja kliimatingimustest. Maa orbiidist tulenev aastaaegade vaheldumine (lõimimine loodus-, taime-ja loomaõpetusega).
- ❖ Maailm kui tervik, keskkonnaprobleemid

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- ❖ oskab looduses käituda;
- ❖ oskab kirjeldada looduslikke objekte ja nähtusi;
- ❖ mõistab elus ja eluta looduse seoseid;
- ❖ mõistab looduses toimuvaid ajalisi muutusi;
- ❖ oskab kirjeldada Eesti regioonide loodust ja inimtegevust; oskab kirjeldada Eesti asustust ja levinumaid asulatüüpe; teab Eesti maakondi ja suuremaid linnu;

- ❖ tunneb Eesti põhilisi pinnavorme ja nende tekkimist; omab ülevaadet Eesti veestikust ja Läänemerest; tunneb loodus- ja keskkonnakaitse põhiprintsiipe;
- ❖ omab ettekujutust Maa siseehitusest ja maakoore ehitusest;
- ❖ omab teadmisi geoloogilistest protsessidest;
- ❖ teab kivimite klassifikatsiooni ja oskab tuua näiteid erineva tekkega kivimite kohta;
- ❖ teab Eestis leiduvaid maavarasid ja nende kasutusvõimalusi;
- ❖ omab ülevaadet Euroopa regionaalsetest erinevustest nii looduses kui ka majandustegevuses;
- ❖ oskab allikate põhjal koostada lihtsamaid ettekandeid;
- ❖ oskab kasutada lihtsamaid loodusteaduse uurimismeetodeid (vaatlus, mõõtmine);
- ❖ oskab kasutada kompassi;
- ❖ oskab koostada lihtsamaid plaane ja neid kasutada;
- ❖ oskab liikuda maastikul, määrata ilmakaari.

Erinevused riiklikust õppekavast

Geograafia eraldub loodusõpetusest juba 5. klassis. 5. klassi geograafias käsitletakse Eesti geograafiat. Kodukoha geograafiat, kaardi ja plaani joonistamist õpitakse 4. klassi koduloos (loodusõpetuses). Üldiselt liigutakse koduümbrusest järk-järgult kaugemale. Eestit käsitletakse piirkondade kaupa, kusjuures õpilane peaks saama tervikpildi igast piirkonnast eraldi. Suur rõhk on kivimite ja geoloogiliste protsesside õppimisel juba 6. klassi kivimiõpetuses (loodusõpetuses). Euroopast pildi saamiseks kasutatakse üksikute polaarsete piirkondade või riikide looduse ja sellest tuleneva inimtegevuse õppimist ning võrdlemist. Tundides õpilased IKT vahendeid ei kasuta, aga nad võivad iseseisvate tööde tegemisel andmete kogumiseks kasutada teiste teabeallikate hulgas ka interneti võimalusi.

16.2.2 Geograafiaõpetus III kooliastmes

Õpitulemused III kooliastme lõpuks

7. klassis käsitletakse Vana Maailma: Aafrikat ja Aasiat ja. Oluline on maadeavastuste teema, mida saab seostada ajaloo, kus õpitakse tundma avastuste ajastut, koloniseerimine algust ja orjakaubandust. Tuuakse välja ka seoseid põllumajanduse ja töötleva tööstuse vahel. See omakorda seostub globaalsete kliimavõõtmete ja loodusvöönditega.

8.klassi õpilased elavad üha tugevamalt sisse maailma, nii tekib neis vajadus tegeleda maailmaprobleemidega. Võib märgata ka vastupidist olukorda, kus isiklikud probleemid omandavad sageli „maailmamõõtmel”. Sel põhjusel tuleb arvestada õpilase ja maailma vahelise vastasmõjuga. Tegelemine eri rahvaste eluga, nende kultuuride ja väärtustega, annab lastele ettekujutuse rahvaste eripäradest. See võib aidata noorukitel leida pidet nende endi hingelistes otsingutes. Ameerika käsitlemisel tuuakse välja Põhja-ja Lõuna-Ameerika erinevused. See aitab arendada õpilaste kujutlusvõimet.

9. klassis võetakse kõik eelnevalt õpitu kokku, korratakse ja süvendatakse teadmisi Euroopa ja Eesti geograafiast. Antakse ülevaade Eesti majandusest.

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ vaatleb, analüüsib ning selgitab keskkonna objekte ja protsesse, leiab nendevahelisi seoseid ning teeb üldistavaid järeldusi, rakendades loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi;
- ❖ oskab märgata ja lahendada loodusteaduslikke probleeme, kasutades loodusteaduslikku meetodit, ning esitada saadud järeldusi kirjalikult ja suuliselt;
- ❖ oskab teha igapäevaelulisi looduskeskkonnaga seotud pädevaid otsuseid, arvestades loodusteaduslikke, majanduslikke, eetilisi-moraalseid seisukohti ja õigusakte ning prognoosida otsuste mõju;
- ❖ kasutab loodusteaduste-ja tehnoloogialase info hankimiseks erinevaid, sh elektroonilisi allikaid, analüüsib ja hindab kriitiliselt neis sisalduva info õigsust ning rakendab seda probleeme lahendades;
- ❖ on omandanud süsteemse ülevaate looduskeskkonnas toimuvatest peamistest protsessidest ning mõistab loodusteaduste arengut kui protsessi, mis loob uusi teadmisi ja annab selgitusi ümbritseva kohta ning millel on praktilisi väljundeid;
- ❖ mõistab loodusainete omavahelisi seoseid ja erisusi, on omandanud ülevaate valdkonna elukutsetest ning rakendab loodusainetes saadud teadmisi ja oskusi elukutsevalikus;
- ❖ väärtustab keskkonda kui tervikut, sellega seotud vastutustundlikku ja säästvat eluviisi ning järgib tervislikke eluviise.

Juhtmotiivid

7. ja 8. klassis õpitakse tundma maailma eri piirkondade majandust ning kultuuriolusid, rahvaste tegevusalasid lähtudes polaarsuse printsiibist. Ka teistes õppetsüklites võib teemat täiendada, kirjeldades erinevaid maailma paiku, biograafiaid või avastusi. Käsitletakse Euroopa koloniseerimise mõju Uue Maailma piirkondade arengule, kliimatingimuste mõju taimkatte kujunemisele ja

inimtegevusele maailma erinevates piirkondades. Oluline on seose loomine tooraine (maavarad, põllumajandussaaduste jne.) ja töötleva tööstuse vahel.

Eri rahvaste kultuuri ja elu tundmaõppimine aitab mõista rahvaste eripära. See võib anda pidepunkte noorukitele nende endi hingelistes otsingutes. Oluliseks muutuvad globaalprobleemid. Geograafias õpitakse tundma maa „skeletti” – litosfääri: mineraale, kivimeid ja nende moodustumist.

9. klassis käsitletakse nii geoloogilisi kui ka majandus- ja rahvastikuteemasid dünaamiliste protsessidena. Õpilased peavad tajuma arengut ja protsessidevahelisi seoseid. Seda toetab aktiivõppe rakendamine. On oluline, et õpilased mõistaksid loodusprotsesse, nende tagajärgi ja kõige muutumist ajas

16.2.2.1 VII klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- ❖ teab mandreid ja ookeane;
- ❖ teab Vana ja Uue maailma maailmajagusi;
- ❖ teab kliimat kujundavaid tegureid ja oskab kirjeldada nende mõju kliima kujunemisel;
- ❖ oskab mõõta vahemaid
- ❖ oskab kirjeldada Maa siseehitust, teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjuseid;
- ❖ omab ülevaadet maailma mägisema ja tasasema pinnamoega piirkondadest;
- ❖ leiab kaardilt olulisemad mäestikud, mägismaad ja tasandikud;
- ❖ iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit;
- ❖ nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike;
- ❖ toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ja väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone;
- ❖ oskab iseloomustada kliimavöötmegi;
- ❖ teab loodusvöötmegi ja oskab neid kirjeldada;
- ❖ oskab kasutada kaarti ja atlast;
- ❖ oskab määrata asukohta nii kaardil kui ka looduses;

- ❖ oskab kirjeldada erinevate Aafrika ja Aasia piirkondade kliimat, loodusvööndeid, seal elavate inimeste elu ning tegevust;
- ❖ omab ülevaadet Aafrikas ja Aasias levinumatest usunditest;
- ❖ omab ülevaadet tänapäeva ühiskonnas ja majanduses toimuvatest muutustest ning nende mõjust loodusele.

Õppesisu

- ❖ Kaardiõpetus
- ❖ Maa geoloogia, pinnamood ja rahvastik
- ❖ Kaasaegsed rahvastiku ümberpaiknemised ja sellega kaasnevad probleemid;
- ❖ **Aafrika:** iseloomustatakse peamisi geograafilisi piirkondi, käsitledes pinnamoodi, kliimat, sisevett, loodusvööndeid ja rahvastikku:
- ❖ Põhja-ja Lääne-Aafrika ning ekvatoriaalalad. Ida-ja Lõuna-Aafrika.
- ❖ Aafrika rahvaste eluviisid erinevates loodusvööndites (lõimimine ajalooa).
- ❖ Erinevate religioonide ja traditsioonide püsimine Aafrika ühiskonnas
- ❖ Koloniaal-ja postkoloniaalajastu mõjutused Prantsusmaalt, Inglismaalt, Hollandist ja Saksamaalt. Arengumaade ja arenenud riikide majandussuhted. Tänapäeva majandushuvid ja traditsioonilise hõimueluviisi vahelised pinged, multikultuurne ühiskond (lõimimine ajalooa).
- ❖ **Aasia:** peamised geograafilised piirkonnad: Himaalaja mäestik, Lõuna-Aasia (Hindustani poolsaar), Sise-Aasia (Tiibeti kiltmaa ja Mongoolia), Ida-Aasia (Jaapan, Korea, Ida-Hiina), Kagu-Aasia (Tai, Filipiinid, Indoneesia).
- ❖ Eri piirkonnad oma kultuurilises ja geograafilises vastandlikkuses.
- ❖ Kagu-Aasia kui põhiliselt saarestikest koosnev mandriosa, Ida-Aasia tihe asustus. Vaikse ookeani ääres paiknevate riikide kiire areng ning Aasia majanduse osatähtsuse kasvamine maailmas

Lõimimine teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine, ettekande koostamine ja esitamine klassis lõimuvad eesti keelega. Inglise ja vene keelega seostub vastavate riikide loodusolude ja majandusega tutvumine. Arvandmete võrdlemine, mõõtkavade teisendamine, vahemaade arvutamine, graafikute ja diagrammide lugemine

lõimib matemaatikaga. Ainevihiku kujundamine, kaartide, skeemide ja illustratsioonide joonistamine lõimib kunstiga, kunstitudes maalitakse geograafilisi kaarte ja erinevaid maastikke. Maailmajagusi tundma õppides puudutatakse alati ka nende aja-ja avastuslugu. Võõraste maade laule ja instrumentaalmuusikat kuulatakse ja õpitakse muusikatundides.

16.2.2.2 VIII klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- ❖ teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat;
- ❖ kirjeldab joonise järgi üldist õhuringlust;
- ❖ selgitab piirkonna asendi, pinnamoe, ookeanide ja hoovuste mõju kliimale;
- ❖ oskab tuua näiteid ilma ja kliima mõju kohta inimtegevusele;
- ❖ kirjeldab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh. Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjuseid;
- ❖ iseloomustab veeringet, saab aru veekogude tähtsusest loodusest ning nende kaitse vajadustest;
- ❖ kirjeldab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nendevahelisi seoseid;
- ❖ toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastastikkuse mõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes;
- ❖ tunneb kaardil ning oskab kirjeldada maailma olulisemaid siseveekogusid;
- ❖ iseloomustab Põhja-ja Lõuna-Ameerika, Austraalia ja Antarktilise pinnamoodi, kliimat, loodusvööndeid ja rahvastikku;
- ❖ kirjeldab ja iseloomustab vastavate piirkondade taimestikku ja loomastikku;
- ❖ teab ja kirjeldab põlisrahvaste olukorda Ameerikas ja Austraalias;
- ❖ teab erinevaid sotsiaalseid ja etnilisi gruppe Ameerikas ja USAs.

Õppesisu

- ❖ Maailma kliima, veestik, loodusvööndid
- ❖ **Ameerika Avastamisluгу.** Põhja- ja Lõuna-Ameerika kliima, tüüpilised maastikud (tiheda asustusega rannikualad, Kordiljeed ja Andid, kuivad sisealad – preeria, Kanada Arktika saarestik, Amazonase madalik, Patagoonia) nendele vastav inimtegevus. Loomastiku mitmekesisus. Indiaanlaste sissetulek, alade hõivamine, kohanemine erineva elukeskkonnaga, olukord tänapäeval. Hispaania-Portugali ja Inglise-Prantsuse invasiooni erinevused ja tagajärjed (maavarade kasutamine, tehnoloogia erinevused, looduse hävitamine). Erinevad sotsiaalsed ja etnilised grupid Ameerikas. Suuremad riigid.
- ❖ **Austraalia ja Okeania Avastamisluгу.** Kliima, tüüpilised maastikud, nendele vastav inimtegevus. Põlisrahvas. Loomastiku eripära ja mitmekesisus.
- ❖ **Antarktika Avastamisluгу.** Eestist pärit maadeavastajad. Kliima ja maastik. Uurimisjaamad. Põhimõisted: kriik, kanjon, erosioon, tornaado, mandriliustik, jäämägi; kõrgusvööndilisus, selva, preeria, rantšo, pampa; mulatt, mestiits, aborigeen; korallriff, atoll. Geograafilised objektid: Ameerika ja Austraalia suuremad pinnavormid, jõed, järved, poolsaared, ümbritsevad mered, lahed ja saared; suuremad riigid ja linnad; Antarktikat ümbritsevad mered.

Lõimimine teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine, ettekande koostamine ja esitamine klassis lõimivad eesti keelega. Inglise ja vene keelega seostub vastavate riikide loodusolude ja majandusega tutvumine. Arvandmete võrdlemine, mõõtkavade teisendamine, vahemaade arvutamine, graafikute ja diagrammide lugemine lõimib matemaatikaga. Ainevihiku kujundamine, kaartide, skeemide ja illustratsioonide joonistamine lõimib kunstiga, kunstitudes maalitakse geograafilisi kaarte ja erinevaid maastikke. Maailmajagusi tundma õppides puudutatakse alati ka nende aja-ja avastusluгу. Võõraste maade laule ja instrumentaalmuusikat kuulatakse ja õpitakse muusikatundides.

16.2.2.3 IX klass

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ teab mandreid ja ookeane;
- ❖ teab Vana ja Uue maailma maailmajagusi;
- ❖ teab eri rahvaste ja riikide rolli geograafilise maailmapildi avardumises;

- ❖ omab ettekujutust maailmajagude regionaalsetest erinevustest looduses ja inimtegevuses;
- ❖ teab maailma suuremaid ja Euroopa riike;
- ❖ teab maailma tihedamini ja hõredamini asustatud alasid;
- ❖ teab maailmas levinumaid usundeid;
- ❖ oskab nimetada kultuurierinevusi maailma eri paigus;
- ❖ teab kliimat kujundavaid tegureid ja nende osa kliima kujundamisel;
- ❖ oskab iseloomustada kliimavöötmel;
- ❖ teab loodusvööndeid ja oskab neid kirjeldada;
- ❖ oskab selgitada kõrgusvööndilisuse kujunemist;
- ❖ oskab tuua näiteid inimtegevuse mõjust loodusele;
- ❖ oskab üldjoontes hinnata loodusolude ja sotsiaal-kultuurilise tausta mõju majandustegevusele;
- ❖ tunneb Maa siseehitust, maakoore ehitust;
- ❖ on tuttav laamtektoonika teooriaga, teab laamade liikumisega kaasnevaid protsesse;
- ❖ oskab tuua näiteid erinevatest kivimitest ja setetest ning selgitada nende tekkimist;
- ❖ oskab nimetada Maa välisjõudusid ja kirjeldada nende mõju pinnamoele ning tuua vastavaid näiteid;
- ❖ teab vee jaotumist Maal ja vee ringlust;
- ❖ tunneb erinevaid veekogusid ning nende ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;
- ❖ oskab nimetada pinnavorme ja iseloomustada nende kujunemist;
- ❖ oskab iseloomustada Eesti geoloogilist ehitust, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku ja taimestikku, selgitada nendevahelisi seoseid;
- ❖ oskab analüüsida Eesti ja Euroopa loodus-, majandus- ja poliitgeograafilist asendit;
- ❖ teab ja oskab analüüsida olulisemaid majandust mõjutavaid tegureid;
- ❖ teab rahvastiku põhimõisteid ja rahvastiku muutusi tänapäeva Euroopas;
- ❖ saab aru jätkusuutliku arengu vajadusest;

- ❖ oskab analüüsida Eesti peamiste majandusharude arengueeldusi ja praegust olukorda;
- ❖ toob näiteid taime- ja loomakasvatusharude kohta;
- ❖ iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist;
- ❖ kirjeldab mulda kui ressursi;
- ❖ toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;
- ❖ toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;
- ❖ toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.
- ❖ oskab kasutada kaarte ja atlast;
- ❖ oskab määrata asukohta nii kaardil kui ka looduses;
- ❖ oskab analüüsida tabeleid, graafikuid, diagramme ja kartogramme, teha järeldusi neil esitatud nähtuste sisu ja arengusuundade kohta;
- ❖ oskab teha looduses lihtsate vahenditega mõõtmisi ja vaatlusi

Õppesisu

- ❖ **Geoloogia.** Ülevaade Maa geoloogilisest ajaloost. Mandrite triivist laamtektoonikani. Mandrite ja ookeanide kujunemine. Mäestikud, riftiorud, vulkaanid, ookeani keskahelikud ja süvikud. Noorte kurdmäestike teke. Mineraalid ja kivimid. Kivimite ringe. Eesti aluspõhja kujunemine. Maavarad, nende kaevandamine. Jäaaeg, selle etapid. Mandrijäätekkelised pinnavormid. Ülevaade teistest eksogeensetest protsessidest ja tekkivatest pinnavormidest.
- ❖ **Kliima. Veestik. Taimkate** Eesti kliima kujunemine. Kliimakaart. Kliimamuutused. Põhjavesi. Siseveekogud. Sood. Läänemeri. Maastike ja taimkatte kujunemine erinevate tegurite koosmõjul.
- ❖ **Inimgeograafia** Rahvastiku põhimõisted. Muutused rahvastikus ja paigutuses. Ränded, selle põhjused. Rahvuslik koosseis, selle kujunemine. Asustus. Haldusjaotus Eestis. Euroopa riigid. Majandust mõjutavad tegurid. Majanduse struktuur, selle muutumine. Hankiva majanduse, tööstuse ja teeninduse olulisemad harud. Eesti ja Euroopa majanduse olukord ja arenguperspektiivid. Inimtegevuse mõju loodusele. Keskkonnaprobleemid. Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetööstus Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise

kauba osatähtsuse hindamine tootegrupiti. Põhimõisted: laam, riftiorg, geokronoloogia, kaevandus, karjäär, maavara, aheraine; jääaeg, moreentasandik, oos, möhn, voor, otsamoreen, sandur; karst, karstikoobas, kurisu; pankrannik; luide; seenkalju; rahvaloendus, rahvastik, rahvus, sündimus, suremus, loomulik iive, rahvastikupüramiid, migratsioon, immigratsioon, emigratsioon, sundränne, vabatahtlik ränne, pendelränne, pagulane; SKT; majanduse struktuur, hankiv majandus, töötlev tööstus, teenindus; energiaallikas, energiakriis, fossiilne kütus, taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, haritav maa, looduslik rohumaa, taimekasvuperiood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused

- ❖ **Geograafilised objektid:** Eesti ja Euroopa suuremad pinnavormid, jõed, järved, saared, poolsaared, lahed, väinad, mered; Eesti maakonnad, maakonnakeskused; Euroopa riigid ja pealinnad

Lõimimine teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine, ettekande koostamine ja esitamine klassis lõimivad eesti keelega. Inglise keelega seostub ingliskeelsete riikide loodusolude ja majandusega tutvumine. Arvandmete võrdlemine, mõõtkavade teisendamine, vahemaade, protsendi jm arvutamine, graafikute ja diagrammide lugemine lõimib matemaatikaga. Õhurõhu, õhu liikumine, rõhkkondade tekkega seotud teemad leiavad käsitlemist nii geograafias kui ka füüsikas. Epohhivihiku kujundamine, kaartide, skeemide ja illustratsioonide joonistamine lõimib kunstiga, kunstitudes maalitakse geograafilisi kaarte ja erinevaid maastikke. Ühiskonnaõpetuses käsitletakse geograafiaga samu teemasid teise nurga alt. Draamaõpetuses omandatu aitab klassis julgemalt esineda ja ennast selgemalt väljendada.

Erinevused riiklikust õppekavast

Maailma õpitaks tundma maailmajagude kaupa. Kõigepealt saavad õpilased pildi maailmajao erinevate piirkondade loodusoludest ja inimtegevusest, alles hiljem hakkavad nad tegema üldistusi kogu maailma kohta. 7.-8. klassis on rõhk kultuurigeograafial, erinevate rahvaste elukorraldusel ning ümbritseva looduse mõjul sellele. Tundides õpilased üldjuhul IKT vahendeid ei kasuta, aga nad võivad iseseisvate tööde tegemisel andmete kogumiseks kasutada teiste teabeallikate hulgas ka interneti võimalusi.

16.3 FÜÜSIKA

Õppe-eesmärgid:

- ❖ luua ettekujutus füüsikast kui loodusteadusest ja täppisteadusest;
- ❖ kujundada loodusnähtuste vaatlusoskus;
- ❖ õpetada kasutama füüsika keelt ja mõisteid;
- ❖ luua ettekujutus nähtuste põhjuslikkusest;

- ❖ tutvustada füüsika ajalugu ja füüsika osa ajaloos;
- ❖ õpetada läbi viima lihtsamaid katseid;
- ❖ õpetada katsetulemuse korrastama ja järeldusi tegema;
- ❖ tutvustada füüsika rakendusvõimalusi.

Füüsikakursus põhikoolis annab ettekujutuse füüsikast kui loodusteadusest. Seni loodusõpetuse tunnist ja igapäevaelust tuttavatele nähtustele antakse seletus füüsika mõisteid kasutades. Põhimõistete ja seaduspärasustega tutvutakse valdavalt vaatluste ning katsete teel. Õpetuses domineerib fenomenoloogiline lähenemine füüsikalistele nähtustele. 6. klassi vanuses omandab laps kausaalse mõtlemise võime ja loodusteadused saavad aidata neid mõtlemisjõudusid kasutada. See toimub kvalitatiivse mõtlemise läbi, mis arvestab pidevalt inimese ja maailma vastastikust suhet. Tuntust tundmatu nähtuse poole.

Füüsika õppimine toimub aktiivses õpikeskkonnas. Olulise tähtsusega on füüsikaliste nähtuste emotsionaalne läbielamine, kirjeldamine, seletamine ja prognoosimine. Fenomenide süvendatud uurimine võimaldab nad vabastada subjektiivsusest, mis tekib emotsionaalse läbielamise kaudu esimesel etapil. Järgneb mõtteseoste loov kujundamine. Fenomenoloogilises lähenemisviisis saavad kokku tajumine ja mõtlemine.

Füüsikaõpetust iseloomustab suunatud avastamine. Katsete abil õpitakse märkama ja kirjeldama nähtuste olulisi tunnuseid ja seaduspärasusi, avastama erinevate nähtuste põhjuseks olevaid ühtesid ja samu loodusseaduseid.

Katsete kirjeldused vormistavad õpilased iseseisvalt ainevihikusse. Õpetaja juhhib tähelepanu sellele, kuidas muuta jutustavas stiilis kirjeldused süstematiseeritumaks ning kasutada füüsikale omast keelt. Katse kirjeldustele lisanduvad vastavad illustratsioonid või skeemid. Järeldused pannakse kirja järgmisel päeval peale ühisarutelu ja kogetu analüüsi.

Matemaatikat õpitakse kasutama lihtsamate füüsikaülesannete lahendamisel. Tutvustatakse mõõtmist ja mõõtühikuid, samuti katsetulemuste ja ülesannete lahenduskäigu vormistamist, andmete ja seoste väljendamist füüsika keeles.

Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis

16.3.1 Füüsikaõpetus II kooliastmes

II kooliastmel suureneb õpilase distants suhtes looduse ja inimestega. „Kaasilmast” saab „ümbritsev maailm”. 12. eluaasta paiku saabub ajahetk, mil laps mitte ainult ei küsi põhjuste kohta, vaid neid ise ka otsib ja luua tahab. Seda püüdlust ning kausaalset mõtlemist toetab 6. klassis läbiviidav esimene füüsikaperiood.

Füüsika õppimine toimub aktiivses õppekeskkonnas. Esimese füüsikaperioodi käigus käsitletakse võimalikult lihtsate vahenditega mitmekülgset viisil akustika-, optika-, soojus-, magnetismi- ja elektrinähtusi. Toimub n.ö. suunatud avastamine. Katsed on piisavalt lihtsad, et neid soovi korral koduski korrata. Rakendub waldorfpedagoogika põhimõtte, mille kohaselt enne puberteediea läbimist peab õpetus kaasama kõiki hingeosi – nii mõtlemist, tunnet kui tahet. Fenomenoloogilise lähenemisviisi esmane ülesanne selles eas on tekitada tundeelamus – imestus, üllatus vms. Õpilase tahe rakendub, kui ta nähtut-kogetut meenutab, etapiviisiliselt kirjeldab ning illustreerib. Järgmisel päeval luuakse mõtteseosed ning töötatakse õpetaja juhendamisel analüütiliselt. Selliselt kujundatud õpetus seob õpilast nii tunde- kui mõttetasandil maailmaga uuel viisil.

Paljusid füüsikalisi katseid saavad õpilased läbi viia kas individuaalselt või grupiga koos. Füüsikaperioodi käigus võib läbi viia mõne väiksema projekti, nt akustika raames pudelipilli valmistamise.

16.3.1.1 VI klass

Õppesisu

❖ Sissejuhatus füüsikasse.

Mida uurib füüsika? Füüsika kui loodus-ja täppisteadus. Füüsika keel. Füüsika arengulugu ja saavutuste rakendused igapäevaelus.

❖ Akustika.

Helid ja heliallikad, helide tekitamine erinevate materjalidega. Võnkumine ja laine ning neid iseloomustavad füüsikalised suurused. Heli kui laine. Heli levimine ja peegeldumine, kaja. Heli kõrguse ja sageduse seos. Kuuldav heli, infra- ja ultraheli. Helihark. Tuntud muusikainstrumendid. Chladni helifiguurid. Helide kuulmine ja inimese kõrva ehitus. Helitugevuse ja võnkeamplituudi seos, müra ja helireostus. Akustikanähtused looduses ja tehiskeskkonnas, ohutus.

Mõisted: pendel, pendli tasakaaluasend, amplituudasend, võnke amplituud, täisvõnge, võnkeperiood, võnkesagedus, heli kõrgus, infra-ja ultraheli, resonants, kõlakast, helitugevus, heli levimise kiirus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- pendli võnkumise uurimine.

❖ Optika.

Valgusallikad ja valguse sirgjooneline levimine. Valgus ja vari, Kuu faasid. Valguse peegeldumine, hajumine ja neeldumine. Tasa-, kumer-ja nõguspeeglid. Värvid, nende tajumine ja järelpilt silmas. Vastandvärvid ja värviring. Valgus kui liitvalgus. Värvuste tekitamine prisma ja valgusfiltrite abil. Optikanähtused looduses ja tehiskeskkonnas, ohutus.

Mõisted: valgusallikas, Päike kui täht ja valgusallikas, valguse sirgjooneline levimine, täis-ja poolvari, valguse langemis-ja peegeldumismurk, liitvalgus, valguse spekter.

❖ Magnetism.

Magnetiliste omadustega ained, püsिमagnetid. Magnetiseerimine. Magnetnõel (kompass) ja Maa magnetväli.

Mõisted: Maa magnetväli, kompass, püsिमagnet.

❖ Elekter.

Staatiline elekter. Elektrostaatilised tõmbe- ja tõukejõud, kehade elektriseerimine, elektrilaeng. Elektroskoop. Äike, virmalised atmosfääris.

❖ *Astronoomia.

Päikesesüsteem, selle ehitus, planeedid, kaaslased. Kuu, selle faasid. Aasta, aastaaegade vaheldumine. Ööpäev. Päikesekiirguse peegeldumine ja neeldumine. Gravitatsioon. Päikesekella valmistamine.

Mõisted: päikesesüsteem, planeet, gravitatsioon.

*Võib käsitleda ka 7. klassi geograafias

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab kirjeldada, millega tegelevad füüsika erinevad harud;
- ❖ oskab füüsikalise katsena kogetut kirjeldada;
- ❖ oskab põhjendada käsitletud füüsikaliste nähtuste ilmnemist;
- ❖ omab ettekujutust päikesesüsteemi ehitusest ja füüsikalistest atmosfäärinähtustest; tunneb
- ❖ õpitud füüsikalisi termineid

Lõimimine teiste ainetega

Magnetismi teema lõimib geograafiaga, akustika muusika ja bioloogiaga. Inimese silma ja kõrva ehitust võib klassiõpetaja käsitleda nii bioloogia kui ka füüsikaperioodi käigus. Skeleti ja lihaskonna

koostoimes nähtuvad füüsilised mehaanikaseadused. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Värvingi käsitledes luuakse kokkupuutepunkt kunstiõpetusega.

Erinevused riikliku õppekavaga

6.klassis käsitletakse füüsikat waldorfkooli õppekava järgi eraldi õppeainena.

16.3.2 Füüsikaõpetus III kooliastmes

Juhtmotiivid

Füüsilise ja hingelise arengu kõrval toimub lapses noorukiikka üleminekul ka vaimne teadvusemuutus. Tugevamini hakkab arenema mõisteline mõtlemine, mis püüab avastada seoseid üksiknähtuste vahel ja seeläbi jõuda uue terviklikkuse tajumiseni.

Füüsika põhimõistete ja seaduspärasustega tutvutakse endiselt valdavalt vaatluste ja katsetuste teel. Domineerib fenomenoloogiline lähenemine füüsikalistele nähtustele, aine induktiivne käsitus. Uurimistee algab nähtuse või objekti kirjeldamisest, jätkub oluliste tunnuste eristamisega ning seaduse või seaduspärasuse väljatoomisega. Protsessi käigus õpitakse uuritavat füüsika keeles väljendama. 9. klassis läbiviidavad fenomenoloogilised vaatlused võivad olla suunatud ka meelte kogemuste diferentseerimisvõimele: vaatlusteks võib olla virtuaalse ja reaalse pildi võrdlus arvuti baasil, salvestatud ja naturaalse heli kvaliteetide võrdlemine.

Lisaks aktiivõppe meetoditele tuleb molekulaarfüüsika käsitlemisel kasutusele võtta seletav-tõlgendav meetod, jäädes siiski võimalikult elava kirjelduse juurde ning luues seoseid kogemuslikult tajutavaga.

7. klassi füüsika raskuspunkt on mehaanikal. Lähtutakse mehaanika praktilisest osast maailmas, selle rollist praktikas. Iseseisva tööna on oluline katsetav harjutamine, et tundma õppida mehaanika teaduslikku süstemaatikat või järele proovida mõtteliste hüpoteeside paikapidavust.

8. klassis tehakse tutvust valemite ja nende rakendamisega, nt helikiiruse, rõhu jms arvutamiseks. Füüsikaliste suurustega opereerimisel kasutatakse matemaatilisi teadmisi. Õpitakse kasutama füüsikaliste suuruste tabeleid. Sõnastatakse peamised reeglid. Kolmandal kooliastmel saab üha diferentseeritumalt arendada erinevaid mõtlemisprotsesse – võrdlemist, liigitamist, klassifitseerimist, analüüsi ja sünteesi.

8. ja 9. klassis on olulisel kohal inimese tegevus teadlase ja leiutajana: aurumasin, sisepõlemismootor, elektrimootor, telefon. Õpitakse tundma väljapaistvaid füüsikuid, nende ideid ja plaane, mis viisid leiutisteni. Tutvustatakse füüsikaideede ajaloolist arengut ja mõju elukeskkonnale, kõneldakse teadusliku tunnetuse loomingulisest iseloomust. Teadust saab tutvustada kui teatud isikute tööd, kes

on teaduse läbi seotud nii ühiskonna kui kultuuriga. Tutvustatakse üldkultuurilise tähenduse omandanud ideid ja printsiipe, mille juured on füüsilikes.

Õpitakse tundma mõõteriistade ja seadmete otstarvet, tööpõhimõtteid, kasutamise näiteid ja reegleid, ohutusnõudeid.

Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga arendatakse loodusteaduslikku mõtlemisviisi. Areneb arusaam, et igal nähtusel on põhjus ja iga muutus looduses kutsus esile teisi muutusi, mis võivad põhjustada keskkonnas soovitud või soovimatuid tagajärgi. Areneb keskkonnateadlikkus. Soovitavad on õppekäigud, nt seoses Eesti energiavarude käsitlemisega põlevkivikaevanduse külastamine.

VII klass

Õpitulemused

7. klassi õpilane:

- ❖ tunneb põhilisi soojusnähtusi, oskab neid igapäevaelus ära tunda;
- ❖ tunneb lihtsamaid mehaanikapõhimõtteid, oskab neid vajadusel rakendada;
- ❖ tunneb lihtsamaid vooluallikaid;
- ❖ tunneb elektriohutuse põhimõtteid;
- ❖ rakendab loodusteaduslikke probleeme lahendades teaduslikku meetodit õpetaja juhendamisel

Õppesisu

- ❖ **Optika.** Camera obscura. Ümberpööratud kujutis. Läätsed, fookus. Prillid, pikksilm, fotoaparaat, mikroskoop (valikul). Inimese silma ehitus. Poolvari, täisvari (lõimumine kunstiõpetusega). Peegeldumine: tasapeegel, nõgus- ja kumerpeegel. Valguse murdumine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- läätsede ja kujutiste uurimine;
 - läätsede optilise tugevuse määramine;
 - täis- ja poolvarju uurimine;
 - valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine;
 - värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega
- ❖ **Soojusõpetus.** Soojuse levik erinevates keskkondades: soojusjuhtivus, konvektsioon vedelikes, soojuskiirgus, soojuslik tasakaal. Päikesekiirgus. Soojuse praktiline kasutamine. Päikesepatarei. Termospudel.

- ❖ **Mehaanika.** Kehade vastastikune mõju, lihtmehhanismid, Maa külgetõmbejõud, keha mass ja selle mõõtmine. Kaalud. Dünamomeeter. Kaldpind. Ühe ja kahe õlaga kang. Plokk ja tali. Pöör. Hammasratasülekanne. Mehaanika kuldreegel. Mõisted: koormus, mass, jõud, kang, plokk, tali, kaalumine, massiühikud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- keha ainelise koostise uurimine (tuntud ainete tiheduse määramine);
- raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga;
- üleslükkejõu uurimine;

- ❖ **Elekter.** Elektrivool, voolu olemasolu tingimused, vooluallikad, elektrivoolu toimed. Ampermeeter. Voltmeeter. Erinevate materjalide elektrijuhtivus. Takisti. Pool. Elektrivoolu magnetiline toime, elektromagnet. Galvani ja Volta elemendid. Patarei. Elektriohutus. Energia säästmine. Mõisted: pinge, voolutugevus, takistus.

Lõimimine teiste ainetega

Mehaanika lõimib 8. klassi bioloogiaga: inimese luud ja liigesed. Lõimimine on ka ajalooa – erinevate nähtuste avastamine ning rakendamine ajaloos. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Füüsikaülesannete lahendamisel kasutatakse matemaatikat. Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

VIII klass

Õpitulemused

8. klassi õpilane:

- ❖ tunneb ja oskab teisendada põhilisi mõõtühikuid;
- ❖ tunneb õpitud vaadeldud nähtustega seotud mõisteid;
- ❖ suudab vaadeldud katsete põhjal teha üldistavaid järeldusi sarnaste nähtuste kohta elus ja ümbritsevas looduses;
- ❖ mõistab seoseid käsitletud jõudude ning suuruste vahel;
- ❖ oskab koostada lihtsamaid elektriühendusi;
- ❖ mõistab ohutusreegleid elektriga ümberkäimisel;
- ❖ rakendab loodusteaduslikke probleeme lahendades teaduslikku meetodit õpetaja juhendamisel

Õppesisu

- ❖ **Kordamine.** Mõõdud ja kaalud. Ainete erikaalud. Ühikute teisendamine.
 - ❖ **Hüdromehaanika.** Vaakum- ja survepump. Ühendatud anumad. Rakendusvõimalused. Rõhk vedelikes. Pascali katsed. Ülesanded rõhu arvutamiseks koos joonistega. Mõõtesilinder. Üleslükkejõud. Archimedese seadus.
 - ❖ **Aeromehaanika.** Vaakum. Õhu kaal. Õhu rõhk. Õhurõhu muutumine sõltuvalt kõrgusest. Ülesanded õhurõhu arvutamiseks.
 - ❖ **Aerodünaamika.** Õhurõhk ja õhu liikumine. Luidete tekkimine. Lennuk. Aerodünaamiline paradoks. Tuule mõju looduses.
 - ❖ **Meteoroloogia.** Kõrg- ja madalrõhkkonnad. Baromeeter. Tsüklonid, nende teke, areng. Kliimavöötme seos ilmastikunähtustega. Mõisted: õhurõhk, kõrg- ja madalrõhkkond, tsüklon.
 - ❖ **Elekter.** Elektriline induktioon. Rööp- ja jadaühendus. Pinge, takistus, voolutugevus; ülesanded. Ohmi seadus. Elektrivoolu soojustoime, keemiline toime, magnetiline toime. Voolu magnetilise toime kasutamine: morseaparaat, releed, elektrimootor, dünamo (generaator), transformaator. Mõisted: rööp- ja jadaühendus, voolutugevus, pinge, takistus, generaator, transformaator.
- Praktilised tööd ja IKT rakendamine:
- kehade elektriseerimise nähtuse uurimine;
 - juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine;
 - voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine;
 - elektromagneti valmistamine ja uurimine.
-
- ❖ **Rõhk:** pinnale mõjuva jõu ja kehade kokkupuutepinna suhe. Hõõrdumine ja hõõrdejõud. Elastsusjõud. Gravitatsioonijõud.

Lõimimine teiste ainetega

Inimese silma ehitust võib käsitleda nii bioloogia kui ka füüsikaperioodi raames. Skeleti ja lihaskonna koostoides nähtuvad füüsikalised mehaanikaseadused. Meteoroloogia teemad lõimivad geograafiaga. Lõiming on ka ajaloo – erinevate nähtuste avastamine ning rakendamine ajaloos. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Füüsikaülesannete lahendamisel kasutatakse matemaatikat. Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

IX klass

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja

teab:

- ❖ loodusnähtuste põhjuslikke seoseid;
- ❖ füüsikaliste nähtuste iseloomulikke tunnuseid, nähtuste ilmlemise tingimusi, seost teiste nähtustega;
- ❖ füüsika mõisteid, sh. füüsikalisi suurusid, nähtusi või omadusi, mida mõiste iseloomustab;
- ❖ suuruste seoseid teiste füüsikaliste suurustega;
- ❖ õpitud seoste sõnastust, seost väljendavat valemit, seose õigsust kinnitavaid katseid, seoste kasutamist praktikas;
- ❖ mõõteriistade ja seadmete otstarvet, tööpõhimõtet, kasutamise näiteid ja reegleid, ohutusnõudeid;
- ❖ inimtegevuse otsest mõju keskkonnale;
- ❖ keskkonnahoiu ja energiasäästu vajalikkust;
- ❖ rakendab loodusteaduslikke probleeme lahendades teaduslikku meetodit õpetaja juhendamisel;

oskab:

- ❖ täpselt vaadelda ja vaatlusi formuleerida;
- ❖ seletada kirjeldatud nähtusi füüsika seisukohalt;
- ❖ kasutada mõisteid ja seoseid loodus- ja tehnikanähtuste seletamisel;
- ❖ märgata erinevusi tehniliste abivahenditega vahendatud maailmapildi ja meeltega otseselt kogetava tegelikkuse vahel;
- ❖ lahendada ülesandeid, kasutades õpitud valemeid ja seoseid;
- ❖ leida infot teatmeteostest;
- ❖ kasutada füüsikaliste suuruste tabeleid;
- ❖ koostada skeemi järgi katseseadet;
- ❖ kasutada joonlauda, malli, mõõtesilindrit, dünamomeetrit, kella, termomeetrit, kaalusid, elektrooskoopi, ampermeetrit, voltmeetrit, kompassi; ohutult läbi viia lihtsamaid katseid; töödelda mõõtmistulemusi ja teha katsetulemuste põhjal järeldusi.

Õppesisu

- ❖ **Akustika.** Heli töötlus. Reaalse ja salvestatud heli võrdlus. (Lõimimine muusikaõpetusega)
- ❖ **Optika.** Optiline suurendamine ja vähendamine. Arvuti. Virtuaalne pilt, reaalne pilt.
- ❖ **Molekulaarfüüsika.** Molekulaarfüüsika põhialused ja nende kaudsed tõestused, aine ehitus, osakeste soojusliikumine, aine agregaatolekud, osakeste mõõtmed ja mass, gaasi rõhk, absoluutne temperatuur. Tuumareaktsioonid: tuumajõud, siseenergia vabanemine. Radioaktiivsus looduses. Radioaktiivne saaste. Mõisted: molekul, aatom, ainehulk, molaarmass, Avogadro arv, absoluutne null.
- ❖ **Termodünaamika.** Aine agregaatoleku muutused. Aurumasin, ajalooline areng. Auruturbiin. Soojusülekanne, soojushulk, faasisiirded, soojuse ja töö vastastikune muutumine, protsesside pöördumatus looduses. Sisepõlemismootorid. Mõisted: erisoojus, sulamissoojus, aurustumissoojus, kütteväärtus, siseenergia.
- ❖ **Elekter.** Elektrivoolu ja veevoolu analoogia, elektrivoolu iseloomustavad suurused. Elektriskeemide koostamine ja lugemine, elektrilised mõõtmised. Ohmi seaduse rakendamine, elektri töö ja võimsus. Mõisted: Voolutugevus, pinge, takistus, ampermeeter, voltmeeter, alalisvooluallikas, voolu suund.

Lõimimine teiste ainetega

Akustika lõimib muusikaga. Bioloogias õpitava inimese skeleti ja lihaskonna koostoimes nähtuvad füüsikalised mehaanikaseadused. Molekulaarfüüsika ja termodünaamika teemadel on kokkupuutepunkte geograafiaga. Erinevate nähtuste avastamine ning rakendamine ajaloos lõimib ajaloo. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Füüsikaülesannete lahendamisel kasutatakse matemaatikat. Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

Erinevused riiklikust õppekavast

Alates 7. klassist ei õpetata loodusõpetust ühtse ainenähtena, vaid füüsikat ning keemiat õpetatakse eraldi õppainetena. Õpetuse lähtekohaks on vaadeldavad protsessid. 9. klassi lõpuks saavutatakse põhikooli riikliku õppekavaga ettenähtud õpitulemused.

16.4 KEEMIA

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ saab lihtsa, kuid tervikliku pildi maailmas toimuvatest keemilistest nähtustest;
- ❖ omandab elementaarse ettekujutuse keemiast kui loodusteadusest;
- ❖ õpib seostama keemiateadmisi teistes loodusainetes käsitletuga;
- ❖ õpib aru saama keemia keelest;
- ❖ õpib tundma keemia põhimõisteid ja seaduspärasusi;
- ❖ arendab kausaalse mõtlemise, analüüsi ja järelduste tegemise oskust;
- ❖ omandab laboratoorse töö oskusi, õpib keemiliste ainetega ringi käima ja lihtsamaid katseid tegema; õpib tegema lihtsamaid arvutusi ainete valemite ja keemiliste reaktsioonide võrrandite alusel;
- ❖ õpib nägema ja mõistma keemilisi nähtusi kodus, looduses ja ümbritsevas elus, tehnikas, saab aru keemiateadmiste vajalikkusest;
- ❖ väärtustab elu ja elukeskkonda

Keemiat käsitletakse waldorfkoolis 7.–9. klassini perioodõppe vormis. 7. ja 8. klassis kuulub keemia võimausel klassiõpetaja valdkonda, soovituslik on koostöö aineõpetajaga.

9. klassis õpetab keemiat vastava ettevalmistusega aineõpetaja. Murdeea füüsiliste ja hingeliste muutuste kõrval toimub lapses noorukiikka üleminekul ka vaimne teadvusemuutus. Tugevamini hakkab arenema mõisteline mõtlemine, mis püüab avastada seoseid üksiknähtuste vahel ja seega jõuda vahepealsest eraldatuseelamusest uuel tasandil taas terviklikkuseni. 7. kooliaastal lisanduv keemia sisaldab ülalöeldu mõttes väljakutset ja võimalust: esiteks tundma õppida ainete maailma ja uurida nende omadusi, teiseks luua kogetu alusel seoseid ja mõisteid, mis kaasavad uurimisprotsessi inimese ja aitavad seega luua uue, sügavama suhte maailmaga. Õpetaja püüdleb selle poole, et aine oleks tihedalt seotud inimese endaga. Tõelisust sisaldab enam mõtlev vaatlemine kui abstraktne mõiste. Ainekäsitle eesmärgiks on keemia põhimõistete ja seaduspärasuste sisuline omandamine, käsitledes abstraktsioone kui vahendeid keemiliste nähtuste üleskirjutamiseks, mitte omaette eesmärgina. Sarnaselt füüsikale toimub keemia õppimine aktiivses õppekeskkonnas, domineerib fenomenoloogiline lähenemine keemilistele nähtustele. Fenomenoloogilises lähenemisviisis saavad teineteist täiendavalt kokku tajumine ja mõtlemine.

Põhikooli keemias ei ole arvutusülesanded omaette eesmärk. Küll on nende läbi võimalik rakendada konkreetseid matemaatikaoskusi loodusteaduslike ülesannete lahendamisel. Keemia matemaatiline käsitus aitab mõista keemiliste nähtuste kvantitatiivseid seoseid.

Koostöös bioloogia, geograafia ja füüsikaga arendatakse kolmandal kooliastmel loodusteaduslikku mõtlemisviisi. Areneb arusaam, et igal nähtusel on põhjus ja igasugune muutus looduses põhjustab teisi muutusi, mis omakorda mõjutavad keskkonda.

Keemiaperioodide käigus valmib ainevihik, mis sisaldab ühelt poolt katsete illustreeritud kirjeldusi, teisalt objektiivseid katsetulemusi, järeldusi, keemia põhimõisteid ja sümboolikat, arvutusülesandeid.

Keemia õpetamise eesmärk 7.–9. klassini on täiendada terviklikku pilti maailmast, käsitledes seda läbi keemiliste nähtuste. Keemia viib varem käsitletud loodusnähtused ja protsessid seoseid avastades läbi ainete mikrotasandile. Maailma mikrotasandil surnud ainekooslusena tajumine kätkeb endas ohtu minetada aukartus elu ees. Õiget eetilist hoiakut maailma suhtes aitab kujundada põhimõtte: maailm ei koosne mitte ainetest, vaid nähtustest – loodusriikidest ja elusolenditest.

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ märkab keemiaga seotud probleeme igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises inimtegevuses; saab tervikliku pildi maailmas toimuvatest keemilistest nähtustest;
- ❖ tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu ning mõistab keemia rolli inimühiskonna ajaloolises arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus;
- ❖ kasutab korrektselt ainekavakohast keemiterminoloogiat ja keemiasümboleid ning saab aru lihtsamast keemiatekstist;
- ❖ kasutab vajaliku teabe leidmiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja graafikutelt füüsikaliste suuruste väärtusi (lahustuvus, lahuse tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur vms);
- ❖ mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires);
- ❖ rakendab teadusuuringute põhimõtteid (probleem > hüpotees > katse > järeldused);
- ❖ planeerib ja teeb ohutult lihtsamaid keemiakatseid, mõistab igapäevaelus kasutatavate kemikaalide ja materjalide ohtlikkust ning rakendab neid kasutades vajalikke ohutusnõudeid;
- ❖ teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel, kontrollib lahenduskäigu õigsust dimensioonanalüüsiga ning hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;
- ❖ väärtustab tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside põhimõtteid ning elukeskkonda ja sellesse säästvat suhtumist.

16.4.1 Keemiaõpetus III kooliastmes

Juhtmotiivid sarnaselt füüsikale, on ka keemiaõpetus põhikoolis eelkõige fenomenoloogiline. 7. klassi sissejuhatuses. Kõigepealt vahendab õpetaja katsete käigus keemilise elemendi kui kõikide keemiliste ja bioloogiliste protsesside ürgjõu tundepärast kogemist. Metoodika tuum seisneb keemiliste protsessideni jõudmises kogu nende mitmekesisuses ja rikkuses. Protsesse tuleb mõista kvalitatiivselt, et ajendada õpilasi leidma loodusega uut sidet. Keemiliste nähtustega paralleelselt käsitletakse nende kultuuriloolist aspekti, nt tuli, põlemine – lubjapõletamine – happed, alused, metallid.

Uuringuid alustatakse igapäevaste materjalidega ning järk-järgult minnakse üle laboratoorse päritoluga keemilistele ainetele. Uuritakse ja otsitakse seletusi ümbritsevas elus toimuvatele keemilistele nähtustele. Küsimused ei pea tekkima mitte sensatsioonilistest katsetest, vaid igapäevanähtuste nagu näiteks tuli vaatlemisest. Järgmine etapp on nähtuste kirjeldamine. Läbi nähtuste kirjeldamise omandatakse keemilised mõisted, seaduspärasused ja muud eripärad nii orgaanilise kui anorgaanilise keemia valdkonnast. Õpitakse olulise eristamist, katsetulemuste analüüsimist ning nende vormistamist. Kasutatakse suunatud avastamist. Ained avastatakse katsete käigus kogetut mitmekülgset analüüsid. Selline tegevus arendab eelpuberteedis tekkinud kausaalset mõtlemist ning võimaldab tundepärase kogemuse seostada mõtlemise objektiivsusega. Areneb loodusteaduslik maailmapilt. Keemiliste sümbolite ja reaktsioonivõrranditeni jõutakse keemia ajaloolist arengut jälgides.

Kui 7. klassi anorgaaniline keemia pakub mõjusate katsete läbi mõtlevale vaatlemisele hulgaliselt materjali, siis 8. klassi teemaks olevaid orgaanilisi loodusnähtusi ja protsesse on nende keerukuse tõttu oluliselt raskem mõista. Appi tuleb aine otsene seostamine inimesega toitumise läbi. Tervislikku toitumist teadvustatakse uuel tasandil, organismis toimuvate keemiliste protsesside tasakaalu seisukohalt.

Struktuur korrastab nähtuste rikkust. Teisalt võimaldab struktuuri tundmine nähtusi ka käsitleda. Arvutusülesanded pole omaette eesmärk, nad võimaldavad õpilasel omandada keemiliste suurustega opereerimise põhimõtted. Lõimudes matemaatikaga süvendavad arvutusülesanded protsentarvutuste ja võrdelise sõltuvuse rakendamise oskusi.

Keemia katseid ning laboratoorseid töid koos aparatuuri ülesseadmisega saadavad õpetaja seletused, erilist tähelepanu pööratakse ohutusele ning keemiliste ainetega ümberkäimise reeglitele.

VII Klass

Õpitulemused

7. klassi õpilane:

- ❖ mõistab seoseid vaadeldud nähtustes;

- ❖ oskab ära tunda põhilisi reaktsioonitunnuseid;
- ❖ tunneb hapete ning aluste tähtsamaid omadusi;
- ❖ oskab lihtsate indikaatorite abil määrata aluseid ning happeid;
- ❖ teab põhilisi anorgaaniliste ainete klasse;
- ❖ tunneb põhilisi ohutusnõudeid kemikaalidega ümberkäimisel.

Õppesisu

Millega tegeleb keemia.

- ❖ Keemia meie ümber. Puhtad ained ja segud. Ainete füüsikalised omadused.
- ❖ Füüsikalised nähtused ja keemilised reaktsioonid, reaktsioonide esilekutsumise ja kiirendamise võimalused. Keemiliste reaktsioonide tunnused.
- ❖ Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus.
- ❖ Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja nende kasutamine praktilistes töodes.

Hapnik. Põlemine. Oksiidid.

- ❖ Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses. Mitmesugused põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksiidid igapäevaelus. Ühinemisreaktsioon. Põlemine.
- ❖ Tuli erinevates ilminguvormides. Põlemissaaduste uurimine (tuhk, süsi, süsinikdioksiid), indikaatorid (sh looduslikud, nt punase kapsa mahl).
- ❖ Süsihappegaas: omadused ja kogumiseks sobivaid võtteid.

Happed ja alused - vastandlike omadustega ained.

- ❖ Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral.
- ❖ Tähtsamad alused. Ohutusnõuded tugevate aluste kasutamise korral.
- ❖ Indikaatorid: looduslikud ja sünteetilised.
- ❖ Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Soolade saamine.
- ❖ Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades.
- ❖ Tähtsamad soolad ja nende rakendusi

- ❖ Soolade lagunemine: lubjakivipõletamine: happelise oksiidi ja aluselise oksiidi saamine.

Tuntumaid metalle: omadused, tootmine, kasutamine, sulamid, sümbolid (Au, Ag, Cu, Fe, Hg, Sn, Pb, Al)

- ❖ **Metallid, iseloomulikud omadused**
- ❖ Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus.
- ❖ Metallide tootmise põhimõtted.
- ❖ Tähtsamad metallid ja nende sulamid.
- ❖ Metallide korrosioon (raua näitel).

Lõimimine teiste ainetega

Lõimides matemaatikaga süvendavad arvutusülesanded keemiad protsentarvutuste ja võrdelise sõltuvuse rakendamise oskusi. Erinevate nähtuste avastamine ning rakendamine ajaloos lõimib ajaloo. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Koostöös bioloogia, geograafia ja füüsikaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

VIII klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb põhiliste toitainete keemilisi ja füüsikalisi omadusi;
- ❖ teab nende esinemist põhilistes toiduainetes;
- ❖ tunneb rasvade, valkude, süsivesikute seost inimesega;
- ❖ omab ettekujutust keemiliste elementide perioodilisussüsteemist;
- ❖ tunneb põhiliste keemiliste elementide sümboleid;
- ❖ omab ettekujutust molekuli ja aatomi ehitusest.

Vesi ja lahused

Õpilane:

- ❖ Mõistab vee olulisust, toob näiteid lahustest looduses ja igapäevaelus;

- ❖ põhjendab vee tähtsust, seostab vee iseloomulikke füüsikalisi omadusi (paisumine jäätudes, suur erisoojus ja aurustumissoojus) vee rolliga Maa kliima kujundajana (seostab varem loodusõpetuses ja geograafias õpituga);
- ❖ eristab veesõbralikke (hüdrofiilseid) ja vett-tõrjuvaid (hüdrofoobseid) aineid ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust;
- ❖ lahendab arvutusülesandeid, rakendades lahuse ja lahustunud aine massi ning lahus massiprotsendi seost; põhjendab lahenduskäiku (seostab osa ja terviku suhtega);
- ❖ oskab koostada lahustuvuse graafikut ja sellelt andmeid lugeda;
- ❖ põhjendab soolakristallide tekkimist küllastunud lahuse jahtumisel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- ❖ Ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt).
- ❖ Aine lahustuvuse määramine ja lahustuvuse graafiku koostamine.
- ❖ Lihtsamate katsete läbiviimine: filtreerimine, aurustamine, kuumutamine katseklaasis, lahuste valmistamine.
- ❖ Õppeprogrammiga 100 + katset keemias tutvumine.

Aatomi ehitus ja selle seos perioodilisussüsteemiga. Metallid ja mittemetallid.

Õpilane:

- ❖ selgitab aatomiehitust;
- ❖ seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg);
- ❖ loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis;
- ❖ seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-rühmade) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbri põhjal elemendi elektronskeemi (1.–4. perioodi A-rühmade elementidel);
- ❖ eristab metallilisi ja mittemetallilisi keemilisi elemente ning põhjendab nende paiknemist perioodilisustabelis;

- ❖ toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus;
- ❖ eristab liht-ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist ning arvutab aine valemi põhjal tema molekulmassi (valemassi) perioodilisustabelit kasutades;
- ❖ eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist ja iooni laengut;
- ❖ eristab kovalentset ja ioonilist sidet ning selgitab nende erinevust;
- ❖ eristab molekulaarseid (molekulidest koosnevaid) ja mittemolekulaarseid aineid ning toob nende kohta näiteid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.

Lahused ja pihused

Õpilane:

- ❖ Eristab lahuseid ja pihuseid, toob näiteid lahuste ning pihuste kohta looduses ja igapäevaelus;
- ❖ lahendab arvutusülesandeid, rakendades lahuse ja lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi seost; põhjendab lahenduskäiku (seostab osa ja terviku suhtega)

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- ❖ Eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms), nende omaduste uurimine.
- ❖ Soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.
- ❖ Soolakristallide kasvatamine

Õpilane:

- ❖ Hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude, vitamiinide) ja mineraalainete rolli elusorganismides.
- ❖ Tunneb nimetatud ainete põhilisi füüsikalisi ja keemilisi omadusi.

Õppesisu

- ❖ Vesi, vee erilised omadused, vee tähtsus. Vesi lahustina. Vee toime ainetesse, veesõbralikud ja vett-tõrjuvad ained.
- ❖ Lahused. Küllastumata ja küllastunud lahused. Lahustuvus. Kristallisatsioon.
- ❖ Lahuse massi %

Süsiniku tähtsus eluslooduses. Tähtsamad toitained.

Sahhariidid

- ❖ Mono-, di- ja polüsahhariidid. Suhkrud – glükoos, fruktoos, sahharoos, laktoos. Sahhariidide töötlemine inimorganismis.
- ❖ Tähts. Tähtsuse tekkimine taimedes. Ülevaade fotosünteesist.
- ❖ Käärimine: alkoholkäärimine, piimhapekäärimine, äädikhapekäärimine.
- ❖ Toiteväärtus.
- ❖ Tselluloos, paberivalmistamine.

Valgud

- ❖ Jahu liimaine kui valgukomponent (söestamisproov).
- ❖ Valkude koostis ja ehitus.
- ❖ Valkude lagundamine organismis. Inimese kehaomaste valkude ülesehitus.

Rasvad ja õlid

- ❖ Rasvade üldised omadused, tähtsus. Rasvade hüdrofoobsus.
- ❖ Seebi keetmine . Seepide puhastav toime.
- ❖ Rasvade ainevahetus. Rasv kui kütus.

Aatomi ehitus ja selle seos perioodilisussüsteemiga

- ❖ Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid).

- ❖ Keemiliste elementide metallilised ja mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis.
- ❖ Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonised ained). Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt).
- ❖ Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovaalentsed sidemed). Aatommass ja molekulmass (valemass). Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained (metallide ja soolade näitel).

Lahused ja pihused: tõelised lahused, kolloidlahused ja jämepehussüsteemid: suspensioonid, aerosoolid, vahud, tarded.

Lõimimine teiste ainetega

Lõimides matemaatikaga süvendavad arvutusülesanded protsentarvutuste ja võrdelise sõltuvuse rakendamise oskusi. Toiduainete teema seostub tihedalt inimeseõpetuses (bioloogias) 7. klassis õpituga. Erinevate nähtuste avastamine ning rakendamine ajaloos lõimib ajaloo. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Koostöös bioloogia, geograafia ja füüsikaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

IX klass

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ oskab kirjeldada ja selgitada katseid;
- ❖ tunneb keemia põhimõisteid ja käsitletud keemiliste protsesside seaduspärasusi;
- ❖ oskab ära tunda keemilisi protsesse ja nende tagajärgi igapäevaelus;
- ❖ teadvustab tervislikku toitumist organismis toimuvate keemiliste protsesside seisukohalt;
- ❖ teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumiseks vajalikke tingimusi;
- ❖ teab peamisi laborivahendeid;
- ❖ oskab ohutult kasutada katsevahendeid ja kemikaale;
- ❖ teab keemilise reaktsiooni iseloomulikke tunnuseid;
- ❖ teab aine koostisosakesi ning aatomi ehituse seoseid elemendi asukohaga perioodilisustabelis;

- ❖ tunneb tähtsamaid anorgaanilisi ja orgaanilisi ühendeid, nende põhiklasse ning omadusi;
- ❖ teab tähtsamate keemiliste elementide tähiseid ja nimetusi;
- ❖ mõistab keemiliste nähtuste füüsikalist olemust ja looduses toimuvate protsesside keemilist tagapõhja;
- ❖ mõistab füüsikaliste ja keemiliste nähtuste erinevust;
- ❖ oskab lahendada õppesisule vastavaid probleem- ja arvutusülesandeid, s.h. sooritada arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala seoste abil ning lahuste massiprotsendi alusel;
- ❖ oskab selgitada tähtsamate keemiliste ainete ja protsesside rakendusi argielus;
- ❖ oskab iseloomustada peamisi keemilise saaste allikaid ja nende mõju keskkonnale: happesademed, osoonikihi hõrenemine, kasvuhooneefekt, üleväetamine;
- ❖ teeb järeldusi ja üldistusi õpitud materjali põhjal;
- ❖ oskab leida ja kasutada ainealast teabematerjali

Õpitulemused

Metallid

Õpilane:

- ❖ eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas;
- ❖ teeb katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt) ning seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega;
- ❖ seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis; põhjendab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana;
- ❖ koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus);

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- ❖ Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu).
- ❖ Rauda korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.

- ❖ Metallide reageerimine soolade lahustega.

Anorgaaniliste ainete põhiklassid ja nendevahelised seosed

Õpilane:

- ❖ tunneb valemi järgi oksiide, happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolasid ning koostab oksiidide, hüdroksiidide ja soolade nimetuste alusel nende valemid (ja vastupidi);
- ❖ mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida);
- ❖ hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse alusel; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline);
- ❖ toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus;
- ❖ järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõud eid;
- ❖ koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid;
- ❖ mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu);
- ❖ seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemid ja nimetusi (HCl, H₂SO₄, H₂SO₃, H₂S, HNO₃, H₃PO₄, H₂CO₃, H₂SiO₃);
- ❖ analüüsib valemite põhjal hapete koostist, eristab hapnikhappeid ja hapnikuta happeid ning ühe- ja mitmeprootonilisi happeid;
- ❖ eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi H⁺-ioonide ja aluselisi omadusi OH⁻-ioonide esinemisega lahuses;
- ❖ kasutab aineklasside vahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine + O₂, happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus, hüdroksiidi lagunemine kuumutamisel); korraldab neid reaktsioone praktiliselt;
- ❖ kasutab vajaliku info saamiseks lahustuvustabelit;
- ❖ kirjeldab ja analüüsib mõnede tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H₂O, CO, CO₂, SiO₂, CaO, HCl, H₂SO₄, NaOH, Ca(OH)₂, NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, CaSO₄, CaCO₃ jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- ❖ Erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine (nt CaO , MgO , $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$).
- ❖ Erinevate oksiidide ja hapete või aluste vaheliste reaktsioonide uurimine (nt $\text{CuO} + \text{H}_2\text{SO}_4$, $\text{CO}_2 + \text{NaOH}$).
- ❖ Internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselisuse kohta, järelduste tegemine. Erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine.
- ❖ Rasklahustuva hüdroksiidi saamine; hüdroksiidi lagundamine kuumutamisel.
- ❖ Lahuste elektri juhtivuse võrdlemine.

Mool ja molaararvutused

Õpilane:

- ❖ tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm^3 , dm^3 , m^3 , ml, ning teeb vajalikke ühikute teisendusi;
- ❖ teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, põhjendab neid loogiliselt;
- ❖ mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade ehk moolide arvude suhe);
- ❖ analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot;
- ❖ lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ja reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi aine hulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel;
- ❖ põhjendab lahenduskäiku; hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.

Süsinikuühendite keemia

Õpilane:

- ❖ võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete ja süsinikuoksiidide omadusi;
- ❖ analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);

- ❖ koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu);
- ❖ kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende kasutamise võimalusi praktikas;
- ❖ koostab süsivesinike täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;
- ❖ eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;
- ❖ koostab mõnede tähtsamatele süsinikuühenditele (CH_4 , $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$, CH_3COOH) iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ja teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks;
- ❖ hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus;
- ❖ selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist);
- ❖ hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja põhjendab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid);
- ❖ analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem loodusõpetuses õpituga);
- ❖ iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi;
- ❖ mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;
- ❖ mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust, analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- ❖ Lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine.
- ❖ Süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine arvutikeskkonnas (vastava tarkvara abil).
- ❖ füüsikalise-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil, sh kasvuhooneefekti simuleerimine;
- ❖ Süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, märguvus veega).
- ❖ Erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine.

- ❖ Etanahappe happeliste omaduste uurimine (nt etanahape + sooda, etanahape + leeliselahus). Õppesisu Metallid ja mittemetallid.
- ❖ Metallid redutseerijatena; jaotus aktiivseteks, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseteks metallideks. Metallide keemilised omadused.
- ❖ Mittemetallid oksüdeerijatena ja redutseerijatena ning nende kasutamine igapäevaelus.

Elus- ja eluta looduse seosed

Õpilane

- ❖ kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel;
- ❖ seostab kohastumist füüsikalise-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga;
- ❖ esitab ideid materjalide taaskasutamiseks;
- ❖ analüüsib inimtegevuse ja enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge;

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- ❖ ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutusele. Võimalusel Räpina Paberivabriku külastamine.
- ❖ pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs

Lõimimine teiste ainetega

Lõimides matemaatikaga süvendavad arvutusülesanded protsentarvutuste ja võrdelise sõltuvuse rakendamise oskusi. Erinevate nähtuste avastamine ning rakendamine ajaloos lõimib ajaloo. Katsekirjelduste koostamine ja vaadeldud nähtuste kirjeldamine lõimib eesti keelega. Koostöös bioloogia, geograafia ja füüsikaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

Erinevused riiklikust õppekavast

7. klassis ei õpetata loodusaineid ühtse ainenähtuse, vaid teemad on integreeritud mitmetesse ainetesse, nt keemiasse, füüsikasse ja geograafiasse. Õpetuse lähtekohaks on vaadeldavad protsessid. 8. klassis käsitletakse põhjalikumalt orgaanilist keemiat. 9. klassi lõpuks saavutatakse põhikooli riikliku õppekavaga ettenähtud õpitulemused.

16.5 BIOLOOGIA- JA INIMESEÕPETUS

16.5.1 Bioloogia- ja inimeseõpetus III kooliastmes

Juhtmotiivid

III kooliastmes algav bioloogia jaguneb waldorfkooli traditsiooni kohaselt kaheks suureks valdkonnaks – inimeseõpetuseks ja üldbioloogiaks. Selliste nimetuste all kirjutatakse need ained ka tunnistusele. Mõlemat valdkonda hinnatakse 9. klassis eraldi ja lõputunnistusele pannakse nende koondhinne.

7. klassis pöördub loodusteaduslik vaatlus tagasi inimese juurde (vrdl looma-, taime- ja kivimiõpetusega II kooliastmel). See ajapunkt pole juhuslik. Murdeealiste õpilaste esmases huvifääris on kõik otseselt inimesega seotud. Inimese anatoomia ja füsioloogia vastavad sellele huvile kõige kohasemalt ning annavad heitlikule tundeelule tasakaaluks reaalseid, objektiivseid teadmisi inimesest. Inimese skeleti, lihaste, meeleelundite ja elundkondade käsitlemine seostatakse alati tervisega ning sellega, kuidas nii keskkond kui inimese enda käitumine tema tervist mõjutavad. Objektiivsetele faktidele tuginedes leiab käsitlemist mõnu- ja sõltuvusainete temaatika. Oma keha uuel mõistmisel saavutavad õpilased samaaegselt teadlikuma suhte sellesse ning saavad praktilist abi puberteediprobleemataktikas toimetulekuks. Inimese silma ja kõrva ehitust võib klassiõpetaja käsitleda ka füüsikaperioodi (optika, akustika) ajal. Skeleti ja lihaskonna koostoimes avalduvad füüsikalised mehaanikaseadused. Inimese skeleti uurimisele annab must-valge joonistamine kunstiõpetuses (nt inimese kolju, labakäe luud vms) või savist modelleerimine (nt jäsemete peenenenud luud või selgroolülid) parema mõistmise.

7. klassi bioloogias jätkatakse II kooliastme loodusõpetuse tundides alustatud eluslooduse süsteemset tundmaõppimist. Käsitletakse selgroogsete loomade erinevate elundkondade ehitust ja talitlust võrreldakse seda inimese ehituse ja talitusega.

8. klassis algab põhjalikum tutvumine selgrootute loomadega. Samuti antakse ülevaade seentest ja mikroorganismidest. Kasutusele võetakse mikroskoop. Pikemalt puudutatakse organismide paljunemise ja arengu teemat. Füüsilise murdeea läbinud õpilases ärkab tunnetus- ja teadushuvi.

9. klassi bioloogiaõpetus ühendab eelnevalt loodusõpetuse ja bioloogia tundides omandatu. Nüüd muutub iseäranis oluliseks oskus teha põhjalikumaid loodusvaatlusi ja väljendada looduse kohta oma tähelepanekuid. Sisuliselt töötatakse edasi paljude 8. klassi teemadega, kuid rohkem süvendatult, teaduslikult. Suuri ülevaateid (eluslooduse liigitus, bioloogiline ja sotsiaalne evolutsioon) puudutab õpetaja kirjeldavalt, nende süsteemne käsitus on ülaastme teema. 9. klassi bioloogia hõlmab ka keskkonnaõpetuse. Õppetegevus võimaldab erinevaid individuaalse ja grupitöö vorme. Esmatähtsaks saab kõik iseseisvat mõtlemist ergutav – diskussioonid, probleemolukordade lahendamine jms.

Läbivad teemad

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Bioloogial on kandev roll looduskeskkonna mitmekesisuse ja selles toimivate protsesside käsitlemisel. Eelkõige käsitletakse seda läbivat teemat 9. klassis seoses ainekava

teemaga „Ökoloogia ja keskkonnakaitse“, kuid see leiab kajastamist ka organismide, nende elupaikade ja eluprotsesside mitmekesisust käsitledes kõigi teiste teemade raames.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Bioloogia ainekavas pööratakse tähelepanu enesejuhitud õppimise oskuste kujundamisele läbi uurimuslike tööde, rollimängude ja iseseisva töö veebimaterjalide ning teiste teabeallikatega. Erinevate teemadega seonduvalt tutvustatakse bioloogiaga seotud elukutseid ning edasiõppimise ja karjäärivõimalusi.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkust arendatakse koos ettevõtlikkuspädevuse arendamisega mitmesuguste probleemide määratlemisel, lahendusstrateegiate leidmisel ja lahendamisel. Lisaks sellele toetavad kodanikualgatuslikkust rollimängud, mille raames saab tegeleda dilemmadega ja tutvuda kehtiva seadusandlusega seoses eluslooduse kaitse ja kasutamisega ning reeglite eiramise tuvastamisega oma kodukohas.

Kultuuriline identiteet. Bioloogia võimaldab omandada üldvaate eestlastele kui loodusrahvale omasest kultuurist. Nii pööratakse bioloogia õppimisel tähelepanu sellele, kuidas on ajast aega loodusväärtusi kasutatud ning millised tõekspidamised ja uskumused on loodusobjektide ja protsessidega kaasnenud.

Teabekeskond. See läbiv teema leiab käsitlemist eelkõige seoses probleemide lahendamise ja uurimuslike töödega, kus tuleb koguda, kriitiliselt analüüsida ja kasutada erinevaid infoallikaid ning teatud töödes kõrvutada olemasolevat infot enda läbiviidud uuringutest saadud tulemustega.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tehnoloogia ja innovatsioon rakendub bioloogia õppimisel, kui tutvustatakse looduse ja tehnoloogia omavahelisi seoseid ning õppetöös (näiteks uurimuslike tööde tegemiseks) kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid.

Tervis ja ohutus. See läbiv teema leiab käsitlemist kõigis III kooliastme klassides nn inimeseõpetuse aineotsikulis (waldorfkooli traditsioonis), kus tutvutakse erinevatel elundkondadel enam levinud terviseprobleemide bioloogiliste alustega, kuid ka treenimise mõjuga elundkondadele. Teatud määral on tervise ja ohutuse teemad integreeritud ka 7. ja 8. klassi materjali, kui õpitakse selgroogsete ja selgrootute loomade, taimede, seente ja mikroorganismide mitmekesisust ja eluprotsesse. Ohutusnõuete järgimisel on oluline koht uurimuslike praktiliste tööde läbiviimisel.

Väärtused ja kõlblus. Bioloogias pööratakse põhitähelepanu bioloogilise mitmekesisuse väärtustamisele ning sellega seonduvalt vastutustundliku ja säästva eluviisi kujundamisele.

VII klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
- ❖ bioloogia kui uurimisvaldkond – erinevad loodusteadused
- ❖ väärtustab tervislikke eluviise;
- ❖ seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega;
- ❖ tunneb õpitud elundkondade ehitust ja talitlust;
- ❖ teab elundkondade enam levinud haigusi, nendest hoidumise ja nende ravi võtteid;
- ❖ järgib tervisliku toitumise põhimõtteid;
- ❖ tunneb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;
- ❖ seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega, kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid;
- ❖ selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;
- ❖ suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- ❖ tunneb õpitud bioloogilisi liike, oskab neid rühmitada ja omavahel võrrelda nende väis- ja siseehitust;
- ❖ oskab välja tuua õpitud bioloogiliste liikide kohastumusi elukeskkonnaga;
- ❖ võrdleb püsi- ja kõigussoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;
- ❖ hindab ebasoodsate aastaaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel;
- ❖ mõistab õpitud organismide kohta looduses ja inimese elus;
- ❖ oskab teha vaatlusi, vormistada tulemusi, esitada neid suuliselt ja kirjalikult;
- ❖ oskab kasutada luupi;
- ❖ kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
- ❖ orienteerub teatmeteostes, oskab töötada teksti ja joonistega, kasutada usaldusväärseid allikaid.

Õppesisu

Inimeseõpetus

- ❖ **Inimese elundkonnad.** Inimese elundkondade põhiülesanded. Põhimõisted: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituselundkond, suguelundkond, nahk.
- ❖ **Nahk.** Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga. Naha eritamisesülesanne. Isiklik hügieen.
- ❖ **Seedimine.** Toiduainete tee inimeseni: taimekasvatus ja teraviljade aretamine; kartulikasvatus; loomakasvatus; mehhaniseeritud põllumajandus. Põhitoitained – valgud, rasvad, süsivesikud. Mikrotoitained. Emapiiu kui tasakaalustatud toit. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Seedeelundkond. Toitumisprotsessid seedekulglas. Valkude, rasvade ja süsivesikute erinev seedimine. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Kolmeliikmeline taim ja kolmeliikmeline inimene. Toidupüramiid. Söömiskultuur, söömise sotsiaalne aspekt.
Põhimõisted: ensüüm, vitamiin, sülg, magu, kõhunääre, maks, sapp peensool, jämesool.
Praktilised tööd: Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööna. Isikliku toitumisharjumuse analüüs.
- ❖ **Hingamine.** Hingamiselundkond, selle tööpõhimõtte. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.
Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, raku hingamine.
Praktiline töö: Praktilise tööna kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.
- ❖ **Vereringe.** Südamel ja suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded. Toidu ja vere kvaliteedi seos. Liikumise ja südamel jõudluse seos. Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.
Põhimõisted: veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine.
Praktiline töö: Praktiline töö füüsilise koormuse mõju uurimiseks pulsile või vererõhule.
- ❖ **Immuunsus.** Lõmfiringe. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Ülevaade bakter- ja viirusnakkustesse nakatumisest. Erinevad nakatumisviisid ja isikliku hügieeni tähtsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.
Põhimõisted: lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS.

- ❖ **Eritamine.** Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesanne.
Põhimõisted: neer, uriin
- ❖ **Suguelundkond.** Mehe ja naise suguelundkonna ehitus ning talitus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid. Põhimõisted: emakas, munasari, seemnesari, munand. Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja raku osade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis. Mõnu- ning sõltuvusained. Kehaline ja hingeline hügieen.
Põhimõisted: peaaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neurii, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon, sõltuvus.
Praktilised tööd: Praktiline töö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruste võrdlemiseks.

Üldbioloogia

- ❖ **Bioloogia uurimisvaldkond.** Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.
Põhimõisted: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.
Praktiline töö: Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine.
- ❖ **Selgroogsete loomade tunnused.** Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleanalüüsid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Loomade roll ökosüsteemides.
Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleanalüüs, elukeskkond, elupaik.
Praktiline töö: Selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.
- ❖ **Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus.** Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toidust tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhukeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri

muutused. Inimese ja selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.

Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigusoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.

Praktiline töö: Valikuliselt uurimuslik töö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.

❖ **Taimede tunnused ja eluprotsessid.** Taimede peamised ehituslikud ja talitluslikud

erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.

Põhimõisted: anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmukas, emakas, tolmlamine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine.

Praktiline töö: Taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbrus

Lõimimine teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine ja teabetekstidest info leidmine lõimib eesti keelega. Toitumisõpetuse osa lõimib tihedalt varem loodusõpetuses taimede kohta õpituga, tähtsate toidukultuuride levikust rääkides tuginetakse ajaloo- ja geograafiateadmistele. Arvandmete võrdlemist ja analüüsi, samuti mõõtmisi toetab matemaatika. Ainevahetuse teemad seostuvad keemiaga, organismide kohastumused elukeskkonnaga on seletatavad füüsika mõistete abil. Ainesiseselt luuakse elusorganisme vaadeldes pidevalt seoseid ja võrdlusi inimesega. Organismide elukeskkonda kirjeldades tuginetakse geograafias ja loodusõpetuses omandatule. Bioloogia pakub ainetest joonistamiseks ning maalimiseks.

VIII klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- ❖ armastab loodust;
- ❖ tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
- ❖ väärtustab tervislikke eluviise;
- ❖ tunneb ära ja oskab nimetada konkreetseid luid, lihaseid, elundeid, elundkondi;

- ❖ tunneb õpitud elundkondade ehitust;
- ❖ tunneb õpitud elundkondade talitlust;
- ❖ võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut;
- ❖ suhtub lugupidavalt elu jätkamisega seotud teemadesse;
- ❖ omab ülevaadet inimese arengust viljastumisest surmani;
- ❖ teab elundkondade enam levinud haigusi, nendest hoidumise ja nende ravi võtteid;
- ❖ suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- ❖ tunneb õpitud bioloogilisi liike, oskab neid omavahel võrrelda;
- ❖ oskab hinnata erinevate paljunemisviiside ja arengutüüpide eeliseid ning puudusi;
- ❖ oskab hinnata lõimetishoolde olulisust;
- ❖ oskab välja tuua õpitud bioloogiliste liikide kohastumusi elukeskkonnaga;
- ❖ mõistab parasitismi ja sümbioosi olemust;
- ❖ mõistab õpitud organismirühmade kohta looduses ja inimese elus;
- ❖ oskab teha vaatlusi, vormistada tulemusi, esitada neid suuliselt ja kirjalikult;
- ❖ oskab kasutada luupi, mikroskoopi jt bioloogias enamkasutatavaid vahendeid;
- ❖ kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
- ❖ orienteerub teatmeteostes, oskab töötada teksti ja joonistega, kasutada usaldusväärseid allikaid.

Õppesisu

Inimeseõpetus

- ❖ **Tugi-liikumiselundkond.** Kolju, selle osad. Vertikaalne näokolju ja kerakujuline ajukolju. Inimese kolju võrdlus imetajate omadega. Selgroog, selle osad. Erinevate selgroolülide vormid. Selgroo kuju ja liikuvus eri osades. Selgroo kujunemine koos lihastega püstasendi saavutamisel lapse arengu aspektist. Rinnakorv, selle ehitus. Jäsemed. Ülajäse koos õlavöötmega. Käsivarre alaosa luude asendi muutus käelaba sisse- ja väljapööramisel kui

inimesele ainuomane nähtus. Alajäse koos vaagnavöötmega. Pöiavõlv kui vertikaalasendi võimaldaja (ainuomane inimesele). Jäsemete ülesanded. Kuldlõike printsiip inimese luustikus. Põhimõisted: toes, luu, lihas.

- ❖ **Meeled.** Silm ja kõrv, nende ehitus ning ülesanded. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Nägemis- ja kuulmishäirete vältimine ning korrigeerimine. Inimese keha ja neli elementi.

Põhimõisted: pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepike, kolvike, lühinägevus, kaugelenägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid.

Praktiline töö: Uurimuslik töö meeheelundite tundlikkuse määramiseks.

- ❖ **Inimese paljunemine ja areng.** Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid.

Põhimõisted: ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.

Üldbioloogia

- ❖ **Selgroogsete loomade paljunemine ja areng.** Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.

Põhimõisted: lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehavälise viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.

- ❖ **Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid.** Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõõssete, usside, limuste, lülilalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lülilalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused. Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lülilalgsete liit- ja lahksugulisus. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.

Põhimõisted: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees.

Praktilised tööd: Selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine. Lüljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga. Praktiline töö keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

- ❖ **Seente tunnused ja eluprotsessid.** Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimisviisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Samblikud kui seente ja vetikate kooselvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa.

Praktilised tööd: Seente välistunnuste võrdlemine. Seente ehituse uurimine mikroskoobiga. Uurimuslik töö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks. Öhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.

- ❖ **Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid.** Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituslik ja talituslik eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. Mikroorganismidega seotud elukutsed.

Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, pulseeriv vakuool, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.

Praktilised tööd: Bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatamisega. Märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga.

Lõimimine teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine ja teabetekstidest info leidmine lõimib eesti keelega. Arvandmete võrdlemist ja analüüsi, samuti mõõtmisi toetab matemaatika. Ainevahetuse teemad seostuvad keemiaga, organismide kohastumused elukeskkonnaga on sageli seletatavad füüsika mõistete abil. Inimese silma ja kõrva ehitust võib klassiõpetaja käsitleda ka füüsikaperioodi (optika, akustika) ajal. Skeleti ja lihaskonna koostoimes nähtuvad füüsikalised mehaanikaseadused. Inimese skeleti uurimisele lisab must-valge joonistamine kunstiõpetuses (nt inimese kolju, labakäe luud vms) või savist modelleerimine (nt jäsemete peenenevad luud või selgroolülid) tunnetusliku tahu. Ainesisene lõiming väljendub inimese võrdlemises teiste elusorganismidega. Eurütmiaharjutused meelele toetavad meeleorganite töö paremat mõistmist. Tugiliikumiselundkonda tundma õppides on väärtuslikud kehalise kasvatus tundides saadud liikumiskogemused. Luude koostise käsitlemine lõimib

loodusõpetuses ja keemias õpituga. Organismide elukeskkonda kirjeldades tuginetakse geograafias ja loodusõpetuses õpitule. Mikroorganismide avastamislugu seostub ajalooga.

IX klass

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ armastab loodust;
- ❖ tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
- ❖ omab ettekujutust inimese anatoomiast ja füsioloogiast;
- ❖ tunneb ära ja oskab nimetada konkreetseid luid, lihaseid, elundeid, elundkondi; võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ja kala luustikku;
- ❖ selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid;
- ❖ võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
- ❖ tunneb ära ja oskab nimetada elundeid ja elundkondi;
- ❖ mõistab, et kogu organism on tihedas omavahelises seoses;
- ❖ selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjust;
- ❖ analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale;
- ❖ teab, kuidas hoolitseda oma tervise eest;
- ❖ omab ülevaadet elusloodusest, selle olulisematest protsessidest, organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga;
- ❖ teab elus- ja eluta looduse seoseid;
- ❖ tunneb õpitud bioloogilisi liike, oskab neid omavahel võrrelda;
- ❖ tunneb raku üldist ehitust, teab taime- ja loomaraku erinevusi;
- ❖ mõistab organismi terviklikkust;
- ❖ teab pärilikkuse aluseid;
- ❖ teab erinevusi bioloogilise ja sotsiaalse evolutsiooni vahel;

- ❖ seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga;
- ❖ suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- ❖ kasutab bioloogiatega ja loodusteaduslike meetodite, lahendades eluslooduse ja igapäevaelu probleeme, ning langetab asjatundlikke otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilisele-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
- ❖ oskab teha vaatlusi, vormistada tulemusi, esitada neid suuliselt ja kirjalikult;
- ❖ oskab kasutada luupi, mikroskoopi jt bioloogias enamkasutatavaid vahendeid;
- ❖ kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
- ❖ orienteerub teatmeteostes jt infoallikates, oskab töötada teksti ja joonistega, kasutada usaldusväärseid allikaid.

Õppesisu

Inimeseõpetus

- ❖ **Tugi-liikumiselundkond.** Vertikaalasendis kõnd kui inimskeleti keskne printsiip. Linnu ja mao ning teiste selgroogsete loomade luustiku võrdlus inimese luustikuga. Lülisammas, selgroolülid, nende ehitus ja ülesanded. Kolju ja jäsemete skeleti polaarsus. Sfäärilised ja radiaalsed vormiprintsiibid ja nende avaldumine rindkere skeletis. Inimese tervikkuju kordumine kolju ja rinnakorvi üksikosades. Luustiku areng. Luude koostis, ehitus, tüübid. Luude vahelised ühendused – liigesed, liidused ja õmblused. Liigete ehitus, tüübid ja funktsioonid. Lihaskond – selle jaotus, ülesanded. Erinevad lihaskoe liigid. Tahtele alluvad ja allumatud lihased. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Luude ja lihaste osa inimese ning selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkepõhjused.

Põhimõisted: toed, luu, lihas, liiges.

Praktilised tööd: Loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga. Uurimuslik töö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.

- ❖ **Meeled.** Häälte tekkega seotud organid. Inimese kõri anatoomiline ehitus, häälte tekkimine, keel- ja puhkpilliprintsiip. Häälteleht, häälteahel. Pnevmaatilised peaõõnsused, nende tähtsus resonantsi alusena. Müra, heli, sõna, kõne. Inimese hammastik, selle ehitus ja universaalsus toitumisel ning kõnelemisel. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed. Meeleelundid, nende ehitus ja ülesanded. Meeleelundi ja

meeletegevuse eristamine (tajumisprotsessi kehalise ja hingelise aspekti vastastikune sõltuvussuhe).

Põhimõisted: meeleeelund, kõri, häälepeaelad, hambad, haistmine, maitsmine.

Üldbioloogia

- ❖ **Taimede tunnused ja eluprotsessid.** Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus. Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes.
Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokondrid, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees.
Praktiline töö: Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga.
- ❖ **Ökoloogia ja keskkonnakaitse.** Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal. Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. Inimõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.
Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineriing, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär.
Praktilised tööd: Praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest. Biomassi püramiidi ülesannete lahendamine.
- ❖ **Pärilikkus ja muutlikkus.** Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus. Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed. Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia.
Praktiline töö: Uurimuslik töö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.
- ❖ **Evolutsioon.** Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olulusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni olulisemad etapid. Inimese evolutsiooni eripära. Taimede ja loomad kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal. Põhimõisted: evolutsioon, looduslik valik, olulusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil.

Lõimine teiste ainetega

Skeleti ja lihaskonna koostoimes nähtuvad füüsilised mehaanikaseadused. Inimese skeleti uurimisele lisab must-valge joonistamine kunstiõpetuses või savist modelleerimine tunnetusliku tahu. Ainesise lõiminguna võrreldakse inimest teiste elusorganismidega. Eurütmiharjutused meeltele toetavad meeleorganite töö paremat mõistmist. Tugiliikumiselundkonda tundma õppides on väärtuslikud kehalise kasvatus tundides saadud liikumiskogemused. Luude ja lihaste tervishoiu kohta inimeseõpetuse tundidest saadud teadmised aitavad teadvustada traumadeohtu kehalise kasvatus tundides. Luude koostise käsitlemine lõimib loodusõpetuses ja keemias õpituga. Kirjelduste kirjutamine ja teabetekstidest info leidmine lõimib eesti keelega. Biomassi püramiidi ülesannete ja geneetikaülesannete lahendamine ning diagrammide analüüsimine seostub matemaatikaga. Organismide elukeskkonda kirjeldades tuginetakse geograafias ja loodusõpetuses õpitule. Evolutsiooniteemaatika lõimib ajaloo, ökoloogia ja keskkonnakaitse geograafia, keemia ning füüsikaga. Bioloogia pakub ainet joonistamiseks ja maalimiseks.

Erinevused riiklikust õppekavast

III kooliastmes näeb riiklik õppekava ette 5 bioloogia tundi. Väikse Werrone Kooli õppekavas on III kooliastmes 6 bioloogia tundi. Õppesisu on klasside lõikes jaotatud waldorfpedagoogika põhimõtetest lähtuvalt. Kooliastme jooksul käsitletakse kõiki riikliku õppekava teemasid. Pedagoogilistel kaalutlustel on aine jagatud kaheks – inimeseõpetuseks ja üldbioloogiaks. Tunnistusele kirjutatakse need valdkonnad eraldi.

Võimalikku metoodilist materjali loodusvaldkonna ainetele

Loodusõpetus, kodulugu

Õpetajale

Hiiemäe, M. Rahvakalender 1-7, 1970-1999

Kippar, P. Loomad, linnud, putukad, 1997

Loorits, O. Endis-eesti elu-olu I-II, 1940

Loorits, O. Endis-eesti elu-olu I-II, 2000

Päiv ei ole päiväle veli. Lõunaeesti kalendripärimus

Õpilastele

Rummo, T.; Rute, M.; Valgma, A. Kodulooline lugemik koolile ja kodule I, II

Loomaõpetus

Õpetajale

Eesti elusloodus, Varrak 2001

Grohmann, G. Lesebuch der Tierkunde, Verlag Freies Geistesleben, 1989

Hammond, N. Õpime linde tundma, Varrak 2007

Kranich, E.-M. Wesensbilder der Tiere, Verlag Freies Geistesleben, 1995
Kovacs, C. The Human Being and Animal World 2008
Lundewall, C.-F.; Bergström, M. Põhjamaa linnud, Varrak 2005
Mäger, M. Linnud rahva keeles ja meeles, Koolibri 1994
Püttsepp, J. Portreed Tallinna loomaaia, Eesti Ekspressi Kirjastus 2008

Õpilastele

Turovski, A. Sipelgast vaalani

Taimeõpetus

Õpetajale

Grohmann, G. Lesebuch der Pflanzekunde, Verlag Freies Geistesleben 1996
Hobhouse, H. Kuus taime, mis muutsid maailma, Eesti Entsüklopeediakirjastus 2004
Kaljula, S.; Relve, H. Loodusõpetus 6. klassile, 1., 2. osa, Koolibri 2005
Kiik, H. Maailma viljad, 1989
Kovacs, Ch. Botany, Floris Books 2006
Kukk, T. Eesti taimede kukeaabits, Varrak 2004
Loodusõpetus 6. klassile, Avita 1999
Masing, V. Sada tavalisemat taime
Oodet, J.-D. Puude ja põõsaste määraja, Koolibri 2000
Paal, J. Euroopa väärtustatud elupaigad Eestis, Eesti Keskkonnaministeerium
Pärtel, E.; Tenno, T. Loodusõpetus 7. klassile, Koolibri 2001
Relve, H. Bioloogia VI klassile, Koolibri 1997
Relve, H. Puude juurde, 1998
Viires, A. Puud ja inimesed
Väike sammalde ja samblike raamat, Avita 2004
Weustenfeld, W. Dr. Puud ja põõsad. Müüdid, kultus, ravijõud 1996

Õpilastele

Kukk, T. Eesti taimede kukeaabits, Varrak 2004
Masing, V. Sada tavalisemat taime

Geograafia

Õpetajale

Ajakiri Eesti Loodus
Ajakiri Horisont
Göpfert, C. Maastikud ja inimesed teistel mandritel: Aasia. 7. klassi geograafia, EVWÜ
Göpfert, C. Inimene ja maa Ameerikas. Geograafia puberteedi lävel, EVWÜ
Jõgi, J., Nilson, O. jt. Maakera loodusgeograafia VII klassile, Koolibri, 1997
Jõgi, J., Pihlak, L.-K., Tõnisson, A. Maakera loodus- ja inimgeograafia VIII klassile, Koolibri, 1998

Kont,A. Loodusgeograafia põhikoolile, Avita, 2003
Kont,A. Eesti loodus-ja ühiskonnageograafia, Avita, 2004
Kont,A., Rummo,T. Geograafia 9. klassile, Avita, 1999
Koppel,L., Liiber,Ü., Saar,E. GEO 1. Geograafiaõpik põhikoolile. Studium 2008
Koppel,L., Liiber,Ü., Saar,E. GEO 2. Geograafiaõpik põhikoolile. Studium 2010
Koppel,L., Liiber,Ü., Rootsmäe,V. GEO 3. Geograafiaõpik põhikoolile. Studium 2011
Koppel,L., Liiber,Ü., Rootsmäe,V. GEO 4-5. Eesti Euroopas. Studium
Liiber,Ü., Pragi,U. jt. Geograafia 7. klassile, Avita, 2002
Lindenberg, C. Vana maailma lõpp —individualism ja tuleviku algus (Die Drei jaan.93), EVWÜ
Rummo,T. Geograafia 8. klassile, Avita, 1998
Tõnisson,A., Pihel,P. Eesti ja Euroopa loodus-ja inimgeograafia, Koolibri, 1999

Õpetajale, õpilastele

Aunap,R. Eesti atlas
Maailma atlas
Suur maailma atlas, Eesti Entsüklopeediakirjastus 2005
Bergreen, L. Üle maailma serva: Magalhaesi vapustav ümbermaailmareis, Tänapäev 2008
Blixen, K. Aafrika äärel
Eesti elusloodus. Varrak, 2001
Dinesen,I. Aafrika äärel, Varrak, 1994
French,P. Tiibet, Tiibet: ühe kadunud maa lugu, 2006
Frances, M. Aasta maailmas: kirgliku rändaja reisid, Varrak 2007
Heyerdahl,T. Fatu-Hiva: tagasi loodusesse, 1989
Hemingway,E. Aafrika haljad künkad, 1963
Kaldur, M. Avastades Eestimaad, Varrak 2005
Leinonen,M., Dahlström,H., Nyberg,T. Läänemeri, Otava, 1992
Laste geograafiaentsüklopeedia
Maailm ja mõnda, sari
Maailma loodusimed, Karrup 1997
Maakera seest ja väljast, Varrak 1997
Morris,N. Maailma kümme esimest jõge ,Koolibri, 1998
Morris,N. Maailma kümme esimest saart, Koolibri, 1998
Nansen, F. Suuskadel läbi Gröönimaa, 1996
Nyberg, H.; Läänemeri, T. Otava, 1992
Norbu,T.D. Tiibet –ajalugu, usk, inimesed, 1993
Polo,M. Marco Polo reisid, Olion 2004
Rast,H. Vulkaanid ja vulkanism, Valgus, 1998
Parker,S. Maakera seest ja väljast, Varrak, 1997
Relve, H. Rändaja: retki maailma põlislooduse ja –rahvaste juurde, Kunst 2004
Remsu,O. Kevad Hiinas: valitud reisikirjad, 2002
Remsu, O. Paradiisisaared Tahiti ja Tonga, 2001
Siegfried, F.-F. Ameerika avastaja Christoph Kolumbus, 2007
Scotti viimne ekspeditsioon, 2. osa, Eesti Raamat 1979

Taylor, B. Arktika ja Antarktika, Koolibri, 1998
Triikkel, I. Aafrikat avastamas: reisikirjeldus, 1984
Vesilind, P. Eestlane igas sadamas, Varrak 2004
Welker, K. Unustatud kontinent: normannide avastusreisid Gröönimaale ja Põhja-Ameerikasse, Eesti Raamat 1978
Õpilase geograafia-entsüklopeedia, Varrak 2007
Yvonne, A., Aafrika, Koolibri, 1998

Füüsika

Backe, H. Retk füüsikasse 1984
Finkbeiner, I.; Rebmann, H. Zum Anfangsunterricht in der Physik an der Waldorfschule, Pädagogische Forschungstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen
Frits H. Julius, Entwurf einer Optik. Zur phänomenologie des Lichts, Verlag Freies Geistesleben
Gabert, R. Füüsika 6.-8.klassis. Ülevaade epohhidest ja dr. W.Krauli soovitusel kollektsooni soetamiseks, EVWÜ
Kraul, W. Ettepanekuid kaheksanda klassi füüsikaepohhiks, Erziehungskunst 2/1988
Lipson, H. Katsed, mis löid füüsika 1983
Lukki, T. Füüsika: universum, aine, mehaanika, soojus, elekter, optika, Ilo 2000
Mackensen, M. von. Kalng, Helligkeit, Wärme. Grundbegriffe von Akustik, Optik, Wärme, Elektrizität, Magnetismus, Mechanik, Hydraulik, Aeromechanik, mit Versuchsbeschreibungen. Zu den Physikepochen der 6. bis 8. Klasse 2005
Pärtel, E. Füüsika VIII klassile, Koolibri 2000
Schad, W. Goetheanistische Naturwissenschaft
Timpmann, K. Füüsika IX klassile. Elektriõpetus, Koolibri 2000

Astronoomia

Drössler, R. Kui tähed olid jumalad, 1983
Erika Dühnfort, E. Vom grössten Bilderbuch der Welt, Verlag Freies Geistesleben
Horisont, ajakiri
Jaaniste, J.; Saar, E. Täheatlas: käsiraamat, 1990
Kasak, E. Iidne tähetarkus, 2003
Oja, H. Põhjanaan, 2001
Raudsaar, H. Pilk tähistaeval, 1975
Soopalu, T. Kooliastronoomia põhivara, Koolibri 2000
Vreede, E. Geschichte und Phänomene der Astronomie, Verlag am Goetheanum

Keemia

Arold, J. Huvitavaid katseid keemias, Avita 1999
Dietz, W. Keemia waldorfkooli 7.-8. klassis
Frits H. Julius, Stoffeswelt und Menschenbildung, Verlag Freies Geistesleben

Karik, H. Keemia VIII klassile. Teadus ainete muundumisest, Koolibri 2002
Karik, H. Hämmastavad ained 1991
Karik, H. Vask, kuld ja raud olid esimesed 1984
Karik, H. Biometallid ja mürgmetallid 2001
Karik, H. Metallid ja mittemetallid meis ja meie ümbe. 2004
Karik, H. Looduslik vesi ja hämmastavad imeveed. 2006
Keller, T. Zum Chemie-Unterricht in der Mittelstufe der Waldorfschule, Manuskriptdruck
Kranich, E.-M. Chemie verstehen. Die Bedeutung der Elemente in Substanz- und Lebensprozessen. 2005
Kranich, E.-M. Mida tähendab tunnetamine keemias? (Lehrrundbrief 71/märts 2001) EVWÜ
Kranich, E.-M. Mõelda ja mõista keemias? Keemia õpetamisest 8. klassis (Erziehungskunst 2/1974) EVWÜ
Kranich, E.-M. Tunnetusmeetodist keemia õpetamisel (Lehrrundbrief 76/nov.2002) EVWÜ
Lukason, A.; Tõldsepp, A. Ained ja keemilised muundumised. Õpik VIII klassile Koolibri 2003
Lukason, A.; Tõldsepp, A. Keemia teabevihik I ja II osa. 2002/2005
Lukason, A.; Tõldsepp, A. Keemia IX klassile. Orgaanilised ja anorgaanilised ained 2002
Mackensen, M. von Stärke, Eiweiß, Zucker, Fett. Einführende Unterrichtsgebiete aus phänomenologischem Ansatz für den Chemieunterricht der 7. und 8. Klasse, mit Versuchsbeschreibungen. 2007
Schad, W. Chemie an Waldorfschulen. 2004
Timoteus, H. Praktiline keemia

Inimeseõpetus, bioloogia

Bioloogia leksikon, Koolibri 1998
Kokasaar, U., Relve, K. Bioloogia õpik 9. klassile I osa, Avita, 2013, 2015, 2017
Kokasaar, U., Martin, M., Relve, K. Bioloogia õpik 9. klassile II osa, Avita, 2013, 2017, 2021
Kovacs, C. Muscles and Bones, Floris Books 2006
Loogna, G. Anatoomia atlas, Avita 1996
Maasik, E. Bioloogia lühikursus põhikoolile, Avita 2005
Mackensen, M. von Fuss bis Kopf. Humanbiologie in der 8. Klasse 2003
Relve, K., Kirk, A., Tuvikene, A., jt Bioloogia õpik 7. klassile, Avita, 2011, 2015, 2017
Relve, K., Kokasaar, U., Martin, M., jt Bioloogia õpik 8. klassile II osa, Avita, 2012, 2016, 2017
Roosalu, M. Inimese anatoomia 2006
Tervisekasvatus põhikoolile, Avita 1998
Toom, M., Tedersoo, L., Relve, K. Bioloogia õpik 8. klassile I osa, Avita, 2012, 2016, 2017
Zum Menschenkunde-Unterricht, Thor Keller, Manuskriptdruck

17 AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

Ainevaldkonda kuuluvad:

- ❖ Ajalugu
- ❖ Ühiskonnaõpetus
- ❖ Inimeseõpetus (integreeritud teistesse ainetesse)
- ❖ Religiooniõpetus

Sotsiaallainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaallainete vahendusel kujuneb õpilastes võime näha ühiskonna arengus põhjuslikke jm seoseid ning teha teadlikke valikuid seonduvalt iseenda ja sotsiaalse keskkonnaga, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest, ning toimida kõlbelse ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huviümbritseva maailma vastu.

Sotsiaallainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- ❖ valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- ❖ tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi- ja kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- ❖ huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- ❖ tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- ❖ teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;

- ❖ käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla
- ❖ eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- ❖ on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- ❖ hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonnasisese lõimingu taotletakse, et õpilane:

areneks ennastteostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Ajalooõpetuses

omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus

Lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus. Seetõttu on inimeseõpetuse teemad lõimitud tihedalt enamikesse põhiainetesse ja klassiõpetaja omab pilku põhilistest vajadusest ning rõhuasetustest.

Ühiskonnaõpetuses

omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi.

Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskonnas kehtivaid väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas.

Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Üldpädevuste kujundamine põhikooli sotsiaalvaldkonna ainetes

Pädevustes eristatakse järgmisi omavahel seotud komponente: teadmised, oskused, väärtushinnangud ja käitumine. Nimetatud nelja komponendi õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse

kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse süvendab religiooniõpetus. Inimeseõpetus ja religiooniõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele kujundab inimeseõpetus.

Enesemääratluspädevus

– suutlikkust mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme – toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevust

toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsioskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse

kujundamisel on oluline roll kõigil valdkonna õppeainetel. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained. Inimeseõpetus on kooli

õppekavas lõimitud 1-2. klassis eesti keele ja kunstiõpetuse, 3. klassis ka koduloo ainesse ning on tihedas seoses põhitunni jutustava osaga. Väikse Werrone kooli I kooliastmes eraldi inimeseõpetuse tundi ei toimu.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevuse

Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärgi, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikut ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valima sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsel analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevust

kujundatakse alates III kooliastmest sotsiaalseid õppides, kasutades digivahendeid info otsimiseks, kogumiseks ja esitamiseks. Saadud teavet rakendatakse ühiskonna probleemide üle arutledes ja arvamus avaldatakse. Digitaalset sisu luuakse või koostatakse kooskõlas autoriõigustega ning osatakse kasutada digivahendeid individuaalses ja ühisloomes. Arendatakse teadlikkust kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskondades ning oskust kasutada e-teenuseid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite rakendamisega kaasneva võimalike terviseriskide ja interneti turvalisusest.

17.1 AJALUGU

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ tunneb huvi mineviku vastu;
- ❖ tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- ❖ väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- ❖ leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;

- ❖ kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusel, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusi;
- ❖ mõistab põhjus-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmuse ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- ❖ tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- ❖ tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult.

17.1.1 Ajalooõpetus II kooliastmes

Juhtmotiivid

Ajalugu õpetab 5.- 6. klassis üldjuhul klassiõpetaja. Tunnid toimuvad perioodõppe vormis, lisaks võib kasutada regulaarseid nädalatunde. Loodusainete ja koduloo käigus on laps kodunenud oma lähima ümbruse maastiku ja ajalooga. Põllutööd ja vanade ametite tutvustamine 3. klassis seob õpilasi Eesti ajaloo ja esiisade-emade praktilise argipäevaga. Nooremates klassides kuulnud muinasjuttudes on samuti lapsepärases vormis esitatud ennemuistset elu-olu.

5. klassis algava ajaloo ainega juhitakse lapse pilk nii ajaliselt kui ruumiliselt tema elukeskkonnast kaugemale. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub 5.-6. klassini inimkonna arengutee läbi käimisega eelajalooliselt kultuuriastmelt klassikalise antiikaja ja keskajani. Õpetus on kultuuriajalooliselt orienteeritud. Ajaloo kultuurilooline põhimotiiv on: igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Seeläbi pannakse alus arusaamale, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühise arengu vili.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Ajaloo õppimine põhikoolis pole entsüklopeediline, vaid eksemplaarne, s.o. ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt. Seejuures kehtib eelnimetatud kronoloogiline põhimõte. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu. Läbitöötatud materjali põhjal tehakse ainevihikusse kokkuvõtte koos vastavate ajaloofaktide ning terminitega. Tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustratsioonid. Pildiline õpetus, mõtet ja tunnet hõlmav käsitus võimaldab lapsele kaasaelamist ja kaasatundmist ajalooliste tegelaste tegudele ja kannatustele. Seega mõjutab ajalooõpetus inimese eetika kujunemist. Metoodiliselt on tähtis, et lapsed säilitavad konkreetse piltliku esituse kaudu elava aja ja ruumi mõiste, milles on tajutavad varasematele aegadele omane olustik ja kaugete paikade maastik. Teisest küljest saab paljude näidete varal selgeks, kuidas kaasaeg rajaneb varasemate kultuuride saavutustel. Sel viisil saab lastes juurduda tunnetus: maailma eri rahvastes puhkevad inimkultuuri erinevad õied. Nii avarduv selles eas kasvava lapse sisemine silmapiir kaugemale geograafilistest piiridest ja tekib arusaam, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on

inimkonna ühine asi. Õpetaja juhib tähelepanu kreeka-rooma ajaloo järelmõjudele kuni tänaseni, samuti tagajärgedele, mis olid ristsõdadel Kesk-Euroopa arengule.

6. klassist alates suudavad õpilased kausaalse mõtlemise arengu läbi tajuda ajalugu ka põhjuslikkuse aspektist. See võimaldab õpetajale uut metoodilist ainekäsitlust, probleemide püstitamist ja vastuste otsimist, grupitöö vorme, põhjendatud otsusteni jõudmist.

Ajalugu arendab ja süvendab maailmahuvi.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- ❖ oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- ❖ ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- ❖ küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- ❖ funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- ❖ empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- ❖ allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Üldpädevuste arendamine

Ajalooõpetus aitab kujundada õpilaste väärtuspädevust läbi erinevate kultuuride ja nende arengu analüüsi ja tunnetamise. Nii näiteks aitab olümpiamängude korraldamine Vana-Kreeka teema juures õpilasel mõista ja väärtustada teist laadi ühiskonda. Ajalool on oluline roll empaatiavõime kujundamisel, kuna õpilane saab õppe kaudu läbi tunnetada ja mõista teiste kultuuride ja ajastute esindajate maailma, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Enesemääratluspädevuse arengut toetab ajalooõpetus rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundamise kaudu. Kodukoha ja Eesti ajaloo tundmaõppimine aitab õpilasel määratleda ennast kui eestlast, kujundada enda rahvuslikku ja kultuurilist identiteeti. Enesemääratluspädevust toetab ka eneseanalüüsi oskuse arendamine ning koostöiste õppevormide kasutamine.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Ajalooõpetus toetab oskust leida ja kriitiliselt hinnata teavet ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Oluline on kausaalse mõtteviisi kujundamine – seoste leidmise ja analüüsimise oskuse kujundamine. Ajaloospetsiifiliselt kujundame oskust ajas orienteeruda, oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist, ajaloomõisteid kasutada, ning ajalooallikaid kasutada ja analüüsida. Lisaks arendab

ajalooõpetus oskust küsimusi esitada ning neile vastata, funktsionaalset kirjaoskust, kriitilist mõtlemist, arutlusoskust, oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskust, empaatiavõimet ja koostöövõimet.

Suhtluspädevuse kujundamise seisukohalt on oluline funktsionaalne kirjaoskus, mida ajalooõpetus kujundab. Samuti on tähtis oma arvamuse selge väljendamise ja põhjendamise oskus, mida ajalootundides kujundada saab.

Ajalugu kujundab ka *matemaatikapädevust* – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid.

Ettevõtlikkuspädevust kujundab probleemide nägemine võimaluste ja lahenduste allikana. Probleemide lahenduseks ideede genereerimine ning teostamine arendab samuti ettevõtlikkuspädevust. Oluline on ka koostöö väärtustamine, mis aitab ideid ellu viia.

Lõimimine teiste ainetega

Ajalooõpetus lõimib teiste õppeainetega. Lastega retsiteeritakse tekste erinevatest kultuuriajastutest. 5. klassis valmistab klass ette Kreeka – ainelise näidendi. Materjalina saab kasutada nii mütoloogiat kui katkendeid eepostest. Koos kreeka ajalooa vöib teha sissejuhatuse ka kreeka keelde ja kirja, rooma ajalooa seoses tutvustada ladina keelt. Nii lõimib aine *ema- ja vöörkeeleöppega*. Suurimaks waldorfkoolide 5. klasside öpilasi hölmavaks projektiks on Vana – Kreeka olümpiamängud. Korraldatavad olümpiamängud lõimivad *liikumist, draamaöpetust, muusikaöpetust ja ajalugu*. Samuti lõimib ajaloo aine *geograafiaga*. Töö kaartidega, kaartide kasutamine ajalooallikadena ja ajaloo seostamine geograafilise kontekstiga vöimaldavad korrata geograafia aines omandatud.

17.1.1.1 V klass

Taotletavad öpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;
- ❖ teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimötteid;
- ❖ leiab öpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- ❖ kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega.

- ❖ oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr;
- ❖ teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- ❖ mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- ❖ eristab fakti arvamusest;
- ❖ vaatlleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- ❖ väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada piltlikku ajatelge, kasutab ajalookaarti;
- ❖ analüüsib põhjusi ja tagajärgi;
- ❖ mõistab põhjuseid, tagajärgi ning nendevahelisi seoseid;
- ❖ analüüsib oma teadmisi ja oskusi;
- ❖ teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi;
- ❖ mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga;
- ❖ näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- ❖ kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- ❖ leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- ❖ väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu, ümberjutustust tunnis räägitu põhjal, kasutab ajalookaarti;
- ❖ selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- ❖ selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;
- ❖ tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- ❖ teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament;

- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester;
- ❖ teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust;
- ❖ näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil;
- ❖ teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
- ❖ tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;
- ❖ kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik;
- ❖ teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Ajaloo algõpetus – ajaarvamine ja ajalooallikad

- ❖ Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.
- ❖ Ajalugu ja ajalooallikad.
- ❖ Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg.

Vanad Idamaad

- ❖ Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.
- ❖ Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused.
- ❖ Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.

- ❖ Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.

Vana-Kreeka

- ❖ Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet ja Mükene kultuur.
- ❖ Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.
- ❖ Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homeroose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

Projektid:

- ❖ Vana – Kreeka aineiline näidend, Olümpiamängud.

Lõimimine teiste ainetega

- ❖ Kunstiõpetus – arhitektuur: püramiidid, templid; keraamika; skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist, reljeef;
- ❖ Kirjandus – mütoloogiad, piiblilood, erinevate rahvaste müüdid, eeposed, näidendid;
- ❖ Kehaline kasvatus – 5. klasside olümpiamängud;
- ❖ Muusika – laulud kreeka ja idamaade meeleolus, ettevalmistus 5. klasside olümpiamängudeks;
- ❖ Religiooniõpetus – kattuvad teemad;
- ❖ Eesti keel – suuline ja kirjalik eneseväljendus erinevates tunnitegevustes;
- ❖ Matemaatika – aja mõiste tundmaõppimine;
- ❖ Loodusained – looduskeskkonna mõju tsivilisatsioonide kujunemisele.

17.1.1.2 VI klass

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ omab ettekujutust inimkultuuri arengust keskaja lõpuni;
- ❖ oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr , p.Kr;
- ❖ teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- ❖ mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- ❖ tunneb mõnda olulist sündmust kodukoha ja Eesti ajaloost, seostab neid omavahel;
- ❖ mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, loob lihtsamaid põhjuslikke seoseid (näiteks analüüsib mõnda sündmust);
- ❖ teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, mõistab ajalooallika tähtsust ning erineva tõlgendamise võimalikkust, oskab töötada lihtsamate allikatega;
- ❖ eristab fakti arvamusest;
- ❖ vaatab maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- ❖ analüüsib enda teadmisi ja oskusi;
- ❖ organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet;
- ❖ väljendab end selgelt ja asjakohaselt;
- ❖ mõistab inimese eluviisi ajaloo jooksul toimunud arengut ja väärtushinnanguid;
- ❖ kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- ❖ teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;
- ❖ teab, et Eesti esimesed asustusalad olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil;
- ❖ näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerde, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopoli, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;

- ❖ teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- ❖ iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitoorium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel;
- ❖ teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust;
- ❖ iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi;
- ❖ kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana;
- ❖ teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- ❖ iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
- ❖ teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust;
- ❖ iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- ❖ seletab ja kasutab mõisteid: koraan, Muhamed, mošee, Meka;
- ❖ kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- ❖ väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada kava, kasutab ajalookaarti.

Õppesisu

- ❖ Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad. Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine; Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda. Eesti ajalugu muistsest vabadusvõitlusest Jüriöö ülestõusuni. Vabad linnad. Hansa teke;
- ❖ Vana – Rooma. Romulus ja Remus. Seitse müütilist kuningat. Patriitsid ja plebeid. Rooma riigi tekkimine, ülesehitus, funktsioneerimine. Rooma õigus. Rooma Vabariik. Rooma Keisririik. Eluolu ja kultuur. Insenerikunst. Eesti Rooma rauaajal. Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririik, ühiskondlik

korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud märgud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament;

- ❖ Rooma impeerium ajalookaardil. Kristluse tekkimine ja levik. Varakristlik kirik, tagakiusamine. Muhamed ja islami levik. Võitlus Rooma ja Kartaago vahel. Impeeriumi nõrgenemine ja kokkuvarisemine. Rahvasterändamine, hunnid ja goodid. Ajalookaart. Iisraeli ja Juuda riik;
- ❖ Feodaalsuhted. Läänisüsteem. Linnade teke. Frangi riik. Karl Suur. Saksa – Rooma Keisririik;
- ❖ Keskaja kultuur. Kloostrikultuur. Paavst ja keiser;
- ❖ Kristluse levik, katoliku kirik. Ristisõjad, rüütlid ja rüütliordud. Bütsants. Venemaa ristiusustamine;
- ❖ Ajaloo kandumine Vahemere äärest Loode- ja Kesk – Euroopasse. Ida ja Lääne kohtumine.

Lõimimine teiste ainetega

- ❖ Matemaatika – rooma ja araabia numbrid.
- ❖ Geograafia – informatsiooni leidmine kaardilt.
- ❖ Religiooniõpetus – kattuvad teemad.
- ❖ Eesti keel – suuline ja kirjalik eneseväljendus erinevates tunnitegevustes.

Erinevus riiklikust õppekavast

Muistset Eestit käsitletakse 4. klassis kodukohast lähtuvalt. 5. klassis alustatakse Vanade Ida-maade tundmaõppimisega, kust minnakse edasi Vana-Kreekani. 6. klassis käsitletakse Vana-Roomat kuni keskajani.

17.1.2 Ajalooõpetus III kooliastmes

Õpitulemused III kooliastme lõpus

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- ❖ mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- ❖ võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- ❖ teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- ❖ töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- ❖ otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiaurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- ❖ töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- ❖ asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Juhtmotiivid

7. klassis korraldatakse võimalusel õppekäike, ekskursioone ning õppetunde muuseumis ja arhiivis. Selleks on Eesti muinas- ja keskaja õppimiseks palju võimalusi. Õppekäigud ning ekskursioonid ajaloolises keskkonnas tekitavad suuremat huvi kodukoha ajaloo vastu. Siit võiks alata esimese uurimusliku töö kirjutamine.

Aktiivse õppetegevuse kaudu õpitakse nägema ühiskonna arengus olulisi seoseid ja probleeme, neid analüüsima, tegema järeldusi, pakkuma lahendusi, kujundama oma seisukohta ning seda põhjendama.

Õpitakse leidma kaardil Frangi riigi asukohta ja selle jagunemist, viikingite retkede põhisuundi, araablase asuala ja vallutusi ning võrreldakse tänapäeva kaardiga. Õpitakse tundma ja iseloomustama feodaalse ühiskonna tunnusjooni ning võrreldakse erinevate seisuste elulaadi. Iseloomustatakse kiriku osa ja tegevust keskaegses ühiskonnas, õpitakse tundma islami usu põhitunnuseid ning araabia kultuuri eripära. Käsitletakse eestlaste eluolu ja tegevusalasid muinasaja lõpus, võitlust võõrvõimude sissetungi vastu ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi. Õpilasi suunatakse otsima jõukohast lisamaterjali keskaegse ja varauusaegse ühiskonna kohta. Õpitakse koostama kava, lühijuttu ja referaati ning neid ette kandma, sh IKT vahendeid rakendades. Õpitakse tundma riikidevahelise sõjategevuse põhjusi, tulemusi ja tagajärgi Inglismaa ning Prantsusmaa näitel. Iseloomustatakse ja võrreldakse romaani ja gooti stiili ning renessansi. Analüüsitakse maadeavastuste eeldusi ja põhjusi ning suunatakse õpilasi leidma ja selgitama maadeavastuste mõju ühiskonna edasisele arengule ning uue maailmapildi kujunemisele. Õpitakse tundma reformatsiooni tähendust ja mõju keskaja ühiskonna, majanduse ning kultuuri arengule. Käsitletakse ajalooliste isikute tegevust ning nende rolli erinevates ajaloosündmustes.

8. klassis õpitakse tundma valgustusajastul toimunud muutusi riikide valitsemises. Analüüsitakse poliitiliste reformide mõju ühiskonna arengule, käsitledes seda erinevate inimeste vaatevinklist. Tuvastatakse erinevusi reformide ja revolutsioonide kaudu toimunud muutustes. Võrreldakse USA riiklikku korraldust Euroopa uusaegsete riikide omaga ning õpitakse tundma uusaegse ühiskonna põhijooni Euroopas. Õpitakse tundma Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade põhjusi, tagajärgi ning mõju Euroopale, tööstusliku pöörde mõju majandusele ja ühiskonnale 19. sajandil ning rahvusriikide kujunemist Saksamaa näitel; Eesti rahvusliku liikumise eeldusi, sündmusi ja liidreid. Analüüsitakse ning õpitakse tundma Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi ning Eesti iseseisvumisega seotud sündmuste käiku. Kaardil vaadatakse Esimese maailmasõja eel tekkinud liituseid, sõja käiku ja osalenud riike ning Versailles' rahu tulemusel kujunenud Euroopa riikide piire, võrreldes seda olukorda tänapäeval valitsevaga. Kolmandas kooliastmes on oluline omandada uurimistöö koostamise kogemus. 8. klassis sobivad selleks kodukoha ajalooa seotud teemad.

9. klassis kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe, loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

VII klass

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel;
- ❖ teab ristsõdade eesmärgid ja tulemusi;
- ❖ nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- ❖ teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil;
- ❖ teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- ❖ iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju; seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- ❖ teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Keskaeg ja varauusaeg

- ❖ Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.
- ❖ Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.
- ❖ Ühiskonna areng Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa näitel.
- ❖ Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.
- ❖ Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu,
- ❖ Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

- ❖ Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine;
- ❖ Ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.
- ❖ Saksa-Rooma keisririik;
- ❖ Parlamendi kujunemine Inglismaal;
- ❖ Prantsusmaa ühendamine;
- ❖ Saja-aastane sõda. Jeanne d'Arc;
- ❖ Renessanss. Itaalia linnriikide esiletõus, renessanssi ja humanismi mõjud Euroopas;
- ❖ Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine.
- ❖ Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.
- ❖ Suured maadeavastused: Kolumbus, Magalhaes, Vasco da Gama.
- ❖ Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades. Konkistadooride tegevus Ameerikas.
- ❖ Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.
- ❖ Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad.
- ❖ Liivi sõda, selle põhjused ja tagajärjed

Lõimimine teiste ainetega

Kunst – kirik kui sakraalehtis, kaardi kujundamine. Geograafia – informatsiooni leidmine kaardilt, viikingite retked, araablaste retked, maadeavastused, Eesti muinasmaakonnad. Kirjandus – muistset vabadusvõitlust käsitlevad teosed.

VIII klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- ❖ teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;

- ❖ iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- ❖ selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- ❖ toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- ❖ teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- ❖ teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- ❖ iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- ❖ teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.
- ❖ näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- ❖ iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- ❖ selgitab Eesti iseseisvumist;
- ❖ teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- ❖ iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

Õppesisu

Uusaeg

- ❖ Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.
- ❖ Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord,
- ❖ Põhjasõda, Peeter I,

- ❖ Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).
- ❖ USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.
- ❖ Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.
- ❖ Kultuur: barokk, klassitsism.
- ❖ Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.
- ❖ Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.
- ❖ Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aastarevolutsiooni tagajärjed.
- ❖ Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.
- ❖ Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.

Lõimimine teiste ainetega

Kunstiõpetus – erinevate motiivide joonistamine. Geograafia – kaardiõpetus Eesti, Euroopa ja maailma kaart. Inglise keel – riiklikud sümbolid. Kirjandus – elulood, olustikukirjeldus, olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees, tekstianalüüs. Emakeel – tekstianalüüs, suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus. Muusika – rahvushümnid, rahvuslik muusika, laulupidu. Loodusteadused – teaduse ja tehnika areng.

IX klass

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- ❖ mõistab sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid;
- ❖ mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel;
- ❖ näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi;

- ❖ võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus;
- ❖ näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- ❖ toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail; •iseloostab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- ❖ iseloostab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikel ajal;
- ❖ iseloostab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikel ajastu, parlamentarism, Tartu rahu*; teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloostab nende tegevust.
- ❖ näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaikel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;
- ❖ iseloostab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- ❖ selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloo;
- ❖ iseloostab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- ❖ teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed; teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri Vastane koalitsioon;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO;
- ❖ iseloostab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- ❖ näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- ❖ iseloostab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- ❖ iseloostab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;

- ❖ analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- ❖ iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- ❖ seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon*;
- ❖ teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Lähiajalugu

- ❖ Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.
- ❖ Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.
- ❖ Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.
- ❖ Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.
- ❖ Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.
- ❖ Rahvusvaheline olukord enne Teist maailmasõda. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München.
- ❖ Molotov-Ribbentropi pakt.
- ❖ Teine Maailmasõda, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust;
- ❖ Jaapani kapituleerumine, Hiroshima, Nagasaki;
- ❖ Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.
- ❖ ÜRO asutamine.
- ❖ Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.

- ❖ Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida-ja Lääne-Saksamaa suhted.
- ❖ Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.
- ❖ Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.
- ❖ Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.
- ❖ Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.
- ❖ Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.
- ❖ Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis
- ❖ Eesti NATO ja Euroopa Liidu liikmesriigina

Lõimimine teiste ainetega

Geograafia – Euroopa ja maailma poliitiline kaart. Reaalained ja loodusained – muutused igapäevaelus. Kirjandus, muusika, kunst – sõdadevaheline olustik, kirjeldused majanduskriisist, eesti-aegne elu, elulood.

Erinevused riiklikust õppekavast

9. klassi lõpuks saavutatakse põhikooli riikliku õppekavaga ettenähtud õpitulemused, kuid ainete jaotus klassiti on erinev. Pedagoogilistel kaalutlustel on teemade käsitlemise järjekorda muudetud. Muistset Eestit käsitletakse 4. klassis kodukohast lähtuvalt. 5. klassis alustatakse Vanade Idamaade tundmaõppimisega, kust minnakse edasi Vana-Kreekani.

Võimalikku metoodilist materjali ajaloos ja ühiskonnaõpetuses

5.klass

Idamaad

Õpetajale

Ceram, C.W. Jumalad, hauakambrid, õpetlased. 1961
GilgamešKovacs, C. Vana-Idamaade mütoloogia (käsikiri)
Lindholm, D. Mit der Feder des Vogels Simurgh (Idamaade legendid)
Lindholm, D. Quell der Ganga (Vana-India legendid) 1982
Schulz, R.; Seidel, M. toim. Egiptus, vaaraode maailm 2007
Spence, L. Egiptuse müüdid ja legendid 2000
Stadnikov, S. Sinuhe jutustus 1996
Stadnikov, S. Vana-Egiptuse kultuurilugu 1998
Zamarovsky, V. Alguses oli Sumer 1980
Zamarovsky, V. Hetiitide impeeriumi saladuste jälil 1971
Teichmann, F. Der Mensch und sein Tempel: Ägypten 2003

Õpilasele ja õpetajale

Anvelt, L. Egiptuse templeis ja hauakambreis 1935
Anvelt, L. Igapäevsest tööst Vana-Egiptuses 1935
Kabur, B. Gilgameš(laste) 1987
Palamets, H. Vanaaja kultuurist ja olustikust 1976

Vana Kreeka

Õpetajale

Hjortso, L. Kreeka jumalad ja kangelased 2003
Homer, Ilias Odüsseia
Kovacs, C. Ancient Greece 2004
Martin, R.P. Vana-Kreeka müüdid 2007
Papadogeorgos, G. Vana-Kreeka suurkujud 2005
Schwab, G. Die schönsten Sagen des klassischen Altertums 1989
Teichmann, F. Der Mensch und sein Tempel: Griechenland 2003
Tiidus, H. Vana hõbe (lugusid Vana-Kreekast ja Roomast) 1997
Vanakreeka kirjanduse antoloogia 2006
Vernant, P.J. Vana-Kreeka inimene 2001

Õpilasele ja õpetajale

Adamson, J. Kreeklaste sangarlik võitlus pärslastega 1935
Adamson, J. Olümpia pidustused Vana-Kreekas 1935
Dilyte, D. Hellase valgus 1996
Petiška, E. Vanakreeka muistendid ja pärimused 1983
Stephanidesed lidsete aegade lood I-II 1991
Ussova, A. Väike pottsepp Ateenast 1965

6. klass

Õpetajale

Allan, T. Viikingid 2004
Burian, J.; Muchova, B. Etruskide kuulsus ja langus 1973
Cavallo, G. Bütsantsi inimene 2002
Freiberg, L. Julius Caesar 1936
Giardina, A. Vana-Rooma inimene 2004
Irmijajeva, T. Islamimaailma ajalugu 2002
Kovacs, C. Ancient Rome 2005
Kõiv, M. Ajaloo õpik 6. klassile Vanaaeg I-II 2003
Schalk, G. Römische Götter-und Heldensagen
Schalki järgi Anna Haava Rooma muinaskangelased 1922
Stoll, H.A. Die Brücke am Jaeniculus
Zebelev, S. Aleksander Suur 1929
Toomus, F. Caesar 1934

Õpetajale ja õpilasele

Fagan, B.M. Seitsekümmend suurt muistset leiutist 2007
Giovagnoli, R. Spartacus 1976
Gurevitš, A. Viikingite retked 1975
Ollivier, J. Viikingite avastusretk 1978
Palamets, H. Bütsantsi ja Araabia kalifaadi kultuurist 1991
Palamets, H. Keskaja kultuurist ja olustikust 1982
Streit, J. Milon ja lõvi (käsikiri)

7. klass

Õpetajale

Brinkbäumer, K.; Höges, C. Kolumbus 2007
Fabian-Fischer, S. Ameerika avastaja Christoph Kolumbus 2007
Foster, L. Muistsete maiade maailm 2006
Frischler, K. Ristisõjad kui seiklus 2007
Fritze, R.H. Suured geograafilised avastusreisid 1400-1600 2007
Grünberg, L. Koost. 21 kuulsat meresõitjat 2006
Jan, V. Batu-khaan Jan, V. Tšingis-khaan 2005
Kovacs, C. The Age of Discovery 2004
Kuzmištšev, V. Päikesepoegade riik (inkad) 1985
Kuzmištšev, V. Üksi kolmesaja vastu 1973
Kõiv, M.; Raudkivi, P. Ajaloo õpik 7. klassile. Keskaeg I-II 2004
Le Goff, J. Keskaja inimene 2002
Man, J. Tšingis-khaan 2006 Marco Polo reisid 2004
Pigafetta, A. Esimene teekond ümber maailma 1932
Põltsam, I. Söömine-joomine keskaegses Tallinnas 2002
Pörtner, R. Ristisõjad 1997

Saunders, N.J. Muistne Ameerika. Suured tsivilisatsioonid 2007
Vahtre, S. Jüriöö 1980
Vahtre, S. Muinasaja loojang Eestis. Vabadusvõitlus 1208-1227 1990
Wassermann, J. Kolumbus 2004

Õpetajale ja õpilasele

Bredel, W. Vitaalivennad 1966
Palamets, H. Lugusid Eesti keskajast 2005
Poezat-Guigner, J. Mõistetud galeeriorjusse 1971
Schalk, G. Läänemere hirm Klaus Störtebecker 1996
Šišova, Z. Suur mereretk 1966
Tšukovski, N. Fregatijuhid 1971

Metoodiline ja üldine ajalookirjandus

Allan, T. Hauad, hauakambrid ja muumiad 2005
Raudkivi, P. Caesarist Tudoriteni 2001
Althoff, K.F. Koost. Eine neue Materialsammlung für den Epochenunterricht 1975
Black, J. Briti saarte ajalugu 2003
Jenkins, P. Ameerika Ühendriikide ajalugu 2005
Kasak, E. Iidne tähetarkus 2003
Labrune, G.; Toutain, P. Prantsusmaa ajalugu 2000
Lindenberg, C. Geschichte lehren 1991
Raudkivi, P. Suurbritannia sünni 2004
Raudkivi, P. Tudorid Inglismaa troonil 2002
Schmelzer, A. Aktuelles Mittelalter (11.klass) 2003
Schmelzer, A. Wer Revolutionen machen will? (9.klass) 2000
Schulze, H. Saksa ajalugu 2005
Steiner, R. Geschichtliche Symptomatologie
Roberts, J.A.G. Hiina ajalugu 2007

8. klass

Õpetajale

Piirimäe, H. Suur Prantsuse revolutsioon 1990
Tannberg, T.; Laur, M. Jt Ajaloo õpik 8.klassile. Uusaeg I-II 2003
Kovacs, C. The Age of Revolution 2004

9.klass

Ant, J. Eesti 1920. Iseseisvuse esimene rahuaasta 1990
Böhm, W., Bahovski, E. Euroopa Liit Sinu jaoks 2005
Toots, A. Ühiskonnaõpetus. 9. klassi õpik 2003

Traksmäa, A. Lühike vabadussõja ajalugu 1992

Värä, E.; Tannberg, T. Ajaloo õpik 9. klassile. Lähiajalugu I-II 2004

Õispuu, S. Eesti ajalugu ärkamisajast kuni tänapäevani 1992

17.2 ÜHISKONNAÕPETUS

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane

- ❖ tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- ❖ oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- ❖ teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- ❖ väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;
- ❖ määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

Juhtmotiivid

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele.

I kooliastmel käsitletakse ühiskonnaga seotut integreeritult teiste õppeainetega (emakeel, loodusõpetus, kodulugu), tähtpäevade ja pühade puhul kuulub vastav vestlusteema põhitunni raamidesse. Kogemuslikult õpitakse ühiskonnaelu korraldust selle põhjal, kuidas on korraldatud klassi ja kooli elu, kuidas jaotuvad ülesanded ja kohustused, kuidas toimub vastastikuste suhete reguleerimine.

II kooliastmel käsitletakse ühiskonnaga seotud teemasid emakeeles (infoallikad, nende kasutamine; raamatukogu), ajaloos ning sündmuste ja tähtpäevadega seotud vestlustes (ühiskonna, sh Eesti ühiskonna kujunemislugu; rahvas, isamaa, kodumaa, rahvussümboolika; inimõigused, põhiseadus, valimised) koolielu igapäevasisituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana (lapse õigused ja kohustused, kooli eeskirjad, erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, vääriskus jne)

III kooliastmel moodustab ühiskonnaõpetus ajaloo kõrval eraldiseisva osa. Keskseteks teemadeks ühiskonnaõpetuses on riik ja riiklus ning kodanik ja kodakondsus. Ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane hakkaks ühiskonnas toimuvat selgemini nägema ja mõistma ning omandaks ühtlasi valmiduse ühiskonnaelus osalemiseks. Esiplaanil on Eesti Vabariik oma toimimisstruktuuride ja põhiseadusega. Koos teiste õppeainetega aitab ühiskonnaõpetus kaasa noore inimese kujunemisel ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks.

17.2.1 Ühiskonnaõpetus I kooliastmes

Õppe-eesmärgid I kooliastmes

- ❖ tajuda ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- ❖ tähtsustada perekonda ja selle traditsioone;
- ❖ järgida üldtunnustatud käitumisreegleid;
- ❖ omandada oskused, mis aitavad käituda kollektiivis, kohaneda eakaaslaste hulgas;
- ❖ äratada huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- ❖ kujundada lugupidamine individuaalsetesse ja kultuurilistesse eripäradesse;
- ❖ omandada üldised teadmised oma kodukoha ja Eesti kohta;
- ❖ omandada esmased teadmised pere majandamise, ühiskonnale oluliste ametite, raha, selle teenimise ja kasutamise kohta;
- ❖ mõista kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust ja vajalikkust;
- ❖ omandada oskus koguda endale huvi pakkuvat teavet;
- ❖ teadvustada oma õigus saada abi erinevates elusituatsioonides.

I klass

Üldtunnustatud käitumisreeglid omandatakse eelkõige õpetajate eeskuju põhjal. Rahvuslike traditsioonidega tutvuvad lapsed *eesti keele* tundides kasutatava õppematerjali kaudu, aga ka aasta jooksul ette tulevate tähtpäevade tähistamise teel. Rahvakalendri pühi ja teisi meie kultuuriruumile omaseid pühi tähistatakse *kuupidudel*, pühade puhul valmistatakse traditsioonilisi toite, lauldakse laule, mängitakse laulumänge jne, sidudes tervikuks *muusikaõpetuse, eesti keele, koduloo, ühiskonnaõpetuse, kehalise kasvatuse, käsitöö ja kunstiõpetuse*. Seoses rahvuslike traditsioonidega tutvumisega, puutuvad lapsed kokku ka isiklikest ja perekondlikest eripäradest tulenevate erisuste ja variatsioonidega. Kujuneb sallivus erinevate väärtuste ja kommete suhtes. Samas tunnetab laps ka

perekonna ühtekuuluvust ja tähtsust oma elu kujundajana. Suhtlemisoskuste omandamine toimub erinevaid võimalusi kasutades. Oluline on laste aktiivne tegevus kogu õppetegevuse jooksul. *Muusikaõpetus ja emakeele* õpetus arendavad aktiivset kuulamisoskust. *Eurütmiaharjutused* õpetavad lastele Žestide keelt. Eneseväljendamist liikumise abil õpitakse ka *kehalises kasvatuses*. Koostööoskusi kujundatakse nii rühmatöodes erinevates ainetundides kui kuupidude etteastete ettevalmistamise juures. Samuti suuremate ürituste korraldamisel nagu näiteks talgutel osalemine, klassi esindamine jõululaadal või koolidevahelisel üritusel. Koos tegevuste plaanimine ja kavandamine annab lapsele ka oskuse arvestada teiste arvamusel, arvestada ja hinnata inimeste erinevusi.

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- ❖ tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- ❖ tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- ❖ on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väärikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- ❖ oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- ❖ tunneb huvi oma kultuuri vastu;
- ❖ peab lugu kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- ❖ oskab näidete abil selgitada vabatahtliku töö olemust.

Õppesisu

- ❖ Perekond, ühiskond, reeglid. Traditsioonid ja kodumaa kultuur. Rühmas ja ühiskonnas väärtustatud omadused.

Õppetegevused

- ❖ klassi käitumisreeglite sõnastamine;
- ❖ kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine. Kuupidude ettevalmistamine ja neil esinemine; rühmatööd erinevates õppeainetes;
- ❖ osalemine töötalgutel;
- ❖ õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude;
- ❖ õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

II klass

Erinevate rahvaste kultuuriga tutvutakse peamiselt *võõrkeele tunnis*. Samuti on kasuks väliskülalistega suhtlemine (väikese keeleoskuse puhul kasvõi õpetaja vahendusel), aga ka võõrkeelsed rahvusliku muusika kontserdid. Kontsertide ja näituste külastamine on väärtuslikuks õppetegevuseks ka kodumaa rahvakultuuriga tutvumisel. *Õppekäigud* tutvustavad kodukoha loodust, aga ka olulisi kultuuri- ameti- jt asutusi. Raamatukoguga tutvumine on oluline, et laps leiaks huvi võivajaduse korral teda huvitavat teavet. Oma kodukoha asula, looduse ja spordirajatiste tundmine on oluline ka tervise aspektist. Ohutu liikumise eelduseks on ümbruse tundmine ja ka huvi selle vastu, liikumishuvi omakorda on aga eelduseks tervetele eluviisidele. Samuti õpetab ümbrusega tutvumine lapsel austust ja hoolivust looduse vastu ning on aluseks loomuliku ja puhta keskkonna väärtustamisele. Töötalgutel osalemine arendab koostööoskusi, ka oskust töötada koos väga erinevate oskustega erivanuselistest inimestega. Samas õpetab see kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust.

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

- ❖ tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- ❖ tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- ❖ on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- ❖ oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- ❖ tunneb huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- ❖ peab lugu kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- ❖ tunneb oma kodukoha loodust, tähtsamaid ameti-, spordi-, tervishoiu- ja kultuuriasutusi.

Õppesisu

- ❖ rahvakalender, traditsioonid. Erinevad kultuurid ja kombed. Kodukoha loodus ja linna olulisemad ametiasutused.

Õppetegevused

- ❖ kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine. Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine;
- ❖ rühmatööd erinevates õppeainetes;

- ❖ osalemine töötalgutel;
- ❖ õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude;
- ❖ õppekäigud kodukohaga tutvumiseks;
- ❖ kontserdikülastused.

III klass

Ühiskonnaõpetuse aine töövormideks sobivad suuline arutelu, grupitööd, osalemine diskussioonides. Lähtepunktiks on alati õpilaste olemasolevad teadmised, millelt saab suunavate küsimuste abil liikuda uute teemakäsitlusteni. Aruteludele tasub kutsuda ühiskonnas oluliste ametite esindajaid.

Koostöö ja suhtlemine võõrastega, arutelud ühiskonnas olulistel teemadel õpetavad lastele individuaalsete eripärade arvestamist ja hindamist. Ühiskonnaõpetuse teemade käsitlemine pakub võimalusi tööks erinevate allikatega. Nii areneb laste oskus otsida sobilikke materjale, aga ka funktsionaalne kirjaoskus.

Ühiskonnaõpetus on tihedalt tänapäevaga seotud õppeaine. Nii tuleb eraldi käsitleda momendil aktuaalset temaatikat. Lapsed saavad välja tuua käsitletava teemaga seonduvad probleemid, pakkuda välja lahendusviise. Õpitakse kuulama teiste arvamust, erinevate arvamustega arvestama, lahendusvõimalusi analüüsima, kujundatakse *matemaatikapädevust*. Lapsed omandavad oskuse luua lihtsaid tulevikuvisionid, mis on oma elu juhtimise seisukohalt oluline oskus.

Kolmandal õppeaastal toimub moraalse käitumise põhimõtete teadvustamine, mis on seotud *religiooniõpetusega*. Samuti teadvustab laps nüüd ennast erilise ja teistest erineva, maailmast eraldi seisva isiksusena. On arenguliselt soodus periood toetada õpetusega individuaalsete erinevuste väärtustamist.

Seoses *religiooniõpetusega* käsitletakse hea ja kurja ja õigluse ning teiste vooruste teemasid. Aruteludes antakse lastele mõista, et neil on alati õigus saada abi, kui nad tunnevad, et ei suuda olukorda lahendada või on tunnistajaks ebaõiglusele. Siinkohal on oluline ka eneseväljendamis- ja –kehtestamisoskus, oskus küsida abi.

Koduloo ainetsüklites tutvutakse vanade ametitega, teadvustatakse nende tööde olulisust mineviku ja tänapäeva ühiskonnas. Ühiskonnaõpetus lõimib siin *emakeele-, muusika- ja kunsti- ning käsitööõpetusega*.

Matemaatikas õpitakse rahaühikuid, matemaatikateadmiste rakendamiseks, aga ka kodanikuna toimetulekuoskuseks on pere eelarve arvutamine. See seostub raha teenimise ja kulutamise põhimõtte teadvustamisega, arusaamisega, et töö ja ajal on omamoodi ka rahaline väärtus, mis

annab inimesele võimaluse oma töö eest elatiseks raha teenida. Arutletakse soovide ja vajaduste erinevuse üle ning väärtushinnangute üle. Siinkohal lõimib õpetusse *religiooniõpetus*, mis on omakorda lõimitud *põhitunni* temaatikasse.

Kooli laadal või koolidevahelisel üritusel klassi esindamine, kuupeo korraldamine või ka koolis või kodukohas töotalgute korraldamine õpetavad kodanikualgatuse põhimõtteid ning tähtsust, samas liidavad klassi kollektiivi.

Õppesisu

- ❖ hea ja halb, erinevad väärtushinnangud. Käitumine kollektiivis. Abi saamine ja õigused. Töö ja raha.

Õppetegevused

- ❖ kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine. Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine. Klassi näidendi lavastamine ja esitamine. Kooli laada korraldamine;
- ❖ rühmatööd erinevates õppeainetes. Arutelud ja diskussioonid. Töö allikatega. Osalemine töotalgutel;
- ❖ õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude. Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks. Kontserdi- ja teatrikülastused.

Erinevused riiklikust õppekavast

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud põhiainetes ainekavva.

17.2.2 Ühiskonnaõpetus II kooliastmes

Oodatavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- ❖ tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- ❖ järgib üldtunnustatud käitumisreegleid: on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- ❖ tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- ❖ oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;

- ❖ tunneb huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- ❖ peab lugu individuaalsetest ja kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- ❖ tunneb oma kodukoha loodust, tähtsamaid ameti-, spordi-, tervishoiu- ja kultuuriasutusi;
- ❖ on omandanud esmased teadmised pere majandamise, ühiskonnale oluliste ametite, raha, selle teenimise ja kasutamise kohta;
- ❖ oskab näidete abil selgitada kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust ja vajalikkust;
- ❖ oskab koguda endale huvi pakkuvat teavet;
- ❖ teadvustab oma õigust saada abi erinevates elusituatsioonides, oskab abi küsida.

Õppe-eesmärgid

- ❖ Õppida tundma oma kogukonda, kodukanti, kodumaad ja selle ümbrust, sealseid kombeid ning inimesi nende erinevustega;
- ❖ tutvuda kodanikuühenduste ning nende tegevusega, samuti vabatahtliku tööga, osaleda abitöödel, talgutel;
- ❖ tunda demokraatia põhimõtteid;
- ❖ õppida koostama ühiseid reegleid ning neid austada;
- ❖ tunda peamisi inimõigusi ja lapse õigusi;
- ❖ omandada põhioskused raha kasutamisel;
- ❖ tutvuda erinevate elukutsetega;
- ❖ saada teadlikuks tarbijaks (sealhulgas toimetulek reklaamiga);
- ❖ austada loomingut erinevais vormides;
- ❖ arendada koostööoskusi.

IV klass

Ühiskonnaõpetus on 4. klassis lõimitud kogu õppetöösse, eelkõige aga inimeseõpetusse. Inimeseõpetuse peamisteks märksõnadeks on sel aastal samuti meie: kodukant, koostöö ja heated. Suurt rõhku pannakse sotsiaalsete oskuste arendamisele, eelkõige mängudes, aga ka töötegemisel.

Just seltsivuse arendamise eesmärgil on liikumistundides suur rõhk ringmängudel ja grupiharjutustel. Mängudes on kindel põhimõte tähtsustada koostööd ning vältida võistlust.

Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Teise inimese mõistmise, teise emotsioonide või arvamusena toimetulemise õppimisel tulevad appi erinevad õppeained. *Võõrkeeltes* alustatakse tõlkimist, kuid ei tõlgita otse, vaid tõlgendatakse fraasi ning tõlgitakse tervet mõtet. *Muusika* meeleolude väljendamine liikumises on abiks õppides kehakeele lugemist, tunnete väljendamist ning tõlgendamist. *Võimlemises* on olulised osavuse, julguse, enesekindluse õppimine, enese ja teiste jälgimine, ohu tunnetamine.

Oma silmaga vaadatakse kodukanti, matkatakse, külastatakse ametite esindajaid. Võimalusel osaletakse talgutöödel või kellegi abistamisel. Kõikjal õppekäikudel arutletakse eriliste elamuste, aga ka tervise ja ohutuse aspektide üle. Samas, *emakeeletundides* käsitletakse kodukoha lugude ja legendide temaatikat. Rahvuslike sündmuste ja tähtpäevadega seoses vesteldakse *põhitunnis* oluliste mõiste ja märkide üle (rahvas, isamaa, kodumaa, rahvussümboolika jms).

Taotletavad õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

- ❖ seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- ❖ nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- ❖ nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- ❖ toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
- ❖ suhtub sallivalt erinevustesse;
- ❖ teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- ❖ teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- ❖ nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

- ❖ Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).
- ❖ Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.
- ❖ Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.
- ❖ Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Õppetegevused

- ❖ matkad, õppekäigud. Vabatahtlik tegevus. Mängud. Arutelud.

V klass

Ühiskonnaõpetus on 5. klassis lõimitud kogu õppetöösse. Peamisteks märksõnadeks on Eestimaa ja selle rahvas, inimesed oma erinevustega ja rollidega, ühistegevus ja kodanikualgatus kodukohas. Eesti ühiskonna kujunemislugu saab vestlusteemaks seoses erinevate tähtpäevadega, kuid seda käsitletakse ka *geograafiatundides*, kus õpitakse tundma esmalt Eestit ning siis kogu Läänemere piirkonda. Eakohase uudishimu rahuldamise ning igat laadi erinevuste märkamise eesmärgil tutvutakse kõikvõimalike vastandlike näidetega nii Eesti kui naabermaade ja nende rahvaste kohta. Koolielu igapäevasituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana on teemaks erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, väärikus jne. Igapäevases tegevuses toetatakse oma emotsioonide väljendamise oskuse ja teiste emotsioonide talumise arengut. Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest. Olulisel kohal on inimeste erinevat rollide märkamine ja eristamine. Siinkohal on abiks nii geograafiatunnid kui igasugused õppekäigud, tutvumine ühenduste liikmete ja nende tegevusega. Siinkohal pakuvad tuge ka hästi kavandatud rollimängud ning ühistegevused (näidend vms). Nii mängudes, tööd tehes kui *õppekäikudel* on oluline enese ja teiste jälgimise oskus ning tähelepanelikkus ohu suhtes. Muuhulgas on oluline privaatsuse hindamine ning oskus öelda ei – enese kaitseks. Samuti peaks teravnema taju abivajajat märgata ning kujunema oskus abi pakkuda, aga ka vajadusel vastu võtta. Siinkohal on abiks erinevad õppekäigud ja osalemine talgutel või abitöödel, kuid kindlasti ka õppetöö ühistegevused ja igapäevane koolielu. Enda terviklikkuse seisukohalt on oluline õppida eraldama oma mõtteid ja võõraid mõtteid. Selle oskuse kujunemisel on abiks *emakeeleõpetus*, milles käsitletakse vastavat grammatilist sisu. Ka liikumistundides lisandub grupiharjutustele isiklikum lähenemine – alustatakse üksikute liigutuste iseseisvat harjutamist. Samas kujuneb hingeline ühtsuse ja seotuse tunne kogu inimkonnaga ning kogu maailmaga. Abiks on tutvumine inimesega läbi aegade *ajaloos* ning tutvumine maailmaga *geograafias* ja selle

kõikvõimalike eripalgeliste asukatega *looma- ja taimeõpetuses*. Kogu maailma mitmekesisust õpitakse tundma hingelise suhte kaudu. Ka Maad käsitletakse elava, ühtse organismina. Lood võõrastest loomadest, taimedest teenivad teistki eesmärki – rahuldada eakohast tohutud teadmishimu.

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja

- ❖ seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- ❖ nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- ❖ nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- ❖ toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
- ❖ suhtub sallivalt erinevustesse;
- ❖ teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid;
- ❖ nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis; kodanikuühendus ja kodanikualgatus;
- ❖ nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- ❖ nimetab kodukohas või koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- ❖ teab kodukoha kodanikualgatusi ning võimalusel algatab ise;
- ❖ toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta, märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

- ❖ Eestis ja kodukohas elavad rahvarühmad, rahvused, religioonid. Inimesed oma erinevustega ja erinevad rollid;
- ❖ Eesti naaberriigid;
- ❖ kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Eakohased kodanikualgatuse
- ❖ võimalused. Koostöö ja ühistegevus.

Õppetegevused

- ❖ matkad, õppekäigud. Vabatahtlik tegevus. Mängud. Arutelud.

VI klass

Ühiskonna kujunemise ja selle reeglitega ning inimõigustega tutvutakse *ajaloo* teemade raames, peamiselt seoses Vana-Kreeka ja Vana-Roomaga. Kokkulepped ja reeglid ning nende loomine ja täitmine on kindlasti aktuaalsed seoses kooli igapäevaeluga. Samuti käsitletakse aruteludes kindlasti lapse õiguste ja kohustuste temaatikat. *Matemaatikas* õpitakse protsentarvutust ning lahendatakse erinevaid rahaga toimetamise ülesandeid. Süvenetakse ka laenamise teemasse. Targa tarbija kasvamisel on abiks kindlasti igasugune käsitöö, milles tähtsustatakse isetehtu võlu ja kordumatust, asjade otstarbekust ja säästlikkust materjalide kasutamisel. Samuti on toeks *aiandus*, kus tutvutakse toiduainete kasvatamise tarkustega. Pidev kogemus *käsitöö* tegemisega ja isiklikud kohtumised aastate jooksul erinevate meistritega õpetavad väärtustama kunsti ja autorlust. Info otsimine ja sellest väärtusliku eristamine on esmalt *emakeeleõpetuse* eesmärk, kuid seostub tekstitööga erinevates õppeainetes. Õpitakse kasutama raamatukogu ja teisi mahukaid infokogusid. Analüüsitakse erinevaid meediakanaleid, ka reklaami. Siinkohal haakub õpetus tihedalt *kunstiõpetusega*. Tuleb õppida ka ohutu suhtlemise reegleid – nii otseses kui meediast vahendatud suhtluses. Siinkohal on tihedalt lõimitud *ühiskonna- ja inimeseõpetus*.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja

- ❖ seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*.
- ❖ Tunneb demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus, sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);
- ❖ nimetab ja austab inimõigusi;
- ❖ teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- ❖ teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma koduvalla või linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- ❖ teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta;
- ❖ kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;

- ❖ märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- ❖ toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; tunneb RO lapseõiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu;
- ❖ teeb vahet vajadusel, soovidel ja võimalustel;
- ❖ teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
- ❖ teab internetipanga ja pangakaardi turvalise kasutamise reegleid;
- ❖ iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- ❖ oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi;
- ❖ oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- ❖ oskab eristada fakti ja arvamust;
- ❖ oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
- ❖ väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest; teadvustab autoriõiguste kaitsega seotud probleeme;
- ❖ tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
- ❖ mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Õppesisu

- ❖ ühiskonna valitsemine ja sellega seotud kohustused. Kohalik omavalitsus;
- ❖ seadus ja reegel. Reeglite loomine;
- ❖ inimõigused;
- ❖ õpilaste osalemine koolielu korraldamises. Kodukord, klassi reeglid, mängureeglid;
- ❖ lapse õigused ja kohustused;

- ❖ raha kasutamine ja planeerimine;
- ❖ elukutsed ja õppimine;
- ❖ tarbimine. Töökultuur;
- ❖ raamatukogu;
- ❖ meediakanalid ja infotarbimine;
- ❖ autorlus ja autoriõigused

Õppetegevused

- ❖ õppekäigud. Arutlused. Mängud. Projektitööd.

Erinevused riiklikust õppekavast

II kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud põhiainete ainekavva.

17.2.3 Ühiskonnaõpetus III kooliastmes

Õpitulemused III kooliastme lõpus

Põhikooli lõpetaja

- ❖ tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- ❖ määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- ❖ tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- ❖ tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- ❖ tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;

- ❖ selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- ❖ hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
- ❖ hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- ❖ analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid; teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjust majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

VII klass

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- ❖ märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks;
- ❖ oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- ❖ toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- ❖ tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

- ❖ Õpilasesindus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.
- ❖ Kooli sisekord (kodu-kord).
- ❖ Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.
- ❖ Töö ja tarbimine

VIII klass

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- ❖ teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma a
- ❖ ega planeerida;
- ❖ teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- ❖ iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- ❖ selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- ❖ oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

- ❖ Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.
- ❖ Elukutsed –teadmised ja oskused. Elukestev õpe.
- ❖ Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.
- ❖ Teadlik, säästev tarbimine.
- ❖ Töökultuur ja tööeetika.
- ❖ Meedia ja teave

IX klass

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke,
- ❖ otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- ❖ oskab eristada fakti ja arvamust;

- ❖ oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
- ❖ väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb
- ❖ autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme
- ❖ internetis;
- ❖ tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise
- ❖ võimalusi;
- ❖ mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Õppesisu

- ❖ Raamatukogu, internet.
- ❖ Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon.
- ❖ Teadlik infotarbimine ja -edastamine.
- ❖ Autoriõiguste kaitse.

Õpitulemused 9. klassi lõpuks

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- ❖ määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- ❖ tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt; mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega;
- ❖ tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi-ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi;
- ❖ tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;

- ❖ selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahekorda, teab, mis on avalik ja erasektor; selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- ❖ tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- ❖ hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
- ❖ hindab loodusressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- ❖ analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid; teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.
- ❖ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat*;
- ❖ teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
- ❖ märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- ❖ väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- ❖ teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi;
- ❖ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused*;
- ❖ tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- ❖ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;
- ❖ selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- ❖ väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igähe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;

- ❖ oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
- ❖ selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid; tunneb demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevusi;
- ❖ riik ja valitsemine. Demokraatia - tunneb demokraatliku valitsemise põhijooni: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal;
- ❖ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;
- ❖ tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
- ❖ mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); oskab kasutada riigi-ja omavalitsusasutuste portaale;
- ❖ tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;
- ❖ selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;
- ❖ teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi;
- ❖ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus*;
- ❖ mõistab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel, iseloomustab kodanikuühiskonda ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- ❖ oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
- ❖ algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel;
- ❖ teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid
- ❖ tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- ❖ analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;
- ❖ tunneb eelarve koostamisepõhimõtteid; oskab arvutada netopalka

Õppesisu

- ❖ Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.
- ❖ Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.
- ❖ Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.
- ❖ Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias).
- ❖ Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles-ja allalaadimine. Plagieerimine.
- ❖ Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.
- ❖ Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.
- ❖ Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.
- ❖ Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.
- ❖ Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.
- ❖ Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor.
- ❖ Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.
- ❖ Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.
- ❖ Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.
- ❖ Lapse õigused, kohustused ja vastutus.
- ❖ Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.
- ❖ Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.

- ❖ Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealisteõiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.
- ❖ Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.
- ❖ Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.
- ❖ Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.
- ❖ Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.
- ❖ Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.
- ❖ Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.
- ❖ Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö-ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.
- ❖ Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöö koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Lõimimine teiste ainetega

Eesti keel – meediatekstide kommenteerimine, suuline ja kirjalik suhtlus, reklaamtekstid, viitamisreeglid. *Kirjandus* – teemade käsitlemine ilukirjanduses. *Võõrkeeled* – teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus. *Muusikaõpetus* – muusikavahetusprogrammid internetis, autoriõigused. *Kunst* – sümbolid. *Matemaatika* – tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine, statistilise materjali analüüs. *Geograafia* – teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel. Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all linnastumisega seotud probleemid, Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad, rahvusvaheline ja Eesti majandus, teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid. *Ajalugu* – võitlus võrdõiguslikkuse eest, äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond, kolonialism, riikluse kujunemine ja areng, orjakaubandus, demokraatia ja diktatuuri võrdlus, rahvusvaheliste organisatsioonide teke, endiste sotsialismimaade üleminek turumajandusele.

Erinevused riiklikust õppekavast

9. klassi lõpuks saavutatakse põhikooli riikliku õppekavaga ettenähtud õpitulemused

17.3 RELIGIOONIÕPETUS

Õppe-eesmärgid

Religiooniõpetus Väikses Werrone Koolis lähtub järgnevatest printsiipidest, mis on orienteeritud vastavalt lapse arengule:

- ❖ religioossete tunnete arendamine kõigi maailma ilmingute vastu ja nende tunnete hooldamine;
- ❖ aukartuse äratamine jumaliku, inimliku ja loodusliku ees;
- ❖ aastaringi ja –pühade läbielamine;
- ❖ tutvumine kristliku pärimusega, Vana Testamendi ja Uue Testamendi legendivaramuga, kristluse arenguga;
- ❖ ülevaade maailmareligioonidest, maailma religioossete uskumuste ja kultuste tundmaõppimine ning mõistmine;
- ❖ fenomenoloogiline printsiip: meeltekoostis-harjutused, loodusvaatlused, enesevaatlus, kunstiteoste vaatlus;
- ❖ tegevuslik printsiip: illustratsioonid ainevihikus, sotsiaalsed mängud, tekstide retsiteerimine, näidendid

Väikeses Werrone Koolis toimub religiooniõpetus kõigis klassides. Õpetuse põhialus on üldinimlik, ilma konfessionaalse sidemeta. Kuna religiooniõpetus on esimesel kooliastmel tihedas seoses põhitunni jutustava osaga ning hiljem leiab aset lõimimine mitmete teiste perioodõppe ainetega – emakeele, kirjanduse, ajaloo, geograafia, inimeseõpetusega, - on koolidel vabadus otsustada, kas klassiõpetaja on pädev vastavaid teemasid käsitlema läbiva aienena või on selleks vaja eraldi ainetund.

Religioonil on määrav osa inimkonna kultuuriloos. Jättes selle kooliajal käsitlemata, jäetakse tähtsas elu-ja kultuurivaldkonnas haridusse lünk, mida hiljem on tunduvalt raskem täita. Religioosse kasvatuseta inimestel jääb täiskasvanuna vajaka alusest vabaks otsuseks religioosse kuuluvuse ja muude maailmavaatelistel seisukohtade üle. Religiooniõpetuse kaudu juhatakse laste tähelepanu maailmas realselt toimivale vaimsele jõule, mis loovalt tegutseb loodusnähtustes, olendeis, inimsaatuses.

Nooremal kooliastmel on kõige olulisem selle jumaliku elemendi tundepärane kogemine ja aukartuse äratamine nii loova kui ka loodu suhtes. Vastavat sisu vahendavad kõige sobivamalt loodus ning inimkonna vaimuvara – muinasjutud ja legendid. Järgnevatel kooliastmetel õpitakse tundma kristliku kultuuri religiooset, pärimuslikku ja religiooniloolist sisu, õpitakse mõistma kristliku impulsi kaugeleulatuvat mõju inimkultuuri arengusse. Oluline on seejuures märgata, et tähtsam osa sellest mõjust peab seisma veel ees. Õppides mõistma kaugemate kultuuride religioosseid pürgimusi (lõimimine ajaloo, geograafiaga), avatakse eelkõige enese sisemisi religioosse arengu võimalusi. Sellelt pinnalt kasvab mõistmine erinevate vaadete ja kultuste suhtes. Tänapäevaseks teemaks on võimalused religioosel pinnal tekkivate vastasseisude ületamiseks.

Valdavaks õppemeetodiks on jutustavale ainele kohane pildiline õpetus, mis jutustuste kaudu vahendab eakohast sisu. Igal kooliastmel on sobiv teha käsitletava teemaga seotud näidend (koostöö klassi- ja aineõpetajatega, nt käsiöö, muusika).

Õppides tundma välismaailma, kogeb noor inimene samal ajal ka iseennast. Enesetajumisprotsessi võimaldavad religiooniõpetuses eakohased meeltekohtutus-harjutused, vaatlused, sh enesevaatlus, mõtlemisele, tunnetele ja tahtele suunatud harjutused, sotsiaalsed mängud. Kaudse teemana võimaldab enesekogemist teiste inimestega aset leidnud lugude ja biograafiate käsitlemine.

Kaasaegse inimese eetilised probleemid on teravamad kui ühelgi teisel ajajärgul. Neid probleeme saab läbi elada, tunnetada ja analüüsida eriti religioonitundides. Jutustused ja arutlused vastavatel teemadel võivad pakkuda rikkalikku materjali südametunnistuse ja vastutustunde arenemiseks. Religiooniõpetus aitab kaasa noore inimese ettevalmistamisel printsiipialseteks eluotsusteks.

Religiooniõpetuse tundides valmib ainevihik, kuhu esimesel kooliastmel joonistatakse käsitletava teemaga seotud pilte. Teisest kooliastmest lisanduvad tsitaadid, tekstide kokkuvõtted, ajaloolised pidepunktid, ülestähendused biograafiatest; kolmandal kooliastmel iseseisvad tööd.

17.3.1 Religiooniõpetus I kooliastmes

Eesmärgiks on toetada 1. ja 2. klassis lapse loomupärast religioossust. Olulised on m oraalsed põhiväärtused – tõde, headus, töõarmastus, tänulikkus, aukartus, rõõm. Jutustava aine sisu jälgendamisväärsus. Aastarütm. 3. klassis toob 9. eluaasta kaasa uued küsimused elu ja maailma kohta. Vaimne autoriteet; hea ja kuri; inimene ja vaimne maailm; üksindus; seosed maailmas; südametunnistusreeglid. Religiooniõpetuse tundides valmib ainevihik, kuhu esimesel kooliastmel joonistatakse käsitletava teemaga seotud pilte.

17.3.1.1 I-II klass

1.-2.klassi õppetegevus ja –sisu

Juhtmotiivid

Seitsme-kaheksaastased lapsed on oma hinges usaldavalt ja tihedalt seotud kõige ümbritsevaga. Nad tajuvad maailma veel tundepäraselt jumalikuna, seepärast pole selles eas vaja spetsiaalset õpetust, vaid ainult tuge laste loomupärasele religioossusele. Nimetatud vanuses on tähtis, et õpetaja annaks lastele ikka ja jälle mõista: kõiges, mis meid ümbritseb ja mis me ise oleme, elab ja mõjub jumalik. Muinasjutud on hingeliseks toiduks, mis lasevad lastel läbi elada maailmasündmuste ja inimeste elu vaimset sügavust. Neis peegeldub inimeste päritolu, sünd, saatatus, saatusekatsumuste hea eesmärk, püüd moraalse tegude ja omaduste poole, surm, mis viib meid tagasi meie taevalikku koju. Lapsed ei mõista muinasjutte nagu tavalisi jutustusi, vaid kui sügavaid põhitõelusi, milles peegelduvad maailmasündmused, inimeste ja inimkonna elu. Lapsed võtavad muinasjutte kui allegoorilisi pilte, mida ei saa mõõta realistlike mõõdupuudega. Nende kaudu on selles eas võimalik äratada austust ja tänulikkust kõige loodu ja Looja enese vastu.

Teises klassis lisanduvate legendide tegelasteks on religioossed isiksused, inimesed, kes teisi aitavad. Ettetulevaid sügavasisulisi mõisteid nagu “sünd”, “surm”, “saatus” ei seletata, vaid mõistetakse üldkonteksti läbielamise teel. Esimestele klassidele on kohased erinevad meeltekooolitus-harjutused ning mängud. Religiooniõpetuses valmivasse ainevihikusse joonistatakse teemakohaseid pilte.

Õppesisu

- ❖ Muinasjutud.

- ❖ Legendid religioossetest isiksustest, kes teisi aitavad.
- ❖ Moraalsed lood.
- ❖ Loodusmuistendid lilledest, loomadest, tähtedest, kividest jne.
- ❖ Meeltekoolitus-harjutused, mängud.
- ❖ Teemakohaste piltide joonistamine ainevihikusse.

Taotletavad õpitulemused

1.-2.klassi lõpetaja:

Tunneb end tunnis turvaliselt, on kujunenud head harjumused tunnitöös ning usaldav suhe õpetajasse. 1. klassis saavutatud head hoiakud ja harjumused on kinnistunud. Laps oskab iseseisvalt või suunavate küsimuste abil meenutada tunnis kuuldut.

17.3.1.2 III klass

3.klassi õppetegevus ja –sisu

Juhtmotiivid

9. eluaasta kriisis muutuv enese ja ümbritseva kogemine toob kaasa uut moodi küsimused maailma ja inimese kohta. Muutub kogu lapse olemus: ta ei ole enam ainult järeleaimaja, vaid hakkab nüüd oma sisemuses eristama seda, mis kuulub tema juurde ja mis mitte, tekib sisemaailm. Nüüd on sobiv rääkida ka “heast ja kurjast”, lastele on see mõistetav.

Kolmandas klassis on sobiv käsitleda maailma kultuurivaramusse kuuluvaid Vana Testamendi lugusid. Maailma ja inimese sündimise ning arenemise vaimne dimensioon vanatestamentlikus mõttes (loomislugu) aitab lastel leida austava ja inimliku suhte võõraks muutavas maailmas. Evangeeliumeid puudutatakse selles eas veel vaid põgusalt – Jõulusündmus ja legendid Jeesuse lapsepõlvest.

Õppesisu

- ❖ Vana Testamendi lood – loomisllood, lood patriarhidest, Mooses ja 10 käsku.
- ❖ Maailma ja inimese arengu vaimne dimensioon; headus-kurjus; eluraskused; vaimne autoriteet; reeglid.
- ❖ Sobivad retsitatsioonid. Jõulusündmus. Legendid Jeesuse lapsepõlvest.

- ❖ Vaatlusharjutused koos kaasneva kirjeldamisega.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte, legende, Vana Testamendi pärimusi;
- ❖ suudab ärsalt tajuda erinevate meeltega;
- ❖ oskab iseseisvalt või suunavate küsimuste abil meenutada kuuldut;
- ❖ omandab usalduse maailmas ja inimelus toimivate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

Lõimimine teiste ainetega

Religiooniõpetus on esimesel kooliastmel tihedas seoses põhitunni jutustava osaga ning hiljem leiab aset lõimimine mitmete teiste perioodõppe ainetega. Kuulamisoskuse arendamine, kuuldu sisemine läbitöötamine, moraalsete hoiakute käsitlemine, tähelepanu, mälu ja jutustamisoskuse arendamine, seoste tajumine enda ja ümbritseva vahel, on seotud kõigi õppeainetega; retsiteerimine, tekstide koostamine ja kirjutamine emakeele ning võõrkeeltega; loodusvaatlused, plaanide ja kaartide joonistamine kodulooga; käelis-kunstiline tegevus kunstiainetes ja käsitööga.

17.3.2 Religiooniõpetus II kooliastmes

17.3.2.1 IV-VI klass

Juhtmotiivid

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad harjumuspärasest kõrgemale. Vana Testamendi muinasjutuliste prohvetite ja kuningate (4. klass) asemele astuvad reaalsed inimesed lähemast ja kaugemast minevikust (5., 6. klass).

Käsitletakse mõisteid "saatus", "inimsaatus". Saatuses, inimsaatuses rääkides otsitakse näiteid ajaloost, kus üksikisikute puhul on näha, kuidas inimene kujundab loovalt oma saatust. Olulised on selliste inimeste elulood, kes hilisemates elusituatsioonides võivad saada eeskujuks või anda inspiratsiooni: Florence Nightingale, Mahatma Gandhi, Martin Luther King.

Saatuses räägitakse nii, et noor inimene tõeliselt tunneks – inimesel on saatus. Otsitakse erinevusi: mis toimub juhuslikult ja mis on saatus. Näiteid võib leida ajaloost, kirjandusest ja igapäevaelust.

Üksikute kirjelduste juures tõstetakse esile nende erilisust ja ainulaadsust, nt: Orleansi neitsi, Schiller. Vaadeldakse ka isiksusi, kelle saatuseks on olnud elada kehalise puudega, nt Jacques Lusseyran, Helen Keller, Ludvig van Beethoven.

Kui on piisavalt tegeldud saatuseküsimustega, vaadeldakse 6. klassis seda, mis inimeses on päritud vanematelt kõrvuti sellega, mida ta ise sündides kaasa toob. Seda tehakse biograafiliste näidete varal.

Kuigi õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, on kesksel kohal üks siht, töö kristliku sõnumiga, armastuse sõnumiga. Teise kooliastme teemaks religiooniõpetuses võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäevadega seotud pidudel. Aineviihikud täienevad kokkuvõtete ja tsitaatidega jutustustest, ajalooliste pidepunktidega.

Õppesisu

❖ 4. klass

3. klassi teemade arendus: lood Vana Testamendi prohvetitest ja kuningatest, psalmide ainestik. Retsiteerimiseks: 4. klassi põhitunni teemadega sobivad tekstilõigud Vanast Testamendist (nt psalmidest, Ülemlaulust või Õpetussõnadest). Sotsiaalsed mängud.

❖ 5.klass

Uue Testamendi pärimus: teemad, mis on seotud Ristija Johannese, Jeesuse, Maria sünni-ja lapsepõlvelugudega; samuti teemadega Ristija Johannes elust ja Jordani sündmusest. Jutustused inimeste eludest, kogemustest, mälestustest. Sotsiaalsed mängud.

❖ 6.klass

Uue Testamendi pärimus: lood Jeesuse Kristuse elust, tema mõjust inimestele, 12 jüngrist ja nende elusaatustest, tähendamissõnadest. Jeesus Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma riigis. Biograafiad või lühemad jutustused inimsaatustest. Retsiteerimiseks tekstilõigud Uuest Testamendist, luuleklassikast. Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas;
- ❖ selgitab näiteid tuues, kuidas mõjutab religioon või sekulaarne maailmavaade inimeste väärtusi, valikuid ja otsuseid;

- ❖ tunneb „kuldset reeglit” ja suuremates maailmareligioonides sõnastatud olulisemaid eetilisi printsiipe (austa elu, teist inimest ja omandit, ära tunnista valet), toob näiteid nende toimimise kohta;
- ❖ suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- ❖ nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- ❖ pakub konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte.
- ❖ tunneb läbitud temaatika piires Vana ja Uut Testamenti;
- ❖ teab olulisemaid erinevusi Vana ja Uue Testamendi vahel;
- ❖ tunneb Jeesuse elu evangeeliumite põhjal ning selle ajaloolist konteksti;
- ❖ tunneb käsitletud teemade põhimõisteid ja nende kasutamist;

Lõimimine teiste ainetega

Kuulamisoskuse arendamine, kuuldu sisemine läbitöötamine, moraalsete hoiakute käsitlemine, tähelepanu, mälu, mõtteseoste, arutlemisoskuse arendamine, seoste tajumine enda ja ümbritseva vahel, on seotud kõigi õppeainetega. Retsiteerimine, jutustamisoskuse arendamine, tekstide koostamine, kirjutamine, biograafilised motiivid on seotud emakeele ja võõrkeeltega; Uue Testamendi ajalooline taust, biograafilised motiivid on seotud ajaloo, geograafia, inimeseõpetusega; kunstivaatlused ja käelis-kunstiline tegevus kunstiainetes ja käsitöoga.

17.3.3 Religiooniõpetus III kooliastmes

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- ❖ tunneb elu, surma ja surmajärgse elu käsitlusi erinevates kultuurides;
- ❖ teab reinkarnatsiooni ja karma mõisteid, nende käsitlusi erinevates kultuurides; püüab
- ❖ mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioosset taustast tulenevat omapära; oskab
- ❖ käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;
- ❖ oskab esitada läbitöötatud tekste ja palveid.

Juhtmotiivid

Kolmandal kooliastmel töötatakse evangeeliumide ja Jeesuse elulooga. Evangeeliumide sisu käsitletakse nii, et 8. klassi lõpuks tekiks võimalikult ühtne pilt Jeesus Kristuse mõjust ja tegevusest. Kristuse maapealse elu sisemine draama, tema hingeline võitlus vaenulike jõudude ja võimudega, tema ohvrijõud, kannatus, surm ja ülestõusmine muutuvad õpilaste jaoks objektiivseteks sündmusteks inimajaloos. Vaadeldakse kristluse mõju kogu tänapäeva humanistlikule kultuurile.

Ajaloo ning geograafiaga lõimivalt käsitletakse teiste kultuuride religioosseid tõekspidamisi ning nende mõju igapäevaelule. Käsitletakse arusaamu sünnieelsest ning surmajärgsest eksistentsist ja nende suhet inimese tegudega erinevates kultuuritraditsioonides.

Õppides tundma välismaailma kogeb noor inimene samal ajal ka ennast. Koos õpetajaga tõstatatakse küsimus inimloomusest, selle olemusest ja erinevatest osadest. Murdeeaga kaasneb intensiivne isikliku sisemaailma läbielamine ning religioossuse otsingud hingelisel tasandil. Religioonitundides saab nii vestluste kui jutustuste kaudu käsitleda tugevaid üldinimlikke tundeid: hirmu, viha, armastust. Diskuteerimisainet pakuvad noori isiklikult puudutavad teemad: sõltuvus, grupipsühholoogia, vägivald. Religioonitundides leiab käsitlust eelkõige nähtuste hingelis-vaimne aspekt. Tervise ja tervistkahjustava käitumise käsitlemisel täiendatakse inimeseõpetuse füsioloogilist aspekti hingelis-vaimse aspektiga.

Selles eas on oluline näidata inimelu seost laiema tervikuga. Tähtis on anda noortele inimestele sel ajapunktil, kus on läbitud puberteet, praktiline kogemus ja arusaamine sellest, kuidas on üksik isik seotud jumalikuga ja kuidas võib seda jumalikku lasta abistavalt mõjuda oma enese praktilises elus. Uuritakse, kuidas mõjub jumalik inimene tähtsates otsustustes, tasakaalu leidmises. Kehalise hügieeni käsitlemisele inimeseõpetuses lisatakse hingelise hügieeni aspekt.

Jätkatakse biograafiate käsitlust. Need võivad olla nüüd ka dramaatilisemad, tõelisest eluvõitlusest ja eksimustestki kantud. Lood võitlevatest ja eksivatest inimestest aitavad leida noorukil tee oma tervikolemuseni.

17.3.3.1 VII-VIII klass

Õppesisu

- ❖ Evangeeliumitekstid.
- ❖ Uue Testamendi legendivaramu: lood 12 jüngri elusaatustest, tähendamissõnad.
- ❖ Reinkarnatsiooni ja karma vanades kultuurides (Vana India, Vana Egiptus, Tiibet).

- ❖ Kaasaegsete jutustused.
- ❖ Hingeline hügien.
- ❖ Tunded, nende teadvustamine, töö tunnetega. Biograafiad.
- ❖ Retsiteerimiseks: tekste kirikuisadelt, palved (nt Ave Maria, Pater Noster), luuletused (soovitavalt ka algkeeles).

17.3.3.2 IX klass

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- ❖ tunneb elu, surma ja surmajärgse elu käsitlusi erinevates kultuurides;
- ❖ teab reinkarnatsiooni ja karma mõisteid, nende käsitlusi erinevates kultuurides;
- ❖ püüab mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioosset taustast tulenevat omapära; oskab
- ❖ käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;
- ❖ oskab esitada läbitöötatud tekste ja palveid.

Juhtmotiivid

Kolgata sündmus, tema mõju maailmaprotsessidele ja üksikinimesele (südametunnistuse areng, üldinimliku eetika kujunemine, inimesiksuse väärtustamine jne). Surma mõiste, selle ja surmajärgse elu käsitus erinevatel rahvastel (nt egiptlased, tiibetlased, indiaanlased, keldid, eestlaste esivanemad). Surmahirm, mäng surmaga, suitsiid. Inimeste kogemused kliinilisest surmast.

Retsiteerimiseks: palved, tekstid, luule (soovitavalt algkeeles, võib ka eesti keeles või paralleelselt eesti keeles). Sotsiaalsed mängud.

Õppesisu

- ❖ Apostlite lood (Uus Testament) –lood halvatu ravimisest, maagide võitmisest, lood Peetrusest ja Paulusest. Biograafiad: tänapäeva suuremad või väiksemad “apostlid”. Maailmavaade, eetika.

- ❖ Võib käsitleda Augustinuse “Confessiones” ja Thomas a Kempise “Kristuse jälgedes”. Kristluse levik (jüngrid, märtrid).
- ❖ Religiooniga seonduvad probleemid.
- ❖ Globaalprobleemid kui inimkonna hingelis-vaimse kriisi väljendus. Sotsiaalsed määngud, tahte-, tunde- ja mõttemarjutused

Võimalikku metoodilist materjali religiooniõpetuses

Õpetajale

Anschütz, M. Religioöse Erziehung, Urachhaus 1988
Glöckler, M. Die Heilkraft der Religion, Urachhaus 1997
Heimeran, M. Von der Religion des kleinen Kindes, Urachhaus 1983
Leber, S. Karmamõistest, Rundbrief der Pädagogischen Sektion am Goetheanum3/1997, EVWÜ
Religioossusest ja religiooniõpetusest waldorfkoolis, koost. Nikker, H., käsikiri
Steiner, R. Salateadus üldjoontes
Steiner, R. Meie Isa esoteeriline vaatlus
Steiner, R. Loengutsükliid nelja evangeeliumi ja Johannese Ilmutusteraamatu teemadel (GA 103, 104, 112, 114, 117, 123,124,139)
Zur religiösen Erziehung. Wortlaute Rudolf Steiners als Arbeitsmaterial für
Tennmann, E. Maailma usundid
Waldorfpedagoogika süvendamiseks, EVWÜ
Waldorfpädagogen, Stuttgart 1985
Wartburg, H.von, Vaba kristlik religiooniõpetus alg- ja keskastmes, Erziehungskunst 11/93, käsikiri

1. –4. klass

Õpetajale jutustamiseks

Bin Gorion, M. J. Sagen der Juden zur Bibel, Insel Taschenbuch 1980
Dreissig, G. Wenn ich König wär`, Urachhaus 2001
Hahn, H. Das goldene Kästchen
Heydebrand, C.von; Uehli, E. Und Gott sprach...
Hiimets, J. Assisi Franciscus
Hiimets, J. Aurelius Augustinus
Jones, B. Taaniel Babülonis, AS Credo 1995
Lagerlöf, S. Die schönsten Legenden
Lagerlöf, S. Legendid Kristusest, Logos 1991
Sandkühler, M. Sankt Michael der Gottesheld, Stuttgart 1989
Seeba kuninganna mõistatused, Hotger 1998
Stoll, H. A. Koobas Surnumere ääres, Olion 1992
Streit, J. Ich will dein Bruder sein

Streit, J. Kindheitslegenden. Kindheit und Jugend Jesu
Streit, J. Lasst uns Tempel bauen, Verlag Freies Geistesleben
Streit, J. Sankt Nikolaus, Verlag Freies Geistesleben 1990
Streit, J. Und es ward Licht
Vennad Grimm, Muinasjutud
Vennad Grimm, Lastelegendid
Wundersame Geschichten von Engeln. Gesammelt von Felix Karlinge

5. –9. klass

Õpetajale jutustamiseks

Andersson, A. Brigitta –pühak ja prohvet
Barz, B.; Hausen, U. Das neue testament für Kinder, Urachhaus 2006
Bauer, D.; Hoffmeister, M.; Görg, H. Gespräche mit Ungeborenen, Urachhaus 1999
Bhagavatgita
Daodejing
Dhammapada
Dreipsig, G. Stunde des Todes –Stunde der Geburt, Urachhaus 2000
Hausen, U. Den Tod als Freund erleben lernen, Urachhaus 2004
Hiimets, J. Martin Luther
Johanson, I. Wie die Jünger Christus erlebten, Urachhaus 1984
Konfutsius, Vesteid ja vestlusi
Kroll, G. Jeesuse jälgedel, Johannes Esto Ühing 2002
Loorits, O. Eesti rahvausundi maailmavaade, Tln 1990
Lönnerstrand, S. Shanti Devi, Sinisukk 1996
Moody, R.A. Elu pärast elu
Moody, R.A. Mõtisklusi pärast elu, Tln 1995
Narayan, R.K. Jumalad deemonid ja teised
Piibel. Vana ja Uus Testament
Piiblitööd. Piiblitõlke Instituut, Stockholm 1992
Pühakuteraamat. Koostanud Kristi Tarand
Richter, G. Ideen zur Kunstgeschichte, Urachhaus 1995
Sala, M. Igaviku tee, 2006
Seeba Kuninganna mõistatused: Juudi legendid ja muinasjutte
Šantideva. Bodhitšarjavatara
Treichler, H. Die Gottesbuche und andere Legenden, Rosen Bibliothek 2001
Walsch, N. D. JutuaJamised Jumalaga, Pegasus OÜ 2003
Ydén-Sandgren, I. Kullast kroon. Jutustus Püha Brigitta elust

17.4 INIMESEÕPETUS

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane väärtustab isiksuse arenemist ja sotsialiseerumise vajalikkust ja nende oskuste kujunemist järgmistes valdkondades:

- ❖ eakohased ja sotsiaalsed oskused;
- ❖ füüsiline, vaimne, hingeline ja sotsiaalne areng;
- ❖ tervis ja tervislik eluviis;
- ❖ turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- ❖ üldinimlikud väärtused: ausus, aukartus, hoolivus, vastutustunne, kohusetundlikkus ja õiglus

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- ❖ väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste kujunemist;
- ❖ suudab eristada ja mõista oma oskusi, võimeid ja emotsioone ning juhtida oma käitumist ja tegevust, sh tugineda eneseanalüüsile haridustee jätkamist kavandades;
- ❖ loob ja hoiab kaaslastega sõbralikke ja hoolivaid suhteid ning käitub mõistvalt konflikte lahendades;
- ❖ mõistab, et inimene ise vastutab oma füüsilise, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne arengu eest;
- ❖ hoiab oma tervist, elades tervislikku eluviisi, ning käitub nii, et ei sea ohtu enda ega teiste inimeste ega keskkonna turvalisust;
- ❖ suhtub lugupidavalt endasse ja teistesse ning järgib iga päev üldinimlikke väärtusi, nagu ausus,
- ❖ hoolivus, vastutustunne, õiglus jne.

Juhtmotiivid

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigis kooliastmes. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seondult.

Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusteavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega

Esimesel kooliastmel tajub laps oma ümbrust – kodu, kooli, õpetajat, ema-isa, loomi, linde, päikest ja tähti – tervikliku enesestmõistetavusega. Kui tal õnnestub neid ikka ja jälle läbi elada, saab sellelt pinnalt areneda usaldus, tänulikkus ja kindlustunne.

Lapse arengupsühholoogiast lähtuvalt ei ole veel 1.ja 2.klassis vajadust lahutada „mina“ ja maailma. Ka ümbritseva objektides ja nähtustes pole veel teravat piiri elutu ja elava ja hingestatu vahel. Klassiõpetaja juhib lapsi päeva sissejuhatuseks vestlema oma tähelepanekutest: muljed kooliteel, ilm, aastaegade vahetus, elamused ühistel retkede. Igapäevane koolielu annab õpetusele ainet. Koolielu korraldus õpetab ühiskonna toimimise põhimõtteid, igapäevased situatsioonid inimestevahelisi suhteid. Õpetajate eeskuju on oluliseks materjaliks sotsiaalsete normide ja väärtuste õppimisel.

Põhikooli kolme kooliastme jooksul muutuvad õppetegevused lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust seoses (1) endasse positiivse suhtumise ja tervikliku mina kujundamisega ning (2) arenguülesannete ja nendega toimetulekuga.

I kooliastmes on inimeseõpetuses rõhk õpilase enesekohasel pädevusel ning enese suhestamisel lähiümbrusega, lõimides ühiskonnaõpetuse temaatikat. I kooliastmes eraldi inimeseõpetuse tunde ei toimu. Antud valdkonna riiklikust õppekavast tulenevaid õppe-eesmärke, läbivaid teemasid ja õpitulemusi käsitletakse kõikide teiste õppeainete osana.

II kooliastmes on keskmiselt õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervist tugevdav ja väärtustav eluviis.

III kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste (murdeiga) ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese-ja sotsiaalsetele oskustele. III kooliastmes on inimeseõpetus tihedalt seotud bioloogia ainega.

Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Rahvuslikke ja rahvapärimuslikke kombeid õpitakse tähtpäevade puhul pidusid korraldades, aga ka kunsti-, koduloo-ja teistes tundides.

17.4.1 Inimeseõpetus I kooliastmes

Õppe-eesmärgid I kooliastmes:

Inimeseõpetuse teemadega taotletakse, et õpilane:

- ❖ õpib suhtlema teiste inimestega ja viisakalt käituma;
- ❖ õpib väärtustama üldinimlikke kõlblusnorme;
- ❖ õpib tundma oma mina;
- ❖ õpib väärtustama perekonda;
- ❖ õpib tervislikult elama;
- ❖ õpib käituma kriisiolukorras;
- ❖ õpib tundma erinevates suhtlusolukordades toimuvaid sotsiaalpsühholoogilisi ja psühholoogilisi mehhanisme;
- ❖ õpib tundma inimese ja ühiskonna vastastikuseid suhteid, langetama põhjendatud otsuseid, korrigeerima vastavalt oludele oma käitumist;
- ❖ väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõiguseid, kujundab oma poliitilist kultuuri;
- ❖ teadvustab seaduste vajalikkuse inimeste ühiselu ja tegevuse korraldamisel ning nende täitmise tähtsuse;
- ❖ õpib tundma kohaliku omavalitsuse struktuuri;
- ❖ omandab eluks vajalikke majandusteadmisi ja -oskusi; õpib tundma Eesti Vabariigi seadusi ja kehtivat maksusüsteemi;
- ❖ õpib oma tegevusi järjestama;
- ❖ omandab oskuse koguda vajalikku infot;
- ❖ õpib tundma muutusi tema enda organismis.

Õppesisu

1.-3. Klass

❖ Mina

Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.

❖ Mina ja tervis

Tervis. Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Ravimid. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. Abi saamise võimalused. Esmaabi.

❖ Mina ja minu pere

Kodu. Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid. Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.

❖ Mina ja kodumaa

Eesti – minu kodumaa. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. Rahvakalendri tähtpäevad. Erinevate rahvaste tavad ja kombes. Sallivus.

❖ Mina: aeg ja asjad

Aeg. Aja plaanimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

❖ Mina ja meie

Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused. Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandust palumine ja vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest. Hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Käitumise mõju ja tagajärjed. Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine. Kohustetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.

❖ Mina: teave ja asjad

Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Oma kulutuste plaanimine.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

❖ Mina

- kirjeldab oma väärtusi, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;

- nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- väärtustab iseennast ja teisi;
- mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

❖ Mina ja tervis

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolt kanda;
- kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport, vähene meediakasutus;
- demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.

❖ Mina ja minu pere

- kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl;
- kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- jutustab oma pere traditsioonidest;
- kirjeldab ohtlikke kohti ning olukordi kooliteel ja koduümbruses, oskab tänaval käituda ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

❖ Mina ja kodumaa

- tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümboolikat;
- nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad;
- kirjeldab rahvakombeid;
- teab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.

❖ Mina: aeg ja asjad

- eristab, mis on aja kulg ja seis;
- oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;

- selgitab asjade väärtust;
- oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- väärtustab ausust asjade jagamisel

❖ Mina ja meie

- nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi;
- väärtustab sõprust ja koostööd;
- eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhtes;
- nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktseptitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivald korral;
- kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- kirjeldab oma tegevuse plaanmist nädalas, väärtustades vastutust;
- nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- eristab tööd ja mängu;
- selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.
- teab ja väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev;
- selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

❖ Mina: teave ja asjad

- kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas;
- teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- kirjeldab, mis vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Erinevus riiklikust õppekavast ja lõimimine teiste ainetega

Väikses Werrone Koolis I klassis eraldi inimeseõpetuse tundi ei toimu, sest iga õppeaine lähtubki inimesest kui tervikust, mille kohaselt seostatakse kõike õpitavat inimesega. Eesti keeles käsitletakse

kõiki läbivaid teemasid, matemaatikas käsitletakse teemasid mina ja teave ja asjad; võõrkeeltes mina, mina ja minu pere; religioonis mina ja meie, muusikas ja käsitöös käsitletakse teemasid valdkonnast mina ja meie, liikumistundides käsitletakse teemasid mina ja tervis ning mina ja meie.

II ja III klassis on inimeseõpetus eraldi ainena käsitletav ja õpetajal on vabadus jaotada 1.-3. klassi õppesisu vastavalt oma töökavale. Pidades silmas taotletavate õpitulemuste saavutamist 3. klassi lõpuks.

17.4.2 Inimeseõpetus II kooliastmes

Õppe-eesmärgid II kooliastmes

6.klassi lõpetaja:

- ❖ väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- ❖ väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- ❖ kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- ❖ kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeea;
- ❖ kirjeldab enesehinnangu parandamise ning enesekontrolli tegemise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada;
- ❖ kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- ❖ väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- ❖ teab, kuidas toimida ohuolukorras, ning oskab õpituatsioonis abi kutsuda;
- ❖ kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tugevdavad tervist.

Juhtmotiivid

Teisel kooliastmel jõuavad õpilased eelpuberteeti. Nad huvituvad ümbritseva maailma nähtustest. Seoses õpilaste omavaheliste suhetega saab õpetaja ikka ja jälle kasutada situatsioonist lähtuvaid moraalilugusid, mis kaudse kasvatusvahendina hästi toimivad. Arutletakse ja mängitakse läbi olulisi

teemasid sotsiaalvaldkonnas, mis võimaldavad kogeda „mina“ ja grupisuhet, vastas-ja koostoimet. Luuakse dramatiseeringuid, retsiteeritakse ballaade.

II-III kooliastmes toimuvad igas klassis poistele ja tüdrukutele eraldi vähemalt üks kord õppeaasta jooksul õppepäevad seksuaalkasvatuse teemal. Koolil on hea koostöö Lõuna-Eesti Haigla noortenõustamiskabinetiga.

IV-VI klass

Õppesisu

Tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
- ❖ teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapikkust, kehatemperatuuri ning pulsisagedust;
- ❖ nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- ❖ kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.

Õppesisu:

- ❖ tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.
- ❖ Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.
- ❖ Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused

Tervislik eluviis

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- ❖ kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
- ❖ teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- ❖ oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;

- ❖ väärtustab tervislikku eluviisi.

Õppesisu:

- ❖ tervisliku eluviisi komponendid.
- ❖ Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid.
- ❖ Kehalise aktiivsuse vormid ja põhimõtted.
- ❖ Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

Murdeiga ja kehalised muutused

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;
- ❖ aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
- ❖ teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel on oma arengutempo;
- ❖ teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Õppesisu:

- ❖ murdeiga inimese elukaares.
- ❖ Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas.
- ❖ Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.
- ❖ Suguline küpsus ja soojätkamine.

Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid; selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
- ❖ teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning oskab abi kutsuda;

- ❖ mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- ❖ demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlus;
- ❖ kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- ❖ väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.

Õppesisu:

- ❖ turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.
- ❖ Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise valikud tehes; iseenda vastutus. Vahendatud suhtlemine;
- ❖ tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

Haigused ja esmaabi

Õpitulemused:

Õpilane:

- ❖ oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi; teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;
- ❖ kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korral;
- ❖ teab, kuidas ohuolukorras turvalistelt käituda ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepiste jm);
- ❖ nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.

Õppesisu:

- ❖ levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS;
- ❖ esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.

Keskkond ja tervis

Õpitulemused:

Õpilane:

- ❖ kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
- ❖ toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna turvalisust ja tervislikkust;
- ❖ kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Õppesisu:

- ❖ tervislik elukeskkond;
- ❖ tervislik õpikeskkond;
- ❖ tervis heaolu tagajana.

Mina ja suhtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;
- ❖ mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;
- ❖ mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpisiuatsioonis oma käitumise kontrolli.

Õppesisu:

- ❖ enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.

Suhtlemine teistega

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- ❖ kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- ❖ demonstreerib õpisiuatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;
- ❖ mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpisiuatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;

- ❖ teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;
- ❖ eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
- ❖ teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.

Õppesisu

- ❖ Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.
- ❖ Aktiivne kuulamine.
- ❖ Tunnete väljendamine. Eneseavamine.
- ❖ Eelarvamused.
- ❖ Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine.
- ❖ Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul.

Suhted teistega

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
- ❖ oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- ❖ väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- ❖ demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- ❖ väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat; kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi;
- ❖ mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;
- ❖ nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Õppesisu:

- ❖ tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus
- ❖ enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhetes. Empaatia. Vastutus suhetes.
- ❖ Kaaslaste mõju ja surve;
- ❖ erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikute iseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed;
- ❖ positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;
- ❖ kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi;
- ❖ selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
- ❖ selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktseptib konflikte kui osa elust;
- ❖ teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis.

Õppesisu:

- ❖ otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.
- ❖ Konfliktide olemus ja põhjused.
- ❖ Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

Positiivne mõtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- ❖ nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
- ❖ väärtustab positiivset mõtlemist.

Õppesisu:

- ❖ Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

Taotletavad õpitulemused II kooliastme lõpus

6. klassi lõpetaja:

- ❖ suudab mõista inimühiskonna ajaloos ning nüüdisaja ühiskonnas toimuvate muutuste olulisi põhjusi ja tagajärgi;
- ❖ valdab esmast tulevikuvisiooni;
- ❖ tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning tunneb kodanikuvastutust;
- ❖ huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- ❖ tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppetöös; tunneb kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimsusevastased;
- ❖ on omandanud teadmisi ja oskusi sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kohaneda eakaaslaste hulgas, kogukonnas ja ühiskonnas, väärtustades neid;
- ❖ on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, toimetulekustrateegiate, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.

17.4.3 Inimeseõpetus III kooliastmes

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Juhtmotiivid

Kolmandas kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese-ja sotsiaalsetele oskustele. Inimeseõpetus on tihedalt seotud bioloogiaga – inimese anatoomia ja füsioloogia annavad heitlikule tundeelule tasakaaluks objektiivseid teadmisi inimesest. Inimese skeleti, lihaste meeleelundite ja elundkondade käsitlemine seostatakse alati tervisega ning sellega, kuidas nii keskkond kui inimese enda käitumine oma tervist mõjutavad. Leiab käsitlemist ka mõnu-ja sõltuvusainete temaatika. Oma keha uuel mõistmisel saavutavad õpilased samaaegselt teadlikuma suhte sellesse ning saavad praktilist abi

puberteediproblemaatikas toimetulekuks. Sotsiaalsete suhete tervendamiseks käiakse palju matkadel, ekskursioonidel, teatris ja näitustel.

III kooliastmes toimuvad igas klassis poistele ja tüdrukutele eraldi ja koos vähemalt üks kord õppeaasta jooksul õppepäevad seksuaalkasvatuse ja tervisekäitumise teemal. Koolil on hea koostöö Lõuna-Eesti Haigla noortenõustamiskabinetiga, kooliarsti ning noorsoopolitseiga.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- ❖ teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi;
- ❖ kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- ❖ selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- ❖ väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- ❖ analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- ❖ kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- ❖ kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- ❖ mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;
- ❖ teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast.

VII klass

Õppesisu

- ❖ areng ja kasvamine
- ❖ inimese elukaar, murdeiga
- ❖ minapilt ja enesehinnang
- ❖ rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed
- ❖ inimsuhteid toetavad reeglid ja normid

- ❖ turvalisus ja riskikäitumine
- ❖ sõltumatus, selle olemus
- ❖ autoriteet
- ❖ varane ja hiline küpsemine
- ❖ muutunud välimus
- ❖ suguküpsus
- ❖ soorollid ja soostereotüübid – nende mõju inimeste käitumisele ja tervisele
- ❖ lähedus suhtes ja seksuaalhuvi
- ❖ sõprus, armumine, käimine

VIII klass

- ❖ Suhtlusoskus
- ❖ emotsioonidega toimetulek
- ❖ enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine
- ❖ toimetulek kiusamisega
- ❖ naiselikkus ja mehelikkus
- ❖ toimetulek ja õnn
- ❖ toimetulek iseenda ja oma eluga
- ❖ tervis kui heaoluseisund
- ❖ tervislik eluviis ning valikute tegemine, vastutus
- ❖ kehaline aktiivsus
- ❖ toitumise mõju tervisele
- ❖ vaimne heaolu
- ❖ stressiga toimetulek
- ❖ uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile

- ❖ sõltuvuse kujunemine
- ❖ huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud

IX klass

- ❖ sotsiaalne tervis ja suhted
- ❖ seksuaalsuse olemus
- ❖ seksuaalne orientatsioon
- ❖ seksuaalvahekord
- ❖ vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine
- ❖ rasestumisvastased vahendid
- ❖ seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS
- ❖ tervisealased infoallikad ja teenused. Abi ja nõu saamise võimalused
- ❖ Eesti rahvastiku tervisenäitajad.

Lõimimine teiste õppeainetega

Keemia, bioloogia – tervise ja toitumisõpetus: areng ja kasvamine, inimese elukaar, murdeiga, varane ja hiline küpsemine, muutunud välimus, suguküpsus, lähedus suhetes, naiselikkus ja mehelikkus, tervis, kui heaoluseisund, toitumise mõju tervisele, tervislik eluviis ning valikute tegemine, vastutus, uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile, sõltuvuse kujunemine, seksuaalsuse olemus, seksuaalvahekord, rasestumisvastased vahendid, HIV, AIDS, tervisealased infoallikad ja teenused Eesti keel – minapilt ja enesehinnang, rühma kuulumine, inimsuhteid toetavad reeglid ja normid, autoriteet, soorollid, stereotüübid, õnn, toimetulek oma eluga, hakkamasaamine kiusamisega

Erinevus riiklikust õppekavast

III kooliastmes näeb riiklik õppekava ette 2 inimeseõpetuse tundi. Väikse Werrone Kooli õppekavas III kooliastmes eraldi inimeseõpetuse tunde pole – need on lõimitud bioloogiaõpetuse ainekavasse. Pedagoogilistel kaalutlustel on aine jagatud kaheks – inimeseõpetuseks ja üldbioloogiaks. Õppesisu on klasside lõikes jaotatud waldorfpedagoogika põhimõtetest lähtuvalt. Kooliastme jooksul käsitletakse kõiki riikliku õppekava teemasid. Mõlemat valdkonda hinnatakse 9. klassis eraldi.

18 AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“

Ainevaldkonna õppeained

- ❖ Kunstiõpetus
- ❖ Muusikaõpetus

Kunstivaldkonna pädevus

Põhikoolis on kunstivaldkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks kujundada õpilastes eakohane kunstipädevus: suutlikkus mõista kunstide mitmekesisust, arutleda kunsti ja muusika teemadel; väärtustada lähiümbruse, Eesti ja maailma kultuuripärandit; näha eri ajastute ja nüüdisaja kultuuri suhet; kasutada kunsti ja muusika väljendusvahendeid isiklikuks ja kollektiivseks loominguliseks tegevuseks, väärtustada enda ja kaaslaste loomingut.

Kunstivaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ on omandanud loovtegevuse ja eneseväljenduse kogemusi, tunnetab enda loomingulisi võimeid ning väärtustab isikupäraseid ja keskkonnasäästlikke lahendusi;
- ❖ kasutab loovtöodes mitmekesiseid visuaalseid ja muusikalisi väljendusvahendeid, arutleb eakohaste kultuuriliste sõnumite ja väärtushinnangute üle, oskab kujundada oma arvamust ning väljendada kunsti abil emotsioone;
- ❖ väärtustab kultuuri ja inimese loovust, osaleb nii individuaal- kui ka koostööprojektides ning peab tähtsaks lahenduste otsimist ja loovat mõtlemist;
- ❖ märkab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust, mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas, aktsepteerib erinevaid kultuurinähtusi ning oskab kriitilisloominguliselt hinnata massi- ja süvakultuuri;
- ❖ väärtustab ja hoiab Eesti ning siin elavate rahvusvähemuste kultuuri, tunneb vastutust kultuuritraditsioonide säilimise eest, seostab kunsti ja kultuuri ning teaduse ja tehnoloogia arengut nii minevikus kui ka tänapäeval;
- ❖ omab ülevaadet kunstivaldkonnaga seonduvatest elukutsest, ametitest ja edasiõppimise võimalustest.

Ainevaldkonna kirjeldus

Kunstide valdkonna aineid ühendab tähelepanu pööramine loovuse ja eneseväljendusoskuse arenemisele ning tervikliku maailmapildi kujunemisele. Kunstidega tegelemise kaudu saadakse

teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta, õpitakse tundma ennast ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas.

Loomise, esitamise, teoste interpreteerimise ja analüüsimise kaudu õpitakse tundma traditsioonilisi ning nüüdisaegseid kunste, nende sisu, vorme ja tähendusi, kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Oluline on mõtlemise paindlikkus ning avatus kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele, mis toetavad toimetulekut kiiresti muutuvas ja mitmekultuurilises maailmas.

Praktiline kunstidega tegelemine arendab tundemaailma, intuitiivset ja loovat mõtlemist. Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena. Kunstitegevused tasakaalustavad teiste ainete valdavalt verbaalset ning analüütilist mõtlemist, lisades kujundliku, sünteesiva ja intuitiivse poole. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab loovalt läheneda probleemidele, väärtustab erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele.

Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

- ❖ teadmised kunstidest (analüüs);
- ❖ erinevate kunstide seostamine (süntees);
- ❖ ainealne (verbaalne) keel;
- ❖ loominguline eneseväljendus (loomine, esitamine);
- ❖ kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
- ❖ oma-, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
- ❖ kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus)

Üldpädevuste kujundamine kunstiainetes põhikoolis

Kunstide valdkond võimaldab kõiki üldpädevusi loomulikult lõimida igapäevasesse õppetöösse nii teooria kui ka praktika kaudu.

Kultuuri- ja väärtuspädevus.

Kunstid rõhutavad kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi identiteedi osana. Kõigis tegevustes väärtustatakse individuaalset ning kultuurilist mitmekesisust. Käsitletavate teemade, analüüsivate kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunste eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus.

Kunstiainete uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, arutlused ja esitlused, ühismusitseerimine ja ühistes kunstiprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ja üksteise toetamise väärtustamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutatakse oma seisukohtade kaitsmist ning teiste arvamustest lugupidamist. Kunstiained teadvustavad inimese kui kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodudruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.

Enesemääratluspädevus.

Loovülesannetes saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainekik ning sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti. Sihiks on integreerida noori nüüdisühiskonda ja toetada oma identiteediväljendamist loomingus.

Õpipädevus.

Kunstides kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides. Kunstides saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus.

Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest, jms rääkimine, ulatudes lihtsast argikeelsest kirjeldusest ainespetsiifilise keelekasutuseni. Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunstides referatiivsete ja uurimistööde koostamine eeldab teabetekstidemõistmist ning juhib kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (teksti, joonist, skeemi, tabelit, graafikut). Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides“ sõnumeid ühest keelest teise.

Matemaatika, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevuse

arengut toetavad kunstides rakendatavad ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahendusteede üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi; samuti analüüsida kunstikategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrrelda ja liigitada erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutada sümboleid.

Ettevõtlikkuspädevuse

kujunemist toetavad kunstides individuaal- ja rühmatöö, uurimuslikud ja probleemipõhised ülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega. Kunstide valdkonnas on iseloomulik uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, leidlikult valides sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust planeerima, võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

Digipädevus

Alates III kooliastmest kasutatakse kunstiaineid õppides digivahendeid info otsimiseks, kogumiseks, töötlemiseks ja esitamiseks. Kogutud infot rakendatakse loovtöös eesmärgipäraselt. Õpitakse loominguga tegelemiseks valida ainespetsiifiliselt vajalikke digivahendeid. Õppides ning digitaalset sisu luues ja säilitades kasutatakse erinevaid audiovisuaalseid ning muid multimeediumi vahendeid ja rakendusi. Ollakse teadlik autoriõiguste järgimise kohustusest digikeskkonnas. Suurendatakse teadlikkust digivahendite rakendamisega kaasneva võivatest terviseriskidest ja internetis loominguga jagamise turvalisusest.

Läbivad teemad põhikooli kunstiainetes

Kunstiainetes on võimalik kaasata kõiki läbivaid teemasid, kuigi mõnega on seotus tugevam.

Teemad „*Väärtused ja kõlblus*“ ning „*Kultuuriline identiteet*“ on kunstiainetele eriomased. Õppesisis ja -tegevustes tutvutakse kohaliku ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka kaasaja kultuurinähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loomingulist väljendamist. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusikaüritustel ja õpilastööde näitustel.

Teemaga „*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine*“ seondub kunstides oma võimete ja huvide teadvustamine, nii ainespetsiifiliste kui ka üldisemate mõtlemis- ja tegutsemisstrateegiate, sh õpioskuste omandamine. Tutvutakse kunstide mitmekülgsete väljunditega igapäevaelus ning kunstidega seotud elukutsetega.

Läbiv teema „*Tehnoloogia ja innovatsioon*“ on seotud kunstidele omaste praktiliste loovtegevustega, mille vältel kasutatakse erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas toimetuleva inimese kujunemist.

Eelnevaga haakub samuti läbiva teema „*Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus*“ lõimimine kunstide õppesse. Kunstides julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist. Kunstiainetes teadvustatakse

kunstitegevuste emotsionaalselt tasakaalustavat mõju, neist võivad alguse saada elu jooksul püsivad harrastused.

See lõimub nii elukestva õppe põhimõtte teadvustamise kui ka läbiva teemaga „*Tervis ja ohutus*“. Kunstides kasutatakse paljusid materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe. Jälgitakse enda tervise ja ohutuse nõudeid tööprotsessis, suurt tähelepanu pööratakse erinevatele keskkondadele ja nende teadlikule kasutamisele.

Kunstide eriline panus teemade „*Keskkonna jätkusuutlik areng*“ ning „*Teabekeskond*“ käsitlemisel on valdkondliku vaatenurga lisamine. See hõlmab mitmekülgseid oskusi nagu informatsiooni leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ja heliline kujundamine. Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse küsimustega.

18.1 MUUSIKAÕPETUS

Muusikaõpetus toimub Väikeses Werrone Koolis regulaarsete nädalatundidena. Muusikaõpetust viib vajadusel läbi vastava erialase ettevalmistusega spetsialist. Muusikaõpetust toetavad klassiõpetaja poolt põhitunni rütmilises osas läbiviidavad rütmilised ja koordinaatsiooniharjutused, laulu- ja liikumismängud, flöödimängu harjutamine. Lisaks muusikaõpetusele leiab muusika ja sellega seostuvad teemad erineval viisil koha ka teistes õppeainetes. Muusikaõpetust toetab ja täiendab otseselt eurütmia (helieürütmia). Muusikaõpetuse olulisteks väljunditeks on koolis regulaarselt toimuvad kuupeod ja aastaringi pühade tähistamine.

Muusikaharidus on oluline osa hingeharidusest – vaid hingega on võimalik tajuda muusika keelt. Vastukaaluna tänapäeva tarbijaühiskonnale peab iga kunstiõpetus, s.h. muusika, keskenduma eelkõige kunsti praktilis-tegevuslikule aspektile. Muusikaõpetuse põhitegevused on kuulamine, laulmine, pillimäng, liikumine. Oluline on juba loodud muusika taasesitamise kõrval ka uue loomine, muusika improvisatsiooniline aspekt. Peale hingeosa on muusikas, sarnaselt inimkeelele, ka arusaamis- ehk tunnetuslik osa, mida mõistame muusikateooria, helikeele jms-na. Muusikalise kirjaoskuse põhialused omandatakse muusikalise tegevuse kaudu. Muusikateooria ja muusikaajaloo käsitlemine lisanduvad teisel kooliastmel

Muusika ilu sünnib valdavalt koostegemise tulemusena. Seega on muusikaõpetusel tähtis sotsiaalne ülesanne. Musitseerimine eeldab järjepidevat harjutamist, millel on oluline roll tahtekasvatuses. Harjutamise tulemusena on võimalik kogeda ilu ja harmooniat.

Muusikaõpetuse metoodilis-didaktiliseks printsiibiks on inimeseõpetus ja lapse arengupsühholoogia. **Kuni 9. eluaastani** moodustavad lapse hingejõud – mõte, tunne, tahe – veel terviku, üks toimib teises. Muusikalise vastavuse lapse hinge konfiguratsiooniga leiame kvindimeeleolus, milles domineerib vabalt voolav **meloodia**. Harmoonilisi akordielemente veel pole, samuti põhitooni või meetrumit. Vabalt võnkuv rütm seostub sisse- ja väljahingamisrütmidega.

Kvindimeeleolu kogemine on oluliseks lähtepunktiks hilisemale modernse muusika mõistmisele. Tunni ülesehituse märksõnadeks on mäng, loomingulisus, improvisatsioon. Liikumine, mäng ja laul põimuvad omavahel, moodustades veel struktureerimata terviku. Kogu muusikalist tegevust saadab õpetaja jutustusega loodud kujutluspilt. **Pärast 9. eluaasta** murrangut otsitakse traditsioonilist, maisemat muusikavormi. Meloodiast olulisemaks muutub **harmoonia**. Diatooniline, klassikalisel kadentsil põhinev harmoonia ja sellest lähtuv meloodia ning meetrumile tuginev rütm saavad didaktika sisuks. Kui enne töötab muusikaõpetaja lapsest lähtudes, siis nüüd juhib ta last nn valmis muusika juurde. Algab noodikirja õpetus. ja selle ajal omandab üha suurema tähtsuse rütm. Oluliseks saab muusikaliste vormide teadvustamine, meetrumist sõltuvuse tugev läbielamine ning sellest vabanemine vasturütmide läbi. Võimalikuks saab muusikalise otsustus-ja hindamisvõime laiendamine ja edasiarendamine. Käsitletakse stiiliküsimusi ja karakteristikaid. Muusikaõpetuses domineerivat tunnetusele pööratud subjektiiv-hingelist meeleolu tasakaalustab objektiivne muusikaajalugu koos tuntud heliloojate biograafiatega

Kõikides vanuseastmes on oluline pillidel musitseerimine. Instrumentidel mängimine võimaldab tajuda muusikat objektiivsena. Instrumendi kõlavärv ja heliline diapason peavad vastama eeltoodud metoodilis-didaktilistele printsiipidele.

Igast klassist moodustub kõikidest õpilastest koosnev klassiansambel, mis ühiselt õpitud laule ja instrumentaalpalu nii kooli kuupidudel kui muudel üritustel ette kannab. See võimaldab ühelt poolt muusikalise harjutamise loomuliku protsessi kogemist – pala valik, harjutamine, koosmäng, ettekanne – teiselt poolt mitte vähemolulist empaatilist teiste kuulamist. Ansambli töö õpetaja leidlikkust ja professionaalsust, et leida ka vähemvõimekaile jõukohane tegevus koosmusitseerimisel.

Laulmine ja hääle arendamine. Laulmine ning häälekool toetub Werbeck-laulmise põhimõtetele. Tähelepanu pööratakse kolmele põhilisele töövaldkonnale: hingamine, häälikute-moodustamine ja kuulamine (sks k *das Lauschen*). Esimesel kooliastmel on suur roll hääle arendamisel just nimelt kuulamisel. Rudolf Steiner vaatles kõrva ja kõrisõlme kui seostatud organit, mille osad üksteist mõjutavad ja üksteisega ühendust peavad. Sel põhimõttel loodi lauluteraapia kurtidele lastele, mille käigus kasutatakse tervet osa – kõrisõlme ning see hakkab mõjuma haigele osale – kõrvale. Selle alusel on võimalik mõista, et ka viisipidamatus on puudujääk kõrva ja kõrisõlme ühenduse vahel. Häälevabastamise koolis saab see seotus kahe lahutatud ja samas kokkukuuluva organi vahel kiiresti selgeks. Peen kvalitatiivne töö, mida häälepaelte ja kõla kallal tehakse, avaldab mõju meie meeleorganile – kõrvale. Kuulamine muudetakse aktiivseks – see areneb ja muutub loovaks. Ka vastupidi – arendatud kuulamine suudab esitada suuremaid nõudmisi kõlatööl. Sageli on alla 10-aastaste laste viisipidamatuse põhjuseks nn “laisk kõrv”. Kui lapse ümber on pingeavavaba muusikaline keskkond – talle antakse piisavalt võimalusi laulmiseks, lauldakse *a capella*, suurt tähelepanu pööratakse kuulamisele – siis enamasti kaob probleem hiljemalt 10-nda eluaasta lõpuks. Seetõttu osalevad kooli mudilas- ning lastekooris eranditult kõik õpilased. Hääle lahtilaulmiseks kooris sobivad hästi häälikuharjutused jutustuse saateks ning väikese ulatusega regilaulud.

Teisel kooliastmel jätkub *a capella* laulmine, toetudes õpetaja häälele. Tähelepanu pööratakse õigele kehahoiule ning aktiivsele kuulamisele. Oluline on, et laps õpiks oma häält usaldama, seetõttu on soovitatav vältida klaverit saateinstrumendina.

2.-13. eluaasta paiku hakatakse tähelepanu pöörama teadlikumale häälekoolile: hingamis- harjutused, töö erinevate häälikutega – eelkõige lauldavate kaashäälikutega. Kaashäälikute abil pannakse kehas liikuma need lihased, mida tänapäeva inimene enam laulmisel ei kasuta. Kehaga töötades või ka siis, kui lapsed ennast liigutada ja takistamata mängida tohivad, juhtub see loomulikult teel. Tendentside puhul, mis valitsevad praegu laste- ja noortekultuuris, läheb see kõik kaduma. Liikumisvaese elustiili juures lihased ei arene, emotsioonid stagnaeruvad ja kõne- ning arusaamisvõime kahaneb. Selmet ise laulda, ainult kuulatakse muusikat ja tervis halveneb.

Pillimäng. Kõikides vanuseastmes on oluline pillidel musitseerimine. Instrumentidel mängimine võimaldab tajuda muusikat objektiivsena. Instrumendi kõlavärv ja heliline diapsoon peavad vastama eeltoodud metoodilis-didaktilistele printsiipidele.

Instrumentidena kasutatakse põhiliselt pentatoonilist ja diatoonilist sopranplokkflööti. Pentatooniline plokkflööt on kasutusel 1. ja 2. klassis, diatooniline alates 3. klassist. Flöödid on sobilikud just ansamblimänguks, sest on valmistatud puidust ja on maheda kõlaga. Vanemates klassides lisanduvad instrumentidena alt- ja tenorplokkflööt. Lisaks toob muusikaõpetaja või klassiõpetaja juurde pille, mida saab ansamblimänguks kasutada – akustiline kitarr, väikekannel, klaver, parmupill, suupill, erinevad rütmi- ja kõlapillid jne.

Flöödimängu õpitakse alguses õpetaja mängu kuulates ja matkides. Flöödimängu abil tehakse ka esimesed sammud noodikirja tundmise ja üldise muusikalise kirjaoskuse poole. Julgust end muusikaliselt väljendada asutakse toetama alates esimestest klassidest, kus lapsed loovad oma pillidel lühikesi improvisatsioonilisi palu.

Muusika õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli muusikaõpetuses taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- ❖ tunneb huvi muusika kui kunsti vastu ning kujundab enda esteetilist maitset;
- ❖ mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt muusikaliste tegevuste kaudu;
- ❖ kasutab muusikalistes tegevustes omandatud muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
- ❖ väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;

- ❖ teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb laulupidude traditsiooni edasikandmise protsessis ning mõistab ja austab erinevaid rahvuskultuure;
- ❖ teadvustab ja väärtustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonda;
- ❖ teab Eesti ja paikkonna tuntumaid heliloojaid ja interpreete ning väärtustab kultuuritraditsioone;
- ❖ mõistab, kuidas huvi valdkonna vastu, muusikalised võimed ja teadmised võimaldavad kujundada sellest hobi (harrastuse) või tulevad tulevikus kasuks ameti valikul.

18.1.1 Muusikaõpetus I kooliastmes

Õppe-eesmärgid I kooliastmes

- ❖ õpilane osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- ❖ kuulamisoskuse arendamine;
- ❖ loovuse, algatusvõime ja katsetamisjulguse arendamine;
- ❖ tundeelu rikastamine erineva karakteri ja laadiga muusika kaudu;
- ❖ improvisatsioonikogemuse saamine laulmise, rütmilise tegevuse ja pillimängu kaudu;
- ❖ vokaalsete võimete arendamine ja kooslaulmise kogemuse saamine;
- ❖ pillimänguoskuse arendamine ja ansamblimängu kogemuse saamine;
- ❖ muusikalise mõtlemise ja eneseväljendusoskuse arenemine;
- ❖ muusikalise kirjaoskuse põhialuste omandamine;
- ❖ muusikalise analüüsivõime arendamine.

Läbivad teemad muusikaõpetuses

- ❖ *Keskkond ja säästev areng* – looduslikust materjalist pillide meisterdamine.
- ❖ *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* – pillimehe ja koorijuhi ning dirigendi ametiga tutvumine.

- ❖ *Turvalisus* – oskus käsitseda oleme-elektroonikat, oskab panna CD-mängijasse plaadi ja kuulata tasakaalu saavutamiseks oma lemmikmuusikat.
- ❖ *Infotehnoloogia ja meedia* – laulusõnade leidmine Internetist ja elava saatena muusitseerimine.

I-II klass

Õppetegevus ja –sisu

Juhtmotiivid

Kogu tegevus tunnis toimub õpetaja jutustuse läbi loodud muusikalises pildis.

Veel on määratlemata muusikaline rütm. Oluline on voolav-voogav kvaliteet, põhitoonivaba ja pooltoone vältiv meloodiline liikumine, ehe ühehäälsus.

Omavahel põimuvad liikumine, mäng, pillimäng, laul, improvisatsioon. Lauldakse õpetaja häälele tuginedes ning õpetaja kehahoidu, hingamist ja diktsiooni järele aimates. Meloodia liikumisi, kõrgeid ja madalaid helisid jälgivad lapsed kuulates ja järele lauldes. Lauldud laule mängitakse ka flöödil või mõnel muul instrumendil. Erinevates mängulistest harjutustes tajutakse ja jäljendatakse kõlatugevust. Kuulatakse muusikalisi üksikhelisid ja erineva kõlavärviga objektide heli.

Pillimängu õppimine toimub õpetaja mängu järeleaimamise teel. Arendatakse peenmotoorikat, kuulamisoskust, koosmuusitseerimist. Harjutatakse improviseerimist erinevatel looduslikest materjalidest rütmipillidega. Muusikavormide alguse ja lõpu kogemisega omandatakse algne muusikaline vormitunnetus. Muusikaliste elementide tajumist arendatakse läbi praktilise muusitseerimise, mõistetele ei juhita veel eraldi tähelepanu.

1.-2. Klassi õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine:

- ❖ Laulumängud, ringmängud, ühislaulmine
- ❖ Aastaringiga seotud pentatoonilised laulud, laste- ja rahvalaulud.
- ❖ 2. klassis lisanduvad vaprusiga seotud lood ja laulud (lõimimine põhitunni ja religiooniga - legendid) ning loomalaulud (lõimimine emakeelega - valmid)
- ❖ Lauldakse kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu koduke” (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa”, „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadel” („Juba linnukesed...”), „Kevadpidu” („Elagu kõik...”).
- ❖

Praktiline musitseerimine ja omalooming:

- ❖ Õpetaja jutustusega seotud vaba muusikaline mäng (omalooming).
- ❖ Peenmotoorika harjutused: sõrmesalmid, -laulud, -mängud.
- ❖ Mäng lasteharfil, pentatoonilisel plokkflöödil. Koosmusitseerimine.
- ❖ Liikumismängud.
- ❖ Kuulamismängud.
- ❖ Rütmiharjutused ja -mängud, rütmiline liikumine, rütmilised kaasmängud erinevatel rütmi- ja kõlapillidel.

Muusikaline liikumine

- ❖ Tunnetatakse ning väljendatakse muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu;
- ❖ Laulumängud, ringmängud.

Muusika kuulamine

- ❖ Laulu ja pillimuusikat eristamine kuuldeliselt;
- ❖ Marss, valss ja polka – kuuldeline eristamine;
- ❖ Tutvutakse eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);
- ❖ Kirjeldatakse ning iseloomustatakse kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit. Muusikapala selliste kvaliteetide nagu aeglane, kiire, vali, vaikne, tihe, hõre eristamine – nende teadmiste kasutamine liikumismängudes;

Õppekäigud:

- ❖ Et saavutada õpilaste mitmekülgset kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, võimaldatakse õpilastel käia kontsertidel ja teatrietendustel nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Taotletavad õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- ❖ armastab ja naudib muusikalist tegevust;
- ❖ laulab peast klassis õpitud pentatoonilisi laule ning lihtsamaid laste-, rahva- ja ühislause;

- ❖ on tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega;
- ❖ mängib klassis õpitud lugusid pentatoonilisel flöödil ja lasteharfil matkimise ja kuulmise järgi orienteerub nii pentatoonilisel flöödil kui pentatoonilisel lasteharfil, leides kuulmise järgi helikõrgusi; suudab kuulmise järgi eristada erineva kõlavärviga pille, erineva meeleoluga meloodiaid.
- ❖ suudab osaleda muusikalistes mängudes määrates ise oma osa alguse ja lõpu.
- ❖ suudab eristada muusikapala selliseid kvaliteete nagu aeglane, kiire, vali, vaikne, tihe, hõre, ja oskab liikumismängudes vastavalt kuuldule muuta oma liikumist sellele vastavaks või sarnaseks.
- ❖ eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat.
- ❖ eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat.

Erinevus riiklikust õppekavast

Muusikalise kirjaoskuse arendamisega ei tegelda 1-2. klassis lapsele teadvustatult. Õpetaja loob selles vanuses ennekõike positiivset suhtumist muusikasse, tunnet ja arusaama, et kõik võivad musitseerida ja laulda, et kedagi ei jäeta kõrvale, et kõik on musikaalsed. Rõhk on praktilisel musitseerimisel, rütmide kogemisel.

III klass

Õppetegevus ja –sisu

Juhtmotiivid

Lapse maailmapilt omandab selles eas uue kvaliteedi. Mänguline tegevus läheb üle suunatud muusikaliseks tegevuseks. Muusikaline „grammatika” ehk noodikirja õpetus algab siis, kui kolmandas klassis minnakse üle põhitooniga seotud diatoonilisele musitseerimisele. Lauluvarasse lisanduvad diatoonilised ühehäälsed laulud mitmehäälsete lõikudega (kvart- ja kvintkihistused lühemates lõikudes). Lihtsamad kaanonid. Raskuspunkt kirikutonaalse värvinguga lauluvaral (seos Vana Testamendiga). Lihtsamaid laule lauldakse ka noodist, proovitakse noodinimedega laulmist. Õpitakse helikõrguste märkimist noodijoonestikul. Taktimõõtu õpitakse tundma rütmide kasutamisel ja praktilisel musitseerimisel. Tehakse lihtsamaid rütmidiktaate. Muusikainstrumentidest võetakse kasutusele diatooniline plokkflööt. Musitseeritakse C-duuris nii noodist kui kuulmise järgi. Mažoorset ja minoorset meloodiat kogetakse nii laulus kui flöödimängus. Dünaamikat pianost fortteni kogetakse samuti praktilisel musitseerimisel. Lauludes ilmneb üha tugevamini põhitoon e. toonika. Jätkub vaba improvisatsioon looduslikest materjalidest rütmipillidel.

3.klassi õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine:

Diatoonilised laste-ja rahvalaulud. Ühislaulmine. Kirikutonaalse värvinguga lauluvara (lõimimine põhitunni ja religioonitunni teemaga – Vana-Testament). Töölaulud (lõimimine emakeele, kodulooga -vanade ametid). Kaanonid.

Muusikalised teadmised:

Noodinimetused. Noodijoonestik. Rütmimängud, rütmidiktaadid. Rütmid: Algne vormiõpetus praktilisel musitseerimisel.

Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused:

Mäng diatoonilisel plokkflöödil, koosmusitseerimine. Meetrumi tunnetamine praktilisel musitseerimisel.

Luuletuse või muinasjutu heliline saade:

sõna –heli –liikumiskompositsioon. Vaba improvisatsioon. Kuulamisharjutused.

Lauluvara:

Peter Appenzeller “Francisi Assiscuse laulud”

Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu koduke” (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa”, „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadel” („Juba linnukesed...”), „Kevadpidu” („Elagu kõik...”);

Õppekäigud:

Et saavutada õpilaste mitmekülgset kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, võimaldatakse õpilastel käia kontsertidel ja teatrietendustel nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;

Laulmine

- ❖ armastab ja naudib muusikalist tegevust nii individuaalselt kui ühiselt lauldes;
- ❖ laulab peast ühehäälsed diatoonilisi laule ja lihtsaid kaanoneid;

- ❖ laulab eesti rahvalaule (sh regilaule)
- ❖ laulab peast oma kooliastme ühislaulu – eelkõige Peter Appenzeller “Francisi Assiscuse laulud” aga ka Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu koduke” (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp”, „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadel” („Juba linnukesed...”), „Kevadpidu” („Elagu kõik...”);
- ❖ laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;

Pillimäng

- ❖ kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- ❖ on omandanud kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid muusitserides.

Omalooming

- ❖ omab algset muusikalist vormitunnetust, rakendab seda improviseerimisel;
- ❖ loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- ❖ mängib diatoonilisel plokkflöödil lihtsamaid lugusid kuulmise järgi;

Muusikaline liikumine

- ❖ kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.
- ❖ tantsib eesti laulu- ja ringmänge (rahvatants)

Muusika kuulamine ja muusikaline kirjaoskus

- ❖ oskab iseloomustada kuulatud elavat muusikat;
- ❖ oskab märkida helikõrgusi noodijoonestikul tunneb rütme

Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:

- ❖ Noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana, 1/2 ja 1/4 pausi märke;
- ❖ koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;
- ❖ muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng

Lõimimine teiste ainetega

Pillide meisterdamine on integreeritud käsitöö ja puidutöö ainesse. Jutustused on integreeritud eesti keele ainesse. Rütmid on integreeritud eurütmi ja kehalise kasvatuse ainesse. Rütmilisi kaasmänge kehapillil rakendatakse igal koolipäeva hommikul põhitunnis rütmilise osa ühe osana, põhitunni aineks on vastavalt õpetaja poolt kavandatud tsüklile kas eesti keel, matemaatika ja vormijoonistus. Taktimöödu olemus on integreeritud matemaatika ainesse. Eesti regivärsiline rahvalaul on integreeritud geograafia ainesse.

18.1.2 Muusikaõpetus II kooliastmes

Arenguperioodil, mil toimub distantseerumine ümbritsevast maailmast, on väga tähtis, et maailma ja lapse vaheline seos ei puruneks, vaid hoopis tugevneks sügavama ja diferentseerituma läbielamise ja mõistmise kaudu. Siin on oluline roll nii praktilisel musitseerimisel kui muusikateoreetiliste teadmiste järkjärgulisel süvendamisel. Klassiansamblid ja -orkestrid ning keskastme koorid arendavad praktilise musitseerimise oskust ning loovad ühtsustunnet.

Muusikateooriast on 4. klassis kesksel kohal taktimöödu ja noodivälvuste süvendatum õppimine seoses murdudega arvutamisega matemaatikas. Harjutatakse kuulmise järgi õpitud lugude üleskirjutamist. Lapse muusikaline tunnetus leiab kindla pideme diatoonikas. Sellega seostuvalt omandab põhitoon väärilise koha, tutvutakse helistikega.

Algne mitmehäälsus laulmisel viib samm sammult polüfoonilise laulmiseni, mitmehäälsete kaanoniteni. Kui polüfoonilist kahe- ja kolmehäälsust on piisavalt harjutatud, võib üle minna harmoonial põhinevatele muusikalistele lausetele. Uus harmooniavajadus ja selle otsimine tingivad, et lauldakse palju, teadlikku tähelepanu pööratakse tooni ilule – see loob väärtusliku aluse kogu hilisemale muusikalisele tegevusele. Harjutades õpivad lapsed kohanema muusika nõuetega. Laps jõuab üha lähemale suure ja väikese tertsi (duur ja moll) tunnetamisele. Kujundatakse välja ühine laulurepertuaar, seda võib teha ka koostöös klassiõpetajaga. Nii laulurepertuaarist kui harjutatud instrumentaalpaladest kujundatakse vastavas klassis kasutatav laulik-noodivihik.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

- ❖ kuulamisoskuse arendamine;
- ❖ loovuse, algatusvõime ja katsetamisjulguse arendamine;
- ❖ tundeelu rikastamine erineva karakteri ja laadiga muusika kaudu;
- ❖ rahvakultuuri traditsioonidega tutvumine;

- ❖ improvisatsioonikogemusesaamine laulmise, rütmilise tegevuse, pillimängu ning liikumise kaudu;
- ❖ pillimänguoskuse arendamine ja ansamblimängu kogemuse saamine;
- ❖ vokaalsete võimete arendamine ning kooslaulmise kogemuse saamine;
- ❖ muusikalise mõtlemise ja eneseväljendusoskuse arendamine;
- ❖ muusikalise kirjaoskuse põhialuste omandamine;
- ❖ muusikale hinnangu andmine ning oma arvamuse põhjendamine.

IV klass

Õppesisu ja –tegevused

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine. Rahvalaulud, rännulaulud. Üleminek algselt mitmehäälsuselt polüfooniliste kaanoniteni. Noodist laulmine. Laulmine koos saatel: flöödid, keelpillid, basspillid. Osalemine kogu kooli ühistel laulmistel.
- ❖ Kooliastme ühislaulude laulmine: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Eesti lipp” (E. Võrk), „Kas 12 tunned maad” (J. Berad), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), „Püha öö” (F. Gruber).
- ❖ Meetrum ja rütm. Uued rütmid: ta-a-a-a, ti-ri-ti-ri, kaheksandik-, neljandik-, pool-ja terve e täispaus.
- ❖ Taktimõõdu tähistamine kahe numbriga. Taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4.
- ❖ Meetrumi harjutused (rütmirondod). Rütmidiktaat, -improvisatsioon, -kaasmäng. Noodivältsed kirja pildis.
- ❖ Meloodia ja helilaad. Duur-helilaad. C-duur, G-duur, F-duur. Alteratsioonimärgid: diees, bemoll, bekaar – nende mõiste ja praktiline kasutamine. Lihtsamate laulude üleskirjutamine noodijoonestikule.
- ❖ Teadmised muusikaloost. Jutustused ja väiksemad episoodid õpitud muusikapalade ja laulude autoritest. Eesti rahvapillid. Polka, marss, valss.
- ❖ Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused. Musitseerimine sopranplokklöödil C-, F-, G-duuris ning a-, d-, e-mollis. Mitmehäälsed palad ja kaanonid. Ansamblimäng.
- ❖ Noodistmängimise oskuse süvendamine. Kaasmängud lauludele rütmi-ja meloodiapillidega.

- ❖ Muusikaliste oskussõnade kasutamine.
- ❖ Omalooming.
- ❖ Teatris, kontserdil ja muuseumis käimine ning õppekäigud (helistuudiod, raamatukogud, muusikakoolid jne).

Taotletavad õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

Laulmine

- ❖ Oskab laulda klassis õpitud mitmehäälsed laule (st tunneb laulu ära, teab sõnu ja laulab kaasa, viisipidamist ei saa garanteerida)
- ❖ laulab kooliastme ühislaulu: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Eesti lipp” (E. Võrk), „Kas 12 tunned maad” (J. Berad), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), „Püha öö” (F. Gruber).
- ❖ On saanud kogemuse 5/4 taktimõõdust ja Kalevala ja Kalevipoja ainelistest rahvalauludest

Pillimäng

- ❖ Oskab trummil (või laual jne) mängida kaasa 2/4, 3/4 ja 4/4 taktimõõdus lugudele, eristab polkat, marssi ja valssi.
- ❖ On mänginud erinevate pillidega (flööt, psalter, trummid, poogenbass) klassiorkestris nii polkat, valssi kui marssi.
- ❖ On musitseerinud sopranplokkflöödil C-, F-, G-duuris ning a-, d-, e-mollis. Mitmehäälsed palu ja kaanoneid. Ansamblimäng.

Omalooming

- ❖ omab algset muusikalist vormitunnetust, rakendab seda improviseerimisel;
- ❖ loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- ❖ mängib erinevatel lihtsamatel pillidel lugusid kuulmise järgi;

Muusika kuulamine

- ❖ kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi;
- ❖ kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor);

- ❖ koore ja dirigente kodukohas, tuntumaid Eesti koore, teab Eesti laulupidude traditsiooni; 3) kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit;
- ❖ tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse, oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;
- ❖ iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusikalist oskussõnavara

Muusikaline liikumine:

- ❖ tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi.

Muusikaline kirjaoskus

- ❖ tunneb rütmivältusi ja pause (ta, ti-ti, ti-ri-ti-ri, ta-a, ta-a-a, ta-a-a-a, kaheksandik-, neljandik, pool-ja täispaus)
- ❖ teab eeltakti tähendust
- ❖ tunneb taktimõõte 2/4, 3/4, 4/4 ja teeb vahet pulsil, taktimõõdul ja rütmil.
- ❖ Tunneb helistikke C, G, F, a, e, d. Teab märkide diees, bemoll ja bekaar tähendust.

Lõimimine teiste ainetega

Muusikas toetatakse 4. klassi emakeele üht peateemat –põhjamaade mütoloogia, rahvuseeposed –, luues valitud katkenditele muusikaline kujundus (nt "Kalevala" viisid, rahvalaulud "Kalevipoja" tekstidele jne).

Paralleelselt murdude õppimisega matemaatikas süvenetakse taktimõõdu olemusse ja noodivältuste omavahelistesse seostesse muusikas.

Rahvatantsutunnis (liikumistunni üks osa) õpitud tantsude muusikat mängitakse võimalusel klassiorkestriga

V klass

Õppesisu ja –tegevused

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine. Ühe-ja kahehäälsed laulud, mitmehäälsed kaanonid, eelistatud on mittepüsivad kaanonid (homofoonilised, akordsed, vertikaalmeeleolus) –harmooniaelamus.

- ❖ Eesti regivärsiline ja uuem rahvalaul.
- ❖ Kooliastme ühislaulude laulmine: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Eesti lipp” (E. Võrk), „Kas 12 tunned maad” (J. Berad), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), „Püha öö” (F. Gruber).
- ❖ Läänemere rahvastelaulud. India, Egiptuse, Pärsia kultuurist pärit muusika, Vana-Kreeka muusika.
- ❖ Nii tänapäeva eesti heliloojate kui ka maailma muusikakultuuri suurkujude laululooming.
- ❖ Meetrum ja rütm. Taktimõõt: 3/8, 6/8. Liittaktimõõt (5/8, 7/8) –Kreeka muusika näidetevalar. Erinevate rütmifiguratsioonidega praktilised rütmiharjutused.
- ❖ Meloodia ja helilaad. Duuri ja molli olemus ja polaarsus. Paralleelsed helistikud C-a, F-d, G-e. Modulatsioon.
- ❖ Harmooniaelamuse kogemine läbi praktilise musitseerimise.
- ❖ Dünaamika ja agoogika. pp, p, mp, mf, f, ff, ritenuto, accelerando, diminuendo, cresscendo.
- ❖ Teadmised muusikaloost. Lühikäsitlused õpitud muusikapalade ja laulude autoritest.
- ❖ Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused. Mäng sopranplokklöödil C-, F-, G- ja D-duuris; a-, d- ja e-mollis. Kuni 3-häälsed palad sopranlöödile. Võimaluse korral tenor- ja altlöödi kasutuselevõtt.
- ❖ Klassiansambel (löödid, rütmipillid, harmooniapill) Koosmänguvilumuste süvendamine ja ansamblitunnetuse arendamine. Improvisatsiooniharjutused erinevatel rütmil ja meloodiapillidel.
- ❖ Teadmised ooperist - ooperiga seotud terminid ja väljendeid nagu vokaal, instrumentaal, aaria, retsitatiiv, partituur, klaviir, dirigent, hääleliigid, duett, tertsett, kvartett, kvintett. Võimalusel ooperietenduse külastus.

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

Laulmine:

- ❖ laulab suure ulatusega, suure dünaamika ja liikuvusega mitmehäälsed laule.
- ❖ Laulab kooliastme ühislauale.

- ❖ Ontutvunud Läänemere rahvastelauludega. Lisaks India, Egiptuse, Pärsia kultuurist pärit muusika, Vana-Kreeka muusikaga.

Pillimäng:

- ❖ Mängib suure ulatusega ja harjutamist nõudvaid lugusid flöödil. Oskab kasutada poogenbassi, psaltrit ja trumme.
- ❖ Oskab klassis õpitud laule ja instrumentaalpalasid, mis on pärit India, Pärsia, Vana-Kreeka kultuurist.
- ❖ Oskab mängida 7/8 taktimõõdus lugusid ja trummipartiid.
- ❖ On tutvunud orkestripillidega
- ❖ On tutvunud Läänemere rahvaste muusikaga. Lisaks India, Egiptuse, Pärsia kultuurist pärit muusika ja Vana-Kreeka muusikaga.

Omalooming:

- ❖ loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinatosid;
- ❖ loob tekste (regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne);
- ❖ kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.

Muusikaline liikumine:

- ❖ tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;
- ❖ väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid, eelkõige neid mis on pärit India, Pärsia, Vana-Kreeka kultuurist.

Muusika kuulamine ja muusikaline kirjaoskus:

- ❖ On tuttav rütmidega ti-ri-ti, ti-ti-ri, tai-ri, ta-i-ti, ti ta ti, oskab neid lauldes või pillil kasutada.
- ❖ Tunneb tähiseid pp, p, mp, mf, f, ff,
- ❖ on tutvunud diatooniliste intervallidega (priim, sekund, terts, kvart, kvint, sekst, septim, oktav)
- ❖ Kasutab õpitud helipikkusi, rütmifiguure ja pause muusikalistes tegevustes

Tunneb muusikalist oskussõnavara:

- ❖ tunneb ooperiga seotud termineid ja väljendeid nagu vokaal, instrumentaal, aaria, retsitatiiv, partituur, klaviir, dirigent, hääleliigid, duett, tertsett, kvartett, kvintett
- ❖ omab praktilist kogemust ooperist kui tervikust (näit. Mozarti „Võluflöödi” läbimise kaudu klassis või ooperietenduse külastuse kaudu)

Lõimimine teiste ainetega

Muusikatunni laulu-ja instrumentaalmuusikarepertuaari valikul arvestatakse ajalooõpetuses käsitletavaid teemasid (Vana-Kreeka, Idamaad).

Geograafiaõpetust (Eesti ja Läänemeremaad) aitavad elavdada eesti vanemad ja uuemad rahvalaulud ning erinevate läänemeremaade rahvaste laulud ja tantsud.

Rahvatantsutunnis (liikumistunni üks osa) õpitud tantsude muusikat mängitakse võimalusel klassiorkestriga.

VI klass

Õppesisu ja -tegevused

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine. Ühe-ja kahehäälsed laulud, mitmehäälsed kaanonid. Eesti ja Euroopa rahvaste lauluvara ja tantsud. Muusikakultuuri suurkujude (W. A. Mozart, L. van Beethoven, J. Haydn, F. Schubert jt.) laululooming.
- ❖ Kooliastme ühislaulude laulmine: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Eesti lipp” (E. Võrk), „Kas 12 tunned maad” (J. Berad), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), „Püha öö” (F. Gruber).
- ❖ Omalooming
- ❖ liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi tunnetamine ja väljendamine;
- ❖ Eesti laulu- ja ringmängud;
- ❖ Meetrum ja rütm. Õpitud taktimõõtude ja rütmifiguratsioonide kordav ja süvendav käsitlemine. Uued rütmid pide, ta-i-ti ja nende kasutamine musitseerimisel.
- ❖ Meloodia ja helilaad. Duur-ja moll-helilaadi süvendatud tunnetamine. Paralleelsed helistikud: C-a, F-d, G-e, D-h praktiline kasutamine. Kromaatilised intervallid (v2, s2, s3, v3, tritoon, v6, s6, v7, s7)
- ❖ Kvindiringi kogemine. Meloodiate leidmine ja noteerimine improvisatsioonilisest elemendistlähtuvalt. Toonika ja dominandi tunnetamine praktilisel musitseerimisel (laulude saated).

- ❖ Dünaamika ja agoogika mõistete praktiline kasutamine musitseerimisel.
- ❖ Teadmised muusikaloost. Õpitud muusikapalade ja laulude autorite tutvustamine. Orkestriliigid. Hääle- ja kooriliigid.
- ❖ Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused. Uue pillina lisandub kitarr –meloodia mängimine, akordide mängimine (I, V). Sopranplokkflöödil musitseerimine erinevates helistikes.
- ❖ Improviseerimine paralleelsetes helistikes.
- ❖ Klassiorkester: plokkflöödid, harmooniapillid (keel- või/ ja plaatpillid), rütmipillid. Muusikakoolis õppivate laste kaasamine kõlavärvi rikastamine, esinemisvõimaluse andmine.
- ❖ Teatris, kontserdil ja muuseumis käimine ning õppekäigud (helistuudiod, raamatukogud, muusikakoolid jne).

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

Laulmine:

- ❖ osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises;
- ❖ tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest, nii üks kui ühiselt;
- ❖ laulab klassiansambelis ühe- ja kahehäälseid laule, kaanoneid.
- ❖ Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Eesti lipp” (E. Võrk), „Kas 12 tunned maad” (J. Berad), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), „Püha öö” (F. Gruber).

Pillimäng:

- ❖ musitseerib sopranplokkflöödil õpitud helistikes nii noodist kui ka kuulmise järgi;
- ❖ musitseerib kitarril (akordid ja meloodia)
- ❖ musitseerib klassiorkestris erinevatel meloodia-, harmoonia- ja rütmipillidel;

Muusikaline liikumine:

- ❖ tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;
- ❖ Eesti laulu- ja ringmängud;

Omalooming:

- ❖ julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes;
- ❖ kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;
- ❖ loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaadipillidel;
- ❖ loob tekste

Muusikaline kuulamine ja muusikalugu:

- ❖ oskab kirjeldada molli ja duuri erinevaid kvaliteete, tunneb kuulamisel ära, kas tegemist on molli või duuriga. Omab kogemust molli erinevate vormide mõjust väljendusvahendina; tunneb intervalle;
- ❖ tunneb erinevaid hääle ja kooriliike ning orkestripille;
- ❖ eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;
- ❖ leiab iseloomulikke jooni Eesti ja teiste maade rahvamuusikas;
- ❖ iseloomustab kuulatud muusikat ning põhjendab oma arvamust kasutades muusikaoskussõnavara;
- ❖ omab teadmisi muusikaloost. Tunneb õpitud muusikapalade ja laulude autoreid.
- ❖ on tutvunud muusikakultuuri suurkujude (W. A. Mozart, L. van Beethoven, J. Haydn, F. Schubert jt.) laululoominguga.
- ❖ teab orkestriliike, hääle- ja kooriliike.

Muusikaline kirjaoskus:

- ❖ mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4, 5/8, 7/8, 3/8, 6/8 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- ❖ mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ja kasutab neid muusikalistes tegevustes: ti-ti-ri, ti-ri-ti, ta-i-ti, ta-a-a-a, 1/1, ½, 1/4, 1/8-paus, pidekaar;
- ❖ tunneb helistikke C-a, F-d, G-e, D-h;
- ❖ oskab kirjeldada molli ja duuri erinevaid kvaliteete, tunneb kuulamisel ära, kas tegemist on molli või duuriga. Omab kogemust molli erinevate vormide mõjust väljendusvahendina;
- ❖ tunneb intervalle;

- ❖ tunneb dünaamika ja agoogikamärke: pp, p, mp, mf, f, ff, ritenuto, accelerando, diminuendo, cresscendo ja kasutab neid musitseerimisel;
- ❖ kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;

Lõimimine teiste ainetega

Geograafiaõpetust (Euroopa) aitavad elavdada euroopa rahvaste laulud ja tantsud.

Rahvatantsutunnis (liikumistunni üks osa) õpitud tantsude muusikat mängitakse võimalusel klassiorkestriga.

Koos akustikaõpetusega füüsikas käsitletakse muusikatunnis erinevate pillide helitekitamise iseloomulike viise ja põhimõtteid.

Erinevus riiklikust õppekavast

Laule õpitakse toetudes õpetaja häälele kuulmise järgi või mängides meloodiat plokkflöödil – relatiivset noodilugemist ei kasutata.

18.1.3 Muusikaõpetus III kooliastmes

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ omab praktilist kogemust laulmisest nii üksinda kui ka kooris või ansamblis.
- ❖ omab praktilist kogemust meloodiainstrumendi (flööti), harmooniainstrumendi (nt kitarr, plaadpillid), rütmiinstrumendi (trummid, rütmipillid), bassilli (poogenbass) mängimisest;
- ❖ omab kogemust vabast muusikalisest mängust;
- ❖ teab agoogika ja dünaamika märke ja kasutab neid musitseerimisel;
- ❖ tunneb noodikirja ja kasutab seda uue muusikapala õppimisel;
- ❖ mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ja kasutab neid musitseerimisel: ti ta ti, triool, ti-ta-i, 16ndik-noot ja -paus;
- ❖ tunneb erinevaid pilli-ja orkestriliike: keel-, puhk-, klahv-, löökpillid; sümfoonia-, puhkpilli-, keelpilliorkester; teab tuntumaid eesti muusikakollektiive ja muusikuid;
- ❖ tunneb muusikalisi vorme (rondo, ballaad, variatsioon, kaanon, fuuga, süit, kantaat ja oratoorium), suudab neid iseloomustada ja võrrelda;

- ❖ tunneb lavamuusikažanre (ooper, operett, muusikal, ballett), oskab neid iseloomustada ja võrrelda, teab tuntumaid lavamuusika heliloojaid ja nende tähtsamaid teoseid;
- ❖ külastab kontserte (koolis ja väljaspool kooli) ja muusikaetendusi, oskab nähtut ja kuuldut analüüsida, kasutades muusika oskussõnavara.

Juhtmotiivid

Murdeea perioodil on muusikaõpetusel suured sotsiaalsed ja teraapilised võimalused, kuna see vabastab nooruki üksildusest ja võimaldab ühtsustunde kogemist teistega. Rõõm muusikast on ka murdeeas väga oluline –õpilased tahavad ja peavad saama seda nautida omaette eesmärgina. Selle kogemiseks on suur osa muusikaõpetusest endiselt praktilise iseloomuga – musitseerimine erinevatel instrumentidel, erinevates koosseisudes, laulmine.

Meetrumiga seotudrütmi etendab üha suuremat osa. Oluliseks saab muusikaliste vormideteadvustamine, meetrumist sõltuvuse tugev läbielamine ja sellest vabanemine vasturütmide läbi. Laulmisel arvestatakse häälemurdega.

Kolmanda kooliastme jooksul laiendatakse ning arendatakse muusikalist otsustus-ja hindamisvõimet. Harjutades muusikaliste hinnangute andmist, alustades lihtsatest vormidest, arendatakse kujunevaid otsustusjõude. Võimalik on käsitleda stiiliküsimusi ja karakteristikaid. Ühe teose (nt sümfoonia, sonaat jne) iseloomu eristamisvõimet arendatakse erinevate autorite, näiteks Beethoveni ja Haydni põhjal. Õpilasi suunatakse vokaal-ja instrumentaalpalasid mitteainult tundepäraselt, vaid ka "muusikalise keele grammatikast" lähtudes kuulama ja taasesitama.

Murdeea tõeotsimise, üksilduse ja individualiseerumistundele saab vastu tulla romantiliste ballaadide ja soololauludega. Eksistentsiaalsete küsimuste ajal on toeks suurte muusikuteelulood, mis omakorda võivad äratada huvi nende teoste vastu.

9. klass elab baroki meeleolus –kriitikas väljendub egotsentriline-eksistentsiaalne küsivhoiak, puudub teadvustatud sihipärasus. Avatud motiiv ja motoorne liikumine baroki ajastuheliloojate loomingus ning selle praktiline kogemine musitseerimisel ei lase tundeil jäigastuda rock-popi maailma šabloonides, mis õpilasi eriti ligi meelitavad. Õpilased arendavad muusikalisi võimeid lihtsate instrumentaal-ja vokaalpalade stiilikohasel esitamisel ja mõistmisel. Analüüsides erinevaid teoseid hakatakse mõistma muusikaloo põhilisi arengusuundi.

VII klass

Õpitulemused

Laulmine:

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine, Mitmehäälse laulmise ja noodilugemisoskuste harjutamine.
- ❖ laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- ❖ Laulab kitarri saatel erinevaid salmilaule (ka lorilaulud ja muud rahvalikud viisid)
- ❖ Laulab kuulmise järgi ja noodile toetudes nii kitarri kui klaverisaatega dramaatilisi, tugevate meelolu vahetustega laule.
- ❖ laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), „Saaremaa valss” (R. Valgre), „Kalevite kants” (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles” (V. Ojakäär).

Pillimäng:

- ❖ on nii kuulmise kui noodi järgi õppinud I, IV ja V astme akordide kasutamist
- ❖ mängib kitarril lihtsamaid meloodiaid nii kuulmise kui tabulatuuri järgi
- ❖ saadab kitarril meloodiapille või laulu e, E, a, A, d, D, G, C akordidega.
- ❖ Omab orkestrikogemust, kus on esindatud nii meloodia-, harmoonia-, bass -kui rütmipillid

Omalooming:

- ❖ Vaba muusikaline mäng erinevatel instrumentidel;
- ❖ loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- ❖ loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- ❖ loob tekste (regivärsse, laulusõnu jne);
- ❖ väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.

Muusika kuulamine ja muusikaline kirjaoskus:

- ❖ Ballaadid. Erinevate maailma rahvaste laulud-tantsud, rahvushümnid. Kaanonid ja levilaulud. Harmooniaõpetus. Intervalliõpetus (sekund, sekst, septim).
- ❖ on praktikas kogenud nn 3 duuri lugude ülesehitust
- ❖ teab nimetuste toonika, dominant ja subdominant tähendust.

- ❖ Oskab koostöös kaaslastega leida trummil või kõlapillidel leida erinevaid üksteisega sobituvaid rütmimotiive, mis moodustavad terviku.

Õppesisu ja –tegevused

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine, laulmine kitarri saatel. Mitmehäälse laulmise ja noodilugemisoskuste harjutamine.
- ❖ Ballaadid. Erinevate maailma rahvaste laulud-tantsud, rahvushümnid. Kaanonid ja levilaulud. Surma teemaga seotud lauluvara.
- ❖ Harmooniaõpetuse algus (toonika, subdominant, dominant).
- ❖ Teadmised muusikaloost. Ballaadivorm. Rondo. Pillirühmad ja pillide ehitus. Kontsertidekülastamine ja analüüs. Muusikalise otsustusvõime kujundamine erinevate stiilinäidete abil.
- ❖ Tuntud heliloojate biograafiad (Bach, Händel, Mozart).
- ❖ Praktiline musitseerimine. Lihtsamad mitmehäälsed instrumentaalpalad. Flöödid ja (võimalusel) psaltrid meloodiapillidena. Kitarride kasutamine lugude saatmisel. Bassilli kasutamine klassiorkestris (poogenbass). Rütmiimprovisatsioonid. Klassi või kooliorkester. Vaba muusikaline mäng erinevatel instrumentidel. Osalemine kogu kooli muusikalistel ühisüritustel (Miikaeli etendus, Jõuluetendus, kevadkontsert jne)

Lõimimine teiste ainetega

Geograafia - õpetustaitavad elavdada maailma rahvaste laulud ja tantsud, ajaloos õpitud teemadest lähtuvalt valitud lauluvara ja muusikatunnis jutustatud elulood aitavad luua pilti erinevatest ajastutest.

VIII klass

Õpitulemused

Laulmine:

- ❖ Laulab ühe ja mitmehäälseid laule nii klaveri ja kitarri saatel kui a capella.
- ❖ laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), „Saaremaa valss” (R. Valgre), „Kalevite kants” (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles” (V. Ojakäär).

Pillimäng:

- ❖ mängib flöödil ja (võimalusel) psaltril noodist ja kuulmise järgi erinevaid meloodiaid. Suudab mitmehäälses noodipartiiis jälgida oma häält.
- ❖ On kitarril saatnud erinevaid rütme ja tehnikaid kasutades laule ja pillilugusid.
- ❖ On mänginud kitarril meloodiad nii kuulmise järgi kui tabulatuurist lugedes.
- ❖ Oskab vajadusel mängida klassiorkestris nii meloodia-, harmoonia-kui rütmi-või basspille.

Omalooming:

- ❖ Vaba muusikaline mäng erinevatel instrumentidel;
- ❖ loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- ❖ On mingit pilli kasutades loonud oma variatsiooni klassi ühisesse varaitsioonivormi ja on osalenud selle ühises ette kandmises.
- ❖ loob tekste (regivärsse, laulusõnu jne);

Muusikaline liikumine:

- ❖ väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.
- ❖ tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;
- ❖ väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.

Muusika kuulamine ja muusikaline kirjaoskus:

- ❖ Omab ette kujutust kvindiringist ja helistike omavahelisest seosest.
- ❖ On teinud referaadi mõnest heliloojast või muusikastiilist.
- ❖ On harjutanud kuulatud muusikapalade iseloomustamist objektiivsete näitajate ja subjektiivsete elamuste eristamisel.

Õppesisu ja –tegevused

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine. Ühe-ja mitmehäälnelaulmine nii a cappella kui instrumendisaaatel. Ajastukriitilise tekstiga laulud. Rõhutatud rütmiga laulud. Duur –mollkontrast. Romantismiajastu teosed – soololaalud ja ballaadid klassi esituses. Laulud muusikateatri repertuaarist. Harmoonia-ja vormiõpetus. Muusikaline lauseehitus – motiiv,

fraas, lause, periood (nt. Mozarti loominguga näitel). Variatsioonivorm. Praktiline harmooniaõpetus (kadents). Bassivõti. Teadmised muusikaloost. Referaadid heliloojate elulugudest. Põhjalikum ülevaade instrumendiliikidest, hääle- ja kooriliikidest. Muusikaliste vormide ja žanrite eristamine ja iseloomustamine. Erinevad muusikanäited stiiliküsimuste põhjalikumal käsitlemisel.

- ❖ Ülevaade muusikateatrist – ooper, operett, muusikal, ballett.
- ❖ Praktiline musitseerimine. Kitarrimängu oskuste süvendamine, akordide sõrmitsemine, mitmehäälsus. Võimalusel klassiülese orkestri kogemus. Mitmehäälnelise flöödimäng (sopran-, alt-, tenor-, bassflöödid). Keerukamad rütmiringid, rütmikaanonid löökpillidel. Rütmiline improvisatsioon. Musitseerimine klassi – või klassiüleses orkestris.

Lõimimine teiste ainetega

Draamatunnis õpitava näidendi muusikaline kujundamine. Ajaloos käsitletavatele sündmustele ja epohhidele iseloomuliku muusika mängimine-laulmine.

IX klass

Õpitulemused

Laulmine:

- ❖ Laulab ühe ja mitmehäälsed laule nii klaveri ja kitarriga saatel kui a capella.
- ❖ Laulab laiema repertuaari laule: rahva- ja kunstlaulud, näited meelelahutusmuusikast, poliitiline laul, isamaalised laulud. Laulud õpitud võõrkeeltes
- ❖ laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), „Saaremaa valss” (R. Valgre), „Kalevite kants” (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles” (V. Ojakäär).

Pillimäng:

- ❖ mängib flöödil ja (võimalusel) psaltril noodist ja kuulmise järgi erinevaid meloodiaid. Suudab mitmehäälses noodipartiis jälgida oma häält.
- ❖ On kitarril saatnud erinevaid rütme ja tehnikaid kasutades laule ja pillilugusid.
- ❖ On mänginud kitarril meloodiaid nii kuulmise järgi kui tabulatuurist lugedes.

- ❖ Oskab vajadusel mängida klassiorkestris nii meloodia-, harmoonia- kui rütmi- või basspille.

Omalooming:

- ❖ Vaba muusikaline mäng erinevatel instrumentidel;
- ❖ Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaadpillidel;
- ❖ Püsib rütmiringis erinevatel löökpillidel;
- ❖ On mingit pilli kasutades loonud oma variatsiooni klassi ühisesse varaitsioonivormi ja on osalenud selle ühises ette kandmises.
- ❖ loob tekste (regivärsse, laulusõnu jne);

Muusikaline liikumine:

- ❖ väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.
- ❖ tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;
- ❖ väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.

Muusika kuulamine ja muusikaline kirjaoskus:

- ❖ Omab ette kujutust kvindiringist ja helistike omavahelisest seosest.
- ❖ On teinud referaadi mõnest helilooja biograafiast või muusikastiilist.
- ❖ On harjutanud kuulatud muusikapalade iseloomustamist objektiivsete näitajate ja subjektiivsete elamuste eristamisel.
- ❖ on tutvunud Eesti ning valikuliselt Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;
- ❖ teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi (sh paikkondlikke);

Mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:

- ❖ elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester partituur, muusikainstrumentide nimetused;
- ❖ ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel rondo, variatsioon;
- ❖ pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.

Õppesisu ja –tegevused

- ❖ Laulmine ja hääle arendamine. Ühe-ja mitmehäälne laulmine nii a cappella kui instrumendisaaatel. Laulurepertuaari laiendamine: rahva-ja kunstlaulud, näited meelelahutusmuusikast, poliitiline laul, isamaalised laulud. Laulud õpitud võõrkeeltes.
- ❖ Muusikalised teadmised. Muusikateooria aluste kordamine (noodikiri, helistikud, põhikolmkõlad, intervallid, kvindiring, rütmid).
- ❖ Vormiõpetus: kaanon, fuuga, süit, kantaat ja oratoorium.
- ❖ Heliteoste iseloomustamine, võrdlemine, liigitamine. Seoste otsimine ajaloo ning kunstiõpetusega. Tuntud heliteoste kuulamine ja äratundmine.
- ❖ Kontsertide ja muusikaetenduste külastamine, ettevalmistavad selgitused ja järelarutelud.
- ❖ Biograafiad, võimalik võrdlev moment: Mozart –Beethoven, Bach –Händel.
- ❖ Praktiline musitseerimine. Improvisatsioonid erinevatel instrumentidel. Rütmingid löökpillidel. Klassikute teoste mängimine klassiorkestris

Lõimimine teiste ainetega

Heliteoste liigitamisel ja võrdlemisel otsitakse seoseid ajaloo ja kunstiõpetusega. Muusikateooria kordamine (rütm-ja noodivältuste omavahelised suhted, intervallid, muusikavormide analüüs) toetub ja toetab matemaatikaõpetust.

Erinevused riiklikust õppekavast

Laule ja muusikapalu õpitakse toetudes õpetaja häälele kuulmise järgi või mängides meloodiat plokkflöödil –relatiivset noodilugemist ei kasutata.

Võimalikku metoodilist materjali muusikaõpetuses

Õpetajale

Pedroli, T., Bloch, D., Spielen mit Choroiflöten I-III, Verlag Freies Geistesleben 1991

Pfrogner, H., Lebendige Tonwelt, Langen Müller 1981

Pfrogner, H., Elav heli-maailm, osaliselt tõlgitud

Ronner, S., Praxisbuch Musikunterricht, Verlag Freies Geistesleben 2005

Ronner, S., Muusikaõpetuse käsiraamat. Teejuht waldorfkoolide muusikapedagoogika juurde, käsikirjaline väljaanne.

Steiner, R., Das Wesen des Musikalischen und das Tonerlebnis im Menschen, Dornach 1991

Steiner, R., Muusikalise olemus ja helielamus inimeses, käsikirjaline väljaanne

Wünsch, W. Inimese kujundamine muusika abil. Muusikaõpetus waldorfkoolides (O: Menschenbildung durch Musik) EVWÜ

Õpikud, laulikud –õpetajale: õpilastele kohapeal kasutamiseks ja iseseisvateks töödeks

Ahlbom, P., Päikesetrumm, 1969
Eespere, R., Laulik 3.-4. klass, Koolibri 1994
Garšnek, I., Õhtumaade muusikalugu III. 20. sajand, Avita 2004
Kaldaru, M., Muusikaajalugu gümnaasiumile. Konspekt II osa. Romantism, Avita 2004
Kangro, R., Helisev maailm. Muusikaõpik 5.-6. klass, Koolibri 1994
Kangro, R., Helisev maailm. Muusikaõpik 7. klass
Kangro, R., Pillilugu, Koolibri 1995
Karp, E., Garšnek, I., Ojakäär, J., Muusikaõpik 7.-8. klassile, Avita 1999
Karp, E., Laulik gümnaasiumile, Tallinn 1999
Koolirahva lauluraamat, Talmar ja Põhi 1996
Kuivits, M., Jukk, T., Mäng ja pillimäng, Põltsamaa 2005
Kull, I., Tuisk, O., Muusikaajalugu, Valgus 1977
Kõlar, A., Muusikalugu, Koge Tallinn 1997
Meie kiisul kriimud silmad: Vana-vana-vanaemade-isade lastelaule
Möldre, M. Loodusest me laulud leitud, Tallinn 1991
Pullerits, M., Urbel, L., Muusikaõpik 2. klassile, Avita, 2003
Pullerits, M., Urbel, L., Muusikaõpik 3. klassile
Päts, R., Lemmiklaulik 1.-8., Tallinn 1939
Ramul, P., Muusikaajalugu
Roose, C., Kooli folkloori kogumik, Avita 2003
Sepp, A., Järv, H.-M., Muusikaõpetus 4. klassile Avita 2001
Sepp, A., Järv, H.-M., Muusikaõpetus 5. klassile, Avita 1999
Sepp, A., Järv, H.-M., Muusikaõpetus 6. klassile, Avita 2000
Sepp, A., Skuin, A., Sepp, K., Muusikaõpik 7. klass, Avita
Sepp, A.; Igor Goršnek, I.; Ojakäär, J. Muusikaõpik IX klassile, Avita 1996
Sinisirje linnukene: Eesti rahvalaule lastele
Siitan, T., Õhtumaade muusikalugu I, Avita 1998
Tedre, Ü., Tormis V., Uus regilaulik, SP Muusika
Tsirr-virr lõokõnõ, Võru Instituut, 1999
Tormis, V., Koolimuusika I-VI, Muusika 2000
Veskimäe, S.; Härma, K. Laulik I klassile, Avita 1995
Veskimäe, S.; Härma, K. Laulik II klassile, Avita 1996
The Waldorf Song Book, Floris Books 1987
The Second Waldorf Song Book, Floris Book 1993

Kunstiõpetus põhikoolis

Kunstiõpetus toimub Väikeses Werrone Koolis regulaarselt iganädalaste ainetundide vormis. Samas on kunstiõpetus läbiv õppeaine, millele klassiõpetaja pühendab erinevates ainetundides ainevihikuid kujundades piisavalt aega ja tähelepanu. Valdavalt on kunstiõpetus klassiõpetaja ülesanne, kuid õpetajate kolleegiumi ühisotsusel võib kunstiõpetaja vastavad tunnid üle võtta ka enne 9. klassi.

Waldorfõpetaja ettevalmistuse ja enesetäienduse hulka kuulub alati ka kunstilise eneseväljenduse arendamine. Kunst on kõige otsesemalt seotud inimese olemuse ühe osaga, tunnetega. Kunstilise tegevuse läbi kogeb õpilane kõige paremini kunsti mõju, arendab hinge tundlikkust ning silma ja kätt. Laiemas plaanis soodustab kunstiga tegelemine pedagoogika kui kasvatuskunsti arengut.

Kunstiõpetuse aine suuremad alateemad põhikoolis on *maalimine, joonistamine ja voolimine*. Eristatakse *jutustavat või joonistavat maalimist*, mis toimub alguses vahaplokkide või -kriitide, hiljem värviliste pliiatsitega ning *akvarellidega maalimine*. Esimest kasutatakse pidevalt kõigis ainetes seoses vastavate teemade ning ainevihikutega. Illustratsioonid ainevihiku tekstide juurde, pildid loodusõpetuse teemadel jmt. Akvarellidega maalimine toimub reeglina kunstitunni ajal. Voltimine ning muud meisterdamistööd kuuluvad käsitöö valdkonda.

Maalimisõpetuse lähtekoht on Goethe värviõpetus, milles uuritakse ja kirjeldatakse värvide meelelis-kõlbelisi mõjusid. Laps õpib tajuma objektiivset hingelist muljet, mille värvitajumus esile kutsub. Seetõttu hakatakse lastega akvarellidega maalima viisil, mis on väga lähedane abstraktsele maalimisele. Samas peab värvist lähtuv maalimine olema lapse jaoks hingeliselt konkreetne. Õpetaja jutustatud värvilood, mis iseloomustavad värve enne nende paberile ilmumist, on juhiseks ja abiks sel viisil värvidega ümberkäimisel. Kui laps on piisavalt kaua ja intensiivselt värve tundma õppinud ja läbi elanud, leitakse õpetaja juhendamisel tee värvist mineraalsete vormideni (mäestikud, kivid), atmosfääriliste nähtusteni, taimede ja loomadeni. Väline vorm tuletatakse värvide sisemisest läbielamisest. Akvarellitehnikat harjutatakse põhjalikult märgtehnikast (1.–6. klass) kuni kihttehnikani (alates 7. klassist). Viimane nõuab diferentseeritumat, äraootav-vaatlevat töövormi.

Jutustava või joonistava maalimisega tegeldakse õpetaja juhendamisel kogu kooliaja. Algimpulsiks on siin õpetaja joonistatud tahvlipildid. Lähtekohaks on värvipind, mitte joon. Piirjooned tekivad erivärviliste pindade kokkupuutel.

Voolimine arendab eelkõige vormi tunnetamist. Voolimises on mõttekas kasutada alguses pehmemat materjali – voolimisvaha, hiljem savi. Savitöös äratatakse algselt lihtsat vormi, kera, ning selle edasiarendusi voolides laste vormitunnetus. Hilisem ühest tükist figuuride voolimine võib samuti lähtuda kerast. Sarnaselt maalimisele annavad voolimistööks ainetest paljud perioodõppe ained, nt loomaõpetus, inimeseõpetus, geomeetria (ruumilised kehad).

Kunstiõpetus on meeltekooolitus, mille kaudu lapse hing toitu saab. Kunstiloomingus kogeb laps oma hingelisust. Samaaegselt meelelisega toimib värvi- ja vormitajumises mittemeeleline kogemus, mis viib väljapoole iseenda piire, objektiivsete kvaliteetide maailma. Värviaistingutest omandab laps paindlikud kujutlused, paindlikud tunded ja tahteaktsioonid. Kogu hingelikus muutub paindlikumaks. Kunstiõpetuses arendatakse õpilase tajumisvõimet ja loovust, tasakaalustatakse emotsioone, kujundatakse maitseotsustusi ja üldist huvi kunsti vastu.

Tööde valmimisele järgneb õpetaja poolt juhendatud tööde vaatlus. Võimalusel toimub see järgmisel päeval. Õpetaja juhhib tähelepanu töödes avalduvatele erinevatele kunstilistele parameetritele. Õpetaja suunamisel harjutatakse vaatlusel objektiivset pilku. Kõik tööd vääriivad esitlemist klassitoa või kooli seintel. Klassi tööde esitlemine grupina loob vaatlusel teistsuguse kogemuse kui üksiktööde puhul.

Kunstiõpetuses on väga olulised kvaliteetsed, looduslikud töövahendid: akvarellid, vahakriidid, pliiatsid, savi. Reeglina hangib need kool tunnustatud ja looduslikke tooraineid kasutavatelt firmadelt.

Tänapäeval omab kunstiga tegelemine üha rohkem ka profülaktilis-teraaipilist iseloomu. Oma kogemustest lähtuvalt saavad klassiõpetaja ja kunstiõpetaja seda klassiga koos või õpilasega individuaalselt töötades mitmekülgset rakendada. Kui klassi on hommikuti raske koondada või ilmnevad tugevad probleemid tahtesfääris, võib klassiõpetaja mõne aja jooksul põhitunni rütmilises osas rakendada voolimist. Kunstiõpetuse profülaktilis-teraaipiline kasutusala on väga paindlik ning lähtub alati konkreetsetest oludest, õpilastest ning õpetajast.

Õppe-eesmärgid

- ❖ vaatlemisioskuse arendamine;
- ❖ elava värvitunnetuse arendamine;
- ❖ kujutlusvõime ja ruumitunnetuse arendamine;
- ❖ loovuse arendamine;
- ❖ oskuste arendamine erinevatel kunstialadel;
- ❖ erinevate materjalide ja töövõtete tundmaõppimine ja kasutamine;
- ❖ kunstiteose ilu ja isikupära märkamine ja hindamine.

Põhikooli kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ tunnetab ja arendab oma loomingulist potentsiaali, õpib tundma visuaalsete kunstide väljendusvahendeid ning suudab luua erinevaid kunstiteoseid, rakendades loovalt õpitutteadmisi ja tehnikaid;
- ❖ kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise nii loometegevuses kui ka igapäevases elus;
- ❖ analüüsib kunstiteoseid ja visuaalset keskkonda, kasutades põhikoolis omandatud ainealast terminoloogiat, ning põhjendab oma arvamust;
- ❖ märkab esemelise keskkonna ja visuaalse meedia esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- ❖ õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti; seostab omavahel kunsti ning kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut ning mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt; teadvustab kultuurilist mitmekesisust. Põhikooli lõpuks teadvustab kunsti rolli nii oma elus kui ka ühiskonnas ja orienteerub visuaalses keskkonnas.

Üldpädevuste kujundamine

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Kõigis tegevustes väärtustatakse individuaalset ja kultuurilist mitmekesisust. Kunstitegevuse, analüüsivate teoste ja kunstisündmuste kaudu toetatakse eetiliste ja esteetiliste väärtushinnangute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus õpetab teadvustama kunsti eneseväljenduse vahendina, hindama ideid ning austama autorsust.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Rühmatööd ja näituste korraldamine kujundavad koostöövalmidust, õpetavad väärtustama üksteise toetamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutatakse oma seisukohtade kaitsmist ning teiste arvamusel lugupidamist.

Enesemääratluspädevus

Loovülesannetes saadav tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuriliste teemade käsitlemine aitab kujundada isiklikku ja kultuurilist identiteeti. Õpitakse väljendama oma identiteeti loomingus.

Õpipädevus

Õpilastel on võimalus ise jõukohaseid ülesandeid luua, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad lapsel suurendada oma rolli õppetegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus

Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist. Tutvutakse kunsti kui mitteverbaalse keelega, õpitakse tõlkima sõnumeid erinevate väljendusviiside vahel.

Matemaatika, loodusteaduste ja –tehnoloogiaalane pädevus

Pädevuse arengut toetavad ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, põhjendada valikuid, analüüsida tulemusi, võrrelda ja liigitada tunnuseid. Samuti analüüsida kunstikategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrrelda ja liigitada erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutada sümboleid.

Ettevõtlikkuspädevus

Pädevuse kujunemist toetab õpitava sidumine igapäevaelu nähtustega, uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Praktiline loovtegevus võimaldab katsetada idee teostamisel erinevaid võimalusi, rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse oma tegevust planeerima ning võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest.

Läbivate teemade sidumine kunstiõpetusega I kooliastmes

Läbiv teema „*Väärtused ja kõlblus*“ seostub avatud ja lugupidava suhtumise kujundamisega kultuuritraditsioonidesse, uute ideede väärtustamisega, isiklike emotsioonide ja kogemuste väljendamise väärtustamisega.

Läbiv teema „*Kultuuriline identiteet*“ seostub kohaliku ja maailma kultuuripärandiga tutvumisega, kultuurisündmustel osalemise ja nende korraldamisega.

Läbiv teema „*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine*“ seostub oma võimete ja huvide tundmaõppimisega ja teadvustamisega, kunstiga seotud elukutsete ja kunsti igapäevaeluliste väljunditega tutvumisega.

Läbiv teema „*Tehnoloogia ja innovatsioon*“ seostub praktiliste loovtegevustega, mille käigus kasutatakse erinevaid vahendeid ja oskusi ning katsetatakse uusi võimalusi.

Läbiv teema „*Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus*“ seostub oma ideede arendamise ja elluviimise väärtustamisega õppes.

Läbiv teema „*Tervis ja ohutus*“ seostub kunsti rahustava ja tervendava mõju teadvustamisega, aga ka materjalide ja töövahendite ohutu kasutamise õppimisega.

Läbiv teema „*Keskkond ja jätkusuutlik areng*“ seostub kunsti ja looduskeskkonna ning tehiskeskkonna seoste uurimisega, aga ka materjalide valiku ning säästliku kasutamise põhimõtete omandamisega.

Erinevused riiklikust õppekavast

Riiklikus õppekavas on maalimine integreeritud kunstiõpetuse õppekavasse, aga Väikses Werrone Koolis toimub see eraldi õppeainena 1.–6. klassini. Riiklikus õppekavas toimub joonistamine praktilise tunnina kuni 1.–9. klassini. Väikses Werrone koolis toimub joonistamise õppimine lõimituna teistesse ainetesse 1.–6.klassini.

18.2.1 Kunstiõpetus I kooliastmes

Juhtmotiivid

Tunni alguses on väga tähtis häälestus, meeleolu viimine kunsti lainele. Akvarellidega maalimisele eelneb rahulik ja põhjalik töökoha ettevalmistus, paberi niisutamine ja silumine, õpetaja värviloo kuulamine, mis omakorda äratav sisemise kujutluspildi. Värvilood pole subjektiivsed – suvalised, vaid tuletatud värvide enda loomusest. Kui lapsed pole värvidega ümberkäimisel veel kogenenud, maalib õpetaja pildi kõigepealt ette. Hiljem võib lähtuda ka tekkinud kujutluspildist. Värvimeeleolu maalimine.

Vahakriitidega maalimine toimub õpetaja jutustatud muinasjuttude põhjal. Motiivi võib laps valida vabalt, õpetaja juhendab kriitidega maalimise tehnika osas – värvipinnast, mitte joonest lähtuv maalimine. Kujutava kunsti valdavalt individuaalsele iseloomule lisaks võib alustada sotsiaalse maalimisega. Koostöömaalid valmivad sõltuvalt klassi suurusest grupiti või kogu klassiga.

Rahulik töömeeleolu juhatamine eelneb ka voolimisele. Töö voolimisvahaga eeldab vaha eelnevat pihkude vahel soojendamist. Savi muutub plastilisemaks, kui materjal enne töö alustamist väikeste tükkidena läbi näppida. Meetodiks on õpetaja poolt ette tegemine, ühine töötamine, vahevaatlused, lühikesed verbaalsed juhendid, tunnetust arendav silmad kinni voolimise faas (kera voolimisel). Maalimisele järgneb hiljem vaatlus, savitöö võimaldab lisaks vormitunnetuslikku meelte kogemust – voolitud kerad või kera edasiarendused antakse käest kätte. Võimalik on kogeda ja arendada erinevaid puutemeele aistinguid.

I klass

Õppesisu

Esimese õppeaasta eripäraks on kunstiõpetuse väga suur ülekandumine põhiaainete õpetusse. Õpetus toetub erinevates õppeainetes kujutluspildile, mis tihti ka vihikusse maalitakse. 1. klassi puhul on tähtis eraldi välja tuua ka kõiki aineid läbiv vaatlemisioskuse arendamine, materjalide tundma õppimine ning säästliku kasutamise harjumuse kujundamine.

1.klassi maaliharjutustega algab meeltekooolitus, mille kaudu lapse hing toitu saab. Kuna värvitajumises toimib samaaegselt mittemeeleline, viib see väljapoole iseenda piire ja objektiivselt

kõlbeliste kvaliteetide maailma. Esimese kooliaasta siht on tundma õppida ja iseloomustada värvide poolt vallandatud "hingelisi liikumisi". Esimest tehakse maalimisel, teist igale maalimispäevale järgneval piltide üle kõnelemisel. "Neist värviaistingutest omandab laps paindlikud kujutlused, paindlikud tunded ja tahteaktsioonid. Kogu hingelisuus muutub paindlikumaks "

- ❖ Vahakriitidega maalimise värvipindadest lähtuv tehnika.
- ❖ Vahakriitidega maalitud muinasjutupildid.
- ❖ Akvarellidega maalimise märgtehnika koos ettevalmistustega.
- ❖ Akvarellidega maalitud värvimeeleolud – algselt ühe, siis kahe ja kolme põhivärviga.
- ❖ Voolimise ettevalmistus.
- ❖ Figuuride voolimine voolimisvahast.
- ❖ Tööde vaatlus.

Õppetegevused

- ❖ muinasjuttude visuaalne jutustamine;
- ❖ lähikümbruse looduskeskkonna ja arhitektuuriga tutvumine;
- ❖ vahakriitidega maalimise tehnika õppimine;
- ❖ akvarellidega maalimise tehnika õppimine;
- ❖ voolimisvaha omadustega tutvumine ja voolimistehnika õppimine;
- ❖ muuseumide ja kunstinäituste külastamine;
- ❖ tööde vaatlemine, oma töö esitlemine;
- ❖ töötamine koos teistega – materjalide ja töövahendite otstarbekas kasutamine, teistega arvestamine.

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegevusest;
- ❖ katsetab julgelt oma mõtete, ideede ja tunnete erinevaid visuaalseid väljendusi;
- ❖ tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;

- ❖ kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- ❖ paneb tähele värvide koosmõju;
- ❖ kasutab akvarellimaali, vahakriidimaali ja vahavoolimise töövõtteid;
- ❖ käib kunstimuseumides ja näitustel;
- ❖ väärtustab säästlikke kasutamise põhimõtteid

II klass

Õppesisu

Teisel õppeaastal on eraldi rõhutamist väärt kõiki aineid läbiv kirjeldamisoskuse arendamine, materjalide tundma õppimine ning säästliku kasutamise harjumuse kujundamine. Oluline erinevus eelmise aastaga võrreldes on iseloomulike vormide voolimine loomadest. Teise klassi teema kohaselt võib maalimises harjutada kõike, mis on seotud täiendamise, sümmeetria või duaalsusega. Sihiks on sellesuunaline hingeline aktiveerumine. Õpetaja jaoks on tähtis, et värvilood ei oleks subjektiivsed-suvalised, vaid tuletatud värvidest endist. Ainult nii saab ta last juhendada, et värvikõlad puudutaksid tema siseelu. Seeläbi tähtsustatakse olulise eristamist ja rõhutamist ning lõimitakse tihedalt eesti keel, loodusõpetus ja kunstiõpetus.

- ❖ Muinasjutu- ja legendi piltide maalimine vahakriitidega.
- ❖ Värvide iseloomu tundmaõppimine.
- ❖ Sekundaarvärvide saamine põhivärvide baasil (nt roheline).
- ❖ Figuuride voolimine voolimisvahast.
- ❖ Vormiharjutused saviga. Kera, selle edasiarendused.
- ❖ Tööde vaatlus.

Õppetegevused

- ❖ muinasjuttude ja legendide visuaalne jutustamine;
- ❖ lähiümbruse looduskeskkonna ja arhitektuuriga tutvumine;
- ❖ vahakriitidega maalimise tehnika õppimine;

- ❖ akvarellidega maalimise tehnika õppimine;
- ❖ voolimisvaha omadustega tutvumine ja voolimistehnika õppimine;
- ❖ muuseumide ja kunstinäituste külastamine;
- ❖ vestlused visuaalse kultuuri teemadel, vestlused kunstnikega;
- ❖ kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine;
- ❖ tööde vaatlemine, oma töö esitlemine;
- ❖ töötamine koos teistega – materjalide ja töövahendite otstarbekas kasutamine, teistega arvestamine.

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegevusest;
- ❖ katsetab julgelt oma mõtete, ideede ja tunnete erinevaid visuaalseid väljendusi;
- ❖ tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- ❖ kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- ❖ leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
- ❖ paneb tähele värvide koosmõju;
- ❖ kasutab akvarellimaali, vahakriidimaali ja vahavoolimise töövõtteid;
- ❖ käib kunstimuuseumides ja näitustel;
- ❖ arutleb kunsti üle;
- ❖ kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid;
- ❖ väärtustab säästlikke kasutamise põhimõtteid.

III klass

Õppesisu

Erilise tähtsuse omandab kunsti koosloomine ja seeläbi koostöö tegemine. Samuti eristab kolmandat kooliaastat eelnevatest kunstiteoste ja igapäevaelu seostamine. Siinkohal on oluline koduloo, kunsti, käsitöö, muusika ja emakeele õppe ühistöö, mille käigus tutvutakse eelnevate põlvkondade tarbekunsti ja kunsti-ning käsitööoskuste ja -vahenditega. Üritatakse käsitleda mitte ainult pildi loomist värvide abil, vaid ka värvide tekkeprotsessi ennast

- ❖ Vahakriitidega maalimine: muinasjutupildid, koduloo temaatika, seitse loomispäeva.
- ❖ Kuuevärviring. Külmad ja soojad toonid. Vastandvärvid.
- ❖ Akvarellidega maalimine: värvimeeleolud, seitse loomispäeva.
- ❖ Koostöömaalid.
- ❖ Voolimine saviga. Vormiharjutused.
- ❖ Tööde vaatlus.

Õppetegevused

- ❖ muinasjuttude ja legendide, koduloo, loodusõpetuse jt ainete teemade visuaalne jutustamine;
- ❖ lähiümbruse looduskeskkonna ja arhitektuuriga tutvumine. Ehitustehnikatega tutvumine;
- ❖ vahakriitidega maalimise tehnika õppimine;
- ❖ akvarellidega maalimise tehnika õppimine;
- ❖ kattevärvidega maalimise tehnika õppimine;
- ❖ kollaazhitehnika õppimine;
- ❖ voolimisvaha omadustega tutvumine ja voolimistehnika õppimine;
- ❖ savi omadustega tutvumine ja voolimistehnika õppimine;
- ❖ raamatu koostamine ja illustreerimine;
- ❖ muuseumide ja kunstinäituste külastamine;
- ❖ vestlused visuaalse kultuuri teemadel, näidete arutlemine, vestlused kunstnikega. Kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine;
- ❖ tööde vaatlemine, oma töö esitlemine ja selgitamine;

- ❖ töötamine koos teistega – materjalide ja töövahendite otstarbekas kasutamine, teistega arvestamine

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja

- ❖ tunneb rõõmu kunstilisest tegevusest;
- ❖ tunneb põhivärve; oskab põhivärvide abil segada vajaminevaid toone;
- ❖ tajub ja oskab kasutada värvide hele - tumedust;
- ❖ teab 3 põhitoonining sooje ja külmi toone
- ❖ maalib konkreetset teemat;
- ❖ vahakriitidega maalides oskab maalida nii suuri pindu kui joonistada loomi, inimesi, loodust, elu-olu;
- ❖ oskab kasutada pildiruumi;
- ❖ tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;
- ❖ käib kunstimuuseumides ja näitustel;
- ❖ arutleb kunsti üle, kasutades õpitud mõisteid;
- ❖ seostab vormi otstarbega;
- ❖ oskab voolida savist keravormi ning selle arendusi õpetaja suunamisel;
- ❖ tunneb õpitud kunstitehnikaid.

Lõimimine teiste ainetega

Kunstiülesannete teemad on tihedalt seotud erinevates õppeainetes (peamiselt põhitunnis) käsitletavaga. Samas toimub pidevalt ka igas õppeaines ainevihiku kaunistamine ja illustreerimine õpitava sisu toetavate joonistega. Illustreerimistöö on eriti tähtsustatud kolmandal õppeaastal, kui koostatakse oma raamatuid. Põhitundide teemad kanduvad kunstiõpetusse ka erinevatel õppekäikudel, kus tutvutakse lähiümbruse looduse ja ehituskunstiga. Erineva sisuga õppekäigud on ka olulised ohutu käitumise õppimiseks nii loodus-kui linna keskkonnas.

Erinevaid kunstiülesandeid lõimitakse ka muusikaõpetusega, nii musitseerimisharjutuste kui inspireeriva ja loomingut toetava muusika kuulamisega.

Samuti lõimivad kunstiõpetuse ülesanded kehalise kasvatuse või tantsuõpetuse tundidega, kui sama temaatikat või meeleolusid väljendatakse väga erinevatel viisidel, seostades liikumise, muusika ja visuaalsed väljendusvormid.

18.2.2 Kunstiõpetus II kooliastmes

Õppe-eesmärgid II kooliastmele:

- ❖ oma kunstivõimete ja –huvide tunnetamine;
- ❖ oskus visuaalsete vahenditega väljendada oma mõtteid, ideid ja teadmisi;
- ❖ oskus kavandada oma tööd;
- ❖ esmased oskused luua kompositsiooni;
- ❖ erinevate kunstitehnikate kasutamine;
- ❖ kunstiteoste analüüsimine;
- ❖ kultuurikeskkonna analüüsimine;
- ❖ kultuuri väärtustamine;
- ❖ eetiline ja ohutu käitumine kultuurikeskkonnas.

IV klass

Juhtmotiivid

Värviharjutused akvarellidega saavad konkreetsema vormi. Loomaõpetuse ja Põhja-mütoloogia aineperioodide temaatikat lähtepunktiks võttes harjutatakse värvide tihenemist vormideks – loomavormideks, mütoloogilisteks kujudeks. Vastavalt teemale tuleb leida värv ja värvist vorm. Samu teemasid saab kasutada ka vahakriitidega maalides. Vahakriitidega harjutatakse värvide segamist erinevate kihtide üksteise peale kandmisega, heledaid –tumedaid toone.

Jätkatakse sotsiaalse maalimise harjutusi.

Kerast lähtuvalt tegeletakse loomade voolimisega.

Õppesisu

- ❖ maalimine akvarellide ja vahakriitidega;
- ❖ kihttehnika vahakriitidega maalimisel;
- ❖ värvidünaamika, heledus –tumedus;
- ❖ savist loomafiguurid: magav kass, lamav lehm, karu jms ;
- ❖ põimingud, põimuvate ornamentide motiivid: sõle-, prossi-, käevõrugravüürid; relva-, kiivri-, laevanakaunistused; keltide, karolingide, langobardide põimingud.
- ❖ Loodust säästva tarbimise põhimõtted

Õppetegevus

- ❖ rühma ja individuaalsed tööd, koostöö ühise tulemuse nimel
- ❖ visandamine ja kavandamine. Kujutamine ja kujundamine.
- ❖ maalimine akvarellidega (heledus ja tumedus)
- ❖ maalimine vahakriitidega (kihttehnika, heledus –tumedus)
- ❖ värvide kaudu loomavormide tekitamine
- ❖ maalimise seoses loodusõpetusega
- ❖ värvidünaamika tundmaõppimine ja kasutamine
- ❖ maalimine jutustamisaine teemade põhjal (põhja mütoloogia-algsel kujul, näiteks
- ❖ Niflheim, Muspelheim, Midgard, Asgard ja maailmapuu (saar), Heli riik, Ragnarök vm)
- ❖ Käte vahel lihtsate kehade nagu kera, püramiid ja kuup, voolimine.
- ❖ Kerast lähtudes savist voolimine seoses loomaõpetusega (loomaplastika –“magav kass”, “puhkav hirv”, “lamav lehm”, karu jms.)
- ❖ Lugude jutustamise põhjal joonistamine.

Õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab maalida õpetaja jutustusega loodud kujutluspildi põhjal;
- ❖ oskab kasutada õpitud tehnikaid ja kujutamisi viise loominguliseks eneseväljenduseks;

- ❖ oskab ilmutada oma isikupära kunstiliste vahendite kaudu;
- ❖ oskab kujutada lihtsamaid loomi.

V klass

Juhtmotiivid

Maalimisõpetuses võib kasutada põhitunni (ajaloo, emakeele, loodusõpetuse) teemasid. Tegemist pole mitte lihtsa esteetilise illustreerimisega, vaid kujundamisega, põhitunnis räägitu süvendamisega kvalitatiiv-olemuslikust küljest. Jätkatakse kvalitatiivseid otsinguid värvidemaailmas, sellesuunalisi vaatlusi, töötatakse teadlikumalt peenemate nüanssidega.

Vormijoonistuse põimitud motiive saab kunstiõpetuses veelkord süvendatult käsitleda.

Taimeõpetusest lähtuvalt võib voolida savist taimevorme, püüdes tunnetada kasvujõude, mis ainet kujundavad.

Õppekäikudel vaadeldakse arhitektuuri, lõimides kunstiõpetuse matemaatikaga, kus vabakäejoonistustes geomeetriliste põhivormidega tutvutakse ning hiljem neid kombineerides ornamente kujundatakse. Juba traditsiooniliselt kuulub kujundamine ja illustreerimine iga ainevihiku koostamise juurde.

Õppesisu

- ❖ Taime arengu etappide maalimine.
- ❖ maalitud Eesti kaart;
- ❖ ühe värvi erinevad toonid;
- ❖ tertsiaarvärvid;
- ❖ pliiatsijoonistus, vahakriidi- ja akvarellimaal;
- ❖ põimingud

Õppetegevused

- ❖ põhitunni teemade maalimine akvarellide ja vahakriitidega;
- ❖ taime arengu etappide maalimine;

- ❖ Eesti kaardi maalimine;
- ❖ ühe värvi erinevad toonide ja tertsiaarvärvide maalimine;
- ❖ joonistamine pliiatsitega;
- ❖ põimuvate ornamentide motiivide kujutamine erinevates tehnikates (sõle-prossi-, käevõrugravüürid; relva-, kiivri-, laevaninakaunistused; keltide, karolingide, langobardide põimingud)

Õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab maalida õpetaja jutustusega loodud kujutluspildi põhjal;
- ❖ tunneb õppekavas kasutatavaid visuaalse kunsti mõisteid;
- ❖ oskab kasutada õpitud tehnikaid ja kujutamisi viise loominguliseks eneseväljenduseks;
- ❖ oskab ilmutada oma isikupära kunstiliste vahendite kaudu;
- ❖ on harjutanud objektiivset pilku kunstitööde vaatlusel.

VI klass

Juhtmotiivid

12. eluaasta iseloomulikud hingelised arengusammud sunnivad ka maalimisõpetust nendega sihipäraselt arvestama. Selle ees kunstiõpetuse õppeplaan kõlab nii: "Projektsioon ja varjuõpetus". Õpilane peab omandama selge ettekujutuse sellest, kuidas tekib vari ja tegema vastavaid vaatlusi. Hele- tumeduse ja varjuõpetuse käsitlemiseks on palju võimalusi:

- ❖ Ühe võimalusena jäävad värvid kõrvale ning töötatakse sõe või kriidiga – maalimine muutub joonistamiseks. Teine võimalik harjutustee jätab ruumi ka maalimisele ja käsitleb vastavaid teemasid maalimise seisukohast.
- ❖ Teine harjutustee jätab ruumi ka maalimisele ja käsitleb nimetatud teemasid maalimise seisukohast. Seoses esimese füüsikaperioodi optiliste vaatlustega käsitletakse valguse -varju, komplementaarvärvide, värviringi teemat. Valguse ja varju, hele-tumeduse vaatlused. Käsitletakse projektsiooniõpetust.

Joonistamise õppimine toetub maalimisel omandatud käevabadusele, lisandub täpsus, mida harjutatakse aga ka matemaatikas geomeetrias ja liikumistundides.

Geograafiaõpetust saab täiendada erinevate mäestikuvormide plastilise vormimisega (graniit-, lubjakivimäestikud, mineraalsed kandilised ruumivormid). Tarbevormide voolimine seob aga kunsti- ja käsitööõpetuse.

Juba traditsiooniliselt kuulub kujundamine ja illustreerimine iga ainevihiku koostamise juurde.

Õppesisu

- ❖ Valgus–poolvari –vari
- ❖ Ruumiline keha valguses ja varjus. Vaikelu varjudega
- ❖ Pliiatsi-, kriidi-või sõejoonistus. Hall ja must segatud värvidest
- ❖ Komplementaarvärvid
- ❖ Värviring
- ❖ põhitoonid, soojad ja külmad toonid ja teise astme värvid
- ❖ Proportsioonide ja värvide optiline tasakaal
- ❖ Inimese kujutamise proportsiooni reegleid
- ❖ Voolitud lihtsamad tarbevormid ja mäestikuvormid

Õppetegevused

- ❖ Maalimine: põhitunni teemad, aastaajad, loodus.
- ❖ Valguse ja varju kujutamine pliiats-, kriidi-ja sõejoonistusena.
- ❖ Põhi-vahe-ja komplementaarvärvide maalimine akvarellide ja vahakriitidega.
- ❖ Lihtsamate tarbevormide voolimine,
- ❖ Mäestikuvormide plastiline vormimine paaris-või grupitööna.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab maalida õpetaja jutustusega loodud kujutluspildi põhjal;
- ❖ tunneb õppekavas kasutatavaid visuaalse kunsti mõisteid ja oskab neid vähemalt kõnes kasutada;
- ❖ oskab teostada töid õppekavas nimetatud tehnikates;
- ❖ oskab kasutada õpitud tehnikaid ja kujutamisi viise loominguliseks eneseväljenduseks;
- ❖ oskab ilmutada oma isikupära kunstiliste vahendite kaudu;
- ❖ on harjutanud objektiivset pilku kunstitööde vaatlusel;
- ❖ oskab kasutada valgust ja varju;
- ❖ oskab maalida ja joonistada lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid;
- ❖ teab lihtsamaid inimese kujutamise proportsiooni reegleid
- ❖ teab proportsioonide ja värvide optilist tasakaalu
- ❖ teab põhitoone, sooje ja külmi toone ja teise astme värve

18.2.3 Kunstiõpetus III kooliastmes

Juhtmotiivid

7. klassi perspektiiviõpetus seostub füüsika ja inimeseõpetusega – silm kui meeleeelund. Perspektiivi ja tuumpunkti otsingutega tegeleb õpilane ülekantud tähenduses ka noorukiea lävel, otsides omaenda keskpunkti. Jätkatakse valguse- ja varjuharjutusi, perspektiivist lähtuvalt konstrueeritakse nüüd täpsemalt. Maalimist laiendatakse seoses põhitundide temaatikaga. Uue maalimisviisi, kihttehnika kasutuselevõtt

8. klassis nõuab õpilastelt püsivust ja võimaldab uusi sügavusi värvide diferentseerimisel. Võib kasutada vaheldumisi nii märg- kui kihttehnikat. Eelnevates klassides harjutatud täpne tehniline konstrueerimine ühendatakse joonistuskompositsioonides iluga. Õpitakse funktsionaalsuse esteetiliselt väärtustamist. Alustatakse suurte meistrite stuudiumitega. Bioloogiaga (inimeseõpetusega) seoses käsitletakse proportsiooniõpetust.

Alates 9. klassist toimub joonistamisõpetus põhitunnist eraldi tsüklitena ning seda annab erialaõpetaja. Lapselikud fantaasiajõud hakkavad kahanema. Kui enne oli ideedepagas, geniaalsus nagu „varnast“ võtta, siis nüüd nõuab see üha enam „võtit“, et taas neile aladele pääseda. Õpetaja ei

saa vahetult jätkata seda, mis oli õpilase jaoks võimalik algastmes. Lähtepunktiks saavad 8. klassis kogetud impulsid, mis tekkisid joonistamisel.

Kui lapselik fantaasia ja loovus hääbub, vabaneb koht uuele. Seda peaks kunstiopetus arvestama. Sel juhul tunneb nooruk "värsket hingust", mida ta hingeliselt otsib, ja nii võib õpetus omandada ajakohase, kaasaegse ja eelkõige eksistentsiaalse tähenduse. Joonistamisel peab õpilast juhendama täpselt, põhjalikult ja teravalt vaatlema. Seetõttu on hädavajalikud täpse tajumise harjutused. Kopeerimisel, loodusest joonistamisel, esemete joonistamisel on need aluseks joonistusmaterjalide ja -tehnikate asjalikule kasutamisele.

Jätkatakse voolimist saviga. Voolimisõpetus on seotud algastme töödega. Taas on oluline arendada käelist osavust, töötada asjalikult erinevate materjalidega, lisaks aga süveneda "mitte kindla sihiga" kunstilisse tegevusse. Loovprotsess kui selline saab elamuseks. Noorukile peab pakkuma võimalust kogeda nii kunstiliste vahendite omi seadusi kui ka vabadust väljendustahtes. Voolimisõpetusel on võimalus avardavalt ja diferentseerivalt mõjuda õpilase hingeelule. Samas soodustatakse loomisrõõmu. Voolimine arendab eelkõige vormi tunnetamist. Ühest tükist voolimisel lähtutakse kerast kui algvormist. Savivoolimise profülaktilis-teraapiline kasutusala on väga paindlik ja lähtub alati konkreetsetest oludest, õpilastest ning õpetajast. 1.–8. klassini on voolimisõpetus integreeritud maalimisse ja joonistamisse.

9. klassis õpetatakse voolimist 35-tunnise tsükliga. Õpilane tutvub platooniliste kehade korrastatud struktuuridega ja tajub looduse seaduspärasusi. Praktiline kunstidega tegelemine arendab tundemaailma, intuiitivset ja loovat mõtlemist. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab loovalt läheneda probleemidele, väärtustab erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele.

VII klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- ❖ oskab joonestada erinevaid geomeetrias tuntud ruumilisi kujundeid;
- ❖ oskab kasutada paralleelprojektsiooni ja kaldprojektsiooni;
- ❖ oskab kasutada joonistamisel erinevaid vahendeid ja tehnikaid (viirutustehnika, varju-tustehnika);
- ❖ oskab maalida füüsilisi maakaarte, looduspilte, loomi, ravimtaimi.

Õppesisu

- ❖ Projektsiooni-ja varjuõpetus;
- ❖ pliiatsi-, kriidi-ja sõejoonistus;
- ❖ graafilise faktuuri punkti ja joone abil;
- ❖ monokroomsed värviharjutused.
- ❖ perspektiiv ja tuumpunkt;
- ❖ akvarellmaal;
- ❖ tušijoonistuspintsliga;
- ❖ tsentraalperspektiiv;
- ❖ linnu-ja konnaperspektiiv;
- ❖ paralleelperspektiiv;
- ❖ kaldperspektiiv

Õppetegevused

- ❖ Monokroomsed värviharjutused
- ❖ kehade läbistamine: silindriline pulk läbi koonuse, koonus läbi kuubi jne;
- ❖ vaatlused ruumis ja väliskeskkonnas;
- ❖ maalimine akvarellidega;
- ❖ tušijoonistus pintsliga;
- ❖ erinevate perspektiivide kujutamine

Lõimimine teiste ainetega

Perspektiivjoonistamine aitab kaasa ruumilisele nägemisele ja toetab geomeetrias geomeetriliste kujundite paremat tajumist ja ülesannete lahendamist, anatoomias proportsioonide tundmist. Maalimine on seotud geograafias, bioloogias, loomaõpetuses, ajaloos õpetatava ainega ja kinnistab seal õpitut kaunite maalitöödega.

VIII klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- ❖ oskab märg- ja kihttehnikas maalida loodust, füüsilisi kaarte, taimi, loomi ja inimesi;
- ❖ maalib oma tunnetest lähtuvalt värvifantaasiaid;
- ❖ oskab kaldpindade perspektiivi;
- ❖ oskab savist voolida maske, skeetiluid.

Õppesisu

- ❖ Märg-ja kihttehnika maalid;
- ❖ joonistuskompositsioonid;
- ❖ must –valgete kompositsioonide muundamine värvifantaasiateks;
- ❖ tuntumad Euroopa ja Eesti kunstnikud;
- ❖ proportsiooniõpetus. Näo-ja tervikfiguuri proportsioon. Kuldlõige;
- ❖ teatrikunst;
- ❖ savist voolitud inimfiguurid

Õppetegevused

- ❖ Must –valgete kompositsioonide muundamine värvifantaasiateks;
- ❖ tuntumad Euroopa ja Eesti kunstnikud ja nende teostest koopiate valmistamine;
- ❖ näo-ja tervikfiguuri proportsiooni ja kuldlõike kujutamine;
- ❖ lavakujundus ja dekoratsioonide valmistamine;
- ❖ muuseumi või näituste külastamine;
- ❖ inimfiguuride voolimine temperamendist lähtuvalt, seoses draamaõpetusega;
- ❖ inimese skeleti luude voolimine, seoses inimeseõpetusega.

Lõimimine teiste ainetega

Maalimine toetab esteetilist maailmatunnetamist. Maalimine on tihedalt seotud põhitunni teemadega. Ajaloos tutvutakse vanade kultuuridega. Püütakse jäljendada suuri kunstnikke nende tööde järgi maalides ja joonistades. Geograafias harjutatakse erinevate kliima- ja loodusvööndite looduspiltide maalimist. Seoses draamaepohhiga valmistatakse oma näidendi tarvis lavadekoratsioonid, vajadusel maskid ja kostüümid. Perspektiiviõpetus toetab geomeetria epohhi.

IX klass

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ oskab kasutada erinevaid joonistamistehnikaid;
- ❖ teab erinevaid joonistusvahendeid;
- ❖ teab visuaalse kunsti põhimõtteid;
- ❖ teab kompositsioonireegleid;
- ❖ oskab ja julgeb end loominguliselt väljendada;
- ❖ tunneb projektsiooni- ja varjuõpetust, oskab kujutada perspektiivi;
- ❖ märkab valguse ja varju vahekordi;
- ❖ oskab lugu pidada kunsti tasakaalustavast jõust;
- ❖ on omandanud oskuse vaadelda üldist ja märgata detaile.
- ❖ Teab tähtsamaid Eesti ja maailma kunstnikke ning nende teoseid. Teadvustab kunsti rolli ühiskonnas.
- ❖ analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;
- ❖ mõistab, et kaasaegne kunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.

Õppesisu

- ❖ Skulptuur. Plastilise kunsti ajalooline areng.
- ❖ Ruumilised kehad
- ❖ Pildikunst. Maali ja graafika areng ajaloolises seoses, renessansi suurmeistrid.
- ❖ Suurmeistrite teosed –Leonardo da Vinci, Michelangelo, Dürer, Raffael jne.
- ❖ Eesti kunst ja kunstnikud.
- ❖ Joonistamise (süsi, sulejoonis ja pintslijoonis tušiga, grafiit) ja maalimise(akvarell) tehnikad.
- ❖ Valguse ja varjuõpetus, joonperspektiiv ja värviperspektiiv.
- ❖ Värv maalikompositsioonis, monokroomsed värviharjutused.
- ❖ Värvioõpetus:värvide vastastikused mõjud, tasakaal, kooskõlad.
- ❖ Tasased ja kõverpinnad
- ❖ Valgus ja vari
- ❖ Üksikute kehade vaba pildikompositsioonideks kombineerimine.
- ❖ Ajalootundides läbitava kultuuriloo meenutamine ja seostamine vestlustega ehituskunstist,stiilidest ja disaini ja kunsti arenguloost (valikuliselt).
- ❖ Disain ja meedia. Erinevad trükised, nende funktsioon ja disain.
- ❖ Disain linnaruumis. Looduslikud ja tehisruumid.
- ❖ Kaasaegne kunst, selle olulised suunad ja aktuaalsed teemad

Õppetegevused

- ❖ Ruumiliste kehade voolimine; terviku kujundamine. Täisplastika (loomad, inimesed)
- ❖ Koopiate joonistamine meistrite teostest –Leonardo da Vinci, Michelangelo, Dürer, Raffael jne.
- ❖ Söe-, sule-ja pintslijoonised tušiga, ning grafiidiga) ja akvaalid;
- ❖ Modelleerimine valguse ja varju abil. Joonperspektiiv ja värviperspektiiv.
- ❖ Värv maalikompositsioonis, monokroomsed värviharjutused.

- ❖ Värviopetus: värvide vastastikused mõjud, tasakaal, kooskõlad.
- ❖ Harjutused põhivormidega: kera, kuup, püramiid, silinder, koonus, ikosaeeder, pentagondodekaeeder jm.
- ❖ Tasaste ja kõverpindade joonistamine.
- ❖ Varjude kujutamine
- ❖ Trükimeedia analüüsimine
- ❖ Looduslike ja tehiskeskkondade objektide ja nende vaheliste seoste analüüsimine

Lõimimine teiste ainetega

Matemaatika – joonistamises kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Olulised on proportsioonide nägemine, mõõtmine, esemete taandamine geomeetrilisteks algvormideks, perspektiiviseaduste mõistmine ja rakendamine. Bioloogia, loodusteadused – loodust, loomi ja erinevaid materjale joonistades peab tundma looduseadusi. Bioloogia (inimeseõpetus) – inimese joonistamisel on oluline tunda anatoomiat. Ajalugu – tutvutakse kunstiteostega läbi ajaloo. Käsitöö – paljude toimingute juures on abiks käsitöötundidest saadud vilumus.

Savitöös voolitakse platoonilisi kehasid, mis on seotud eelnevalt geomeetrias joonestatud platooniliste kehade pinnalaotustega. Vorme korratakse nüüd ruumiliselt kujutatuna. Voolitakse ka loodusmotive, mis on seotud bioloogiaga ja taimevormide tundmisega. Proportsioonide vaatlemine ja kujutamine on seotud ka matemaatika ja joonistamisega.

Võimalikku metoodilist materjali kunstiopetuses

Õpetajale

Clausen, A.-U.; Riedel, M. Schöpferisches Gestalten mit Farben, Stuttgart 1988

Hebing, J. Welt, Farbe und Mensch Urachhaus 1981

Jurvelius, N. Taide kasvattaa, WSOY 1988 (I –XII kl, Goethe värviopetus jne)

Jünemann, M. Tafelzeichnen. Pädagogisch-künstlerische Gesichtspunkte 1994

Jünemann, M., Weitmann, F. Das künstlerische Unterrichts in der Waldorfschule 2008

Kangilaski, J. Üldine kunstiajalugu, Kunst 1998

Kunst ja kunstnikud. Renessanss, Karrup 1999 Linke, U. Joonistamine –nägemise kool, Avita 1998

Martin, M. Hell-Dunkel erleben und gestalten, Verlag am Goetheanum

Martin, M. Der künstlerisch-handwerkliche Unterricht in der Waldorfschule 1991

Vaga, V. Üldine kunstiajalugu, Koolibri 1999

18.3.1 Kunstiajalugu III kooliastmes

Juhtmotiivid

Kunstiajaloo ülesanne on äratada nii huvi kui arusaamist kunstist. Seda eesmärki toetab praktiline kunstiga tegelemine.

Kunstiajaloo õpetamise peamised aspektid on: meeletajumuste tundlikkuse suurendamine, esteetilise otsustusvõime kujundamine, kunsti-ja kultuuriajalooliste arengusammude tundmaõppimine.

9. klassi teemadeks on kujutavad kunstid, maalikunst, plastika ja arhitektuur. Suurte meistriteoste vaatlemisega püütakse noores inimeses äratada rõõmu ja vaimustust ilust. Esteetiliste otsustuste kujunemist koolitatakse suurte meistriteoste tundmaõppimise ja läbielamisega. Käsitletakse vormi-ja kompositsiooniküsimusi. Vaadeltakse erinevatele kultuuriepohhidele iseloomulikke aspekte

IX klass

Õppesisu

- ❖ Muinasaeg: esimesed leiud, asulad, elukeskkond.
- ❖ Megaliitsed ehitised, koopamaalid.
- ❖ Egiptus: maa erilise iseloomu (Niiluse org, kõrb), selle ärkamise ja suremise kirjeldamine läbi aastaaegade annab aluse egiptuse kultuuri mõistmiseks.
- ❖ Kunsti seos surnutekultusega.
- ❖ Inimese kujutamine.
- ❖ Arhitektoonika kui raamistik, millesse maalid ja plastika on kätketud.
- ❖ Kreeka: maastikuelamuste edasiandmine, jumalate austamise ja loodusläheduse seos.
- ❖ Plastika areng: arhailine, klassikaline, hellenistlik. Arhitektuur ei ole veel temaatiline, vaid taustaloov.
- ❖ Egeuse kunst, etruski kunst.
- ❖ Renessanss: kristliku kunsti alged (katakombid, Ravenna mosaiigid jms), ehituskunst (palazzod, kirikud), üleminek hiliskeskaegselt kunstilt renessansile. Uue maailmanägemise esindajad: Ghiberti, Brunelleschi, Masaccio, Donatello jt. Kõrgpunkti esindajad: Leonardo, Michelangelo, Raffael. Renessansskunsti näited Eestis.

- ❖ Inimteadvuse arengu ilmingud kunstis erinevatel kultuuriperioodidel.

Taotletavad õpitulemused

9. klassi õpilane

- ❖ oskab kunstiteoseid erinevatest aspektidest vaadelda ning kirjeldada;
- ❖ teab õpitu põhjal olulisemaid kunstimõisteid;
- ❖ oskab määratleda ja näidete põhjal ära tunda kunstiajaloos käsitletud perioode;
- ❖ oskab kirjeldada vastavale perioodile omaseid kunstiilminguid;
- ❖ tunneb peamisi renessansiaja kunstimeistreid;
- ❖ oskab leida seoseid inimteadvuse arengu ja kunstiajaloo erinevate ilmingute vahe

19 AINEVALDKOND „TÖÖ- JA TEHNOLOOGIAÕPETUS“

Töö- ja tehnoloogia valdkonna õppeained

- ❖ Tööõpetus
- ❖ Käsitöö
- ❖ Kodundus
- ❖ Aiandus
- ❖ Puidutöö ja tehnoloogia
- ❖ Ettevõtlus-informaatika

Töö- ja tehnoloogiapädevus põhikoolis

Töö- ja tehnoloogiavaldkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane tehnoloogiapädevus: suutlikkus tulla toime tehnoloogiamaailmas, mõista tehnoloogia arengusuundumusi ning seoseid teadussaavutustega; omandada tehnoloogiline kirjaoskus tehnoloogiavahendite eakohaseks, loovaks ja innovaatiliseks kasutamiseks, lõimides mõttetööd käelise tegevusega; analüüsida tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; järgida

intellektuaalomandi kaitse nõudeid; lahendada probleeme, lõimides mõttetööd käelise tegevusega, ja viia ideid ellu eesmärgipäraselt; tulla toime majapidamistöödega ja toituda tervislikult.

Töö- ja tehnoloogiavaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ tuleb toime tehnoloogilises maailmas ning kasutab tehnoloogiavõimalusi arukalt ja loovalt;
- ❖ näeb ja mõistab loodusteaduste ning tehnoloogia arengu seoseid ning väljendab oma arvamust tehnoloogia arengu ja töömaailma muutumise kohta;
- ❖ näeb käelises tegevuses ja mõttetöös võimalust igapäevaelu mitmekesistada ning praktilisi probleeme lahendada;
- ❖ valib ja analüüsib tehnilisi ja loovaid lahendusi ning nendega kaasnevaid mõjusid ja ohte;
- ❖ oskab lugeda ja koostada lihtsat joonist ning juhendit, on suuteline ülesannet esitlema ja oma arvamust põhjendada;
- ❖ arvestab esemete disainiprotsessis nende kujunduse seost funktsionaalsuse, esteetilisuse ja kultuuritraditsioonidega;
- ❖ valib oma ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemise viise ning peab tähtsaks töövahendite ohutut ja materjalide säästlikku kasutamist;
- ❖ oskab tööprotsessi käigus suhelda ja teiste õpilastega koostööd teha;
- ❖ rakendab menüüd kavandades ja analüüsides tervisliku toitumise põhitõdesid ning oskab valmistada lihtsamaid tervislikke toite;
- ❖ tuleb toime koduste majapidamistöödega;
- ❖ omab ülevaadet valdkonnaga seotud elukutsetest ja ametitest minevikus ja tänapäeval, teab tootmise ja töötlemise valdkonnaga seotud edasiõppimise võimalusi.
- ❖

Ainevaldkonna kirjeldus

Töö- ja tehnoloogiaõpetuse põhikooli ainekava koosneb neljast erinevast ainekavast: käsitööõpetusest 1.- 9. klassile; kodundusest 1.-9. klassile. II ja III kooliastmel lisanduvad aiandus ning puidutöö- ja tehnoloogiaõpetus ning III kooliastmel ettevõtlus-informaatika.

Töö- ja tehnoloogiaõpetuse üldiseks eesmärgiks on õpilaste loovuse ja käeliste oskuste võimalikult mitmekülgne arendamine, planeerimis- ja mõtlemisoskuse koolitamine ning tahtekasvatus. Käsitöö kaudu toimiv peenmotoorika arendamine mõjutab otseselt inimese aju erinevate poolkeradega seotud mõtlemisvõimet, nii loomingu- kui ratsionaalset. Tööõpetusega

seostuvad ühelt poolt käeliste oskuste kujundamine ja erinevate tövõtete valdamine, teiselt poolt inimese otsustusvõime, loogilise mõtlemise võime ja intelligentsuse areng. Loogilised operatsioonid on tegude sisemiseks muutumine ja koordineerimine. Erinevalt intellektist pole intelligentsus suunatud olemasolevale, vaid kujunevale, liikuvale, arenevale. Seda võimet koolitatakse käelise tegevusega ja tõise tegevusega üldiselt.

Kõiki töid teevad poisid ja tüdrukud võrdväärselt. Tööde teostamisel on kõige olulisem protsess - kogemine, et millegi valmistamine nõuab aega, tähelepanu, keskendumist ning erinevate raskuste ületamist. Tööde valikul peetakse silmas, et need arendaksid edasi laste eeldusi ja võimeid, oleksid praktiliselt kasutatavad ja ärataksid teiste inimeste töö mõistmise ja hindamise. Töö käigus õpitakse ilu nägema ja ise looma.

Vastavalt õpilaste arengule puutuvad nad tööõpetuse käigus kokku erinevate kvaliteetidega materjalidega. Eesmärgiks on jõukohane liikumine pehmematelt materjalidelt kõvemateni, õppides neid erinevate tövõtete abil töötleva.

I kooliastmel toimub töö niisuguste pehmete materjalidega nagu: vill, villane lõng, naturaalsed kangad. II ja III kooliastmel töötatakse lisaks erinevate puiduliikidega. I kooliastmel on olulisel kohal tundekasvatus, II ja III kooliastmel lisaks tahtekasvatus. Sellises protsessis on õpilane materiaalse kultuuri kaaslooja. Käsitöö pehmed materjalid seostavad käelise tegevuse tundekasvatusega, puidutöö kõva materjal otseselt tahtekasvatusega.

Aiatöö pakub otsest kokkupuudet maa ja looduseadustega, kodundusetunnid õpetavad aiasaadusi inimesele kasulikult käsitlema, samuti võimekust iseseisvalt endaga hakkama saamist. Aiandussaadusi saab kasutada ka kooli köök.

Õppetöö toimub integreeritult teiste ainetega ja pakub paljudel juhtudel võimaluse õpitut praktilises elus kasutada. Sageli valmistatakse tööõpetuse tundides teistes ainetes vajaminevaid õppevahendeid – flöödikoti, kriidikoti, kriidihoidja, võimlemissaua, vihikutekasti, nooled, vibu jne. Õpilasele endale jäävate tööde kõrval viiakse läbi projekte, mille käigus oma töö loovutatakse kas koolile või näiteks heategevuslikuks müügiks.

Kogu tehnoloogia valdkonda läbib tahte- ja tundekasvatus. Läbi sotsiaalsete võimete areneb igaühe tahe. Õpetaja töö kunst on panna õpilasi märkama ja abistama kaasõpilasi ning aidata õpilastel raskusi ületada. Õpetaja ei ole kõrvalseisja, vaid ta on protsessis sees, toetab moraalselt ja praktiliselt.

Üldpädevuste kujundamine

Töö- ja tehnoloogia õppeained toovad üldpädevuste kujundamisse ühiste arutelude ja teoreetiliste teadmiste omandamise kõrval igapäevaeluga sarnanevaid olukordi, ühistööd ning erinevaid projekte.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Loovust arendavad tegevused ja projektid õpetavad arvestama arvamuste ja ideede paljust. Ühised arutelud ning töö ja selle tulemuse analüüsimine aitavad õpilasel kujundada ja põhjendada oma arvamusi, tunda töörõõmu ning vastutust alustatu lõpule viia.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Erinevad ühistöö vormid suunavad õpilasi koostööd tegema, arendades tolerantsust ja valmidust aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel. Õpilasi juhatakse analüüsima oma käitumist ning selle mõju kaaslastele ja ülesannete lahendamisele.

Õpipädevus

Õpitakse nägema ja analüüsima tehnoloogia seost erinevate teadmistega ning kogetakse teisteski õppeainetes õpitu vajalikkust praktikas. Töö iseseisev korraldamine alates teabe kogumisest, materjalide ja töötlemisviisi valikust ning lõpetades töö tegemise ja tulemuse analüüsiga arendab suutlikkust probleeme märgata ning lahendada, võimeid hinnata ja arendada ning oma õppimist juhtida.

Suhtluspädevus

Ühised ülesanded ja projektid võimaldavad õppida teisi arvestama, vajaduse korral teisi aidata ning kogeda koos töötamise eeliseid. Õpilasi suunatakse analüüsima oma käitumist ning selle mõju kaaslastele ja tööle.

Ettevõtlikkuspädevus

Tehnoloogia valdkonna ainetes on olulisel kohal avatus loominguliste ideede ja originaalsetele vaatenurkadele. Esemid valmistades läbitakse toote arendamise tsükkel idee leidmisest kuni valmis esemeni. Aineprojektid võimaldavad õpilastel katsetada oma ideede elluviimist mitmesuguste ettevõtlusmodelite kaudu. Mudelitena võib mõista üksikisiku (õpilase) toodete disaini, valmistamist ja müüki, meeskonnatööna näiteks ajutise kohviku rajamist koolis, mingi toote kavandamist ning selle valmistamise organiseerimist klassis.

Digipädevus

Tehnoloogiaaineid õppides kasutatakse digivahendeid alates II ja III kooliastmest infot otsides, tööd kavandades ja alternatiivseid lahendusi leides idee loomisest toote esitluseni üksinda või ühiselt. Ollakse teadlik autoriõiguste järgimise kohustusest digikeskkonnas. Õpitakse kasutama valdkonna tarkvaralahendusi ning nendega seotud seadmeid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite kasutamisega kaasneva võivatest terviseriskidest ja internetis loomingu jagamise turvalisusest.

Läbivad teemad

Tehnoloogia ainevaldkond seostub kõigi läbivate teemadega.

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“

Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma töövõimeid.

„Keskkond ja jätkusuutlik areng“

Tähtis on toodet valmistades kasutada säästlikult nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Tähelepanu pööratakse keskkonnasäästlike tarbimisharjumuste kujundamisele ja kujunemisele. Jäätmete sorteerimine ning energia ja ressursside kokkuhoid tundides aitavad kinnistada ökoloogiateadmisi.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“

Oma ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult elluviidud projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovida.

„Kultuuriline identiteet“

Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega või-maldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Õpitakse märkama ja kasutama rahvuslikke elemente esemete disainimisel.

„Teabekeskond“

Oma tööd kavandades ja ainealaste projektide tarvis infot kogudes õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud info usaldusväärsust.

Internetikasutamine võimaldab kursis olla tehnoloogia uuendustega ning tutvuda disainerite ja käsitöötajate loominguga terves maailmas.

„Tehnoloogia ja innovatsioon“

Arutletakse intellektuaalomandi kaitse ning arvuti kasutamise võimaluste üle oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskkonnas esitlema.

„Tervis ja ohutus“

Erinevate tööliikide puhul on vaja tutvuda tööohutusega ning arvestada ohutusnõudeid. Tutvumine erinevate looduslike ja sünteetiliste materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid. Tervisliku toitumise põhitõdede omandamine ning tervislike toitade praktiline valmistamine loovad aluse terviseteadlikule käitumisele.

„Väärtused ja kõlblus“

Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteise arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel. Kodunduse etiketiteemade kaudu kujundatakse praktilisi käitumisosi erinevates situatsioonides, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjusi ja võimalikke tagajärgi.

19.1 KÄSITÖÖÕPETUS

Väikse Werrone Kooli tööõpetuse ainekava koosneb neljast erinevast ainekavast:

- ❖ 1.– 9. Klassini käsitöö,
- ❖ 3.– 6. klassis lisanduvad kodundus, puutöö ja aiandus.

Tööõpetus ja/või käsitöötunnid toimuvad Väikses Werrone Koolis valdavalt iganädalaste ainetundidena, mida vajadusel viib läbi vastava ettevalmistusega ainespetsialist. Vähemalt esimesel kooliastmel on individuaalse abistajana vajalik klassiõpetaja osalemine tundides. Käsitöötunnid annavad klassiõpetajale väärtuslikku informatsiooni õpilaste peenmotoorika, keskendumisvõime ja tahteomaduste eripära kohta.

Esimese kooliastme ülesandeks on minna üle mängult tööle, kujundada iseseisva töö harjumust. Õpetus sisaldab mängulisi elemente. Tööd ja tunni struktureerimist saadavad laul ja tööga seostuvad salmid. Kõik peenmotoorika harjutused viivad I klassis ainetuumani – *kudumiseni*. Nii kudumine kui järgnevates klassides väljatoodud ainetuumad lähtuvad õpilaste arenevatest füüsilistest eeldustest ja eakohase mõtlemisvõime toetamisest erinevate praktiliste tegevuste läbi.

Käsitööesemete valmistamine koos samaaegse tehnika harjutamisega on aja- ja töömahukas. Kõige olulisem on tööprotsessi ja sellest sündiva väärtuse loomise kogemine. Lisaks pikaajasetele töödele võimaldab käsitöö kogeda loomisrõõmu väiksemate meisterdamisülesannetega.

Meisterdatakse seoses aastaringi pühade ja muude tähtpäevadega. Käsitöö jätkab 3. klassi koduloos alanud rahvakunsti tutvustamist.

Käsitööd teevad poiss- ja tütarlapsed koos. Väga spetsiifilisi eeldusi ja oskusi nõudvates tööliikides (pilutikand, äärepits) võib moodustada eraldi töögruppe, lähtuvalt õpilaste huvist.

Õppe-eesmärgid

- ❖ Töö- ja käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:
- ❖ omandab vajalikud oskused eluks, tööks ja harrastusteks;
- ❖ õpib kavandama ja teostama oma ideid, endale ülesandeid võtma ning neid loovalt lahendama, töid lõpule viima;

- ❖ õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama erinevaid materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- ❖ omandab erialase terminoloogia ja elementaarse tehnilise kirjaoskuse;
- ❖ õpib töötama nii suulise juhendamise ja matkimise kui teksti ja tööjooniste toel;
- ❖ omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõudeid;
- ❖ arendab loovust ja esteetilist maitset, õpib väärtustama loomingulise eneseteostuse võimalusi, mida pakub käeline tegevus;
- ❖ õpib väärtustama ja hoidma rahvuskultuuri;
- ❖ õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuse omadusi: tahet, vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt; õpib hindama tööd, töö tegijat ning iseennast.

19.1.1 Käsitööõpetus I kooliastmes

1.-3. klassi õppetegevus ja –sisu

Juhtmotiivid

Esimesel kooliastmel õpib laps eelkõige matkimise läbi. Õpetaja suulistest juhistest on olulisemad ettenäitamine ja individuaalne jõukohane abistamine. Ülesandeks on üleminek mänguliselt praktilis-tõisele. Tunni struktuuri aitavad kujundada laulud ja salmid. Praktiliste käsitöövõtete kõrval omandavad õpilased tööks vajalikud harjumused: teisi arvestav käitumine, tähelepanu suunamine, keskendumine, töövahendite ja töökoha eest hoolitsemine. Kodulooga lõimivaid projektitöid teostatakse, kas talumajapidamises või muuseumide temaatilistel päevadel.

I klass

Õppesisu

❖ Kudumine

Kudumise eelharjutused: kassikangas, näpunöör. Lõnga kerimine. Varrastel kudumise eelharjutus: sõrmedel kudumine. Silmuste loomine kahe lõngaga. Parempidised silmused. Ääresilmuste kudumine. Ripskude. Kudumi lõpetamine. Lõngaotste peitmine. Lihtsate, riskülikukujulisest lapist valmistatavate mänguasjade kudumine: päkapikud, pallid, väikesed loomad jne.

Flöödikoti kavandamine ja kudumine.

❖ Õmblemine

Käsitöökoti kujundamine. Nõela niiditamine. Sõlme tegemine niidile. Niidi lõikamine ja jätkamine. Pistete õmblemine. Eelpiste. Üleloomispiste. Töö käeshoidmine õmblemisel. Käsitöökoti valmistamine.

❖ Punumine

Keerunööri valmistamine.

❖ Meisterdamine

Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms. Paberi rebimine, voltimine. Liimimine. Paberitööde kaunistamine. Tuti ja tupsu valmistamine. Aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Õppetegevused

- ❖ Villa näppimine ja kraasimine;
- ❖ mesilasvahaga erinevate vormide voolimine;
- ❖ villase lõnga kerimine;
- ❖ kudumise eelharjutused: sõrmedel kudumine, näpunöör, kassikangas;
- ❖ silmuste loomine, parempidised silmused, ääresilmuste kudumine, ripskude, kudumi lõpetamine, lõngaotste peitmine;
- ❖ töö kavandamine ja teostamine (näpunöör, flöödikott, mänguasi, käsitöökott);
- ❖ nõela niiditamine, sõlme tegemine niidile, niidi lõikamine ja jätkamine;
- ❖ pistete õmblemine: eelpiste, üleloomispiste;
- ❖ keerunööri punumine;
- ❖ meisterdamine erinevate materjalidega, eelistades naturaalseid ja taaskasutatud materjale

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb villa ja mesilasvaha omadusi;

- ❖ oskab silmuseid luua
- ❖ oskab kahe vardaga kududa;
- ❖ oskab õmblemisel kasutada eel- ja üleloomispistet;
- ❖ kasutab kudumisel ja õmblemisel õigeid töövõtteid;
- ❖ oskab oma tööd kavandada ja teostada;
- ❖ oskab meisterdada juhendamise järgi erinevaid materjale kasutades

II klass

Õppesisu

Heegeldamine

Looduslikud materjalid – puuvillane lõng, villane lõng, mesilasvaha. Sõrmedega heegeldamine. Heegelnõel. Heegelnõela hoidmine töötamisel. Alg-, ahel- ja kinnissilmus. Ringselt heegeldamine. Edasi-tagasi ridade heegeldamine. Töö lõpetamine. Lihtsate esemete valmistamine: palli- või sibulavõrk, pajalapid, pinal, kotid, vööd, jms. Silmuste kasvatamine ja kahandamine. Käpiknukkude heegeldamine. Pisidetailide heegeldamine. Poolsammas. Ühekordne sammas. Salli või susside heegeldamine.

Punumine

Punutud nõõrid ja paelad: kolmeharuline palmik, näpunõör, keerunõör, makramee.

Õmblemine ja tikkimine

Erinevate lihtsamate pistete tikkimine, esemete kaunistamine traagelpistega, eelpiste põimimine. Nööbi õmblemine.

Meisterdamine

Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms. Paberi rebimine, voltimine. Liimimine. Paberitööde kaunistamine. Aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Õppetegevused

- ❖ Erinevate vormide voolimine mesilasvahaga;
- ❖ heegeldamine sõrmedega, heegelnõelaga ja töövõtete omandamine;

- ❖ erinevate heegelsilmuste õppimine: alg-, ahel-, kinnissilmustega, poolsammas, ühekordne sammas;
- ❖ silmuste kasvatamine ja kahandamine.
- ❖ heegeldamine ringselt ja edasi-tagasi ridadena;
- ❖ erinevate pistete kasutamine tikkimisel ja õmblemisel: traagel- ja eelpiste ning nõöbi õmblemine;
- ❖ nõöride ja paelte punumine: kolmeharuline palmik, näpunõör, keerunõör jms;
- ❖ omandatud käsitöövõtteid kasutades esemete valmistamine (palli- või sibulavõrk, pajalapid, pinal, kotid, vööd, käpiknukk, sall, sussid jms).
- ❖ meisterdamine erinevate materjalidega, eelistades naturaalseid ja taaskasutatud materjale.

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab eristada villast ja puuvillast lõnga;
- ❖ oskab heegeldada erinevate heegelsilmustega;
- ❖ oskab heegeldada edasi-tagasi ridasid ja ringselt;
- ❖ kasutab heegeldamisel, õmblemisel ja tikkimisel õigeid töövõtteid ning tehnikaid;
- ❖ oskab oma tööd kavandada ja teostada;
- ❖ oskab punuda lihtsamaid nõöre ja paelu;
- ❖ oskab meisterdada juhendamise järgi erinevaid materjale kasutades.

III klass

Õppesisu

Kudumine /heegeldamine

Parempidine kude. Töö kavandamine. Mütsi vms kudumine või heegeldamine. Pahempidine kude. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Silmuste arvestamine. Mütsi, vesti vms. riietuseseme kudumine või heegeldamine. Mänguloomade või nukkude heegeldamine või kahel vardal kudumine.

Villatööd

Vill, villa ettevalmistamine: pesemine ja kraasimine käsikraasidega. Lõnga valmistamine sõrmede vahel ja kedervarre abil. Karjasekoti punumine. Palli valmistamine.

Punumine

Punutud nõõrid ja paelad: kolmeharuline palmik, näpunöör, keerunöör.

Tikkimine

Alusmaterjali valik ja ettevalmistus. Kaunistuspisted: ahelpiste, varspiste. Niidi kinnitamine tikkimisel.

Meisterdamine

Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms. Paberi rebimine, lõikamine, voltimine. Liimimine. Aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Kodulooga lõimivad projektitööd

Lamba pügamine, villa pesemine, värtnaga ketramine. Linatööd: lõugutamine, kraasimine jt. Vokiga ketramine.

Õppetegevused

- ❖ Kudumissilmuste õppimine: parem-ja pahempidine kude, silmuste kahandamine ja kasvatamine ning arvestamine;
- ❖ omandatud kudumis-ja heegeldamisvõtteid kasutades esemete valmistamine (müts, vest, mänguloom, nukk, jms).
- ❖ villa pesemine, kraasimine käsikraasidega ja lõnga valmistamine sõrmede vahel ja kedervarre abil; villapalli valmistamine ja karjasekoti punumine;
- ❖ nõõride ja paelte punumine: kolmeharuline palmik, näpunöör, keerunöör, makramee;
- ❖ tikkimine ahel-ja varspistega, niidi kinnitamine tikkimisel (käsitöökott).
- ❖ kodulooga lõimivate projektitööde teostamine: lamba pügamine, villa pesemine, värtnaga ketramine; linatööd: lõugutamine, kraasimine ning vokiga ketramine.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab eristada erinevaid materjale;
- ❖ käsitseda ja hooldada erinevaid töövahendeid;

- ❖ kasutada õigesti lihtsamaid töövõtteid materjalide töötlemisel;
- ❖ töid kavandada ja teostada;
- ❖ töötada suulise ja näitlikustatud tööjuhendi järgi õpetaja kaasabil;
- ❖ hoida korras oma õppevahendeid ja töökoha.

Lõimimine teiste ainetega

1. klassis - koob enda flöödile koti, mida kasutab muusikatunnis;
2. klassis - heegelsilmuste rütmiline loendamine töö käigus ja kokkuarvutamine seondub matemaatika- õpetusega.
3. klassis - kodulooga lõimivad projektitööd. Villatööd: lambapügamine, villa pesemine, värtina ja/või vokiga ketramine. Linatööd: lõugutamine, kraasimine, nõõri valmistamine jm. Põllutööd: põlluharimine, viljakülvamine, -lõikamine, -kuivatamine, -jahvatamine. Toiduvalmistamine: või ja kohupiima valmistamine, leivaküpsetamine. Savitööd: voolimine, savist eseme valmistamine.

Võimalikku metoodilist materjali käsitöös

1.-3. Klass

Õpetajale; lastele näidistega tutvumiseks piltidel

Lind, E. Tekstiilitööd I –III. Koolibri 2004
Pink, A. Kudumine IV -IX klass, Saara Kirjastus 2002
Webb, M. Tikkimispisted. Sinisukk 2007
Cooper, S. The Children's Year. Hawthorn Press 1986
Dhom, C. Zaubhafte Märchenwolle. VFG 1998
Wolks-Gersche, A. Märchenwolle. Verlag Freies Geistesleben 1997

19.1.2 Käsitööõpetus II kooliastmes

4.-6.klassi õppetegevus ja -sisu

Juhtmotiivid

Teisel kooliastmel omab õpilane töö kavandamisel märgatavalt suuremat loomingulist iseseisvust. Olulised on ristpistes tikkimine, ringselt kudumine ja mänguasja õmblemine. Valmiv ese ja selle muster on õpilase loova fantaasia tulemus. Eseme esteetilise väärtuse kujundamisel on nõuandjaks ja suunajaks õpetaja.

Suuremahuliste tööde eeltööna valmistatakse enne väiksem ese. Proovilappe kui selliseid ei valmistata. Kõik tehtud tööd peavad olema praktilised. Samuti ei otsita mustreid ajakirjadest, need kavandavad õpilased ise. Aeganõudvatele ristpistetöödele (karbid, raamatukaaned, padjad, pildid jn) eelneb nõelapadja tikkimine. Samuti toimitakse sokkide kudumisel, eelnevalt koob õpilane oma kavandi järgi väikese lõhna- või mobiilikoti.

Õpilased õpivad tööd kavandama, konkreetseid tööjooniseid tegema, materjale ning töövahendeid valima ja kasutama, tööjuhendite järgi töötama, omandavad terminoloogia. Tööde teostamisel muutub üha olulisemaks täpsus ja ühtlane tööviis.

6. klassi õmblustöös on oluline alustada õpilase joonistatud pildist ning seejärel kavandada sammud tasapinnalisest pildist ruumilise kehani. Seeläbi saavad õpilased esmaseid teadmisi lõigete konstrueerimisest. Sarnast ruumilisust kogeb õpilane ka 6. klassi geomeetrias ja must-valges joonistamises

IV klass

Õppesisu

Läbiv teema: ristpistes tikkimine

Kavandamine:

- ❖ idee ja kavandi tähtsus eset valmistades;
- ❖ tikandi kavandamine;
- ❖ tekstiili ja käsitöömaterjali valik lähtuvalt kasutusala.

Töö kulg:

- ❖ töötamine suulise juhendamise järgi;
- ❖ ühistöö kavandamine;
- ❖ hooliv, arvestav ja üksteist abistav käitumine.

Rahvakunst:

- ❖ rahvakultuur ja selle tähtsus;
- ❖ tavad ja kombed;
- ❖ rahvuslikud mustrid.

Materjalid:

- ❖ looduslikud kiud, nende saamine ja omadused;
- ❖ käsitööniidid ja-lõngad;
- ❖ praktilised tööd erinevate materjalikombinatsioonidega.

Tööliigid:

- ❖ tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Ristpiste, üleloomispiste, tikkpiste;
- ❖ mustri kandmine riidele. Niidi kinnitamine tikkimisel. Töö viimistlemine;
- ❖ õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi. Esemekokkuõmblemine (seostub tikkimistööga). Nööbi, haagi, truki õmblemine. Töö viimistlemine;
- ❖ vabad vormi-ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms;
- ❖ meisterdamine looduslikest materjalidest;
- ❖ aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Taotletavad õpitulemused:

- ❖ oskus iseseisvalt tööd kavandada ja selle järgi töötada;
- ❖ tunneb materjale, töövahendeid ning oskab neid valida ja kasutada;
- ❖ oskab tikkida ristpistes;
- ❖ oskab õmmelda käsitsi lihtõmblust ja palistada ääri;
- ❖ töötada suulise ja näitlikustatud tööjuhendi järgi õpetaja kaasabil;
- ❖ järgib töötades ohutusnõudeid ja oskab hoida korras oma töövahendeid ja töökoha.

V klass

Õppesisu

Läbiv teema: ringselt kudumine, viie vardaga soki või kinda kudumine

Kudumine:

- ❖ ringselt ehk viie vardaga kudumine;
- ❖ soki, kinda kudumine;
- ❖ soonikkude. Poolpatentkude. Õhksilmus;
- ❖ kudumise tingmärgid;
- ❖ kahe lõngaga lihtsa mustri kudumine. Lihtsate geomeetriliste mustrite kujundamine;
- ❖ kudumi viimistlemine. Kudumid Eesti rahvakunstis.

Õmblemine:

- ❖ nõelumis- ja parandustööd.

Meisterdamine

- ❖ vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms.
- ❖ aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ oskab lugeda kudumise tingmärkides skeeme ja selle järgi kududa;
- ❖ oskab kududa erinevaid koekirju;
- ❖ oskab kududa ringselt 5-vardaga;
- ❖ oskab lihtsamaid geomeetrilisi mustreid kujundada;
- ❖ oskab teha lihtsamaid nõelumis- ja parandustöid.
- ❖ järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;

VI klass

Õppesisu

Läbiv teema: käsitsi õmblemine

Õmblemine:

- ❖ käsitsi õmblemine;
- ❖ mänguasja (mänguelevandi) kavandamine, mänguasja joonistamine, lõigete koostamine, proportsioonid;
- ❖ lõigete paigutamine riidele, väljalõikamine;
- ❖ detailide kokkupanek, traageldamine, käsitsi õmblemine, kaarjad ja nurksed õmblused.
- ❖ töö ümberpööramine, villaga täitmine, õige vormi kujundamine;
- ❖ nõöpnõelte, sõrmkübara kasutamine;
- ❖ lisadetailid: sabad, lakad jms.
- ❖ nukuriie valmistamine, võib ka heegeldada või kududa.

Viltimine:

- ❖ villa kraasimine mehaanilisel kraasimismasinal;
- ❖ nõelviltimine, märgviltimine;
- ❖ ruumilise eseme viltimine, toasussid, kavandamine, lõike valmistamine.

Heegeldamine:

- ❖ heegeldamise tingmärgid;
- ❖ motiivide heegeldamine, ühendamine.

Meisterdamine

- ❖ aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja oskab:

- ❖ kavandada ja valmistada lihtsaid esemeid kasutades õpitud töövõtteid;
- ❖ töötada iseseisvalt tööjuhendi ja/või joonise järgi;
- ❖ tikkida ristpistes;

- ❖ heegeldada ja kududa põhisilmuseid;
- ❖ kududa viie vardaga sokke või kindaid ja muid ringseid esemeid;
- ❖ lugeda heegeldamise ja kudumise tingmärkides skeeme
- ❖ tikkida ühe ja kaherealisi pisteid;
- ❖ õmmelda käsitsi lihtõmblust ja palistust;
- ❖ viimistleda erinevates tehnikates töid;
- ❖ rakendada ohutustehnika nõudeid;
- ❖ kasutada erinevaid materjale ja töövahendeid;
- ❖ väärtustada käsitööd ja rahvuskultuuri;
- ❖ töötada üksi ja grupis;
- ❖ planeerida tööetappe ja selleks kuluvat aega;
- ❖ endale võetud ülesandeid loovalt lahendada ja neid lõpule viia;
- ❖ hinnata kriitiliselt, kuid heatahtlikult oma ja kaaslaste töid ning töö tegijaid.
- ❖ hoida korras oma töövahendeid ja töökoha

Lõimimine teiste ainetega

4. *klass* - tikkimistöö mustri kujundamisel kasutatakse matemaatikas ja vormijoonistamises omandatud oskusi ja teadmisi (sümmeetria, ornamentika jms)
5. *klass* - mustrite kujundamisel kasutatakse soovi korral ajalootunnis õpitud Vana-Kreeka ajaloolisi mustreid;
6. *klass* - tuginedes 5. klassis omandatud teadmistele loomaõpetusest ja 6. klassi geomeetrias ja mustvalges joonistamises kogetud tasapinna ja ruumilisuse suhtele, kavandatakse looma lõige tasapinnalisest pildist ruumilise kehani.

19.1.3 Käsiööõpetus III kooliastmes

Juhtmotiivid

Kolmandal kooliastmel süvendatakse juba omandatud tehnikaid ja liigutakse käsitöölise meisterlikkuse suunas. Õpitakse üha iseseisvamalt tööprotsessi kujundama – kavandama – teostama (tegevuspädevus). Töö teemad alates jalanõude (sussid) valmistamisega, seostuvad otseselt inimesega. See on kogu murdeiga läbiva õpetuse põhiteema.

Laiendatakse tehnilisi oskusi. Kasutusele võetakse õmblusmasinad. Koordinatsiooni arendamise huvides on soovitatav alustada jalaga õmblusmasinast.

Alles seejärel otsitakse, uuritakse ja tehakse tööd erinevate ajakirjade lõigetega

19.1.3.1 VII klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- ❖ oskab õmmelda õmblusmasinal;
- ❖ oskab oma kehamõõte järgides konstrueerida lihtsama rõivaeseme lõike ja selle järgi õmmelda.
- ❖ oskab lõikelehe lõiget endale sobivaks kohendada;
- ❖ oskab riideid parandada, triikida ja lappida;
- ❖ tunneb töö valmistamise tehnoloogilist järjekorda

Arenguteel kehalise küpsuseni pöördub lapse tähelepanu suuremaks- ja raskemaks muutumisel jalgadele.

Õppesisu ja –tegevused

- ❖ Susside meisterdamine (õmblemine või viltimine).
- ❖ Kavandamine, jalatsivormi ja lõike valmistamine. Erinevate materjalidega tutvumine. Töö valmistamise tehnoloogiline järjekord. Viimistlemine. (Kingsepatöökoja külastamine)

Õmblemine

- ❖ Lihtsamate riietusesemete või koti õmblemine. Kangamaterjalidega tutvumine, töö kavandamine, õmblemise tehnoloogiline järjekord. Lõigete paigutus, väljalõikamine, traageldamine. Õmblemine käsitsi või jalaga õmblusmasinal. Viimistlemine.

Lapitöö

- ❖ Erinevad lapitöö tehnikad. Töö kavandamine. Tükkide käsitsi ühendamine. Viimistlemine.
- ❖ Riiete parandamine, triikimine ja lappimine.

Lõimimine teiste ainetega

7. klassi käsitöö kandev teema – lihtsamate tarbeesemete õmblemine õmblusmasinal – lõimub kodundusõppe ruumide kujundamise ja kaunistamise teemaga.

19.1.3.2 VIII klass

Õpitulemus

8. klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb kaasaegseid käsitöömaterjale ja nende omadusi;
- ❖ teab tänapäevaste käsitöövahendite otstarvet ja kasutusvõimalusi;
- ❖ oskab kavandada iseseisvalt käsitööset, valida valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat;
- ❖ oskab kasutada õmblusmasinat, teab lisaseadmete otstarvet ja kasutusalasid;
- ❖ võtab lõikelehelte lõikeid ja oskab neid kohendada;
- ❖ oskab kujundada ja õmmelda lihtsamaid rõivaid;
- ❖ kasutab loovülesannete täitmiseks materjali kogudes nüüdisaegseid teabevahendeid ning ainekirjandust; tunneb eesti rahvuslikke käsitööliike;
- ❖ täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt.

Õppesisu

Puberteedi ehk maise küpsusega tekib õpilasel sisemiselt läbielatud arusaam põhjusest ning tagajärjest ja vajadus mõista mehaanikat. Algab töö jalaga õmblusmasinal. Õigeks tegutsemiseks on

vajalik õmblusmasina ehituse ja funktsiooni tundmine. Intensiivselt harjutatakse jala (tahe) ja käe (tunne) rütmilise liikumise kooskõla nagu ka tähelepanu (mõtlemine).

Õmblemine (soovitavalt jalaga õmblusmasinaga)

- ❖ Lihtsama õmblustöö (T-särk, pöll, dressipluus, voodipesu, seelik vms) valmistamine. Õmblusmasina niiditamine, niidi poolimine. Õmblemise alustamine ja lõpetamine. Masina reguleerimine, lisaseadmete kasutamine. Nõela vahetamine. Õmblusmasina hooldamine. Lihtõmblus. Kahekordne õmblus. Äärestamine. Palistused. Kandid. Krooked. Erinevad tekstiilmaterjalid. Materjalide tundmaõppimine. Koed. Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Traageldamine. Esemee õmblemise tehnoloogiline järjekord.

Täiendavad tööd:

- ❖ Lapitööd
- ❖ Lihtsad nahatööd
- ❖ Riidenõör
- ❖ Telgedel kudumine
- ❖ Tütarlastele pilutikand. Ühesuunalised pilud. Pilupalistus ja nurgad
- ❖ Erinevad koekirjad: nupp, palmik, patentkude jne

8. klassi lõputööna* (aastatööna) võib teha ulatuslikuma õmblus-, kudumis- või heegeldamistöö.

19.1.3.3 IX klass

Õpitulemus

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ tunneb kangaliike ja nende omadusi;
- ❖ tunneb tänapäevaste käsitöövahendite otstarvet ja kasutusvõimalusi;
- ❖ oskab kavandada iseseisvalt käsitööset, valida valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat.
- ❖ oskab võtta lõigete tarbeks mõõte, kujundada ja õmmelda lihtsamaid rõivaid;
- ❖ oskab võtta lõikelehelte lõiget ja seda kohandada;
- ❖ oskab õmmelda õmblusmasinal, teab lisaseadmete otstarvet ja kasutusalasid;
- ❖ tunneb eesti rahvuslikke käsitööliike;

- ❖ teab ja oskab kasutada ainealast kirjandust.

9.klassist õpetatakse käsitööaineid enamasti tsükliviisiliselt, sihiks on: Täpsus planeerimisel, töös, katsetamisel. Selle poole püütakse kahes suunas:

- ❖ vormikujunduses, mis on funktsionaalne ja vastab inimese kõigile meeltele,
- ❖ tehnilis- käsitöölises teostuses, st. mõõdukuses, ratsionaalseima tee valikul, kohase materjaliga teostades.

Õpilane kogeb töö täpse arvestamise ja teostuse vajadust. Ta tunnetab arvu ja mõõdu erinevaid seaduspärasusi ja jõuab ka teiste inimeste töö ja oskuste mõistmiseni. Massiõmbluse ja konfektsiooni eristamine. Võimalusel mõne vabriku külastamine.

Õppesisu ja -tegevused

Eelnevatel aastatel õpitud tehnikate kasutamine

- ❖ Rätsepatööd Lõigete joonistamine ja kohandamine. Materjali valik: kangaliik, kvaliteet, struktuur. Mõõtude võtmine. Lõigete kasutamine, kohandamine. Juurdelõikamine, markeerimine, traageldamine, proovimine, õmblemine. Lukud, palistused, äärised, kaelaugud. Elektrilise õmblusmasina tundmaõppimine. Käsi- või masinnööpaugud.
- ❖ Tütarlastele: Tikkimine. Erinevad pisted. Rahvuslik tikand.
- ❖ Heegeldamine. Võrgulised heegelpinnad. Rahvuslikud pitsid.
- ❖ Meistrikojad Meistrikodadega tutvumine. Võimalusel kursus käsitöömeistri juhendamisel: korvipunumine, vasetöö, paberi valmistamine, rahvuslikud vööd jne.

Lõimimine teiste ainetega

Lõigete konstrueerimine, kangaste kaunistamine jms tugineb osaliselt geomeetrias ning matemaatikas omandatud teadmiste peale.

Erinevused riiklikust õppekavast

Peamiseks erinevuseks riiklikust õppekavast on see, et igas klassis on läbi õppeaasta 1-2 läbivat teemat ehk pikaajalist tööd. Lisaks ühele või kahele läbi aasta kulgevale põhitehnikale tehakse väiksemaid aastapäevade teemalisi meisterdustöid.

Võimalikku metoodilist materjali käsitöös

1-3. klass

Õpetajale; lastele näidistega tutvumiseks piltidel

Lind, E. Tekstiilitööd I –III. Koolibri 2004

Pink, A. Kudumine IV -IX klass, Saara Kirjastus 2002

Webb, M. Tikkimispisted. Sinisukk 2007

Cooper, S. The Children's Year. Hawthorn Press 1986

Dhom, C. Zauberhafte Märchenwolle. VFG 1998

Wolks-Gersche, A. Märchenwolle. Verlag Freies Geistesleben 1997

4.-6. Klass

Õpetajale; lastele näidistega tutvumiseks piltidel

Barnden, B. Ristpistetehnikate entsüklopeedia. Sinisukk 2003

Eleanor Van Zandt. Kudumise käsiraamat. Varrak 2006

Kalle, M. Veskimägi-Iluste, L. Viltimine. Saara Kirjastus 2006

Ollino, R. Batika. Saara Kirjastus 2005

Pink, A. Heegeldamine IV-IX klass. Saara Kirjastus 2004

Pink, A. Teder, K. Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV-IX klass. Saara Kirjastus 2005

Petty, D. Origami. Koolibri 2004

Pink, A. Kudumine IV -IX klass, Saara Kirjastus 2002

Praakli, A. Kirikindad I 2003

Rajando, K. Viik, M. Lihtne pärimus. AS Ajakirjade Kirjastus 2007

Robinson, N. Origami entsüklopeedia. Sinisukk 2005

Sokiraamat. Ajakirjade Kirjastus 2007

Soobik, M. Ojaste, A. Töö-ja kodundusõpetus koolis. Tln, Argo 2007

Tikkimine. Varrak 2007

Treimane, G. Toatais tähti. Tormikiri 2003

Uus, I. Mõned nopped Kihnu näputööst. Viljandi 2005

Webb, M. Tikkimispisted. Sinisukk 2007

Cooper, S. The Children's Year. Hawthorn Press 1986

Dhom, C. Zauberhafte Märchenwolle. VFG 1998

Guéret, F. Zauberhafte Fenstersterne, VFG 2005

Stettler, M. Transparente Fenstersterne, Stuttgart 1979

Wolks-Gersche, A. Märchenwolle. Verlag Freies Geistesleben 1997

7.-9. Klass

Õpetajale; õpilastele näidetega tutvumiseks, iseseisvaks tööks

Barnden, B. Ristpistetehnikate entsüklopeedia. Sinisukk 2003

Hein, A. Kivilo jt. Käsitöö. Õpik 9. klassile. Tln, Valgus 1999

Kalle, M. Veskimägi-Ilaliste, L. Viltimine. Saara Kirjastus 2006
Kangro, U. Värviline setu pits. Setu Talumuuseum 1998
Kivistik, V. Pilutikand. Valgus 1996
Nagel, G. Pink, A. Klaasitööd. Saara Kirjastus 2007
Ollino, R. Batika. Saara Kirjastus 2005 Oro, E. Saarso, G.-A. Lapitööd. Avita 2004
Petty, D. Origami. Koolibri 2004
Pink, A. Heegeldamine IV-IX klass. Saara Kirjastus 2004
Pink, A. Kudumine IV -IX klass, Saara Kirjastus 2002
Pink, A. Õmblemine IV-IX klass. Saara Kirjastus 2003
Pink, A. Teder, K. Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV-IX klass. Saara Kirjastus 2005
Praakli, A. Kirikindad I 2003
Praakli, A. Kirikindad II 2005
Põlts, U. Vitspunutised. Tln, Agenda Trükk OÜ 2006
Raidla, H. Lapitöö, Põlva 1997
Rajando, K. Viik, M. Lihtne pärimus. AS Ajakirjade Kirjastus 2007
Riitsaar, R. Seto tikand. Seto Ateljee Galerii 2007
Robinson, N. Origami entsüklopeedia. Sinisukk 2005
Sakk –Hännikäinen H. Seelikud ja püksid, Ilo 2003
Soobik, M. Ojaste, A. Töö-ja kodundusõpetus koolis. Tln, Argo 2007
Tikkimine. Varrak 2007
Treimane, G. Toatais tähti. Tormikiri 2003
Uus, I. Mõned nopped Kihnu näputööst. Viljandi 2005
Vanaselja, S. Seimann, M. Ehteraamat. AS Ajakirjade Kirjastus 2006
Webb, M. Tikkimispisted. Sinisukk 2007
Guéret, F. Zauberhafte Fenstersterne, VFG 2005
Neuschütz, K. Waldorfdockor. ICA Förlaget AB, Västeras 1993
Neuschütz, K.; Sasaki N. Die Waldorfpuppe –Verlag Freies Geistesleben 2001
Neuschütz, K. Stofftieren selbernähen, VFG 2007
Stettler, M. Transparente Fenstersterne, Stuttgart 1979

19.2 KODUNDUS

19.2.1 Kodundus I kooliastmes

Kodunduse õpetus algastmes toimub integreerituna muusse koolitegevusse. Klassi ühisürituste tarbeks valmistatakse võileibu ja lihtsamaid küpsetisi, õpitakse lauakatmist ning elementaarseid lauakombeid. Kooli ühisüritusteks valmistatakse koostöös lapsevanematega ette kohvikut. See eeldab menüü planeerimist, tööjaotust, kulude ja tulude arvestust.

Seoses vanaaegsete töövõtete tundmaõppimisega 3. klassi koduloos küpsetavad lapsed omakasvatatud viljast valmistatud jahust saia või karaskit. Võimalusel proovitakse ise või ja kohupiima valmistamist.

Igapäevane klassi korrashoid ja pühadeks kaunistamine seostuvad kodukultuuriga.

Teisel kooliastmel omandavad õpilased kodunduse tundides teadmisi toitumisest ja toitlustamisest, hügieeni ja etiketireeglitest, teadlikust ja säästlikust tarbimisest. Rahvuslikud toitumistavad seostatakse toitumise nüüdisaegsete põhimõtetega. Kodunduse tunnid lisab kool võimalusel tunnijaotuskavva teisel kooliastmel. Kolmanda kooliastme teoreetilisi teemasid käsitletakse seoses 7. ja 8. klassi inimeseõpetuse ja 7. klassi toiduainekeemia ainetega.

Õppe-eesmärgid

Kodunduse õpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- ❖ omandab tervisliku toitumise põhimõtted, mõistab nende tähtsust;
- ❖ õpib tundma erinevaid toiduaineid, nende toiteväärtust, maitseomadusi ja kasutamise võimalusi;
- ❖ omandab toiduainete töötlemise (toiduvalmistamise) põhiviisid, arvestades seejuures hügieeni, töötervishoiu ning ohutustehnika nõudeid;
- ❖ õpib tundma säästliku majandamise põhimõtteid, arendab tarbija- ja keskkonnateadlikkust;
- ❖ omandab oskusi töötada kodutehnikaga ja kasutada korrastustöödel sobivaid hooldusvahendeid;
- ❖ omandab üldtunnustatud etiketinormid.

Õppesisu

- ❖ Tervislik toitumine;
- ❖ Toiduained;
- ❖ Isikliku hügieeni nõuded;
- ❖ Majapidamistarbed köögis;
- ❖ Etikett;
- ❖ Lauakatmise põhinõuded;

- ❖ Käitumine lauas;
- ❖ Puhastus- ja korrastustööde abivahendid;
- ❖ Energia säästlik kasutamine;
- ❖ Prügi sorteerimine.

Taotletavad õpitulemused

Omandatavad oskused ei ole seotud kindla õppeaasta õppesisuga, vaid on aastate jooksul süvenevad ning uute nüansside ning omandatud töövõtete ja teadmiste toel mitmekesisuvad. Õpitulemuste eristamine õppeaastate kaupa pole põhjendatud.

I kooliastme lõpetaja:

- ❖ tunneb tööst rõõmu;
- ❖ oskab töötada õpetaja juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ja lihtsamaid töötlemisviise;
- ❖ oskab käsitseda töövahendeid õigesti ja ohutult;
- ❖ oskab kasutada materjale säästlikult;
- ❖ hoiab korda ja puhtust ning mõistab selle tähtsust;
- ❖ hoolitseb oma välimuse ja asjade eest ning oskab selgitada isikliku hügieeni vajalikkust;
- ❖ sorteerib jäätmeid ning püüab neile võimalusel taaskasutust leida;
- ❖ seostada õpitut igapäevaelu tegevustega;
- ❖ oskab teha tervislikke toiduvalikuid;
- ❖ arvestab ühiselt töötades kaaslastega;
- ❖ käitub viisakalt.

Erinevused riiklikust õppekavast

Kodundusõppe teemad on integreeritud ülejäänud õppetöösse.

19.2.2 Kodundus II kooliastmes

II kooliastmel omandavad õpilased kodunduse aine kaudu teadmisi tervislikust toitumisest ja toitlustamisest, hügieeni ja etiketireeglitest, teadlikust ja säästlikust tarbimisest. Rahvuslikud toitumistavad seostatakse toitumise nüüdisaegsete põhimõtetega. Omandatakse praktilisi oskusi toitlustamisest, kodu korrashoiust, etiketist. Teoreetiline osa seostub praktilise tegevusega. Klassi- ja kooli ühisürituste tarbeks valmistatakse erinevaid roogasid, õpitakse töö planeerimist, menüü koostamist, kulude kalkuleerimist, lauakatmist, elementaarseid lauakombeid jms.

Kodumasinade ja korrastusvahendite tundmaõppimisel lähtutakse kaasaegsest tehnoloogiast.

Õppetöö toimub integreerituna teistesse ainetesse ja kooliellu laiemalt.

Õppesisu

- ❖ Tervislik toitumine. Hommikusöögi tähtsus.
- ❖ Toiduained.
- ❖ Isikliku hügieeni nõuded.
- ❖ Etikett. Lauakatmise põhinõuded. Käitumine lauas.
- ❖ Puhastus-ja korrastustööde abivahendid.
- ❖ Keskkonnateadlik energia ja jäätmemajandus.

Õppetegevused

- ❖ Menüü koostamine.
- ❖ Toidu valmistamine, maitsestamine.
- ❖ Laua katmine, toidu serveerimine.
- ❖ Prügi sorteerimine, energiasäästlike töövõtete kasutamine.
- ❖ Töökoha ettevalmistamine ja koristamine.

II kooliastme lõpetaja:

- ❖ Teab tervisliku toitumise põhimõtteid
- ❖ Arvestab hügieenireeglitega köögis töötades
- ❖ Tunneb etiketti, peab kinni üldtunnustatud lauakommetest
- ❖ Oskab katta lauda
- ❖ Tunneb jäätmete hoolimatust käsitlemisest tulenevaid ohte keskkonnale

- ❖ Teeb korrastustöid kasutades sobilikke töövahendeid

19.2.3 Kodundus III kooliastmes

7. – 8. Klass

Juhtmotiivid

Kodundustundides omandatakse praktilisi oskusi tootlustamisest, kodu korrashoiust, etiketist. Teoreetiline osa seostub praktilise tegevusega. Kodumasinade ja korrastusvahendite tundmaõppimisel lähtutakse kaasaegsest tehnoloogiast.

Õppesisu

- ❖ Toiduained. Toiduainete säilitamine, riknemistunnused, töötlemise viisid.
- ❖ Köögiviljatoidud,
- ❖ piima- ja teraviljatoidud,
- ❖ munatoidud,
- ❖ lihatoidud,
- ❖ kalatoidud.
- ❖ Kuumtöödeldud järelroad.
- ❖ Taignatooted.
- ❖ Kuumad joogid.
- ❖ Menüü koostamine.
- ❖ Kodu korrashoid. Ruumide kujundamine ja kaunistamine.
- ❖ Kodumasinad. Suurpuhastus ruumides.
- ❖ Teadlik ja säästlik majandamine.

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja teab:

- ❖ põhitoiduaineid;
- ❖ toiduainete kuumtöötlemise põhiviise;
- ❖ toiduainete säilitamise nõudeid;
- ❖ etiketinõudeid;
- ❖ säästliku majandamise võimalusi.

Põhikooli lõpetaja oskab:

- ❖ koostada menüüd;
- ❖ valmistada kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest;
- ❖ kujundada, kaunistada, korrastada ruume.

Erinevused riiklikust õppekavast

Kodundusõppe teemad on integreeritud ülejäänud õppetöösse.

Võimalikku metoodilist materjali kodunduses

Laus, L.; Luure, K.; Pappel, K.; Põdra, A. *Kodundus V-VI klassile*, Koolibri 1997
Rommelgas, L. *Hoidistaja ABC*

19.3 AIANDUS

Väikses Werrone Koolis käsitletakse Aiandust eraldi aina II ja III kooliastmel. Mõttekas on kasutada periood-või projektõppe vormi, erinevate tööde teostamiseks peaks paigutama tunnid nii sügisesse kui kevadesse. Aiandusõpetuse võimalused ja maht on seotud kooli kohalike tingimustega. Kooliaia suurus, mitmekesisus ja korraldus peavad seisma õpetuseesmärkide teenistuses.

Koolis on olemas:

- ❖ tööriistade hoiuruum,
- ❖ rohttaimed, lõikelilled,
- ❖ kompostihunnik

Tulevikus on plaanis kooli juurde soetada ka:

- ❖ aiama ja teoreetiliste ja praktiliste töödetoõruumina,
- ❖ kasvuhoone koos pikeerimisalaga,
- ❖ puukool, ravimtaimeaed, viljapuud-ja põõsad, lillepeenrad, murulapp,
- ❖ peenramaa üheaastastele köögiviljadele,

Aiandustundide väärtus süveneva võõrandustundega maailmas (urbaniseerumine, massimeedia, interneti levik jne) üha suureneb.

Aiandus pakub noorele inimesele võimaluse jõuda looduseaduste tõelise, praktilise mõistmiseni. Ühises töös omandatakse põhilised aiatoõvõtted. Otsus - tegevus - tagajärg - vastutus saavad silmaga nähtavaks. Aktiivne kokkupuude maaga mõjub tasakaalustavalt puberteedia hingelises ärrituvuses ja tasakaalutuses. Aiatoõ võimaldab "terve väsimuse" kogemist.

Paralleelselt praktiliste töödega kirjutavad-kujundavad õpilased õpetaja juhendamisel vastavate illustratsioonide ja tööjoonistega ainevihiku.

19.3.1 Aiandus II kooliastmes

Õppe-eesmärgid

- ❖ aednikuoskuste ja -teadmiste tundma- ja hindamaõppimine;
- ❖ füüsilise töö väärtustamine, tahtekasvatus;
- ❖ kausaalse mõtlemise areng;
- ❖ praktilise vastutustunde areng;
- ❖ keskkonnateadlikkuse areng.

19.3.1.1 VI klass

Õppesisu

- ❖ Muld. Mulla koostis, omadused.
- ❖ Kompost. Orgaanilise aine muundumine.
- ❖ Köögiviljad, lilled ja maitsetaimed

- ❖ Aiatööriistad

Õppetegevused

- ❖ Mulla ja komposti sõelumine.
- ❖ Peenarde valmistamine, hooldamine
- ❖ Hooldus-ja lõikustööd.
- ❖ Kõplatööd.
- ❖ Vikatiga rohu niitmine.
- ❖ Lille- ja taimekimpude seadmine ja sidumine

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb põhilisi aiakultuure;
- ❖ teab, millal tuleb põhilisi köögivilju ja lilli külvata;
- ❖ oskab valida sobiva külvimulla
- ❖ oskab valmistada peenraid;
- ❖ teab, mis on mulla viljakuse aluseks;
- ❖ oskab valmistada komposti ja seda kasutada;
- ❖ oskab põhilisi hooldustöid aias;
- ❖ tunneb kodumaiseid ravimtaimi ja teab nende kasutusalasid;
- ❖ teab, millal on põhiliste aiakultuuride koristusaeg;

19.3.2 Aiandus III kooliastmes

19.3.2.1 VII klass

Õpitulemus

7. klassi lõpetaja

- ❖ tunneb põhilisi aiakultuure, puid ja põõsaid;
- ❖ teab, millal tuleb põhilisi köögivilju ja lilli külvata;
- ❖ oskab valida sobiva külvimulla;
- ❖ oskab istikuid pikeerida;
- ❖ oskab valmistada peenraid;
- ❖ teab, mis on mulla viljakuse aluseks;
- ❖ oskab valmistada komposti ja seda kasutada;
- ❖ oskab põhilisi hooldustöid aias;
- ❖ tunneb kodumaiseid ravimtaimi ja teab nende kasutusalasid;
- ❖ teab, millal on põhiliste aiakultuuride koristusaeg;
- ❖ oskab valmistada adventipärga või punuda matti;
- ❖ teab, mis on mahe-ja biodünaamiline põllumajandus

Õppesisu

- ❖ Kultuurtaimed: köögiviljad, lilled, maitsetaimed.
- ❖ Kompost.
- ❖ Biodünaamiline aiandus.
- ❖ Ravimtaimed

Õppetegevus

- ❖ Tehniliselt keerukate kultuuride harimine, seemikute pikeerimine.
- ❖ Komposti valmistamine ja kasutamine.
- ❖ Erimuldade segamine.
- ❖ pinnase ettevalmistamine, ümberkaevamine.
- ❖ Peenarde rajamine, peenranööri ja vaotegija kasutamine.

- ❖ Köögililja koristamine ja turukõlblikuks puhastamine.
- ❖ Ravimtaimede ja teetaimede korjamine ning töötlemine.
- ❖ Advendipärgade sidumine.
- ❖ Ölg-ja roomattide tegemine

19.3.2.2 VIII klass

Õpitulemus

8. klassi lõpetaja

- ❖ tunneb põhilisi aiakultuure, puid ja põõsaid;
- ❖ teab, millal tuleb põhilisi köögivilju ja lilli külvata;
- ❖ oskab valida sobiva külvimulla;
- ❖ oskab istikuid pikeerida;
- ❖ oskab valmistada peenraid;
- ❖ teab, mis on mulla viljakuse aluseks;
- ❖ oskab valmistada komposti ja seda kasutada;
- ❖ oskab põhilisi hooldustöid aias;
- ❖ tunneb kodumaiseid ravimtaimi ja teab nende kasutusalasid;
- ❖ teab, millal on põhiliste aiakultuuride koristusaeg;
- ❖ oskab põhilisi hoiustamisvõtteid (hapendamine, konserveerimine, kuivatamine);
- ❖ oskab valmistada advendipärga või punuda matti;
- ❖ teab, mis on mahe-ja biodünaamiline põllumajandus

Õppesisu

- ❖ Aiatööriistad.
- ❖ Hoidistamine.
- ❖ Kultuurtaimed, nende kasvupinnas ja külvikord

Õppetegevus

- ❖ Osavust, vastupidavust ja kehalist jõudu nõudvate aiatööde tegemine.
- ❖ Vikatiga heinaniitmine, heinategemine.
- ❖ Tööriistade ja seadmete parandamine
- ❖ Produktide töötlemine (hapukapsas, taimesool, viljade konserveerimine, vaha töötlemine mesilaste olemasolul).
- ❖ Kultuurtaimede kasvatamine -lihtsustatud külvikorra planeerimine, pinnase ettevalmistamine, taimede ettevalmistamine ja istutamine.

Võimalikku metoodilist materjali aianduses

Appelgren, M.; Lindberg, A. Biodünaamiline aed
Eesti Biodünaamika Ühing, Väetamine -maa elustamine
Issako, L. Köögiviljad ja maitsetaimed
Paju, A. Kui taimed räägiksid
Vahur, J. Väikeaia katmikalad
Veski, E. Iluaiaandus

19.4 PUIDUTÖÖ JA -TEHNOLOOGIAÕPETUS

Puidutöö põhikoolis

Puidutöö tunnid toimuvad Väikeses Werrone Koolis regulaarsete nädala- või tsükliõppe tundidena alates 5. klassist. Sarnaselt käsitööle saavad puidutöö õpetust nii poisid kui tütarlapsed. Puidutööd kui tööõpetuse osa valmistavad ette kõik praktilise eluga seotud ülesanded algklassides. 4.-5. klassi kodulootundides tegeletakse nii põllutööde kui väiksemamahulise ehitusega, kus klassiõpetaja võib vajada tööõpetuse õpetaja tuge. Õpilased puutuvad kokku palkide koorimise, saagimise ja muude töödega. Vanu ameteid õppides tutvutakse traditsiooniliste rahvuslike käsitööaladega. Kõige selle kaudu õpivad õpilased käte jõukohast sihipärast kasutamist. Tee kulgeb mängutegevuselt tööle ja käsitöölis-praktilisele tegevusele.

Tööde teostamisel on kõige olulisem protsess – kogemine, et millegi valmistamine nõuab aega, tähelepanu, keskendumist ning erinevate raskuste ületamist. Tööde valikul peetakse silmas, et need arendaksid edasi laste eeldusi ja võimeid, oleksid praktiliselt kasutatavad ja ärataksid teiste inimeste töö mõistmise ja hindamise. Töö käigus õpitakse ilu nägema ja ise looma.

Õpilaste füüsiline areng on 11-12 eluaastaks jõudnud nii kaugele, et proovida jõudu tõeliselt kõva materjali, puiduga. Noaga voolimise eelduseks on randmeluude väljaarenemine. Kogu tugiskelett võtab osa tööst kirvega või seisvast tööst hõõvelpingi juures. Puidutöö on eelkõige tahtekasvatus. Tahet koolitavad korduvad tegevused, pikemaajalises tööprotsessis viibimine ja enda vastandamine materjalile. Tahe seostatakse mõtlemisega töid planeerides ja kavandades, tööjooniseid valmistades.

Õppe-eesmärgid

Puidutöö õpetusega taotletakse, et õpilane:

- ❖ omandab puidu kui materjali tunnetuse;
- ❖ tugevdab tahet ja usku oma võimetesse;
- ❖ õpib tundma ja rakendama ratsionaalseid töövõtteid;
- ❖ õpib valima ja töötleva mitmesuguseid materjale, kasutades sobivaid töövahendeid;
- ❖ omandab oskuse kavandada ja teostada oma ideid;
- ❖ tunnetab töö esteetilist väärtust;
- ❖ suhtub vastutustundlikult tööriistadesse, oskab neid töökorras hoida;
- ❖ kasutab materjali säästlikult;
- ❖ vastutab oma töökoha ja klassi korra eest;
- ❖ õpib töötama üksi ja rühmas, vastutab oma töö eest;
- ❖ arendab tehnilist taipu, omandab üldtehnilisi teadmisi;
- ❖ oskab väärtustada enda ja teiste tööd;
- ❖ juhindub praktilises tegevuses töötervishoiu ja tööohutuse nõuetest.

19.4.1 Puidutöö II kooliastmes

Juhtmotiivid

II kooliastmes on rõhk eelkõige põhiliste töövõtete ja tehnoloogiate omandamisel ning juhendi järgi töötamise või abimaterjalide kasutamise oskuse arendamisel. Igal aastal tehakse praktilisi töid, mis võimaldavad õpitud tehnoloogilisi võtteid loovalt rakendada. Ühiste arutluste käigus õpitakse tööprotsessi analüüsima, erinevaid tehnilisi ja loominguilisi lahendusi nägema ja hindama ning oma tööle hinnangut andma. Õpe suunab siduma mõttetööd ja käelist tegevust ning mõistma koolis õpitava seoseid elukeskkonnaga.

Puidutöö on eelkõige tahtekasvatus. Tahet koolitavad korduvad tegevused, pikemaajalises tööprotsessis viibimine ja enda vastandamine materjalile. Tahe seostatakse mõtlemisega töid planeerides ja kavandades, tööjooniseid valmistades.

19.4.1.1 V klass

Õppesisu

Läbiv teema: töötamine voolimisnoaga õigete töövõtete omandamine.

- ❖ kohanemine töökultuuri ja reeglitega. Rühmatöö harjutamine;
- ❖ erinevate puiduliikide tundmaõppimine ja eristamine. Puu erinevate lõigete vaatlemine. Puu kõvaduse ja pehmuse tunnetamine;
- ❖ puidu tähtsus vanas rahvakultuuris;
- ❖ lihtsate esemete voolimine pehmest puidust (pärn, haab) ja männikoorest. Puukoorest ja okstest (mille vorm ajendab töötlemist) tehakse näiteks oksakujusid, muinasjutu- loomi, päkapikke, puukoorelaevukesi jms.
- ❖ Peamisteks töövõteteks on voolimisnoa kasutamine, lihvimine, saagimine.

Taotletavad õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ omandab puidu kui materjali tunnetuse;
- ❖ tugevdab tahet ja usku oma võimetusse;
- ❖ õpib tundma ja rakendama ratsionaalseid töövõtteid;
- ❖ suhtub vastutustundlikult tööriistadesse, oskab neid korras hoida;
- ❖ kasutab materjali säästlikult;
- ❖ õpib töötama üksi ja rühmas, vastutab oma töö eest;

- ❖ oskab väärtustada enda ja teiste tööd;
- ❖ teadvustab ja järgib tervisekaitse- ja tööohutuse nõudeid

19.4.1.2 VI klass

Õppesisu

Läbiv teema: liikuvad mänguasjad ja mehhanismid

- ❖ Erinevate puuliikidega tutvumine. Puidunäidiste tahvli valmistamine.
- ❖ Liikuvate mänguasjade meisterdamine. Lihtsamate puidust mehhanismide valmistamine: tuuleveski, karussell, kiik, auto.
- ❖ Tööjooniste tegemine, eesmärgiks töö läbimõtlemine paberil.
- ❖ Ühine töö kooli tarbeks.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ märkab ja arvestab töö kultuuritraditsioonilist väärtust;
- ❖ suhtub vastutustundlikult tööriistadesse, oskab neid töökorras hoida;
- ❖ kasutab materjali säästlikult;
- ❖ oskab töötada üksi ja rühmas, vastutab oma töö eest;
- ❖ on omandanud üldtehnilisi teadmisi ja arendanud tehnilist taipu;
- ❖ oskab väärtustada enda ja teiste tööd;
- ❖ juhindub praktilises tegevuses töötervishoiu ja tööohutuse nõuetest;
- ❖ oskab teha ja lugeda jooniseid ning kavandada tööd ideest teostuseni.

Lõimimine teiste ainetega

Puidutöös kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning *matemaatilisi teadmisi*. Õpilase arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg, vigu (ja nende tagajärgi) märgatakse kohe, analüüs ning paremate lahenduste leidmine on paratamatus. Töötamine erinevate looduslike ja tehismaterjalidega eeldab tutvumist nende materjalide omadustega; õpilane puutub otseselt kokku mitmete *keemiliste ja füüsikaliste* protsessidega. Puidust esemete kavandamisel ja teostamisel peab

arvestama puidu kui materjali käitumist. Siin on kokkupuude *loodusõpetuses* õpitavaga. Puidutöö lõimib tihedalt *kunstiõpetusega*. Erinevate esemete disainimine ning valmistamine pakub õpilastele loomingu eneseväljenduse võimalusi. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama esemete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritaustaga. Praktilistes ülesannetes kinnistub terviseteadlik käitumine, ergonoomika põhimõtete arvestamine, millega õpilased puutuvad kokku ka *inimeseõpetuses* (bioloogias) ja *kehalises kasvatuses*. *Kodulooga* (loodusõpetuse) seostub kohalike traditsioonide ja rahvakultuuri tundmaõppimine. Paljudes töödes täiendatakse puidust töö osa käsitöös valmistatud detailidega.

Erinevused riiklikust õppekavast

Riiklikus õppekavas tähendab tehnoloogiapädevus suutlikkust tehnoloogiamaailmas toime tulla ning mõista, kasutada ja hinnata tehnoloogiat; rakendada ja arendada tehnoloogiat loovalt ning innovaatsiliselt; mõista tehnoloogia nüüdisaegseid arengusuundumusi ning tehnoloogia ja loodusteaduste seoseid; analüüsida tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte; järgida intellektuaalomandi kaitse nõudeid; lahendada probleeme, lõimides mõttetööd käelise tegevusega; valida ja ohutult kasutada erinevaid materjale ning töövahendeid; viia eesmärgipäraselt ellu ideid. Tehnoloogiaõpetus toimub 4.–9. klassini.

II kooliastmes on puidutöö üks osa tehnoloogiaõpetusest, samas sisaldub temas kogu tehnoloogiaõppest saadav pädevus. Puidutööl on samad eesmärgid nagu tehnoloogiaõpetusel, kuid keskendutakse vaid ühele materjaliliigile. Puidutöö algab 5. klassis ja seda õpivad nii poisid kui ka tüdrukud.

19.4.2 Puidutöö III kooliastmes

Juhtmotiivid

Puidutöö on eelkõige tahtekasvatus. Tahet koolitavad korduvad tegevused, pikemaajalises tööprotsessis viibimine ja enda vastandamine materjalile. Tahe seostatakse mõtlemisega töid planeerides ja kavandades, tööjooniseid valmistades. Puidutöö tehnoloogiaõpetuse mõistes koos elektriliste käsimasinate kasutamisega on teemaks 9. klassis. 9. klassi tööõpetusse võib kool vastavalt võimalustele lisada ka erinevaid projektitöid, nt vitspunumist, vase- või sepatööd.

Õppe-eesmärgid

Puidutöö õpetusega taotletakse, et õpilane

- ❖ omandab puidu kui materjali tunnetuse;
- ❖ tugevdab tahet ja usku oma võimetusse;
- ❖ õpib tundma ja rakendama ratsionaalseid töövõtteid;

- ❖ õpib valima ja töötleva mitmesuguseid materjale, kasutades sobivaid töövahendeid;
- ❖ omandab oskuse kavandada ja teostada oma ideid;
- ❖ tunnetab töö esteetilist väärtust;
- ❖ suhtub vastutustundlikult tööriistadesse, oskab neid töökorras hoida;
- ❖ kasutab materjali säästlikult;
- ❖ vastutab oma töökoha ja klassi korra eest;
- ❖ õpib töötama üksi ja rühmas, vastutab oma töö eest;
- ❖ arendab tehnilist taipu, omandab üldtehnilisi teadmisi;
- ❖ oskab väärtustada enda ja teiste tööd;
- ❖ juhindub praktilises tegevuses töötervishoiu ja tööohutuse nõuetest.

19.4.2.1 VII klass

Õppesisu

- ❖ Õõnesvormid (kausi, lusika, vaagna).
- ❖ Hõõveldamine.
- ❖ Liimpuidu valmistamine. Sellest omal valikul mingi eseme valmistamine.
- ❖ Eskiis, tööjoonis, joonise tingmärgid

Õppetegevused

- ❖ Õõnesvormide valmistamine (kauss, lusikas, vaagen)
- ❖ Lihtsama mööblieseme valmistamine (riiul, taburet).
- ❖ Üldtuntud jooniste tingmärkide kasutamine, jooniste lugemine.
- ❖ Intarsiatehnikaga tutvumine.
- ❖ Mõne väiksema puidust rahvakunsti eseme valmistamine.
- ❖ Ühine töö kooli tarbeks.

19.4.2.2 VIII klass

Õppesisu

Töö funktsionaalne kujundamine
tööjoonised, nende lugemine ja koostamine
Materjali valik, arvestus. Töökäigu planeerimine.
Projektitöö: ülekandemehhanismid.

Õppetegevused

- ❖ töö kujundamine lähtuvalt selle funktsioonist
- ❖ tööjooniste lugemine ja koostamine
- ❖ mitmesuguste esemete valmistamine: pildiraam, tööriist, lindude pesakast või söögimaja jne.
- ❖ kunstiliste ja rahvakunstiesemete valmistamine.
- ❖ Ühine töö kooli tarbeks.
- ❖ Õpilase valikul 8. klassi lõputöö.

19.4.2.3 IX klass

9.klassis lisandub puidutööle elektriliste käsimasinate kasutamine. Tutvutakse erinevate elektriliste tööriistadega ja nende ohutustehnikaga. Valmistatakse tappidega tarbeesemeid (riiulid, karbid jms.).

9. klassi tööõpetusse võib kool vastavalt võimalustele lisada ka erinevaid projektitöid, nt vitspunumist, vase-või sepatööd.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- ❖ tunneb ja oskab rakendada erinevaid puidutöötlemise võtteid;
- ❖ tunneb puidu liike ja kasutusalasid;
- ❖ oskab oma tööd planeerida, töö tehnilist käiku kavandada, materjalikulu arvestada, koostada tööjooniseid;
- ❖ tunneb levinumaid puidutöö riistu, oskab neid hooldada ning õigesti ja ohutult kasutada;

- ❖ tunneb ja oskab kasutada lihtsamaid elektrikäsitööriistu;
- ❖ omab esteetilist tunnetust töö tulemuse suhtes, oskab tehtut analüüsida.

Õppesisu

- ❖ Tööriistaõpetus, -hooldus.
- ❖ Puidutöö tehnoloogia. Tapid
- ❖ Lihtsamad elektrilised tööriistad.
- ❖ Vitspunumine
- ❖ Vasetöö

Õppetegevused

- ❖ Märkimine, saagimine, hõõveldamine, puiduliited.
- ❖ Pealispinna töötlus, lõppviimistlus.
- ❖ Tappidega tarbeesemete valmistamine: karp, riiul, sahtel, kandik.

Vitspunumine

- ❖ Punumismaterjal. Paju punumismaterjalina. Vitste varumine ja töötlemine. Tööriistad ja vahendid.
- ❖ Ilukorvid ja tarbekorvid.
- ❖ Puitpõhjaga punutised. Vitspõhjaga punutised. Korvi põhja punumine.
- ❖ Paelpõime. Kaldpõime.
- ❖ Äärte ja rantide punumine. Kaaräär.
- ❖ Pisiesemete ja ehete punumine.
- ❖ Tööjooniste ja kirjelduste koostamine

Vasetöö

- ❖ Vase kasutamine ajaloo vältel.
- ❖ Erinevate tööriistade kasutamine ja hooldamine. Ohutustehnika vasega töötamisel.

- ❖ Vase omadused. Vase ettevalmistamine tööks. Vase venitamine ja faktuurimine erinevate esemete valmistamisel. Esemateks võivad olla käevõrud, erineva suuruse, paksuse ja kujuga kausid, raamatuhoidjad, ehted, küünlajalad, saunakulbid jm.
- ❖ Neetide valmistamine ja neetimine. Töö viimistlemine ja poleerimine.

19.5 ETTEVÕTLUS-INFORMAATIKA

19.5.1 Ettevõtlus-informaatika III kooliastmes

Juhtmotiivid

Infotehnoloogia on tänapäeva tehnoloogia üks olulisemaid tippsaavutusi, mida on vaja käsitleda kõigist tähtsamatest aspektidest lähtuvalt. Riikliku õppekavaga sätestatakse moodsa tehnoloogia kasutamine juba I kooliastmes. Waldorfpedagoogika arvestab aga faktiga, et lapse elus on arenguperioodid, kus igasuguse digitaalmeedia intensiivne kasutamine häirib ja takistab tervet füüsilist ja vaimset arengut. Selles varases arenguetaapis hoidub waldorfpedagoogika õppetöös digitaalsete seadmete kasutamisest. Noor inimene saab selle kasutamiseks psüühiliselt küpsaks alles puberteedi läbimisega. Seega on mõistlik alustada arvutiõppega alles III kooliastme lõpus.

Lähtuvalt lapse arengu seaduspärasustest on 12. eluaastani tähtis toetada ennekõike lapse tunnetuslikku ja füüsilist arengut ning sotsiaalseid oskusi, mis on aluseks kõrgemate pädevuste arengule. Kui laps veedab palju aega ekraani ees, ei arene piisavalt tema tunnetus- ja mõtlemistegevus ning vahetuks suhtlemiseks pere ja eakaaslastega jääb üha vähem aega. Ka on ekraani ees veedetud aeg seotud ülekaalulisuse, uneprobleemide, tähelepanu kadumise, madala empaatiavõimega, halvemate akadeemiliste tulemustega koolis ning arstide hinnangul pahatihti ka vaimsete häirete tekkimisega. Argument, et arvutist on saanud igapäevaelu osa ja paljud lapsed kasutavad meediavahendeid kodus väga varakult, ei õigusta nende kasutamist koolis, vastupidi, kool peaks olukorda tasakaalustama. Õppimise aluseks on reaalse elu kogemused ja inimeste vahetu suhtlus, mida digivahendid ei saa asendada. Digioskusi on õige aeg hakata tundma õppima siis, kui lapsel on kriitiline mõtlemine ja sõltumatu otsustusvõime välja kujunenud.

Siiski waldorfpedagoogiliste vaadete kohaselt on arvutite kasutamine sama tähtis kui muudes pedagoogilistes vooludes, erinevus seisneb lihtsalt selles, milline arenguetaap omandab keskse rolli sõltumatuks ja tähendusrikkaks tööks arvutitega. Eesmärgiks on laste toetamine sellisel viisil, et nad tuleksid kooli lõpetamisel toime kaasaegse maailma nõudmistega – see hõlmab kahtlemata ka meediakirjaoskuse arendamist.

Selline lähenemine digimaailmale on lapsevanemate teadlik valik, seda tutvustatakse vanematele enne kooli lastevanemete koolitustel ning vestlustes.

7.-9. klassi ettevõtlus-informaatika õppetegevused ja -sisu

Väikses Werrone Koolis taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskkonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetika järgi.

Õppetegevusi kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingat teiste õppeainete ja läbivate teemadega
- võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- tuleks õpitavad teemad aineõpetajate koostöös siduda ning ajastada ühiskonnaõpetuse, võõrkeele ja emakeele õpetusega. Kursuse keskel alustavad õpilased tööd väikerühmatöös (või paaristöös) arendusprojekti kallal, sidudes edasised õpitavad teemad selle projektiga;
- ainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult;
- tehakse koostööd kohalike ettevõtjate, majanduselu juhtide ja lastevanematega mitmekesistes õpikeskkondades;
- rakendatakse uurimuslikku õpet ja aktiivõppe meetodeid - andmete otsimine, probleemide sh dilemmade lahendamine tulemuste töötlemine ja esitamine; rollimäng, rühmatöö, projektid, välitööd; õppekäigud ettevõtetesse, kohtumised ettevõtjatega, nende töö jälgimine töökohal;
- võimaldatakse soovi korral loovtööna asutada või käivitada minifirma ja rakendada nii oma ettevõtlikkust

Õpilast suunatakse:

- mõistma vahetu ja vahendatu sarnasusi ning erinevusi;
- määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet;
- kujundama tõhusaid teabeotsingumeetodeid, mis hõlmavad erinevaid teavikuid ja teabekeskkondi;
- arendama tebeanalüüsi oskust.

- kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat oma õppimise ja töö tõhustamiseks.
- tehnoloogia innovatsioon: arutletakse arvuti kasutamise võimaluste üle oma tööde kavandamisel ja esitamisel.
- õpitakse oma tööd virtuaalkeskonnas esitama

Tundides käsitletakse järgmisi teemasid:

- Digimaailma hügieen, võimaluste ja ohtude teadvustamine
- Arvuti riist- ja tarkvara tundmine
- Materjalide vormistamine ja küljendamine
- Tabelarvutuse põhitõed, funktsioonide ja andmete graafilise esitamise oskused
- Algteadmised algoritmidest
- Pilditöötluse põhioskused, 3D joonistamine
- Allikakriitilise infootsingu oskused
- Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Ressursside säästlik tarbimine.
- teab mõningaid biotehnoloogia kasutusvõimalus
- teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid

Väikses Werrone Koolis on regulaarsed arvutiklassis toimuvad tunnid alles 9. Klassis. 7. Ja 8. Klassis toimub valdavalt tehnoloogiaõpe ilma arvutita. Ettevõtlus-informaatika teemasid käsitletakse harjutustundides ja põhitundidesse lõimitult.

On selge, et tehnoloogia pole protsess, mida saab eraldada selle elluviijast; samuti pole see ainult esemete tootmine. Dimensioone on mitu ja nendega tuleb arvestada. Need on nii varem käsitletu jätk kui ka intensiivistamine:

- Looduslik mõõde, mis hõlmab teaduslikke, inseneri- ja ökoloogilisi perspektiive.
- Inimese mõõde, mis hõlmab antropoloogilisi, füsioloogilisi ja esteetilisi vaatenurki.
- Sotsiaalne mõõde, mis hõlmab majandust, sotsioloogiat, poliitikat, kultuurilugu, õiguslikke ja eetilisi aspekte.

III kooliastmel on igal klassil üks suurem projekt, mille raames läheb tarvis tehnoloogilist pädevust, ka digipädevust.

VII klass

Valdavaks on kaudne meediakasutus – Tegevused: **praktiline raamatuköitmine koolikroonika** ja isikliku arengu, unistuste mapid vmt tarbeks.

Selleks ajaks on isikliku ruumi tunnetus muutunud piisavalt tugevaks, et õpilased hakkaksid ära tundma teiste ruumi, sealhulgas loovust, ja austama neid.

Koolikroonika jaoks aasta jooksul materjali kogumine ja talletamine.

VIII klass

Kaudne ja otsene meediakasutus – Tegevused: **8. klassi aastatöö ehk loovtöö koostamine ja esitlemine**. Töö teabeallikatega. Interneti otsingumootorite abil info otsimine; otsingumootorite liigid, otsingu sooritamise põhiprotseduurid ja aspektid; uurimistöö jaoks mõttekate veebilehtedega tutvumine. Veebilehtede usaldusväärsuse kriteeriumide rakendamise oskus. Praktilised katsetused ja kriitilised arutelud arvuti, projektori, pabertahvli, kriiditahvli, valge tahvli ja muude vahenditega. Esitlustarkvara mõttekas kasutamine, tarkvara eeliste ja puuduste tundmine. Kuidas esitlusvigu vältida.

8.klassis toimub õppepäev(ad) internetiturvalisuse teemal

IX klass

- *Otsene meediakasutus* – Tegevused: **kooli ajalehe loomine**, lugude kirjutamine, info kogumine jmt. Siin on väga suur lõiming emakeelega. Soovijatel ka minifirma loomise võimalus.

Põhiline arvutikirjaoskus: tekstitöötlus, teksti sisestamine ja tarkvara kasutamine teksti tootmiseks, redigeerimiseks, salvestamiseks ja allalaadimiseks; andmebaaside, arvutustabelite, graafika, töölaual avaldamise jms kasutamine; arvuti kasutamine muude ülesannete toetamiseks. Internetis

suhtlemine. Ametikirja koostamine. Avaldused. Intervjuud, uudislööd, mõttekate pealkirjade koostamise õppimine.

Teabe säilitamise põhiprintsiipide täpsem kirjeldamine (nt naasmine kirjutamise algupära juurde ja selle kultuurilise tähtsuse uurimine); mõista riist- ja tarkvara seost; kuidas tarkvaraprogramme koostatakse ja kuidas failisüsteem töötab; otstarbekate failisüsteemide loomisega tutvumine; eri failiformaatide erinevuste tundmaõppimine; õiguslikud aspektid - näiteks autoriõigus; tulemüürid, Interneti-turvalisus (vead, rämpspost ja häkkimine); veebilehitseja turvasätteid. Turvalisus võrgustikes.

Arvutite sotsiaalne, kultuuriline ja isiklik mõju, sealhulgas nii aja kokkuhoiu, vabaduse aspektid kui ka võimalikud negatiivsed, kinnisideelised ja asotsiaalsed aspektid. Majanduslikud küsimused, näiteks kuluarvestus kõrgtehnoloogilistes ettevõtetes.

Digivahendeid ei kasutata igapäevaselt õppetöös, nende kasutamine on pigem erand kui reegel. Väljaspool arvutitunde kasutakse koolis digitehnikat nt kunstitundides reprod jms visuaalse kunsti paremaks esitamiseks.

Wifi leviala on kaitstud parooliga.

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- oskab püstitada eesmärged, võtta vastutust ideede elluviimisel ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- arendab enda loovust;
- kasutab erinevaid teabeallikaid ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot, tõlgendab ja esitab neis allikates sisalduvat infot;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonda;
- teab oma õigusi ja kohustusi kui tarbija, töötaja ja tulevane ettevõtja;
- saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas;
- mõistab ettevõtja, juhi ja töötaja rolle ning vastutust;
- oskab näha ettevõtlust isikliku karjäärivõimalusena, on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtja suhtes;

Lõimimine teiste ainetega

Informaatika on kergesti lõimitav kõigi teiste õppeainetega, kuna info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamine moodustab ühe osa tänapäevasest õppevahenditest. See lõiming toimub mõlemal suunal: ühelt poolt kasutatakse informaatika õppeülesandeid koostades teiste õppeainete teemasid, et luua mõtestatud õppimine, ning teiselt poolt kujundatakse IKT pädevusi teistes õppeainetes referaate ja esitlusi tehes, andmeid kogudes ning analüüsides.

Võimalikku metoodilist materjali töö-ja tehnoloogiaõpetuses

Õpetajale

Carlgren, F., *Vabaduskasvatus*, Eesti Õppekirjanduse Keskus 1992
Clausen A.-U.; Riedel, M., *Plastisches Gestalten in Holz*, J.Ch. Mellinger Verlag GmbH, Stuttgart 1972
Guidice, A., *Puutöö A ja O*, TEA Kirjastus, Tallinn 2005
Isok, H.; Kõrbe, A.; Rihvk, E. *Poiste tööõpetus 8. klassile*, Koolibri 1999
Jackson, A.; Day, D., *Puutöömeistri käsiraamat*, TEA Kirjastus, Tallinn 2006
Kõrbe, A., *Tööõpetus VII-VIII kl. Puidutööd*, Tallinn Valgus 1977
Kõrbe, A., *Tööõpetus VIII-IX kl. Puidutööd*, Tallinn Valgus 1988
Martin, M., *Der künstlerisch –handwerkliche Unterricht in der Waldorfschule*, VFG 1991
Seufert, H., Werkstattbrief (perioodika, Bund der Freien Waldorfschulen) *Erziehung durch Eurythmie. Anregungen für Unterrichtende*. Stuttgart 1991

20 AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

20.1 Kehaline kasvatus

Kehalise kasvatus ainevaldkonda kuuluvad:

- ❖ Kehaline kasvatus
- ❖ Eurütmia

Kehakultuuripädevus põhikoolis

Kehalise kasvatus õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane kehakultuuripädevus:

- ❖ suutlikkus väärtustada kehalist aktiivsust ja tervislikku eluviisi elustiili osana;

- ❖ oskus anda hinnangut kehalisele vormisolekule, valmisolek harrastada sobivat spordiala või liikumisviisi;
- ❖ suutlikkus suhtuda sallivalt kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning väärtustada koostööd sportimisel ja liikumisel.

Kehalise kasvatus õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust;
- ❖ soovib olla terve ja rühikas;
- ❖ valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist iseseisvalt sise- ja välistingimustes;
- ❖ liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- ❖ tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisoskusi õppima ja liikumist iseseisvalt harrastama;
- ❖ tunneb ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslaste austades, kokkulepitud reegleid/võistlusmäärusi järgides ja keskkonda hoides;
- ❖ omandab põhikooli ainekavasse kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika;
- ❖ jälgib oma kehalist vormisolekut, teab, kuidas parandada töövõimet regulaarse treeninguga;
- ❖ tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- ❖ väärtustab Eesti tantsupidude traditsiooni.

Kehaline kasvatus põhikoolis

Liikumiskasvatus on kõiki aineid läbiv printsiip. Inimese tahtele alluvad lihased on elundsüsteem, mis võimaldab edasi liikuda, tegutseda, töötada kui ka rääkida. Liikumist käsitlevate konkreetsete ainetena on tunniplaanis esindatud *eurütmia* ja *kehaline kasvatus*. Mõlema aine läbi on võimalik luua sild inimese kehalise olemuse ning hingelis-vaimse osapoolte vahele. See tähendab, et lähtuvalt lapse arengust kaasab ka kehaline kasvatus esimesel kooliastmel rütmide ning rütmilise kordamise läbi tahte- ning mänguliste kujutluspiltide kaudu tundeelu. Teise kooliastme lõpul ja kolmandal kooliastmel kujuneb kehaline kasvatus vastavalt lapse arengule selleks, mida antud nimetuse all tavamõistes tunneme – kehale endale suunatud teadvustatud tegevuseks.

Algastmel saadavad liikumisharjutusi fantaasiarikkad kujutluspildid ja rütmiline sõna koos korduvate liikumiserütmidega. Seeläbi seostub lapse hingeline osapool füüsilise liikumisega, laps osaleb liikumises tervikuna. Elamuspoole tugevdamine soodustab otseselt füüsilise olemasolevate nõrkade külgede tasakaalustamist ning elundi- ja hoiakukahjustuste ärahoidmist. Sellist tunde pärast ergutust vajavad õpilased veel 12. eluaastani, murdeea alguseni.

6. klassi õpilane on arengus niikaugel, et ta hakkab järk-järgult tajuma jäsemeid ning keha mehaanikat (lihased, kõõlused, luud) diferentseeritult, objektiivselt ning sellest lähtuvalt muutub ka õpetuse laad. Kehaline kasvatus muutub keha loomulikust liikumisest rütmis või kujutluspildis kehale endale suunatud teadvustatud tegevuseks. Mängulised soojendusharjutused, pinge ja lõdvestuse vahelduv tunnetamine, kehaliikumiste teadvustatud tajumine ning tunni lõpetamine venitus- ja lõdvestusharjutustega (Bothmer – võimlemine*) vastavad noore inimese füsioloogilisele ja vaimsele arengule.

Ühised liikumis- ja sportmängud arendavad koostööd ning suurendavad interaktsioonivõimet. Lapsed harjuvad sotsiaalsest aspektist lähtuvalt teistega arvestama ja nende isikupära tähele panema, tundma oma osa ning vastutust tervikus. Etteantud mängureeglite kasutajaist algastmel muutuvad õpilased hiljem reeglite kaasloojaiks, need ei ole alati ette antud. Sel viisil saadakse kogemus vabaduse ja vastutuse koostoimest ning oskus lähtuda konkreetsest mängusituatsioonist. Ka täpselt reglementeeritud klassikaliste sportmängude reeglistikuni jõutakse aste-astmelt, lähtuvalt füüsiliste oskuste ning teadvustamisvõime kasvust. Nimetatud oskusi on võimalik igal vanuseastmel arendada vastavate eakohaste mängudega.

Kehalise kasvatus peamine eesmärk on vahendada õpilastele armastust liikumise vastu, anda neile vajalikud oskused ja teadmised kehaliseks aktiivsuseks. Mida rohkem ja mitmekesisemalt saab õpilane erinevaid liigutuslikke kogemusi, seda teadlikumaks muutub ta oma kehast ja sallivamaks iseenda suhtes. Kujuneb motivatsioon elukestvaks tervise liikumise harjumuseks. Kehalise kasvatus tundides saavad õpilased teavet ja kogemusi kehaliste harjutuste ohutu sooritamise kohta – õpitakse käituma nii, et mitte kahjustada teisi või iseennast. Kujundatakse kehalise aktiivsusega kaasnevaid hügieeniharjumusi.

Õppe-eesmärgid

Taotletakse, et õpilane:

- ❖ on terve ja hea rühiga;
- ❖ naudib liikumist selle erinevates vormides;
- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse olulisust enesetundele ja tervisele;
- ❖ omandab motivatsiooni, huvi ja teadmised iseseisvaks kehakultuuriharrastuseks;
- ❖ arendab mitmekülgset oma kehalisi võimeid ja liigutusoskusi;
- ❖ omandab hügieeniharjumused ja teadmised tervislikust eluviisist;
- ❖ arendab tahtemoadusi, kujundab eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi;
- ❖ omandab suhtlemisoskuse ja koostööharjumuse;
- ❖ tunneb ausa mängu põhimõtteid ja austab kaaslasi;

- ❖ tunneb huvi Eesti ja maailma spordisündmuste vastu ning mõistab enamlevinud alade sisu.

Üldpädevused kehalise kasvatuse ainevaldkonnas põhikoolis

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ja käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega sobiliku õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus.

Kehalises kasvatuses tähtsustatakse tervist ning jätkusuutlikku eluviisi. Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilastel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine kaaslastesse ning ausa mängupõhimõtete järgimine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus.

Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama. Kehakultuur kujundab viisakat, tähelepanelikku, abivalmis ja sallivat suhtumist kaaslastesse.

Enesemääratluspädevus.

Kehalise kasvatuse kaudu kujundatakse oskust hinnata enda kehalisi võimeid ning valmisolekut neid arendada, samuti suutlikkust jälgida ja kontrollida oma käitumist, järgida tervislikku eluviisi ning vältida ohuolukordi.

Õpipädevus.

Õpilasel kujuneb oskus analüüsida ja hinnata enda liigutusoskusi ja kehalisi võimeid ning kavandada meetmeid, kuidas neid täiustada. Koolis tekkinud huvi liikumise/sportimise vastu loob aluse ja eeldused õppida uusi sobivaid liikumisviise.

Suhtluspädevus.

Oluline on tunda ja kasutada spordi ning tantsu oskussõnavara, arendada eneseväljendusoskust ning lugeda/mõista teabe- ja tarbetekste.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.

Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldavad õpilastelt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jm kasutamise oskust ning toetavad matemaatikapädevuse kujunemist. Õpitakse analüüsima tervisespordiga

seotud teavet ja tegema tõendus põhiseid otsuseid. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid.

Ettevõtlikkuspädevus.

Kehaline kasvatus toetab õpilaste oskust näha probleeme ja leida neile lahendusi, seada eesmärged, genereerida ideid ning leida sobivaid vahendeid ja meetodeid, kuidas neid teostada. Kehalises kasvatuses õpivad õpilased analüüsima oma kehalisi võimeid ja liigutuoskusi, kavandama tegevusi ning tegutsema sihipäraselt, selleks et tugevdada tervist ja parandada töövõimet. Koostöö kaaslastega sportimisel/liikumisel kujundab toimetulekuoskust ja riskijulgust.

Kehalise kasvatuses ainetunnis käsitletavat läbivad teemad:

„Tervis ja ohutus”

seostub ohutuse ja turvalisuse käsitlemisega iga liikumisviisi ning spordialaga seoses.

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”

seostub erinevate elukutsetega, mis nõuavad head füüsilist vormi (nt. kehalise kasvatuses õpetaja, treener, päästja, põllumees, ehitaja jne).

„Keskond ja jätkusuutlik areng”

seostub eelkõige looduses liikumisega. Võimalusel on kehalise kasvatuses tunnid õues (kooli hoovis, pargis, metsas jne). Väljaspool kooliterritooriumi toimuvatel tundidel selgitatakse ümbritseva keskkonna hoidmise olulisust, mis kujundab õpilaste keskkonnateadlikkust.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”

seostub meeskonnatöös osalemise kaudu -erinevate rollidega mängud (liider, meeskonnaliige). Kehalise kasvatuses tundides omandatud teadmised erinevatest spordialadest võimaldavad õpilastele anda suurema vastutuse tunniväliste sportlike mängude korraldamiseks, toetades seeläbi õpilaste ettevõtlikkuse arengut.

„Kultuuriline identiteet”

seostub erinevate kultuuride tantsude ja spordialade käsitlemisega, mis tutvustavad rahvuslikku ja rahvusvahelist liikumiskultuuri.

„Teabekeskond”

seostub õpilaste suunamisega info otsimisele –tervise, isikliku liikumisharrastuse kujundamise, teadliku treenimise jms kohta.

„Tehnoloogia ja innovatsioon”

seostub kehalises kasvatuses antud ülesannetele sobiva lahenduse leidmisega õpilaste poolt. Õpilasi suunatakse analüüsima tehnoloogia mõju kehalisele arengule.

„Väärtused ja kõlblus”

seostub ennekõike spordi ülima aate –ausa mängu põhimõtete – järgimisega kehalises kasvatuses ja tunnivälises sportlikus tegevuses. Eesmärk on omakasupüüdlikkuse ja egoismi taandamine. Mängureeglite vajalikkuse mõistmine ning tahe ja oskus vastu seista nende rikkumisele toetavad õpilase kujunemist kõlbliseks isiksuseks.

20.1.1 Kehaline kasvatus I kooliastmes

I-II klass

Õppetegevused ja –sisu

Juhtmotiivid

Esimesel kahel kooliaastal võib kehaline kasvatus tunniplaanis esineda veel mängutunnina. Esikohal on eelkõige Eesti vana kultuuripärand: laulu-, ring-, liikumis- ja osavusmängud.

Õpetaja seostab kehalise liikumisefantaasiaküllaste kujutluspiltidega, mida antakse edasi juttude, laulmise ja rütmilise kõnega. Selline tegevus loob silla siseelamuse ja välise liikumise vahel. Põhielemendiks ning liikumiste alg- ning lõpp-punktiks on ring. Tundide ülesandeks on toetada laste loomupärasest liikumisaktiivsust, andes sellele eakohase vormi. Võimalikult palju liigutakse vabas looduses, ronitakse, hüpatakse, ületatakse takistusi. Talvel on loomulikeks õuesoleku-tegevusteks kelgutamine, suusatamine, uisutamine, mängud lumega. Jutustava aine piltidest õpib laps kõikvõimalikesse osadesse sisse elama. Sealjuures omandab ta palju kehalist osavust.

Õppesisu

- ❖ Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele. Käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis. Ohutu ja kaaslaste arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes. Ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.
- ❖ Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus pärast kehaliste harjutuste tegemist
- ❖ Laulu- ja ringmängud. Põhimotiivideks on sisemine ja välimine ring, viirud, paarid, peegeldused, erinevad tempod. Sobivad tantsud ja mängud: „Tähepolka“ („Sterni polka“), „Rikas ja vaene puu“, „Labajalg“ paaris, „Kassari“
- ❖ Väikeste lugudega seotud harjutused ja mängud. Vaba jooksmine ja hüppamine lihtsate kõneliste rütmide järgi. Ringharjutus (Bothmervõimlemine). Eesti pärimustantsud ja -mängud, näiteks „Kuppari muori“, „Kalamees“, „Kaera-Jaan“ nelikutes, „Neljäpuuri“, „Savikoja venelane“, „Siisik“, „Sääsk“, „Peremees võttis naise“;
- ❖ Liikumismängud;
- ❖ Osavusmängud;
- ❖ Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused (parem – vasak pool);
- ❖ Jutustuse või muu tekstiga kaasnevad rollimängud;

- ❖ Tagaajamismängud;
- ❖ Jooksmine, hüppamine, viskamine, balansseerimine, hüpitsaga hüppamine, karkudel kõndimine jms;
- ❖ Tirel, tiritamm, turiseis jms akrobaatilised harjutused;
- ❖ Suusatamine, kelgutamine, uisutamine;
- ❖ Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine.
- ❖ Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel.
- ❖ Treptõus, käärtõus. Sahkpidurdus. Laskumine põhiasendis.
- ❖ Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis.
- ❖ Uiskude kandmine. Uisurivi. Kõnd ja libisemine uiskudel.
- ❖ Kehaasend. Käte ja jalgade töö uisutamisel.
- ❖ Jalgade tõuge ja libisemine paralleelsetel uiskudel. Sõidu alustamine ja lõpetamine (pidurdamine).
- ❖ Ujumise algõpe alates 2. klassist. Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees.

Õpitulemused

Õpilane:

Teadmised spordist ja liikumisviisidest:

- ❖ oskab käituda kehalise kasvatus tunnis, liikudes/sportides erinevates sportimispaikades ning tänaval liigeldes, järgib õpetaja reegleid ja ohutusnõudeid, täidab mängureegleid, teab ja täidab (õpetaja kehtestatud) hügieeninõudeid;

Liikumismängud:

- ❖ sooritab harjutusi erinevaid palle pörgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge;

Talialad - kooli valikul kas suusatamine või uisutamine

a) suusatamine

- ❖ suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga;
- ❖ laskub mäest põhiasendis;

- ❖ läbib järjest suusatades 2 km või 3 km distantsi.

b) uisutamine

- ❖ libiseb jalgade tõukega paralleelsetel uiskudel;
- ❖ oskab sõitu alustada ja lõpetada;
- ❖ uisutab järjest 4 minutit.

Tantsuline liikumine

- ❖ mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge;
- ❖ liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile.

Ujumine

- ❖ oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- ❖ hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi.

III klass

Õppetegevused ja –sisu

Juhtmotiivid

9. eluaasta paiku muutub ümbritseva maailma tunnetus – maailmast, mida varem endastmõistetavalt kogeti “kaasilmana”, saab nüüd “ümbritsev maailm”. Kehaline kasvatus saab selles eas vahendada julgust ümbritseva uurimiseks. Sobivad mängud, kus saab nõ laia maailma joosta ning hiljem turvalisse “koju” naasta. Hinge- ja fantaasiaseosed liikumisega on endiselt olulised. Jätkuvad fantaasiarikas mäng ning osavusharjutused. Ei tehta veel individuaalset tööd mingi kindla harjutusega.

Mängudele ringjoonel lisanduvad paarisharjutused ja meeskonnamängud. Suureneb üksiku mängija osatähtsus grupimängudes. Oluline on koostöö harjutamine, teistega arvestamine, kaaslaste abistamine.

Esimese kahe klassi tegevusele lisandub rakendusvõimlemine ehk mäng võimlemisriistadest maastikul. Ruumi paigutatud võimlemisriistad on vahendiks fantaasiamaastiku läbimisel, nt varbseinal tuleb ronida läbi džunglipuude latvade, rõngaste abil ületada ohtlik jõgi jne. Seeläbi rakendub waldorfpedagoogika tundeid ja tahet ühendav printsiip. Konkreetseid võimlemisriistadega seotud tehnikaid veel ei õpetata, küll omandatakse ohutu kasutamise põhimõtted.

Seos muusikaõpetusega on tugev – jätkuvalt mängitakse laulumänge, liikumist saadetakse pillimuusika või lauluga.

Võimlemisharjutused ning eurütmiaharjutused õpetavad tundma oma keha liikumises, tajuma liikumisruumi. Nii ruumitajumisoskus kui liikumises kasutatavad geomeetriavormid toetavad matemaatilise pädevuse kujunemist.

Õppesisu

- ❖ Väikeste lugudega seotud harjutused ja mängud;
- ❖ Vaba jooksmine ja hüppamine lihtsate kõneliste rütmide järgi;
- ❖ Ringvõimlemine (*Bothmer* – võimlemine);
- ❖ Ringtantsud (rahvatantsud);
- ❖ Mäng võimlemisriistadega maastikul (rakendusvõimlemine);
- ❖ Ring-, jooksu- ja tagaajamismängud;
- ❖ Tirel, tiritamm, turiseis jms akrobaatilised harjutused. Hübitsaga hüppamine;
- ❖ Kelgutamine, suusatamine vastavalt võimalusele;
- ❖ Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine.
- ❖ Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel.
- ❖ Treptõus, käärtõus. Sahkpidurdus. Laskumine põhiasendis.
- ❖ Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduvii.
- ❖ Uiskude kandmine. Uisurivi. Kõnd ja libisemine uiskudel.
- ❖ Kehaasend. Käte ja jalgade töö uisutamisel.
- ❖ Jalgade tõuge ja libisemine paralleelsetel uiskudel. Sõidu alustamine ja lõpetamine (pidurdamine).
- ❖ Ujumine alates 2. Klassist kohustuslik. Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja oskab

- ❖ oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, liikudes/sportides erinevates sportimispaikades ning tänaval liigeldes,
- ❖ järgib õpetaja reegleid ja ohutusnõudeid,
- ❖ riietuda vastavalt olukorrale ja täita hügieeninõudeid;
- ❖ Liikumismängud:
- ❖ sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge;

Talialad - kooli valikul kas suusatamine või uisutamine

a) Suusatamine

- ❖ suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga;
- ❖ laskub mäest põhiasendis;
- ❖ läbib järjest suusatades 2 km või 3 km distantsti.

b) Uisutamine

- ❖ libiseb jalgade tõukega paralleelsetel uiskudel;
- ❖ oskab sõitu alustada ja lõpetada;
- ❖ uisutab järjest 4 minutit.
- ❖ täita ohutusnõudeid ujumisel, suusatamisel, kelgutamisel, võimlemisel;

Tantsuline liikumine

- ❖ mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge;
- ❖ liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile.

Ujumine

- ❖ oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- ❖ oskab hüpata vette, mis ulatub üle pea, ujuda 100 meetrit rinnuli, sukelduda ja haarata käega veekogu põhjast ese, puhata asendeid vahetades paigal kolm minutit, ujuda 100 meetrit selili, väljuda veest.
- ❖ hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi.

Võimlemine ja liikumismängud

- ❖ täita vormiharjutusi;
- ❖ sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha;
- ❖ sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi mänguliselt;
- ❖ sooritada hüplemisharjutusi hübitsaga;
- ❖ kasutada võimlemisriistu etteantud mängusituatsioonist lähtuvalt;
- ❖ mängida liikumismänge erinevate variantidega.

Lõimimine teiste ainetega

Liikumine (matkimine, mängimine, improviseerimine) on seotud kõigi nende ainetega, kus kõnetatakse ja arendatakse lapse loovust. Liikumistundides jälgitakse hügieeni- ja ohutusnõuete täitmist. Sooritatavates harjutustes saab kasutada vormijoonistuses õpitud kujundeid. Paljudes mängudes rakendavad õpilased loendamise- ja arvutamisoskust. Laulumängud ja sõnalised dialoogid, rütmisalmid on seotud nii emakeele kui ka muusikaõpetusega. Liikumine õues seob loodusõpetuse teemasid erinevatel aastaegadel. Kolmandas klassis mängitakse vanade ametite ja koduloo epohhidega seotud mänge.

Erinevused riiklikust õppekavast

- ❖ Sisuline sportimise tähtsuse kirjeldamine, põhjendamine ja kehalise võimekuse ning aktiivsuse analüüs jääb III kooliastmesse. Samuti on spordialade tundmine ja Eesti sportlaste teadmine III kooliastme teema.
- ❖ I-II klassis omandatakse erinevaid liikumisviise, neid erinevate terminitega tähistamata. Ravisamm lisandub II kooliastmes;
- ❖ Õpetamisel I kooliastmes puudub erisus tüdrukute ja poiste vahel.
- ❖ Põhivõimlemise harjutuste kombinatsioone ei õpetata.
- ❖ I kooliastmes kindlaid jooksudistantse ei läbita, jookk on integreeritud erinevatesse mängudes ja loomuliku liikumise osana lapse jaoks mõtestatud tegevuses.
- ❖ Teatevõistlused ja pendelteatejooks lisanduvad II kooliastmes.
- ❖ Palliviske paigalt ja eelsammudega harjutamine ja sooritamine toimuvad II kooliastmes.
- ❖ I kooliastmes on valdavad fantaasia-, rolli-, ring- ja laulumängud. Lihtsustatud reeglitega pallimängud, s.h. ka rahvastepall lisanduvad II kooliastmel.

20.1.2 Kehaline kasvatus II kooliastmes

Õppetegevused- ja sisu

Juhtmotiivid

Teine kooliaste hõlmab suurt arengusammu lapsest eelpuberteeti. Kuni 5. klassini on rütmilisel sõnal endiselt tähtis, harmoniseeriv roll. Laps peab saama kogu oma olemusega liikumises osaleda. Jätkub mäng võimlemisriistadest maastikul. 5. klassis toimub samm-sammult üleminek mängult harjutustele, tekstiga saadetud rütmiliselt võimlemiselt nn hääletule võimlemisele. Välise rütmi asemel kerkib esiplaanile liikumiserütmi sisemine kogemine.

Varasemast meie-kogemusest liigutakse samm-sammult mina-kogemuseni. Jõutakse individuaalse harjutamiseni. Kuigi kergejõustiku ja riistvõimlemise süstematiseeritud harjutamine algab 6. klassist, on selle alged seoses Vana-Kreeka ning olümpiamängude teemaga ajaloos juba 5. klassis olemas. Vanu olümpiaalasid harjutatakse mänguliselt, ajaloolist pilti kaasates. Märksõnaks on ideaalne, ilus liikumine. Klassikalise kergejõustiku alad sisaldavad endas algenäki kõiki kehalist kasvatust läbivaid teemasid. Spordivahendid – odad, kettad – ei pea 5. klassis olema veel “päris”, soovitatav on need olümpiamängude projektis lastega ise puust valmistada. Spordivahendeid õpitakse korrektselt transportima, kasutama ja hooldama. 4.– 6. klassini tegeletakse akrobaatika ja erinevate osavusharjutustega (s.h. Žongleerimisega).

Teisel kooliastmel harjutatakse ühist reeglite kujundamist vabas mängus. Nii ei kujune vastutus millegi väljastpoolt antuna, vaid ühise situatsiooni reguleeriva protsessi tulemusena. Etteantud reeglitega lihtsad sportmängud on õpetuse sisuks 6. klassis.

Lihaste kasv hakkab alates 6. klassist liikumises üha rohkem väljenduma. Kasvavad lihased vajavad teistmoodi käsitlemist kui varasemal aastail – korralik individuaalne soojendus enne mängu ning venituse- ja lõdvestusharjutused on osa tervishoiust.

Võimalusel jätkuvad talvised sporditunnid värskes õhus, suusatamises täiustatakse sõidustiili, harjutatakse erinevaid tõusu- ja laskumistehnikaid, pöördeid. Õpitakse suusahoolduse põhitõdesid. Jätkub ujumisõpetus.

IV klass

Juhtmotiivid

Liikuda “meie” juurest “minani”. Laps tunneb ennast vabalt ringi joostes kõige paremini. Siit minna vahehaaval individuaalse harjutamiseni. Rütmiliselt öeldud sõna etendab edaspidigi tähtsat, harmoneerivat osa. Laps peab kogu olemusega liikumises olema.

Õppesisu

- ❖ Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele. Kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent.
- ❖ Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted.
- ❖ ringharjutus (Bothmer - võimlemine);
- ❖ erinevad kõnni-, jooksu- ja hüppeharjutused. Kerged rütmilised hüpped;
- ❖ harjutused palli, hüpitsa, hoonööri, kummide ja puidust sauadega. Väikeste pallidega koordinatsiooniharjutused;
- ❖ vaba mäng;
- ❖ mäng võimlemisriistadega maastikul;
- ❖ orienteerumine ruumis ja vabas looduses tuttava objekti plaani järgi. Orienteerumine silmapaistvate loodus- ja tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas. Orienteerumismängud;
- ❖ trelle ette ja taha ja akrobaatilised harjutused;
- ❖ tagaajamis-, jooksu-, rollimängud;
- ❖ nn tantsuklubi tantsud. Põhimotiivideks on põimumised, ristumised ja erinevad tempod. Sobivad tantsud: „Ristpulgatants“, „Oige ja vasemba“, „Nõianeitsi“, „Kolme paari tants“, „Inglise 8 paari tants“, „Tinna“, „Padespaan“, „Krakovjakk“, „Tuustep“, „Labajalg“ põimumistega;
- ❖ suusatamine ja uisutamine;
- ❖ ujumisõpetus. Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees.

Õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

- ❖ naudib liikumist;
- ❖ järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatuse tundides ning tunnivälistel spordiüritustel;
- ❖ peab kinni mängureeglitest, on kaaslaste suhtes tähelepanelik ja viisakas;
- ❖ arendab õpetaja juhendamisel oma kehalisi võimeid;
- ❖ orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas;
- ❖ suudab jälgida oma kehaasendit ja liigutusi;
- ❖ oskab mängida õpitud liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge;
- ❖ suudab sooritada lihtsamaid akrobaatika- ja rakendusharjutusi ning ronida;
- ❖ kasutab võimlemisriistu etteantud mängusituatsioonist lähtuvalt;
- ❖ oskab tantsida lihtsamaid seltskonna- ja pärimustantse;
- ❖ oskab startida püsti lähtest ja valida jooksukiirust;
- ❖ oskab osaleda teatejooksus;
- ❖ oskab sooritada palliviset paigalt;
- ❖ oskab suusatada tasasel maal, märke tõusta ning laskuda;
- ❖ suudab joosta jõukohases ühtlases tempos;
- ❖ oskab ujuda.

Lõimimine teiste ainetega

Harjutustes on *eurütmiaga* ühiseid elemente. Sooritatavates harjutustes saab kasutada *vormijoonistuses* õpitud kujundeid. Pärimustantsudes on rohkelt põimumisi, mis samuti haakuvad *vormijoonistamisega*. Tantsulaulud ja dialoogid on seotud nii *emakeele*, *võõrkeelte* kui ka *muusikaõpetusega*. Tantsuvara toetab *kodulooliste* teemade omandamist. Paljudes tunnitegevustes rakendavad õpilased loendamise-, arvutamise- ja mõõtmisoskust – siin on seos *matemaatikaga*. Maastikul liikumisel ja orienteerumisel kasutatakse *loodusõpetuses* kogutud teadmisi. Liikumine (matkimine, mängimine, improviseerimine) lõimib kõigi ainetega, kus arendatakse õpilase loovust.

V klass

Juhtmotiivid

Ruumilist maailma ei saa mõista veel mõisteliselt. See pakub aga võimaluse jõudusid välja arendada ning kujundada. Nii nagu veri soontes ringleb, tahab ka laps liikuda. Mitte liiga kiiresti, mitte liiga aeglaselt. Tal on seos ringliikumisega.

Õppesisu

- ❖ Bothmer - võimlemine: „Mäng avaruse ja kõrgusega“, „Mäng kerguse ja raskusega“, ringharjutus. Üleminek tekstiga saadetud võimlemiselt hääletule võimlemisele. Rütmiline jooksmine ja hüppamine, erinevad kõnni-, jooksu-ja hüppeharjutused.
- ❖ Teatejooks.
- ❖ Harjutused võimlemisriistadest maastikul, mängu üleminek harjutusteks.
- ❖ Osavusharjutused ja akrobaatika, s.h. hundiratas, sild selili lamangust, peapealseis.
- ❖ Liikumismängud.
- ❖ Palliharjutused, visked.
- ❖ Rahvalikud seltskonnatantsud. Euroopa rahvaste tantsud, näiteks „Jenka“, „Korobuka“, „Sirtaki“, „Lacu dancis“, „Rumul dracului“, „Andro“, „Txulalai“, „Oh, Regadinho“;
- ❖ Ettevalmistus Vana-Kreeka stiilis olümpiamängudeks: jooks, käsikutega paigalt kaugushüpe, kõrgushüpe (käär- ja kägarhüpe), odavise, kettaheide, kahevõitlus.
- ❖ Ujumisõpetus. Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees.
- ❖ Uisutamine, suusatamine – vaba- ja klassikaline sõidustiil, laskumistehnikad.
- ❖ Orienteerumine
- ❖ Teadmised antiikolümpiamängudest.

Õpitulemused

5.klassi lõpetaja:

- ❖ naudib liikumist ja on kehaliselt aktiivne;
- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust inimese tervisele;

- ❖ järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatuse tundides ning tunnivälistel spordiüritustel;
- ❖ teab põhileppemärke;
- ❖ oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita;
- ❖ peab kinni mängureeglitest, on kaaslaste suhtes tähelepanelik ja viisakas;
- ❖ oskab mängusituatsioonist lähtuvalt kujundada reegleid;
- ❖ suudab jälgida oma kehaasendit ja liigutusi;
- ❖ arendab õpetaja juhendamisel oma kehalisi võimeid;
- ❖ oskab mängida liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge;
- ❖ suudab sooritada lihtsamaid akrobaatika- ja rakendusharjutusi ning ronida;
- ❖ oskab tantsida lihtsamaid seltskonna- ja pärimustantse;
- ❖ oskab startida püsti lähtest ja valida jooksukiirust;
- ❖ oskab osaleda teatejooksus;
- ❖ oskab sooritada palliviset paigalt;
- ❖ oskab murdmaasuusatamisel kasutada sobivaid sõiduviise;
- ❖ suudab joosta jõukohases ühtlases tempos;
- ❖ oskab ujuda;
- ❖ tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordiürituste vastu.

Lõimimine teiste ainetega

Sooritatavates harjutustes saab kasutada *geomeetrias* õpitud vorme. Pärimustantsud toetavad *ajalo*- ja *geograafiaõpetust*. Tantsulaulud on seotud *võõrkeelte* ja *muusikaõpetusega*. Harjutustes on *eurütmiaga* ühiseid elemente. Isikliku hügieeni, tervise ja tervishoiu teemad lõimivad *inimeseõpetusega*. Paljudes tunni- tegevustes rakendavad õpilased loendamise-, arvutamise- ja mõõtmisioskust – siin on seos *matemaatikaga*. Tehnikaid ja sportmängude reegleid õpetades loob õpetaja seose *ajalooga*, tutvustades tehnikate ja reeglite ajaloolist arengut. Maastikul liikumisel ja orienteerumisel kasutatakse *geograafias ja loodusõpetuses* omandatud teadmisi. Liikumine õues seob *loodusõpetuse* teemasid. Liikumine (matkimine, mängimine, improviseerimine) lõimib kõigi ainetega, kus arendatakse õpilase loovust.

VI klass

Juhtmotiivid

Sugunäärmete algav talitus viib tugevnevale soolisele diferentseerumisele ja otsese seoseni liikumise ning lihaskasvu vahel. Pinge ja lõdvestumine kui lihasdünaamika põhielement on nüüd kesksel kohal. Eriti tajutav on see sörkjooksu puhul. Osavus kui kõigi lihasgruppide optimaalne koostegevus ja julgus on kõigi distsipliinide raskuspunktiks. Süstemaatilise harjutamise algus kergejõustikus ja riistvõimlemises.

Õppesisu

Võimlemine:

- ❖ Bothmer - võimlemine: saua- ja kolmnurga harjutused.
- ❖ Riistvõimlemine: hooglemine, hoogtõus, harkiste, mahahüpe, kätelseis, tiritamm, kagarhüpped, külghüpped, tirelid.
- ❖ Kitsehüpped hoolaualt.

Kergejõustik:

- ❖ jooksuharjutused, kaugushüpe, pallivise paigalt ja eelsammuga, tõkkejooks.
- ❖ Ujumises uued ujumisstiilid, vettehüpped (võimalusel).

Liikumis- ja sportmängud:

- ❖ Sportmängud lihtsustatud reeglitega: pioneeripall, rahvastepall, korvpall, saalihoki
- ❖ Osavusharjutused: Žongleerimine, akrobaatika, kätelseis.

Tantsuline liikumine:

- ❖ Rahvalikud seltskonnatantsud, polka, valss, marssimine.
- ❖ Maailma rahvaste tantsud (näiteks „Tutira mai nga iwi“, „La cucaracha“, „Jingle Bells“, „Oh Susana“, „Gran S uare“) ja vanad õukonnatantsud („Kadrill“, „Valss ringis“);

Talialad:

- ❖ Suusatamine, uisutamine vastavalt võimalustele.

- ❖ Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Uisusammpööre, poolsahkpööre ja poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis. Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis.
- ❖ Uisutamine erinevate käteasenditega. Ülejalasõit vasakule ja paremale. Sahkpidurdus. Start, sõit kurvis ja finišeerimine. Kestvusuisutamine. Mängud uiskudel

Orienteerumine:

- ❖ kaardi mõõtkava, reljeefivormid, kauguse määramine;
- ❖ sobiva koormuse ja liikumistempo valimine vastavalt pinnasetüübile, reljeefivormidele, takistustele;
- ❖ suunaharjutused kompassiga seistes ja liikumisel;
- ❖ asukoha määramine;
- ❖ õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades.

Õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

Teadmised spordist ja liikumisviisidest:

- ❖ naudib liikumist ja on kehaliselt aktiivne;
- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust inimese tervisele;
- ❖ järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatuse tundides ning tunnivälistel spordiüritustel;
- ❖ peab kinni mängureeglitest ja on kaaslaste suhtes tähelepanelik ja viisakas;
- ❖ oskab mängusituatsioonist lähtuvalt kujundada reegleid;
- ❖ suudab jälgida oma kehaasendit ja liigutusi;
- ❖ arendab õpetaja juhendamisel oma kehalisi võimeid;
- ❖ tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordiürituste vastu;
- ❖ omab teadmised antiikolümpiamängudest.

Võimlemine

- ❖ osaleb meelsasti Bothmer – võimlemises;
- ❖ suudab sooritada lihtsamaid akrobaatika- ja rakendusharjutusi ning ronida;

Tantsuline liikumine

- ❖ oskab tantsida lihtsamaid seltskonna- ja pärimustantse;

Liikumismängud

- ❖ oskab mängida liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge;
- ❖ teatevõistluse palliga; mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid.

Kergejõustik

- ❖ oskab startida püsti lähtest ja valida jooksukiirust;
- ❖ oskab osaleda teatejooksus;
- ❖ oskab sooritada palliviset paigalt;

Suusatamine

- ❖ suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusammuga;
- ❖ sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis;
- ❖ sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde;
- ❖ sooritab teatevahetuse teatesuusatamises;
- ❖ läbib järjest suusatades 3 km või 5 km distantsti

Uisutamine

- ❖ sooritab uisutades ülejalasõitu vasakule ja paremale;
- ❖ kasutab uisutades sahkpidurdust;
- ❖ uisutab järjest 6 minutit

Orienteerumine:

- ❖ oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi;
- ❖ arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi.

Ujumine

- ❖ oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- ❖ oskab hüpata vette, mis ulatub üle pea, ujuda 100 meetrit rinnuli, sukelduda ja haarata käega veekogu põhjast ese, puhata asendeid vahetades paigal kolm minutit, ujuda 100 meetrit selili, väljuda veest.
- ❖ hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi.

Lõimimine teiste ainetega

Õpilased kasutavad *matemaatika* tunnis omandatud loendamisel, rühmadesse jagamisel, geomeetriliste kujundite moodustamisel, punktiarvestuse pidamisel, tulemuste mõõtmisel. Liikumistund ja *muusikaõpetus* on otseselt seotud tantsude õppimisel, samuti rütmide läbi. Kehaline osavus ja oskus mängusituatsioonis reageerida ja tegutseda aitab kaasa õpilaste vahelisele suhtlemisele erinevate ainete grupi-ja meeskonnatöodes. 5. klassi antiikolümpia alad ja võistluste korraldamine on otseselt seotud *ajalooga* ning võistlustarvikute valmistamine selleks toimub *puutöö* tundides.

Erinevused riiklikust õppelavast

II kooliastmel on erinevad rütmi- ja liikumisharjutused integreeritud tsükliõppe tundi ning aineõpetuse metoodikasse, seega on kehalise kasvatus tunde vähem kui PRÕKis.

Õpilane omab teadmisi õpitud spordialadest/liikumisviisidest, teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest. Eestis ja maailmas toimuvate suurvõistluste, tuntud sportlaste ja võistkondade teadmine ja nende teadmiste esitamine on III kooliastme teema.

Hüpitsaga erinevaid elemente ja harjutusi sooritavad nii poisid kui ka tüdrukud. Põhivõimlemise harjutuskombinatsioonid pole õpieesmärk ja seda õpitulemust ei taotleta.

Nii võrk-kui ka korvpall täis reeglistiku ja erinevate eelharjutustega on programmis III kooliastmel.

Võimalikku metoodilist materjali kehalises kasvatuses

Kischnik, R. *Mida lapsed mängivad*. EVWÜ

Husemann, G. Graf Fritz von Bothmer. *Gymnastische Erziehung*. 1989

20.1.3 Kehaline kasvatus III kooliastmes

Juhtmotiivid

Kolmandas kooliastmes jõuab õpilane murdeikka ning omandab oskuse tegeleda iseseisvate liikumisharrastustega. Regulaarne spordiga tegelemine toetab organismi kasvu ja arengut, et aidata noortel üle saada murdeeaale iseloomulikest kriisidest.

Vastavate harjutustega luuakse selles vanuses tasakaal tunnetatava raskuse ning liikumise kerguse vahel. Noor inimene peab õppima raskusest oma jõudu pingutades üle saama. Noormeestel tõuseb esiplaanile jõu harjutamine, tütarlapsed tegelevad rohkem vormitud liikumistega, s.h. tantsulise liikumisega.

Kolmandal kooliastmel, kui mängud lähevad üle sportmängudeks, on sobiv aeg spordieetika teadvustamiseks: aus võistlus, vastase, kohtunike, vaatajate austamine, määrustikust kinnipidamine, spordirituaalide sooritamine. Omandatakse spordialade oskussõnavara. Ka vaba mäng jääb endiselt tundide koostisosaks, nüüd rohkem soojendusena tunni alguses või lõdvestust pakkuva osana tunni lõpetuseks.

7. klassi õpilastel on ülekaalus kõõluste, 8. klassi õpilastel luude areng. Lähtuvalt füüsilisest arengust tajuvad õpilased tugevamalt elastsust ja pinget, kõõluste tööd. Hüppamine, vetrumine, võnkumine viivad 7. klassis eamaste liikumiskogemusteni. Luude ja liigeste koostoime mehaaniline element peab olema harjutuste valiku läbi tajutav. Ülesandeks on õppida liikuma loomulikult ja osaval viisil. Harjutatakse artistlikkust.

8. klassi põhimotiiv on võitlus kehalise raskusega. Selles vanuses ollakse n.ö maa peale jõudnud. Raskus ja kindlus iseloomustavad selles vanuses õpilast. Eriti tüdrukud peavad õppima võitlema oma massiga, mida tuleb vormida. Abstraktne liikumine ja tahteline liikumine toetavad isiksuse teadvustamist. Hoiak ja pingelolek pakuvad esimest kindlamat tuge.

9. klassis on esiplaanil tahteareng. Hingelise individuaal-eksistentsiaalse kogemuse ärkamisega peab avastama hingejõudude toimimise ka liikumise koolitamises. Tuleb õppida eesmärgi püstitamist, surnud punktist ülesaamist. Plahvatuslik liikumine rahuseisundist välja viib vahetult tahte kogemiseni. Poistel on esikohal jõu rõhutamine, tüdrukutel vormi kujundamine.

VII klass

Õpitulemused

Teadmised spordist ja liikumisviisidest

7. Klassi lõpetaja:

- ❖ naudib liikumist selle erinevates vormides ning on valmis liikumist/sportimist iseseisvalt harrastama;
- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele ja töövõimele;
- ❖ liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- ❖ oskab kasutada kehalise võimekuse lihtsamaid enesekontrollimeetodeid ning jälgib oma kehalise vormisoleku taset;
- ❖ järgib ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslasi austades ja keskkonda säilitades;
- ❖ suudab jälgida oma kehaasendit ja liigutusi;
- ❖ arendab õpetaja juhendamisel oma kehalisi võimeid.
- ❖ tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja liikumisürituste vastu.

Võimlemine

7.kassi lõpetaja:

- ❖ Oskab Bothmer-võimlemist: „Hüpe keskpunkti“, „Rütm“.
- ❖ Sooritab riistvõimlemise elemente: hooglemine, hüpped hoolaualt ja ilma;
- ❖ On proovinud kätelseisu salto eelharjutusena, vastavalt võimekusele sooritab salto, tirelid, hooooksult hüppetireli, silla, tõusmise kätelseisu, sammhüpped.

Kergejõustik

7.kassi lõpetaja:

- ❖ Sooritab kaugushüpe, kõrgushüpe, on tutvunud heitealadega.

Liikumis- ja sportmängud

7.kassi lõpetaja:

- ❖ oskab mängida liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge;
- ❖ teab õpitud spordialade võistlusmäärusi ja oskussõnu;
- ❖ on omandanud õpitud spordialade/liikumisviiside tehnika;

- ❖ on sooritanud harjutusi korv- ja võrkpaliga. Osalenud vastavates sportmängudes

Talialad (kooli valikul suusatamine või isutamine)

7.kassi lõpetaja:

Suusatamine:

- ❖ On täiustanud oma sõidustiile
- ❖ suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;

Uisutamine

- ❖ On täiustanud oma sõiduosavust
- ❖ Oskab sõita tagurpidi

Orienteerumine

- ❖ läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt;
- ❖ oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku;
- ❖ oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul;

Õppesisu

- ❖ Bothmer-võimlemine: „Hüpe keskpunkti“, „Rütm“.
- ❖ Võimlemine. Riistvõimlemine: hooglemine, hüpped hoolaualtja ilma.
- ❖ Kätelseis salto eelharjutusena, salto, tirelid, hoojooksult hüppetirel, sild, tõusmine kätelseisu, sammhüpped.
- ❖ Aeroobika-harjutused muusika saatel (pöörded, hüpped, keerutused).
- ❖ Maadlusmängud.
- ❖ Kergejõustik: kaugushüpe, kõrgushüpe, heitealadegatutvumine.
- ❖ Harjutused korv-ja võrkpalliga, sportmängud.
- ❖ Liikumismängud palliga.
- ❖ Suusatamine - sõidustiilide täiustamine. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi.
- ❖ Uisutamine – sõidustiilide ja osavuse täiustamine. Tagurpidisõit

- ❖ Orienteerumine. Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine: väikeste objektide lugemine ja meeldejäätmine. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga. Orienteerumisraja iseseisev läbimine.

VIII klass

Õpitulemused

Teadmised spordist ja liikumisviisidest

8. klassi lõpetaja:

- ❖ naudib liikumist selle erinevates vormides ning on valmis liikumist/sportimist iseseisvalt harrastama;
- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele ja töövõimele;
- ❖ teab kehaliste harjutuste tegemise põhimõtteid;
- ❖ liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- ❖ oskab kasutada kehalise võimekuse lihtsamaid enesekontrollimeetodeid ning jälgib oma kehalise vormisoleku taset;
- ❖ oskab arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele;
- ❖ oskab tegeleda iseseisvalt õpitud spordialadega, valida soojendusharjutusi, treenida, võistelda ja lõdvestuda;
- ❖ järgib ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslaste austades ja keskkonda säilitades;
- ❖ teab õpitud spordialade võistlusmäärusi ja oskussõnu;
- ❖ oskab abistada ja julgestada harjutuste sooritamisel;
- ❖ on omandanud õpitud spordialade/liikumisviiside tehnika ja suudab õpitud spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;
- ❖ tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja liikumisürituste vastu.

Võimlemine

- ❖ On läbinud Bothmer-võimlemise harjutused - : „Kukkumine ruumi“ rütmiline ja tahte variant, „Takistatud kolmnurk“.

- ❖ Poistel jõuharjutused (kangil, varbseinal), tüdrukutel vormitud liikumine.

Kergejõusk

- ❖ On edasiarendanud jooksu-ja hüppetehnikaid, ka tõkke-ja takistusjooksus, heitealade tehnika täiustamine.

Sportmängud

- ❖ sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente; 2) sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt
- ❖ mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus.

Talialad (kooli valikul suusatamine või isutamine)

Suusatamine:

- ❖ On täiustanud oma sõidustiile
- ❖ suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;

Uisutamine

- ❖ On täiustanud oma sõiduosavust
- ❖ Oskab sõita tagurpidi

Orienteerumine

- ❖ läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt;
- ❖ oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku;
- ❖ oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul;

Õppesisu

- ❖ Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele. Regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus
- ❖ Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.
- ❖ Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine
Õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.
- ❖ Tadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta

- ❖ Erinevate spordialade teadvustamine ja nende kirjeldamine
- ❖ Sportliku aktiivsuse vajalikkuse teadvustamine ja alade analüüs ja treeningplaani koostamine.
- ❖ Eesti ja maailma suuremate spordivõistluste teadmine
- ❖ Bothmer-võimlemine: „Kukkumine ruumi“ rütmiline ja tahte variant, „Takistatud kolmnurk“.
- ❖ Võimlemine: Harjutused lihtsustuvad, võimalus kogeda jäsemete mehaanikat, raskuse ületamist.
- ❖ Suured muutused tüdrukute ja poiste harjutustes. Poistel saavad tähtsamateks jõuharjutused (kangil, varbseinal), tüdrukutel aga vormitud liikumine.
- ❖ Maadluse eelharjutused –tasakaal, jõud.
- ❖ Liikumisängud.
- ❖ Kergejõustik: jooksu-ja hüppetehnika edasiarendamine, tõkke-ja takistusjooks, heitealade tehnika täiustamine.
- ❖ Sportmängud: Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi. Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng. Lisaks ka käsipall, hoki, saalihoki.
- ❖ Suusatamine. Uisutamine
- ❖ Orienteerumine.

IX klass

Õpitulemused

Teadmised spordist ja liikumisviisidest

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ on terve ja hea rühiga;
- ❖ naudib liikumist selle erinevates vormides ning on valmis liikumist/sportimist iseseisvalt harrastama;
- ❖ mõistab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele ja töövõimele;

- ❖ teab kehaliste harjutuste tegemise põhimõtteid;
- ❖ liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- ❖ oskab kasutada kehalise võimekuse lihtsamaid enesekontrollimeetodeid ning jälgib oma kehalise vormisoleku taset;
- ❖ oskab arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele;
- ❖ oskab tegeleda iseseisvalt õpitud spordialadega, valida soojendusharjutusi, treenida, võistelda ja lõdvestuda;
- ❖ järgib ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslaste austades ja keskkonda säilitades;
- ❖ teab õpitud spordialade võistlusmäärsi ja oskussõnu;
- ❖ oskab abistada ja julgustada harjutuste sooritamisel;
- ❖ oskab iseseisvalt võimelda;
- ❖ Sportliku aktiivsuse vajalikkuse teadvustamine ja alade analüüs ja treeningplaani koostamine.
- ❖ Eesti ja maailma suuremate spordivõistluste teadmine.
- ❖ tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja liikumisürituste vastu.

Võimlemine

- ❖ sooritab akrobaatika ja riistvõimlemise põhiharjutusi;
- ❖ on läbinud Bothmer-võimlemise: „Kukkumine punkti“, frontaaltasandi kõnd

Sportmängud

- ❖ oskab mängida võistlusmääruste kohaselt kahte sportmängu ning teisi õpitud sportmänge lihtsustatud reeglite järgi;

Orienteerumine

- ❖ oskab läbida orienteerumise õpperada;
- ❖ oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku;
- ❖ oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul;

- ❖ oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.

Talialad

- ❖ suusatab, kasutades sobivaid sõidu-, laskumis- ja tõusuviise ning sooritades pöördeid;
- ❖ suusatab kepitõuketa uisusammuga tempovarianti;
- ❖ läbib järjest suusatades 5 km või 8 km distantsti.
- ❖ suudab uisutada järjest 9 minutit;
- ❖ mängib ringette'i ja/või jäähokit.

Kergejõusik

- ❖ oskab hüpata kõrgust ja kaugust;
- ❖ oskab sooritada viskeid;
- ❖ oskab joosta erinevaid distantse;

Tantsuline liikumine

- ❖ oskab seltskonnatantsude põhisamme;
- ❖ arutleb eri tantsustiilide üle.

Õppesisu

- ❖ Erinevate spordialade teadvustamine ja nende kirjeldamine.
- ❖ Eesti ja maailma suuremate spordivõistluste teadmine.
- ❖ Sportliku aktiivsuse vajalikkuse teadvustamine ja alade analüüs ja treeningplaani koostamine
- ❖ Bothmer-võimlemine: „Kukkumine punkti“, frontaaltasandi kõnd.
- ❖ Võimlemine: poistel jõuharjutused kangil, varbseinal; tüdrukutel aeroobika ja iluvõimlemiselemendid. Nii poistel kui tüdrukutel rütmilisuse teadlik tunnetamine, hoo teadvustamine ja kontroll.
- ❖ Seltskonnatantsud. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus. Tants kui sport. Tants kui kunst ja kultuur. Tants kui meelelahutus.

- ❖ Kergejõustik: kuulitõuge, kergete ja raskete kuulidega, madalstardi õppimine, hüppetehnikate täiustamine, pikamaajooks.
- ❖ Sportmängud: reeglite valdamine ja mäng reeglite järgi, oskussõnad (korvpall, käsipall, võrkpall, jalgpall).
- ❖ Suusatamine. Kepitõuketa uisusammu tempovariant.
- ❖ Uisutamine. Kestvusuisutamine. Ringette ja/või jäähoki.
- ❖ Orienteerumine. Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine
- ❖ Erinevate spordialade teadvustamine ja nende kirjeldamine.
- ❖ Eesti ja maailma suuremate spordivõistluste teadmine.
- ❖ Sportliku aktiivsuse vajalikkuse teadvustamine ja alade analüüs ja treeningplaani koostamine.

Lõimimine teiste ainetega

Kolmanda kooliastme keha mehaanika tajumine ja teadvustamine liikumistundides saab sisu ja edasiarenduse füüsika tundides. Füüsilise keha kasvamine ning vastavat arengut toetavad tegevused ning harjutused toetuvad inimese-, toitumisõpetuse ja bioloogia tundidele. Isikliku hügieeni, tervise ja tervishoiu teemad lõimuvad inimeseõpetuses õpitavaga, hapniku mõju organismile keemias käsitletavaga. Muusikatusnis omandatu aitab õppida erinevaid tantse ning vajadusel luua tantsudele või võimlemisele muusikaline saade. Reegleid õppides ja kaaslastega arvestades arendavad ja lihvivad õpilased oma sotsiaalset kompetentsi. Enese proovile panek erinevatel aladel arendab tahet.

20.2 EURÜTMIA

Eurütmiaõpetus põhikoolis

Eurütmiaõpetus toimub regulaarsete nädalatundidena või lõimitult kehalise kasvatus õpetusse.

Vanades kultuurides olid kõne, laul ja liikumine tervik. Tänapäeval on neist kujunenud iseseisvad kunstiliigid. Kõne ja laulmist saatev sisemine liikumine jääb silmale märkamatuks. Kui inimene kuuleb öeldud sõnu või muusikalist melodiat, reageerivad nii tema hing kui füüsilised kõneorganid liikumisega. Ka ise kõneldes liigub inimene oma seesmuses kaasa. Sisemised liikumisintensioonid, mis tekivad kõneleavas ja kuulavas inimeses, panid aluse liikumiskunstile

nimega eurütmia. Sisemine liikumine leiab eurütmias välise objektiivse vormi. Eurütmia eod on inimeses endas, keha kujundatakse kui väljendusvahendit, instrumenti.

Eakohane eurütmia on oluliseks abiks inimese harimisel. Eurütmiat võib nimetada hingestatud kehakultuuriks. See kaasab keha hingelise liikumise impulsid ja viib hingelis-vaimse harmoonilisse suhtesse kehalisusega. Erinevalt võimlemisest, mis peab keha juures täitma teisi funktsioone, on eurütmias ühest küljest tähtis hingeline osavõtlikkus, teisest küljest tõsiasi, et eurütmialise liikumise aluseks on objektiivsed seaduspärasused.

Kõige laiemalt võib eristada vormi-, kõne- ja muusikalist eurütmiat. Sellest lähtub eurütmia integreeriv ja paljusid õppeaineid toetav iseloom. Algklasside vormijoonistamises liigub õpetaja koos lastega vihikus väikselt kujutatud vormipõrandal võimalikult suurelt läbi. Vanemates kooliastmetes on võimalik anda liikumisvorm luuletusele või muusikapalale. Kõneeurütmia põhineb nende mikroliigutuste väljendamisel, mida meie kõneorganid häälikuid hääldades teevad. Muusikalise eurütmia põhja loovad muusikateose vorm ning kehaliselt väljendatavad helikõrgused ja intervallid.

Sarnaselt teistele kunstiliikidele on ka eurütmial tänapäeval teraapiline tähendus. Vastava lisaettevalmistuse saanud eurütmiaõpetaja võib ravieurütmiaiga toetada erinevate arengu- või konstitutsionaalsete puudustega õpilasi.

20.2.1 Eurütmiaõpetus I kooliastmes

Juhtmotiivid

1. klassis on õpetus korraldatud täielikult muinasjutumeeleolust lähtuvalt. Kõiki vorme ruumis ja käte liikumist arendatakse vastavalt lapse pildipärasele läbielamisvõimele. Liikumiste lähte- ning lõppvormiks on ring. Ühist ringi tajutakse "päikese" või "lossiaiana", sirget "kuld sillana", "võluredeli" või muuna. Tugevdatakse ning korrastatakse loomulikke matkimis- ja liikumisjõude.

Põhitunni jutustava osa sisule toetudes saavad 2. klassis harjutuste lähtepunktiks väikesed loomajutud. Võib harjutada erinevaid sammuliike. Lapsed tulevad toime raskemate vormide ruumilise kujutamisega. Muusikaliselt säilib kvindimeeleolu (vt muusikaõpetuse ainekava), esimestes klassides rohkem saateks ja mitte üksikuid elemente määratledes.

9. eluaastast tajub laps tugevamat eraldatust ümbrusest. Sellest lähtuvalt kujundatakse edasi eurütmia vorme ja liikumisi. Lapsed peavad suutma ruumis orienteeruda iseseisvamalt. Koduloo ainekava lisandub vanade ametite teema. Luuletuste ja muusikaga töötatakse rütmiliselt. Kooliaasta lõpu poole käsitletakse väikest ja suurt tertsi. Kõneeurütmias tunnetatakse häälikute olemust, tuletades neid sõnadest või tekstidest. See protsess võib jätkuda kuni 4. klassini.

Õppe-eesmärgid

- ❖ õpilaste sisemise ja välise vormi- ning ruumitunnetuse arendamine;
- ❖ ruumitunnetuse arendamine liikumisjoonistes;
- ❖ tahte- ja hingeelu seoste loomine;
- ❖ muusika- ja keeleteadmiste kogemuslik süvendamine;
- ❖ kontsentreeritud kuulamisoskuse – nii kõnes kui muusikas – arendamine;
- ❖ põhiliste eurütmiliste žestide tundmine nii kõnes kui muusikas;
- ❖ keha liikumise tähelepanelik ja diferentseeritud tundmaõppimine;
- ❖ eurütmilise liikumise objektiivsete seaduspärasuste tunnetamine;
- ❖ sotsiaalse tunnetuse arendamine ühisharjutuste kaudu.

I – III klass

1.klassi õppesisu

- ❖ Sirge ja kõver liikumisjoon, ring, spiraal, lemniskaat (ilma ristumiseta);
- ❖ Vokaalide ja konsonantide žestid (matkivald muinasjutumängudes);
- ❖ Väikesed pentatoonilised meloodiad, intervalliikumine kvindis;
- ❖ Motoorika: käimine, jooksmine, hüppamine, trampimine jms;
- ❖ Peenmotoorika, parema ja vasaku poole tunnetamine;
- ❖ Kirjeldatud muinasjutu- ja looduspiltides liikumine.

2. klassi õppesisu

- ❖ klassi materjali süvendatud käsitus;
- ❖ Ring ja sirge, kaks ringi;
- ❖ Erinevad sammuliigid;

- ❖ Vorme harjutatakse punktist punktini liikumisega mööda sirgjoont või kõverjoont;
- ❖ Paarisharjutused, näit. "mina ja sina", "meie";
- ❖ Sama muusikaliselt: väikesed tantsud kahes ringis nägudega vastastikku;
- ❖ Häälikužestid matkivalt. Osavusharjutused;
- ❖ Etüüdid lookeste või luuletuste põhjal: loomad, taimed, värvid;
- ❖ Aastaring läbi luuletuste.

3.klassi õppesisu

- ❖ Etüüdid: lood, luuletused käsitöolistest;
- ❖ Rütmiline liikumine värsside ja muusikaga, mängulisel kujul esinevad geomeetrilised kujundid nagu kolmnurk ja nelinurk;
- ❖ Harmooniline kaheksa;
- ❖ Muusikalistel motiividel ja nende vaheldumisel põhinevad liikumised;
- ❖ Kokkutõmbumine – avanemine liikumises;
- ❖ Küsimuse ja vastuse äratundmine ning väljendamine muusikas ja keeles (spiraallikumised);
- ❖ Esmane iseseisev häälikužestide äratundmine;
- ❖ Häälikužestide harjutamine, eelistades vokaale;
- ❖ Osavus- ja kontsentratsiooniharjutused;
- ❖ Suure ja väikese tertsi meeleolu tunnetamine, Žestid.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb eurütmialisi häälikužeste,
- ❖ liigub üksi ja grupis lihtsamates geomeetrilistes vormides,
- ❖ tunneb ja kasutab erinevaid liikumisviise ning samme,
- ❖ jälgib grupi tempot grupiliikumistes,

- ❖ väljendab eurütmiliselt õpitud keele- ja muusikaelemente.

Lõimimine teiste ainetega

Väga tugevalt on seotud eesti keele ja eurütmia õpetus - hääldusharjutused *emakeeleõpetuses* ja häälikutega seotud Žestide harjutamine eurütmias toetavad ja täiendavad üksteist.

Eesti keele ja eurütmia vaheline side ilmneb ka eurütmiaharjutusi saatvates jutustatud lugudes –muinasjuttudes, loomalugudes. Läbi jutustatud värvilugude seostub eurütmiaõpetus ka *kunstiõpetusega*. Looduspiltides liikumise harjutused seovad aine ka *loodusõpetusega*, kuna eurütmiaharjutustes kasutatakse ka aastaaegu iseloomustavaid luuletusi. Ilmne seos on eurütmiaõpetusel *kehalise kasvatuses*. Lapsed õpivad tunnetama oma keha ja selle liikumist, teevad erinevaid liikumis- ning osavusharjutusi. Õpitakse erinevaid sammuliike. Harjutused õpetavad ka meeleolude väljendamisest erineva liikumise abil, arendades seeläbi laste eneseväljendus-ja enesekontrolli võimeid. Geomeetrilised harjutused õpetavad ka ruumitunnetust.

Geomeetriliste liikumisharjutuste kaudu tunnetavad lapsed kogu kehaga ka *matemaatikas* ja *vormijoonistamises* õpitavaid sirgeid, kõverjooni jt geomeetrilisi kujundeid ning nende osi. Ainetevaheline toetus on vastastikune. Liikumisharjutusi saatev muusika ühendab eurütmiaõpetuse *muusikaõpetusega*. Harjutustes arendatakse ka rütmi tajumist ning selle järgi liikumist. Kogu klassi koos liikumine ja üksteise tempo jälgimine õpetavad jälgima nii iseennast kui teisi, arvestama teistega ning tunnetama vastutust kogu klassi tegevuse sujumisel. Teiste laste liikumise jälgimine õpetab ka mitteverbaalset suhtlemist ehk kehakeele jälgimist.

20.2.2 Eurütmiaõpetus II kooliastmes

Juhtmotiivid

Arenevaid hingejõudusid – mõtlemist, tundmist, tahet – tuleb pärast lapsepõlve keskosa läve ületamist teadlikult arendada ja hooldada.

Keeleõpetuses puutuvad lapsed kokku grammatikaga. Eurütmia väljendab grammatikaelemente erinevate liikumiste läbi. Nii haarab laps grammatikat mitte ainult mõistusejõudude, vaid ka oma tunde- ja tahteolemusega. Esimeses kooliastmes lähtusid liikumised ringivormist. Teises kooliastmes vabanetakse ringist, ruumivorme õpitakse liikuma frontaalselt, ettepoole suunatult. Terve hulk osavusharjutusi, kontsentratsiooni- ja intervallharjutusi (duur – moll – tertsid) saadavad arenevat iseseisvust. Nagu teisteski oskusainetes, eelneb eurütmiaõpetuses tegemine arusaamisele: nii käsitletakse liikumisena kogetud grammatikaelemente järgmisel õppeaastal, niisamuti ka duuri ja molli muusikaõpetuses. Tõeline helieurütmia algab “inimese kui instrumendi” tunnetamise kaudu.

Grammatiliste vormielementidega edasitegelemise kõrval omistatakse erilist väärtust hääliku- ja

sõnaliigutuste kujundamisele. Keele ilu, rütmi ja vormi võib harjutada, läbi elada ja mõista kui liigendatud tervikut. Uudsenä avastatakse inimkuju geomeetria: viieharuline täht. Seda liigutakse ka ruumis läbi. Ajaloõpetusega seoses võib eürütmiliselt kujutada tekste vanadest kultuuridest. Ka vöörkeelseid luuletusi võib esmakordselt eürütmiseerida. Helieürütmias töötatakse kahehäälselte meloodiatega. Kontsentratsiooni- ja osavusharjutused (näit. kiire orienteerumine ruumis erinevate vormielementide abil) mõjuvad ergutavalt

Paralleelselt geomeetria algusega harjutatakse ruumis geomeetrilisi vormimuundumisi ja -nihkeid (kolmnurk, nelinurk). Need harjutused toetavad elementaarsel viisil kasvavat abstraktsiooni- ja orienteerumisvöimet ning pakuvad lapsele kindlust. Selles eas hakkab siiani veel enesestmõistetav liikumistarve vähehaaval tasakaalu minetama. Rütmi- ja sümmeetria- harjutusi, muusikalisi tooni- ja intervalliharjutusi — eriti oktaavi — võib koordineeritult kasutada. Häälikueürütmias algab seos dramaatikaga, seeläbi saab hingeelamusi rikastada ja süvendada. Oktaav peab tervikliikumisimpulsina väljenduma nii käimises, hüppamises kui ka hääldamises. Kõiki harjutusi läbib iseseisev liikumiskäikude teadvustamine ja täpsuse jälgimine.

IV-VI klass

4.klassi õppesisu

- ❖ Keele grammatilised elemendid ruumi-ja liikumisvormidena (nimi-ja tegusõna, aktiivsed ja passiivsed tegusõnad).
- ❖ Peegelpildivormid.
- ❖ Kiirus-ja osavusharjutused sauaga.
- ❖ Kontsentratsiooniharjutused.
- ❖ Erinevate rütmide täpne järgimine.
- ❖ Alliteratsioonid (näit “Vanem Edda”).
- ❖ Vanagermaani saagad.
- ❖ Duur-ja molltertsid.
- ❖ Intervall-kuulamisharjutused.
- ❖ Muusikaliste toonide žestid, C–duur helistikus

5.klassi õppesisu

- ❖ Kreeka mütoloogia, tekstid vanadest kultuuridest.
- ❖ Keerulisemad vormiharjutused (erinevad lemniskaadid, tähevormid).
- ❖ Grammatilised liikumisvormid.
- ❖ Geomeetrilised liikumisvormid.
- ❖ Frontaalne suund vormide läbitegemisel.
- ❖ Tekstid vanadest kultuuridest.
- ❖ Võõrkeeke eripärad eurütmilises väljendusvormis.
- ❖ Kontsentratsiooni-ja osavusharjutused.
- ❖ Erinevad duur-helistikud.
- ❖ Kahehäälsed meloodiad ja kaanonid.
- ❖ Põimumisvormid.
- ❖ Helikõrguste järgimine liigutustega.

6.klass õppesisu

- ❖ Geomeetrilised vormimuutused.
- ❖ Grammatilised vormielemendid.
- ❖ Sauaharjutused.
- ❖ Alliteratsioonid.
- ❖ Intervallid – eriti oktaav –koos vastavate ruumivormidega.
- ❖ Kuulamisharjutused.
- ❖ Hüppeharjutused.
- ❖ Helikõrguste diferentseeritum järgimine.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- ❖ tunneb ja kasutab eurütmiseerides õpitud keele-ja muusikaelemente,

- ❖ oskab eurütmiliselt väljendada õpitavate võõrkeelte mõningaid omapärasid,
- ❖ liigub üksi ja grupis erinevates geomeetrilistes liikumisvormides,
- ❖ liigub grupiga tekstist tuletatud liikumisvormides,
- ❖ liigub koos grupiga erinevates põimvormides,
- ❖ oskab lihtsamates liikumisvormides frontaalselt liikuda,
- ❖ järgib liigutustega helikõrgus

Lõimimine teiste õppeainetega

4. *klassis* eurütmiõpetusega seotud õppeained: muusikaõpetus, liikumisõpetus, emakeel, matemaatika, vormijoonistamine (põimvormid).

5. *klassis* eurütmiõpetusega seotud õppeained: ajalugu, muusikaõpetus, liikumisõpetus, emakeel, matemaatika, võõrkeel, vabakäe geomeetria, looma- ja taimeõpetus (lugudes, luuletustes).

6. *klassis* eurütmiõpetusega seotud õppeained: ajalugu, muusikaõpetus, liikumisõpetus, emakeel, matemaatika, võõrkeel, geomeetria, kivimi- ja taimeõpetus (lugudes, luuletustes).

Erinevused riiklikust õppekavast I-II kooliastmes

Eurütmiõpetust ei ole riiklikus õppekavas iseseisva õppeainena. Kokkupuutepunktid on kehalise kasvatuse ainekavas tantsulise liikumise osaoskusega.

20.2.3 Eurütmiõpetus III kooliastmes

Juhtmotiivid

Ajal, mil valitseb füüsiline kohmakus, hingeline ujedus ja vaikimissoov, harjutatakse ühisel eurütmiseerimisel vajalikke oskusi ja võimeid – ruumi kasutamine, kokku ja lahku liikumine, seismine, sammumine, liigutused jne – nii üksinda kui grupis.

Seoses emakeeleõpetusega tegeldakse peenemate keeleliste varjundite ja inimese hingemeeleoludega nagu kurbus, rõõm, tõsidus ja lõbusus. Komplitseeritud geomeetrilised vormimuutused korrastavad ja pakuvad tuge väljastpoolt. Erinevad vormiharjutused omandavad kontsentratsiooni- ja enesevalitsemisharjutuste iseloomu ning nende mõju ulatub sügavamale. Teadlikult kasutatakse sirge hoiaku harjutusi.

Kõik hingelised ja ruumilised väljendusvõimalused võetakse kokku dramaatilises luules (näit. ballaadid). Pannakse alus põhilistele eurütmilistele liikumisseadustele, et ülaastmes saaks uuel kujul nende alusel jätkata. Tugevate hingeliste kontrastide ja polaarsustega ballaadid ning humoreskid

vastavad lapse sisemisele seisundile. Helieürütmiat võib töötada suuremates grupivormides, et innustada sotsiaalset ühistegevust. Sellele eale on sobiv duuri ja molli pinget pakkuv vaheldumine.

9. klassis toimub metoodikas otsustav pööre. See, mida enne harjutati ja teadvustati, võetakse nüüd uuesti läbitunnetuslikumalt ja kujunduslikult. Tekste või muusikapalasid esitatakse korrapärastes vormides või vabas koreograafias. Üha rohkem seostuvad liikumis- ja tunnetuslik printsiip mõtlemisega. Püütakse kahte asja: ühest küljest peab liikumiskoolitus valitsema liikumise individuaalset väljendust. Teisalt peab noor inimene üritmiat tehes kogema ka "ekspressionistlikku" kunsti, vaba hinge väljendust. Mõlemad pooled on võimalik omavahel siduda.

Pedagoogilised harjutused lähevad kontsentratsiooniharjutustelt üle dünaamiliseks liikumiseks. Ruumis liikumine muutub rangelt geomeetriliselt kunstiliselt vabalt kujundatud vormideks.

Õpetaja poolt ettetehtav osa peab paljuskki taanduma, et anda võimalust õpilase sisemisele pingutusele ja kujundusvõimele. Õpilane õpib ärsalt ja iseseisvalt üritmiat elementidega ümber käima.

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- ❖ tunneb ja kasutab üritmiseerides õpitud liikumis-, keele- ja muusikaelemente,
- ❖ teostab üritmilisi harjutusi ning liikumisi nii individuaalselt kui grupis,
- ❖ tunneb üritmiat termineid ning oskab tegutseda korraldustest lähtuvalt,
- ❖ oskab iseseisvalt üritmiat elementidega ümber käia,
- ❖ teostab üritmiat harjutusi, kaasates nii keha- kui hingeolemuse;
- ❖ omab liikumisel grupitunnetus

VII klass

Õppesisu

- ❖ Grammatiliste vormielementide laiendamine dramaatiliste žestidega (hingežestid kätega, jalaasendi fikseerimine).
- ❖ Keerulises vormis viis-, kuus-, seitse- ja kaheksanurkliikumised.
- ❖ Kontsentratsiooni- ja kehaalitseviharjutused (sauaharjutused).
- ❖ Humoreskid.

- ❖ Duur-ja mollhelistikud

VIII klass

Õppesisu

- ❖ Ballaadide, humoreskide eurütmiline esitamine.
- ❖ Muusikapalad intervallivormides.
- ❖ Intensiivne töö duuri ja molliga.
- ❖ Geomeetrilised vormimuutus-harjutused.
- ❖ Sauaharjutused.
- ❖ Hüppeharjutused erinevates variatsioonides

IX klass

Õppesisu

- ❖ Dünaamika kõnes, muusikas, ruumiliikumises.
- ❖ Vastandite tundmaõppimine, eurütmiline väljendamine.
- ❖ Erinevate sisudega luuletuste, erineva stiiliga autorite loomingu eurütmiseerimine.
- ❖ Inimese füüsilise vormi ülesehituse ja geomeetria tundmaõppimine ning eurütmiline käsitlemine.
- ❖ Liikumise iseseisev teostamine ja kujundamine.
- ❖ Lihtne koreograafia: vormivisandite kujundamine.
- ❖ Isiklikul tunnetusel põhinev lähenemine põhielementidele.
- ❖ Intensiivne töö kõnnakuga, voolav ning kandev kõnnak.
- ❖ Üldised vabad rütmid, hele–tume, forte–piano jne.
- ❖ Akordid.
- ❖ Tugevad meloodialiikumised.

Kolleegiumi arvamus antud 01.02.2024
VWK nõukogu arvamus antud 05.02.2024
VWK õpilasesinduse arvamus antud 09.02.2024
Kinnitatud SA Werrone nõukogu otsusega 09.02.2024
Kehtestatud direktori käskkirjaga 09.02.2024

❖ Mitmehäälsus.

❖ Takt, rütm.